MANOLE NEAGOE

TESTAMENTUL

Manole Neagoe

Testamentul

ROMAN ISTORIC

Versiune electronică
realizată după volumul apărut la
EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ
1985

EX LIBRIS
ID
Pro ARTE

I

De cînd se înscăunase cu adevărat măria sa Ştefăniță Vodă se împlinea un an bun şi cu belşug pentru țara Moldovei. Era liniște la hotare şi domnul trăia în bună pace cu crăiile de prin prejur. Dinspre Țarigrad se zvonea că nu veneau veşti prea bune, sultanul fiind mîniat pentru că tînărul domn nu pornise cu oaste în Transilvania la cererea lui. Supărarea sultanului nu îngrijora pe nimeni deocamdată, pentru că împărăția turcească îşi avea necazurile ei spre latura de răsărit, unde şahul Perşilor da mereu semne că nu se împacă deloc cu lățirea acesteia peste neamurile de sub munții Caucazului. Cel puțin aşa spuneau negustorii veniți de la Crîm, după cum aflaseră şi ei, la rîndul lor, de la alți negustori care veneau dinspre inima Asiei. Îl mai supărau pe Suliman sultan cavalerii din insula Rodului, care-i stau în coastă şi stînjeneau mişcările din Arhipelag şi spre Europa. Era un cuib de viteji care puteau primi oricînd sprijinul papei de la Roma şi al altor principi străini spre marele necaz al împărăției, din care pricină a hotărît sultanul să pornească împotriva rodenilor cu mare oaste pe apă şi pe uscat. Iscoadele noastre aflate în împărăție trimeteau veşti despre toate aceste pregătiri, aşa că sultanul putea să spună deocamdată ce vrea, iar vodă avea să vadă el ce-i prieşte sau nu țării sale, neavînd a se teme de nimeni.

Aşa că sărbătorile din primăvara acelui an aveau să fie un prilej de mare desfătare aproape pentru toți locuitorii țării, mai multă şi felurită pentru cei mari şi avuți, mai puțină pentru cei de jos.

Este adevărat că înlăuntrul țării se întîmplaseră unele lucruri nu prea lămurite dar care ar fi putut stîrni îngrijorarea unora. Cu puțină vreme în urmă postelnicul Cosma Şarpe fugise în Polonia, hiclenind pe domnul său. Erau multe prepusuri în legătură cu această fugă şi după cum şopteau unele bărbi cărunte erau de aşteptat mari nemulțumiri şi tulburări în Moldova. Dar asta-i privea numai pe unii, gîndeau oamenii de rînd, iar unii boieri erau de părere că fuga lui Cosma n-avea nici un rost. Hicleni se mai văzuseră în țara Moldovei şi-aveau să se mai vadă. Nu era nici o pricină de întristare acum cînd rodul pămîntului, cercetat de oameni care-i cunoşteau toate rosturile, arăta că va fi mare bogăție la vii şi la grîu.

Singurul îngrijorat era domnul. Ştefăniță simțise o vînzoleală în rîndul marii boierimi şi de aceea dorise să vadă mai multe fețe boiereşti, să stea de vorbă cu unii, să-i ispitească pe alții în legătură cu trebile țării şi ale domniei. Voia să ştie pe cine se poate bizui, cine şovăie şi să afle, dacă era cu putință, cine-i era potrivnic. De aceea fuseseră chemați cei mai de seamă boieri ai țării la ospățul domnesc şi cum se poruncise şi căutarea oastei în duminica Tomii, care cădea în anul acela în ziua a douăsprezecea a lunii aprilie tot în cetatea de scaun a Moldovei, pe ulițele acesteia era însuflețire şi o vînzoleală cum rar se mai văzuse.

Domnul le îngăduise tinerilor să tocmească jocuri şi întreceri, la unele zvonindu-se că va fi de față însăşi Măria sa cu întreaga curte. Prostimea avea la ce să caşte gura, săracii aveau de ce să suduie şi mai amarnic, iar boierii găseau prilejul bine venit să arate ce înseamnă puterea banului. Strălucirea hainelor de preț, a nestematelor, a aurului şi argintu-lui vădeau cît agonisiseră unii din sudoarea celor mulți. Atîta bogăție şi lucruri scumpe uimeau pînă şi pe străinii care se aflau în trecere prin Moldova.

Printre tinerii care-şi arătau straiele mîndre şi caii năzdrăvani, speriindu-i pe cei care nu săreau în lături la timp, gata să răstoarne pe neprevăzători, făcîndu-le pe fete să țipe de spaimă prefăcută şi pe nevestele mai trecute să ofteze în dorul altor timpuri, era şi Ion Movilă, fiul lui Cosma Movilă, intrat în legendă în lupta de la Şcheia, cel care a dat numele unui neam de pomină nu numai în Moldova dar şi în ținuturile aflate sub coroana Poloniei. Ion Movilă avea optsprezece ani. Fața îl arăta mai tînăr, iar purtările lui vădeau încă o minte necoaptă, de copil. Cînd îl însoțea frățîne-său Văscan, mai mic cu doi ani, oricine l-ar fi luat mai vîrstnic pe cel mic şi mai tînăr pe cel mare. Era bine legat la trup şi avea o putere pe care nimeni nu i-ar fi bănuit-o. Chipul lui era frumos, iar de sub tichia de modă frîncească, cu vîrful ascuțit în sus, lucrată din frenghie şi împodobită cu două rînduri de mărgăritare, ieşeau plete negre, bogate care-i cădeau pînă pe umeri. Avea pielea feții nu prea albă, înăsprită şi întunecată şi mai mult de vînt şi de soare, culoare care-i sta bine, lăsînd să se ghicească sănătatea sălbăticiunii crescută în miresmele cîmpurilor şi în aerul tare de munte şi

de pădure. Îi jucau ochii în cap, ochi plini de lumină, pe care cu greu îi putea stăpîni ceva şi nu pentru că era nestatornic, dar pentru că-şi închipuia că toată lumea este a lui şi nimic din ce era sub soare nu trebuia să-i scape, fiecare lucru nou sporindu-i bucuria de a trăi. Se ținea mîndru în şaua bătută cu argint şi pietre, iar armăsarul roib era o minune de cal, plin de neastîmpăr ca şi stăpînul său. De sub caftanul de catifea înflorat cu fir de argint şi de aur se vedea jupa de mătase galbenă, cu delicate alesături tot din mătase şi fir. Că straiele erau pe măsura frumuseții stăpînului nu era de mirare, numai că unii murmurau, cum poate panul Moghilă, om aşezat, să-i dea drumu-n lume unei asemenea sălbătăciuni în stare să ridice în sus un tîrg ca Suceava. Se îmbătase cu alți cîțiva fii de mari dregători, care nu erau cu nimic mai prejos ca strălucire a hainelor şi larma stîrnită de tropotul cailor porniți sălbatic pe străzile înghesuite făcuse ca în două zile să li se ducă buhul. Oamenii cuminți şi aşezați îi priveau cu mîhnire, gîndind cu glas tare că pe vremea lor tineretul se purta mult mai cuviincios şi-l socoteau pe Ion capul tuturor răutăților, cu toate că între tovarăşii săi de petrecere erau unii mai mari decît el. Era şi asta încă o dovadă că sămînța rea dă roade şi o strică şi pe cea bună. Gînduri şi clevetiri care n-aveau cum să ajungă la urechile tînărului boier, care numai de asta nu avea timp şi grijă. Pentru el toate se petreceau ca într-un vis dulce şi părea că nimic nu se poate atinge de el ca să strice vraja zilelor pline de strălucire ale primăverii. Asta pînă în Joia Mare cînd pe Ulița Pielarilor a trebuit să facă loc rădvanului unui mare boier. Se vedea de departe că e vorba de un mare boier pentru că în față şi în spate mergeau slugi călări îmbrăcate în haine bune, cu săbii la şold şi lănci înfipte în scara de la şa. Iscodind cu ochii să vadă despre cine este vorba, i s-a întîmplat ceva ce nu i se mai întîmplase niciodată. Pe lada rădvanului în față, lîngă vizitiu, o făptură plăpîndă, cu cosițe aurii cu ochii verzi, mari, aşa de mari şi de frumoşi că nu păreau să se întrupeze într-o ființă pămînteană, cu o gură bine alcătuită, cu o bărbiță mică, rotundă, privea cu uimire şi bucurie neprefăcută la lumea din jur. În fața acestei vedenii, tînărul simți cum se cutremură şi ceva, ca o lamă fierbinte, îl străpunge. Năuc, încercă cu disperare să se facă văzut dar rădvanul s-a strecurat pe lîngă el fără ca minunea cu ochii verzi să-l zărească.

După ce a rămas încremenit o vreme în şa, o clipă cît un veac, i s-a părut că se întoarce de pe altă lume, a tras dîrlogul calului şi a pornit în urma rădvanului. În purtarea lui nu mai era nici mîndria şi nici cutezanța de pînă atunci. S-a apropiat de ultimul slujitor şi l-a întrebat cu înfrigurare cine-i boierul şi mai ales cine-i jupînița din față. Slujitorul s-a uitat la el, mirat, l-a măsurat de sus pînă jos şi şi-a dat seama că are în față pe cineva de neam, aşa că i-a răspuns destul de cuviincios, dar pe un ton hotărît:

— Vezi-ți domnia-ta de drum, jupînița este fata pîrcălabului Condrea de la Neamț.

A încetinit mersul calului. S-a aplecat şi l-a bătut cu palma pe gît, mormăind:

— Hei, prietene, mi-e teamă că am dat de belea! După rădvanul din față m-aş duce. pînă la capătul pămîntului... S-a întors şi la pas s-a dus să-şi întîlnească tovarăşii de petreceri. Pe Nicoară, slujitorul lui, l-a pus să iscodească unde stă Condrea cu ai săi. L-a urmărit toată ziua chipul jupîniței, care se topea acoperit parcă de un abur; ar fi vrut să se ducă, să bată în uşa unde trăseseră ai ei şi s-o scoată afară, ca s-o vadă bine, dacă era chiar aşa de frumoasă cum i se păruse lui sau era numai o închipuire. Dar n-a făcut nimic. Şi nici n-a spus cuiva vreo vorbă.

Pînă atunci se jucase de-a dragostea şi multe se zvoneau despre isprăvile lui, dar pe nedrept, pentru că vinovatul nu era el, ci fetele sau nevestele care ar fi dorit să fie iubite de el. Luase totul destul de uşor, sufletul lui însă avea adîncimi pe care nici el nu şi le cunoştea şi nici nu le bănuia.

Slujitorului nu i-a fost greu să afle casa în care erau ai lui Condrea. Dar asta nu însemna nimic. Vroia s-o vadă pe fată şi era cu neputință să afli cînd iese, unde merge şi cît va sta acolo, decît dacă ar fi stat toată ziua la pîndă. Asta nu se făcea. Sărbătorile, petrecerile tocmite la curte aveau s-o scoată şi nu mai departe decît în ziua următoare, la deniile mari, şi ea şi părinții aveau să meargă undeva, nu aveau cum să rămînă în casă. Era sfatul lui Nicoară şi Ion l-a găsit bun.

— Numai să nu fie prea mult pînă mîine, stăpîne, să nu răsară alți ochi mai frumoşi, rînji pe sub mustață Nicoară.

— Nu şugui omule. Om vedea noi mîine.

Ziua de Vineri a trecut destul de uşor. Jupînița de ieri era acum ca un vis. Ion a rămas spre seară acasă, în timp ce Nicoară a plecat să ia urma vînatului scump, cum îi spunea el. Cînd s-a înnoptat de-a binelea, Nicoară era acasă cu veşti bune: pîrcălabul şi jupîneasa lui s-au dus la curte. Aveau să ia parte împreună cu domnul la slujba din seara aceea. Jupînița cea bălaie şi frățiorii ei, însoțiți de două femei în vîrstă au mers la Sfîntul Gheorghe. Ion a țîşnit din casă. Parcă prinsese aripi la picioare. O va recunoaşte? a fost întrebarea care i s-a înfipt în minte, şi va fi ea tot aşa de frumoasă? N-a fost vorba numai de-o simplă nălucire? Şi dacă avea să fie aşa cum dorea el? Planuri peste planuri se învălmăşeau, luînd locul unul altuia, mai înainte ca unul dintre ele să se clădească aşa cum trebuia. De fapt, pentru vîrsta tînărului nostru, drumul a durat mult numai din pricina nerăbdării sale; în schimb, pentru Nicoară, i se părea că e purtat pe sus, izbutind cu greu să se țină după stăpînul său.

Au intrat sub bolțile înalte de catedrală. Era lumină multă de la lumînările de ceară care îşi jucau flăcăruile în tot lăcaşul. Închipuirile de pe

pereți, în culori proaspete, vorbeau despre o altă lume, de demult, cu alte obiceiuri şi întîmplări care s-au petrecut sub un alt cer, mai blînd şi mai luminos decît al nostru. Glasurile înalte ale preoților acopereau zumzetul şoaptelor scăzute ale mirenilor. Norod mult, cum se cuvenea într-o asemenea zi. Ion, cu Nicoară după el, se strecura încet, în față, căutînd cu înfrigurare un anume chip. Cosițele bălaie erau un îndreptar, numai că în Țara de Sus, multe jupînițe aveau părul de culoarea mierei şi a soarelui. Cînd credea că a găsit-o, îl prindea un soi de neastîmpăr, dar după o cercetare mai de-aproape şi mai cu grijă se liniştea. Nu era ea. Pînă la urmă a desluşit-o într-un grup de jupînițe şi de tineri, care se alcătuise în vederea cîntărilor, lîngă strana din stînga. Cînd a văzut-o şi şi-a dat seama că e ea şi nu altcineva, a simțit cum i se topesc picioarele şi cum îl cuprinde o uşoară şi dulce amețeală. Era mult mai frumoasă decît aşa cum o văzuse cu o zi mai înainte. Lumina mai slabă a lumînărilor indicînd părțile mai colțuroase şi umbrind trăsăturile mai puțin izbutite, face uneori ca un chip aproape obişnuit să capete un farmec aparte. Sub aceeaşi lumină, jupînița lui Condrea era frumoasă ca o vedenie din altă lume. Chipul ei nu mai avea strălucirea tinereții de ieri, ci o căldură pe care o sporeau şi mai mult ochii de smaragd cu ape adînci şi liniştite. Pe cap purta o cunună formată din două şiruri de mărgăritare cu pietre din loc în loc. Cele două şiruri îi acopereau o parte din frunte, iar în dreptul urechilor, pe sîrma de aur, coborau înşirate mai multe rînduri de mărgăritare pînă la rădăcina urechii, iar de acolo se desfăceau trei perechi de pietre nestemate înconjurate de mărgăritare. O mantie din catifea florentină, de culoarea zmeurei, brodată cu fir de argint aurit, lăsa să se vadă rochia de serasir cu sponcile de argint poleite. Mîinile şi le petrecuse prin despicătura mantiei şi se împreunau în jurul buchetului de flori din care răsărea lumînarea de ceară albă. Mînecile erau cusute cu altiță în mai multe rînduri, pe umeri în latul mînecii, iar de la umeri cobora în rîuri pînă la mînecă o alesătură din fir de aur şi mătase, a cărei bogăție era sporită de fluturi de aur presărați peste tot. Mîneca era cusută din fir de aur şi împodobită cu mărgăritare ca şi gulerul cămăşii.

O asemenea risipă de bogăție care să încadreze un chip atît de delicat nu mai văzuse. Abia acum Ion înțelegea că în viața lui se întîmplă ceva năprasnic, că această închipuire învăluită în aur şi argint înseamnă pentru el începutul şi sfîrşitul lumii. Şi cum să ajungă la ea? Îndrăzneala şi nepăsarea cu care pătrunsese pînă atunci oriunde, dispăruseră şi se simțea sub bolțile înalte şi în mulțimea care se înghesuia, singur, neputincios. Se simțea părăsit şi stingher, mîinile i se păreau de prisos şi nu ştia ce să facă cu ele, se schimba de pe un picior pe altul ca un bîtlan neajutorat, simțea că ce face nu-i bine şi asta-l stingherea şi mai mult. Noroc că toată nemulțumirea lui n-avea cum să fie văzută. S-a apropiat de grupul ei, într-o latură, în față-i ca s-o poată vedea bine, să-şi sature sufletul de atîta

frumusețe. Era o bucurie pe care nimeni nu i-o putea lua pentru cîteva ceasuri.

În biserică, lumea era împărțită în trei părți bine deosebite: copiii care se zbenguiau, străini cu totul de ceea ce se petrece în jurul lor, înfiorați doar din cînd în cînd de arătările cam prea țepene cu uitătură încremenită de pe pereți sau de privirile aspre şi vorbele sîsîite pe care cei mari le aruncau pentru a-i domoli; babele şi moşnegii care credeau în tot ce se oficia şi erau în acelaşi timp scandalizați de lipsa de pioşenie a celor din jur şi, în fine, tinerii, pentru care seara asta mare de primăvară era un nimerit prilej de a-şi arăta frumusețea şi bogăția, de a fi văzuți şi de a-i vedea pe alții, cu sîngele aţîţat de prefacerile care aveau loc în văzduh şi pe pămînt şi de care nici ei nu puteau să scape. Veniseră cu gînduri nelămurite în dorul unor împliniri pe care nu îndrăzneau să le desluşească pînă la capăt.

Ion se uita la jupîniță ori de cîte ori privirile ei erau în altă parte. Cînd simțea că va da cu ochii şi de el, privirile lui alunecau peste făptura ei, de parcă pe peretele din față genunchii ascuțiți şi armurile colțuroase şi înțepenite ale sfinților luptători îl atrăgeau în chip deosebit. N-a trecut însă multă vreme şi cînd a început prohodul, fata şi-a dat seama că cineva, din lumea care se afla în fața ei, o priveşte mai mult decît s-ar fi cuvenit. Cînd a înțeles acest lucru şi-a pus în gînd să nu se uite şi să nu-i pese de nimeni şi de nimic.

Buna creştere o împiedica să iscodească ceea ce nu se cuvenea pentru o jupîniță de cinul ei. Ştia că este frumoasă şi se ştia privită în fel şi chip de oameni, după vîrsta şi rangul lor. Mama ei o povățuise să nu ia în seamă asemenea fleacuri. Ea avea dreptul să năzuiască oricît de sus, iar cel care i-ar fi fost hărăzit de părinți – pentru că voința lor nu trebuia în nici un chip nesocotită – şi de soartă, trebuia să vină la curtea lor şi să-şi spună cinstit gîndurile şi planurile. Numai fetele de rînd sau din neamurile proaste care s-au ridicat în număr prea mare în vremurile lui Ştefan cel Bătrîn, îşi îngăduiau să încalce asemenea obiceiuri pe care cei cu adevărat de neam ales trebuiau să le păzească cu sfințenie. Jupînița cunoştea de-a fir-a-păr toate aceste sfaturi folositoare, dar într-o seară ca asta, într-un loc unde nu trebuie să încapă păcatul îşi putea totuşi îngădui să afle, fără a fi prinsă, cine-i voinicul care îndrăzneşte s-o privească aşa cum o face numai furul? Şi cînd privirea ei s-a prelins peste lume în aşa fel încît şi fața lui să intre în raza ochilor săi, cînd a rămas aninată doar pentru o clipă de fața tînărului, şi-a dat seama că un asemenea chip merită să fie privit şi a doua oară. Acest lucru îl arătau şi hainele tînărului. Caftanul lui de mare preț era un semn că nu era un fite-cine, iar întreaga-i înfățişare era mîndră şi avea ceva care-l deosebea de flăcăii pe care-i cunoscuse sau pe care-i avea acum în față şi cîntau împreună. L-a privit încă o dată şi cînd se aştepta mai puțin s-a simțit fulgerată de lumina neagră a ochilor lui. Genele s-au zbătut spe-

riate pentru o clipă şi smerită şi-a lăsat privirea în jos punînd multă dăruire în strofa pe care tocmai începea s-o cînte ceata ei.

Ion a înțeles că momentul hotărîtor era cel de acum. Dacă se va mai uita, înseamnă că nu-l lepăda de la ea, dacă nu se va mai uita, n-avea decît să rămînă cu sufletul întunecat şi cu dorul neostoit al unei dulci vedenii. Pentru că acum înțelegea că este în stare să iubească cu adevărat pentru întîia oară în viața lui şi că dragostea e un lucru cu mare primejdie pentru tihna sufletului omenesc.

Şi nălucirile care-i bîntuiau fără noimă mintea erau o dovadă la ce grea şi neîndurătoare slujbă e gata să intre fără să-l silească nimeni. N-ar vrea el să dea tătarii acum şi el s-o ia pe jupîniță să-i scape viața şi să-l apuce de grumaz pe Alb sultan şi să-l arunce în genunchi în fața lui Vodă spre mirarea tuturor şi drept mulțumire să i se... Prostii... Simte cum o ia razna şi jupîniță cîntă, iar cînd îşi ridică privirea nu se uită nicăieri...

Încet, încet s-a apropiat şi el de cei din jurul ei şi şi-a unit glasul cu al celorlalți. Jupîniță a simțit această apropiere şi cu îndărătnicie nu s-a mai uitat nicăieri. Abia la glasul al treilea cînd şi-a ridicat ochii, privirile lor au rămas țintuite.

Cîntau, dar nu ştiau ce cîntă, încercau să măsoare şi să înțeleagă necuprinsul ființei lor care ieşea la lumină prin lumină. Şi-a lăsat iarăşi privirea. A înțeles şi jupînița că-i primejdie mare. Dar nu peste multă vreme s-a uitat iar la el, de data asta ca să-i vadă mai bine fața şi ceva tainic a făcut-o să priceapă că pe chipul frumos al tînărului se poate ceti ca într-un ceaslov tot ce cuprinde inima lui şi că această inimă este gata să se dea roabă inimii ei. Şi i-a plăcut şi s-a bucurat, că o ființă plăpîndă cum este ea are o putere atît de mare asupra unui tînăr cum era cel din față şi-i era în acelaşi timp frică pentru ea, să n-ajungă la rîndu-i roaba unei puteri asemănătoare. Se priveau din cînd în cînd, în fugă, ferindu-se parcă unul de altul, era vădit însă că între ei se înfăptuieşte încet, încet o legătură care le umplea sufletul de bucurie, dar şi de dorința de a şti cîte ceva mai mult despre cealaltă ființă.

Cînd cîntarea era spre sfîrşite, Ion s-a uitat lung la Măgdălina, i-a primit deschis privirea, şi au simțit amîndoi cum îi cuprinde o dulce amețeală.

Alunecau într-un spațiu de lumină fără sfîrşit, nici o mişcare pe fața lor care să trădeze o bucurie uşurelnică, ci o sorbire cu nesaț a celei mai plăcute otrăvi care începea să-i mistuie din tălpi pînă-n creştet. Dragostea creştea în ei furtunos, zguduindu-le întreaga lor ființă. Fata l-a văzut pe Ion cum păleşte sub dogoarea ochilor ei şi s-a aprins puțin La față. Noroc de lumina slabă care-i tăinuia zbaterea ce răzbătea pe chipul ei frumos.

Cînd a sosit clipa în care trebuiau să iasă afară şi să înconjoare lăcaşul, nici unul dintre ei n-a ştiut cum s-a făcut c-au ajuns dincolo de

prag, unul alături de celălalt „Mergi la cer” suna cîntecul şi amîndoi simțeau că plutesc spre înălțimi. Întîi şi-au descoperit glasurile. Al lui adînc, plăcut, iar al ei era ca un clinchet care picura curat ca un cleştar. Au dat ocol o dată, cînd au fost a doua oară, jupînița s-a descumpănit o clipă, atît cît a fost nevoie să se sprijine uşor de brațul lui. Era un semn că avea încredere în el şi că i-ar fi putut deveni un reazăm. Cînd s-a terminat totul şi trebuiau să o pornească spre casă, fata şi-a întors fața spre el, l-a privit drept în ochi. Şi din toate vorbele pe care le mestecase o seară întreagă în minte şi pe care dorea să le spună cu mare meşteşug, Ion s-a trezit rostind numai cinci cuvinte care veneau de departe, de pe alt tărîm:

— Jupîniță, ai milă de mine.

Măgdălina a zîmbit, în ochii ei se bănuia bucurie amestecată cu tristețe. A alunecat pe lîngă el, i-a prins mîna şi i-a strîns-o uşor. Doica, fratele şi sora ei mai mică au luat-o între ei şi împreună cu alte neamuri au pornit-o spre casă.

Fulgerat, Ion n-a mai putut spune nimic şi nici nu ştia ce să facă cu el. În spate a simțit că Nicoară i se alătură.

— Stăpîne, mergem acasă? Calul e afară.

— Nicoară, omule, dă-mi calul şi te du. O să vin şi eu.

A încălecat, a trecut dincolo de cetatea care-şi înălța zidurile în lumina albă a lunii şi s-a lăsat în voia calului. Aerul rece îi biciuia fața şi-i făcea bine, nu că i-ar fi potolit arşița care creştea în el, dar îl limpezea treptat: acum ştia bine şi temeinic că o uitătură şi numai o strîngere uşoară de mînă pot să te facă cel mai fericit, dar şi cel mai nefericit om din lume.

*

* *

În prima şi a doua zi de Paşti, bucuria a cuprins întregul tîrg al Sucevei. Era larmă mare, sunau trîmbițele de pe zidurile cetății din față, vestind voia bună a domnului, băteau clopotele de la Sfîntu Nicolae a Mirăuților, de la Sfîntu Gheorghe şi de la alte lăcaşuri în semn de sărbătoare, răsunau sunete de cimpoi, de cobză, de țimbale, era forfotă mare şi cu greu se putea răzbate spre inima tîrgului.

Luni, dincolo de cetate, pe platoul care se întinde spre miazăzi, au fost tocmite întrecerile între tineri. S-a ridicat un foişor pentru măria-sa şi ambele laturi ale foişorului au fost alcătuite din blăni mari de stejar şi de brad ca un fel de prispă. În dimineața acelei zile soarele a străpuns norii şi vîntul i-a grămădit spre soare-apune, dincolo de obcini. Maria-sa îmbrăcat în haine de mare sărbătoare, însoțit de fratele său Petru şi de Ruxanda,

văduva părintelui său Bogdan Vodă, a luat loc în foişor, iar marii boieri s-au rînduit cu jupînesele pe cele două laturi. Tinerii l-au întîmpinat pe domnul care era de o vîrstă cu ei cu chiote de bucurie, după care au împins caii la pas şi cînd au ajuns aproape de foişor, au pus mai întîi piciorul, apoi genunchiul pe pămînt în semn de închinăciune şi cinstire. Măria-sa a zîmbit şi le-a făcut semn cu mîna că pot să înceapă întrecerile. Demult nu s-a mai văzut atîta iscusinţă în călărie şi în mînuirea lăncilor ca în ziua aceea, iar printre cei care s-au străduit să-şi arate priceperea, un tînăr de optsprezece ani avea să dea dovadă de mare putere şi meşteşug. Şi a mai făcut tînărul încă un lucru mai puţin obişnuit în timpurile de faţă, care a stîrnit plăcere unora, mînie prefăcută sau mirare altora: Înainte să-şi înfrunte potrivnicul cu lancea, şi-a strunit calul care juca nebuneşte pe picioare, întărîtat de zarva din jur, l-a cuminţit şi l-a supus puterii sale şi în buestru l-a apropiat de locul unde priveau marii dregători, s-a oprit în faţa pîrcălabului Condrea, şi-a ridicat cuşma, privind-o ţintă pe jupîniţă Măgdălina, după care a ridicat capul şi lancea de care erau legate două panglici de mătase – una verde, alta de culoarea aurului, după care şi-a smucit calul şi a pornit-o ca o săgeată spre locui de unde trebuia să pornească în întîmpinarea adversarului.

Se spune că jupînița s-a făcut mai întîi stacojie, după care a apucat-o un fel de slăbiciune a inimii şi a trebuit să fie sprijinită de jupîneasa Nastasia, mama ei. Jupîn Condrea ar fi încruntat sprîncenele şi ar fi pufnit mînios cînd a văzut îndrăzneala fără pereche a tînărului, iar jupîneasa Nastasia s-ar fi bătut cu palma peste gură: nu-şi închipuise că o să se petreacă asemenea faptă al cărei tîlc să nu-l priceapă în nici un chip. Unele jupînițe şi jupînese din jurul familiei pîrcălabului Condrea ar fi scos un uşor ţipăt de mirare, iar marii dregători ar fi mormăit în bărbile lor cuvinte de neînţeles.

Jupînița Măgdălina, mai mult moartă decît vie, a urmărit cu inima strînsă întrecerile şi în tainița sufletului s-a bucurat nespus cînd l-a văzut pe „nebunul ei”, cum l-a alintat în minte fără să ştie nici ea cum, că nu poate fi doborît de nimeni, că zvîrle din fuga calului sulița la ţintă şi săgeata aruncată de el n-a fost întrecută decît cu o palmă numai de doi inşi.

Şi tot acum a aflat cine este nebunul acela şi s-a bucurat în sine că e de neam mare. Însuşi Pîrcălabul Condrea s-a mai îmblînzit cînd i s-a spus că Ion este fiul lui Cosma Moghilă, fost ceaşnic sub trei domni. Se trage deci din neamul vestit al Hudiceştilor, unul dintre cele mai vechi şi puternice din ţara Moldovei.

Ziua s-a încheiat cu un ospăţ dat de domn şi în timp ce vîrstnicii se întreceau cu închinatul pocalelor, tinerii s-au prins în horă. Ion a cutezat să se prindă lîngă Măgdălina şi în timpul danţului au putut să-şi vorbească. Pluteau ameţiţi de bucuria care-i cotropise, abia atingeau pămîntul cu picioarele, simţeau urcînd din ei o putere care-i făcea mai uşori. Muzica şi

dantul cînd legănat, cînd iute îi aţîţa şi mai mult. Era lesne pentru oricine să vadă, chiar dacă nu fusese de faţă la cele întîmplate de dimineaţă, că cei doi tineri – fata abia împlinise 16 ani – erau legaţi de o vrajă pe care nimeni nu putea s-o destrame. Cînd s-au despărţit, a însoţit-o pînă la părinţii ei, a făcut o plecăciune cuviincioasă, s-a mai uitat o dată la chipul Măgdălinei ca şi cum ar fi vrut să i se întipărească desăvîrşit în minte, s-a întors spre pîrcălab şi pîrcălăbeasă şi a spus mai mult şoptit:

— Cer îngăduinţă domniilor voastre să nu mă alungaţi cînd oi veni la curtea voastră.

Pîrcălabul n-a spus nici da, nici nu, iar pîrcălăbeasa a plecat puţin capul în semn de rămas bun şi s-au dus. Acasă jupîneasa Nastasia, a început să-şi ispitească fata. Cum de s-a întîmplat una ca asta şi cînd. Fata ei cuminte să nu-i mărturisească nimic? Nu se poate ca totul să se fi iscat aşa, dintr-o dată, într-o împrejurare în care orice creştin trebuie să fie îndurerat. Cum? N-au apucat să-şi vorbească? Atunci cum să-i placă de un străin, despre care nu se ştie nimic? Doar e o fată cuminte şi cu creştere aleasă. Nu este urît? Da' ce numai un bărbat chipeş e pe lume? Şi înainte de toate, chiar dacă este chipeş trebuie să-l cunoşti, să vezi ce purtări are. Şi ce dacă a arătat el mare meşteşug şi putere, un bărbat se cuvine să aibă şi alte însuşiri ca să fie vrednic de dragostea unei fete ca a ei. I-a vorbit abia în după-amiaza asta? Şi ce-a spus?

— Mamă, nu ştiu.

— Cum nu ştii?

— Toate se învălmăşesc în mintea şi în sufletul meu.

— Prostii.

— Înţelege-mă, mamă. Nici eu nu ştiu ce-i cu mine, dar niciodată n-am simţit ce simt acum.

— Adică ce simţi, fata mamii, înălţă glasul jupîneasa Anastasia.

— Nici eu nu ştiu, mamă.

— Vai de mine, se minună jupîneasa, da' fătuca mamii, tu văd că nimica nu ştii. Cum vine asta?

Măgdălina îşi ridică privirea spre maicăsa şi ochii ei frumoşi şi cuminţi cerşeau înţelegere şi îndurare. Cu ce puteri să destrame şi să descurce ceea ce în inima ei se învolbura şi o cuprindea ca într-un vîrtej care nu-i da timp nici să vadă, nici să înţeleagă ceva.

Pîrcălăbeasa se uita la fiica ei şi nu-i venea să creadă. Copilul ei cuminte, fetiţa mamii pe care o crescuse cu atîta grijă şi pe care o îndrăgea atît de mult, să fie cuprinsă aşa, tam-nisam de un pîrjol mare pe care-l întrevăzuse dumneaei, dar nu se aşteptase că se va abate aşa de năprasnic şi tocmai pe capul odorului ei.

— Ai, fătuca mamii, a putut să spună, şi purtată ca de furtună, a trecut în odaia în care era pîrcălabul.

— Jupîne pîrcălab, trebuie înlăturată primejdia, să plecăm, să facem ceva.

— Ce te-a apucat femeie? Nu ştii că mîine trebuie să fiu alături de domn, cu ceilalți mari dregători?

— Bărbate, ascultă-mă! Primejdie mare!

— Dau tătarii, Nastasie?

— Îți arde de şagă şi mie nu. Fata noastră e-n primejdie.

— Care primejdie, nevastă?

— Cum, tu n-ai văzut?

— Am văzut.

— Şi nu zici nimic?

— Ce să zic?

— Că trebuie să facem ceva, să-mi scap fata din mîna balaurului.

— Care balaur, Nastasie. Că o fi ăsta sau altul, nu tot o să ți-o fure careva?

— Da' jupîne pîrcălabe, dar domnia ta aflat-ai ce-i poate capul nemernicului?

— S-a văzut astăzi.

— Da', da nu s-a văzut că-i place băutura după cum am auzit-o pe nevasta vistiernicului Ieremia şi nici că-i plac prea mult muierile, cum spunea jupîneasa Marica, a lui Săcuian ceaşnic.

— Şi ce-ai fi vrut, Nastasie, să vină un călugăr să-ți ceară fata?

Jupîneasa holbă ochii. Nu se aşteptase la asemenea vorbe din partea bărbatului ei. Trăise cu el o viață. I se părea mai mult aspru şi îndărătnic, gata să spună nu, chiar şi atunci cînd era vădit că trebuie să spună da. Şi acum? Izbuti să-l mai întrebe doar atît:

— Şi ce vezi bun domnia ta în toate astea?

Pîrcălabul Condrea îşi mîngîie barba, îşi potrivi mustățile şi grăi rar, de parcă n-ar fi fost în odaia în care era şi jupîneasa Nastasia:

— Văd, nevastă, Başeul şi satele de pe el, văd turme de oi în poienile de la munte şi cirezi de vite pe valea Siretului a Prutului şi Viliei. Băiatul are frați, Nastasie, dar averea Hudiceştilor e mare.

Dacă ar fi căzut atunci trăznetul între ei şi pe chipul pîrcălăbesei nu s-ar fi citit atîta uimire. Îi venea greu să mai priceapă ceva. Nu-şi înțelegea nici fiica şi nu-l înțelegea nici pe bărbat Se pomeni zicînd doar atîta:

— Doamne, apără-mă!

II

Era pe la sfîrşitul lunii aprilie. După cîteva zile cu ploaie şi vînturi reci, soarele strălucea din nou iar pămîntul începuse să se zbicească bine în locurile mai înalte. Boierul Cosma Movilă, încă în putere deşi trecuse de cincizeci de ani, sta pe prispă, se bucura de căldura soarelui, se mai bucura că-l lăsaseră durerile de la încheieturi care nu-i îngăduiseră să meargă la Suceava, la chemarea domnului, şi-i făcea mare plăcere să simtă în preajma lui zvon de oameni aflaţi la muncă, sunet de tălăngi care urca spre sat din lunca Başeului, ciripit de păsări şi cloncănitul celor din curte, zumzetul de albine pornite să culeagă dulceaţa pămîntului din florile care se desfăcuseră peste tot.

Curţile boiereşti se aflau în marginea satului Hudeşti, moşia de baştină a Hudiceştilor, părintele şi moşii lui pan Cosma Movilă. În uricile pe care le-a primit de la domnii de la începutul veacului trecut, se spunea că acest sat şi altele, aflate în diferite ţinuturi ale Moldovei, erau sate vechi, pe care Hudiceştii le stăpîneau de la întemeierea ţării. Aşa se pomeneşte în uricul pe care l-a avut bunicul Petru Hudici de la Alexandru cel Bun, aşa se spunea şi în uricul lui Iaţco Hudici, tatăl lui Cosma, boierul nelipsit din sfatul lui Ştefan cel Mare timp de aproape 30 de ani, lucru ce nu se mai pomenise pînă atunci în Ţara Moldovei. Cosma Movilă se bucura de faima neamului său, unul dintre cele mai avute şi mai puternice. Neam din neam făcuseră parte din sfatul domnesc fie ca mari dregători, fie numai ca mari boieri de a căror pricepere domnii simţeau nevoia să se folosească. Şi asta nu era lucru rău, căci Hudiceştii, au fost întotdeauna cu mare credinţă faţă de domnii Moldovei. Boierul Cosma, căruia-i plăcea să fie numit după moda polonă, pan, ştia că şi numele lor cel adevărat nu era Hudici ci Hudescul, dar, în veacul în care încuscrirele domnilor Moldovei cu domniţe aduse din crăia vecină erau o modă, mulţi îşi schimbaseră sfîrşitul numelui ca să sune mai frumos atunci cînd duşi de năcazurile sau de treburile lor aveau să se mişte printre şleahticii rusneci de la Snyatin, sau de la Liov.

Cu el, cu pan Cosma, în loc de Hudici, a început să se numească neamul lui cu un alt nume, pe care îl căpătase domnia sa cu mare cinste în lupta de la Şcheia. Cum s-a întîmplat aceasta, tocmai se necăjea să-l lămurească acum pe boierul Maxin Udrea, care picase cu puţin timp înainte

de amiază la curțile din Hudeşti. Luîndu-se cu vorba, din una în alta, ajunseseră la povestea asta pe care boierul Cosma n-o mai putea suferi. În tinereță se mîndrise cu isprava lui de la Şcheia, dar o povestise de atîtea ori că i se înăcrise. Ar fi tăcut şi acum, dar nu se putuse stăpîni cînd Maxin îl împunse cu o întrebare care i se păru nelalocul ei.

— Ce nu înțeleg eu, se mira Maxin, e povestea cu calul.

— Care cal?

— Calul lui vodă.

— Şi ce-i cu calul lui vodă?

— Se zice, aşa am auzit şi eu vorbindu-se, c-a pornit-o calul cu vodă în jos.

— Unde în jos?

— Asta te întreb şi eu pe dumneata şi te rog lămureşte-mă, cum vine asta.

— Şi ce se mai spune?

— Că a zăcut domnul printre morți pînă la amiază şi abia atunci ai venit domnia ta şi l-ai scos dintre morți şi l-ai pus pe cal, în timp ce alt boier, nu-i mai țin minte numele, ar fi oblicit unde era duşmanul lui şi i l-a adus lui Vodă de grumaz şi acolo au pus de i-au tăiat capul, şi aşa a biruit Ştefan pe vrăjmaşii săi.

— Aşa se spune, Maxine?

— Aşa.

— Măi, ce ți-e cu gura lumii! Acuma stai şi dumneata şi judecă, cum ar fi putut să stea lupta fără domn şi cum de n-a băgat nimeni de seamă că măria-sa, cel care se aflase mereu în fruntea a lor săi, s-a topit ca fumul din locul care-i era hărăzit?

— Care-i atunci adevărul, jupîn Cosma?

— Lupta era fierbinte, de îmbe părțile. Hroiot venise în vreme de iarnă cînd toți erau la căşile lor. Domnul a strîns degrabă oastea, cîtă s-a putut şi i-a ieşit în întîmpinare, cum ştie toată lumea, la Şcheia. Duşmanul nu se lăsa răpus cu una cu două, cu toată vitejia a lor noştri şi domnul a trebuit să-şi îndemne oamenii să pornească cu şi mai multă inimă. Măria sa era în fruntea călărimii cînd a pornit a nu ştiu cîta oară asupra duşmanului, şi în fierbințeala luptei, calul măriei sale a fost săgetat în grumaz. Eu, ca aprod, mă aflam în preajmă. Mă porecleau „Purece”, pentru că eram scund, nu prea crescusem pentru ăi optsprezece ani ai mei. Şi mărturisesc că şi inima se făcuse în mine, de frică, tot ca un purece. Era prima bătălie cruntă în care am intrat cu adevărat şi nu mi-a fost uşor să văd cum cad capete şi cum să prăbuşesc în jurul meu oşteni cît bradul. Cînd a fost lovit calul domnului, s-a ridicat în două picioare, a nechezat ca un fel de țipăt şi s-a prăbuşit. Domnul, de-asta zic eu că a fost mare, nu şi-a pierdut cumpătul şi a lunecat într-o parte, ca să nu-l prindă calul sub el. L-ar fi strivit şi

atunci s-ar fi dus şi lupta, s-ar fi dus şi scaunul măriei sale în ciuda atîtor isprăvi şi vitejii pe care puțini domni le-au făcut, aşa cum le-a făcut măria sa Ştefan. Cînd l-am văzut pe domn că se ridică cu sabia goală în mînă şi priveşte crunt în juru-i, am făcut o săritură cu calul şi într-o clipită am fost alăturea. Am pus piciorul pe pămînt şi, ştiindu-l mic de stat şi că nu-i vreme de pierdut, m-am ghemuit în chip de movilă ca să se poată înălța, şi măria sa a încălecat degrabă, şi de aici mi se trage numele cel nou, pentru că şi-n urice şi-n orice altă împrejurare, toată lumea-mi spune Movilă, aşa cum mi-a spus măria sa atunci şi pînă la moartea sa, după aceea. Aşa a fost acolo la Şcheia, iar ce băzneşte lumea îs numai vorbe de clacă.

Soarele se urcase în crucea cerului. Jupîneasa Teodosia i-a poftit pe cei doi la masă şi după ce s-au ospătat din bunătățile pregătite de jupînească, s-au tras iarăşi afară, să stea la sfat tainic, aşa cum ceruse Maxin Udrea.

Jupîn Cosma Movilă nu-l ispitise deloc pe oaspetele lui. Ştia că o să-şi dezlege singur desaga dacă avea ceva de spus. L-ar fi întrebat în legătură cu cele petrecute în luna lui aprilie, fapte năprasnice, care cutremuraseră Moldova.

Sfatul l-a început oaspetele. Şi ceea ce l-a mirat foarte mult pe boierul Cosma Movilă a fost jurămîntul straşnic pe care i l-a cerut Maxin Udrea, că nici o vorbă din cele spuse între ei doi nu vor ajunge în altă parte. Pan Cosma a jurat cum i-a cerut oaspetele şi acesta a început să se destăinuie:

— O să mă întrebi domnia ta, chiar dacă n-ai făcut-o pînă acum, de unde vin, încotro mă duc şi ce gînduri port cu mine. Drumul meu este de la Suceava spre cetatea Hotinului, iar rînduiala mea este să stau de vorbă şi să-i cerc pe cei mai de seamă boieri din părțile acestea de țară, ultimul sfat avînd să-l fac cu cei doi pîrcălabi de la Hotin, cu pan Grincovici şi cu pan Talabă. Domnia ta ştii ce s-a petrecut la curtea domnească din Hîrlău, acum două săptămîni.

— Am auzit ceva, deşi veştile ajung mai greu pînă la noi. Nu înțeleg ce-a fost cu Arbure şi cu fiii săi.

— Asta n-o înțeleg mulți dintre noi. Ştii şi domnia ta credința lui Arbure față de domnie.

— A fost ca un stîlp, iar pe măria sa Ştefăniță, l-a crescut ca pe un copii al său. Şi acum, în loc de răsplată, i-a luat mai întîi dregătoria de portar al Sucevei şi nu după multă vreme, i-a luat capul, şi lui şi feciorilor săi.

— S-a făcut Arbure vinovat cu ceva față de domnul său?

— Nu s-a făcut.

— Atunci cum a fost cu putință una ca asta? L-au judecat şi l-au aflat vinovat?

— Nici asta nu s-a făcut.

— Atunci cum să-i ucizi, frate, pe cei mai de seamă oameni ai țării, fără nici o socoteală?

— Asta a fost treaba unor nemernici pizmătăreți. Li s-a părut că Arbure e prea puternic, că este prea înțelept şi pentru a nu-l umbri pe un domn tînăr, care abia acum a luat frîiele tării în mînă, i-au cîntat măriei sale la ureche vorbe pline cu venin, pînă l-au pierdut.

— Pînă nu faci foc, nu iese fum Maxine!

— Aşa este, dar Arbure era nevinovat. Ştiu bine ce spun. Cît a fost măria sa copil trebile țării au căzut pe umerii lui Arbure şi ai boierilor din sfat şi nu se poate spune că a fost rău. I-am bătut straşnic pe tătari şi asta spre cinstea lui Petrea Cărăbăț, vornicul Țării de Jos. Am scăpat țara de necazuri în anul în care Suliman sultan a luat Beligradul de la Unguri. Ne-am înțeles bine cu leşii şi solia lui Cîrje la Jicmont craiul, a fost purtată cu multă cinste şi înțelepciune. Boierii şi-au dovedit destoinicia în toate trebile țării. Dar măria sa, acum că a crescut, vrea să cîrmuiască fără să țină seama de meritele boierilor şi fără să le arate cinstirea şi recunoştința care li se cuvine.

— Poate că şi boierii vor cam multe, Maxine.

— Adică ce să dorească ei ca să-l supere pe vodă?

— S-au învățat fără stăpîn, cred eu, şi cînd stăpînul şi-a înțeles rostul, acum le vine greu.

— E dreptul lor, pane Cosma, să se bucure de putere, pentru că puterea domnului nu face nimic fără înțelegerea cu boierii.

— Eu nu zic Maxine ca domnul să se lepede de boieri, dar nici boierii nu trebuie să-l părăsească pe domn. Ăst an, cînd au fugit în Polonia boierii Isac şi Cîrlan, se zvonea că cei doi, şi cu ei şi alți mari boieri, s-ar fi gîndit să ridice în scaun un alt domn, pe Petru, fratele nevîrstnic al lui Ştefăniță. Nu ți să pare Maxine că a început boierilor noştri să le placă a creşte copii în scaunul Moldovei? E bine să fie țara iară fără domn?

— Pînă ăst an n-a fost deloc rău.

— N-a fost, dar țara fără un stăpîn destoinic poate să treacă prin mari năcazuri.

— Un domn destoinic nu este tiran, nu poate să-şi întoarcă fata de la cei care sînt temelia tării.

— Maxine, de ce-a fugit Cosma Şarpe în Polonia?

— De frică.

— De frica cui?

— A domnului.

— Dacă n-avea nimic pe cuget, de ce să-i fi fost frică?

— Cosma Şarpe s-a gîndit la binele boierilor şi dacă s-a gîndit la binele boierilor înseamnă că s-a gîndit la binele țării.

— Hiclenindu-l pre domnul său şi punîndu-şi țara în primejdie?

— Cînd îți aperi capul şi cinul din care faci parte nu hicleneşti pe nimeni, pane Movilă.

— Din cîte ştiu eu, Maxine, nimeni nu l-a amenințat pe Cosma Şarpe şi nici pe alții.

— Atunci, dacă spui domnia ta aşa, că nimeni n-a fost amenințat, de ce au căzut capetele lui Arbure şi ale fiilor săi?

— Nu înțeleg nici eu ce-a fost cu Arbure, dar tare mă tem că prostia şi cleveteala unora şi faptele altora l-au pierdut pe unul dintre cei mai de seamă boieri ai țării. Arbure n-ar fi pierit dacă toți boierii i-ar fi fost cu credință domnului. Fuga unora, vorbele care umblă, în legătură cu alții le-au dat apă la moară celor care-i pizmuiesc pe oamenii vrednici, cum a fost Arbure. A fost vreo legătură între Arbure şi Cosma Şarpe?

— Nu ştiu.

— A încercat domnul să se sfătuiască cu boierii săi?

— I-a chemat la Suceava de Paşti, dar nu s-a făcut nimic. Nici domnul n-a avut curajul să ia taurul de coarne, nici sfetnicii săi, Arbure, Săcuian paharnicul, Stîrcea Stolnicul, comisul Cățelan, pîrcălabii de la Neamț, Costea şi Condrea, Negrilă, Grincovici sau Hrană spătar n-au îndrăznit să spună ce au pe cuget, ce gîndeşte țara şi ce trebuie făcut. Domnul a plecat la curțile sale de la Hîrlău şi cu el au mers o parte din boierii din sfat. Fără să-i judece şi fără să spună ceva cuiva, Ştefăniță l-a numit hiclean pe Arbure şi a pus să i se reteze capul. Cum era firesc, ceilalți boieri s-au speriat şi mulți se tem să nu cadă şi capetele lor. De aceea au început să se sfătuiască între ei ce trebuie făcut să scape de năpastă.

— Maxine, mă iartă că-ți curm vorba, dar domnul n-a lăsat să se înțeleagă ce avea cu Arbure, că doară toată lumea ştie că acest boier l-a îngrijit şi l-a crescut pe palmele sale ca pe feciorul său?

— A umblat numai un zvon, cum că măria sa l-a bănuit pe bătrîn că ar fi în legătură cu Petru pribeagul, cu Cosma Şarpe şi alți pribegi.

— A fost numai o bănuială?

— A fost!

— Şi acum?

— De asta sînt pe drum şi mă aflu în fața domniei tale. Eşti imul dintre cei mai mari boieri ai țării. Puterea domniei tale este cunoscută, ca şi buna înțelegere şi legăturile pe care le ai cu unii boieri de peste hotar. Mulți boieri îşi pun nădejdea în sfatul şi în puterea domniei tale.

— Şi anume, cine?

— Nu pot să spun numele tuturor. De-ajuns că sînt cei mai de seamă oameni ai țării, cea mai mare parte dintre ei aflîndu-se în cele mai mari dregătorii.

— Cu ce le pot fi eu de ajutor?

— Toți marii boieri doresc ca să fie unire între ei, spre binele țării şi spre binele lor. Toți gîndesc că nu poate fi scăpare pentru capetele lor decît dacă se face o schimbare acolo unde trebuie.

— Şi pe ce se bizuie ei?

— Pe slugile pe care le au, pe banii lor şi pe înțelegerea dintre ei şi pribegi. Iar pribegii lucrează peste tot, în Țara muntenească, în Transilvania, şi mai ales în Lehia.

— Li s-a făgăduit ceva?

— Craiul Jicmont a încuviințat planurile făcute de ei şi a făgăduit sprijinul său. Cosma Şarpe a fost bine primit la curtea craiului, iar cînd domnul i-a cerut să-i dea prinşi pe Isac şi Cîrlan, fugari în Polonia, craiul i-a răspuns că nu are ştire că cei doi s-ar afla pe pămînturile care țin de coroana lui. Semn că regele este alături de boieri şi ăst lucru trebuie să-i dea de gîndit tînărului domn şi răilor săi sfetnici. Sîntem mulți, pane Cosma, şi datoria noastră este aceea de a ne apăra drepturile noastre. Nu se poate să nu cîştigăm. De aceea te rugăm pe dumneata să stai cu toată puterea pe care o ai alături de noi şi dacă domnii te-au cam uitat demult pe la moşiile domniei tale, altfel va fi atunci cînd vom scăpa de năpastă.

— Eu nu am a mă plînge de nimeni, Maxine. Truda mi-a fost răsplătită cum se cuvine şi dacă omul este înțelept găseşte multe şi nebănuite bucurii şi în casa lui.

— Este cunoscută înțelepciunea dumitale, dar n-o să mă facă domnia ta să cred că unele lucruri pot fi uitate. Dacă toate s-ar fi făcut după voia părintelui domniei-tale, te-aş fi găsit, poate, acum la curțile din Mîndreşti, pe apa Siretului şi nu aici. Cu ce-a răsplătit un domn mare şi bun, cum ne place să-i spunem, truda lui Iațco Hudici? Părintele domniei tale a fost la Valea Albă şi a scăpat cu greu, după cîte am auzit, cu rane multe pe trupul său. Şi în loc de răsplată s-a pomenit fără curțile de la Mîndreşti, pentru că uricul vechi, prin care moşii săi căpătaseră întărire pe acel sat, a ars împreună cu tot ce se afla atunci în sat, cînd urdia turcească a trecut pe acolo. Asta-i recunoştința domnilor, pane Cosma. Iar ca să împiedicăm asemenea samavolnicii trebuie ca să ne unim noi cei mari şi să-l facem pe domn să ne respecte, nu să ne batjocurească, aşa cum o faci cu un om de rînd. Cei mai mulți dintre noi cred că acum este clipa cea mai prielnică. Dacă izbutim, nimeni nu ne mai poate pune jugul pe grumaz şi nici nu ne mai poate reteza capetele fără judecată. Trebuie să avem o țară aşezată, iar domnul să nu lege şi să dezlege după pofta inimii lui. Pentru asta am venit la domnia ta. Dumnezeu să-ți dea gîndul cel bun ca să mergi cu cei de seama domniei tale.

— Ştiu eu, Maxine! Ce-mi spui tu sînt lucruri cu mare primejdie. Să nu uitați că ce vreți voi să faceți nu s-a mai întîmplat niciodată, după cîte ştiu, în Țara Moldovei. Şi încă ceva de mare însemnătate, de care iarăşi trebuie

să se ție sama: domnul nu este un boier ca mine sau ca altul, el este unsul lui Dumnezeu, domneşte prin puterea Celui de Sus…

— Ar fi aşa, jupîn Cosma, dacă s-ar ține de învățăturile lui Dumnezeu. Dar domnul de acum nu e nici bun, nici drept, nici îndurător, ci un tiran însetat de sînge nevinovat şi tot la Carte se spune că cine scoate sabia de sabie va pieri.

— Nu este vorba nici de ce face domnul şi nici de ce scrie la Carte, Maxine, ci de ce crede țara după ce l-a pomăzuit mitropolitul.

— Țara sîntem noi!

— Om fi, dar nu trebuie să-i uităm pe ceilalți, care-s mulți şi datori cu slujbă față de domnul lor tocmai pentru că el este unsul.

— Sînt mulți, da' prostime, fără mare tocmeală şi mai cu seamă se mişcă greu. Noi trebuie să fim uniți şi să lucrăm iute.

— Maxine, eu n-am făgăduit nimic şi nu-ți spun nici da, nici ba. Nu mă pot hotărî într-o clipită pentru că nici nu m-am gîndit pînă acum la tot ce mi-ai spus. Ți-am jurat că voi păstra numai pentru mine ce-am vorbit noi acum. Dar, Maxine, să fii cu mare băgare de seamă, căci noi, toți am jurat mai întîi credință domnului, atunci cînd l-am ales şi s-ar putea ca primul jurămînt să fie mai tare şi toată urzeala voastră să fie destrămată cu multă uşurință şi cu pierderea multor capete, oricît ar fi ele de sus-puse.

— Îți mulțumesc şi pentru atît şi Dumnezeu să ne ajute. Rămîi cu bine pane Cosma şi cheam-o şi pe jupîneasă să-i mai mulțumesc încă o dată pentru masă şi buna primire ce mi-a făcut.

Jupîneasa Teodosia a venit degrabă la chemarea bărbatului, i-a plăcut felul cum i-a mulțumit jupîn Maxin Udrea şi s-a mirat de graba mare care-i lipseşte pe cei de la Hudeşti de bucuria de a-l avea oaspete peste noapte şi în ziua următoare şi l-au petrecut cu privirea pînă ce a pornit-o pe drumul Hotinului, în sus, spre Darabani.

Jupîneasa Teodosia a ghicit că s-au petrecut lucruri deosebite din neastîmpărul care-l cuprinsese pe bărbat. A vrut să-l ispitească, dar Cosma s-a uitat aşa de înfricoşat la ea, încît a crezut că este mult mai bine să-şi vadă de-ale femeilor şi s-a strecurat, foşnindu-şi fustele, înlăuntrul casei. Rămas singur, pan Cosma a strigat să i se înfățişeze logofătul său. În scurtă vreme, s-a înființat un bărbat cu părul cînepiu, cu ochii albaştri, cu o mustață pleoştită la colțurile gurii în jos, nici prea înalt, dar nici mărunt, bine legat. Călca repede şi apăsat ca cel care-şi cunoaşte puterea trupească şi sufletească.

— La porunca domniei tale stăpîne, a glăsuit scurt, fără să-şi plece privirea Ioan Blîndul.

— Blîndule, mîine o pornim la Brăscăuți şi la Hrețeni, de aici vom merge la Verbia şi Cobăliia, pe Jijia în jos, vom cerceta apoi bălțile şi iazu-

rile de la Prut şi o să ne repezim la Todireni. Grijeşte-te căci mîine o pornim la drum lung.

A strigat straşnic spre odăile femeilor şi cînd s-a ivit jupîneasa, înfricoşată, a mormăit, parcă ceva mai îmbunat:

— Teodosie, să pregăteşti cele de trebuinţă. Mîine plec cu logofătul meu ca să cercetăm satele, turmele şi cirezile pe care le avem aici, în Ţara de Sus.

— Să vină Ion, a tunat boierul şi băiatul lui cel mare, care o pornise de dimineaţă să bată dealurile cu păduri dinspre Mlenăuţi, celălalt sat al Movileştilor, trup din moşia de baştină, a neamului, i s-a înfăţişat spre sară supus şi îngîndurat.

III

Ion venise de la Suceava de o săptămînă. A stat pînă s-au încheiat toate sărbătorile. A întîrziat în nădejdea că se va ivi şi un alt prilej s-o vadă pe fata lui Condrea. De văzut a văzut-o, dar de stat de vorbă n-a prea avut cum. Părinţii ei erau grăbiţi şi datori să vadă şi să primească. Pîrcălabul Condrea nici nu l-a băgat în seamă. Avea domnia sa, se vede, lucruri mult mai însemnate de tăinuit cu dregătorii domniei, cu boierii mai de seamă ai ţării. Jupîneasa Nastasia l-a întîmpinat cu o privire mîndră şi rece. Jupînița, în schimb, i-a surîs şi i-a făcut un semn cu mîna, dintr-o parte, în aşa fel ca să n-o vadă nimeni.

Vorbele pîrcălabului n-au avut darul s-o înduplece pe jupîneasa Nastasia. A luat-o după aceea pe Măgdălina lîngă ea şi mîngîind-o şi alintînd-o, a încercat s-o dumirească asupra multor lucruri din lumea asta şi mai ales să-i arate că unii oameni sînt primejdioşi şi nu merită să te uiţi la ei, pentru că nu se ştie ce nenorociri pot leşi atunci cînd nu se mai poate îndrepta nimic. Jupîneasa Nastasia îi arăta odorului său că nu are nimic cu flăcăul lui Movilă, dar lumea, iaca, vorbeşte una şi alta şi vorbele nu ies ele fără nici un temei. Ea nu-i doreşte decît binele puiului ei şi de aceea ar fi bine să se ferească. Mai sînt mulţi tineri frumoşi, vrednici şi cu purtări alese, nu s-a început şi nici nu s-a sfîrşit lumea cu bezmeticul de ieri şi de alaltăieri care-şi juca ochii în cap şi îşi rînjea dinţii de sălbătăciune de pradă.

— Şi dacă nu este aşa cum spune lumea, mamă?

— Vai, fătuca mamii, cum poți vorbi una ca asta? Da' ce, lumea nu ştie ce spune?

— Şi dacă nu ştie, mămucă? s-a alintat cu nevinovăție Măgdălina.

— Ehei, fata mamii, ce ştii tu ce-i pe lumea asta?

Măgdălina îşi da seama că nu ştie ea ce-i pe lumea asta, dar simțea că pe ea o împinge o putere mare, pe un drum pe care nu se poate să dea greş. Şi cînd jupîneasa Nastasia a crezut c-a biruit înțelepciunea domniei sale, pentru că odorul ei a lăsat-o s-o dădăcească atît cît a vrut fără să i se împotrivească, abia atunci a văzut cîte cute necunoscute ei are sufletul copilului său. Cînd au ieşit să cumpere nişte bogasii, Ion, care pîndea casa Condreştilor de parcă l-ar fi tocmit cineva în leafă ca să vegheze, şi-a împins calul lîngă rădvanul boieresc, şi cînd s-au oprit, a pus piciorul jos, s-a înclinat adînc în fața celor două boieroaice, a cerut îngăduința să le ajute să coboare. Era atîta linişte şi bună-cuviință în vorbele şi mişcările tînărului încît jupîneasa Nastasia n-a mai avut ce sa spună, mai ales că nu se aşteptase la o asemenea îndrăzneală din partea lui. Şi mai mirată a fost atunci cînd Ion i-a spus Măgdălinei:

— Jupîniță scumpă, roag-o pe mama domniei tale şi cere-i îngăduința să te pot vedea şi să-ți pot vorbi. Dumnezeu mi-e martor că gîndurile mele-s mai curate decît apa izvorului de munte neatinsă de nici o vietate şi făgăduiesc şi mă leg cu cel mai straşnic jurămînt că n-am să fac nici un pas pe care domnia ta sau părinții domniei tale să nu-l îngăduie.

Măgdălina l-a săgetat o dată cu privirea după care şi-a plecat ochii în jos şi i-a spus cu glas stăpînit:

— Vino domnia ta la Neamț şi acolo om sta de vorbă.

A făcut un semn abia ghicit de despărțire, l-a împuns cu privirea dintr-o latură, făcînd să strălucească în soare apele verzi, de smaragd, care să tălăzuiau fără fund, sub sprîncenele frumos arcuite, s-a lipit de jupînea-sa Nastasia şi-au dispărut în dugheană.

Îndrăzneala fetii a uluit-o cu totul pe jupîneasa Nastasia.

Pierindu-i graiul nu i-a rămas alta decît să-şi urmeze odrasla, care se dovedea mult mai tare decît ar fi bănuit ea vreodată.

Ion a înțeles că nu mai are de ce să rămînă în Suceava. A săltat uşor în şa, s-a dus la gazda lui, i-a spus lui Nicoară să se pregătească de drum că vor pleca neîntîrziat acasă.

— Şi cu fata cum rămîne stăpîne?... a vrut să ştie Nicoară, căruia-i plăcea Suceava şi mai ales un han unde era vin bun şi o slujnică cu ochi de păcură, cu sînii bogați care se lăsau cu greu struniți de Sireturile de la rochie.

— Nicicum, Nicoară. Vînatul meu este scump şi pentru el trebuie să bat multe şi lungi drumuri.

Nemaiavînd ce face în cetatea de scaun, Ion a pornit-o spre casă, apucînd drumul Dorohoiului. Pînă seara avea să ajungă la Hudeşti. Străbătuse drum lung, simțea cum îl pătrunde oboseala şi-i făcea bine. A îmbucat ceva şi a adormit buştean. Jupîneasa Teodosia ar fi vrut să afle multe lucruri dar a doua zi şi-a dat repede seama că bărbații nu-s pricepuți la nimic. Iar feciorul său, mai rău ca alții. În schimb s-a bucurat jupîn Cosma cînd i-a povestit ce întreceri au fost, cîte a cîştigat, ce boieri au fost de față, ce-a grăit domnul în fața oştenilor, cine a avut cea mai bună şi mai scumpă platoşă, cine a adus caii cei mai de soi, şi cîte altele. Boierul Cosma vedea că fiul lui se poartă ca un bărbat şi-i făcea plăcere.

Mama a văzut însă în ochii feciorului său ceva ce tatăl n-avea cum să vadă. Cînd s-a amestecat dînsa în vorbă şi l-a întrebat dacă la Suceava n-au fost şi niscai jupînițe de soi, ochii băiatului au lucit într-un fel anume, culoarea feții i s-a schimbat uşor şi aceste lucruri nevăzute pentru alții nu i-au scăpat jupînesei Teodosia. Băiatului îi era ruşine să mărturisească pîrjolul care-i pustia sufletul şi mama l-a îmbiat spre cuhnie cu chipul că i-a pregătit numai lui ceva anume, care ştia că-i place de cînd era de-o şchioapă. Ion îşi pusese în minte să nu povestească deocamdată nimic. Mai întîi, credea el, că e bine ca un bărbat să se stăpînească. Al doilea, cum să spui că inima ta se află pe şleaul Neamțului fără să te ruşinezi. Al treilea, dragostea asta nouă pe care n-o mai cunoscuse, era ca o otravă, plăcută însă, care se strecura pînă în cele mai tainice unghere ale ființei lui şi era şi bucurie şi durere în acelaşi timp, şi încă nu se dumirea ce este potrivit să faci, şi ce nu este potrivit într-o asemenea împrejurare. De aceea i-ar fi plăcut ca nimeni să nu afle pînă nu va simți el nevoia să se destăinuiască.

Cînd au intrat în odăile dinspre cuhne, mama l-a întors cu fața spre ea, i-a pus mîna pe braț, deşi ar fi vrut să-i culeagă cu mîna arşița de pe frunte, dacă nu i-ar fi fost teamă că-l ruşinează, şi l-a întrebat pe un glas care arăta că este vorba numai de o taină a lor:

— Ce culoare au ochii fetei?

— Care fată, mămucă, s-a bîlbîit feciorul, roşindu-se pînă în albul ochilor.

— Cea care te-a fermecat la Suceava.

— Nu m-a fermecat nimeni.

— Pe mine nu mă poți minți, băiatul mamii, şi poți să-mi spui, ca să te pot scăpa de farmece.

Ion se uita la mama lui, ar fi mîngîiat-o, ar fi răsucit-o ca pe un copil, dacă nu i-ar fi fost ruşine, i s-ar fi ascuns bucuros la piept, acolo unde găsea linişte şi ocrotire cînd era mic, dar cum să mai facă aşa ceva acum?

— Şi dacă-mi place să fiu fermecat, mămucă? oftă feciorul şi încercă să-i zîmbească mamei lui cuminți şi bună, singurul om de pe pămînt în care avea o încredere desăvîrşită, pentru că ştia că ține la el, cum cearcă

să-l ferească şi acum de tot ce-i rău, fără să fie însă nimic supărător în vorbele şi în faptele ei, lui plăcîndu-i să ştie că se poate bizui pe cineva, în orice împrejurare, mama bucurîndu-se că-şi poate încă ajuta în multe feluri copilul. Un copil care arăta ca un bărbat zdravăn, cum i-ar fi vrut să-i vadă şi pe ceilalți doi feciori ai ei, dar pe care-l simțea mai puțin ocrotit din pricina firii lui foarte deschise şi cinstite. Era prea încrezător în alții şi putea să fie lovit cu uşurință. Viața nu-i descoperise capcanele şi nu-l încovoiase încă, dar cine ştie cîte i se puteau întîmpla şi atunci, dezamăgit, va simți nevoia unui sprijin, undeva, iar acel sprijin avea să fie ea, omul care-l înțelegea mai bine ca oricare altul.

— E semn că intri la grea slujbă, Ioane, grăi mama, îngrijorată şi temîndu-se ca soarta să nu-i fi scos în calea băiatului ei cine ştie ce năpastă. La anii lui, uşor îi poate suci capul o diavoliță. S-au văzut doar mulți bărbați nenorociți din pricina unei femei pe care o întîmplare nefericită i-a scos-o în calea lor, şi cu inima strînsă, mama îşi ispiti feciorul să-i spună cine, cum şi cînd s-a întîmplat povestea asta.

— E fată de boier mare, mămucă, nu-ți fie teamă.

— E bine atunci, băiete, grăi jupîneasa Teodosia şi fața i se luminase spre bucuria feciorului.

— E fiica pîrcălabului Condrea de la Neamț.

— Nu ştiu ce avere au.

— Dumneata, mămucă, nu ştii ce fată au.

— Şi cumu-i?

— Iacă aşa, subțirică, cu păr bălai şi ochi verzi şi frumoşi cum n-am văzut.

— I-ai vorbit?

— Puțin.

— I-ai cunoscut părinții?

— Nu am avut cînd şi cum. M-a poftit la Neamț şi de atunci gîndurile mele sînt numai la domnițe ferecate după ziduri groase de cetate în care nu prea am cum să pătrund fără ajutoare.

— Care ajutoare? întrebă jupîneasa Teodosia, rîzînd.

— Cel mai mare şi mai tare ai fi matale.

— Cum adică eu, feciorul mamii?

— Eşti mai tare decît balimezul cel mare pe care am auzit că l-a turnat Mehmet Sultan chiar sub zidurile cetății. Pentru că mai întîi trebuie urnit pan Cosma Movilă, prea cinstitul meu părinte, iar cetatea asta n-o putea cuceri nimeni altul decît jupîneasa Teodosia. După aceea, unind pohfala lui pan Cosma cu înțelepciunea jupînesei domniei sale şi pornind cu toată puterea spre Neamț, văd cum cei doi pîrcălabi înfricoşați, ar coborî podul şi, cu mare supunere, ar închina cetatea şi ar deschide porțile în care Movileştii ar intra ca nişte biruitori.

Feciorul şuguia, jupînesei îi luceau ochii de încîntare că are un asemenea fecior şi, amenințîndu-l cu degetul şi făcîndu-l fur mare, i-a făgăduit că va face ea în aşa fel ca bărbatul dumneaei să supună o anume cetate, dacă altfel nu se poate.

Zilele se scurgeau încet la Hudeşti. Se semăna grîul şi meiul, vremea fiind numai potrivită pentru o aşa muncă. Călărea pe cîmp în tovărăşia celor doi frați mai mici, Văscan şi Gavril. Se duceau la helăştaele făcute pe Başeu, apoi la morile unde erau datori să macine oamenii din satele lor, au colindat fînețele şi pădurile din hotarul Hudeştilor şi Hreținilor şi n-a cîrtit atunci cînd tatăl a fost de părete că trebuiesc văzute şi bălțile lor de la Prut. Acolo, a mers cu Nicoară, omul de care nu se despărțea niciodată cînd părăsea Hudeştii. S-a întors şi Cosma Movilă a fost mulțumit că toate-s la locul lor şi mai ales că se poate bizui, de acum, pe ajutorul unui bărbat. Între timp, jupîneasa Teodosia i-a povestit cele ce i se întîmplase feciorului lor la Suceava. Bărbatul a ascultat. Nici nu s-a bucurat, nici nu s-a mîhnit. Aşa ceva trebuia să se întîmple, dar i se pare cam cu grabă ceea ce doreşte Ion al lor. N-ar avea nimic împotriva fetii lui Condrea, deşi Condreştii au sate cam puține, dar fiind vorba de o fată, niciodată nu poți spune nimic pînă nu ştii ce cuprind sipetele ei de zestre. Pînă să pornească el, bătrînul, războiul cu cetatea Neamțului, ar fi mai potrivit să se gîndească la o slujbă pentru feciorul lui, o slujbă măcar pe lîngă un mare dregător dacă nu la curtea domnească. Asta mai întîi, căci nu se cuvine ca un Movilă să stea deoparte. Al doilea – să se ducă singur feciorul lui la Neamțu şi să se dumirească bine dacă fata-i place tot atît de mult cum i s-a părut lui acum. Căci, din cîte ştie el, primăvara nu este potrivit să-ți alegi mireasă, pentru că de prea multă lumină nu vezi ce alegi.

Cînd s-a întors Ion de la bălțile de pe Prut, jupîneasa Teodosia i-a arătat ce crede bătrînul şi feciorul s-a întristat. Deşi dumneaei l-a îndemnat să nu-şi facă griji, pentru că pînă la urmă va leşi aşa cum doreşte feciorul ei. Ion se simțea ca o pasăre în colivie.

În ziua cînd a poposit la Hudeşti Maxin Udrea, el o pornise pe dealuri făcîndu-şi de lucru cu un erete. Cînd a strigat tatăl său să i se înfățişeze, a făcut-o cu inima îndoită, bănuind că nu poate fi nimic bun pentru el. Altfel ar fi aflat de la maică-sa. Bătrînul, fără să-i pese de nimeni, cine ştie pe unde ar fi dorit să-l mai trimită, ceea ce însemna iarăşi aşteptare. Cînd şi-a ridicat ochii spre tătăne-său, n-a mai înțeles nimic.

De obicei, jupîn Cosma cînd împărțea porunci, îi fulgera pe toți cu privirea şi nu era chip să i te împotriveşti. De data asta nu se uita nicăieri anume, se vedea că îl frămîntă ceva care-l face să nu mai fie atît de aprig în purtare. Cînd l-a zărit pe Ion, l-a îmbiat să stea pe laviță, nu departe de el. Jupîneasa Teodosia răsărise din întunericul odăilor şi sta în prag,

neînțelegînd ce se întîmplă. Cosma s-a uitat, la muiere, apoi la băiat şi, clătinînd din cap a nemulțumire, le-a grăit:

— Ceva rău se-ntîmplă în Țara Moldovei. S-au înfierbîntat capetele unora şi nu ştiu ce-a să iasă de aici. Oricum, bine nu va fi. Tu, Ioane, eşti mare şi trebuie să am încredere în tine, iară tu să nu leşi din vorba mea, dacă vrei să fie bine. Am nevoie de tine şi doresc să mergi în Țara de Jos, la satele noastre de pe Tutova şi la locurile de pe Milcov. Nu te schimba la față că n-a căzut cerul pe tine. Ştiu ce te frămîntă şi n-am spus că nu mi-ar place o încuscrire cu Condrea. Şi acum, după cîte am aflat, tare mi-ar fi plăcut ca nunta ta să fi fost singura grijă pe capul meu. Dar mi-e teamă că ne-aşteaptă o altfel de nuntă, cu mare primejdie pentru capetele multora. Grija noastră de căpetenie acum, este aceea de a ne scăpa capetele şi averile. Drumul spre Țara de Jos poate să treacă de-a dreptul prin Ieşi, dar dacă este neapărat nevoie, el se poate abate şi prin Suceava şi de acolo, pe sub munte, ceva mai la vale. N-am nimic împotrivă s-o apuci pe unul sau pe altul, dar un lucru-ți cer: fii cu băgare de seamă. Şi mai ales, dacă poți, nu vorbi sau vorbeşte cît mai puțin şi ascultă cît mai mult. Şi-ți poruncesc cu străşnicie să nu făgăduieşti nimănui nimic, chiar de-o fi să plesnească pielea pe tine. Nu-ți pot desluşi mai multe, însă nici o clipă să nu uiți că tu eşti sluga domnului, el este stăpînul nostru hărăzit de Dumnezeu şi lui îi sîntem datori cu slujbă neclintită. Asta să n-o uiți, orice ți se va spune. Ți-l dau pe Nicoară şi aş dori să mai iei încă vreo cîțiva slujitori. În satele noastre spune-le slugilor să fie pregătite cu cai, cu arme, cu tot ce trebuie.

— Doamne, apără-ne, se trezi jupîneasa Teodosia vorbind. Pane Cosma o să fie război şi mie nu-mi spune nimeni nimica?

— Linişteşte-te femeie. Nu-i vorba de nici un război! Am spus că se pot întîmpla multe, nici eu nu ştiu ce. Nu trebuie să-i spăriem pe oameni, dar slugilor noastre le putem cere să fie pregătite. Cînd le vom da veste, să purceadă de sîrg spre Todireni, pe Jijia, unde ne vom afla şi noi, de va fi nevoie. Să nădăjduim că nu va fi nimic. Şi încă ceva, lucru pe care nu trebuie să-l uiți: slugile care se îngrijesc de cirezile noastre de la Lumireani să fie cu băgare de seamă şi dacă se iveşte vreo primejdie dinspre Dunăre, să se afunde cu ele în pădurile de sub munte. Iară pietrile noastre de ceară culese de la prisăcile lui Chiprian şi Petelea de pe Milcov, să fie trimise neîntîrziat la Suceava şi să le descarce la Cricor armanul. Umblă repede, fătul meu, şi cu mare fereală. Dacă poți, pleci mîine. Dacă nu, să-l pregăteşti jupînească pentru poimîine. Eu pornesc mîine ceva mai pe aproape. Trebuie să fiu în preajma fraților şi surorilor tale, ca să pot pune la adăpost pe toată lumea în caz că va fi nevoie. Trag, totuşi, o nădejde că nu se va întîmpla nimic rău ş-om petrece şi anul ăsta cu bine. Ai înțeles Ioane ce ți-am spus?

— Am înțeles tătucă, fii fără grijă.

— Atunci ia-ți feciorul nevastă şi dădăceşte-l, nu mai înainte de-a te-ngriji de cină. Nicoară! răcni boierul, să vină după cină Nicoară.

Pentru Ion masa a fost mai mult un chin. În loc să mănînce ar fi fost mai potrivit să bată cîmpii şi dealurile Hudeştilor. Nu înțelegea ce se întîmplă cu tatăl său, nici rostul sfaturilor. Bănuia că trebuie să fie ceva rău, dar ce anume şi cît de rău ca să-l înstrăineze pe tătîne-său de ceea ce-i era lui pe inimă şi-l ardea acum? Cînd s-a terminat cina, bătrînul Cosma Movilă s-a uitat cu îngăduință la feciorul lui cel mare, lucru mai puțin obişnuit în purtările sale şi i-a spus, zîmbind în barbă:

— Bagi bine de seamă ce-i cu fecioara lui Condrea. De-o vei găsi frumoasă cum zici tu că este şi-ți va plăcea aşa de mult încît nu mai doreşti să trăieşti fără să-ți bagi grumazul sub jug, atunci să-i spui pîrcălabului că-ndată ce-om avea răgaz şi de va fi şi pace în Țara Moldovei, ne-om ridica cu mic cu mare şi vom urca spre munte ca să-i cerem fata după obicei.

Ca să nu i se îndulcească glasul mai mult decît se cuvenea pentru un bărbat ca domnia sa, Cosma biv-ceaşnic s-a întors cu spatele spre ai săi şi a păşit în tindă unde-l aştepta Nicoară cu care avea să lege sfat pînă spre miezul nopții.

IV

Miercuri, a patra zi din luna mai, Cosma Movilă o pornea cu Oancea logofătul său şi cu alte două slugi spre Herțeni şi apoi în jos pe apa Jijiei. Jupîneasa Teodosia nu mai pridea cu pregătirea calabalîcului feciorului ei care pornea spre Țara de Jos în ziua următoare. Nouri negri se grămădiseră spre apus şi jupîneasa ar fi vrut ca Ion să aştepte schimbarea vremii, dar feciorul ardea de nerăbdare să se arunce în şa şi să pornească. Avea în fața lui drum lung şi o parte din el l-ar fi făcut ca o nălucă, fără popas, fără hrană, dacă însoțitorii şi dobitoacele care-i purtau ar fi fost mînați de la spate de aceeaşi patimă. Nicoară se bucura de drum, nu-i plăcea la Hudeşti, în ochii stăpînului, nu-l trăgea inima spre trebile gospodăriei, deşi era vrednic şi ducea totul la îndeplinire la timp şi bine. Alesese pentru drumul de acum alte două slugi boiereşti: pe Pătru Manciul şi pe Cîrstea, doi oameni care se înțelegeau de minune deşi ca fire şi ca înfățişare nu se asemănau în nici un chip. Pătru era mare la trup, puternic ca un taur. Nu se ştia de unde vine, din ce neam este, dacă a

fost vecin sau răzăş, dacă s-a născut în Ţara de Sus sau în Ţara de Jos, om de la munte sau de la cîmpie. L-a cules Cosma Movilă cu cinci ani în urmă cînd cu năvala lui Alb-Sultan. Boierul a rămas cu gura căscată cînd l-a văzut pe Pătru cum doboară cu un pumn izbit cu sete între urechi, un cal care nu vroia să i se supună. Cînd s-a prilejit să stea de vorbă cu el, l-a întrebat încotro o s-o apuce atunci cînd s-or slobozi ostile. Răspunsul iarăşi l-a mirat pe boier. Pătru a săltat din umeri, şi-a strîmbat chipul în semn că nici el nu ştie. La întrebarea dacă nu vrea să-l urmeze, n-a zis nimic, dar din clipa aceea s-a ţinut de urma boierului, gata oricînd să dea o mînă de ajutor la strîns tarhaturile de pe cai, la făcut focul şi întocmirea locului de mas peste noapte, la dus caii la adăpat şi cîte treburi sînt de făcut atunci cînd eşti la oaste. Şi de atunci a rămas lîngă boier. N-a cerut şi nici nu s-a tocmit pentru simbrie. Un singur lucru l-a rugat pe pan Cosma: cînd i-o veni să-şi ia lumea în cap să nu i se pună nimeni împotrivă. Boierul a crezut că un asemenea om n-o să facă pureci mulţi într-un loc, au trecut însă cinci ani şi Pătru tot pe lîngă Cosma Movilă a rămas.

Cîrstea era subţire, nu prea înalt, se strecura ca un ţipar, fără zgomot. Nici cîinii nu-l simţeau atunci cînd se furişa prin grădinile de la curţile oamenilor. Avea mişcări atît de iuţi, încît Pătru se minuna întruna pentru că nu pricepea cum să fie cu putinţă una ca asta. Cîrstea făcea un semn pe un copac şi pînă să se dumirească Pătru de unde, cînd şi cum a făcut, stiletul talienesc al tovarăşului său sbărnaia în lama înfiptă. Cîrstea mai era şi un arcaş neîntrecut. Pătru se mai minuna şi de altceva: nu se dumirea iarăşi cum poate să iasă asemenea glas gros dintr-un trup aşa de subţire. Asta l-a făcut mai mult să se apropie şi să se împrietenească cu Cîrstea. Rîzînd pe nas, mai degrabă un rînchezat, Pătru îi spunea din cînd în cînd lui Cîrstea:

— Să fi fost ca tine, mă, hoţ de cai mă făceam. Aş fi bătut toată ţara şi toată Europa şi m-aş fi pricopsit.

Pe cei doi îi ceruse Nicoară lui pan Cosma şi vineri de dimineaţă Ion Movilă şi oamenii săi o porneau spre Suceava. Aşa hotărîse feciorul de boier şi spre seară făceau primul popas în lunca Siretului, după cum rînduise Nicoară. Caii nu trebuiau sleiţi cu alergătura şi la fiecare oprire trebuiau să fie bine hrăniţi. În ziua următoare au ajuns pe apa Moldovei, au tras la un han unde li s-a dat cailor orz din belşug. A treia zi înainte de amiază intrau în Tîrgu-Neamţ. Au tras la han să se cureţe de glod, să se hrănească şi să se hodinească. Cu haine schimbate şi însoţit de Nicoară, Ion a îndrăznit spre seara sa bată la casele unde îşi afla locuinţa pîrcălabul Condrea. Spre norocul lui, Condrea era acasă, la cetate fiind rînduit în ziua aceea Costea, cel de-ai doilea Pîrcălab al Neamţului. Ion a cerut slugilor să fie primit de stăpînul lor. Îi era teamă. Dacă jupîn Condrea nu-l îngăduia în locuinţa sa şi i-ar fi trimis vorbă să-şi înfăţişeze plîngerea a doua zi la pîrcălăbie? El nu avea să lămurească vreo pricină cu dregătorul domnesc, nu venea pentru

dreptatea pe care i-ar fi putut-o face pîrcălabul. Pricina lui era mult mai gingaşă şi nu se putea lămuri decît în casa pîrcălabului. Şi dacă nu se lămurea, ce-ar fi trebuit să facă s-o vadă măcar pe fata pîrcălabului? Aştepta cu nerăbdare dezlegarea atîtor îndoieli şi de felul cum îşi frămînta mîinile, şi din neastîmpărul care-i frămînta tot trupul se putea ghici ce-i în sufletul său.

N-a trebuit să aştepte mult şi sluga a deschis poarta poftindu-l în curte. A trecut dîrlogii calului lui Nicoară şi a păşit în pridvorul casei unde se afla jupîn Condrea, un bărbat îndesat, cu o barbă mare şi ochi ageri. Deşi ar fi dorit să păşească falnic şi să se poarte fără nici o sfială, Ion simţea cum îl cuprinde o neputinţă în faţa acestui om pe care nu-l cunoştea şi căruia dorea să-i ceară, nici mai mult nici mai puţin, pe singura odraslă, faptă care se cuvine să fie făcută nu de un ţînc neputincios ca el, ci de oameni în toată firea, îi venea să intre în pămînt de ruşine, dar acum se prinsese, besmetic, în horă şi de felul cum va şti să se poarte avea să cunoască sau nu marea bucurie la care se gîndise clipă de clipă în săptamînile ce trecuseră de cînd o văzuse pe fată.

Pîrcălabul l-a măsurat din creştet pînă-n tălpi, ceea ce a sporit şi mai mult încurcătura care se citea lămurit pe faţa lui Ion şi mulţumit de puterea pe care o avea asupra lui, l-a întrebat cu un glas şters:

— Ce vînt te-aduce pe coclaurile noastre, tinere?

— M-a trimis părintele meu să cercetez averile noastre din Ţara de Jos. Cînd am plecat de-acasă mi-a spus să mă abat pe la domnia voastră şi să vă închin sănătate din partea domniei sale şi să vă fac cunoscut că-i pare rău că n-a putut să facă acelaşi drum cu mine ca să fie acum unde mă aflu eu, dar treburi, care nu sufereau întîrziere, l-au mînat în altă parte.

— Mă bucură cinstirea pe care mi-o arată pan Cosma, deşi nu-i cunosc pricina şi dacă-mi îngădui, tinere, ce treburi l-au împiedicat să vină la Neamţ?

— Luminate boierule, părintele meu nu mi-a desluşit nimic. Mi-a spus doar că s-ar putea să vină vremuri grele şi că trebuie să fim cu mare băgare de seamă.

Pîrcălabul Condrea, fără să-şi schimbe înfăţişarea plină de măreţie de pînă atunci, întrebă cu un glas în care se simţea o schimbare:

— Ţi-a vorbit despre anume fapte şi s-a gîndit părintele tău la anumiţi oameni?

— V-am spus că nu mi-a desluşit nimic. Mi-a zis doar că-i este teamă. De aceea a plecat să vadă satele noastre din Ţara de Sus, iar pe mine m-a trimis într-acoace.

— N-a stat de vorbă cu boieri de prin preajmă, nu s-a sfătuit cu nimeni?

— A trecut un singur boier, Maxin Udrea, acum cîteva zile pe la noi pe la Hudeşti, dar ce-au vorbit şi ce-au pus la cale nu ştiu.

— Ți-a poruncit să-mi aduci mie o veste anume?

— N-aş: putea spune că este o veste. Mi-a cerut să vă închin urările sale de sănătate şi dac-ai îngădui domnia ta, atunci cînd se vor limpezi toate, a veni şi tata şi mama la Neamț ca să vă cunoaşteți mai bine şi să chibzuiți împreună ce-i bine de făcut cu noi cei tineri.

— Care voi, cei tineri? se burzului pîrcălabul.

— Cu mine şi Măgdălina, avu putere să bîlbîie mai departe Ion.

— Ehei, aşa de năpraznici şi de neîmblînziți sînteți voi, cei din Țara de Sus? Nu ți se pare că este cam prea pe, grabă, tinere? Deci asta-i pricina ce mi te aduce, ca să-mi faci pe petitorul?

— Mă rog de domnia ta să nu creadă una ca asta. Mi-i dragă fiica domniei tale, dar nu am venit ca s-o cer, căci nu mie mi se cuvine să fac aşa ceva. Am părinți şi Măgdălina are părinți şi numai ei în de ei vor hotărî cum e bine sau nu. Eu, pane Condrea, numai un lucru ştiu, că mi-i dragă fata şi pentru ea sînt în stare să-mi pun şi capul. Tătuca zicea c-ar putea fi bun şi la altceva, dar eu nu cred.

— Şi mă rog, cînd ai avut vreme să mi te aprinzi aşa?

— Nu-i nevoie de prea multă vreme jupîn Condrea, cînd ți se arată o minune cum este Măgdălina, iar eu am venit să cer îngăduința domniei tale să văd această minune. Vin cu gînduri curate şi cu încuviințarea părinților mei.

— Şi dacă părinții nu ți-ar fi dat încuviințarea lor?

— M-aş fi aruncat la picioarele domniei taie şi aş fi cerut îndurare. Aşa, cei care trebuie să aibă milă de mine sînt părinții mei şi este mai bine că am înțelegerea lor. Rămîne ca ei să cîştige înțelegerea domniei tale după datina străbună.

Pîrcălabul simțea cum i se topeşte îndîrjirea. Tînărul lui Cosma Movilă arăta cam prea multă înflăcărare, dar asta-i a vîrstei. Ceea ce-i plăcea la el era însă buna-cuviință, lucru mai rar la tineretul din ziua de azi. Ar fi putut să fie un, înfumurat şi rangul i-o îngăduia, dar tînărul din fața sa nu era nici trufaş, nici bezmetic, aşa cum păruse multora cu puțină vreme în urmă. Supus, el căuta să-şi cîştige dreptul de a fi fericit prin cinste, şi privirea lui arăta că nimic nu-i umbreşte cugetul. Era mai bine să fi venit părinții lui, dar şi el ar fi avut putința să-şi agonisească dragostea pe căi ocolite spre ruşinarea tuturor. E prea tînăr, dar e neam prea bun ca să-l alung ca pe un oarecare. Pîrcălabul ştia că-s vremuri tulburi şi-l înțelegea pe Cosma Movilă că poartă grija casei sale. O încuscrire cu un asemenea om ca Movilă în clipele acelea nu era de lepădat. Ba s-ar putea să aducă mari foloase celor din cinul lui şi venirea lui Ion Movilă la Neamț, tocmai

acum, nu pica rău. Băiatul sau nu aflase nimic sau se vede că ştie să-şi țină gura, încă o dovadă de înțelepciune pentru vîrsta lui.

Faptul că-i este dragă Măgdălina este iarăşi un lucru bun.

Acolo unde va fi ea o să fie şi el. Nu numai că nu trebuie alungat țîncul ăsta care aşteaptă cu sufletul la gură o dezlegare, ba, dimpotrivă, trebuie să fie alături de noi, şi prin el, tot neamul şi puterea Hudiceştilor. Iaca cum o judecată cumpătată vine în folosul lui.

— Cît timp vrei să rămîi la Neamț?

— Atît cît îmi va fi îngăduit s-o văd pe jupîniță. La Suceava n-am avut cînd să stau cu dînsa de vorbă. Ar trebui s-o văd şi să mă lămuresc pe mine dacă nu-i numai o nebunie a mea. Dacă nu este aşa, nu rămîne decît să cobor cît mai grabnic la Milcov, să mă întorc de istov la Hudeşti şi cu îngăduința domniei voastre s-o pornim cu toții spre Neamț pentru a hotărî împreună, toate cele cuvenite.

— Eu zic, tinere, s-o luăm mai domol. Trebuie să stau mai întîi de vorbă cu jupîneasa mea şi să vedem, mai apoi, ce zice şi fata. Să-mi spui la ce han ai tras şi am să trimit pe cineva să te găsească atunci cînd va fi nevoie.

— Mulțămesc din toată inima jupîn pîrcălab şi-ți urez domniei tale, jupînesei şi jupîniței multă sănătate. Am să aştept porunca domniei tale, la hanul lui Oană Slutul.

Ion făcu o plecăciune adîncă în fața lui Condrea, şi părăsi casele pîrcălabului, plutind. La han a aşteptat pînă spre seară cînd o slugă a lui Condrea i-a adus vestea cea bună că a doua zi, de dimineață, să se înfățişeze pîrcălabului. Seară lungă postită, noapte nesfîrşită, somnul neizbutind să-i toropească pe de-a-ntregul mintea şi trupul. În zori se primeni şi, îmbrăcat cu mare grijă, a pornit-o în buestru în jurul tîrgului ca aerul tare de dimineață să-i învioreze fața şi să-i treacă timpul pînă la sorocul potrivit.

I s-au deschis porțile numaidecît şi a fost poftit în pridvor, ca şi în seara trecută. Pîrcălabul i-a ieşit în întîmpinare şi din primele vorbe se arătă că este în toane bune.

— Pînă a să vină jupîneasa Nastasia, te poftesc să iei loc. Am vorbit cu dumneaei şi nu s-a arătat mulțumită de graba ta şi c-ai îndrăznit să vii singur. Ce-o să spună lumea? s-a întrebat dînsa, iar eu i-am spus că n-o să zică nimica pentru că noi nu avem de dat seamă nimănui, iară tu n-ai să vorbeşti nimănui ce treburi te-au adus la Neamț. Să-ți pecetluieşti gura şi vom da în vileag logodna sau cununia atunci cînd noi părinții vom hotărî, una sau alta dacă va fi nevoie. Jupînița n-a mărturisit nimic, a cerut numai îngăduința să vă vedeți şi să vă mărturisiți voi în de voi dacă aveți ce. Eu astăzi voi fi la cetate. Dumnealor, jupîneasa şi jupînița au a merge pînă la

mănăstirea Neamțului. Îți îngădui să le însoțeşti. Cum ai să te descurci, te priveşte.

Lui Ion i se părea că ograda şi casele pîrcălabului o iau razna, purtate de vîrtej, şi nu ştia ce să spună, cum să-i mărturisească recunoştința pe care i-o purta lui Condrea. Faptul că jupînița tăcuse era semn bun. Poate că se temea şi dînsa, aşa cum se temea şi el că o fericire atît de mare pe care o visează orice tînăr nu-i cu putință. Şi încă atît de neaşteptat şi de repede, fără nici o împotrivire din nici o parte. Fata se întrebase dacă nu cumva totul nu-i decît o închipuire care se va destrăma atunci cînd va da iarăşi cu ochii de ei. Ar fi dorit să nu se amăgească, pentru că se temea de suferință, iar jupîneasa Nastasia avusese dumneaei grija să-i împuie capul cu primejdiile nenumărate care-i pîndesc pe nişte tineri care nici nu ştiu ce-i pe lume şi nici nu pot gîndi. Că trebuie să fie cu mare băgare de seamă, pentru că ce poți face dintr-o slăbiciune a tinereții, nu mai poți drege pînă la bătrînețe şi căința nu mai ajută la nimic. Îi era teamă, şi cînd jupîneasa Nastasia i-a spus că nebunul de Movilă e în tîrgul Neamțului şi a mai avut şi mare îndrăzneală să calce pragul unui dregător domnesc, Măgdălina a simțit că-i stă inima-n loc. Apoi a cuprins-o o dulce amețeală. Nebunul ei n-o uitasă şi asta era cel mai de seamă lucru de pe lume, mai mult, acel nebun era în stare să bată război cu toată lumea pentru dînsa. A ispitit-o jupîneasa Nastasia în fel şi chip ca să afle dacă-i mai este drag Movilă, dar Măgdălina a tăcut sau a spus „nu ştiu”.

— Să-mi îngăduiți să stau de vorbă cu el, mămucă. Şi atunci s-or lămuri multe. În fața mea a grăit numai cîteva vorbe, pe cele mai multe le-ai auzit şi domnia ta, dar ce poți alege din ele?

În sfatul care-a urmat între Condrea şi nevastă, jupîneasa s-a arătat împotriva lui Movilă. Fără să-i destăinuiască ce-l face să fie atît de îngăduitor cu tînărul, Condrea a fost de părere că cel care are dreptate este numa fata lui. Cum a doua zi mama şi fiica aveau să meargă la mănăstirea Neamț, unde se afla călugăr un văr bun al jupînesei Nastasia, pentru a-i încredința pentru o vreme cîteva lucruri de mare preț, Condrea a fost de părere să le însoțească şi tînărul Movilă, în legătură cu acele lucruri care trebuiau duse la Neamț, jupîneasa se arătase la început nemulțumită. Domnia sa nu ştia, aşa cum ştia toată lumea, că nu era loc mai potrivit pentru a-ți pune la adăpost averea decît Cetatea Neamțului. Aici îşi trimetea domnul familia în clipele de mare primejdie, aici îşi aduceau boierii mari lăzile pline de scule şi haine. S-a dovedit că vrăjmaşul poate călca toată țara Moldovei de-a lungul şi de-a latul, dar cetatea Neamțului a rămas neclintită, în puterea oamenilor rînduiți de domnie cu apărarea ei. Dacă acum era nevoie de adăpost, putea fi altul mai bun ca cetatea unde se afla pîrcălabul chiar stăpînul acelor bunuri?

Pîrcălabul Condrea n-a îndrăznit să-i desluşească jupînesei sale unele lucruri pe care le socotea deasupra înțelegerii unei femei. A stăruit cu lămuririle sale ocolite pînă cînd Nastasia n-a înțeles despre ce este vorba dar a priceput că aşa trebuie să facă, dacă soțul ei ține morțiş să se facă aşa şi nu altfel. Era vorba de două paftale şi de nişte bente de mînecă muierească, toate bătute în pietre nestemate şi mărgăritare, mai erau nişte inele de mare preț, cercei şi pandelocuri, unele mai scumpe ca altele. Numai acele scule trebuiau lăsate în mare taină călugărului sub straşnic jurămînt. Altele, de va fi nevoie, or vedea ei ce trebuie făcut cu ele. De ce se teme pan Condrea? Jupîneasa Nastasia n-a înțeles nici asta, dar un bărbat ca pîrcălabul nu-şi poate face o grijă fără să fie ceva la mijloc pe care domnia sa nu-l poate mărturisi deocamdată. Domnia sa mai spunea că s-ar putea să nu se întîmple mai nimic. Şi că i-ar place să joace la nunta fetei sale, în ăst an, sau în cel de vine, dacă s-ar înțelege cu Movileştii. Jupîneasa Nastasia s-a arătat iarăşi nemulțumită şi pînă la urmă s-a hotărît ca tînărului Movilă să i se îngăduie să le însoțească la Neamț şi cu acest prilej se vor limpezi mai multe.

Cei doi bărbați n-au aşteptat mult şi jupîneasa Nastasia şi-a foşnit rochia-i scumpă în pridvor, urmată de Măgdălina care călca sfioasă pe urmele mamei sale. Jupîneasa se arăta tulburată de grija pe care trebuia s-o poarte tuturor, a înclinat capul la salutul tînărului fără să-i arate că-i face plăcere sau nu. Măgdălina a răspuns la binețe fără să ridice ochii. Lui Ion i s-a părut cu mult mai frumoasă ca la Suceava. Atunci era ca o domniță din cadră, aşa cum se vedeau zugrăvite domnițele în casele domneşti. Acum, însă, era, sub vestmintele lipsite de podoabe deosebite, atît de plăpîndă, încît lui Ion îi era teamă ca atingînd-o să nu se destrame ca un abur, deşi în fața lui se afla o făptură alcătuită din carne şi oase. Cînd rădvanul a tras în fața pridvorului, boierii au coborît mai întîi, şi a păşit mlădioasă fata şi ei i-a urmat Ion. Femeile s-au urcat în rădvan, patru slujitori au încălecat, în acelaşi timp şi Ion cu Nicoară s-au amestecat cu ei. După ce au trecut de Vînători, Ion şi-a îmboldit calul, alăturîndu-se rădvanului în aşa fel încît s-o poată zări pe fată. Drumul a fost o frămîntare şi un chin. Era aproape de vedenia lui, dar nu putea nici s-o atingă nici să-i vorbească. Grea muncă!

La mănăstire le-a ieşit în întîmpinare chiar starețul care s-a bucurat de aşa oaspeți şi s-a bucurat şi mai mult cînd a izbutit s-o facă pe jupîneasa Nastasia să rămînă la prînz.

După ce s-a lămurit cu ce prilej a venit pîrcălăbeasa la mănăstire, jupîneasa Nastasia a fost poftită la sfatul de taină pe care l-a cerut cu fratele Nectarie, vărul domniei sale. Starețul a pornit să poruncească cele cuvenite pentru pregătirea mesei, iar Măgdălinei i s-a îngăduit să-i arate lui Ion Movilă aşezarea monastică pe care n-o mai văzuse pînă atunci. Fetii i s-a dat calul unuia dintre slujitorii care-i însoțiseră şi cei doi au pornit-o pe

cărările care străbăteau poienile dinspre miazăzi şi asfinţit. Soarele strălucea pămîntul, ierburile, şi pădurea care era la doi paşi îşi revărsau aromele tari în văzduhul încins, se înălța zvon de păsări şi de vietăți care sălăşluiau în ierburile de un verde crud, ce creşteau puternice, o linişte se înstăpînea în anume clipe de parcă toată firea ar fi încremenit, ca o boare de vînt să pună iarăşi totul în mişcare. Cei doi simțeau cum creşte în ei o bucurie necuprinsă ce se adăuga unei sfieli neînțelese şi le sugruma cuvintele mai înainte de a fi rostite. Găseau că tot ce le trece prin minte nu merită să fie rostit şi un gînd îl alunga pe altul. Se uitau unul la altul şi inima le bătea cu putere, îşi întorceau privirile, îmboldeau caii să meargă şi iar se alăturau fără să fie în stare să vorbească. Se priveau şi ochii lor spuneau mai multe decît ar fi fost în stare să cuprindă cuvintele. Într-un tîrziu, Ion a început să smulgă cuvînt cu cuvînt ca să-i spună fetei că de cînd a văzut-o n-a mai cunoscut nici bucurie, nici odihnă.

— Nu-s şi alte fete în Țara de Sus? l-a întrebat Măgdălina, mai mult ca să spună ceva, şi îndată i-a părut rău de asemenea vorbe. Peste fața băiatului a trecut o umbră, a privit-o lung ca şi cum nu s-ar fi săturat privind-o, şi i-a răspuns rar, cu un glas care izvora din cele mai tainice cute ale sufletului său.

— Multe fete sînt sub soare, jupîniță, dar pentru mine, din ziua în care te-am văzut şi mai cu seamă din seara aceea, în care am putut să te privesc, nu este decît o fată şi aceea eşti domnia ta. Am trăit ca pe jăratec şi am pornit, cum s-a ivit întîiul prilej, să te caut. Am visat în fel şi chip clipa în care am să te văd iarăşi. Uneori mi-era teamă că n-o să mi se îngăduie să ajung la domnia ta, dar soarta a fost de partea mea. Şi nici acum nu mă dumiresc cum de-am putut să am atîta noroc.

Au îmboldit iarăşi caii care-şi plecaseră capul să culeagă fire de iarbă mai înaltă şi în trap uşor au ajuns la marginea pădurii. Băiatul a sărit de pe cal şi a ajutat-o pe fată să coboare. Parcă nu era făptură pămîntească, aşa era de uşoară şi de mlădioasă. Fața i se aprinsese de soare şi de aerul tare, iar ochii îi străluceau. Au mers cîțiva paşi cu caii de dîrlogi, şi fără să ştie cum, s-au apropiat, împinşi de o putere pe care n-o pricepeau, şi băiatul i-a cuprins mai întîi mîna. Şi-au vorbit nimicuri, sugrumați de tulburarea care-i stăpînea, şi fiecare îşi dădea seama că altceva trebuiau să-şi spună. Îşi pîndeau mişcările într-o mare încordare şi în aşteptarea acelei clipe în care dragostea lor avea să fie pecetluită. După o vreme băiatul s-a oprit şi fata i-a făcut față. A înțeles după privirea lui care cerşea înțelegere că ar vrea să-i spună ceva de care atîrnă viața şi fericirea lui. S-a apropiat de el, a săltat fața supusă şi în loc să-i vorbească, Ion, pierit cu totul, şi-a lipit sfios buzele de gura ei. Zguduiți parcă de ceva s-au tras un pas înapoi, s-au privit cu disperare, după care fata şi-a încolăcit brațele după grumazul puternic al băiatului, el i-a cuprins mijlocul delicat, a înălțat-o ca pe un fulg şi

s-au sărutat îndelung, frămîntîndu-şi buzele şi căutîndu-se cu disperare ca şi cum ar fi dorit să se topească unul într-altul şi să nu mai fie, dacă era cu putință, decît o ființă, singură şi nedespărțită.

Întoarcerea spre lumea din afară s-a făcut greu şi cu părere de rău. Erau fericiți. Parcă s-ar fi desfăcut de o mare povară, se puteau privi mai slobod, vorbele curgeau firesc şi o mărturie de dragoste şi cît de mare era această dragoste se pecetluia cu un alt sărut pe care şi-l împărtăşeau cu dăruire şi cu dorința de a fi urmat de altul.

— Măgdălină, Măgdălină, lumina şi bucuria mea, acum ştiu că nimeni nu mi te mai poate lua şi nici o putere din lume nu ne mai poate înstrăina. Ce-mi trebuie este tăria de a răbda pînă la vară sau pînă în toamnă cînd părinții noştri vor hotărî nunta. E mult pînă atunci, n-aş vrea să plec de la Neamț, dar ştiu că nu se poate altfel. Cînd m-oi înturna spre Hudeşti, de pe Tutova am să fac un nou ocol să vin să te caut. Asta înseamnă că nu vor trece nici două săptămîni şi am să te vad iarăşi.

Au încălecat, el a ajutat-o să stea în şaua prea mare, bărbătească şi în pasul domol al cailor s-au îndreptat spre mănăstire. Ion nu credea că trăieşte aievea. Prea i se împliniseră toate fără nici o piedică. Nimeni, din nici o parte nu s-a ridicat împotriva dragostei lui. Nu-l speria nici înfățişarea jupînesei Nastasia. Sta dumneaei cam țeapănă în scaun, răspundea mai mult din vîrful buzelor cînd era vorba de feciorul lui Cosma Movilă şi avea priviri care voiau să spună că nu-i este prea pe plac ce se întîmplă sub ochii ei. Jupîneasa dorise în sufletul său ca să-şi poarte copila pînă la măritiş după placul inimii sale. Să-i fie sfetnicul de taină şi îndrumătorul care ştie ce vrea. Şi iaca, acum răsărise acest flăcău şi o dăduse pe dumneaei la o parte, cu mult prea multă uşurință, iar zgîtia ei de fătucă se bucura mai mult decît se cuvine de o ispravă care era numai a ei. Asta se simțea din felul cum îi luceau privirile atunci cînd se uita la el şi din zîmbetele pe care ştia să le stăpînească, stîrnite de vorbele lui. Simțea cum creşte o anumită tărie în făptura asta plăpîndă pe care o văzuse lipsită de apărare şi refugiindu-se veşnic la sînul ei ocrotitor şi cum ceea ce se născuse în sufletul ei o împingea departe de dumneaei.

Au plecat pe chindie spre Neamț. S-au abătut pe la cetate unde se afla pîrcălabul şi spre seară au ajuns în tîrg. Nu l-a poftit nimeni să intre aşa că a trebuit să se închine în fața domniilor lor şi să se despartă în fața porților. I se îngăduia să se abată la Neamț cînd va face drumul întors. Numai să fie linişte şi pace, iar lui Ion aceste lucruri i se păreau a fi cele mai la îndemînă. Țara nu era amenințată de nimeni, vremea se anunța frumoasă, nimic nu întuneca zarea spre care se îndreptau toate nădejdile lui Ion. Asta însemna că în toamnă, cînd se va frămînta prima pîine, va fi veselie mare nu numai la curțile din Hudeşti, oamenii vor avea cu ce să se veselească, iară nunta lui avea să fie o nuntă ca-n poveşti.

A adormit greu. Era prea multă bucurie în el ea somnul să i se lipească de gene. I-a lăsat în plata domnului pe cei trei tovarăşi de drum, cu singura condiție ca a doua zi să plece cît mai devreme. Şi, într-adevăr, cînd răsărea soarele, cei patru se aflau în şa şi porneau spre Țara de Jos.

Mai înainte să părăsească tîrgul, un pîlc de călăreți, care venea în mare grabă dinspre Fălticeni se rupse în două şi Ion i-a auzit pe doi dintre ei, pesemne căpeteniile acelor călăreți, cum se îndrumau ca unul să-l caute pe pîrcălabul Condrea, iar celălalt pe pîrcălabul Costea, de s-ar afla în tîrg sau la cetate. Deşi îl ispitea demonul să afle ce doreau acei călăreți de la pan Condrea, şi-a împins calul spre Ozana care-şi juca apele în lumina soarelui şi după ce a trecut prin vad pîrîul, a apucat-o prin Bălțăteşti, spre Piatra, cu cei trei însoțitori ai săi. Se întreceau cucii în sălciile de pe malurile Ozanei şi din livezile dinspre Humuleşti, se vădea a fi încă o zi frumoasă şi cu toate că i-ar fi plăcut mai mult decît orice să mai rămînă la Neamț, Ion Movilă îşi îmboldea calul spre miazăzi, ca să scurteze cît mai mult răstimpul cît n-avea s-o vadă pe jupînița cu cei mai frumoşi ochi de pe lume.

V

Cît a stat la Suceava, fiind zile de mare sărbătoare şi nici prilejindu-se întîmplări deosebite, care să-i îngăduie să afle o parte din tainele care învăluiau gîndurile şi faptele boierilor săi, după sărbătorile petrecute la Suceava, măria sa Ştefăniță a poftit să meargă cu întreaga sa curte la curțile domneşti pe care le ridicase bunicul său, Ştefan vodă, la Hîrlău. Față de supuşii săi a arătat un obraz de adevărat stăpîn pe care nici greutățile şi nici unele necazuri care se abat în chip obişnuit asupra oricărui domn nu trebuie să-l schimbe. Fuga lui Cosma Şarpe, postelnicul, în Lehia nu l-a tulburat prea mult pe Ştefăniță. Se ştia nu de ieri de azi, ci de multă vreme, că boierii moldoveni sînt nestatornici ca şi vîntul. Măria sa Ştefan vodă, bunicul domniei sale, avusese grijă să scurteze fără nici o şovăire mai mulți boieri, fie ei cît de mari şi nici lacrimile surorii sale n-au împiedicat tăierea capului bărbatului ei Isaia. Iar cînd a fost la moartea marelui şi prea bunului domn, alți zavistnici, care vroiau domn pe alt fecior decît pe Bogdan, pe care domnul îl hărăzise drept urmaş, au trebuit să-şi piardă capetele ca nişte nemernici. Domnia lui Bogdan a fost destul de lină, fără hiclenii, boierii din sfatul bătrînului Ştefan izbutind cu dibăcie să țină

țara în linişte pe dinlăuntru. Bogdan voievod, părintele lui Ştefăniță a condus țara cu ajutorul aceluiaşi Sfat cu care o condusese tătîne-său. Schimbările care s-au făcut au venit în chip firesc. Unii dintre boieri au îmbătrînit şi locul lor a fost luat de alții mai tineri, iar unii dintre dregători au primit alte dregătorii, după cum crezuse domnul că este spre folosul său şi al țării. Sfatul lui Bogdan a condus țara şi în primii ani ai domniei lui Ştefăniță, cînd domnul era prea tînăr ca să poată hotărî singur ceva. Printre boierii care fuseseră sfetnici pe vremea lui Ştefan cel Mare se număra şi Cosma Şarpe care rămăsese neschimbat în dregătoria de postelnic, dregătorie de mare răspundere, în nemijlocită legătură cu curtea domnească. Puterea şi averea acestuia crescuse în vremea lui Bogdan, prin cumpărări de noi sate. Avea toate temeiurile pentru a fi un boier credincios şi, acum, în loc de credință el l-a trădat pe domn şi prin domn, țara, fugînd în Lehia, unde, după cîte se spunea, uneltea împotriva fostului său stăpîn. Cu ajutor din țara vecină el ar fi vrut să pună alt domn în Moldova, – pe Petru Pribeagul.

Printre cei care se aciuiaseră pe lîngă domn, acum cînd Ştefăniță, bărbat în toată firea, dorea să conducă țara ca singurul şi adevăratul ei stăpîn, unii i-au şoptit măriei sale că Arbure, portarul Sucevei, mare hatman, cel mai de seamă dregător al țării, pe a cărui slujbă credincioasă se sprijiniseră pînă atunci trei domnii, n-ar fi străin de uneltirile lui Cosma Şarpe. În urma acestor intrigi, domnul l-a numit pe Petrică, pîrcălabul de la Roman, în locul lui Arbure, bătrînul boier rămănînd în Sfat, dar fără dregătorie. Această schimbare făcută peste noapte, fără nici un sfat, a produs mare turburare printre ceilalți dregători şi mari boieri.

La sfîrşitul lunii aprilie, domnul şi curtea sa au mers de la Suceava la Fălticeni, unde s-a făcut întîiul popas. De la Fălticeni au coborît pe Şomuzul Mare pînă în valea Siretului, după care s-au îndreptat spre Probota, unde s-a făcut al doilea popas. Cel de-al treilea popas, înainte de a ajunge la Hîrlău, a fost făcut la Cotnari. La cele trei popasuri, marii boieri s-au sfătuit între ei, cercînd gîndul unul altuia pentru a vedea ce trebuie făcut în împrejurările de față. Încet, încet lucrurile au început să se limpezească. Era vădit că Arbure, chiar dacă nu era în legătură cu Cosma Şarpe, nu putea fi mulțămit de felul cum îi fusese luată dregătoria. Pentru grija pe care o avusese față de domn, pentru slujba sa credincioasă de peste 30 de ani ca portar al Sucevei, Luca Arbure se credea îndreptățit să se aştepte la cinstire şi răsplată domnească şi nu la umilință. Petru vornicul şi Vasco, boier mare, fără dregătorie, erau prea legați de Arbure ca să nu fie alături de el. Pîrcălabii de la Neamț, Costea şi Condrea, s-au sfătuit cu Toma Cățelan comisul care era prieten cu Săcuian ceaşnicul. Prin Săcuian s-a ajuns la Trotuşan logofăt şi Ieremia vistier. Strîns legat de marele logofăt era Ivanco, logofăt al doilea, iar de Ieremia, Sima vistiernicul. Şi primul om

din Sfat, pan Isac, boier bătrîn fără dregătorie, s-au alăturat lui Arbure. Dintre marii dregători, numai Hrană spătar, Toader, cel de al doilea pîrcălab de la Roman şi pan Negrilă, care nu avea dregătorie, s-au vădit credincioşi domnului. Nu se ştia ce gîndeşte stolnicul Stîrcea şi cei doi pîrcălabi de la Hotin, Grincovici şi Talabă care nu veniseră la Suceava şi nu se aflau în alaiul domnesc. Şovăitor se afla deocamdată Petrea Cărăbăț, vornicul Țării de Jos.

Din sfaturile ținute se vădea, deci că cea mai mare parte dintre marii dregători se arătau a fi foarte îngrijorați de cele întîmplate pînă atunci. Mai erau nemulțumiți şi de faptul că domnul luase unele hotărîri fără să le ceară sfatul, aşa cum s-ar fi căzut să facă un domn bun şi drept.

Ştefăniță ştia ca boierii săi cei mai de seamă sînt nemulțumiți. Se învățaseră să conducă fără ca cineva să le țină socoteala. Unii îmbătrîniseră în slujba lor şi credeau, din pricina asta, că li se cuvine mai multă bogăție şi putere. Cei tineri năzuiau să obțină drepturi pe care boierii nu le avuseseră pînă atunci, iar domnul, şi mai tînăr decît ei, vroia să domnească după bunul lui plac. Unsul lui Dumnezeu, el era deasupra celorlalți pămînteni care se aflau sub oblăduirea lui. Zvonul că Arbure ar avea legături cu Cosma Şarpe l-au mîniat cumplit pe tînărul domn. I-a chemat pe cei doi dregători în care avea mai multă încredere, pe spătarul Hrană şi pe Petrică, noul portar al Sucevei, hatman al oastei Moldovei. Se vedea că este tare nemulțumit şi că-l frămîntă uneltirile boierilor. Se plimba îngîndurat în odaia cea mare a casei domneşti, unde se întrunea sfatul la nevoie, cînd cei doi dregători i s-au închinat după cuviință.

— Ce vor boierii Moldovei? – a venit întrebarea fără ocol, care i-a surprins pe cei doi dregători.

— Să nădăjduim, Măria ta, a răspuns Hrană, că deocamdată nu vor nimic.

— De ce uneltesc împotrivă-mi?

— Maria-ta, nu avem asemenea dovezi, i-a răspuns portarul Sucevei.

— Ştie Arbure că riga Lehiei m-a umilit atunci cînd a răspuns în doi peri soliei mele prin care-i ceream de nevastă pe una dintre prințesele din casa lui?

— Ştie, măria ta, aşa cum ştim şi noi, ceilalți boieri.

— Nu sînt eu îndreptățit să răscumpăr această umilință pustiind hotarele Poloniei? N-a făcut aşa tatăl meu şi dacă socotesc eu că aşa este bine, ca să fie cinstit scaunul Moldovei, n-ar trebui să răspund cu foc şi sabie la semeția craiului Jicmont? Şi cum aş putea face eu una ca asta, cînd boierii mei fug în Polonia ca să-mi surpe domnia cu ajutorul craiului?

— Măria ta, mă iartă că îndrăznesc, a luat cuvîntul Hrană, poate că ar fi mai bine să nu stricăm pacea cu leşii, acum cînd puterea lui Suliman Sultanul creşte mereu, fără ca cineva să-i poată sta împotrivă.

— Nu-i nevoie să te iert, Hrană, pentru că şi noi, după îndelungă chibzuinţă şi după ce ne-am sfătuit cu boierii ţării, l-am trimis pe Luca Cîrje la Cracovia cu vorbe de pace şi de unire între toate ţările creştine, pînă nu va fi prea tîrziu. Ştim şi înţelegem cît de mare este primejdia otomană pentru ţara noastră, dar dacă ţara noastră piere, vor pieri şi alţii. Am dat dovadă de înţelegere, am trecut peste mîndria noastră, dar de ce craiul oblăduieşte în hotarele sale pe cei care m-au hiclenit? Am trimis soli ca să-i ceară pe pribegi. Nu ne-am juruit şi unii şi alţii că nu-i vom primi nici noi pe duşmanii craiului, dar nici el pe ai noştri? Şi cum s-a ţinut craiul Jicmont de jurămînt? Acum l-a primit, se pare bine, pe Cosma Şarpe şi din cîte ni se aduce la cunoştinţă, acest hiclean care a cunoscut numai binefacerile domniei noastre, ar dori să ridice lotrii asupra capului meu cu ajutorul craiului. Asta este împotriva legămîntului dintre noi şi crai şi mai este deşărtăciune şi uşurinţă din partea craiului. Înţelegem şi ştim că leahul ar dori ca în locul unei domnii bineîntemeiate să fie ţara fără căpătîi, ca s-o poată supune. Ştie că n-o poate cuceri cu arma în mînă, căci a fost martor la Codrul Cosminului, cînd a fost înfrînt fratele său Olbriht, şi s-a prăpădit şleahta şi de aceea năzuieşte să ne surpe pe noi cu ajutorul unor bezmetici de boieri împătimiţi de putere. Am trimis soli la craiul Laioş al Ungariei să-l sfătuiască pe Jicmont să nu se atingă de ţara noastră. Laioş i-a trimis soli să-i arate că ţara noastră-i ca un meterez pentru creştinătate şi e spre folosul tuturor ca Moldova sa fie puternică. Unii sfetnici ai craiului Jicmont au fost de părere că e mai bine ca războiul să se poarte în vatra altuia şi nu în hotarele regatului, să ne sprijine pe noi ca să apărăm cu braţul şi cu bunurile noastre crăia lor. În loc de înţelegere, craiul dă semne de nemulţumire împotriva noastră deşi nu l-am supărat cu nimic. Şi acum ni se aduce la cunoştinţă că Arbure este în strînsă legătură cu Cosma Şarpe, dacă nu l-a trimis el în regatul vecin pentru a găsi ajutoare împotriva capului nostru.

— Măria ta, a îndrăznit Petrică hatmanul, Arbure nu poate fi învinuit fără dovezi temeinice. Aş fi cel dintîi să ridic braţul asupra lui dacă aş şti că-i hiclean. Arbure are mulţi duşmani. Să nu fie vorba numai de urzeala unor pizmătăreţi, nemulţumiţi de prea îndelungata cinstire de care s-a bucurat fostul portar al Sucevei. Este în firea alor noştri să-l pizmuiască şi să-i dorească răul celui care-i merge bine. Pînă acum Arbure s-a arătat chibzuit şi cumpănit în toate.

— Şi dacă am dovezi că-i hiclean?

— Îndreptăţită-i măria ta să facă aşa cum socoteşte că-i mai bine pentru scaunul său şi pentru ţară.

— Şi pe cine mă pot bizui?

— Pe toată ţara, măria ta.

— Ce spune marele spătar?

— Cred ce crede şi portarul Sucevei.

Domnul s-a arătat mulțumit de sfatul avut cu cei doi boieri.

A doua zi, vestea năpraznică s-a răspîndit ca fulgerul în tîrgul Hîrlăului. În zori de zi, domnul dăduse poruncă armaşului să-l ridice pe Arbure şi fără nici o judecată, fără să se sfătuiască cu cineva, a poruncit să i se reteze capul. Ştirea i-a năucit pe marii dregători. Nu înțelegeau cum este cu putință ca să-l iei pe un om ca Arbure şi să-l dai pe mîna gîdelui ca pe un răufăcător oarecare? Timp să se sfătuiască între ei n-au avut, deoarece au primit porunca să vină devreme la sfatul domnesc. S-au adunat cu toții şi în afară de pîrcîlabii Hotinului şi de vornicul Țării de Jos, Petrea Cărăbăț, nu lipsea nici un mare dregător.

Ştefăniță şi-a făcut apariția de îndată ce i s-a adus la cunoştință că-s cu toții de față. După paloarea care acoperea chipul domnului se putea citi neodihna şi tulburarea care pusese stăpînire pe el. Privirea lui nu s-a oprit asupra niciunuia dintre cei de față. A păşit măsurat şi sigur, s-a aşezat în jilțul domnesc. Dintr-o privire a ghicit că-s mai toți marii boieri de față. L-a zărit şi pe Luca Cîrje, cel ce fusese în Polonia, nu demult, om cu darul vorbirii cum puțini se aflau în Țara Moldovei. Ştia latineşte şi leşeşte. Vorbele-i picurau din gură şi se-nlănțuiau cu atîta măiestrie, încît nu era om să nu se lase furat de vraja pe care-o țesea din cuvinte boierul Luca. Se arătase cumpătat în judecata faptelor care se petreceau în jurul hotarelor noastre, dar şi în judecata oamenilor. Era înalt, frumos, o frumusețe bărbătească, în toată alcătuirea lui trupească desluşindu-se puterea. Domnul se întreba de partea cui va fi Cîrje şi fratele său. Se va alătura domniei sau va trece de partea celor nemulțumiți? Iar pe aceştia din urmă avea să-i dovedească în această adunare, dacă vor avea curaj să-l înfrunte pe el, nepotul marelui domn al cărui nume-l purta şi pe care dorea să-l urce sus, alături de cel Mare, prin vrednicie, prin fapte.

Şi-a început cuvîntul încercînd să stăpînească furtuna dezlănțuită înlăuntrul ființei sale, să nu răzbată în vorbele lui nici o patimă. A arătat motivele care l-au făcut să ia o hotărîre atît de năpraznică, repetînd cam aceleaşi lucruri pe care le spusese mai înainte lui Petrică şi Hrană. Cînd a terminat, i-a cerut fostului vornic Isac, ca cel mai bătrîn din sfat, să spună care este părerea boierilor în legătură cu cele întîmplate.

— Măria ta, a început să grăiască cu o voce limpede fostul vornic, nu am căderea să judec faptele stăpînului meu.

Datoria mea era aceea de a da un sfat, dacă mi se cerea, or, nimeni nu m-a întrebat nimic. Poate unde sînt şi prea bătrîn şi n-o mai fi nevoie de un hîrb ca mine. Ce cred ceilalți boieri s-o spună singuri. Nu m-am sfătuit cu nici unui dintre ei, aşa că nu ştiu ce gînduri au.

Isac se dovedea, în felul chibzuit în care gîndea, că bătrînețea lui nu era o povară sau o piedică, dimpotrivă. Ştefăniță a înțeles, din vorba potolită a bătrînului boier, că Isac nu vrea decît să alunece pe lîngă fapte.

Nu era pentru cele hotărîte de domn, dar nici împotriva lor. A avut totuşi tăria să-i aducă aminte stăpînului că cele înfăptuite de el s-au făcut fără sfatul celor chemați să-l deie.

— Un domn poate să hotărască ceva fără să mai aştepte părerea altora? a căzut, neted, întrebarea lui Ştefăniță.

— Măria ta, un domn poate să hotărască tot ce pofteşte el.

— Atunci, de ce nu spui pane Isac, dacă ceea ce am făptuit eu e bine sau nu?

— Pentru că, măria ta, eu n-am, aşa cum am mai spus-o, căderea să judec faptele stăpînului meu.

— Şi dacă-ți cer să ai această căderе, care este părerea ta, pane Isac?

— Măria ta, fiind vorba de viața şi de sufletul unui om, pe care l-am cunoscut şi prețuit mai înainte ca domnia ta să te fi născut, ar trebui să spun că-mi pare rău pentru o întîmplare atît de năpraznică şi dacă aş fi fost întrebat la timp, te-aş fi sfătuit să nu iei o hotărîre atît de aspră, fără o cercetare mai cu de-amănuntul a celor făptuite de Luca Arbure. Lucrurile s-au întîmplat însă altfel. Eu nu pot să spun nimic, pentru că eu nu pot să fiu judecătorul faptelor stăpînului meu. Pentru asta este un judecător mai mare, o ştie şi domnia ta, şi în fața lui ai să arăți măria ta îndreptările pe care le ai şi vei cere îndurare, de va fi nevoie.

— Pui la îndoială dreptatea mea?

— Nu pun la îndoială nimic, măria ta. Mi-ai cerut să vorbesc, fără ca eu să doresc acest lucru. Ştie măria ta că i-am fost prieten mortului. Îndură-te, iartă-mă şi nu mă mai chinui măria ta cu îndoielile care te frămîntă.

— Ți-e milă şi-ți pare rău după un hiclean?

— Moartea unui semen nu mă poate lăsa nepăsător. Iar cînd moartea loveşte orbeşte se spărie gîndul şi mă cutremur, pentru că o silnicie poate să aducă după sine o alta şi mai mare şi atunci, care este rostul nostru pe pămîntul ăsta? Să trăim ca nişte nemernici cu spaima-n suflet şi să aşteptăm ca soarta să-şi împlinească voia fără să crîcnim? Să ne plecăm fruntea-n țărînă ca nişte netrebnici şi să ne închinăm gîdelui? Eu cer măriei tale îndurare pentru supuşii săi, şi fapta să n-o ia înaintea gîndului bine cumpănit, iar judecata dreaptă să se nască din sfatul celor aleşi pentru a fi stălparea domniei.

— Ți-e frică de moarte, pane Isac?

Boierul a simțit răutatea şi batjocura din mlădierea vocii domnului. Şi-a ridicat privirea cuminte şi curată spre stăpînul său şi i-a răspuns scurt.

— Nu-mi este, doamne.

— Eşti alături de mine, sau împotriva mea? a răcnit Ştefăniță.

— Măria ta, cine mai are nevoie de brațul nevolnic al unui bătrîn?

Ştefăniță a clătinat din cap, l-a măsurat pe bătrîn cu privirea într-o linişte de mormînt, după care l-a întrebat cu voce domoală.

— Ce-ai de gînd să faci?

— Cu îngăduința măriei tale, aş dori să plec la curțile mele din Săpoteni, ca să-mi pregătesc cele de cuviință pentru ultimul drum şi să petrec liniştit zilele ce le mai am, îngrijindu-mă şi de cele sufleteşti.

— Ți se îngăduie.

Boierii şi-au ridicat, nedumeriți, bărbile. Domnul i-a privit pe rînd. Timpul parcă încremenise. Unul dintre ei îi părăsise tocmai acum. Domnul se considera şi el un părăsit. Nu-i dăduse niciodată nici o însemnătate lui Isac. Îl ştia în sfat şi l-a lăsat la locul lui. Cînd era copil, unii îi intrau în voie, umilindu-se, oameni în toată firea, în fața unui copil, alții îndrăzneau să-l certe, cu supunere în glas, aşa cum se cuvenea cu un domn nevîrstnic. Isac a ocolit orice înfruntare, a stat cuminte la locul său. În sfat a vorbit de puține ori, n-a strălucit ca Arbure, ca Luca Cîrje sau ca Ieremia vistier, care-l vrăjeau cu vorbe pe domnul încă un puiandru. Şi acum Isac se dovedea a fi un bătrîn înțelept, care nu se lăsa prins în nici o cursă. Aruncînd vina pe bătrînețe, se spăla pe mîini şi domnul n-avea decît să se răfuiască aşa cum dorea cu ceilalți şi nu cu el, care vroia linişte pentru reculegerea de pe urmă, după tipic. Numai de n-ar fi un vicleşug ca să scape la larg şi să poată pribegi, dacă ar fi fost nemulțumit. Dar nu asta vroia domnul de la boierii lui. El vroia să ştie ce gîndeau, pentru ce unii erau nemulțumiți. Greşise el, greşeau ei? Gîndul lui era acela de a spune răspicat cum crede el că trebuie să domnească şi ce vrea de la boierii lui. Deocamdată tăceau, era o tăcere încordată şi domnul s-a silit să vorbească, deşi o făcea împotriva voinței sale:

— Cinstite fețe boiereşti, v-am chemat ca să vă aduc la cunoştință împlinirea unei pedepse şi să aflu de la voi dacă am făcut bine sau nu. Sau dacă vreți voi, aş dori să ştiu dacă fapta mea supără pe careva dintre voi. Ce spune marele nostru vistier?

Ieremia s-a ridicat din jețul său, a păşit doi paşi spre mijlocul încăperii şi i-a răspuns domnului:

— Măria ta, să nu te superi pentru cele ce am să spun aici. Arbure, dacă era vinovat, trebuia să piară. Chiar dacă ne-ai fi cerut sfatul nouă. Măria ta avea să hotărască pînă la urmă. Nu despre moartea lui Arbure vreau să vorbesc, ci despre noi, ceştelalți mari boieri. Domnul Moldovei se sprijină pentru cîrmuirea țării, pe umerii marilor boieri. Ei sînt datori domnului lor cu sfatul şi cu fapta. E nevoie să pună mîna pe sabie, cînd amenință cineva sau ne calcă duşmanul moşia, boierii sînt cei dîntîi care-şi pun capetele pentru apărarea scaunului domnului lor şi a țării pe care o stăpîneşte.

— Şi restul țării, pane Ieremia?

— Țara sîntem noi, măria ta, noi, cei puternici.

— Dar boierimea măruntă şi răzăşimea?

— Măria ta, decît o turmă oarecare, oricît ar fi de numeroasă, mai bine o haită puternică şi netemătoare.

— Şi ce crezi că-i de făcut?

— Dacă boierii sînt cei care duc greul cîrmuirii şi apărării țării, cred, măria ta, că li s-ar cuveni nu mai multă cinstire din partea domnului lor, ci mai multă putere.

— Nu au boierii țării destulă putere?

— Au şi nu au, măria ta. Orice nemernic se poate ridica cu plîngere la domnie împotriva unui mare boier, pentru orice lucru de nimic. Nu se cade ca un stăpîn de pămînturi să stea alături cu un om de rînd la judecata domnească.

— Asta-i obiceiul pămîntului, Ieremia! Să-l schimbăm acuma?

— Ar trebui schimbat, măria ta, astfel de ruşine nu o încearcă nici un alt stăpîn de moşie din țările care ne înconjoară. O poate mărturisi oricare dintre noi.

— Aşa este, măria ta, s-a repezit de la locul lui pîrcălabul Costea, de la Neamț.

— Şi tu, Costea, ai dori schimbarea de care vorbea Ieremia?

— Şi eu, măria ta. Noi slujim cu credință stăpînului nostru şi pentru credința noastră am merita să fim tari.

— Şi dreptatea cine s-o împartă?

— Noi! au izbucnit în cor mai mulți boieri.

Deci asta era. Vroiau mai multă putere. Cîtă avuseseră pînă atunci nu era de-ajuns. Lacomi, Nu se gîndeau decît la ei şi cum să-i strivească pe cei mai mici. Lor li s-ar cuveni să asuprească, să ucidă dacă vroiau, dar lui, domnului nu-i era îngăduit s-o facă. El trebuia să fie sprijin pentru silniciile pe care aveau să le făptuiască, rostul lui era să consfințească abuzul. Ei să-i judece pe alții, dar pe ei cine să-i judece?

— Să se facă lege, măria ta, s-a pomenit răcnind comisul Cățelan.

— Pentru cine şi ce lege, Cățelane?

— Boierii să nu mai fie căsăpiți ca berbecii, măria ta.

Să avem scutiri, aşa cum e în toată lumea, pentru că ne punem capetele ca să apărăm moşia.

— Cum ar trebui să fie scutirile, Cățelane?

— Domnul să aibă grija noastră, să ne ocrotească, să nu ne mai ia averile din te miri ce, iar cel care a greşit să fie judecat de sfatul boieresc?

— Şi să fie iertat?

— Dacă aşa se va găsi că e bine.

— Măria ta, a luat cuvîntul vistiernicul Ieremia, necazul nostru, al tuturor boierilor, e că pe lîngă neajunsurile pomenite, stăpînim şi nu stăpînim pămîntul.

— A intrat cineva în satele tale, Ieremia?

— Nu doamne, n-a intrat. Nu despre asta-i vorba. Mie mi se pare şi să-mi fie iertat că îndrăznesc să vorbesc astfel, că nu este firesc ca cineva care moşteneşte din moşi-strămoşi sate cîştigate pentru slujbă făcută cu dreaptă credinţă, faţă de primii domni, de la întemeierea ţării, să nu fie stăpîn deplin pe moşiile sale.

— Şi cine-l împiedică să fie stăpîn, Ieremie?

— Faptul că nu avem legi, măria ta. Aceste moşii pot fi luate oricînd.

— Nu oricînd, Ieremie, ci numai într-o singură împrejurare: trădarea faţă de domn, trădarea ţării.

— Hicleanul trebuie pedepsit, măria ta, dar să nu i se ia pămîntul.

— Ce să i se ia, atunci?

— Capul, măria ta! A greşit, s-a dovedit că a greşit, să i se ia capul.

— Ce să facă domnul cu hîrca unui hiclean, Ieremie? Domnul are nevoie de pămîntul lui, ca să-l poată răsplăti pe cel care-l slujeşte cu credinţă.

— Domnia are din ce răsplăti, măria ta!

— Din ce?

— Din satele pe care le are domnia.

— Pămîntul este al domnului, Ieremie. Domnul este stăpînul întregii ţări. Trebuie să-ţi amintesc eu asta? Cum poate domnul să se bucure de credinţa supuşilor săi dacă nu prin pămînt? Domnul întăreşte moşia celui care-l slujeşte cu dreaptă credinţă, domnul îl miluieşte pe cel vrednic tot cu pămînt. Puterea domnului stă în pămîntul acestei ţări. Dacă ne-am lipsi de această putere cum ne-am îndeplini noi datoria faţă de ţara noastră?

— Măria ta, a cuvîntat cumpănit logofătul Trotuşan, sînt crăii mai mari şi mai puternice ca ţara noastră şi acolo nemeşii sînt stăpîni pe moşia lor, nimeni nu le poate clinti un drept pe care străbunii lor l-au dobîndit cu preţul sîngelui. Nemeşii îl cinstesc pe rege, iar regele păzeşte legea prin care înaintaşii lor s-au juruit să nu încalce scutirile date stăpînilor de pămînt. Şi eu cred, măria ta, că este bine să fie aşa. Puterea unul rege se poate sprijini pe dragostea supuşilor săi care-i datorează supunere şi ascultare stăpînului lor tocmai pentru că-l ştiu drept, blînd şi bun aşa cum este matca faţă de roiul ei. Pilda acestor gîze nu-i de lepădat, mai ales că alcătuirea noastră, a oamenilor, a fost făcută şi lăsată de la Dumnezeu.

Ştefăniţă îşi asculta logofătul cu încordare. Prin dregătoria lui, logofătul era om cu carte, se presupunea că trebuie să fie mai deştept decît un bătăuş, cum era Cîrstea pîrcălabul. Trotuşan era primejdios, tocmai pentru că era dator să gîndească mai mult ca alţii. Era şi mai primejdios acum, cînd gîndurile puteau sluji altora pentru a le deschide o cale ca să

ceară ceea ce n-ar fi îndrăznit s-o facă, dacă nu li se lumina acea cale. Trotuşan era împotriva puterii domneşti. Era limpede şi acest lucru se vădea din spusele sale, că boierii ar fi dorit peste capetele lor un domn care să nu domnească, să nu fie în stare să ia nici o hotărîre fără voia lor, scutirile lor să fie garanția puterii lor neîngrădite.

Ştefăniță simțea cum îl cuprinde o uşoară amețeală, palmele-i năduşeau uşor. Se stăpînea cu mare greutate să nu izbucnească împotriva tuturor, să nu-l cheme pe armaş, să nu se arunce ca un leu cu sabia în mînă împotriva uneltitorilor. Nu se putea să nu se fi sfătuit unii dintre ei, prea s-au înțeles corbii cum să sfîşie prada. L-au crezut tînăr, fără experiență şi poate şi fricos. Au socotit că acum le-a venit vremea. Dar, răbdare şi stăpînire. Să deosebim neghina de grîu şi după aceea trebuie lovit. În spatele lor vor fi şi alții. Cîți? Simțea cum îl trec fiorii în fața acestui necunoscut. Stăpînire, deci. Să-i învăț ce-i dragostea de țară, de patrie? Să le arăt că ştiu ce-i în lume, că nu-s un pui cu caşul la gură, neînstare să se-nalțe? Plăcută dar grea slujbă-i domnia. Trebuie să mă arăt lor, hicleni-lor, cîți or fi, că sînt un stăpîn.

Domnul s-a ridicat, a păşit îngîndurat în fața jețului domnesc, şi-a aruncat ochii spre adunare şi toți i-au privit chipul în nădejdea că vor ghici cu o clipă mai devreme cum se va încheia această înfruntare. Nici un boier nu îndrăznise pînă acum să-i spună vreunui domn, din şirul domnilor care stăpîniseră Moldova, ceea ce îndrăzniseră să spună ei tînărului din fața lor.

— Te-am ascultat, Trotuşene, l-am ascultat pe Ieremia şi pe Cățelan şi am înțeles ce vreți de la mine. Mi-ați adus pilde cu gîze şi cu crăii mari şi puternice. Vreți să fiți puternici şi domnia slabă (murmure şi foială). O să vă bateți cu pumnul în piept şi o să spuneți că nu-i adevărat. Acum. Iar după ce vi s-a împlinit dorința, cine-a mai putea să stea de vorbă cu voi? Cei de jos nu, pentru că nu vor avea cui să se plîngă, domnia nu, pentru că va fi slabă şi neputincioasă. Vreau să vă spun şi să țineți minte: aşa ceva în Țara Moldovei nu se va întîmpla.

Trăznetul să fi căzut şi n-ar fi produs încremenirea de o clipă urmată de un freamăt care a cuprins întreaga adunare. Unii aveau fețele încordate, li se citea mînia în ochii care se roteau amenințători deasupra bărbilor înfiorate parcă de vînt, pe fețele altora se citea numai o mare îngrijorare. Murmure, strigăte se învălmăşeau nedesluşit. Ştefăniță le-a întors spatele a urcat cele cîteva trepte şi s-a aşezat în jețul domnesc. A făcut semn cu mîna, că vrea să vorbească şi turburarea care cuprinsese adunarea s-a topit treptat.

— Ai vorbit, Trotuşene, de crăii puternice. Ştiu unde-ți era gîndul şi mulți boieri privesc în grădina vecinului şi spun că florile lui sînt mai bălțate ca ale noastre. Ai vorbit de putere, Trotuşene, dar n-ai pomenit nimic de slăbiciune. Le este bine nemeşilor acolo, dar ce putere are craiul lor?

N-a trecut prea mult timp de atunci, şi martori am fost cu toţii la neputinţa unui crai. Cînd s-a pornit Suliman sultan cu toată urdia asupra Bălgradului, unde a fost credinţa acelor nemeşi şi dragostea pentru craiul lor? E cineva aici, în adunarea asta, ca să nu ştie că nemeşii l-au părăsit pe crai şi el n-a putut sa facă nimic. Aţi uitat voi cum a căzut cetatea care închidea osmanlîilor drumul spre inima creştinătăţii? S-a zbătut craiul în dreapta şi-n stînga şi n-a izbutit să-i urnească pe nemeşi. Era lege care le apăra privilegiul lor care fusese dobîndit cu sute de ani în urmă prin sîngele unui viteaz. Dar ce-a făcut stră-stră-nepotul viteazului de-acum cîteva veacuri? A stat la adăpostul legii, n-a ridicat un deget ca să apere crăia, a căzut Bălgradul şi dacă Suliman sultan, sau urmaşul lui, va porni iarăşi împotriva acelei crăii, ce se va alege de ea şi de creştinătate? Vreţi să ne primejduim ţara pentru că sînt unii care vor putere, nu se mai satură cu putere? Noi sîntem o ţară mică şi dacă domnul nu-i are pe oamenii acestei ţări în mînă, ori de cîte ori va fi nevoie, vom fi şterşi de pe faţa pămîntului. Am rămas neclintiţi pînă acum pentru că toţi oamenii ţării Moldovei sînt datori să asculte de domnul lor. Voi sînteţi fruntea ţării prin bogăţie, prin îndemînarea în ale războiului, dar numai voi singuri nu sînteţi în stare să înfruntaţi pe toţi duşmanii acestei ţări. Aveţi tot ce vă trebuie, de ce să năzuiţi la mai mult, încălcînd obiceiurile ţării. Nu ce fac alţii trebuie să fie îndreptarul nostru. Ei sînt mari au pămînturi nesfîrşite, dar nu se ştie dacă alcătuirea lor, care vi se pare vouă, dreaptă, nu-i va duce pînă la urmă la pierzanie. Luîndu-ne după ei, noi avem tot temeiul să pierim şi mai devreme. Aveţi bogăţii, aveţi tot ce vă trebuie, ceea ce vă lipseşte acum este credinţa către domnul vostru.

— Măria ta, izbucnesc voci din adunare şi Ştefăniţă îi vede numai pe Negrilă şi pe fraţii Cîrjă cum nu vor să primească o asemenea umilinţă. Domnul simte că nu-i părăsit de toţi şi îl măguleşte gîndul că spusele lui dezvăluiau destoinicie şi înţelepciune.

— Nu acum, şi-a reluat cuvîntul, mult mai stăpîn pe el, vă voi învăţa eu care vă sînt îndatoririle. Nici nu ameninţ pe nimeni, dar aşa cum n-am şovăit să-l pierd pe cel mai de seamă dintre voi, nu voi pregeta s-o fac şi cu alţii.

— Nu ne ameninţa, doamne, a urlat Condrea, pîrcălabul de Neamţ.

— Nu ameninţ, vă arăt doar că nu voi îngădui nimănui să încalce îndatoririle obicinuite faţă de domnie. Ca domnul să fie bun şi cu milă faţă de supuşii săi, trebuie ca slugile sale să-i fie cu credinţă neclintită. Credinţă vă cer şi eu vouă.

Cît priveşte legile, să ne ţinem de ce-am moştenit. Pînă acum ţara aceasta a Moldovei n-a stat de izbelişte, a trăit după legi pe care le-au făcut moşii şi strămoşii noştri. Să ţinem de aceste legi şi cum n-a fost rău nimănui pînă acum, n-o să-i fie nici de acum încolo. Poruncesc pîrcălabilor

aflați de față să pornească spre cetățile lor. Condrea şi Costea la Neamț, Toader la Roman. În locul lui Petrică, îl numim pe Grozav. Şi Dumnezeu să vă ție sănătoşi.

Boierii n-au mai avut timp nici să răspundă nici să facă plecăciunea cuvenită, pentru că domnul a zvîcnit de pe jețul său şi, ca o furtună, a ieşit din sală.

Hatmanul l-a însoțit spre odăile domneşti.

Din mers şi cu glas în care se simțea îngrijorare, l-a întrebat pe hatman:

— Cîți oameni aveau boierii, Petrică?

— Mai mulți decît slujitorii noştri, doamne.

Ştefăniță a răsuflat uşurat în semn că era mulțumit: cîştigase o primă şi mare biruință.

VI

Caii mergeau în trap mărunt, iar ploaia se cernea nemiloasă de parcă s-ar îi aşternut toamna peste lume şi nu era luna florilor. Nori negri coborau dinspre munte, se tîrîiau ca nişte arătări negre şi despletite, alungîndu-se din urma unele pe altele, gata să atingă dealurile care mărgineau valea Cracăului. Însoțitorii lui Ion se înfăşuraseră în dulame şi nu se citea nici un chef pe fața lor. Lui Ion i se părea că vremea este minunată, îi plăcea ploaia rece care-i şfichiuia obrajii, îi venea să ridice fața în sus şi să rîdă de bucurie. I-ar fi plăcut să dea pinteni calului şi să pornească peste văi şi dealuri ca o nălucă, dar făcea sforțări mari să stea cuminte în şa şi să ducă la îndeplinire, ca un om în toată firea, poruncile primite de la Hudeşti. De împlinirea lor țineau toate celelalte. Uneori îi venea să se răzvrătească împotriva acestor porunci. Nu înțelegea cum de puteau oamenii mari să pună în cumpănă nişte pietre de ceară, lîna oilor şi capetele vitelor cu bucuria pe care o trăia pentru întîia oară în viața lui. Cu un simțămînt atît de mare şi de copleşitor nu te poți întîlni decît o dată în viață, gîndea şi credea feciorul lui Cosma Movilă. N-ar fi fost firesc ca în fața unei asemenea minuni toate celelalte să pălească? N-or fi putut Nicoară, sau oricare altă slugă, să-şi frîngă oasele pînă în Țara de Jos şi să numere pietrele de ceară, să pornească spre Suceava şi Galați cele rînduite vînzării,

iar el să fi stat la Neamț, să asculte cum picură, argint, glasul celei mai frumoase fete din Țara Moldovei? Din lume, dragă mămucă – să-i simtă căldura mîinii, care numai mînă de pămîntean nu putea fi aşa de gingaşă şi de micuță de parc-ar fi fost meşteşugită de cel mai mare orfăurar din lume.

E clădită strîmb lumea asta, gîndea Ion. Dumnezeu cînd a făcut-o se vede că a ținut sfat numai cu cei bătrîni nu şi cu cei tineri. Cum să pricepi ce se întîmplă în lume cînd începe să-ți înghețe sîngele în vine? Lumea ar fi trebuit alcătuită cu sfatul nostru, pentru că noi avem atîtea de cerut şi de împlinit. În loc să se bucure de lumina unor ochi, cum nu s-au mai văzut alții, aleargă prin ploaie după pietre de ceară, după tălăngi de mioare şi dumane ca şi cum mioarele şi dumanele nu puteau paşte şi rumega în pace fără ca să le vadă el. Asta-i lumea alcătuită cum se cuvine? Cînd îşi aducea aminte de gura fetei simțea cum ceva fierbinte îi săgetează toată ființa, ar fi vrut să strige în gura mare bucuria pe care o trăise, dar cui s-o strigi? Norilor, ştime spurcate şi întunecate care puseseră zăbranic cerului, sau tovarăşilor lui de drum? Nicoară s-ar fi prefăcut că înțelege ceva, dar matahala asta ar fi stat ca un zid, ca un deal, ca un munte peste care trec toate şi el rămîne acelaşi, mereu neschimbat, iar cel mic şi subțire ar fi chicotit mirat şi l-ar fi îmbiat să-i descînte sau să-i dea nişte ierburi ca să-l dezlege de legăturile pe care numai muierile blestemate ştiau să le scornească spre nenorocirea bărbaților. Cum poate un om să spună aşa ceva, se mira Ion, care-l ascultase nu o dată pe Cîrstea cum le blestema pe femei, socotite de el pricina tuturor necazurilor care dau peste sărmanii de bărbați. După judecata lui Cîrstea, omul era slab iar femeia puternică, pentru că ea se putea lega oricînd cu Ducă-se pe pustii – Ion nu înțelegea şi-i cerea să-i desluşească cum vine asta, iară Cîrstea îi arăta că atunci cînd vrea o femeie să pună stăpînire pe un bărbat, apăi atunci, ferească sfîntul, face ea ce face şi-l vezi pe voinic cum se topeşte ca ceara şi ajunge un nevolnic, pe care-l mlădiază femeia cum doreşte ea. Şi cum se poate întîmpla una ca asta dacă nu cu farmece. Bine, îl întreba Ion, dar o femeie nu poate să se prăpădească după un bărbat? Pentru Cîrstea aşa ceva nu se întîmpla niciodată. Chiar dacă se mărturisea vreuna dintre ele că s-ar topi de dorul unui flăcău, nu era decît prefăcătorie, ca să-l prindă-n laț, ca pe vînat, şi după aceea să-i pună jugul pe grumaz. L-au privit vreodată pe Cîrstea, gîndea Ion, ochii unei femei cum l-au privit pe el fata lui Condrea pîrcălab în seara deniilor? Şi cînd asemenea priviri curate şi cinstite se anină de privirea ta, poate fi; ceva necurat la mijloc? Cîrstea vorbeşte-n dodii, cine ştie ce rană este pecetluită în sufletul său, de nu le mai poate suferi pe femei. Iar dacă ar fi cum spune el, la urma urmelor ce rău poate să fie atunci cînd un bărbat se lasă robit farmecelor unei femei? Sînt farmece şi farmece. Rele sînt numai cele care-ți iau mințile, făcute de vrăjitoare din ierburi şi părți din lighioane înrudite cu Necuratul şi strecurate în băutură şi mîncare. Altfel, ce bucurie mai mare

poate să fie decît să te laşi fermecat de o făptură minunată, aşa cum mi s-a întîmplat mie?

De la Roznov, au răzbit iarăşi peste dealuri în valea Tazlăului. A ieşit soarele, străluceau poenile, grîul începea să-şi ridice un colţ spre lumină, talăngile turmelor de oi sau de vite măsurau zările împreună cu sunetul de bucium sau de corn. Aburii învăluiau munţii sinilii care abia se ghiceau spre soare-apune. Ion răbda cu greu chinul drumului care-l ducea departe de dorurile lui şi de n-ar fi fost cei trei din spate ar fi întors calul şi ar fi făcut cale întoarsă. Au ajuns pe Milcov şi au cercetat pe rînd prisăcile, seliştile, turmele. A lăsat poruncă aşa cum hotărîse Cosma Movilă. După aceea în mare grabă au trecut Siretul cu podul umblător. Apele erau umflate şi era cu primejdie să treci altfel. Şi aşa s-a pierdut o zi nesfîrşit de lungă. Au mas la Iveşti şi au urcat pe apa Bîrladului pînă la gura Tutovei şi de aici au luat-o pe Tutova în sus spre satele pe care le stăpîneau Movileştii. Au rînduit şi aici cele de cuviinţă, după care au trecut dealul la Coloneşti pe Zeletin şi de la izvoarele Zeletinului au răzbit la Secuteni de unde au coborît în valea Siretului. De ziua sfinţilor împăraţi Constantin şi Elena erau la Roman. Au trebuit să dea seama în faţa oamenilor pîrcălăbiei cine sînt, de unde vin şi încotro merg. Ion n-a luat în seamă privirile crunte ale oamenilor domneşti şi nici stăruinţa lor de a afla tot soiul de lucruri. Cînd l-au întrebat dacă jupîn Cosma Movilă este credincios domniei a zîmbit, spre mînia căpeteniei, care s-a mai domolit în clipa în care Ion l-a lămurit că Hudiceştii, adică el, Movileştii, au fost întotdeauna alături de domn, lucru pe care-l ştia toată ţara Moldovei. Au mîncat bine, au dormit toţi buştean. Erau de aproape două săptămîni în şa, străbătuseră ţara de la miazănoapte la miazăzi, purtaţi de nebunia celui mai tînăr dintre ei. Nicoară, Cîrstea şi Pătru îşi aruncau din cînd în cînd priviri posomorite, făceau cu capul semn spre omul din faţă, săltau din umeri, îşi strîmbau feţele şi mergeau fără să crîcnească. De data asta, îl dovedise oboseala şi pe cîrlanul lor. A doua zi, spre seară, erau la Tupilaţi, iar în cea de-a treia, intrau în Tîrgul Neamţului. Au tras la acelaşi han şi Ion s-a grăbit să spele pulberea de pe el, a lepădat hainele de drum şi şi-a pus altele mai scumpe. Ars de soare şi bătut de vînturile primăverii, cu ochii în flăcări, cuprins de neliniştea de dinaintea clipelor de cumpănă.

Ion era frumos şi Nicoară şi-a dat seama întîia oară că stăpînul lui nu mai este un copil, chiar dacă unele trăsături aveau să mai fie schimbate de timp. Au pornit împreună spre casele pîrcălabului Condrea. Ion simţea cum creşte neliniştea din el şi-l sugrumă. Îşi închipuise, pe drumul lung făcut în zilele trecute, în fel şi chip cum va fi prima întîlnire cu Măgdălina. Schimba mereu locul şi mai ales vorbele pe care aveau să şi le spună. Era nemulţumit de fiecare dată şi cu o bucurie copilărească o lua iarăşi de la capăt cu alcătuirea chipului în care avea să se desfăşoare această primă

întîlnire. Acum nu-l mai despărțeau decît cîțiva paşi de clipa pe care o visase şi o dorise. Au bătut în poartă. N-a răspuns nimeni. A bătut cu mai multă putere şi mai îndelung. Să nu fie Condrea cu ai săi acasă? l-a fulgerat pe Ion un gînd pe care n-a vrut să-l primească. S-au auzit paşi dincolo de porți şi o voce groasă a întrebat cine este şi pe cine caută.

— Deschide, omul lui Dumnezeu, că doar n-o să te mîncăm, l-a zorit Ion.

Omul a deschis poarta cea mică şi i-a întrebat din nou pe cine caută.

— Pe pîrcălabul Condrea, pe cine-ai vrea tu să caut? s-a răstit Ion.

Omul a holbat ochii, nevenindu-i să-şi creadă urechilor, a întins gîtul, a plecat capul într-o parte şi şi-a mijit ochii ca să poată vedea mai bine, lăsînd să-i scape vorbele rar şi răspicat.

— Pe cinee?

Ion a simțit că-l apucă turbarea. A dus mîna la coapsă, a apucat mînerul săbiei şi a şuierat printre dinți:

— Ascultă mişelule, dacă ai chef să-ți bați joc de mine îți întind mațele pe gard.

— Ferească Dumnezeu, stai boierule, de ce te superi?

— Eu te-ntreb de pîrcălabul Condrea şi tu, nemernicule, te faci că nu ştii despre cine este vorba. Nu-i asta batjocură?

— Ba eu zic, boierule, că dumneata îți bați joc de mine.

— ?

— Iartă-mă, boierule, dar domnia ta pe ce lume trăieşti? N-ai aflat ce se-ntîmplă în țara asta?

— Vorbeşte omule odată, dacă vrei să scapi cu zile.

— Asta şi fac, numai că nu mă laşi domnia ta şi dacă n-aş fi vorbit pînă acum, cred că m-ai fi ucis de cîteva ori.

— Unde-i pîrcălabul Condrea te-ntreb, şi Ion i-a pus vîrful săbiei în furca pieptului.

— Nu ştiu, măria ta.

— Cum nu ştii?

— Dar, boierule, cum îți închipui că pîrcălabul Condrea s-ar fi sfătuit cu mine încotro s-apuce? Judecă boierule şi apăi supără-te şi ia-mi zilele dacă ai chef.

Ion a simțit că pămîntul, din tare şi drept cum îi ştia, începe să se clatine. A lăsat mîna în care se afla sabia în jos, semn că începe să-l cuprindă o mare neputință.

— Omule nu mă chinui şi răspunde-mi numai la atîta: unde-s boierii?

— Au plecat, nu-s aice.

— Cînd au plecat?

— De unde să ştiu eu boierule.

— Cînd au plecat.

— Să fie, poate, două săptămîni.

— De ce-au plecat?

— Nu pot spune, că nu ştiu. Au venit nişte călăreți – erau călăreții cu care Ion se întîlnise cînd părăseau Neamțul şi pe care nu-i băgase în seamă – s-au sfătuit ce s-or fi sfătuit şi după două zile pîrcălabul Condrea a suit pe cai mai multe cufere şi a plecat pe drumul Sucevei. Zicea că se duce cu treburi la domnie. Peste altă zi a plecat şi pîrcălabul Costea, tot într-acolo, dar fără să mai spună nimănui nimic.

— Şi nu ştie nimeni de ce au plecat şi încotro au apucat-o?

— Nu ştiu, boierule. Au umblat vorbe după aceea, dar cine poate şti ce-a fost?

— Ce vorbe?

— Că s-au sfădit, la Hîrlău, boierii cu vodă.

— Cum sau sfădit boierii cu vodă?

— Mă întrebi domnia ta de parcă eu aş fi dregător mare şi vin acum de la Hîrlău, a rînjit omul, dar privindu-l pe Ion şi-a dat seama că e mai bine pentru ființa lui să fie cuminte şi supus.

— Şi ce se mai spune?

— Că au început să pribegească unii dintre ei.

Ion a pălit Din senin, atunci cînd se aştepta mai puțin, o mare nenorocire se abătea asupra capului său, pe care l-a rezemat de gîtul calului şi a şoptit numai pentru el, cutremurîndu-se:

— Doamne, ce-am făcut? De ce-ți bați joc de mine?

Şi-a adunat puterile şi l-a întrebat iarăşi pe omul din poartă:

— Cine-i la cetate?

— Au picat zilele astea alți pîrcălabi.

— Care?

— Boierii Costea Cîrje şi Scripcă.

Ion a încălecat greoi, ca un om bătrîn. Era vlăguit. Nu mai înțelegea nimic, simțea numai cum creşte în el o durere nemărginită. La pas, cu Nicoară după el, s-au îndreptat spre han. S-a închis în odaia lui, s-a aruncat pe pat şi a început să plîngă. Un tremur făcea să i se zguduie întreg trupul într-o zbatere de parcă era apucat de Ducă-se-pe-pustie. Tot ce visase el într-o lună de zile se destrăma ca un abur, nu rămînea decît drojdia amară din el şi-o deznădejde care-l făcea să creadă că rostul lui pe lumea asta s-a încheiat. Îi venea în minte chipul Măgdălinei şi gîndul că s-ar putea să n-o mai vadă niciodată îi golea capul, simțea cum i se întunecă mintea. Ar fi vrut să urle, să se repeadă şi să sfarme, să surpe, să rupă, să frîngă şi să dărîme tot ce-i ieşea în cale. Îşi blestema soarta care-l amăgise şi-l făcuse să creadă că nu-i om mai norocos şi mai fericit ca el, ca după aceea să-l lipsească de toate bucuriile care-l şi făcuseră să trăiască beat de fericire.

S-a zbătut o vreme, după care l-a strigat pe Nicoară. Sluga boierească s-a înfățișat numaidecît şi-a cerut poruncă, înțelesese şi el că ceva neobişnuit se întîmplă cu feciorul de boieri şi umbla pe lîngă el cu mare grijă.

— Nicoară, spune-le oamenilor să se pregătească de drum.

— Stăpîne, vom face cum spui, dar prăpădim caii.

— Caii spui? s-a uitat Ion la slugă, de parcă venea spre lume din afară, de undeva, din mari depărtări, de pe alte tărîmuri. Caii o să țină pînă la Suceava. Rău e de oameni Nicoară, şi iar s-a depărtat şi s-a înstrăinat.

— Stăpîne, a încercat Nicoară să-l readucă pe pămînt, ne va apuca noaptea pe drum. Sînt păduri şi e primejdie. Ne putem pune capetele.

Ion a dat din cap că pricepe ceva, dar că ce spune Nicoară nu-l priveşte pe el.

Nicoară a înțeles că nu mai are ce face. L-a rugat pe Ion să-l îngăduie o vreme, pînă vor da să mănînce nişte orz şi vor adăpa caii. Se va îngriji el de toate, să n-aibă nici o teamă şi în clipa potrivită avea să-l cheme să încalece. L-a mai întrebat dacă vrea să mănînce ceva, dar părerea de om din față a făcut un semn moale cu mîna de parcă s-ar fi ferit de ceva. A coborît la cei doi oameni care se tolăniseră pe nişte lemne din curtea hanului. Mîncaseră, sorbiseră cîte o oală de vin bun şi erau mulțumiți întru totul. Nicoară le povestise ce pățise cu boierul, dar povestea asta nu-i mişcase. Era treaba boierului şi a fetei.

— Oameni buni, le-a spus Nicoară, trebuie să ne sfătuim. Boierului cel mic încep să-i rătăcească mințile-n cap din pricina fetei.

— Cînd i-am spus eu că femeia-i lucru dracului, a mormăit cu glas gros Cîrstea.

— Nu-i de şagă, Cîrsteo, şi cînd ți-oi spune ce te-aşteaptă ai să înțelegi mai bine.

— Adică?

— Adică, trebuie să ne ridicăm cît mai grabnic şi s-o pornim spre Suceava.

— Cum adică, Nicoară, a început pe glasul lui nefiresc şi Pătru, n-are omul drept să răsufle şi el o noapte? Călărim ca nişte năluci de aproape o lună de zile pentru că au început să-i ardă călcîiele cocoşelului lui Cosma Movilă…

— Lasă, Pătrule, ce fierbe-n vinele boiernaşului nostru, este una, şi alta este povestea pentru care vreau să ne sfătuim. Boierul cel bătrîn, cînd am plecat de la Hudeşti, m-a chemat la dînsul şi mi-a arătat ce avem de făcut pe unde ne-om duce. Se vede că ştia, sau bănuia mai multe decît pricepem noi, pentru că mi-a spus să am mare grijă de feciorul lui, să mă țin scai de el, să nu-mi scape nimic din ce spune, sau din purtările lui. Şi mi-a mai zis, întărindu-şi spusele a doua oară, să i-l aduc acasă de bunăvoie sau

cu sila. N-am înțeles ce vrea boierul şi i-am spus că nu se cuvine unei slugi să-şi asuprească stăpînul. Boierul Cosma a apăsat pe cuvinte ca să mi le întipăresc bine în minte: Nicoară, tu în fața mea răspunzi de fecior cu capul. Acum, mi se pare mie sau nu, cred că încep să pricep cîte ceva şi începe să-mi fie teamă.

— Prostii, i-a retezat-o Pătru, uitîndu-se cu milă la el. Ce teamă, bre? Şi de cine?

— Asta e, că nici eu nu ştiu. Nu mă gîndesc la drumul de la noapte. Am făcut atîtea că unul peste e ca şi cum n-ar fi. Mă tem de băiet. A dat năpasta tinereții peste el şi e în stare de orice.

— Ce-ar putea face? s-a arătat Pătru nedumerit.

— N-avem cum să ghicim noi ce-a să facă. Eu vă cer şi vouă să fiți cu ochii în patru şi trag nădejdea că la Suceava au să se dezlege mai multe şi s-a alege şi ce trebuie să facem noi. Am poruncă straşnică să-l duc acasă. Boierii se răzvrătesc, cît înțeleg eu, printre ei se numără şi Condrea, tatăl fetei. Dacă-i la Suceava şi feciorul nostru-şi bagă-n plug cu el, îl luăm pe sus şi-l ducem la Hudeşti. Dacă-i pribeag, atunci om vede ce gînduri are băietul nostru. Fără ajutorul vostru n-am să mă descurc. Voi să fiți alături de mine, orice-ar spune Ion. Noi trăim din mila boierului Cosma şi nu din a feciorului. Sîntem datori să-l slujim pe boierul cel bătrîn, şi dac-a leşi cu supărare, n-au decît să se judece între ei.

— Hm! a făcut gros Cîrstea, şi fața lui arăta că nu-i place ce aude şi petrece.

Pătru a spus – Bine! – s-a scuturat de parcă vorbele lui Nicoară i se aninaseră de haine şi s-a dus să vadă ce fac caii. Pe chindie, cei patru călăreți părăseau Neamțul pe şleaul Sucevei. În frunte călărea feciorul de boieri şi pe chipul lui se citea că se află în clipe de mare tulburare. Văzîndu-l, Cîrstea gîndea că toate muierile ar trebui stîrpite. Pătru, în schimb, nu pricepea ce l-a apucat pe bietul fecioraş, cînd lumea-i plină de fuste. Cum avea avere, n-avea decît să întindă mîna şi să culeagă, iar el, în loc să facă aşa, cum ar face oricare om înțelept, dă de ceasul morții după o sfrijită, de n-o fi şi bolnavă, cu ochi de iarbă. Şi lui Pătru i se părea că lumea-i alcătuită strîmb, ca şi cum ziditorul ei fusese cu gîndurile duse, cînd a clădit-o.

Au călărit în tăcere. Era lună, aerul limpede şi vîntul s-a ostoit cu totul odată cu căderea serii. Prin pădurile prin care au trecut cîntau privighetorile cuprinse de-o patimă neînțeleasă de Cîrstea. Nu pricepea de unde au atîta putere şi atîta har.

Cînd au trecut prin făgetul de la Boroia lui Nicoară i s-a părut că umbre se strecoară prin pădure, în lături, odată cu ei. Au îndemnat caii, şi ieşind la larg, nu s-a mai zărit nici o mişcare sub lumina albă a lunii. Au ajuns în Suceava după miezul nopții. Au tras la han, au mîncat putină pită

cu caş şi a căzut care pe unde a putut. Erau frînți. Ion n-avea somn şi nu era chip să se liniştească. Mai avea o nădejde: În Suceava să dea de urma Condreştilor. Poate că n-au pribegit, şi se află undeva, în țară, nemernicul de la Neamț neavînd de unde să ştie, cum singur a mărturisit-o, care sînt gîndurile şi căile bătute de un mare dregător. Nu-i venea să creadă că toată povestea lui de dragoste, care începuse aşa de frumos, în calea căreia nu se ivise nici o piedică, s-ar sfîrşi atît de năprasnic. De unde atîta nenoroc şi de ce tocmai lui să i se întîmple o astfel de năpastă? S-a chinuit cu tot felul de întrebări şi de prepusuri pînă s-a luminat de ziuă. Nu ştia ce va face, dar nădăjduia să întîlnească în cetatea de scaun pe unul dintre feciorii de boieri pe care-i cunoştea şi, de la ei, sau cu ajutorul lor, să ispitească pe dregătorii tîrgului sau ai cetății ca să afle urma Condreştilor. S-a ridicat devreme din aşternutul care arăta jalnic, şi-a frecat obrazul cu apă rece, şi-a potrivit nişte haine mai arătoase, a încălecat şi a pornit-o dis de dimineață fără să-i mai trezească pe ceilalți. L-a simțit Nicoară dar i-a făcut semn să stea liniştit şi omul, ostenit, s-a prăbuşit mulțumit că mai poate fura cîteva clipe de somn. A luat-o, la întîmplare, pe ulițele tîrgului care începea să se dezmorțească. A trebuit să aştepte o bucată de timp pînă s-a mai săltat soarele pe cer, ca ulițele să se umple de lume şi de larma obişnuită. S-au ivit mai întîi slugile după cumpărături ce priveau cuhniile celor avuți, apoi şi-au arătat fețele boieri şi boieroaice care se aflau în Suceava cu treburi la domnie şi se bucurau de acest prilej ca să cumpere şi lucruri scumpe, spițerii şi mirodenii aduse de negustori moldoveni şi levantini, lucruri scumpe de îmbrăcăminte europeneşti sau din Constantinopol sau şi mai de departe, din țările răsăritului. Printre asemenea cumpărători iscodea Ion şi căutarea nu i-a fost zadarnică. Pe la trei ceasuri din zi l-a zărit pe feciorul vornicului Huhulea. N-a trecut multă vreme pînă să afle Niculăeş despre ce este vorba, nu înainte de a se lega cu straşnice jurăminte că de-l va arde şi cu fierul roşu şi el n-a să spuie nimănui, nici celor din casă, din cele ce i-a destăinuit feciorul lui Cosma Movilă. Niculăeş, se afla de mai multe zile în Suceava şi avusese timp să cunoască ce se petrece în cetatea de scaun, unde sosise şi domnul, şi ce se petrece în țara Moldovei. Ascultîndu-l, Ion înțelegea acum o samă de lucruri al căror rost îi scăpase nu cu multă vreme în urmă. Străin de tot ce se petrecea în jurul său şi cu gîndurile adunate toate într-un singur loc, n-a presimțit nenorocirile care aveau să se abată asupra lui şi a țării. Abia cu o lună în urmă, aici în cetatea de scaun se porneau toate, sub zodia blîndă şi luminoasă a unei primăveri care făgăduia belşug pe şesurile, pe dealurile şi munții Moldovei şi bunăvoință între oameni. Sub o asemenea zodie nu şi-a închipuit că în loc de pace între oameni s-a aşezat dezbinarea şi în loc să se bucure de ceea ce făgăduieşte cerul sînt bîntuiți de ură şi gata să se sfîşie ca lupii între ei. Acum s-au ridicat împotriva domnului şi stăpînului lor. Şi-au părăsit curțile şi averile agonisite

neam de neam cu multă trudă şi au luat drumul pribegiei presărat cu nenumărate necazuri şi umilinţe. Trufia le-a întunecat judecata, i-a împins să fugă în ţările din preajmă, de unde au să unelteaască împotriva ţării şi a domnului. Acum înţelegea Ion tîlcul poruncilor date de Cosma Movilă şi pe care el le-a dus slugilor din Ţara de Jos şi tîlcul unor poveţe pe care i le-a dat ca părinte pentru a-l feri de rele. Dar lui Ion nu-i păsa nici de ţară, nici de domn. El n-avea nimic nici cu ţara, nici cu domnul. Ţara era mare şi surdă la necazurile lui, iar domnul se afla între ziduri de cetate puternică şi ce-i păsa lui de nenorocirile care se abat asupra unor supuşi ai lui? El vedea că din pricina nebuniei unor boieri au fost spulberate cele mai frumoase visuri pe care le-a făurit un om, că peste el, feciorul lui Cosma, s-a prăbuşit cerul şi dacă soarele strălucea pe cer, el nu-i mai vedea strălucirea, nu-i mai simţea nici căldura şi nu-l mai mişca nici frumuseţea zăvoaielor şi pădurilor înverzite, a livezilor de pomi înfloriţi, toate-i erau străine şi reci pentru că sufletul lui neprihănit era acum pustiit. Oho, de i-ar fi putut strînge şi beli pe toţi aceşti nemernici! Dar ce să se facă el, cînd printre ei se afla şi fostul pîrcălab al Neamţului? Şi nu de pîrcălab îi era lui, i-ar fi smuls barba fir cu fir, i-ar fi strivit ţeasta pentru rătăcirea care-i sfărîma lui inima, ci de fata pîrcălabului. Şi se înverşuna împotriva lui Condrea, care ajunsese mare dregător, avea tot ce-i trebuie, nimeni nu i-ar fi stat împotrivă, dacă ar fi dorit să-şi sporească satele stăpînite, sta cu cinste în sfatul domnesc, ce mai dorea acum nebunul şi mişelul de Condrea? Să ajungă domn? Nu putea sta cuminte în ţară? Cînd se gîndea că tot rostul vieţii lui a depins de hotărîrea pe care a luat-o într-o clipă un nebun, Ion simţea cum i se goleşte capul şi rămînea năuc şi străin de toate.

Niculăeş nu ştia nimic despre Condrea şi ai săi. Se afla atunci în Suceava şi Petre, fiul lui Albotă, care fusese chemat acum ca să facă parte din sfatul domnesc. Fiind prieteni, avea să se ducă neîntîrziat la el şi fără să-i spună pentru cine şi de ce, avea să-l ispitească şi nu se putea ca Petre să nu ştie unele lucruri. Au hotărît ca de îndată ce va afla ceva să-l caute la hanul lui. Dacă nu era el, să lase om care ştia unde se află stăpînul său ca să-l ducă fără întîrziere la Ion.

Abia se despărţiră cei doi şi Nicoară, pe a cărei faţă se citea cu uşurinţă supărarea amestecată cu mare îngrijorare, se alătura de stăpînul său pe care-l aşteptase o vreme şi văzînd că zăboveşte i-a pornit şi pe ceilalţi doi să bată uliţele tîrgului şi să ia urma stăpînului pînă nu se întîmpla cine ştie ce poveste. Ion n-a văzut, n-a simţit nimic. S-a îndreptat spre han, închis în el şi încercînd cu desperarea omului care se îneacă, să găsească un pai care să-l ajute să iasă la un liman oarecare. Pînă să i se aducă ceva de mîncare, deşi se împotrivise dar primise în cele din urmă ca să scape de cicăleala oamenilor – între timp sosiseră la han şi Cîrstea cu Pătru – s-a aruncat pe pat, simţindu-se sfîrşit şi trupeşte şi sufleteşte. A

aţipit fără să-şi dea seama şi în puţinele clipe în care a dormit i s-a arătat Măgdălina. Venea de afară, învăluită în lumină şi pătrundea în camera în care era el, uitîndu-se în ochii lui. Părea că pluteşte şi zîmbea uşor. Chipul ei arăta multă bucurie şi Ion o aştepta şi ştia că peste cîteva clipe ea i se va arunca în braţe. O bucurie nesfîrşită i-a cuprins fiinţa şi fără ca ochii lui să-i părăsească pe ai fetei, s-a ridicat într-o mînă ca s-o primească. Încercarea de a se desprinde de pat l-a făcut să zvîcnească şi să se întoarcă la starea de veghe. A înţeles că a fost vorba de o amăgire, a gemut ca o vită rănită, ar fi dat orice ca să cadă iarăşi în somn şi să refacă vraja visului ce se topise.

Cînd a apărut Nicoară i-a spus să-i lase talgerele cu mîncare acolo şi să plece. Era răvăşit, avea chipul unuia bolnav, fapt care l-a îngrijorat pe omul său de încredere. Cîrstea era de părere că feciorul lui Cosma Movilă e vrăjit, nu mai este stăpîn pe mintea şi pe trupul lui. Ştie el bine ce-nseamnă asta pentru că i s-a întîmplat şi lui cîndva, demult, ceva asemuitor şi de atunci s-a lecuit de femei. Din starea asta a lui, numai o blestemată de vrăjitoare mai tare ca fata boierului l-ar putea dezlega.

Pătru s-a arătat scîrbit de toate cîte se petreceau de o zi încoace. O chelfăneală, stropită bine cu apă rece ca să-i scadă harmăsăraşului căldurile, o vînătoare în munţi de mai multe zile, pînă i-o frînge trupul şi o altă muiere, erau, după mintea lui, cele mai bune leacuri.

Nicoară s-a uitat cu milă la amîndoi, i-a înjurat în gînd şi după o vreme s-a dus la stăpîn, chipurile să ia porunci, dar de fapt să vadă ce face. Ion nu se atinsese de mîncare, zăcea aproape fără suflare întins pe pat. A încercat să-l aducă pe lume, l-a îndemnat să mănînce, nu de alta, dar nu se ştie ce drumuri şi ce necazuri vor avea de înfruntat. Lihnit de foame şi cu mintea bolnavă nu poţi să faci nimic, te biruie şi un nevolnic, nu poţi sa iei o hotărîre ca lumea. Ion s-a uitat la el în duşmănie amestecată cu silă, a încercat să îmbuce ceva, dar merindele erau amare şi i se încleiau în gură. A băut apă şi n-a primit altă băutură. A tresărit cînd s-au apropiat paşi hotărîţi de uşa lui şi şi-a auzit numele strigat. Era Niculăeş.

A încercat să ghicească de pe faţa prietenului dacă-i aduce veste bună sau rea. I s-a strîns inima cînd Niculăeş a început să vorbească despre căldura de afară, despre ce vede înăuntru.

Nu era a bună. L-a răbdat un timp după care i-a curmat vorbăria spusă pe un glas care voia să fie voios, întrebîndu-l de-a dreptul:

— Ce-ai aflat despre Condreşti?

— Petre l-a iscodit pe tatăl său, iar Albotă, cînd a auzit de Condrea, l-a suduit rău, ca pe un nemernic care a luat calea pribegiei, în Lehia, unde se află hicleanul de Cosma Şarpe.

— Lehia! a bolborosit Ion, şi s-a repezit afară.

VII

După ce au părăsit casa domnească din Hîrlău, unii dintre marii dregători erau îngrijorați, alții mînioşi şi strigau în gura mare ce aveau pe suflet, fără nici o sfială. Despărțirea în două tabere s-a făcut de la sine. De partea domnului se arătau a fi, pe față, Hrană spătarul, Petrică hatmanul, cel care fusese numit în locul lui Arbure, cei doi frați Cîrjă şi Negrilă, boier în sfat, fără dregătorie. Isac se scosese el singur din orice socoteală, dar ştia cineva ce se află în sufletul bătrînului boier? Nu se ştia bine către cine se apleacă Stîrcea stolnicul. Ceilalți, Petru vornic, pîrcălabii de la Neamț Costea şi Condrea, Toader pîrcălabul de la Roman, Ieremia vistier, Trotuşan logofăt, Săcuian ceaşnic şi comisul Cățelan erau împotriva domnului. Alături de ei erau şi alți mari boieri, o ştiau dinainte, pentru că înfruntarea dintre ei şi domn se prevăzuse de mai multă vreme. Cosma Şarpe nu fugise fără să fi avut mai înainte întîlniri tainice cu cîțiva dintre ei şi, mai ales, cu Arbure. Doreau cu toții înlocuirea unui domn care-şi arăta colții de fiară tînără, lacomă şi nemiloasă. Aveau nevoie de un om vrednic în Lehia ca să capete încuviințarea regelui pentru fapta lor. Cosma Şarpe avea să-i arate craiului lăşesc că ridicarea lor împotriva lui Ştefăniță este spre binele crăiei şi a întregii creştinătăți. Ei erau gata şi Cosma Şarpe era împuternicit s-o facă în numele lor, să se supună craiului odată cu țara Moldovei, amenințată ca niciodată de puterea otomană ce se înstăpînise pe vestita şi puternica cetate a Belgradului. Sultanul Suliman avea de ales două căi pentru a pătrunde spre inima Europei: să pornească cu toată puterea lui fie asupra Budei, fie asupra Moldovei. Nimeni nu avea cum să ghicească ce alegere va face sultanul şi de aceea ei, ca oameni prevăzători, vroiau să se pună la adăpost prin legături strînse şi trainice cu craiul Jicmont.

Numai să-i sprijine craiul ca să scape țara şi pe ei de acest domn tînăr, schimbător, care dă semne că va fi un mare tiran. Prin uciderea lui Arbure dovedea că nu-i pasa de viața celor mai de seamă oameni ai țării şi se adeverea presupunerea lor în legătură cu sufletul însetat de sînge al călăului.

S-au adunat cu toții la gazda unde trăsese Ieremia vistier. Pe lîngă mari dregători mai erau şi alți boieri de seamă, printre aceştia

numărîndu-se şi Gavrilă vistiernic, Maxin Udrea, Gheorghe de la Frătăuți, Ivanco logofăt şi alții.

— Fraților, a cuvîntat primul Ieremia, vistierul cel mare, sîntem mulți şi sîntem tari, toată fruntea marii boierimi moldovene – afară de cîțiva nevolnici care şi-au trădat cinul pentru o dregătorie la acest Iuda, duşman al neamului boieresc – este alături de noi. Trebuie să facem ceva pentru a scăpa de un domn însetat de sîngele boieresc.

— Să ne ridicăm cu putere asupra lui, a fost de părere pîrcălabul Condrea de la Neamț.

— Aşa e, au strigat într-un glas ceilalți doi pîrcălabi, Costea şi Toader.

— Ca să ne ridicăm cu putere asupra domnului, trebuie să avem alt domn, a cuvîntat logofătul cel mare Trotuşan. Dacă nu avem un domn, nu ne vor urma boiernaşii şi nici păcătoasa de răzăşime.

— Pretendenți sînt destui, a spus Săcuian, paharnicul.

— Pe care-l alegem? s-a mirat Costea de la Neamț.

— Pe Petru Pribeagul, a luat cuvîntul Cățelan, comisul. El se află în Polonia, acolo este şi Cosma Şarpe şi putem nădăjdui şi la ajutor de la leşi. Chiar dacă Jicmont ar fi împotrivă şi nu văd de ce ar fi. Sînt voievozii podoleni, de-o lege cu noi care, pentru cîştig, s-ar putea să-şi pună capetele alături de noi.

— Eu zic, fraților, a cuvîntat din nou Ieremia vistier să nu ne ducem aşa departe. Îl avem aici pe fratele mai mic al domnului, pe Petru. Ispitit de careva dintre noi, s-ar putea să-i placă dulceața scaunului domnesc. Dacă el este cu noi, atunci avem toată nădejdea că vom izbîndi.

— Dar cine să-l ademenească pe Petru? a întrebat unul dintre boieri.

— Eu zic, a fost de părere acelaşi Ieremia, să încerce unul dintre fiii lui Arbure, Nichita sau Toader. Ei au crescut împreună cu feciorii lui Bogdan Vodă, îl cunosc bine deci pe Petru aşa că nici n-ar bate la ochi întîlnirea dintre ei.

— Numai de-ar primi să facă una ca asta.

— Moartea tatălui a turnat venin destul în vinele lor împotriva domnului hain.

— Dar cine va vorbi cu feciorii lui Arbure?

— Am să încerc eu, s-a oferit Vasco, cel care-i fusese prieten fostului portar al Sucevei.

— E de trebuință să mai facem ceva fără nici o zăbavă. Să le aducem la cunoştință şi celorlalți boieri ca să stea gata. Dacă noi cei puțini nu izbutim să-l înlăturăm pe Ştefăniță cu Petru, s-ar putea să fie nevoie de ridicarea grabnică a tuturor pentru a-l doborî cu armele. Locul cel mai bun unde ar urma să lovim ar fi Hîrlăul sau oricare altă curte domnească, pentru că tiranul va fi lipsit de multe slugi. Dacă ne scapă vom fi siliți să aşteptăm ridicarea tuturor boierilor ca să-l înfruntăm cu sorți de izbîndă. Trebuie să

lucrăm repede şi dacă se poate fără veste. Dacă nu izbutim, avem nevoie de cetatea Hotinului unde să ne adăpostim. Între zidurile ei îi putem primi şi pe alţi pribegi şi de acolo, cu ajutorul leşilor, om porni cu multă uşurinţă asupra tiranului. Nu ştiu care este gîndul celor doi pîrcălabi de acolo. Talabă, mai înţelept, ar putea să fie cu noi. Barbovschi, pe care l-a pus astă-iarnă în locul lui Grincovici, este prea tînăr ca să te încrezi în el, aşa că poate cu uşurinţă să fie cu noi, dar şi împotriva noastră. Maxin Udrea care-i de faţă şi care-l ştie bine pe Talabă, pentru că stăpînesc sate vecine, se cade să meargă degrabă la Hotin. Să se oprească şi la curţile lui Grincovici de la Frăţileni şi să-l ispitească pe Cosma Movilă, la Hudeşti, ca să se alăture şi ei nouă. De la Hudeşti la Prut nu-i decît un pas, iar de la Prut la Hotin nici o zi, dacă ai un cal bun. Taina celor chibzuite de noi este chezăşia izbînzii. Am încredere în toţi, dar să nu se supere nimeni dacă cer în numele vostru şi în folosul nostru ca să jure fiecare, pe sufletul lui şi al copiilor lui, cu mîna pe Evanghelie, că nu vor destăinui cele vorbite aici decît celor care se cuvine şi în care avem credinţa că vor fi alături de noi.

După ce s-a împlinit şi această cerere a marelui vistier, au pornit-o fiecare la gazdele lor. În aceeaşi zi, Maxin Udrea pornea în sus spre Botoşani ca să ajungă la Dorohoi şi apoi la Hudeşti, iar alţi patru gonaci se repezeau spre celelalte colţuri ale Moldovei ca să-i vestească pe boierii ştiuţi să se pregătească şi să-i aducă de partea lor şi pe cei care nu cunoşteau taina lor. Se punea mare nădejde în Petrea Cărăbăţ, vornicul Tării de Jos, la a cărui chemare s-ar fi strîns multă călărime cu bună faimă de luptători. Cîştigarea lui însemna cîştigarea unei jumătăţi de ţară. Cîţiva dintre marii dregători fuseseră şi mai prevăzători: de mai multe zile ei îşi chemaseră oamenii de încredere şi dintr-o clipă-ntr-alta se aşteptau ca cei chemaţi să se ivească pe ulicele Hîrlăului.

Boierul Vasco s-a repezit la feciorii lui Arbure care se pregăteau să ridice trupul tatălui lor ca să-l astruce în gropniţa din satul care purta numele neamului. Vasco a stat de vorbă cu Toader şi Nichita, i-a pus să juruie că nu vor destăinui nimic nimănui din cele ce vor afla. Nichita n-a vrut să primească dorinţa boierilor. O socotea că este cu mare primejdie pentru el şi frăţîne-său. Toader, mai nestăpînit din fire, şi plin de ură faţă de ucigaşul tatălui său, i-a făgăduit lui Vasco, în ciuda împotrivirii lui Nichita, că va lua legătura cu Petru, fratele domnului, mai înainte de a porni sicriul tatălui său din Hîrlău. Prilej ca să-l vadă pe Petru s-a, ivit abia mîne-zi, spre nămiezi.

Petru era un tînăr firav la trup, cu o sănătate şubredă, despre oare nu se ştia prea mare lucru în afara curţii domneşti.

Ştefăniţă îi purta grija ca un frate nici prea bun, nici prea rău. Greutăţile domniei şi mai ales dorinţa tînărului domn de a fi stăpînul cu adevărat al ţării, nu-i mai lăsa timp pentru cei din casa lui, mai ales în ul-

timele luni, cînd în fața sa se ridicaseră atîtea greutăți. Petru se simțea stingher şi nu ştia ce să facă pentru a nu-l încurca pe fratele său şi nici pe ceilalți. Ar fi dorit să stea într-un loc unde era mai multă linişte, în jurul lui Ştefăniță era prea mare vînzoleală şi, deşi nu era dornic să afle ce se unelteşte în jurul domnului, ceva tot înțelesese că se petrece, iar osînda lui Arbure, pe care îl prețuise şi la care ținuse ca la un părinte, îi arăta că în Moldova se pot întîmpla multe nenorociri. Cînd i s-a spus că Toader, fiul lui Arbure, doreşte să-l vadă, s-a întristat. Nu ştia cum să se poarte într-o împrejurare ca asta, îi era cu neputință să înşire vorbe care nu cuprindeau tot ce simte şi cum să-i arate el feciorului de boier cît de mult îl lovise moartea bătrînului. Nu pricepea nici rostul dorinței lui Toader de a-i vorbi. L-a primit cu inima strînsă. Cînd i s-a spus că boierii ar vrea să-l aleagă domn în locul lui Ştefăniță, un val de căldură i-a străbătut tot corpul din tălpi şi pînă în creştet. Toader l-a văzut cum i se îmbujorează fața. A vrut să se apere de o cinste la care nu rîvnise niciodată, dar Arbure cel tînăr a stăruit încercînd să-i arate toată dulceața pe care ți-o dă puterea neîngrădită de nimeni. Petru i-a cerut prietenului să-i dea răgaz. Trebuia să chibzuiască bine. Va da un răspuns cît mai grabnic. În caz că primeşte, îi va trimite vorbă că va merge la vînătoare, iar de nu – că-i mulțămeşte dar nu poate merge.

Cu acest răspuns s-a dus Vasco la Ieremia vistier. Era şi Trotuşan logofătul, Costea pîrcălabul şi Cățelan, comisul.

Nehotărîrea lui Petru nu le-a plăcut. Dacă s-ar fi arătat lacom, de domnie, atunci ar fi fost bine, ar fi avut în el îndreptățirea faptei lor. Dacă nu primea? Boierii s-au sfătuit îndelung şi pînă la urmă au hotărît să încerce să-l înlăture pe Ştefăniță şi să-l proclame domn pe Petru fie că acesta vrea, fie că nu.

Odată scăpați de leul cel tînăr, dacă era nevoie aveau să se lipsească şi de neîmplinitul de frate-său cu mult mai multă uşurință, alegînd pe cel ce se va arăta gata să le împlinească dorințele. Să zorească fiecare în parte ca în cît mai scurt timp slugile lor să le fie în preajmă şi împreună cu alți boieri, chemați şi ei pentru aceeaşi mare răfuială, să-l răstoarne pe Ştefăniță. Hotărîrea lor era nestrămutată.

A urmat o noapte în care unii au dormit puțin, alții deloc.

Petru simțea că-i cuprinde tot trupul un fel de sfîrşeală, năduşea ca după aceea mîinile de la coate în jos şi picioarele mai în jos de genunchi să i se răcească. Blestema clipa în care-l primise pe fiul lui Arbure. Intrase la mare osîndă. Se chinuia pentru că nu ştia ce să facă. I-ar fi plăcut ca tot ce se petrecea cu el să nu fie decît un vis urît, pe care lumina zorilor să-l şteargă şi să-i aducă împăcarea cu el însuşi. Încerca să se liniştească şi să doarmă, dar nu era chip. Zvîcnea, săgetat în inimă cînd îşi amintea cele

vorbite şi de faptul că trebuia să ia el, cu de la sine putere, o hotărîre atît de mare.

Uneori îi venea să arunce ceva pe el în grabă şi să se repeadă la odăile domneşti, să se spovedească şi să scape de chinul care căzuse pe el. Asta însemna moartea prietenului său. Nu era de-ajuns că fusese ucis tatăl. Acum fiul, prin tot ce-i spusese lui, era un hiclean faţă de Ştefăniţă. Dar el însuşi, Petru, devenea un hiclean faţă de fratele şi de domnul ţării, dacă tăinuia cele aflate de la Toader Arbure. Se ruga pentru gîndul cel bun, pentru liniştea sufletului său, dar nu era chip să le afle. Într-un singur fel şi-ar fi scăpat prietenul: să ia domnia, pentru o vreme, pe Ştefăniţă să-l bage la mănăstire şi după un timp, cînd se vor linişti lucrurile, să-i redea coroana fratelui. Nu i-a fost greu să priceapă că un astfel de gînd e o mare gogomănie. Ridicarea lui în scaunul ţării însemna moartea lui Ştefăniţă. E drept că domnul se arătase cumplit, dar boierii care-l duşmăneau s-ar fi arătat mai îngăduitori cu cel pe care doreau să-l doboare? Şi nu l-ar fi sfîrtecat numai ca să se ştie că sînt la adăpost de orice spaimă, că le rămîn capetele pe umeri? Ce să facă el cu Toader? Să-l vestească în taină ca să ia drumul pribegiei? Se cădea lui, fecior şi frate de domn, să fie părtaş la o hiclenie? Cum de s-a lăsat băiatul ăsta amăgit?

Durerea nu poate să fie un sfetnic bun, dar nici n-o îndepărtezi dacă îţi pui capul în joc.

Zorii l-au găsit pe Petru sleit de o zbatere zadarnică, fără nici o ieşire. Palid, a ieşit în ceardacul casei domneşti, aşteptîndu-şi fratele să se trezească. Cerul era uşor însîngerat spre răsărit, semn că va fi o zi caldă şi frumoasă. Adică o zi cu soare, pentru că numai frumoasă nu era pentru el. Oştenii de strajă se mişcau agale la intrările curţilor domneşti. Răcoarea de dimineaţă îi făcea bine. Şi mai bine ar fi fost să se afle în clipa aceea departe, cît mai departe de aceste curţi. I se vorbise de putere neîngrădită. Nu-l ademenea. Ş-apoi i-ar fi lăsat lui o asemenea putere cînd cîştigarea ei stătuse în braţul altora? Şi la urma urmelor, lui nu-i trebuie putere. Auzise de la bătrînul Arbure că puterea îl strică pe om. Mic fiind, îşi închipuise că-l strică aşa cum s-ar strica o fructă, sau un stîrv.

A înţeles mai tîrziu că nu despre trup e vorba, dar puterea nu l-a îmbiat, n-a rîvnit-o niciodată, nu avea nevoie de ea nu-i făcea trebuinţă. Să-i fi cerut lui Toader să plece şi să nu mai pomenească în veci vorbele pe care i le spusese lui?

Iar îşi da seama că încearcă să se amăgească zadarnic. Toader se prinsese din prostie într-o horă al cărei sfîrşit nu era altul decît butucul. Odată ajuns în ea n-avea cum să mai scape.

O horă a morţii! Simţea că-l ia cu frig şi iar slăbiciunea asta nenorocită, cu puţină ameţeală şi umezirea palmelor, a tîmplelor… Soarele

s-a ridicat peste vîrful copacilor de pe dealul din fată, şi lumina lui orbitoare a făcut ca lumea să intre sub puterea lui.

În sfîrşit, se simte mişcare şi spre odăile domneşti. Copleşit şi gîtuit de tot ce avea pe suflet i-a cerut vătafului de copii, care slujea la odăi, să-l vestească pe domn. Are să-i vorbească grabnic, fără nici o întîrziere. Peste cîteva clipe, vătaful îl poftea să intre în odaia domnului. Ştefăniță nici nu se dezmorțise dintr-un somn care-l cuprinsese abia spre ziuă.

— Ce-i cu tine, ce s-a întîmplat? l-a întrebat moale pe Petru, stăpînindu-se cu greu să nu facă zgomot la un căscat care făcuse să-i pîrîie fălcile şi să-i pornească două boabe de sărătură de la colțul ochilor. Nu-şi închipuia că frate-său îi va aduce o veste deosebită. N-o făcuse niciodată, acum cine ştie ce lucru neînsemnat îl aducea cu noaptea-n cap. S-a şters cu dosul palmelor şi l-a privit. O fi bolnav, l-a fulgerat gîndul pe Ştefăniță, cînd l-a văzut în ce hal arată.

— E vorba de tine.

— De mine? s-a mirat Ştefăniță.

— De scaunul tău şi al țării.

Ştefăniță a zvîcnit din pat, s-a apropiat de frate-său, l-a privit în ochi, l-a părăsit şi s-a îndreptat spre fereastră, s-a întors iarăşi cu fața spre el şi i-a spus pe un ton potolit, aşa cum se cere cînd unul mai mare îi dă un sfat celui mai mic:

— Pătrule, nu te amesteca – adică nu-i de tine, dar nu şi-a sfîrşit vorba, pentru că Pătru i-a luat-o din gură.

— Vor să mă amestece alții.

— Cuuum!?

— Boierii ar vrea să mă pună pe mine domn.

— Care boieri şi cînd? l-a întrebat Ştefăniță uluit.

— Toader Arbure a fost la mine.

— Cînd?

— Aseară.

— Şi ce-ai aşteptat pînă acum? Sau te pomeneşti că ți-ar surîde.

— Nu-mi surîde nimic, dar trebuie să mă înțelegi. Am vrut să găsesc ceva...

— Tu?

— Nu te supăra...

— Lasă supărarea. Ce ți-a spus Toader?

— Că boierii ar dori să mă aibă pe mine ca domn.

— Ce i-ai răspuns?

— Că nu vreau, dar el a stăruit încercînd să-mi arate cît e de dulce domnia...

— Şi ce-ai hotărît?

— Că mă voi gîndi şi i-oi da cît mai grabnic răspuns.

— Stai jos, nu te mai bîlțăi că mă scoți din țîțîni, şi nu ieşii din odaia asta. Dacă nu-ți place, atunci îți poruncesc să nu te clinteşti de aici. Bine că nu te-ai trezit mai tîrziu că ți-aş fi rupt oasele. În timp ce vorbea, Ştefăniță se îmbrăca în mare grabă, fără să mai aştepte ajutorul altora, cerînd cu mare putere în glas să i se aducă lucrurile de care avea trebuință. A strigat să vină armaşul.

— Repede, să mi-i aduci pe Petrică hatmanul, pe Hrană spătarul, pe Cîrjă. Tu, s-a întors iarăşi spre Petru, să mănînci ceva. Să ți se aducă aici. Dac-o mai fi timp.

Şi timp n-a mai fost. Dregătorii chemați au venit în cea mai mare grabă. Ştefăniță l-a luat pe Petru cu el. Vroia ca fratele să ştie ce se petrece în țară, să judece şi el cu mintea lui cine-s vinovați şi cine nu. În puține cuvinte, Ştefăniță le-a arătat dregătorilor cele aflate de la Petru. Din felul cum vorbea şi cum se mişca se vedea cît de mare îi este mînia şi cît l-a tulburat această nouă uneltire. Ticăloşii vroiau să-i intre în casa. Să-l aţîțe pe frate împotriva fratelui şi unul dintre ei sa-şi mînjească mîinile cu sîngele celuilalt.

— Sînt fiare, nu oameni – a strigat cu mare mînie domnul. Am crezut că-i voi speria retezîndu-le capul. M-am înşelat. Bătrînul era un nume, l-au împins sub securea gîdelui pentru că ei sînt hotărîți să devină stăpîni în țara Moldovei, să asuprească, să împileze, să devină mai bogați, jecmănindu-i pe alții, să-i îngenunche şi să-i strivească după bunul lor plac, fără ca cineva să le mai ceară socoteală. Pe ăştia nu-i satură decît pămîntul şi-i voi băga în pămînt. Să trimitem armaşul şi să-i ridice fără veste.

— Măria ta, nu se poate.

— De ce să nu se poată, Hrană?

— Măria ta, sînt mulți şi mai puternici decît noi.

— Vor îndrăzni să se împotrivească?

— Se vor împotrivi, măria ta.

— Nu vreau să-mi scape feciorii lui Arbure.

— Lasă-i să plece, măria ta, altfel le vor sări toți ceilalți în sprijin. ‘

— Cum Hrană, vrei să spui că eu, stăpînul acestei țări, nu pot să-i pedepsesc cînd vreau pe nişte hicleni?

— Măria ta, îi vei pedepsi, dar nu acum. Trebuie răbdare şi chibzuință, altfel ne vom pierde cu toții capetele în Hîrlău. Nu uita, măria ta, că sînt îndîrjiți, sînt bine înarmați, au multe slugi cu ei. Cît priveşte pe copiii lui Arbure, ei se vor îndrepta spre satul părintelui lor. Să-i lăsăm să plece. Fiind cu sicriul mortului nu vor merge prea repede. Măria ta slobozi din timp pe cineva la Suceava cu poruncă la pîrcălabul cetății ca să repeadă oşteni îndeajuns de mulți care să-i ridice fie în drumul spre Arbure, fie

după ce l-au astrucat pe bătrîn în locul de veci. N-au cum scăpa. Greul este cu ceştelalți boieri. Trebuie să chibzuim bine ce trebuie să facem.

— Cîrjă, Petrică, voi ce ziceți?

— Măria ta, vorbi Cîrjă, eu cred că este înțelept să urmăm sfatul lui Hrană.

Nu-şi terminase bine vorba Cîrjă şi vătaful de aprozi pătrunsese în încăpere şi se strecurase pînă lîngă domn căruia-i spunea ceva în şoaptă. Pe măsură ce asculta, chipul lui Ştefăniță se făcea tot mai palid. Petru, fratele domnului, simțea cum îl ia iarăşi cu frig. Cînd vătaful a terminat ce-avea de zis, Ştefăniță l-a întrebat pe Petrică hatmanul cine a pus oameni care să pîndească drumurile spre Hîrlău.

— Eu, măria ta, i-a răspuns hatmanul, s-a întîmplat ceva?

— Eşti o slugă credincioasă, Petrică, şi asta n-am s-o uit. Slugile noastre vestesc că în Hîrlău au început să intre oameni bine înarmați care s-au îndreptat pe la gazdele unor dregători. Se pare că asemenea oaspeți vor mai veni în ziua de astăzi.

— Măria ta, văzîndu-i ieri atît de îndîrjiți, m-am temut. Curajul lor se răzima pe ceva. Mai întîi am socotit iscusința lor ca luptători, apoi numărul lor şi al slugilor care-i însoțesc şi mi-am zis că s-ar putea să mai fie şi altceva. Am trimis de cu seară oameni pe drumurile care vin la Hîrlău, să ia urma boierilor sau unor slugi boiereşti care vin într-acoace, chiar dacă îşi ascund armele şi se arată ca nişte călători oarecari. Prepusul meu s-a adeverit. Înseamnă că sînt hotărîți să treacă la fapte. Măria ta se află acum în mare primejdie. Hîrlăul este pentru noi o capcană.

— Doamne, a spus Cîrjă, primul lucru ce trebuie făcut e să-i vestim pe marii dregători că măria ta este bolnav şi astăzi nu vom ține sfat. Ei aşteaptă un răspuns de la fratele domniei-tale. Aşteptarea lor este un răgaz bun pentru noi. Trebuie să te părăsim şi noi ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, îndreptîndu-ne cît mai nepăsători spre gazdele noastre. Ne întoarcem pe la nămiezi. Oştenii din curtea măriei tale să fie cu toții de față atunci cînd vom veni noi. Atunci vom hotărî cum e mai bine.

Răzvrătiții aveau toate motivele să fie mulțumiți. După credința lui Ieremia vistier, timpul lucra pentru ei. Dacă feciorul domnesc va primi să fie domn, va fi bine, dacă nu, puterea lor va creşte în fiecare zi şi avea tot temeiul s-o creadă, deoarece o parte dintre cei chemați sosiseră, iar acum i se adusese la cunoştință că au început să sosească slugi boiereşti şi cîțiva boieri care erau alături de ei. În curînd Hîrlăul se va dovedi neîncăpător pentru cîți vor fi împotriva lui Ştefăniță, iar acesta, cu oamenii pe care-i avea va fi stropşit fără mare greutate. Un oştean nu făcea cît un boier şi numai boierii vor fi mai numeroşi decît oştenii, başca slugile boiereştii ce nu erau mai prejos decît slujitorii domniei.

Cînd aprodul domnesc a adus vestea că în ziua aceea nu se va ține sfat, măria-sa nefiind în apele ei, mulți i-au dorit să-l vadă pe năsălie şi s-au bucurat că leul cel mic nu va fi în stare să-şi strunească oamenii şi să-i ducă la luptă. O oarecare îngrijorare a fost pentru ei tăcerea lui Petru. Firesc era să le fi trimis vorbă feciorilor lui Arbure. Aceştia nu aveau cum să întîrzie în Hîrlău, sicriul cu trupul fostului portar al Sucevei trebuia pornit de iznoavă spre lăcaşul de veci. Logofătul Trotuşan a fost de părere că Toader, care vorbise cu Pătru, să rămînă pînă noaptea, iar ceilalți copii şi neamurile lui Arbure să părăsească Hîrlăul cît mai repede. Toader îi putea ajunge cu uşurință din urmă a doua zi. Sfatul a fost primit şi Toader a rămas pînă seara tîrziu, dar nici o mişcare dinspre curțile domneşti. Era limpede şi cu toții au fost de aceeaşi părere că feciorul mai mic al lui Bogdan nu trece de partea lor. Ceea ce nu se ştia şi-i îngrijora pe boieri e dacă Petru a păstrat tăcerea asupra celor vorbite cu Toader Arbure, sau i-a mărturisit lui Ştefăniță totul. Dacă i-a mărturisit însemna că domnul ştia că ei s-au hotărît să-l înlăture. Cățelan a fost de părere să mai aştepte pînă a doua zi, cînd întîlnirea lor cu domnul avea să-i lămurească dacă ştie sau nu. Nestăpînit cum îl ştiau, Ştefăniță nu era în stare să ascundă o nemulțumire atît de mare cum era aceea stîrnită de răzvrătirea lor împotriva puterii domneşti.

Trotuşan credea că e mai bine să pornească chiar atunci asupra curții domneşti. Cei mai mulți n-au primit sfatul logofătului. Mai bine să aştepte pînă a doua zi şi atunci se vor limpezi toate. Oricum era bine, aşa cum spunea Trotuşan, ca să fie pregătiți de luptă în orice clipă. S-a hotărît să se odihnească numai în cîteva case apropiate, pentru a se ajuta unul pe altul la nevoie. Se temeau de un atac al oamenilor lui Ştefăniță, de o încercare a acestuia de a-i prinde pe unii dintre ei. S-au tocmit străji şi s-a dormit cu grijă. În zori erau pregătiți să lovească curțile domneşti. Mai înainte însă de asta au trimis iscoade să vadă ce se întîmplă înlăuntrul acestora. Urma ca o parte dintre marii dregători să se prezinte ca şi cum ar fi vrut să afle care era starea sănătății domnului. Sub mantiile obişnuite trebuiau să fie înarmați ca pentru luptă. Ştiau acum că Petrică hatmanul, Hrană spătarul şi frații Cîrjă se aflau la curtea domnească, din ziua trecută unde pătrunseseră pe rînd spre nămiezi, fără să-i mai vadă cineva ieşind şi nici la gazdele lor nu se mai întorseseră. Iscoadele trimise la curtea domnească s-au întors arătînd că la curțile domneşti este linişte. Oştenii de pază se află la porți. După toate semnele s-ar părea că totul se desfăşoară după tipicul obişnuit.

Să nu fi aflat Ştefăniță de la fratele său ce-au pus la cale boierii?

S-au sfătuit iarăşi între ei şi l-au trimis pe Trotuşan şi pe paharnicul Săcuian, să cerce să pătrundă la domn, iar ceilalți s-au pregătit de luptă. După uciderea lui Ştefăniță – boierii nici nu se gîndeau că ar putea pierde

această luptă – îl vor ridica cu sila pe Petru în scaunul țării şi dacă vor vedea că nu se înțeleg cu el cum se cuvine, atunci avea să-l cheme pe Petru Pribeagul din Polonia.

Ajunşi la porțile curții domneşti, Trotuşan şi Săcuian au cerut cu cel mai firesc glas să meargă după porunci la domnul lor. Oştenii le-au răspuns că au poruncă straşnică, dată de domn, ca să nu îngăduie nimănui să intre. S-a stropşit Trotuşan la nemernici amenințîndu-i că-i va juca sub copitele calului dacă nu se dau în lături, dar oştenii nu s-au arătat înfricoşați. Ei se aflau în slujba domnului, a apăsat căpetenia lor care sosise tocmai atunci, din pricina larmei.

Trotuşan şi paharnicul au întors caii, au pornit-o în grabă spre locul unde se afla Ieremia şi cei trei pîrcălabi cîți se aflau atunci la Hîrlău. După un sfat scurt au hotărît să lovească, grosul la porțile din față, o altă parte urmînd să treacă zidul din spate al curților, care nu era nici prea înalt şi nici într-o stare bună.

Cei care erau hotărîți să lovească în față s-au rînduit pe ulița cea mai însemnată a Hîrlăului care ducea la curtea domnească şi au pornit-o la pas pentru a da răgaz celorlalți să facă ocolul cuvenit pentru a ajunge în spatele curților. Din foişorul acestora se zărea limpede şi îngrijorător de aproape această ceată înarmată care părea mult mai numeroasă şi amenințătoare din pricina strîmtimii locului.

Căpetenia străjilor a făcut un semn şi a strigat o poruncă pentru cei care nu-l vedeau şi oştenii s-au repezit cu toții la caii care aşteptau înşăuați şi au pornit-o în mare grabă pe una din porțile aflate într-o latură a curții.

La semnalul convenit, între cele două cete s-a pornit iureşul. Cei care au atacat în față, au rămas mirați că nu-i întîmpină ploaia de săgeți, obişnuită în asemenea împrejurări. Porțile s-au deschis de la prima încercare şi cînd au năvălit în curte, pustietate, nici țipenie de om. S-au repezit şi au deschis cu putere uşile zăvorite ale casei domneşti. Toate erau la locul lor, numai oameni nu se aflau. Cei care trebuiau să lovească din spate trecînd pe lîngă gîrliciul pivnițelor domneşti, au auzit sunete înăbuşite. O slugă boierească a spart cu toporul una din uşi şi dinlăuntru au năhoit spre lumină o lae de femei şi bărbați care slujeau la curte, spre marea nedumerire a boierilor hicleni.

Cînd s-au strecurat la curtea domnească Petrică Hatmanul, Cîrje şi Hrană vistier, Ştefăniță a ținut iarăşi un sfat aprig cu ei. Domnul vroia să-şi arate puterea pe care i-o da domnia şi să-i prindă pe boieri unul cîte unul.

— Aşa ceva nu se mai poate, măria ta, i-a spus Hrană. Le-au venit şi sosesc alte întăriri, iar noi nu le putem face față. Se aşteaptă la o lovitură din partea măriei tale din care pricină sînt pregătiți de luptă şi stau mai mulți la un loc. Ar porni asupra noastră din toate laturile şi oricît de tari am fi noi, pînă la urmă ne vor dovedi cu numărul şi cu puterea.

— Şi atunci ce să facem? Să-i aşteptăm aici. Va fi şi mai rău, decît dacă i-am lua fără veste.

— Măria ta, a cuvîntat Cîrje, nu avem decît o singură scăpare.

— Care? s-a repezit domnul.

— E noapte fără lună. Cînd se lasă întunericul ne putem strecura prin spatele sau pe latura curților, nu toți, căci ş-ar face larmă mare, ci cîte puțini ca să nu dăm de bănuit.

— Feciorul lui Bogdan care a avut curajul să înfigă lancea în porțile Liovului şi nepotul marelui Ştefan să fugă?

Era în glasul domnului tristețe şi dezgust. Vă întreb pe voi, boieri credincioşi, e mai bine să fugi cu ruşine sau să mori cu cinste?

— Doamne, depinde pentru ce-o faci, fie pe una, fie pe alta, i-a răspuns Hrană.

— Şiretlicul, măria ta, căruia elenii cei vechi şi vestiți îi spuneau stratagemata, nu-i o ruşine. Nu spunea craiul Jicmont, cînd să pornească asupra Moldovei, cînd măria ta n-aveai nici zece ani, că se va ține de îndreptările şi învățămintele lui Iulie Chezarul, ca să nu mai fie bătut, ca frățîne-său Olbricht, de şiretlicurile noastre? Față de puterea de acum a boierilor să ne folosim de un şiretlic ca să-ți scăpăm viața, şi după, om vedea. La larg şi cu adevărat stăpîn pe țară să vă vedem şi nu pe năsălie, pentru că pe un mort nimeni nu mai dă nici doi bani, oricît de mare domn ar fi fost.

— N-au să afle c-am fugit, măria ta, i-a răspuns Hrană.

— Cum n-au să afle cînd sînt atîtea suflete la curte? Pe soldați îi luăm cu noi, dar pe ceilalți?

— În seara asta nu va părăsi nici o pasăre curtea domnească, a spus Petrică. Vor fi băgați la beci cu toții. Cu binişorul şi ca să fie cinstiți. Să li se dea să bea pînă or cădea pe jos. Unul din slujitori, spre ziuă, să-i închidă şi să fugă şi el. Alții să păzească toate intrările şi zidurile. În noaptea asta nu va pune geană pe geană nici un slujitor.

— Şi dacă ne iau totuşi urma, dacă ne prind şi ne căsăpesc ca pe nişte fugari?

— O să ne punem noi toți, ceştelalți capetele, de va fi nevoie, i-a răspuns Petrică, hatmanul. Domnia ta, numai o grijă trebuie să ai: cît mai grabnic să ajungi la Suceava. Noi te vom urma. Între zidurile cetății va fi cu mult mai bine. În drum vom chema şi pe alți boieri pe care-i ştim că-s cu credință să vină fără întîrziere la Suceava. Măria ta sa n-ai nici o teamă. Ce va mai fi de trebuință, ne vom îngriji noi.

Pe la trei ceasuri din noapte, cînd încă nu cîntaseră cocoşii întîia oară, Ştefăniță însoțit de fratele său Petru, de Petrică hatmanul şi de Hrană părăsea curtea domnească, pe poarta din latura dinspre miazănoapte. La porțile din față se schimbau străjile cu mare larmă. La puțină vreme o altă

ceată de slujitori sub mîna lui Cîrjă şi a marelui armaş, duceau cu ei şi cîteva lăzi cu lucrurile de preț ale domnului. Curtea s-a golit, treptat, de slujitorii domneşti, afară de cei care făceau de strajă la porțile mari. O parte dintre aceştia din urmă au izbutit să fugă, alții au fost prinşi şi hăcuiți de boieri.

Pe domn nu mai puteau să-l prindă, iar cît priveşte Suceava – numai un nebun s-ar fi gîndit să pornească asupra ei.

Boierii şi-au dat întîlnire la Neamț unde erau pîrcălabi Condrea şi Costea. Acolo trebuiau să se strîngă cu toții, pregătiți de luptă sau să pribegească. Dacă Petrea Cărăbăț nu li se alătura şi cel din Hotin nu trecea de partea lor, aveau nevoie de ajutor din afară.

Peste cîteva zile, la Neamț soseau călăreți dinspre miazăzi şi miazănoapte. Veştile aduse de ei erau rele: Petrea Cărăbăț nu era hotărît să treacă de partea lor, iar Maxin Udrea trecuse în Lehia.

Cei doi pîrcălabi au urcat pe cai sculele de preț şi au pornit-o pe sub munte ca să treacă şi ei în Lehia, iar de vor fi încolțiți de oamenii domniei, să ia calea Bistriței.

În ochii lor, norocul trecuse de partea tiranului.

VIII

Cînd Ion a strigat Lehia şi s-a repezit înspre grajdurile hanului, Nicoară a înțeles că feciorului de boier i s-a întunecat mintea şi este în stare să facă mari nebunii pe care el va trebui să le lecuiască. Dar cu ce şi cum? Avea el priceperea cerută de împrejurări? Putea să iasă din încurcăturile în care avea să-l vîre Ion, fără ca să-l supere nici pe el nici pe tătîne-său, pe boierul Cosma Movilă? Toate astea s-au vălmăşit ca într-o fulgerare în mintea lui Nicoară şi s-a trezit într-aceeaşi clipă strigînd cu mare îngrijorare la Pătru şi la Cîrstea:

— Lucrurile şi pe cai! Fără zăbavă!

Pătru a pufnit cu năduf şi s-a pus în mişcare aşa de repede, încît oricine ar fi rămas uluit de sprinteneala arătată de matahală. Cîrstea era iute din fire ca un țipar, aşa că n-a fost nevoie de prea multă vreme şi cei doi puseseră tot ce era de trebuință pe cai şi erau gata să se ridice în şa ca să-i ție tovărăşie tînărului lor stăpîn pînă şi „dincolo”, pe tărîmul celălalt, dac’ar

fi nevoie să ajungă şi pe acolo, mormăia cu glas gros Cîrstea, aşa fel încît să nu fie auzit decît de Pătru Manciul. Ce nu' înțelegea Pătru şi Cîrstea era supărarea şi îngrijorarea arătată de Nicoară. Le părea rău de el să-l ştie în suferință pentru o nimica toată. Mînzul ăsta al Hudiceştilor o să-şi încure el căldurile o vreme şi o să se astîmpere. Arăta întunecat la față şi dus parcă pe altă lume de atîta nesomn şi zbucium. Aşa-s copiii, deşi, Pătru avea dreptate să spună că ce se întîmplă cu stăpînul lor era prea de tot. Vrăjile, frățioare, îl lămurea Cîrstea, dar orice boală-şi are leac şi boala lui Ion era dintre cele care se vindecă mai ales cu vremea, chiar dacă nu i-or da femeile fierturi şi nu l-or descînta. Rău este că nu scoate nici o vorbă şi nimeni nu izbutea să-l smulgă din muțenia în care se închisese. Ce înțelegeau cu toții e că mergeau spre miazănoapte, spre hotarul leşăsc. Dacă ar fi luat-o la dreapta, spre soare-răsare şi-ar fi trecut apa Sucevei şi mai apoi şi apa Siretului, ar fi fost limpede ca lumina zilei că se duc spre Hudeşti.

Porniră pe chindie din Suceava şi acum, cînd soarele cernea pulberi de lumină peste obcină, intrau în Rădăuți. Ion ar fi vrut să meargă mai departe, dar Nicoară i-a cerut să zăbovească cît să mănînce oamenii şi să mai ia cu ei şi ceva în desagă, pentru că în drum nu se ştie dacă vor da sau nu peste un han. Ion a primit în silă spusele lui Nicoară şi s-a supus, nici el nu ştia de ce. De fapt, slugile îl stinghereau în toate şi mai ales îi puneau plumb în picioare atunci cînd el ar fi vrut să călărească în neştire, pînă avea să se ostoiască nebunia din el şi ştia că aşa ceva n-avea să se întîmple, decît dacă o găseşte pe fata ticălosului de Condrea. Îi venea să-şi zdrobească țeasta cînd înțelegea cît de netrebnic fusese. În timp ce se împăuna, crezînd că el este buricul pămîntului şi nu-şi mai încăpea în piele cînd şi cei de la Hudeşti şi Condreştii i-au dat ascultare şi nu l-au descurajat în nici un fel. Acum înțelegea că tată-său avea în gînd, mai întîi, pietrile de ceară, lîna oilor, capetele de vite care trebuiau alese în toamnă pentru a fi pornite spre iarmaroacele Europei şi puțin îi păsa lui de arşița care-l topea pe fecioru-său, iar Condrea trebuie să-l fi privit ca pe un bezmetic încurcă-lume de care era bine să scape lăsîndu-l în apele lui. L-a lăsat să-i vorbească despre nuntă, iar el avea în minte grija avutului şi a capului său pe care trebuia să-l scape pribegînd cu ai săi. Om în toată firea şi fără minte. Ce-i trebuia lui răzvrătire? Nu putea să stea în bună pace la Neamț? Şi acest besmetic şi-a rîs în barbă de el şi asta îl făcea pe Ion să se ruşineze şi să se simtă umilit. Scrîşnea din măsele şi de s-ar fi ivit pîrcălabul, l-ar fi hăcuit ca pe un lotru. Dar ticălosul avea noroc, pentru că de ucis nu-l putea ucide. Cum să-i iei fata dacă l-ai omorît? S-ar mai fi uitat ea la dînsul, ucigaşul părintelui ei? Fireşte că nu. Va trebui să se arate în fața lui supus pînă i-a da fata şi după aceea... Dar cum să-i dea fata cînd el, Ion, nu ştie nici măcar unde se află boierul pribeag? Nu se dumirea nici el cum de i se

puteau învălmăşi gîndurile în aşa chip încît nu mai putea nici el să le dea de capăt.

Se mînia atunci cînd, după socoteala lui, ajungea la încheierea că toţi îşi bătuseră joc de el, i se topea această mînie cînd chipul fetei curat şi nevinovat i se înfăţişa aşa cum a văzut-o el la Neamţ, în puţinele clipe cît au fost singuri împreună. Ce preţ puteau să aibă socotelile de vătaf ale lui Cosma Movilă şi fala deşartă a lui Condrea cînd alături, de el se afla fiinţa aceea plăpîndă şi neîntinată? Îi înlătura pe toţi cu îngăduinţă şi îşi lăsa închipuirea să zburde fără frîu în jurul dragostei lui, ca pînă la urmă să se trezească îndurerat de faptul că toate nu erau decît plăsmuiri ale minţii lui bolnave care-i sporeau şi mai mult dorul după fată şi-l îmboldeau să nu cunoască pace şi linişte pînă nu va da de urmele ei.

A gustat şi el din bucatele pe care i le-a pus în faţă hangiul, mai mult în silă şi pentru că, măcar într-o anumită privinţă îi da dreptate lui Nicoară: pentru împlinirea planurilor sale avea nevoie de putere şi nu de slăbiciunea trupului. E adevărat că trupul lui nu vroia să primească hrană, dar era bine ca să mănînce. Nimeni n-avea nevoie numai de oasele şi de pielea lui, după cîte băgase sluga de seamă, postul negru cere închiderea între zidurile unei chilii, pe cînd el se afla în şa de atîta vreme şi nu se ştie cîte zile va trebui să îndure nu numai greutăţile drumului, dar şi alte primejdii nebănuite.

Nicoară s-a bucurat, fără s-o arate, cînd a văzut că îndemnurile lui începeau să fie urmate de tînărul său stăpîn. Pînă acum se ferise să-l ispitească prea mult pe Ion, îl lăsa în pace şi-l urma supus. Vroia să-i cîştige încrederea şi cînd va socoti că este potrivit, atunci o să încerce să-l sfătuiască şi în alte privinţe. L-a îndemnat pe Ion să guste o ulcică de vin şi a stăruit pînă ce feciorul lui Cosma a băut una. Vinul i-a strecurat căldură-n măruntaie şi atunci nu s-au mai răzvrătit nici ele împotriva hranei şi mîncarea ceva mai multă a îngăduit şi o a doua ulcică de vin.

— Ia stăpîne şi-a să fie bine, îl îndemna Nicoară. Ce faci domnia ta nu e firesc. Vrei să te prăpădeşti înainte de a fi făcut ceva? Fata, stăpîne, e bine şi sănătoasă, de furat n-o s-o fure nimeni, de aşteptat o să te aştepte măcar o vreme, pentru că pribegia-i boală cu cîntec, pîinea-n ţară străină n-are gustul celei de-acasă şi printre oameni de alt neam nu mai ai nici fala şi nici puterea pe care ai avut-o în Moldova.

Căldura vinului şi vorbele lui Nicoară trezeau nădejdi în sufletul zbuciumat al tînărului, iar nădejdile îl cuprindeau ca o uşoară ameţeală şi puţinul curaj căpătat îi sporea încrederea că truda şi zbuciumul lui n-aveau să fie zadarnice. Hăul care se deschisese în faţa minţii lui nu mai era aşa de adînc, răul nu i se mai părea atît de mare, el se putea schimba în bine, asta era credinţa nestrămutată a lui Nicoară. Pe lume se pot întîmpla multe nenorociri. Lui încă nu i se întîmplase nici una. Fata n-a murit. Asta ar fi fost cea mai mare nenorocire pe care n-o mai putea îndrepta nimeni. El este

întreg, sănătos, chipeş, în stare să răsucească nu numai gîtul fetei lui Condrea, dar şi altora mai dihai decît jupîniță asta. Ion n-a primit un asemenea gînd. Fată ca Măgdălina nu mai poate fi cît îi lumea de mare şi Nicoară n-a mai tăgăduit. A lăudat-o şi el şi înduioşat peste măsură, Ion a mai sorbit, pe îndelete, încă o ulcică de vin. După ce i-a descoperit fundul, întunericul care zăcuse pînă atunci peste lume a început să se mai destrame. S-au ivit şi spărturi care lăsau să se vadă lumină şi bucurie, ceva mai depărtate, dar ele nu mai erau închipuiri cu neputință de înfăptuit ea pînă acum. Nicoară avea credința că un viteaz ca stăpînul lui nu se afla în lumea toată. Nu s-a ivit prilejul ca să-şi arate iscusința şi îndemînarea, dar nu era nici o grabă, căci timp era berechet, oamenii de aia au fost făcuți, ca să se sugrume unul pe altul.

După ce-a mai. sorbit o ulcică, Nicoară l-a asemuit cu Alicsandru Machidon, viteaz fără pereche-n lume. Aşa că fătuca lui Condrea nu se poate să nu plîngă acum după el şi sa ofteze aşteptîndu-l. Pentru că, unde-o să mai găsească ea un tînăr ca feciorul lui Cosma Movilă? Păcat că este acum la leşi, dar asta numai pentru un timp. Leşii nu-i pot face ei nimică, şi nici nouă, iar de vor îndrăzni ceva, musai mergem asupra lor şi va fi amar de ei. Ion a încercat să spună că acum e clipa, dar nici picioarele şi nici trupul nu-l mai ascultau. Cîteva ulcele de vin îl dovediseră din pricina nemîncării, a zbuciumului şi veghei. Simțea cum alunecă toate de sub el şi în jurul lui. Nicoară l-a domolit, arătîndu-i că în clipa aceea nu se poate face nimic. De ce? Pentru că e întuneric şi n-ai cum să-i stropşeşti pe leşi. Mîine o să se poată. Cum se crapă de ziuă, ei trei cu Machidonul lor în frunte au să treacă hotarul Lehiei şi prăpăd va fi, de nu se vor pleca şi nu-i vor aduce pe fata lui Condrea. L-a sprijinit pe fecior şi l-a urcat într-o odaie, aşezîndu-l cu mare trudă pe pat. S-a întors apoi la tovarăşii săi, care înduioşați de soarta prietenului lor, băuseră zdravăn, se îndîrjiseră, ar mai fi băut şi aveau chef de bătaie. Amorțiseră de cînd călăreau şi iarăşi călăreau fără ca în ăst timp să mai facă şi altceva. Nicoară i-a liniştit cu mare greutate. Cu el nu se puteau bate aşa că pînă la urmă au înțeles că trebuie să se hodinească, pentru că a doua zi va fi o zi cum n-a mai fost alta. Nu s-au lămurit prea bine de ce o să fie o zi deosebită Abia la ziuă cînd i-a trezit Nicoară şi le-a arătat ce au de făcut şi să fie cu mare băgare de seamă, au priceput de ce trebuiau să fie nevătămați şi cu mintea limpede.

S-a trezit destul de devreme şi Ion. Simțea o mică greutate în ceafă, dar apa rece l-a mai limpezit. A înghițit cu mare lăcomie un sfert de ciutură pentru a potoli fierbințeala dinlăuntru şi şi-a turnat ce rămăsese pe cap pufnind şi stropind, pentru a-şi astîmpăra fierbințeala pe care o simțea la tîmple. Nişte caş cu ceapă şi pîine proaspătă şi încă o ulcică de vin aveau să aşeze toate lucrurile la locurile lor. Au înşăuat şi au pornit-o iarăşi la drum cînd soarele se ridicase cît un stat de om. Ion se înviora pe măsură ce se

apropia de hotar. Au trecut Siretul prin vad şi s-au apropiat de Cernăuți. Ziua aceea avea să fie pentru Nicoară una dintre cele mai chinuitoare şi mai grele. Mai întîi trebuia să-l ispitească pe Ion ce are de gînd să facă şi să-i arate primejdiile pe care avea să le întîmpine. Dar cînd şi cum să deschidă vorba? Au făcut un popas ca să adape şi să mai răsufle caii, chiar pe malul Siretului. Pătru şi Cîrstea s-au îngrijit de cai. Rămănînd cu Ion, Nicoară l-a întrebat:

— Stăpîne pînă unde mergem şi ce-ai de gînd să faci?

— Ştii bine ce caut. Am aşteptat cu mare silă să mă întrebi aşa cum ai făcut-o acum. Nu vreau să-mi steie nimeni în cale, chiar dacă ce fac eu este o nebunie.

— Stăpîne, eu nu-ți stau în cale. Faci cum crezi, dar sînt dator să-ți arăt că ceea ce vrei să faci este cu mare primejdie.

— Ştiu, dar nu pot face altfel.

— Nu e vorba nici de ce este în sufletul domniei tale, nici de fata după care alergi. Dacă nu s-ar fi întîmplat nimic în Țara Moldovei, erai liber să alergi după năluca ta, dar acum, trecerea hotarului înseamnă hiclenie.

— Nu hiclenesc pe nimeni, eu mă duc după norocul meu.

— Uşor de zis, dar norocul tău se numeşte Măgdălina, şi ea este fata lui Condrea, un hiclean. O să-ți dea Condrea fata fără să-ți ceară să stai alături de el?

— Nicoară, omule, eu nu-ti cer să vii cu mine. Eşti slobod să pleci unde vrei. Te duci la Hudeşti sau în altă parte, cum este voia ta, lasă-mă pe mine să-mi văd de drumul meu.

— Stăpîne, eu te las să faci ce vrei, nu mă pot împotrivi dacă ții cu tot dinadinsul să-ți pierzi capul. Dar iarăşi sînt dator să-ți arăt că pînă atunci îți va fi foarte greu. Cînd iau drumul pribegiei boierii duc cu ei galbeni, scule de aur, haine scumpe pe care le pot schimba pe bani ca să poată să-şi ducă traiul de pe o zi pe alta. Domnia ta nu ştiu dacă mai ai în pungă doi zloți. Cu ei ai să fii o povară şi pentru Condrea care a avut grijă să-şi ia cu el cît s-a putut lua, dar care nu-i poate ajunge o veşnicie.

— Mă descurc eu.

— Ai să poți să trăieşti, dar n-ai să poți să ajungi acolo unde-ai vrea să ajungi. Nu e zadarnic tot ce faci? Te vei face vinovat de hiclenie ca să-ți spună Condrea că nu-şi dă fata după un sărăntoc?

— Şi dacă boierii sînt ajutați de crai şi vor izbîndi?

— Pentru o vorbă ca asta pot cădea capete în Moldova în clipa de față.

— Cînd scapătă soarele voi fi dincolo.

— Stăpîne, ascultă-mă, nu face un asemenea pas. Aşteaptă o vreme pînă se limpezesc apele. Vezi ce face şi părintele tău. Noi nu ştim către cine înclină boierul cel bătrîn. E de partea domnului sau de partea boierilor pribegi? Nu e mai bine să mergi la Hudeşti să vezi ce este acolo, mai întîi?

— Ca să nu mai pot ieşi? Nu, Nicoară. Duceți-vă voi la Hudeşti. Eu tot nu am cu ce să vă țin, iar pan Cosma Movilă abia aşteaptă să afle ce-i fac oile, vitele, pietrele de ceară...

— Stăpîne, mi-e greu să mă despart de tine. Îngăduie-ne să te însoțim pînă la hotar, iar de vrei, vom merge şi mai departe. Eu stărui, totuşi, să mai ai răbdare.

— Nu pot să am pentru că nu mă pot stăpîni. Dacă nu alerg acum după ea, mai bine mă prăpădesc. Ştiu că e cu primejdie, dar, cum îmi va fi norocul! Întîi s-o văd. După aceea poate mă voi linişti. Fără ea viața mea n-are nici un rost. Că pier acum sau mai tîrziu nu-mi mai pasă. Dacă am fost blestemat să mă ridic împotriva domnului şi a alor mei, din pricina unei fete, asta-i soarta mea. N-am dorit rău nimănui, n-am făcut rău altora şi nici n-aş vrea să sufere cineva din pricina mea. Dar nici eu nu pot să-mi bat joc de mine şi de dragul altora să nu mă bucur de ceea ce norocul mi-a scos în cale.

Pătru şi Cîrstea s-au apropiat de cei doi şi destăinuirea feciorului de boier s-a încheiat aici. Nicoară a înțeles că nu se poate face nimic pentru a-l scăpa pe Ion. De lăsat nu-l putea lăsa singur şi de-ar fi fost numai atît ar fi hălăduit cu nebunia lui pînă s-ar fi ales într-un anume fel. Dar în seara în care a părăsit Hudeştii, în sfatul cu boierul Cosma el a primit o poruncă straşnică să nu-l lase pe Ion să se vîre în vreo încurcătură. L-a şi lămurit despre ce este vorba, cerîndu-i să-i pecetluiască gura. Ion să se întoarcă acasă şi acolo avea să hotărască el, boierul Cosma, cum este bine. Nimănui nu-i trecuse atunci prin minte că va fi vorba şi de pribegia cuiva. Rămînea, aşadar, porunca boierului cel bătrîn ca să se facă în aşa chip, încît feciorul lui să ajungă bun şi nevătămat la Hudeşti, iar ei se aflau acum pe drumul Cernăuților, iar de acolo. pînă la Prut nu mai era decît o aruncătură de băț.

La sfatul lui Nicoară s-au oprit în Cernăuți ca să mănînce şi să ia şi ceva merinde pentru drumul lung pe care-l aveau de făcut. L-a îmbiat pe Ion să soarbă şi puțin vin. Zadarnic. Nici gîndul c-ar putea fi ultima petrecanie şi nici îndemnul să bea pentru izbînda călătoriei nu l-au făcut pe tînăr să se atingă de băutură. Hotărîrea pe care o luase îl apăsa.

Ştia că pînă nu va da fata lui Condrea nu va cunoaşte liniştea, îşi da seama, însă, de grozăvia faptei sale şi de urmările pe care aceasta le-ar fi avut. Avea nevoie să cîntărească pînă în ultima clipă, cu mintea limpede, tot ce face. Era în el o încordare pe care nu voia s-o alunge cu băutura. Iar Nicoară îşi pusese nădejdea în vin. Cîteva ulcele l-ar fi muiat pe fecioraş şi s-ar fi putut umbla uşor cu el, dar ce să te faci cu un nebun stăpîn pe brațele lui? Le-a făcut semn lui Cîrstea şi Pătru să iasă. A cerut apoi şi el îngăduința pentru a cerceta cum stau caii, ce trebuie luat pentru hrana acestora. După ce toate s-au tocmit cum se cuvine cu ajutorul lui Pătru şi Cîrstea, Nicoară s-a sfătuit cu cei doi ce-i de făcut. Să-l însoțească toți din-

colo de hotar sau să meargă numai el, Nicoară. urmînd ca ceilalți doi să se întoarcă la Hudeşti şi să dea veste despre cele întîmplate. Cîrstea şi Pătru au fost de părere că este mai bine să meargă tustrei. Nicoară le-a arătat că Ion, după bănuiala lui, nu are bani pentru un drum lung ca să îndestuleze atîtea guri. Cîrstea şi Pătru aveau fiecare cîte ceva la ei şi la nevoie se puteau întrajutora. Era bine să se cumpere încă din țară ceva merinde şi mai cu seamă nişte pastramă de oaie şi de capră. Nu mai rămînea de cumpărat decît pîinea, iar apă, slavă domnului, se afla pretutindeni din belşug şi fără nici o cheltuială. Ion a primit cele ce hotărîsera cei trei, era bucuros că-l vor însoți, le era recunoscător fără s-o arate cu nădejdea că se va ivi prilejul pentru a-şi dovedi această recunoştință.

Era aproape de mijlocul zilei cînd au părăsit tîrgul şi s-au îndreptat spre Prut. Au coborît la marginea apei aşteptîndu-l pe podar. La munte plouase şi apele Prutului erau mîloase şi amenințător de mari. De la Cozmeni au luat-o în sus spre Davideşti. Au hotărît că este mult mai bine şi cu fereală să nu treacă hotarul în dreptul Sniatynului, unde s-ar fi putut întîlni la tot pasul cu oameni ai căpitanului cetății, care străjuiau hotarul în acele locuri, ci să urce, în sus, spre Malitineți sau Şiscăuți. Ei trebuiau să se îndrepte cu cea mai mare grabă spre Colomeea, loc pe unde treceau cei ce pribegeau din Moldova şi dacă nu reuşeau să-i afle pe Condreşti în acele locuri, să le ia măcar urma spre marele tîrg al Liovului, unde se aflau, fără nici o îndoială, mulți dintre pribegi. Totul s-a desfăşurat aşa cum plănuiseră pînă la Colomeea. Acolo au fost întrebați de oamenii căpitanului cetății cine sînt, de unde vin, încotro merg şi să înfățişeze cartea de liberă trecere. Ei n-aveau o asemenea carte, nici de la căpitanii şi starostii de hotar leşi, nici de la pîrcălabii sau de la domnul Moldovei. N-aveau pentru că nimeni în Moldova nu le-ar fi dat o asemenea carte, îl lămurea Nicoară, care rupea ruteneşte, pe cel ce părea a fi căpetenia gărzii. Ei erau fugari, pentru că s-a ridicat stăpînul lor, (şi-l privea pe Ion, care n-avea nimic falnic în felul în care se arăta aşa cum ar fi trebuit să fie un mare boier român), împotriva domnului țării oare este un tiran cum nu s-a mai văzut altul pe fața pămîntului. S-a ridicat odată cu alți boieri care au pribegit şi ei, fugînd în țara craiului Jicmont. Căpetenia trebuia să cunoască una ca asta şi-l ruga fierbinte să le spună unde pot fi găsiți ceilalți boieri, pentru ca stăpînul să se sfătuiască cu ei. Se pare că lămuririle date de Nicoară nu l-au mulțumit pe oştean care le-a cerut să-l însoțească. I-a dus la mai marele cetății, au fost şi aici întrebați ce gînduri au şi pînă la urmă s-a hotărît să rămînă acolo pînă vor găsi pe unul dintre boierii cunoscuți şi în care aveau ei încredere. Ion era ca pe jăratec. Era nerăbdător să scape cu bine de leşi dar era nerăbdător să dea ochi şi cu un boier de-ai săi în nădejdea că va afla ceva. Dintre marii boieri ai Moldovei care pribegiseră în Lehia, Săcuian ceaşnicul se afla atunci în Colomeea. Din pricina unor necazuri rămăsese cîteva zile

în cetatea care nu era departe de hotarul Moldovei, urmînd ca după aceea să-i găsească pe ceilalți boieri la Liov. Nicoară se străduise să-i facă pe oamenii cetății să vadă în Ion un mare boier moldovean. Spre norocul tînărului Movilă, Săcuian avea un sat pe Başeu, numit Balița, nu departe de Hudeşti, aşa că-l cunoştea pe Cosma Movilă a cărui dregătorie, de altfel, o luase cu mulți ani în urmă. Cînd au aflat că Săcuian este în Colomeea, Ion a cerut să meargă la el, cu cineva dintre oamenii căpitanului cetății, ceea ce s-a şi făcut. N-a fost greu să-i arate lui Săcuian cine este şi marele boier s-a bucurat că Hudiceştii merg alături de răzvrătiți. A garantat cu numele său că Ion este feciorul unui mare boier şi i s-a dat o carte de liberă trecere în Lehia şi dreptul de a se aşeza la Liov. Despre Condrea, însă, Săcuian nu ştia nimic. Dar asta nu spunea mare lucru, pentru că, deocamdată, încă nu se ştia bine cine şi încotro a pribegit. De altfel, nici fiul nu ştia ce a făcut părintele, cum era cazul lui Ion, şi părintele ce-i fac urmaşii. De abia de acum încolo aveau să se lămurească unele lucruri, se vor face legături între toți pribegii ca să poată lucra împreună spre folosul lor, al tuturor. Aşa că Ion să meargă la Liov unde se vor strînge cei mai mulți pribegi şi poate că acolo va afla ceva. Săcuian, pe lîngă treburile sale de care trebuia să îngrijească, avea să stea de vorbă cu şleahticii de hotar pentru a încerca să-i atragă de partea celor fugiți ca să-i ajute cu bani şi cu oameni pentru înlăturarea lui Ştefăniță. Despăgubirea urma să se facă, cu dobînda cuvenită, atunci cînd ei vor fi stăpînii țării. Era lucru cu primejdie, o ştiau şi şleahticii dar şi pofta de cîştig a unora nu cunoştea margini, încît Săcuian trăgea nădejde să facă o afacere bună. Ion a plecat în cea mai mare grabă la Liov. Îl mîna dorința de a o regăsi pe Măgdălina, dar şi lipsa banilor. Trebuia lucrat cît mai repede şi cum nu se mai ferea de nimeni, pentru că avea la mînă toate îndreptările, în scurt timp intra cu cei trei oameni ai săi pe porțile Liovului. I-au găsit cu destulă greutate pe unii pribegi, dar nici unul n-a ştiut să-i spună ce s-a întîmplat cu pîrcălabii de la Neamț. Cel mai bun lucru, îl sfătuiau unii pe feciorul lui Cosma Movilă, e să mai aştepte în Liov. Se prea putea ca cei doi pîrcălabi să fi zăbovit pe undeva şi cum zilnic creştea numărul fugarilor, nu era deloc nepotrivit să nădăjduieşti ca într-o zi-două să se ivească şi Condrea cu ai săi. Aşteptarea îl mistuia pe Ion. Făcînd prostia de a trece fără încuviințarea nimănui în țară străină credea că această nebunie a lui îl va duce la limanul suferințelor, dar iată că timpul trecea şi nici gînd să găsească pe Condreşti. A răscolit tot Liovul, a stat de vorbă aproape cu toți pribegii şi nimeni nu-l văzuse pe Condrea. Pe măsură ce trecea timpul, se vădea limpede că pîrcălabul de la Neamț, chiar dacă a pornit-o pe drumul Sucevei cînd a plecat în pribegie, el nu s-a îndreptat spre Lehia. Cîțiva dintre foştii dregători se aflau în Liov şi ei ar fi trebuit să aibă o veste de la Condrea şi oricum, pînă în vremea aceea el ar fi fost printre ei dacă fugise în Lehia. Ion şi cu ai săi dormeau şi mîncau

prost, pentru că puținii bani care-i aveau se topeau treptat şi fără mare greutate, Nicoară a îndrăznit să-l sfătuiască pe stăpînul său arătîndu-i că este cu mare primejdie să mai rămînă în țară străină. N-are încuviințarea părintelui său, nu o are nici pe cea a domnului, oricînd îl poate socoti oricine că este un hiclean. Şi nu se cuvine să pată atîtea în zadar. S-au repezit şi la curțile a doi şleahtici unde se bănuia că s-ar fi oploşit careva dintre boierii pribegi, dar truda lor a fost zadarnică. Ion arăta ca o umbră. Slăbise şi mai mult, fața îi era suptă, numai ochii străluceau în găvanele care se lărgeau de nemîncare, de veghe şi de suferință. Nicoară şi ceilalți doi tovarăşi erau îngrijorați şi le era teamă să nu se îmbolnăvească. Cum atîrnau straele pe el părea că vine din altă lume. Trăia în mijlocul închipuirilor lui, rareori aflîndu-se în atingere cu lumea cea adevărată din jurul său. A priceput că nu-şi află nici un rost şederea lui în Lehia şi cu o mare strîngere de inimă s-a hotărît sa se întoarcă în țară. Ca să-i caute pe Condreşti în altă parte era o nesăbuință, socotea Nicoară, arătîndu-i stăpînului că numai cu ce au ei n-o să poată cutreiera toate țările vecine Moldovei şi vor fi lipsiți, în scurtă vreme, să intre în slujba vreunui boier de prin acele țări ca să-şi țină zilele. Cuminte era să se întoarcă acasă şi acolo se va vedea ce se mai poate, face. Pînă la Sniatyn au mers pe şleaul cel mare al neguțătorilor pe care ar mai fi putut întîlni pribegi. Se opriseră iarăşi la Colomeea, fără nici un folos, prin cetatea asta neaflîndu-se nici un pîrcălab. De la Sniatyn au luat-o la stînga, pentru a găsi un loc potrivit de trecere, departe de drumul cel mare, în nădejdea că nu vor da peste străjile moldoveneşti. Trebuiau să se strecoare ca nişte tîlhari şi Cîrstea a fost acela care a pornit-o în față, în fapt de noapte, iar ceilalți l-au urmat cu caii de dîrlogi, gata la cel mai mic semn să încalece şi să o pornească în cea mai mare goană a cailor. Zorii i-au prins însă la o bucată bună de drum de hotar. Urme n-au lăsat pentru că pămîntul era tare. S-au odihnit cîteva ceasuri ca să mai prindă putere şi ca să se hrănească şi caii, după care au purces întins la drum. Noaptea i-a aflat pe celălalt mal al Prutului, la cîteva ceasuri de Hudeşti. Cu toate că locurile le erau cunoscute, pentru că le bătuseră de nenumărate ori după vînat toamnele şi iernile, n-au cutezat să treacă apa pe întuneric aşa că au mai trecut o noapte sub cerul limpede, spuzit de stele, care s-a răsucit încet pe osia lui, aşa de încet încît lui Pătru Manciul, hămesit de foame, i se părea că n-o să mai apuce să vadă niciodată soarele răsărind. Pe Ion l-a cotropit un somn greu, de plumb, care n-a durat mult, dar l-a făcut să, mai capete puțină putere. În zori au pornit-o iarăşi la drum, au căutat un vad şi-au trecut apa, iar cînd erau trei ceasuri din zi, cei patru călăreți pătrundeau în curțile boierului Cosma Movilă din Hudeşti. Cînd şi-a văzut jupîneasa Teodosia feciorul a înmărmurit. A dat să țipe dar a apucat-o o slăbiciune de inimă şi n-a putut. A izbutit să bolborosească doar atît:

— Ioane, băietul mamii, tu eşti bolnav rău. Spune-mi ce ai, ce te doare, te-a tăiat cineva?

— N-am nimic mămucă, a răspuns Ion, încercînd să zîmbească, pentru a întări cele spuse şi pentru a-şi linişti mama.

— Cum n-ai, feciorul mamii, ce eu n-am ochi să văd? S-a uitat bănuitoare la Ion şi l-a iscodit. Trebuie să afle numaidecît despre ce-i vorba ca să-i poată veni în ajutor. Cînd a înțeles jupîneasa din bîiguielile feciorului ei că toate i se trag de la jupînița lui Condrea pe care n-o mai găsea, a răsuflat uşurată. Pentru aşa ceva avea dumneaei leac. Privindu-şi odrasla cea mare i s-au înmuiat privirile: arăta, bietul de el, de parcă i-ar sta moartea în preajmă.

— Scorpiile, a şoptit printre dinți jupîneasa Teodosia, au vrut să-mi ucidă feciorul. Feciorul mamii prost şi neajutorat. O să vedem noi cine este mai tare.

IX

După sfatul cel mare pe care l-a avut la Suceava, Ştefăniță căpătase o mare încredere în puterile sale: o parte dintre marii boieri erau alături de el, boierii cei mici au fost întotdeauna credincioşi domniei pentru că ea era aceea care-i apăra de lăcomia celor mari, iar răzăşimea, care se socotea ca făcînd parte din tagma boierească, pentru că răzăşii erau oameni liberi, stăpîni de pămînt, nu găsea îndurare şi înțelegere decît tot la stăpînul țării. Prostimea din tîrguri şi vecinii de pe pămînturile boiereşti, domneşti sau bisericeşti, datorau ascultare domniei.

Cei mai mulți boieri pribegiseră în Lehia, cîțiva fugiseră în cealaltă țară românească, şi o mică parte dintre ei se oploşise în Transilvania. De temut erau cei din țara leşască. Domnul a hotărît, după ce s-a sfătuit cu ceilalți dregători, să le ceară bistrițenilor să-i dea prinşi pe pribegii de acolo, cei mai de seamă dintre ei fiind Gavrilă vistiernic, Costea şi Gheorghe.

O solie a fost repezită la craiul Jicmont ca să-i ceară pe trădători, în temeiul înțelegerii dintre cele două țări din 1517. Bistrițenii au ținut să-l anunțe pe domn că boierii ceruți de domn nu se mai află la ei ci fugiseră cu puțin timp înainte de a veni solia lui, îndreptîndu-se spre țara leşească. Minteau, pentru că boierii au fugit după sosirea soliei lui Ştefăniță la

Bistrița. Se adunau aşadar cu toții în Lehia. Ştefăniță mărturisea că nu pricepe ce-l face pe craiul Jicmont să ia asupra capului său o primejdie aşa de mare. Turcii, în Bugeac, împreună cu nişte tătari se mişcau dincolo de Nistru, năzuind spre hotarul ținuturilor stăpînite de rege. S-ar fi putut uni cu ei şi ar fi pustiit, aşa cum făcuse Bogdan tatăl său, cînd a ars pînă la Liov, dar nu-l îndemna inima spre o faptă ca aceasta, tocmai acum cînd otomanii se străduiau să cucerească insula Rodului şi prin Mahmet-beg de la Dunăre să se înstăpînească dincolo de Milcov. Boierii erau de părere că atît ei cît şi celelalte țări creştine ar trebui să fie cu mare băgare de seamă, altfel cu uşurință ar fi ajuns cu toții sub jugul păgînului. Nu înțelegea craiul Jicmont ce se petrece în jurul său?

De la hotar, un om al pîrcălabului de la Hotin îi aducea domnului vestea că o mare solie leşască, în frunte cu Laurentius Miedzilieski, episcopul Cameniței, se şi îndrepta spre Suceava. Ce vroia regele? Să-i ia ochii cu o solie mare, sau să se ajungă cu adevărat la o înțelegere? Se apropia sfîrşitul lui iulie cînd episcopul şi însoțitorii săi au intrat în Suceava. Primit cu toată cinstirea ce i se cuvenea, preasfințitul a dovedit de la primirea lui că, de fapt, el vine numai cu sfaturi din partea regelui. I se aducea iarăşi aminte domnului că întreaga creştinătate se află în mare primejdie, ca şi cum domnul n-ar fi ştiut şi nu i-ar fi arătat, prin Luca Cîrje, cu un an mai devreme, cît de adevărată şi de mare era această primejdie. Ştefăniță îl asculta pe episcop şi spumega. Îşi bătea joc de el, se purtau cu el cum te-ai pur ța cu un copil neajutorat. Era sfătuit de rege – spunea preasfinția sa – ca să-i ierte pe sfetnicii săi, chiar dacă i-au greşit, să le redea dregătoriile şi rangul pe care-l avuseseră şi să le asculte sfatul lor aşa cum a făcut-o şi părintele lui şi să nu uite că tot ei l-au crescut pe el. Domnului nu-i venea să creadă, îl asculta pe episcop şi se minuna cum acest om al lui Dumnezeu nu roşeşte, nu-i plesneşte obrazul de ruşine! Să-i fi cerut iertare pentru trădători era una, dar să i se ceară ca să-i primească şi să intre de bunăvoie, numai aşa, că voia regele, sub ascultarea unor nemernici al căror loc ar fi fost în țeapă, iată la ce nu se aşteptase Ştefăniță. Ar fi vrut să-i reteze vorba şi să-l umilească pentru îndrăzneala lui pe episcop, dar Cîrje, Petrică, portarul Sucevei, şi ceilalți boieri, credincioşi lui, îl priveau în aşa chip, încît a înțeles că trebuie să se stăpînească. Preasfinția sa a priceput că vorbele lui îl turbură pe domn, dar şi-a continuat vorbirea. Spunea preasfinția sa că fugarii, după cum socotea măria sa craiul, erau oameni versați în politică, aveau o mare experiență, de aceea, în folosul domnului, al țării sale şi al creştinătății era recomandabil să-i primească şi să-i cinstească după meritele lor. Vorbe frumoase, rostite într-o latinească elegantă, asta era zestrea misiunii episcopului de Camenița. Hiclenii erau deştepți, ştiau ce trebuie şi ce nu trebuie, fără ei nici domnul şi nici țara nu puteau ființa. Era limpede că Jicmont îl lua pe Ştefăniță drept un copil pe

care trebuie să-l dădăceşti. Mai era limpede încă un fapt: craiul nici nu se gîndea să păzească cele hotărîte în tratatul din 1517. Ştefăniță a reuşit să se stăpînească, l-a lăsat pe episcop să-şi rostească solia, i-a răspuns cuviincios la închinăciunile acestuia şi i-a cerut solului să aştepte hotărîrea sa şi a sfatului său.

— Măritului rege, a spus Ştefăniță, rămas numai cu sfetnicii săi, ar trebui să i se taie din unghii Vrea să ne umilească fără să-şi dea seama în ce horă primejdioasă ar putea să intre. Turcii jefuiesc acum nestingheriți Podolia, şi în loc să ne cinstească şi să se sprijine pe noi pentru a lupta cu cîştig împotriva duşmanului care ne ameninţă pe toți, deopotrivă, ne învață cum să ne chivernisim țara, el care nu şi-o prea poate chivernisi pe-a lui. Ne îndeamnă să ne supunem boierilor care ne-au trădat şi să-i ascultăm, cam aşa cum trebuie să asculte el de seimul lui. Dacă i se pare rînduiala din casa lui bună, de ce să ni se pară şi nouă? Pentru ce vrea să se amestece în treburile noastre, cînd l-am făcut să înțeleagă, nu o dată, că nu-i vom îngădui nici lui şi nici altora s-o facă? Să i-o mai spunem încă o dată?

— Măria ta, a fost de părere Cîrje, să aşteptăm să vină solia noastră de la Cracovia şi atunci ne vom gîndi cum este mai bine să facem.

— Pînă atunci, să se îngrijească de buna găzduire a episcopului.

— Asta înseamnă să nu i se îngăduie să se întoarcă în țara lui? – a întrebat Negrilă.

— Întocmai. _

— Măria ta, încălcăm dreptul de care trebuie să se bucure solii, drept care trebuie să-l respecte orice stăpîn de popoare.

— Şi craiul Jicmont face acelaşi lucru cînd nu ni-i dă pe trădători.

— Măria ta, totuşi solii nu sînt nişte trădători.

— Cu atît mai mult. Asta este voința mea şi sînt încredințat că episcopului o să-i meargă bine în țara Moldovei.

Cînd i s-a adus la cunoştință episcopului că este dorința domnului că să mai rămînă şi cînd i s-a spus, la împotrivirea acestuia, că nu este bine să-l supere pe domn, Laurentius Miedzilieski a cerut, indignat, să fie primit de domn.

Întîlnirea dintre domn şi episcop a fost furtunoasă, aşa cum avea să relateze Miedzilieski regelui, şi la argumentele episcopului că domnul încalcă prin purtarea sa dreptul ginților, Ştefăniță i-a răspuns mai întîi ironic, după aceea a ridicat tonul la preasfinția sa, insultîndu-l pe craiul Jicmont că nu este în stare nici să-şi apere regatul, nici să respecte tratatele. N-a fost chip să oprească torentul de vorbe al tînărului domn care se revărsa nestăvilit, precum apele umflate, care coboară pantele abrupte ale munților, rupînd şi distrugînd totul în cale, fără să țină seama de nimic.

Solia venită din Lehia i-a adus domnului vestea că regele nu-i va da pe cei ce pribegiseră în hotarele crăiei sale. Drept răspuns, domnul l-a ținut în

Moldova ca zălog pe episcop şi pe însoţitorii săi şi nu le-a dat drumul decît atunci cînd craiul Ungariei l-a rugat pe domn, în numele alianţei dintre ei, să-i dea libertatea cuvenită solului episcop.

Purtarea domnului l-a mîniat pe craiul Jicmont şi l-a întărit în credinţa lui că acest domn tînăr şi turbulent trebuie înlăturat din scaunul Moldovei. Singur însă nu putea să facă nimic pentru că nu avea mijloacele trebuitoare pentru întocmirea unei oşti şi pentru strîngerea banilor în vederea năimirii oştenilor. Ar fi fost de dorit să se amestece şi nepotul măriei sale, craiul Ungariei, pentru că ceea ce urmărea Jicmont era o treabă în folosul ambelor crăii: restabilirea liniştei în Moldova.

De aceea, măria sa craiul Jicmont a scris nepotului şi după ce a amintit cît de rău şi cu cîtă obrăznicie s-a purtat Ştefăniţă cu solii săi, i-a arătat craiului Laioş că „tirania şi insolenţa principelui Moldovei nu mai poate fi suferită de supuşii aceluia, socotindu-l ca pe o ciumă". Regele nu se îndoia „că acest principe va da odată socoteală în faţa supuşilor săi de toate crimele sale". Încercînd să-l convingă pe Laioş că acest lucru se va întîmpla oricum, el era de părere ca totuşi pedeapsa să vină cît mai repede, căci vipera tulburată din cuibul său, spunea regele polon, devine periculoasă şi poate produce mult rău.

Craiul Ungariei n-a muşcat din nada întinsă de Jicmont. Moldova putea să fie ca o fortăreaţă pentru cele două regate, spunea Laioş, şi n-ar fi bine ca, ridicîndu-se împotriva lui Ştefăniţă, să-l facă pe acesta să se arunce în braţele sultanului spre cea mai mare pagubă pentru ei. Şi ceea ce nu-i mărturisea Laioş, era că nu-i convenea ca puterea lui Jicmont să crească şi mai mult prin ridicarea în scaunul Moldovei a unui domn care i s-ar fi arătat supus şi recunoscător.

Pribegii au stăruit şi ei pe lîngă cei doi crai ca să nu-i părăsească ci să-i sprijine, cei din Lehia făgăduindu-i supunere lui Jicmont, iar cei din Ungaria făgăduind acelaşi lucru craiului Laioş. Ca să-i facă pe cei doi crai să-i ajute, ei au ameninţat că vor merge la Ţarigrad şi se vor închina cu toţii Turcului. La craiul Jicmont a mers mai întîi o solie a boierilor de pe la sfîrşitul lui iulie, iar Cosma Şarpe s-a înfăţişat şi el craiului în luna august. Marele boier era socotit de toţi pribegii şi de către crai ca adevărata căpetenie a celor care-l duşmăneau pe Ştefăniţă. Cosma Şarpe era încredinţat că vor izbîndi, mai ales după ce craiul a primit nişte cărţi de ia episcopul Cameniţei din care se vădea că mai sînt şi alţi boieri potrivnici domnului, care abia-i aşteaptă pe pribegi pentru a li se alătura.

Dintre boierii rămaşi în ţară îl îngrijora pe Cosma Şarpe, vornicul Ţării de Jos, Petrea Carabăţ. Se dovedise iscusit oştean în luptele cu tătarii şi avea mare trecere faţă de boiernaşii şi răzăşii din Ţara de Jos. Trebuia cîştigat de partea pribegilor şi la stăruinţele lui Cosma Şarpe, craiul Jicmont a făcut nişte cărţi către Petrea Carabăţ pe care avea să i le ducă di-

acul Dumşa, om de încredere al lui Cosma. Nu se ştia, de asemenea, ce face Trotuşan logofătul care rămăsese în Transilvania şi nu mai da nici un semn de viaţă. În schimb, sosiseră Condrea şi Costea, foştii pîrcălabi de la Cetatea Neamţului şi cu ei alţi boieri care doreau o schimbare de domn, unii pentru că sperau să se petreacă ceva, un soi de minune care să-i facă să intre în stăpînirea unei ocine cît de mici, sau să aibă parte de o altfel de răsplată, cum ar fi numirea într-o dregătorie mai însemnată. Fel de fel de oameni, fel şi chip de socoteli de înavuţire.

Pribegii s-au hotărît să-l aleagă domn pe Petru Pribeagul. Acesta nu se trăgea din neamul lui Ştefan cel Mare şi izbutise să cîştige bunăvoinţa craiului. Primise o sumă de bani din vistieria regală, cam secătuită, îi mai împrumutaseră nişte şleahtici în nădejdea cîştigului, încît Petru Pribeagul şi-a putut încropi un pîlc destul de însemnat de mercenari tocmiţi din provinciile aşezate la marginea de miazăzi şi răsărit a regatului unde se găseau destui oameni fără căpătîi, gata să slujească pe oricine în schimbul unei simbrii. Mai era şi nădejdea ca să pună mîna pe o pradă bună: un cal de rasă, hainele de preţ şi armura unui mare boier român, jefuirea unor tîrguri sau sate. La război niciodată nu ştii de unde sare iepurele, din care pricină oamenii erau gata să-şi cerce norocul. Spre sfîrşitul lunii lui august, se adunaseră în Rutenia mai multe mii gata să năvălească în Moldova. Cosma Şarpe s-a bucurat peste măsură cînd în aceeaşi vreme sosea printre pribegii aflaţi la Colomeea şi Petrea Carabăţ. Era un mare cîştig pentru ei şi un semn bun că toate li se vor împlini aşa după cum visau ei.

La sfatul care s-a ţinut în legătură cu purtarea războiului au fost cu toţii de părere că Petrea Carabăţ are dreptate cînd spune că ei nu trebuie să pătrundă din Pocuţia în Moldova, ci printr-unul din păsurile munţilor care despart Moldova de Transilvania. În felul acesta, mai puteau culege niscaiva mercenari şi din Transilvania, iar odată ajunşi în ţară, s-ar fi aflat în legătură nemijlocită cu Ţara de Jos de unde Petrea Carabăţ nădăjduia să strîngă mulţime de răzeşi şi de norod. Cît priveşte pe craiul Laioş al II-lea, n-aveau a se teme, măria sa va fi cu cine cîştigă, iar ei, îndată după izbîndă, vor trimite soli ca să-l întărească în credinţa că Moldova va fi alături de ţările creştine, gata să se ridice împotriva puterii lui Suliman sultanul. După ce s-a înfăţişat craiului Jicmont, Cosma Şarpe a venit la Colomeea aducînd încuviinţarea craiului pentru fapta lor. Prin păsurile munţilor, în cete mici, pribegii şi mercenarii lui Petru Pribeagul au început să se strecoare în Transilvania. Locul de adunare era în dreptul trecătorii de la Ghimeş Palanca. Fuseseră repeziţi olăcari la pribegii din Transilvania şi Ţara Românească pentru a-i îndemna să li se alăture şi ei cu oamenii lor. În primele zile ale lunii septembrie din anul 1523, se începea trecerea Carpaţilor.

*

* *

La Hudeşti se părea că toate se desfăşoară neschimbat după legile firii. Asta li se părea unora, dar nu şi lui Ion, care nu se dumirea ce-i cu el, cum de s-au putut întîmpla atîtea fapte într-un timp atît de scurt. Se străduia să le găsească un rost, dar strădaniile lui erau zadarnice. Ajungea şi la curţile boiereşti din cînd în cînd cîte un zvon despre cele ce se petrec în ţară, despre o solie de la craiul Lehiei care l-ar fi amenințat pe domn şi Ştefăniță i-a vîrît la beci spre învățătură de minte, că s-ar fi amestecat, în hora asta în care intrase Moldova, şi craiul Ungariei fără să se ştie lămurit de partea cui mai era şi acesta. Hiclenie, pribegi, crai şi domni de prin prejur se vălmăşeau în mintea lui Ion şi nu pricepea cum de soarta lui a trebuit să fie legată de nişte lucruri cu care el nu avea nici în clin nici în mînecă. Norocul şi bucuriile lui au trebuit să se risipească fără ca el să fi putut mişca un deget. Era un gînd care-l înnebunea. Adică, se gîndea el, omul nu-şi poate face şi singur norocul? Şi atunci, care-i rostul omului pe pămînt? Bine, primea el, pe părinți trebuie să-i asculți şi să li te supui, pentru că te-au făcut şi te-au crescut, dar ce am eu cu craiul Jicmont şi cu craiul Laioş, sau mai bine spus, ce au ei cu mine? Vor ei să se amestece în treburile Moldovei, dar de ce prima lui mare bucurie să fie strivită pentru că ei vor să se amestece în această țară? Pentru că de n-ar fi fost craii aceştia, s-ar mai fi ridicat ei, boierii, împotriva domnului? Ar fi fost stropşiți de cum încercau să-şi clatine bărbile a nesupunere. Pe cînd aşa? Avînd unde să se oploşească s-au ițit ticăloşii şi, neizbîndind cu puterea lor, au fugit ca nişte nemernici, la adăpostul altora mai mari şi mai puternici. Şi iată cum pe el, feciorul boierului din Hudeşti, l-a părăsit norocul. Toate-i merseseră bine pînă într-un loc, aşa cum nu s-ar fi aşteptat, de parcă trăise un vis frumos în care toate se leagă şi se dezleagă de la sine, ca să ți se îngăduie să treci lin de la o bucurie la altă bucurie. Şi, dintr-o dată, prăpădul de pe lume. Tot ce-a făcut nu s-a împlinit, de parcă ar fi fost blestemat. Nu pricepea cum de s-a petrecut această schimbare. Cine a întors roata norocului care se învîrtise pînă atunci atît de bine? Se chinuia să găsească o dezlegare pentru nenorocirea lui şi nu izbutea. Zvonul ajuns şi la Hudeşti, că pribegii se pregătesc să năvălească asupra domnului, a făcut să se nască în sufletul lui un strop de nădejde. Dacă-i aşa cum se zvoneşte, gîndea Ion, apăi atunci nu va trece multă vreme şi pribegii or să vină peste Ştefăniță. Dacă ei cîştigă, înseamnă că şi Condreştii se vor întoarce cu toții după izbîndă. Dar dacă ieşea biruitor domnul? Atunci slabă nădejde s-o mai vadă pe Măgdălina. S-o caute? Nu i-ar fi îngăduit boierul Cosma Movilă să se însoare cu ea, ar fi însemnat să-l supere pe domn şi supărîndu-l pe domn,

l-ar fi supărat şi mai tare pe tatăl său. Ce frumos s-au deschis toate drumurile odată şi ce bine sau ferecat după aceea!

Jupîneasa Teodosia, după ce a căzut la mare îngrijorare, dar numai pentru puțină vreme, cînd şi-a văzut feciorul cu sufletul atît de cătrănit, a şi început să se agite. Mai întîi i-a descîntat de deochi stingîndu-i cărbuni în apă pe care a probăluit-o Rafira, țiganca cea bătrînă, care ştia să şi ghicească şi i-au dat să bea apa, dar n-a ajutat la nimic. I-au mai dat nişte fierturi de ierburi despre care Rafira spunea că nu se poate să nu-i ajute, dar nici buruienile nu i-au ajutat. S-a mai gîndit dumneaei, jupîneasa Teodosia, şi la o vrăjitorie care să-i vină de hac celui sau celei care-i supără băiatul, dar s-a spăriat şi s-a temut să nu facă un rău atît de mare cuiva care nu o fi chiar aşa de vinovat şi pînă a face un aseminea păcat, a lăsat să mai treacă vreme. Mai era şi Cîrstina din Mlenăuți, muiere tînără, dar vrăjitoare, căreia i se dusese numele în şapte sate. Se spunea despre ea că este în stare să-l scoată şi pe Necuratul din om şi lumea se temea de o asemenea putere care înseamnă că ea, vrăjitoarea, are legături tainice cu Ducă-se pe pustii. Popa Năftănăilă spunea despre ea că ar trebui arsă, aşa cum a auzit el că se întîmplă în alte părți de lume, dar norodul ăsta prost al românilor nu era în stare de o faptă aşa de cruntă. Le era şi frică, dar oamenii se mai gîndeau şi la folosul lor: Cîrstina era în stare să vindece orice rană. Era şi asta o putere care sta sub bănuiala tuturor, dar decît să-l vezi pe cineva drag cum se topeşte sub ochii tăi, mai bine să-l vezi viu şi înzdrăvenit de leacurile vrăjitoarei care nu-ți cerea în schimb să-ți vinzi sufletul lui Ucigă-l toaca. Numai dacă ar fi făcut una ca asta ar fi fost pricină, dar aşa, omul vindecat de ea se putea duce la biserică de Paşti şi de Crăciun, se putea spovedi şi bea grijanie, semn că nu sălăşluiau în el duhurile necurate. Ş-apoi vrăjitoarea asta ferea satul de strigoi la nevoie, păzea vitele să nu le ia laptele puterile nevăzute, şi cîte alte. Jupîneasa Teodosia aflase multe despre ea, bărbatul ei lucra pe pămîntul boierului, pentru că Mlenăuții era satul Movileştilor, dar niciodată nu s-a gîndit la ea, iar acum, dacă-i venise în minte, parca o încerca un fior de teamă şi a socotit dumneaei că e mai bine să mai aştepte un timp.

Boier Cosma Movilă de cum l-a văzut pe feciorul lui cel mare cît de netrebnic se purtase şi ce nebunie fusese în stare să facă, s-a scîrbit şi o vreme nu i-a mai tihnit nimic. Pentru ce să faci copii, spunea boierul, îl creşti, te munceşti cu el să-l aduci în rîndul lumii şi cînd să-ți pui nădejdea în el, îi fug mințile după o arătare. Nici n-a mai dorit să-l bage în seamă, căci nu putea să sufere să vadă cum un om în toată firea poate să se piardă mai rău ca o femeie.

Norocul lui Ion a fost, în parte, Cîrstea. Cum nu putea să le sufere pe femei, Cîrstea şi-a pus în cap să-l scoată pe boierul cel tînăr din starea de lîncezeală în care se afla şi, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic, l-a îmbiat

pe Ion să călărească, să umble cu eretele în pădure şi să-l înveţe să asculte de unele porunci. Boierul cel mare l-ar fi trimis la munte, să colinde după ciobani şi turmele de vite, să se înfrunte cu ursul şi cu alte jivine, dar se temea să nu o ia razna, purtat de nebunia lui, mai ales că hotarul era aproape. Cîrstea şi-a zis că ce-ar fi putut face la munte, se poate face şi aici şi în pădurile de la răsărit de satele Hudiceştilor de pe Viliia, care semănau cu nişte mari pustietăţi, pentru că pînă să dai de alte sate era cale lungă. De aici n-avea unde să se ducă, decît în alte pustietăţi şi mai mari, şi mai primejdioase, în care te pîndea săgeata tătarului de oriunde.

Zile de trudă trupească petrecute în silă, la început, cînd nici mîncarea nu-i plăcea, cînd nu găsea în tot ce făcea nici o bucurie. Dar cu încetul, firea a început să-şi spună cuvîntul. Osteneala de fiecare zi l-a făcut să nu i se mai pară mîncarea atît de rea cum i se păruse pînă atunci. Cîrstea se pricepea de minune să pregătească vînatul sau peştele, iar foamea l-a împins să-şi facă datoria obişnuită faţă de pîntece. Erau toată ziua în şa, toată vremea în mişcare neostoită, iar nopţile îi prindeau prin păduri, departe de orice aşezare omenească, La început i se lipea greu geană de geană şi orice gînd sau vis legat de Măgdălina îi da o strîngere de inimă, îi pierea somnul şi punea stăpînire pe el o stare ascuţită de trezie, zorile găsindu-l şi mai trudit de cum se culcase. Cîrstea îl simţea cum se zbuciumă, blestema în minte neamul păcătos al femeilor, şi-i da pace. Îşi da seama că e zadarnică orice încercare de a-l aduce pe pămînt. Şi a durat starea asta mai multe zile, pînă cînd a simţit cum pătrunde os prin os de atîta călărie şi zbucium şi osteneala trupului a început să biruie tăria sufletului, doborîndu-l treptat, pînă cînd într-o seară a simţit cum se prăbuşeşte, capul fiindu-i gol de orice gînd.

Cîrstea s-a bucurat şi mai mult cînd l-a văzut cum doarme buştean după aproape două luni de zbucium.

Odată cu somnul şi cu hrana s-a născut şi o mare nădejde în sufletul tînărului boier: de ce să nu se ivească prilejul să-şi vadă visul odată împlinit? S-au văzut pribegi care au fost primiţi şi iertaţi de domnul lor. De ce să nu-i ierte şi Ştefăniţă pe cei fugiţi acum? Şi dacă lucrurile se mai împăcau i se putea lua urma lui Condrea în Transilvania sau în Polonia, prin oamenii care se duceau cu cirezile spre vînzare, pînă dincolo de Lipsca. La Bistriţa, peste munte, se putea repezi oricînd cu încuviinţarea lui Cosma Movilă. Trebuia să aibă răbdare, asta era tot. De ce să creadă că a venit sfîrşitul pămîntului odată cu fuga fetii?

— Lasă, boierule, îi spunea Cîrstea, să vezi domnia ta ce nuntă o să-ţi facem, dacă ţii cu tot deadinsul să te nenoroceşti, de o să se ducă vestea în şapte hotare. Numai să ai răbdare şi să te îndrepţi la trup că aşa cum arăţi domnia ta acum, eşti bun să te vîre pan Cosma la o mănăstire. Şi nu cred eu că jupîniţa aceea cu ochi verzi te-ar lua dacă te-ar vedea prăpădit şi

sălbăticit cum eşti. Pune domnia ta mîna şi ia de mănîncă zdravăn ca să capeți puteri, căci ştii domnia ta cum e, războiul şi muierea nu doreşte decît putere şi os tînăr, că-i mai uşor de ronțăit şi-i mai bezmetic şi mai nestăpînit, din care pricină cade pradă cu mai multă uşurință.

Cîrstea avea dreptate şi feciorul lui Cosma Movilă, deşi nu-şi găsise liniştea deplină, devenea, odată cu trecerea timpului, mai încrezător în soarta lui. Fata şi aşa n-avea nici un zor să se mărite, pentru că nimănui din neamul ei nu i-ar fi ars acum de nuntă. Pricină să nu-l dorească nu avea, doar s-au despărțit juruind unul altuia credință pe vecie. Şi atunci? Avea dreptate Cîrstea. Numai că pîrdalnica de inimă nu prea ascultă şi nu se supune omului cum vrea el, pentru că îşi are şi ea legile ei. Trebuia s-o stăpînească şi ca să ajungă acolo, era nevoie să-şi adune gîndurile de pe drumuri, să privească mai cu grijă la toate cîte sînt în preajmă, ființe sau lucruri, şi să nu-şi risipească zadarnic zilele. Odată cu somnul şi mîncarea a început să-i crească iarăşi puterea, şi, odată cu ea, plăcerea pe care o simțea cînd îşi muncea trupul, pînă credea că n-o să mai fie în stare să se țină pe picioare, ca a doua zi să se trezească cu o durere domolită în oase şi carne, semn că este viu şi sănătos, că puterea se adaugă din această durere. I se desfăceau greu încheieturile şi pe măsură ce sporea truda nu mai simțea nimic pînă cînd se scufunda iarăşi într-un somn adînc şi binefăcător. În două săptămîni, din clipa cînd a simțit gustul mîncării şi binefacerea somnului, s-a făcut la trup aproape aşa cum arătase mai înainte de a-l năpădi necazurile. Cîrstea a socotit că este vremea să se repeadă pentru cîteva zile măcar, la curțile de la Hudeşti. Era bine să afle ce mai este în lume şi să cunoască voia stăpînului în legătură cu atîtea treburi cîte se adunau acum spre sfîrşitul verii. Ion nu s-a împotrivit, deşi nu i-ar fi plăcut să dea ochi cu tatăl său. Îi era ruşine pentru slăbiciunea arătată şi-l zădăra faptul că tatăl său nu arătase nici o înțelegere față de suferința feciorului său. Jupîneasa Teodosia, în schimb, a suferit alături de el, a căutat să-l aline şi Ion simțea că i se face dor de ființa asta care era numai suflet şi dragoste. Au ajuns la Hudeşti cînd zilele scăzuseră bine, iar în timpul nopții izvora din necunoscut o undă de răcoare care făcea să se înfioare frunzele copacilor, prevestind schimbarea timpului şi a firii.

Cînd şi-a văzut feciorul, jupîneasa Teodosia s-a stăpînit cu greu să nu verse lacrimi de bucurie: Ion era frumos ca mai înainte, iar o umbră de tristețe care-i întuneca uşor chipul îl făcea şi mai frumos. Pan Cosma n-a spus nimic, dar din felul în care se purta se vedea că i-a trecut pornirea împotriva păcatelor săvîrşite de fiul său. N-au avut însă vreme nici ca să se bucure nici ca să se supere de cele ce s-au petrecut în casa lor. Spre sfîrşitul lunii august trimişii domniei în toate colțurile pămîntului Moldovei au strigat ridicarea la oaste a țării. Staroştii şi pîrcălabii credincioşi lui Ştefăniță vodă şi-au trimis oamenii în sate ca să-i cheme pe toți bărbații, în

stare să poarte o armă, la oaste. Domnul şi ţara erau primejduite de hicleni care veneau cu putere peste capul tuturor.

Boierul Cosma Movilă şi-a chemat grabnic slugile din satele aflate în Ţara de Sus, a poruncit ca oamenii din satele sale să se înfăţişeze unde-şi aveau locul fieştecare sub steagul starostiilor şi pîrcălabilor. Boierul ar fi dorit să-l aibă alături şi pe cel de-al doilea fecior, dar lacrimile jupînesei Teodosia l-au înduplecat aşa că a părăsit Hudeştii numai cu Ion şi cu celelalte slugi, îndreptîndu-se spre Todireni, acolo unde hotărîse să-i vină, în caz de primejdie, şi slugile din Ţara de Jos. Vroia să se înfăţişeze cu cît mai multă putere şi să stea alături de domn cu toată credinţa aşa cum au făcut şi înaintaşii săi. Drumul pe Jijia s-a făcut cu mare repeziciune. Întîlneau în drum pîlcuri de oameni călări, unii pe cai frumoşi de rasă moldovenească, cei de rînd pe gloabele pămîntului în stare să rabde de foame şi de frig, să se hrănească cu te miri ce. Acestor dobitoace, cînd li se schimba părul, primăvara, pînă să biruiască cel nou, neted şi lucios, smocuri din cel vechi, murdar şi spălăcit, stăruiau peste tot locul încît păreau că atunci ieşiseră hărtănite din colţul fiarelor. Cu căciuli înalte pe cap, deşi încă nu se făcuse frig, dar se apropia toamna şi nimeni nu ştia cînd avea să se încheie socoteala cu pribegii, cu haine de dimie aruncate pe umeri, şi dulamele strînse şi legate în spatele şeii, păreau umbre pămîntii care se scurgeau pîlcuri, pîlcuri pe sate, pe starostii, mergînd la trap mărunt, cu rare opriri, înotînd împotriva timpului şi a distanţelor, în tropot mărunt, cu stăruinţă şi vrednicie. Boierii cei mari şi cu gînduri strîmbe îi priveau pe aceşti ţărănoi cu ură şi pufneau pe nări, la pretenţia acestor sărăntoci de a se socoti tot boieri.

Erau mîndri de libertatea lor şi era o cinste pentru ei ca să se bată pentru moşia cea mare care era ţara, pentru domnul lor, în faţa căruia se duceau fără sfială ca să se plîngă împotriva celor mari, atunci cînd aceştia năzuiau să-şi întindă moşia lor şi peste ocinile lor prăpădite. Nişte nevoiaşi şi nemernici care nu-şi cunoşteau interesul. În loc să intre sub aripa ocrotitoare a unor mari boieri ca să scape de dăbilari şi alţi trimeşi ai domniei şi să fie datori numai cu dijma faţă de stăpîn, ei se puneau în coarne, îşi scoteau sulițele, săbiile, ghioagele şi ce mai aveau şi porneau război împotriva oricui, chiar şi a domnului, dacă nu le păzea drepturile, ca să apere, ce? – nişte curele de pămînt de pe care strîngeau atît cît să nu moară de foame. Pas de te pune cu asemenea nebuni în stare să-şi pună capetele pentru nimica toată. Acuma călăreau cu sîrg, cu traista la şold, în care se afla pîine şi brînză, tain pentru cîteva zile, cît să-şi ţină sufletul, fără să le pese de nimeni.

Şi dacă ar fi fost numai ei. Dar pînă şi nemernicii de pe moşiile boiereşti sau mănăstireşti se ridicaseră. Era dreptul lor şi nimeni nu-i putea împiedica să o pornească la chemarea domnului, cînd se făcea strigare să-i vină ţara-n ajutor. În loc să stea ţintuiţi pe pămînturile pe care le munceau

aşa cum se întîmpla în toate ţările pe care le cunoşteau ei, cei umblaţi şi avuţi, îşi îngăduiau să nu mai asculte de nimeni în asemenea împrejurări, în afară de oamenii domniei. Veneau şi ei tot călări, care cu ce putea: ghioagă, arc făcut de mîna lor, coasa înfiptă în sus în coporîie, o porneau cu căciulile trase pînă-n ochi, gata să se schimbe în fiare dacă cineva s-ar fi legat de ei. Nu era bine să-i ia cineva în derîdere pentru că îndrăzneala lor nu cunoştea margini şi din nişte „vecini" prăpădiţi te trezeai cu nişte bătăuşi care nu mai cunoşteau nici frica şi nici cinstea ce se cuvenea celor mari.

Lui jupîn Cosma Movilă-i creştea inima cînd vedea că ţara se ridică cu mic cu mare pentru domnul ei. Nu că i-ar fi plăcut domniei sale faptul că vecinii şi-au părăsit moşiile pe care se hrăneau, dar nici nu prea-l supăra o asemenea apucătură, dacă aşa s-a pomenit în ţara asta românească. Ţară mică, ţară care scăpase din toate năcazurile ce se abătuseră asupra ei tocmai pentru că tot omul era dator s-o apere, aşa cum grăise şi măria sa Ştefăniţă cu multă înţelepciune la adunarea de la Suceava, de la începutul verii. Mai ştia pan Cosma că este aşa şi din cele trăite de domnia sa în anii cînd s-a luptat şi l-a slujit cu credinţă pe măria sa Ştefan vodă cel Bătrîn. Cîţi n-au vrut să ne cotropească ţara? A venit han-tătar şi Mahmet sultanul cu toată puterea lor, şi-a încercat norocul şi Matiaş craiul. Pe toţi aceştia nu i-a apucat pan Cosma, pentru că ori abia se născuse, ori era prea mic ca să pună mîna pe o armă. Era însă în toată puterea, cînd a venit Olbricht, craiul leşesc, cu toată puterea, cît era oaste de nu i se cunoştea numărul. Ce s-ar fi făcut marele domn dacă s-ar fi bizuit numai pe boieri? Ar fi făcut el faţă puhoiului numai cu cîteva mii de oameni călări cîţi erau ei, boierii Moldovei?

Pesemne, gîndea boierul de la Hudeşti, aşa i-a fost dată ţării ceştia să aibă o alcătuire osebită tocmai pentru a scăpa de toate răutăţile care o pîndeau de peste tot locul. Iar acum, de parcă n-ar fi fost de-ajuns cîţi îi rîvneau pămîntul, s-a împietrit şi inima celor mari şi se ridică fără nici o sfială împotriva domnului şi a vechilor orînduieli, aducînd şi străini cu ei pe capul bietei ţări.

Seara, la popasuri, în jurul focurilor, oamenii se întrebau şi încercau să ghicească cu ce putere vine duşmanul. Nu era încă prea frig ca să facă focul, dar aşa-i obiceiul românului, cînd a găsit loc de mas peste noapte, adună cîteva găteje şi încropeşte un foc, chiar şi cînd nu-i de trebuinţă. Focul înseamnă vatră, adică legătura cu pămîntul pe care te afli şi lumina lui poate să-i apere pe oameni de multe rele, el curăţă şi sfinţeşte locul unde a fost făcut şi oamenii ştiau sau simţeau că este aşa, din care pricină se şi sfiau să spurce un asemenea loc, ferindu-l la nevoie. Mai întîi că alunga întunericul, care se află sub puterea Celui Rău, iar întunericul cîte n-ascunde? Răpuşi de oboseală, oamenii cădeau roată în jurul focului, după ce puseseră piedici cailor şi cînd se crăpa de ziuă îşi adunau lucrurile,

le urcau pe cai şi porneau iarăşi neosteniţi la drum. Pan Cosma întîlnise nenumărate pîlcuri de orheieni, soroceni, iar slugile sale, pe care i-a întîlnit la Todireni, i-au spus că lăpuşnenii şi tighecenii, cu toată Ţara de Jos, se îndreaptă spre Cetatea Nouă a Romanului unde pusese domnul beleag, adică tabăra unde urma să se adune cei ce rămăseseră credincioşi domniei.

De la Todireni, pan Cosma Movilă cu ceata lui a trecut peste culmile domoale dintre Jijia şi Miletin, după care a luat-o spre Hîrlău şi de aici la Tîrgu Frumos, coborînd apoi pe apa Siretului pînă aproape de Roman, unde se afla beleagul. Ştefăniţă alesese acest loc pentru că de aici el s-ar fi putut repezi în calea duşmanului ori de unde s-ar ivi acesta. Faţă de păsurile care duceau dincolo de munte el se afla la mijloc, iar de Lehia, de unde ar fi putut năvăli pribegii, la o depărtare care să-i îngăduie răgazul să strîngă o oaste cît mai numeroasă.

Primul lucru pe care l-a făcut Cosma Movilă a fost acela de a se înfăţişa domnului cu ceata lui. Ca mare boier, se cuvenea să facă acest lucru şi Ştefăniţă l-a primit cu mare bucurie. Alături de bătrînul boier sta feciorul lui cel mare. Umblaseră unele zvonuri în legătură cu unele fapte ale acestui fecior, dar nu mai era timp acum de desluşit vorbele care umblau în toată ţara, nu numai despre Ion Movilă dar şi despre alţii. El era acum alături de tatăl său, purta o platoşă de oţel după moda leşească, frumos lucrată care primea şi întorcea lumina soarelui în fulgere scurte. În spatele celor doi boieri erau rînduiţi treizeci de slugi, bărbaţi aleşi, unul şi unul, cu cămăşi grele de zale peste îmbrăcăminte şi coifuri de oţel, pe cai puternici şi iuţi. Cetele unor asemenea boieri erau floarea oastei moldovene şi multe asemenea cete se aflau acum sub puterea vrăjmaşilor domnului. Ştefăniţă i-a mulţumit lui pan Cosma pentru credinţa lui. A doua oară într-un an, faptă oare l-a bucurat pe bătrînul boier şi l-a făcut pe Ion să se simtă stingher şi vinovat. Era acum sănătos trupeşte, dar icoana fetei pîrcălabului Condrea nu se ştersese din inima lui. L-a ascultat pe tatăl său şi a pornit chiar cu bucurie la oaste. Nădăjduia că înfruntarea dintre pribegi şi domn ar fi putut să-i aducă şi mîntuirea lui. Nu ştia cum ar fi putut să-i vină această mîntuire şi nici nu vroia să pună în cumpănă credinţa faţă de domn şi soarta dragostei lui. Spera într-o minune, pe care minune n-o vedea nici el prea lămurit. Poate că norocul lui cel bun avea să-l slujească de data aceasta şi să-i aducă alinarea de care avea atîta nevoie. Acum sta în faţa stăpînului ţării care se bucura de credinţa tătînelui său, deci şi de credinţa lui. A simţit cum îl scutură fiorii, pentru că pe faţa nevăzută a sufletului său biruise uneori nădejdea împlinirii dorinţelor lui în pofida celor vroite şi nădăjduite de domn. Şi nici acum inima lui nu-i da ghes să făgăduiască, măcar în închipuirea sa, credinţă cuiva care era cu puţin mai în vîrstă ca el, dar care ştia să întruchipeze toată măreţia cuvenită unui domn pe deplin stăpîn pe el şi stăpîn pe alţii, îl zăpăcea credinţa nestrămutată a tatălui

său. Puterea şi bogăția îl îndrituiau să facă parte din sfatul domnesc şi iaca, trecuseră zece ani de cînd nimeni nu s-a gîndit la una ca asta. Şi, în loc să fie supărat, pan Cosma se purta ca şi cum ar fi fost omul căruia i se arătase numai cinstire din partea domniei. I se părea că neamului lui i se făcuse o nedreptate. Cu toate că avea multe pe inimă, pentru a nu-l privi cu dragoste pe domnul său, Ion nu înțelegea de ce stăruia în el un simțămînt de supunere şi de credință față de acesta atunci cînd se afla în preajma domnului. Nu mai înțelegea nici el bine ce ar trebui să facă pentru a fi cu sufletul curat față de cei cărora le era îndatorat cu o asemenea stare. N-a primit cu bucurie poftirea domnului făcută tatălui său de a lua parte la sfatul ce avea să se țină în cortul măriei sale sau în Cetatea cea Nouă a Romanului. I s-a părut firesc să fie aşa. Ceea ce-l turbura pe feciorul de boier era războiul în sine. Era pentru prima dată cînd avea să ia parte la o înfruntare pe viață şi pe moarte între oameni. Această înfruntare era înfricoşătoare pentru că oamenii de acelaşi neam şi aceeaşi lege urmau să se ucidă cu încrîncenare unii pe alții. Era ca şi o luptă între frați. Pentru prima dată în viața lui avea să ia parte la o bătălie. Va trebui să ucidă ca să nu fie ucis, avea să stea față-n față cu moartea. Nu-i era frică, în starea în care se afla, dar nici nu se gîndea cu nepăsare la ea şi-l tulbura şi mai mult gîndul că n-a avut norocul ca această primă şi cea mai de seamă încercare din viața unui bărbat să se fi petrecut cu un duşman de altă limbă şi altă lege. I-ar fi fost uşor să ştie că se bate pentru moşia lor, pentru marea moşie care era țara, că se bate pentru libertate, pentru credință, pentru neamul şi urmaşii neamului său. Pe cînd aşa? Unii boieri l-au hiclenit pe domn, dar sînt numai cîțiva? Nu s-a aflat, în drum spre Roman, că şi alți boieri, care nu pribegiseră, au trecut de partea celor care s-au ridicat împotriva lui Ştefăniță? Greşeşte unul, doi, dar să greşească atîția! Nu cumva or avea şi ei o dreptate a lor pe care n-o înțelege el? Îi era teamă să-i destăinuiască lui pan Cosma asemenea gînduri, pentru că-l vedea prea strîns legat de credința lui față de domnie, iar cu alți boieri, pe care-i întîlniseră în drum şi cu care tatăl său stătuse în mai multe rînduri la sfat, iar nu intrase în vorbă din sfială dar şi dintr-o nelămurită teamă față de pan Cosma, Îi căşunase atîta necaz tatălui şi cînd a înțeles cît ar fi însemnat pentru pan Cosma hiclenirea lui, a crezut că e mai bine să fie ascultător şi cuminte pentru o vreme, nu ca să-i intre lui în voie, dar ca să n-o supere pe jupîneasa de la Hudeşti, s-o ştie liniştită şi mai ales să n-adaoge la grijile ei şi alte necazuri pe care le-ar fi adus el pe capul neamului său.

Erau zile pline de lumină, o lumină blîndă de toamnă, iar dimineața în răsăritul soarelui erau asemenea limpezimi că se vedeau strălucind Ceahlăul şi mai spre miazăzi, culmile domoale ale Tarcăului. Tabăra se întocmea de pe o zi pe alta, pe măsură ce veneau oamenii altor ținuturi. În timp ce iscoadele aduceau veşti despre mişcările pribegilor, la beleagul de

lîngă Roman se putea vedea acum că de partea domnului era cea mai mare parte a țării. Domnia se bucura de credința celor mulți şi Ştefăniță înțelegea şi mai bine, în asemenea împrejurări, că datoria unui domn drept este aceea de a-i apăra pe cei slabi împotriva celor puternici. Tăria domnului şi tăria țării nu sta numai în boierii cei mari şi nici măcar în toți boierii. Răzăşimea era o parte de nădejde din oastea țării şi nici ceilalți oameni de rînd nu erau de lepădat. Pe toți aceştia nu trebuia să-i uite un domn care dorea să fie atotputernic. Erau buni să plătească birul, dar iată-i acum venind să-şi pună capetele pentru domnul lor. De data aceasta era vorba nu de soarta țarii, ci de scaunul lui Ştefăniță şi după cîte înțelegeau ei cu mintea lor, era vorba şi de o soartă ceva mai rea pe care pribegii ar fi dorit să le-o croiască pentru vremurile viitoare.

În primele zile ale lunii septembrie, din şirurile aduse de iscoade se vedea limpede că cea mai mare parte a pribegilor venea din Transilvania prin pasul Ghimeş-Palanca. Laioş craiul nu-i putuse opri, pentru că nu avea nici o putere în aceste părți, iar domnii locului nu-i priveau cu ochi răi pe pribegi, îngăduindu-le să treacă nestingheriți peste moşiile lor şi să tocmească oameni în leafă ori în dobîndă atît cît credeau de cuviință şi-i țineau băierile pungilor. În loc să ajungă la Roman, unii dintre boieri au ținut drumul înainte spre soare-apune în întîmpinarea pribegilor. La trei septembrie cetele pribegilor răzbeau la Bacău, unde rămîneau o zi ca să aştepte întăriri din Țara de Jos. În următoarele două zile au început să urce pe îndelete pe valea Siretului spre Roman. Petre Cărăbăț nu era mulțumit de cîți oameni veniseră la chemarea lui şi trăgea nădejdea că mulți alții îl vor ajunge din urmă. În şase septembrie pe seară, pribegii ajungeau la Chelăreşti. Dincolo de apa Moldovei se vedea cetatea ridicată de Ştefan Vodă cel Bătrîn şi tîrgul Romanului. Ştiau că Ştefăniță este cu oastea acolo, dar în afara unor pîlcuri de călăreți care se trăgeau repede îndărăt, nu-şi dădeau seama cîtă oaste este în fața lor. La sfatul ținut la Trifeşti, unde a înnoptat oastea pribegilor, s-a hotărît să rămînă pe loc pînă află ce putere le stă împotrivă. Nu trebuia să se grăbească şi să atace ei mai întîi. Ei trebuiau să aştepte pe malul drept al Moldovei. Dacă Ştefăniță Vroia să-i atace, atunci să treacă el apa, pe malul pe care se aflau ei. De nu, era dată poruncă straşnică să nu se clintească nici un pîlc de oaste înainte. Conducătorul cu numele era Petru Pribeagul, în fapt cel care avea însărcinarea să-i ducă, pe oameni la luptă era Petrea Cărăbăț. Pîlcurile de boieri şi de mercenari pedeştri şi călări, tocmiți in Polonia şi Transilvania erau conduse de pîrcălabii Condrea şi Costea, Cosma Şarpe trebuia să stea in preajma viitorului domn. Trotuşan logofătul şi Săcuian ceaşnicul, deşi se lipiseră de la început de boierii care se ridicaseră împotriva lui Ştefăniță, rămăseseră in Transilvania spre marea mînie şi nemulțumire a lui Cosma Şarpe şi a lui Petrea Cărăbăț.

X

În aceeaşi seară, în tabăra de la Roman, Ştefăniţă ţinea sfat cu toţi boierii. Domnul avea să conducă oastea. Petrică hatmanul avea să fie în faţa domnului cu cetele boierilor. Pe partea stîngă, peste răzăşimea călare era numit Grozav, pîrcălabul Romanului. Hurul spătar şi Barbovschi aveau să conducă pe partea dreaptă, unde se aflau boiernaşii şi lefegiii. Gloatele pedestre aveau să stea în spatele domnului împărţite în mai multe pîlcuri aflate sub conducerea postelnicului Liciu, Comisului Hîrsu şi a pîrcălabilor Vlad şi Scripcă. Ceilalţi boieri din sfat, cu cetele lor trebuiau să stea în preajma domnului. Acelaşi lucru i s-a cerut lui Cosma Movilă. Lui Ion nu i-a plăcut o asemenea cinste. Ar fi vrut să fie în faţă, lîngă boierii aflaţi sub conducerea lui Petrică hatmanul. Dar voia era la alţii şi el a trebuit să se supună.

În zorii zilei de şapte septembrie, cînd primele raze de soare făceau să răsară din umbre crestele Ceahlăului, oastea domnească s-a pus în mişcare în luncile Moldovei unde nu se făcuse încă lumină deplină. Cete de călăreţi trecuseră mai înainte apa şi înaintaseră spre Trifeşti. Oastea a trecut cu tocmeală peste Moldova, după care s-a rînduit aşa cum fusese hotărît în Sfatul ţinut decuseară. Totul s-a făptuit fără sunet de tobe sau trîmbiţă. Se auzeau numai glasurile căpeteniilor poruncind scurt şi era o minune să-i vezi pe oamenii rupţi de pe ogoarele lor cum se mişcau şi se orînduiau de parcă oastea le era meşteşugul de căpetenie.

Străjile pribegilor cum au simţit că oastea lui Ştefăniţă se mişcă au dat de veste căpeteniilor lor. Oamenii şi-au pregătit cele de trebuinţă pentru luptă cu mare grabă şi întreaga tabără aştepta poruncile celor mari. Cosma Şarpe, Petrea Cărăbăţ, Condrea şi Costea au grăbit spre buza dealului pentru a se dumeri în legătură cu puterea oastei lui Ştefăniţă. Erau însoţiţi şi de căpitanii mercenarilor aduşi din Polonia şi din Transilvania. Nu le-a fost greu să-şi dea seama că în faţa lor se afla o oaste numeroasă, mai numeroasă decît aceea pe care izbutiseră s-o ridice ei. Deşi numărul boierilor care se alipiseră pribegilor, de cum trecuseră munţii în Moldova, era destul de mare, se vădea în dimineaţa zilei de şapte septembrie că rămăseseră încă mulţi din cinul lor alături de Ştefăniţă.

— Gloatele sînt împotriva noastră, a mîrîit în barbă Petrea Cărăbăţ. Toţi momîrlanii şi netrebnicii, toată pleava care-ar trebui să stea cu fruntea

în țărînă, iată că s-au ridicat la oaste, mîndră oaste, bună de păzit turmele şi de mînat porcii la jir.

Vorbele fostului vornic de Țara de Jos n-au fost luate în seamă de tovarăşii săi care priveau îngîndurați felul cum se buluceau şi se orînduia pîlc după pîlc călărimea şi pedestrimea lui Ştefăniță. Erau ei netrebnici şi nu oşteni adevărați, dar erau mulți. La aşa ceva nu se aşteptaseră. Ei îşi închipuiseră că vor avea de luptat cu puțini lefegii din jurul domnului, cu cetele cîtorva boieri rămaşi credincioşi acestuia, poate şi cu boiernaşii cu care marii boieri aveau din ce în ce mai numeroase pricini, dar în socotelile lor nu intraseră oamenii pămîntului, nu crezuseră că îi va sări toată țara într-ajutor. Era prostime multă sub steagurile domnului, care nu se putea măsura ca îndemînare şi nici ca vitejie cu ei, care erau boieri mari şi n-avuseseră în viața lor altă grijă decît aceea de a deprinde din fragedă tinerețe mînuirea paloşului, a lancei, a arcului. Mai erau şi răzeşii, unii pedestriți, alții călări şi nu era greu să-i deosebeşti de oastea boierească. Îmbrăcămintea lor era de culoarea pămîntului, erau mai bine înarmați şi nu cunoşteau ce-i frica. Nici moartea nu-i speria pe neamul acesta de oameni al dracului de îndărătnic, mergeau la luptă ca la nuntă, fără fereală, încredințat fiind fiecare că de-i va fi să moară, se va întîmpla oricum, iar de-i va fi să scape, va scăpa şi din iad. Cum ți-o fi scris, spuneau ei, şi nu le mai păsa de nimeni, lepădau orice grijă şi porneau la luptă cu inima uşoară, ca la orice altă muncă ce se cerea să fie făcută temeinic şi la timp. Scoteau strigăte înfricoşate cînd porneau la luptă, iscîndu-se o hărmălaie că nu se mai înțelegea ce se petrece nici în cer nici pe pămînt, ştiau să se sprijine unii pe alții, erau sprinteni şi aveau vînă tare, stau dîrji ceasuri în şir, fără şovăire, fără să simtă slăbiciunea brațului de-atîta trudă. Erau nişte mişei, nişte sărăntoci. Cea mai mare parte dintre ei veneau la oaste cu sumanele de nuntă, care erau acum păstrate pentru moarte, pentru că altele şi de mai aveau, erau soarbe şi nu se cuvenea să se înfățişeze domnului cu nădragii rupți în părțile ruşinoase. Trebuiau să arate bine la nuntă şi la înmormîntare, iar războiul era un soi de nuntă cu multe înmormîntări, înmormîntare încă cu falâ, pentru că moartea nu-l doborîse pe om ca pe un netrebnic din pricina bătrîneții sau a vreunei slăbiciuni trupeşti, ci ca pe un viteaz, în plină putere şi în folosul tuturor. Cînd toată oastea lui Ştefăniță s-a orînduit în valea Moldovei, o parte din călărime urcînd coasta mai în sus de Trifeşti, căpeteniile pribegilor au hotărît ce trebuie făcut într-o asemenea împrejurare. Deşi îşi dădeau seama că în fața lor stă multă oaste a cărei putere nu trebuia luată în derîdere, au fost toți de părere că este potrivit ca să se primească lupta. Fuseseră făcute prea multe sforțări ca să adune atîta oaste şi era păcat să nu-şi cerce norocul acum. Numai că orînduiala făcută decuseară trebuia lăsată de o parte şi lupta avea să se desfăşoare după un alt tipic. Oastea pribegilor era alcătuită din călărime.

Era o oaste aleasă şi ca oameni şi ca arme. Ca să biruie, s-a hotărît ca să atace, în rînduri strînse şi într-o singură alcătuire. Îi aveau în față pe boierii credincioşi lui Ştefăniță, călărime răzăşească şi lefegii, floarea oastei domnului. Dacă această oaste era ruptă de o izbitură puternică, atunci bătălia era ca şi cîştigată. Iureşul trebuia să se prelungească şi peste pedestrimea din spate, pentru ca izbînda să fie deplină.

S-au format pîlcurile ce trebuiau să meargă unul alături de celălalt şi au coborît pe îndelete în lunca Moldovei, loc larg şi neted numai bun pentru desfăşurarea unei oşti de călăreți.

Soarele se înălța pe boltă înecînd în lumină întreaga vale a Moldovei. Nu era nici cald nici frig, o vreme numai bună pentru o treabă ca aceea pentru care se afla atîta mulțime de oameni în lunca Moldovei nici că se putea. Pe măsură ce se apropia clipa cînd va sta față-n față cu un om pe care nu-l cunoştea, dar pe care trebuia să-l supună pentru a nu fi răpus, Ion simțea cum îl cuprinde o stare de nelinişte şi parcă de slăbiciune. Cercîndu-şi armele pentru a le şti la locul lor, a rămas descumpănit. Sabia dreaptă, cu două tăişuri, i se părea o jucărie, atît era de uşoară. Îi era teamă că nu va putea cu o sculă aşa de bicisnică să poată vătăma pe vrăjmaşul necunoscut pe care-l vedea ca pe un uriaş gata să se prăvale asupra lui şi să-l strivească. S-a uitat la tătîne-său şi boierul Cosma Movilă nu arăta nici o îngrijorare. Sta în şa neclintit, nu-i păsa cine se află în față nici cu ce putere avea să se înfrunte el şi ai lui. Ion s-a uitat în spate şi pe fețele slugilor lui pan Cosma se citea aceeaşi linişte. I-a întîlnit privirea lui Nicoară, şi acesta a făcut un semn din ochi şi cu capul, ceea ce-nsemna că toate au să fie aşa cum trebuie. În clipa aceea s-au auzit chiuituri în depărtare, apoi ropotul surd al copitelor izbind pămîntul şi valul de călăreți care se aflau în față s-au mişcat, punînd repede caii la trap. A urmat izbitura dintre cele două valuri de călăreți şi lupta s-a purtat o vreme, fără să încline nici de o parte nici de alta. Cînd pe partea lui Hurul şi Barbovschi s-a simțit o oarecare slăbire, apoi cînd şi inima oastei şi pe partea lui Grozav s-au ivit semne că pribegii sînt gata să-i cotropească pe oamenii domnului, Ştefăniță a ridicat spada domnească tăind văzduhul cu ea şi, în clipa aceea, cu domnul în frunte s-au prăvălit înainte cetele boiereşti, urmate la pas domol de pedestrime care trebuia să sprijine mai întîi cele două aripi aflate în nevoie şi după aceea să se repeadă acolo unde era de trebuință vrednicia celor mulți.

Ion s-a folosit mai întîi de lance şi lovitura a fost atît de puternică, încît n-a mai putut-o desprinde din trupul celui ce să prăvălea. Era amețit, toate i se învăluiau în față, nu izbutea să desluşească decît locul unde trebuia să izbească. Scutul sau sabia înlăturau lovituri pe care le ghicea mai degrabă. Alături îi simțea pe oamenii lui pan Cosma cum lucrau cu multă sîrguință şi îndîrjire. Pe măsură ce trecea timpul, clipele nu mai erau

nemăsurate, cît un veac, lucrurile începeau să se retragă în matca lor, iar mişcările deveneau mai limpezi. Ion a început să desluşească ce-i cu el şi ce este în jurul său. O mişcare spre dreapta şi roibul asculta şi lua parte la luptă ajutîndu-şi stăpînul, de parcă ar fi fost o ființă cugetătoare, o împunsătură dibace urmată de descumpănirea şi apoi de prăbuşirea celui atins. O namilă-n față, pregătindu-se să-l zdrobească cu o lovitură năpraznică de ghioagă, dar săgeata țintită fără greş de Cîrstea l-a făcut să se holbeze mai întîi şi apoi să se frîngă-n două peste oblîncul şeii. După aceea s-a petrecut un lucru pe care el nu l-a înțeles: În față, falnic, cu sabia pătată de sînge, neînduplecat în priviri i-a apărut Condrea pîrcălabul. Pentru o clipă, Ion a rămas descumpănit, şi pînă să se dumirească ce se-ntîmplă cu el, a simțit cum îl săgetează ceva fierbinte. A încercat să-şi sprijine bine picioarele în scările de la şa, dar o negură ca o aripă uriaşă de pasăre i-a acoperit treptat ochii şi atît a putut să-şi dea seama că este pierdut şi n-a mai simțit şi n-a mai ştiut nimic din cele ce se petreceau în jurul lui.

XI

Şi-au vălmăşit în minte-i chipuri cunoscute şi neştiute, apăreau împărecheri stranii, se topeau ca să facă loc altora ca, la rîndul lor, şi ele să dispară, alunecînd de parcă n-ar fi avut trupuri din carne şi oase care să le pună în legătură trainică cu pămîntul. Această fugă halucinantă a feţelor era însoțită de un vuiet nemaipomenit. Strigăte şi țipete, izvorîte nu se ştie de unde, făceau să fie înfricoşătoare această vedenie.

Chiar şi atunci cînd pe chipurile ce se prindeau într-o neostenită mişcare se vădea o mare veselie, nu era vorba de o bucurie pămîntească, ochii lor aveau o sticlire de gheață care făcea ca rîsul să se preschimbe-n rînjet. Şi din această vălmăşeală a răsărit chipul bărbos al lui Condrea, pe fața căruia se vedea un zîmbet drăcesc, şi creştea matahala acoperind toată zarea, se apropia amenințînd cu o ghioagă uriaşă, bucurîndu-se dinainte că nu-i va scăpa prada care avea să fie strivită într-o clipă. Ion a încercat să se ferească, să fugă, dar picioarele nu i se puteau desprinde de pămînt, şi l-a cuprins o groază fără margini. După care toate au fost supte de o putere năpraznică spre una dintre laturile zării şi nori vineți au acoperit iarăşi fi-

rea. S-au aşternut şi cîteva clipe de mare linişte, clipe care au durat cît un veac, pe care le-ar fi dorit fără de sfîrşit, cînd i s-a arătat chipul Măgdălinei. Venea şi ea pe trîmbe de lumină care o purtau pe deasupra unor pajişti ce se întindeau la nesfîrşit, sta cu capul puțin aplecat într-o parte şi se citea pe chipul ei o tristețe nemărginită. L-a privit fără ură, fără bucurie sau fără milă, ca şi cum l-ar fi privit un străin pe care nu-l văzuse niciodată. Era un gînd al ei pe care el îl înțelegea fără ca ea să rostească o vorbă. A întins mîinile spre ea şi a strigat-o cu un glas în care el vroia să fie şi dragoste şi disperare, dar fata luneca încet fără să ia aminte la nimic. Şi atunci, aceeaşi pasăre neagră ce şi-a întins aripile peste mintea şi lumina ochilor lui, s-a repezit cu ghiarele ca nişte cîngi de oțel ca s-o prindă pe fată şi s-o ducă pe alte tărîmuri şi Ion a strigat înnebunit că o pierde iarăşi fără ca măcar să-i fi auzit glasul, a vrut să se repeadă spre fată, dar n-a izbutit să-şi urnească trupul care era țintuit de pămînt şi s-au topit iarăşi şi s-au vălmăşit toate rămînînd stăruitoare țipetele de mai înainte care izbucniseră, însoțite de izbituri de fiare ce sunau ascuțit prefăcîndu-se în şuierături nefiresc de puternice care făceau să-i țiuie urechile şi tot capul. Şi negura a cuprins iarăşi toată ființa lui Ion şi flăcăul a simțit nevoia să vîslească în sus, spre înălțimi ca să descopere un fir cît de mic de lumină. Hăuri se căscau deasupra altor hăuri şi el încerca să se smulgă din întunericul care-l trăgea în jos, lipindu-se de el ca o smoală fierbinte, năclăindu-i trupul şi sufletul, aburi se vălătuceau în sus învăluindu-l şi încordarea lui a crescut, dorul şi năzuința spre lumină au fost şi mai puternice. Şi atunci s-a împlinit minunea: Întunericul şi fumul aburilor s-au vîrtejit, alungîndu-se cerc după cerc pînă cînd s-a făcut o spărtură prin care a răzbit lumina şi albastrul cerului. A clipit nedumerit pentru că n-a înțeles ce se întîmplase cu el. Lumina şi culoarea cerului au fost rupte de trupuri de oameni, adică părți de trupuri pe care le putea zări el şi de copite sau crupe de cai care se împingeau cu mare strigare şi se sprijineau unii pe alții. Încet, încet Ion şi-a dat seama ce s-a întîmplat cu el. Trăia deci şi lupta se purta mai departe. A încercat să privească locul unde se afla căzut dar n-a putut să-şi mişte în voie capul. A zărit spre dreapta, nu departe de umărul lui, cum atîrna capul unui țăran, asta se vedea după căciulă, frînt parcă din grumaz. I se prelinsese o dîră de sînge la colțul gurii şi rămăsese cu capul ridicat într-o parte, cu ochii deschişi, privind neclintit în tina cu care trupul lui se înfrățise iarăşi pentru veşnicie. Ion a încercat să-şi mişte o mînă ca să se sprijine în ea, dar o durere ascuțită l-a săgetat iarăşi. Aceeaşi aburi, ca un fum alb s-au învălătucit acoperindu-i ochii şi ființa lui a lunecat iarăşi în întunericul care l-a sorbit fără să i se mai poată împotrivi.

Cînd a pornit la atac măria sa Ştefăniță Vodă, cu cetele de boieri care stătuseră în preajma lui şi cu lefegiii pe care-i ținea domnia, s-a urnit şi gloata pedestră ca să sprijine strădania celor din față.

Năvala pribegilor a fost oprită, zadarnic s-a vîrtejit în mai multe rînduri ca să poată frînge puterea din fața lor, că n-a fost chip: Cetele lor s-au tălăzuit fără să poată trece peste digul de care se izbeau, lupta s-a încins temeinic pe toată linia de bătaie şi asta însemna pieirea lor, pentru că puterea cea mare şi multă se afla de partea domnului. Petrea Cărăbăț, bătrînul Cosma Şarpe şi alte căpetenii ale pribegilor au cercat să-şi ducă cu multă vitejie cetele la luptă, fără să se cruțe, îmbărbătîndu-i pe ceilalți cu curajul lor. Ci nimica nu au folosit pentru că în inima pribegilor a început să-şi facă loc frica şi spaima. Ştiindu-şi moartea de-a pururea înaintea ochilor şi că nici loc de odihnă nu se află pentru ei, nu le-a mai stat inima la război. Au picat mulți dintre ei. Condrea pîrcălabul, după ce l-a împuns pe Ion, a încercat să sprijine o lovitură dintr-o latură pe care se grăbea să i-o dea lui Nicoară, care venise în ajutorul stăpînului său, dar n-a mai avut timp să-l întîmpine pe Pătru Manciu care l-a izbit cu sete peste coiful de oțel, după care l-a împuns de pe cal şi i-a pus juvățul de gît. A fost prins şi cel de-al doilea pîrcălab de la Neamț. Aceeaşi soartă au avut şi alții, fiind cotropiți pribegii de numărul cel mare al oamenilor domniei. Alții au fost hăcuiți şi nu se putea aştepta nimeni la nici o îndurare. Acum nu mai era vorba de o luptă oarecare, avea loc o răfuială între cei de rînd şi boierii care nu mai cunoşteau nici o îngrădire în pofta lor de a avea pămînt şi putere.

După o vreme pribegii şi-au dat seama că vor pieri cu toții, căci nu pot izbîndi pe un domn căruia i-a sărit țara într-ajutor. Şi atunci, în frunte cu Petrea Cărăbăț, cu Cosma Şarpe şi cu pretendentul Petru Pribeagul au năzuit în jos, spre Bacău, ca să apuce calea munților şi să scape în Transilvania.

N-au putut să rupă lupta cu tocmeală, ci s-a răşchirat oastea lor fugînd care încotro au văzut cu ochii. Cei ce-au izbutit să-i urmeze pe căpeteniile lor au scăpat cu bine, fără prea mare sminteală, cei care s-au răsfirat însă în cete mici, au fost urmăriți prin păduri şi pe potecile de munte, unii fiind prinşi, mulți dintre ei fiind măcelăriți.

Ştefăniță, mulțumit de izbîndă, a trimis numai o mică parte din călărimea sa ca să ia urma pribegilor, pe ceilalți i-a mai oprit o zi pe loc, după care i-a slobozit la căşile lor. În ziua aceea, cînd au rămas cu toții în preajma domniei a avut loc şi o judecată a pribegilor prinşi. Domnul a hotărît să li se taie capetile ca mari trădători ce erau şi atunci au pierit Condrea, Costea pîrcălab, Sima vistiernicul, Ivanco logofătul şi mulți alții, că osteniseră călăii de atîta muncă. Pe alții, domnul i-a răsplătit cum se cuvine şi mulți inşi au fost dăruiți şi multora li s-a făcut cinstea de a fi numiți viteji de către domn.

S-au grijit apoi fiecare de morții şi de răniții lor. Bătrînului Cosma Movilă, Ştefăniță i-a mulțumit pentru credința arătată şi l-a chemat pe doftorul măriei sale ca să-i dea îngrijire feciorului de boier. Slugile lui Cosma

au tocmit un soi de împletitură pe doi pari care au fost legați de doi cai şi pe împletitură au aşternut pocladă şi straie după care l-au pus peste ele pe Ion. Tînărul a izbutit să mai deschidă ochii odată cînd au pornit la drum, de la Tîrgul Romanului spre Hudeşti şi a înțeles că viața lui este în mare primejdie, încurajările celor din jur porneau din inimă, dar prea erau rostite cu un ce, în glas, care l-au făcut să priceapă că norocul lui cel bun de pînă atunci l-a părăsit. Simțea o durere ascuțită lîngă umărul drept dar nu-şi da seama ce s-a întîmplat. Ghicea că nu este bine ce se petrecea cu el. Dacă ar fi fost ceva uşor nu şi-ar fi pierdut firea de atîtea ori şi nici n-ar fi zăcut în neştire. Dar nu apuca să revină printre cei vii şi iarăşi se afunda în neştiință şi întuneric. Boierul cel bătrîn ştia că fiului său i-ar fi prins mai bine să stea nemişcat dar nu avea nici o curte pe aproape şi nici nu putea s-o lase pe jupîneasa lui să se prăpădească de grijă. Poruncise să meargă la Hudeşti pentru că acolo feciorul avea să fie bine îngrijit. Printre oamenii săi se afla şi unul priceput în oblojitul rănilor, Avram din Balasăneşti, vornic al curților boiereşti de dincolo de Prut.

Au călătorit greu, pentru că se mişcau cu multă îngrijire ca să nu-i dăuneze feciorului lui Cosma Movilă. Avram avea mînă uşoară, era în stare să pună la loc orice os rupt sau numai sărit din încheietură, dintr-o singură mişcare, şi fără prea multă durere. Cel oblojit de el simțea o junghietură mare şi cînd se holba de durere şi încerca să sloboadă un răcnet, simțea cum se alină şi se ostoia durerea de parcă era luată cu mîna. Avram era slab în descîntece. Asta era o treabă a muierilor, nu a bărbaților. Cunoştea însă puterea multor buruieni şi ştia cum să se folosească de ele pentru a vindeca răni diferite. I-a mărturisit stăpînului că rana lui Ion este cu mare primejdie. Va putea să scape dacă îl va ajuta tinerețea şi puterea lui.

După o săptămînă de drum, boierul Cosma cu slugile pe care le avea în Țara de Sus îşi făcea intrarea în curțile de pe apa Başeului. Jupîneasa Teodosia, care stătuse de veghe în ultimele zile cînd la Hudeşti începuseră să vină veşti despre ciocnirile şi lupta cu pribegii, veşti amestecate din care nu puteai lămuri mare lucru, cerceta ba bobii, ba visele avute, cu o țigancă bătrînă şi pricepută, în nădejdea că va desluşi ceva din ceea ce se petrecea departe de casa ei. Nici unele, nici altele nu i-au dezvăluit nici o taină şi iată acum, pe porțile curților domniei sale pătrundea ceata de oamenii care-i slujeau pe ei, pe urmaşii Hudiceştilor şi pe fețele lor nu se citea bucuria întoarcerii la vatră. Un semn rău şi ochii jupînesei au căutat pricina acestui rău, l-a zărit pe pan Cosma, nu l-a zărit însă pe Ion şi printre călăreți a văzut targa purtată de cai şi a înțeles că nenorocirea s-a abătut asupra casei lor. A dat un țipăt ascuțit, s-a clătinat o clipă şi slugile i-au sărit în ajutor, după care a strigat cu glas mare şi a cerut să i se spună dacă feciorul ei trăieşte sau nu. Pan Cosma a grăbit, s-a aflat repede lîngă ea şi i-a strigat şi el, la rîndul său, că Ion trăieşte.

Jupîneasa Teodosia s-a întors spre femei, a cerut să vină Rafira, țiganca pe care toată lumea o socotea a fi un vraci neîntrecut, a poruncit să i se fiarbă apă şi să se pregătească odaia cea de lîngă cuhnie pentru Ion. După care le-a cerut oamenilor să coboare cît mai repede pe fecior. Acesta începuse să aibă şi o uşoară fierbințeală. Avram spunea că asta nu e bine deloc. Jupîneasa şi-a privit feciorul care zăcea alb şi neputincios şi iar a simțit o mare slăbiciune în trupul său după care, însoțindu-l, mărturisea cu o voce abia stăpînită, printre lacrimi, toată dragostea şi durerea pe care le trăia dumneaei în acele clipe. Era o jelanie, ca la mort, şi asta l-a mîniat pe pan Cosma, care şi-a văzut de ale sale şi ale slugilor. Viața trebuia să intre iarăşi pe făgaşul ei firesc, după această turburare pe care o stîrnise nebunia marilor boieri ai țării. Armele trebuiau curățate şi îngrijite ca nişte lucruri de preț ce erau. Cît îl priveşte pe fiu-său, dracu să mai înțeleagă, păgubos ca ăsta rar să mai vezi pe cineva. Cînd să te aştepți la mari foloase din partea lui, căpiază după o muieruşcă şi bate hotarele ca s-o găsească, iar la război, să-i plîngi de milă nu alta. Pan Cosma nu-şi putea închipui cum un tînăr cu îndemînarea lui Ion s-a lăsat răpus, de un războinic bun ce-i drept, dar feciorul său nu era singur, slugi vrednice, a căror vitejie a fost dovedită în atîtea rînduri, erau alături de el, îl putea deci dovedi el pe Condrea. Nicoară spune că a fost ceva acolo, nici el nu ştie bine ce, numai Ion de se va înzdrăveni va putea să lămurească, dar la război nu-ți este îngăduit să ai clipe de şovăială sau de nebăgare de seamă. Dacă nu omori tu, te omoară duşmanul pe tine. Să nu ție minte o învățătură atît de simplă! Pe ce lume şi-o fi închipuit că trăieşte băiatul asta? O mîngîiere avea pan Cosma: ceilalți feciori, deşi mai mici, se arătau a fi cu picioarele pe pămînt, nu cum era zăludul ăl mare. Era cu inima cătrănită boier Cosma şi pornit rău împotriva prostiei altora, de aceea a lăsat-o pe jupîneasa Teodosia să se descurce cum o şti şi cum o putea.

Erau clipe de alinare, cînd fierbințeala părea că este în scădere. Faptul că sta nemişcat şi că scăpase de hurducătura care-l chinuise zile în şir, îl făceau să-şi vină în fire, pentru scurtă vreme. Era ca o desprindere de ceva greu, nedesluşit, care-l trăgeau în jos, iar revenirea printre cei vii şi sănătoşi era ca o limpezire, ca o plutire uşoară. Îi vedea chipul Teodosiei cum îl priveşte. În ochii ei îndurerați era şi milă şi dragoste nesfîrşită. Se bucura că-i poate spune cîteva vorbe şi că el o ascultă şi o înțelege dar bucuria ei izvora dintr-o mare deznădejde.

Cînd creştea iarăşi fierbințeala, simțea cum se pierde şi orice încercare de a se păstra cu mintea întreagă în lumea Hudeştilor pe care o cunoştea în toată alcătuirea ei, fiind în stare să spună în ce vreme a anului se află numai după, cîntatul unui cocoş şi cîrîitul găinilor, sau după zbaterea pomilor, sau puterea vîntului şi a ploii, toată această strădanie a lui era zadarnică. Toate se topeau în timp ce ființa lui luneca într-o scufundare,

care era ca o curgere fără oprire. Uneori, această lunecare se prefăcea într-o prăbuşire în neguri fără fund. Ceea ce-l îngrozea era faptul că hăul care se deschidea sub el era brăzdat de pînze uriaşe de metal, subțiri ca nişte pînze de joagăr, fără zimți, cu dunga de sus ascuțită ca o lamă de brici, iar el se prăbuşea printre aceste lame, înțelegînd că orice atingere ar fi însemnat despicarea lui. Era o repede prăbuşire, amețitoare, cu zvîcniri într-o parte şi alta pentru a se feri de primejdie şi nu pricepea cum de se înfăptuia minunea şi scăpa teafăr. Creştea însă groaza odată cu această nălucire care nu părea să se mai sfîrşească odată, iar cei din jurul lui nu înțelegeau de ce uneori geme şi tresare cu fața schimonosită. Le puneau pe toate pe seama durerii şi îngrijorarea jupînesei Teodosia era mare şi cu temei. Cocea locul rănii şi dacă nu se oprea această coacere, copilul ei avea să se prăpădească. Înțelegea lucrul ăsta şi îşi chinuia mintea ca să găsească leacul care să-i scape feciorul. Rafira, țiganca, îşi pusese tot meşteşugul ei la încercare. Fierturile şi oblojelile ei nu dovedeau că schimbă cu ceva starea lui Ion. Şi, deşi n-ar fi vrut, gîndurile ei începeau să se adune şi nădejdile ei să se reazime într-o singură ființă de care-i era puțin teamă: Cîrstina din Mlenăuți. Pînă într-o zi, cînd l-a chemat pe Nicoară şi i-a cerut să încalece şi s-o aducă pe vrăjitoarea din satul aflat peste părău. Rafira s-a împotrivit cu îndîrjire. Puterea şi tainele în stăpînirea cărora se afla nu trebuiau puse în cumpănă. Pan Cosma a pufnit, în semn că nu-i face plăcere o asemenea dezlegare. Dorința jupînesei Teodosia de a-şi scăpa odrasla era însă mai tare decît voința altora şi a treia zi după Sîntă Maria Mică, pe chindie, Cîrstina şi-a făcut intrarea în curțile de la Hudeşti. Era aşteptată cu nădejde amestecată cu teamă. O vrăjitoare trebuie să arate ca şi Ucigă-l-toaca cu care era însoțită. Chiar dacă nu i se văd cornițele de sub testemel şi nici codița de sub catrință, nasul trebuia să fie musai coroiat şi ascuțit, ochii sfredelitori, scăldîndu-se în ape murdare şi urdori, gura pungită şi fața numai o încrețitură, gîrbovită gata să încalece pe un țap spurcat sau pe un măturoi şi să străbată văzduhul ca şi gîndul. Cei care ştiau că vine şi o aşteptau, nu le-a venit să-şi creadă ochilor cînd au văzut pătrunzînd pe poarta cea mică, o nevastă tînără şi frumoasă, cum rar se află printre oamenii de rînd şi necăjiți, în al căror trup se vădea întipărită truda de zi cu zi. Şi iată că din aceşti robi ai pămîntului răsărise, ca prin minune, o floare aleasă în care toate se îmbinau într-o fericită alcătuire care nu poate trece fără să stîrnească o mare turburare între bărbați şi multă nemulțumire între femei.

Femeia nu arăta nici îndrăzneală, dar nici sfială. S-a purtat cu multă bună-cuviință în fața jupînesei Teodosia care s-a arătat mirată că o ființă atît de tînără a avut răgazul să pătrundă în taina atîtor lucruri încît să i se ducă faima dincolo de hotarul satului în care văzuse lumina soarelui. A întrebat-o dacă a adus cele trebuitoare pentru un bolnav cum era feciorul ei

şi Cîrstina a mărturisit că-l ispitise pe Nicoară despre cele ce se petreceau la curtea boierească, aşa că a venit cu toate cîte credea ea că-i vor fi de folos. Învelită în cîrpe curate de în, se aflau în straiţa ţesută din lînă, cu baeră frumos înflorată, rădăcini, frunze şi flori, al căror rost îl ştia numai ea. A cerut să-l vadă pe bolnav. Ion zăcea dus, cuprins iarăşi de o mare fierbinţeală. I-a pus mîna pe frunte şi a priceput că nu-i de şagă. Avea o mînă cu degete lungi, de parcă neam din neamul ei nu pusese mîna pe sapă sau pe seceră. Erau mîini arse de soare, dar nu bătucite de muncă. L-a mîngîiat pe bolnav pe frunte şi pe păr şi mai mult şoptit îi curgeau vorbele din gură, împerechindu-se în stihuri, într-un descîntec pe care cei din jur nu-l înţelegeau. Mîna rece şi mîngîierea ei l-au smuls pe Ion din starea lui, a clipit cu greu şi a încercat să înţeleagă ce se petrece cu el. Erau femei în jurul lui, a zărit-o pe jupîneasa Teodosia căreia a vrut să-i zîmbească, mai mult o schimonoseală al cărei tîlc a fost înţeles de mamă. Una dintre ele, necunoscută, i-a cerut îngăduinţa să-i vadă rana. A încuviinţat din ochi, s-a lăsat în seama unor mîini care lucrau uşor, aproape fără să le simtă. După ce i-a cercetat rana, Cîrstina a rugat-o pe jupîneasa Teodosia să-i dea voie să treacă la cuhnie şi acolo a cerut slugilor să i se dea anumite vase şi să fie lăsată singură.

— Crezi Cîrstina că poate scăpa? a întrebat-o jupîneasa Teodosia cu îndoială în glas.

— Stăpînă, datoria noastră este să încercăm. Nu pot să făgăduiesc nimic. Dacă l-aş fi îngrijit de la început n-aş fi avut nici o îndoială. Acum e cam tîrziu. Mi-e frică să nu biruie coptura ce se poate întinde, dar am să încerc să-i vin de hac. Făgăduiesc să fac tot ce pot. Sînt însă puteri şi mai mari decît noi. Se întîmplă să izbîndesc uneori acolo unde, alteori, trebuie să mă dau bătută. Am cu mine tot ce-mi trebuie: ierburi bune de pus pe rană, dar şi ierburi pentru fierturi care să-l întărească. Numai un lucru doresc, stăpînă, dacă este cu putinţă. Să fiu lăsată în pace, de acum încolo să nu se mai amestece nimeni, în nici un chip.

— Şi dacă-i cu primejdie? s-a temut jupîneasa.

Cîrstina a zîmbit. Ştia că oamenii au nevoie de ea, doresc ajutorul ei, dar că se şi tem de ea.

— Eu nu-i voi face nici un rău, stăpînă. Numai că taina pe care o păstrez eu, trebuie să nu o cunoască nimeni, altfel îşi pierde puterea tot ce făptuiesc. M-am legat cu straşnic jurămînt să nu spun nimic, pînă la moarte, cînd o să încredinţez tot ce ştiu unei alte fiinţe. Dar numai una trebuie să afle, nu mai multe. E un legămînt pe care trebuie să-l ţiu.

Să nu vă fie frică. Se spun multe despre noi, dar puţine sînt adevărate. Ceea ce este adevărat şi vă pot spune, e că fiecare boală îşi are leacul ei, numai că trebuie să ştii care este buruiana aia lăsată de Dumnezeu, cînd trebuie culeasă şi cum trebuie luată. Sînt şi părţi de la păsări şi de la ani-

male bune pentru leac. Iar pentru fiecare boală sînt vorbe care trebuiesc rostite numai într-un fel şi într-o anumită vreme, cînd se pregăteşte băutura sau unsoarea. Eu, stăpînă, nu sînt vrăjitoare, deşi lumea crede altfel. Nu m-am încumetat şi nici nu mă încumet să trec dincolo de cele lumeşti, pentru că mă tem pentru sufletul şi pentru viaţa mea.

— Fă-ţi datoria fără grijă şi te-oi răsplăti cum se cuvine. Spune părintele Naftanailă că numai prin rugăciune şi credinţă se poate tămădui cineva, pentru că orice tămăduială vine de la Dumnezeu.

— Părintele Naftanailă are dreptate, stăpînă, dar vezi domnia ta că toate cîte sînt sub cer şi pe pămînt sînt tot de la Dumnezeu lăsate. Şi buruiana, şi vietatea de care mă folosesc eu, ca şi darul pe care-l am de a vindeca, sînt tot de la Dumnezeu.

Toate astea au fost spuse cît Cîrstina îşi căuta şi împărţea semiţele, frunzele, florile pe care le scotea rînd pe rînd din straiţă şi cînd s-a oprit, semn că vrea să-şi vadă singură de meşteşugul ei, jupîneasa Teodosia a ieşit, împăcată oarecum de vorbele femeii, vorbe cuminţi şi aşezate, rostite cu frică de Dumnezeu, ceea ce însemna că nu are nimic cu Necuratul şi jupîneasa şi-a făcut cruce şi s-a stuchit în sîn.

Aceeaşi femeie, al cărei chip nu-l cunoştea, l-a silit pe Ion să soarbă o bătură amară, cînd întunericul se lăsa peste curţile de la Hudeşti. Îi era mai greu cînd se lăsa noaptea. A sorbit cu mare scîrbă băutura dată cu multă îndemînare, după care o ţigancă împreună cu femeia aceea l-au lăsat uşor între perine. A urmat apoi desfăcutul rănii. Fesele desprinse împrăştiau un miros greu. Aceleaşi mîini care-l cercetaseră spre seară, aproape pe nesimţite, au spălat rana cu o fiertură anume făcută, după care a pus unsoare şi peste unsoare frunza lată a unei plante pe care n-o luase în seamă pînă atunci. I-a fost greu şi durerea l-a săgetat în mai multe rînduri. Vorbele femeii curgeau mereu, fără nici o noimă pentru el, căci n-avea putere să le pătrundă înţelesul şi femeia ştia asta, din care pricină îşi vedea liniştită de treburile ei. La lumina opaiţului, oblojeala a mai fost schimbată o dată în timpul nopţii. La ziuă, Ion a fost silit să bea iarăşi fiertura amară şi iar s-a schimbat oblojeala. Rana era curăţată de patru ori pe zi şi o dată noaptea, băutura aceea amară a trebuit să o soarbă de trei ori pe zi. Bolnavul zăcea pierdut mai toată ziua şi Cîrstina îl vedea cum se zbuciumă în somnul lui primejdios, care-i muncea şi mai mult trupul şi sufletul. Sta mereu în preajma lui de parcă s-ar fi bătut şi ea cu boala, cînd îl scutura rău fierbinţeala, îi cuprindea fruntea cu palma şi rostea vorbe numai de ea ştiute. Fura cîteva ceasuri de somn, într-o odaie a slugilor, în care mai văcuia o bătrînă, după care iarăşi venea lîngă patul lui Ion. Ştia că boierii din Hudeşti au un flăcău, şi-l zărise de cîteva ori de departe, dar niciodată nu-l privise pe Ion de aproape ca acum. Privindu-l şi grijindu-l toată vremea, în sufletul ei şi-a făcut loc o mare părere de rău la gîndul că un ase-

menea fecior, puternic şi frumos, ar fi putut să închidă ochii pe vecie. Cînd rămînea numai ea cu Ion şi acesta era cuprins iarăşi de fierbinţeală, îi mîngîia fruntea şi pletele, sufla peste faţa lui rostind cu mare încordare vorbe care să-i aducă alinare. Cînd Ion îşi venea în fire şi deschidea ochii, ea se aşeza cuminte pe un scaun, nu departe de patul bolnavului şi aştepta. I-ar fi părut nespus de rău ca un flăcău ca Ion să se prăpădească, dar gîndurile ei erau curate şi toată fiinţa ei trăia într-o mare încordare, străduindu-se cu toată puterea darului ei să-i vină în ajutor feciorului care se afla între viaţă şi moarte. A mai adăugat încă o fiertură pe care Ion a trebuit s-o înghită cu anevoie şi după trei zile de zbucium şi de înfruntare, a apărut primul semn că boala ar putea sa fie biruită. Ion a rămas treaz mai multă vreme. Avea mintea limpede şi pentru prima dată de cînd fusese rănit pe cîmpul de luptă, era stăpîn pe gîndurile sale, în stare să înţeleagă ce s-a întîmplat cu el, cît de mare a fost şi era încă primejdia care-i ameninţa viaţa. Cîrstina s-a strecurat pe uşă şi a chemat-o pe jupîneasa Teodosia ca să-şi vadă fiul în stare de veghe. Chipul mamei, pe care se citea durerea dar şi fiorul primei nădejdi, vorbele ei în care se simţea cît de mare îi era îngrijorarea, l-au mişcat pe Ion. S-a bucurat pentru bucuria şi căldura cu care-l învăluia singura fiinţă pe lume care nu-i cerea nimic în schimbul simţămintelor ei. Pricepea acum că trebuie să dai ca să ţi se dea, că nu există nici o împrejurare în viaţă în care să fii unicul părtaş al unor mari bucurii sau dureri, cu excepţia acestei fiinţe care se apleca asupra lui stăpînindu-şi cu greu şuvoiul de lacrimi ce sta să zbucnească nestăvilit – de durere dar şi de bucurie – atunci cînd era vorba de soarta vlăstarului ei. S-a întristat pentru nevolnicia omului şi mai cu seamă pentru starea lui de atunci care-i arătă cît de firavă şi de neputincioasă este fiinţa omenească. Se socotise tare, de nebiruit şi iată că acum zăcea ca un netrebnic, puterea lui sufletească n-avea nici un preţ, iar slăbiciunea lui trupească-l umilea. N-a dat glas gîndurilor sale pentru că n-a vrut să-şi supere mama. Jupîneasa Teodosia nu l-ar fi înţeles şi s-ar fi întristat şi mai mult. Îi căşunase şi aşa destule griji, n-avea de ce să le sporească cu nemulţumirea care zăcea în sufletul său. Zvonul de glasuri şi mişcarea pe care a simţit-o în casa şi curţile de la Hudeşti nu i-au spus nimic. Prăbuşirea aceea nesfîrşită în hăul plin de capcane care-i bîntuia mereu mintea cuprinsă de fierbinţeală, poate că ar fi dus pînă la urmă la o scufundare lină în nefiinţă şi o asemenea încheiere i se părea că ar fi fost mai potrivită. Mintea şi sufletul lui erau turburi nu numai din pricina suferinţelor trupeşti. Acestea se adăogaseră altora, mult mai adînci. Într-un moment în care nădăjduise o dezlegare pentru chinurile care-i pustiiseră inima din primăvară şi pînă în toamnă. Şi ce s-a ales din toate nădejdile sale? Acest gînd i-a răvăşit întreaga fiinţă, l-a cuprins iarăşi o mare slăbiciune şi a închis ochii. Cei ai casei l-au părăsit pen-

tru a nu-i spori cu prezența lor neodihna. S-a așternut iarăși liniștea în odaia lui.

Cînd a deschis ochii, în lumina potolită care umplea încăperea, a desluşit, de data aceasta şi mai bine, chipul acela de țărancă ce se amesteca mereu în vedeniile lui. Era deci o ființă din carne şi oase, care-l veghea pe el, o ființă pe care n-o cunoscuse pînă atunci şi al cărei rost nu-l înțelegea. A privit-o îndelung, aşa cum o făcea fără să-şi dea seama şi în alte dăți, cu alte lucruri din casă, pînă ce ele se vălmăşeau împletindu-se cu altele pe care le năştea mintea lui înfierbîntată. De data aceasta, însă, a rămas treaz şi femeia tînără, din fața lui, s-a păstrat ea însăşi neclintită, într-o aşteptare al cărei tîlc îi scăpa. Nu era în stare să înțeleagă dacă-i frumoasă sau nu, pentru că mintea lui nici nu putea să cuprindă asemenea gînduri, dar o simțea ca pe ceva care-i făcea bine, cum ar fi o apă care-ți potoleşte cu răcoarea ei arşița ce-ți chinuie trupul. O stare ciudată a sufletului său, nelămurită, pe care o primea aşa cum venea, fără să-i caute rostul.

Într-un tîrziu a izbutit s-o întrebe, cu un glas în care se vădea slăbiciunea lui, cine este, de unde vine şi ce caută ea acolo.

Iar ființa asta, care stăruia în acelaşi loc, s-a dovedit că are glas, deci nu era nicicum o închipuire, iar glasul ei era plăcut, învăluind vorbele ce izvorau fără nici o oprelişte cu un sunet care avea în el mari limpezimi, şi această înlănțuire era ca o vrajă, ca un leac menit să-i strecoare pe nesimțite liniştea de care întreaga lui ființă avea nevoie.

XII

Părinții Cîrstinei se născuseră vecini pe pămînturile care țineau de moşia străveche a Hudiceştilor de la Hudeşti şi Mlenăuți. Ultimul sat era aşezat spre soare-apune față de Hudeşti şi dintre casele lui se înfiripa un izvor care se vărsa în Başeu. De pe coastele printre care se scurgea pîrîul se puteau zări curțile, morile şi helăştaele boiereşti de pe Başeu. Mlenăuții nu era un sat mare, abia douăzeci şi cinci de gospodării. Case mărunte şi prăpădite, care se înălțau cu greu deasupra pămîntului, se pierdeau între grădinile cu pomi şi salcîmi printre care erau risipite ştiubee cu albine.

Coste Streşină moştenise gospodăria părintească ce se afla chiar pe locul de unde izvora pîrîul iar casa lui, cu cele ce se cuprindeau în ea, nu se deosebeau prea mult de celelalte gospodării din sat. Nici viața mlenăuțenilor nu se deosebea prea mult una de a altuia, bucuriile şi nenorocirile fiind asemănătoare pentru ei toți, pentru că şi unele şi altele veneau, îndeobşte, de sus.

Cînd se arătau semnele că primăvara se va statornici în Țara de Sus, pe vremuri, venea vornicul curților boiereşti de la Hudeşti, se aduna toată obştea satului şi se împărțeau delnițele din moşia boierească, fiecare delniță cuprinzînd loc destul de sămănat mei şi grîu cît să ajungă celor din casă şi să se dea şi zeciuiala cuvenită boierului. Păşunea era în folosința obştii şi deoarece făcea parte tot din trupul moşiei boiereşti, oamenii erau datori să-i dea boierului un miel în săptămîna Paştilor, şi tot a zecea parte din brînza şi din lîna oilor. Pentru vitele mari, fiecăruia i se da, după numărul capetelor de vite, cîtă fîneață era dator să cosească pentru boieri, cîte zile să facă la pădure, pentru curățatul ei dar şi pentru a nu lipsi curțile din Hudeşti de lemnele de care aveau nevoie în timpul iernii.

După ce se făcea această împărțeală, rămînea în grija cerului ca oamenii să se bucure sau nu în anul acela. De ploua şi da căldură la timp, era belşug din toate şi viața părea că are un rost pe pămînt. Cînd era secetă, cît se usca totul pe cîmp şi pe coaste, iar de ploua mult şi putrezeau toate sub tină, încît omul nu avea cu ce s-o scoată la capăt pînă la culesul din anul următor, era un chin şi pentru ființele omeneşti dar şi pentru vite. De aceea, cerul era privit cînd cu bucurie, cînd cu duşmănie, deşi pentru simțămîntul din urmă popa satului le spunea că era mare păcat, ca şi cum ar fi fost o ființă vie, apropiată sau străină, binevoitoare ori potrivnică, după împrejurări.

De la o vreme, delnițele se moşteneau de urmaşi, nu mai era nevoie de împărțirea lor primăvara, fiecare ştiind ce are de făcut. Pămînt era destul şi dacă era nevoie, se putea curăța o parte de pădure, sau se putea ara şi sămăna mai multe prăjini din fîneață. Dar numărul oamenilor nu creştea, pentru că mulți copii să prăpădeau înainte de a se înălța pe picioare, iar de se întîmpla ca toate să se scurgă în folosul omului, ani de zile în şir, veneau molimele care dijmuiau straşnic viața omului, fără alegere, tineri şi bătrîni, femei şi bărbați prăpădindu-se pe capete, încît multe case rămîneau pustii. Cînd moartea era biruită, gospodăriile se întemeiau cu greu, în timp, din care pricină Hudiceştii se purtau cu mare grijă pentru supuşii lor, pentru că buna lor stare depindea de numărul de suflete care se aflau pe moşiile lor. Mai erau şi războaiele care-şi cereau şi ele partea de viață, iar domnia măriei sale Ştefan Vodă fusese cu belşug în această privință. Spre sfîrşitul zilelor marelui domn, s-au pornit iarăşi războaie cu păgînul care se înstăpînise peste cetățile din latura de miazăzi a țării, vornicul Boldur se

repezise ca un leu cu oaste de călăreți, izbise noaptea, prădase şi arsese răspîndind moarte şi groază peste tot, dar fără să poată pune mîna pe una din cetăți. Creştinii care făgăduiseră că-şi vor uni cu toții puterile pentru a-l izgoni pe duşmanul comun dincolo de strîmtori şi după aceea spre pustiurile de unde venise, nu s-au ținut de cuvînt şi, furios, domnul s-a ridicat împotriva leahului, pentru o pricină mai veche, moştenită de pe vremea străbunicului său. Au urmat prădăciuni de o parte şi de alta, cete de călăreți au pătruns în regat şi au pustiit în mai multe rînduri spre Camenița şi Liov, iar boierii leşi au ridicat şi ei oaste de călăreți care a trecut hotarele Moldovei prădînd ținuturile de margine. Hudeştii şi Mlenăuții scăpaseră cu bine, o vreme, dar cînd Cîrstina se ridicase numai cu o şchioapă peste genunchii maică-si s-a prăvălit din senin nenorocirea peste casa şi satul lui. O ceată de călăreți tocmiți de un şleahtic de margine, ca să meargă în dobîndă, în Moldova, s-a desprins de grosul oştirii şi a năvălit asupra curților Hudiceştilor. Nădăjduiau să pună mîna pe o parte din neamul boieresc şi pe casa acestora, unde bănuiau că se află mari averi. Printre oamenii şleahticului se afla şi un tîlhar care-şi avea sălaşurile lui pe Nistru, la Bacuta şi Studenica şi cunoştea o parte din Țara de Sus, unde dăduse mai multe lovituri. Era pe jumătate rutean, pe jumătate moldovean aşa că bîntuia Podolia şi cînd i se lua urma acolo, pentru o vreme hălduia prin pădurile de dincoace de hotarul Moldovei. El era călăuza năvălitorilor. Coste Streşină se afla cu nevastă-sa, Anița, cu treburi, spre Başeu, unde erau nişte helăştae ale Hudiceştilor, nu departe de Suharău, cînd au fost loviți de călăreții leşi. N-au avut timp să-şi dea seama cine sînt aceşti călăreți şi nici să fugă. Au încercat să se ferească din calea lor, cînd au înțeles că nu sînt oamenii țării, au fost însă ajunşi şi hăcuiți, din fuga calului. S-au prăbuşit, despicați, în pulberea drumului, au fost călcați sub copita cailor, sîngele şi trupurile lor amestecîndu-se cu țărîna. Satul a fost răvăşit în cîteva clipe, focul a cuprins casele şi clăile cu fîn, cei care n-au avui timp să se ascundă au fost măcelăriți fără milă şi fără deosebire. Cîrstina care nu avea decît patru ani a privit cu groază cum peste buna ei după mamă s-au prăbuşit grinzile care țineau acoperişul şi bătrîna, lovită în moalele capului, a căzut şi a ars odată cu casa. Cum de a scăpat copilul, a fost o minune! După ce a trecut primejdia şi s-a potolit pojarul, cei ce scăpaseră au găsit-o pe fetiță sleită de groază şi de plînset. Părinții ei au fost aduşi după aceea şi înmormîntați în țintirimul satului. Neamuri care s-o ocrotească n-au mai rămas; oamenii au privit-o încurcați, căci nu ştiau ce să facă cu acest copil într-o vreme în care toți erau năuciți de nenorocirea ce se abătuse din senin peste satul lor. Numai baba Maria, vrăjitoarea satului, scăpase neatinsă din acest necaz. Locuința ei, mai mult un bordei, pe jumătate în pămînt, jumătate afară, aşezat la marginea satului dinspre Hudeşti, rămăsese întreagă. Împinsă de dorința de a şti ce li s-a întîmplat

altora, o pornise agale pe ulița satului şi încerca să facă socoteala morților şi a celor rămaşi în viață, ispitindu-i pe cei care erau în stare să-i spună cîte ceva. Aşa a descoperit-o pe Cîrstina, încă îngrozită, cu privirea rătăcită, singură şi pustiită.

Cercetîndu-i pe vecini şi înțelegînd că fetița nu mai are pe nimeni pe lume, babei Maria i s-a părut ca o firească împlinire a soartei s-o ia cu ea, deşi ea însăşi îşi ducea cu greu traiul de pe o zi pe alta. Nu mai avea putere trupească să poată munci pămîntul. Mai ajuta din cînd în cînd pe unul sau pe altul, cînd era vorba de munci mai uşoare, dar ajutorul ei nu era primit cu bucurie şi oamenii, de frică, îi dădeau răsplată mult mai mult decît i se cuvenea pentru cît făptuise. Decît un blestem de la o asemenea ființă, mai bine o vorbă bună, chiar dacă n-ar fi ajutat la nimic. Cîştigul babei era însă altul. Veneau la ea mai ales femeile şi nu numai din Mlenăuți, dar şi din satele vecine, pentru felurite descîntece şi farmece, unele ştiute, altele rămase o taină între vrăjitoare şi cele care ceruseră lucruri socotite de mulți mai presus decît firea.

Cîrstina nu şi-a dat seama, la început, ce se petrece în casa bătrînei. Era mult prea mică pentru a înțelege ceva. S-a obişnuit cu tot ce era în locuința ei, mai puțin nişte lucruri păstrate cu grijă lîngă hornul casei. Pe corlata care mărginea hornul şi mai ales, în partea dinspre peretele potrivnic uşii, unde era întuneric, îşi avea baba Maria uneltele şi cutiile sale cu fel de fel de lucruri pe care nu dorea să le arate nimănui, îi ceruse şi Cîrstinei să nu umble acolo şi atunci cînd copila, cățărată pe un scăunaş, încerca să vadă ce se află în partea cea mai luminată, baba s-a oțărît la ea, a amenințat-o cu joarda şi i-a strigat să n-o mai prindă că o ucide. Avea baba în privire o lucire care o făcea straşnică la vedere şi Cîrstina s-a temut. Credea că cea care o culesese de pe drum este în stare de o asemenea faptă.

Crescînd, ea şi-a dat seama, în joaca cu ceilalți copii, că este privită cu o anume sfială, parcă altfel decît se priveau între ei ceilalți tovarăşi de joacă. După aceea, a înțeles care este motivul pentru care este privită astfel. O fetiță, mai îndrăzneață decît ceilalți, împinsă şi de o mare dorință de a şti ceea ce era oprit să se ştie, a întrebat-o în mare taină pe Cîrstina, dacă este adevărat că în casa babei Maria trăiesc jivine blestemate sau aducătoare de mari necazuri şi, mai ales, dacă este adevărat că la anumite ceasuri şi în anumite nopți, baba stă de vorbă cu Ducă-se-pe-pustie. Cîrstina a înmărmurit.

Vorbele spuse în şoaptă, privirile îngrijorate ale femeilor şi încordarea care se citea pe fața lor atunci cînd se aflau în casa lor, acopereau deci o mare taină şi de aceea fusese alungată, fără nici o îngăduință, atunci cînd vroise să se apropie pentru a asculta şi ea cele ce se vorbeau în asemenea împrejurări.

Pînă în clipa aceea, tot ce văzuse în locuința în care-şi petrecea copilăria, i se păruse firesc. De atunci încolo, însă, o oarecare teamă s-a strecurat în sufletul ei şi şi-a pus în minte ca să afle cîte ceva din cele ce făptuia baba Maria.

Baba nu lipsea însă decît rareori din casă, încît cercetarea ungherelor în care se ascundeau acele lucruri de care se ajuta în farmecele sale, nu se putea face decît cu mari riscuri. Se mai adăuga şi teama: acolo puteau sălăşlui puteri nevăzute, în stare să te pocească, să rămîi fără grai, sau să-ți pierzi mințile, ori să rămîi beteag de o mînă sau de un picior şi cîte altele. Sau, dacă erau într-adevăr şi jivine primejdioase? O buhă îți poate scoate ochii cu ghiara sau cu clonțul, o năpîrcă te poate ucide cu o muşcătură şi atunci cum să te apropii de primejdii atît de mari?

*

* *

Era întuneric beznă în toată locuința şi era timpul greu şi plin de primejdii din crucea nopții. Simțea, ştia acest lucru şi de aceea, cînd pe ferăstruica ce da spre tindă, aşezată în dreapta uşii, a zărit un licăr de lumină, a început să-l cuprindă o mare spaimă. Lumina aceea era nefirească, pentru că niciodată nu fusese o asemenea lumină în acel loc. Şi cînd spaima din el creştea odată cu convingerea că în tindă se afla o putere neomenească, a răului, a avut dovada în uşa care a început să se deschidă încet, lunecînd uşor împinsă de puterea razei de lumină care izvora de dincolo. Groaza a pus stăpînire pe el atunci cînd în cadrul uşii a apărut şi purtătorul luminii: era El, Necuratul, cu picioare de țap, cu corpul păros, cu cap de om şi coarne tot de țap, alături de care urechi ascuțite, de pisică, stăteau țepoase în sus. Era roşcat, ca şi lumina din juru-i, păşea rar şi apropierea lui era ca o amenințare de moarte. S-a zvîrcolit, încercînd să se smulgă din pat şi să fugă, deşi ştia că n-o să poată să scape, a gemut, s-a ridicat în coate, a simțit cum toată groaza se adună în ochi, şi ochii-i creşteau în cap gata să iasă din găvanele lor, şi parcă puterea aceea l-a prins de mînă şi cînd a dat să urle a văzut, de data asta treaz fiind, că uşa spre care se uita cu adevărat, era închisă, iar pe brațul lui se afla mîna Cîrstinei, iar pe chipul ei care se desluşea în lumina palidă a lumînării se vădea îngrijorare.

— Ce s-a întîmplat, stăpîne, l-a întrebat ea mai mult în şoaptă, ți-e rău, cumva? Nu ți-a crescut nici fierbințeala, şi spunea asta în timp ce-i apăsa uşor dosul palmei pe frunte, ce rău poate fi?

Ion i-a povestit visul şi ea şi-a dat seama că toate cîte fuseseră închipuite porniseră de la cele ce i se petrecuseră în copilărie, erau în legătură cu povestirile ei.

— Dar, stăpîne, eu nu ți-am vorbit niciodată despre aşa ceva şi nici nu cutez a-i spune numele. Nu ştiu nici acum dacă era adevărat ce se spunea despre baba Mana, pentru că ea n-a apucat să-mi dezvăluie toate tainele. Mi-am început ucenicia la ea cu buruienile de leac. Ea spunea că nu este nimic mai de preț pe pămînt decît sănătatea omului. Din pricina păcatelor lui, sau pentru că aşa i-a fost dat, omul este însă pradă uşoară multor boli, unele fireşti, altele şi le face el cu mîna lui, aşa cum ți s-a întîmplat şi domniei tale. Țin minte o vorbă a ei şi anume că nu este boală să nu-şi aibă leacul. Leacul este în buruieni, dar trebuie să ştii care buruiană se potriveşte bolii pe care vrei s-o tămăduieşti, cînd trebuie adunată şi cum trebuie dată bolnavului. Asta m-a învățat. Despre vrăjitorie şi cîte altele era în stare să facă ea n-a mai apucat să mi le împărtăşească, pentru că s-a prăpădit. A apucat-o o slăbiciune trupească şi s-a topit ca o lumînare. Şi ea, care i-a tămăduit pe atîția, n-a fost în stare să se tămăduiască. Cînd o întrebam ce-i trebuie, spunea că n-are nevoie de nimic, că ştie bine că n-o mai poate ajuta nimeni şi că s-a împlinit sorocul să meargă acolo unde-i este orînduit fiecăruia dintre noi să se ducă. Mi-a părut rău că nu sînt în stare să-i dau nici un ajutor, am plîns-o cum aş fi plîns-o, poate, pe maică-mea, am astrucat-o în cimitir şi m-am întors la necazurile mele. Eram o fată mare acum, în stare să muncesc şi să-mi agonisesc hrana, dar eram singură pe lume. Am umblat atunci în toate cîte au rămas de la ea, am cercetat toate ungherele. Am găsit şi unele lucruri care-mi vădeau că bătrîna fusese şi vrăjitoare. Mi-am mai dat seama că a fost aşa şi de la unele femei care veneau la mine şi-mi cereau să fac ceea ce nu ştiam, pentru că nu învățasem. Dacă ar fi trăit, poate că mi-ar fi arătat pe rînd şi lucruri care pentru mine au rămas o taină.

Visul domniei tale a fost numai o spaimă născută din închipuire, iar spaimele închipuirii noastre trec cu mult, uneori, peste ceea ce noi credem că se întîmplă aievea, sau peste ceea ce ştim noi. Mulți sînt în stare să pună mîna-n foc că ei l-au văzut pe cel visat de domnia-ta, dar nu-mi vine să cred c-ar fi adevărate spusele lor. De frică, închipuirea noastră o ia razna. Eu am colindat după buruienile mele poieni aflate în mare singurătate, pentru că aşa o cere tipicul lor. A trebuit să merg noaptea singură, neştiută şi nevăzută, pentru că altfel sar fi rupt vraja şi ceea ce făptuiam eu n-ar mai fi avut nici o putere. Uneori mi-a fost frică şi atunci mi s-a părut că văd tot felul de lucruri cumplite. Încremeneam de spaimă, vroiam să țip, cîteodată, dar nu mai aveam nici glas; aş fi vrut să fug dar picioarele nu mă mai ascultau şi din marea mea slăbiciune se năştea iarăşi puterea de a privi şi atunci vedeam că totul nu fusese decît închipuire, tufele sau ramurile

mişcate de adierea vîntului nu se urneau din loc, zbaterea lor nu era deloc primejdioasă şi numai închipuirea mea le dăduse un rost pe care nu-l aveau. Cînd m-am obişnuit şi mai mult cu pădurea şi i-am cunoscut mai toate tainele, nu mi s-a mai arătat nimic. În întunericul aproape de nepătruns din codru, pînă-n răsăritul lunii, ştiam cine stîrneşte frunzele uscate de pe jos, ce păsări şi ce jivine se pot mişca. Asta nu înseamnă că nu mi-a mai fost teamă, dar ea a scăzut pe măsură ce drumurile mele îmi arătau că nu mi se poate întîmpla ceva rău dacă mă strecuram cu grijă. Baba care m-a crescut m-a învățat că sînt multe puteri nevăzute şi neştiute omului şi că de ce ți-e scris nu scapi, vorbe care pot să-ți dea curaj, dar şi să te pună pe gînduri. Cum pot fi cunoscute asemenea puteri şi cum te poți feri de ele nu mi-a mai arătat.

Istovit din pricina bolii, Ion o asculta pe femeia tînără care-l străjuia şi-l grijea pînă ce-l fura somnul, sau slăbiciunea prea mare îl făcea să zacă şi atunci iarăşi se înstrăina de cele ce se aflau în juru-i, căzînd pradă somnului sau lunecînd într-o lume în care legăturile dintre lucruri urmau altă noimă decît cea obişnuită. Se trezea atunci cînd trebuia să soarbă fierturile făcute de Cîrstina sau cînd îi schimba oblojelile. Îi simțea mîinile cum se mişcă cu deosebită îndemînare, îi auzea iarăşi glasul plăcut şi vorbele ei îl învăluiau şi-l purtau într-o lume al cărei rost abia acum începea să-l afle. De la o vreme, a început să-i placă nu numai sunetul pe care îl avea vocea ei, dar şi felul în care era îmbrăcată. Se înfățişa mereu cu straie curate, fapt pe care nu-l luase în seamă pînă acum la alte ființe omeneşti, aceste straie curate aveau un miros de ierburi, de sulfină şi de busuioc. Cînd îl oblojea, trebuia să se plece asupra lui şi atunci simțea cum pătrund în odaia lui toate cîmpurile şi dealurile pe care le bătuse în copilăria şi tinerețea lui. Era un iz de sănătate care-i trezea simțurile şi dorul de a se mişca iarăşi ca o sălbătăciune printre ierburile înalte şi prin codrii de pe dealurile care mărgineau Başeul şi Prutul. Dar va mai apuce el asemenea clipe?

Ciudată-i ființa omenească. Nişte straie simple din în şi din lînă, cu puține podoabe care răsăreau din țesătură îi trezea stări de suflet şi cugetări asupra cărora mintea lui buimacă de pînă atunci nu stăruise. Cîrstina era o femeie ca oricare alta şi totuşi atît de deosebită numai pentru simplul fapt că ştia să-şi poarte de grijă. Îi plăcea ei să fie curată şi straiele să-i vină bine pe trup, spre deosebire de alte femei de seama ei, care se lăsau biruite de trudă şi de sărăcie şi uitau că trebuie să arate în aşa fel încît să stîrnească plăcerea celor din jur. Se părea că asemenea gînduri nu trebuie să se învîrtă decît în căpşorul jupîneselor tinere ca şi Cîrstina, dar bogate şi care mai aveau pe deasupra şi răgazul ca să se îngrijească numai de făptura lor.

O privea cîteodată cînd era în stare să rămînă cu gîndurile treze. Erau clipe de mare linişte, încît se auzea cum zvîcneşte inima. Cîrstina sta cu-

minte şi nemişcată pe scăueşul ei, părea încremenită acolo şi nu o ființă vie. Numai zbaterea genelor lungi peste lumina ochilor era o dovadă că e un om viu. Avea sprîncene groase, negre, arcuite frumos şi ochii ei erau mari şi negri ca păcura. Era uneori atîta lumină în aceşti ochi, încît culoarea lor nu se mai putea desluşi cu uşurință. Tresărea cînd îşi dădea seama că el este treaz şi o priveşte, se mişca repede şi abia simțit, îl întreba dacă are nevoie de ceva şi cînd el îi spunea să stea liniştită, pe fața ei se citea un fel de bucurie pe care el n-o înțelegea. Cîrstina îşi da seama că rana lui merge spre vindecare, nu numai din felul cum arăta, dar şi din felul cum se purta feciorul de boieri. Faptul că momentele de linişte şi trezire se prelungeau era un semn bun. Dacă el vroia ca ea să vorbească de una sau de alta, o făcea cu plăcere. Biruia meşteşugul ei şi această biruință îi stîrnea bucuria al cărei înțeles nu-l desluşea Ion.

Statul la curtea boierească îi prilejuise aflarea multor fapte din cîte se petreceau acolo şi lui Ion îi plăcea să asculte felul în care-i povestea Cîrstina înfruntările dintre jupîneasa Teodosia şi jupîn Cosma, clevetirile slugilor mai însemnate de care-l legau atîtea întîmplări şi petreceri, ciocnirile dintre cei doi frați mai mici, răbufnirile Rafirei, țiganca cea bătrînă care o privea cu mare duşmănie pe Cîrstina. Le povestea pe toate fără patimă. La fel cum îşi povestise sau povestea întîmplări din viața ei.

Se măritase la 18 ani cu un om venit din lume şi care se oploşise, aşa cum avea să se vădească, numai pentru puțină vreme la Mlenăuți. Era un muntean înalt şi bălan, domol în mişcări şi la vorbă, cu ochii albaştri. De cum a văzut-o pe Cîrstina a început să se ațină pe urmele ei. Nu i-a fost greu fetei să ghicească ce-i în sufletul lui Minea ciobanul, cum i se spunea în sat omului de pripas, şi l-a îngăduit ispitindu-l să vadă ce se ascunde în sufletul şi mintea lui. Minea i-a vorbit de munți, de pajiştile înflorate pe care le întîlneşti numai acolo sus, aproape de cer, unde toate-s mai limpezi, mai curate, de parcă ar şti că-s mai aproape de Dumnezeu, i-a înfățişat viața grea a ciobanilor, grea nu numai din pricina sălbăticiunilor care se întîlnesc la tot pasul, dar şi pentru că cere multă muncă, multă răbdare şi mai ales tărie trupească de a înfrunta vîntul, ploaia şi zăpada care acolo sînt mult mai iuți şi mai aprige şi în acelaşi timp schimbătoare. Fusese cioban în munții Călimanilor, în partea de moşie a Arbureştilor. Nu ştia nici el de ce a plecat de acolo. L-a apucat un dor de ducă, vroia să vadă şi să trăiască în locuri mai desfăcute şi mai domoale în alcătuirea lor. Era puternic şi îndemînatic, deşi nu-l arăta înfățişarea lui mătăhăloasă. I-a cerut învoire boierului Cosma Movilă să se aşeze în Mlenăuți şi l-a cercetat şi pe conducătorul obştii dacă-l primesc oamenii cu voie bună. I s-a răspuns că dacă l-a primit boierul, îl primesc şi oamenii, numai să fie de treabă şi să-şi vadă de ale lui. Şi-a ridicat un fel de colibă şi s-a pus pe muncă şi obştea l-a privit cu ochi buni. După ce s-a destăinuit Cîrstinei, a întrebat-o dacă-l

vrea de bărbat, legîndu-se că o va cinsti cum n-a cinstit alt bărbat vreodată pe nevasta lui. S-a lăsat biruită de stăruința şi de cumințenia lui. Şi totul a mers bine un an de zile, după care Minea ciobanul n-a mai avut stare. Tînjea după munte. L-a simțit şi l-a silit să-şi lămurească întîi lui ce vrea şi să-i spună şi ei ce-a hotărît. Cînd Minea a înțeles că trebuie să meargă la munte, a încercat s-o înduplece pe nevastă ca să-l însoțească. Cîrstina n-a vrut. Atunci s-au înțeles ca să ia în grijă o turmă de oi a boierului din Hudeşti, pe care-ar fi putut-o duce la iernat în bălțile Prutului, ceea ce i-ar fi îngăduit să se vadă şi să stea împreună tot timpul iernilor. Doi ani s-au petrecut după cum chibzuiseră ei, în al treilea Minea n-a mai coborî din munte, nici vorbă n-a trimis şi nici n-a venit nimeni cu vreo veste de la el. Ce se ştia e că a lăsat turma în grija altora şi el s-a făcut nevăzut.

Oamenii se bucură şi suferă la fel, de-i boier sau de-i țăran, s-a trezit Ion cugetînd la cele spuse de femeia care-l tămăduia. Erau acum semne limpezi că merge spre bine, nu era nevoie să i-o spună altul. În purtarea Cîrstinei era mai multă siguranță, se vedea pe fața ei că a reuşit să stîpînească răul. Şederea ei la Hudeşti era aproape de sfîrşit. Se bucura pentru biruința ei, îi făcea plăcere gîndul că se va întoarce la ale sale, avea însă şi o părere de rău pentru curțile de la Hudeşti. Lumea se purtase frumos cu ea, i se dăduse cinstirea ce se cuvenea celui care aduce alinare. Se bucura pentru boierul cel tînăr care în cîteva zile nu va mai avea nevoie de ajutorul ei. De acum încolo îl putea îngriji oricine, iar tinerețea lui avea să fie vraciul neîntrecut.

Stăpîn acum pe gîndurile sale, Ion a încercat să se lămurească pe el însuşi în legătură cu simțămintele lui față de fata lui Condrea. Îşi da seama că după cele petrecute era greu să mai ajungă la inima Măgdălinei, chiar dacă ar fi găsit-o. Că era să moară de mîna celui pe care şi-l dorise socru, nu-i păsa, dragostea lui pentru odrasla acestuia era mai mare decît ura pentru cel care era gata să-l arunce în groapă. Dealtfel, dacă se gîndea bine, nici nu avea pricină să-l urască pe Condrea. Războiul nu-i o joacă. La război trebuie să ai ochiul ager şi mîna să nu-ți tremure. Asta se-nvață pe pielea fiecăruia, iar Condrea ştia ce are de făcut. A plătit apoi cu capul, deci unui mort nu mai ai ce să-i ceri. Dar pieirea lui Condrea s-a datorat Hudiceştilor şi acest lucru se ştia. Vestea morții trebuie să fi ajuns la nevastă şi la fiică şi odată cu ea nu se poate să nu se fi aflat şi împrejurările în care a pierit. L-ar fi iertat jupîneasa Nastasia, ea care şi mai înainte, cînd toate erau la locul lor, nu-l putea suferi în preajmă-i? I-ar fi dat Măgdălina mîna unui pețitor care era ucigaşul tatălui ei?

De căutat avea să o mai caute atunci cînd se va face sănătos şi de va fi cu putință are să-şi încerce norocul care se dovedise pînă atunci că nu-i de partea lui. Dar cu ce nădejde? Simțea cum se prăbuşeşte ceva înlăuntrul ființei lui, i se înăsprea privirea şi fața i se crispa şi atunci țăranca asta

tămăduitoare îl privea cu îngrijorare, gata să-i vină în ajutor, ca să-i aline durerea, fără să bănuiască însă care este rostul acestei zbateri. Simțea în nări iarăşi mirosul de sulfină şi de busuioc, acel iz de proaspăt şi de curat şi acum, de cînd se îndrepta văzînd cu ochii, nu s-a putut să nu bage de seamă, cum sînii rotunzi şi bogați ai Cîrstinei împungeau iia de in, iar bundița, care abia-i mai cuprindea în copci, trebuia să stea desfăcută arcuindu-se pe rotundul lor. Cînd i se schimbau oblojelile, simțea uneori cum umărul sau brațul lui striveau asemenea alcătuire delicată şi, cum nu gîndea cu păcate simțea un soi de sfială care te cuprinde de obicei în fața unor lucruri neîngăduite.

Iar cînd a venit ziua în care Cîrstina a părăsit curțile de la Hudeşti, tînăra nevastă i-a urat sănătate şi-n ochii ei i s-a părut că vede cum joacă lumini de bucurie dar şi de părere de rău şi plecarea ei a însemnat pentru Ion o însingurare. Se obişnuise s-o vadă acolo, nu departe de patul lui, s-o asculte şi, acum, îi lipsea. Cîrstina fusese nu numai un bun vraci, dar prezența ei însemnase linişte, cu bunul ei simț înnăscut crease o bună cumpănire atît de dorită şi de necesară: sufletului lui.

Treptat, la Hudeşti, toate intrau în matca lor obişnuită. Jupîneasa Teodosia nu mai încăpea de bucuria pe care i-a adus-o însănătoşirea feciorului ei cel mare, pan Cosma a început să-l privească pe Ion cu mai multă îngăduință, Văscan şi Gavrilă, frații lui mai mici se bucurau în nădejdea că-i va, lua cu el la vînătoare în toiul iernii, prin pădurile din preajma curților, iar slugile legate de el aşteptau clipele cînd îşi vor dezmorți oasele şi se vor porni petrecerile din toiul iernii.

Cînd s-a urcat pentru prima oară în şa, un vînt subțire se iscase dinspre răsărit, învolburînd fulgi de nea care se porneau din norii grei ce se învălmăşeau năzuind să cuprindă tot cerul spre soare-apune. Copitele calului muşcau din zăpada mult prea albă pentru ochii lui învățați cu lumina potolită din: casă, şfichiul vîntului îi ardea obrajii, trebuia să încline capul pentru a scutura fulgii aninați în gene, picioarele s-au încordat în scară pentru a stăpîni cu pulpele mişcările calului, şi-i era greu să-şi stăpînească o anumită mulțumire care creştea în el. Biruise moartea şi era o mare biruință şi toate ar fi fost minunate dacă întîmplările cumplite din acel an nu ar fi curmat cea mai mare bucurie a vieții lui. Chipul fecioarei de la Neamț avea să rămînă tăinuit în inima lui şi în clipe de mare singurătate avea să-l reînvie cu ochii minții, chiar dacă o ceață uşoară începea să-l învăluie. Icoană de neînlocuit a unor vremuri de vrajă şi de bucurii neîmplinite, icoană a unei tristeți izvorîtă din părerea de rău pentru tot ce nu mai poate fi reînviat şi se înmormîntează odată cu clipele care hotărnicesc trecerea noastră prin viață.

XIII

Iarna care s-a înstăpînit asupra Țării de Sus a fost foarte aspră în acel an, cu zăpezi mari şi geruri năprasnice, cu viscole care troieneau omătul peste sate, oamenii trebuind să trudească din greu pentru a leşi la lumină şi pentru a lua legătură unii cu alții. Lemne se aflau îndestul în pădurile care se întindeau peste tot locul, dar căratul lor era anevoios, mai ales pentru o nevastă singură cum era Cîrstina, sau pentru alți nevoiaşi, slăbiți de vîrstă sau de vreo boală, care cu greu puteau să răzbească prin omătul înalt. Mai erau şi haitele de lupi, care nu se sfiau să pătrundă pe ulițele satelor urlînd înfricoşător, încît ieşitul afară din casă, mai ales în vreme de noapte, era cu mare primejdie.

Pentru Ion, această iarnă s-a scurs anevoios. La vînătoare nu se prea putea ieşi, iar în curțile de la Hudeşti se simțea ca într-o cuşcă. Nu-şi aflase nici liniştea şi bucuria de a trăi, de altă dată. Biruind moartea i se părea că acum se născuse pentru a doua oară într-o lume nouă, pe care o privea cu alți ochi, parcă dinafară, mirîndu-se pentru multe laturi pe care le descoperea abia acum. Dacă mai înainte toate fuseseră create pentru a se bucura de ele din plin, acum între el şi lumea din jur se trăsese un hotar despărțitor, nevăzut, dar pe care el îl simțea la fiecare pas. Între el şi lume, sau între el cel de azi şi cel de dinainte? Abia acum îşi dădea seama că alături de bucurie este multă suferință, că inima omului nu se deschide dintr-odată, iar prietenia şi dragostea erau lucruri scumpe pe care nu le întîlneşti pe orice cărare. Lumea nu fusese făcută numai pentru el, ea era un dar al tuturor, numai că unii izbuteau să se înfrupte şi din partea altora cărora nu le mai rămînea decît nevoia, umilința, din care pricină se ticăloşeau şi se înduşmăneau cu totul. Sluga sau robul îți surîdea în față, dar te-ar fi înjunghiat pe la spate dacă n-ar fi fost frica de pedeapsă. Popa propovăduia fericire în lumea de dincolo, dar raiul, oricît de ademenitor ar fi fost, n-o făcea nici pe cea mai păcătoasă şi urgisită ființă omenească să se despartă de viața asta nenorocită de pe pămînt de care ținea cu dinții şi pe care nu voia s-o piardă oricît de atrăgătoare şi de frumoase erau făgăduințele privitoare la lumea de dincolo.

A mai înțeles că averea înseamnă putere, iar puterea era aceea care-i face pe oameni să ți se plece. Privea la curcanul din curte cum se înfoaie,

cum se uită țanțoş într-o parte şi alta, zvîcnind din aripi, războindu-se cu văzduhul sau cu închipuirile care-i bîntuiau numai mintea lui. Fusese şi el uneori aidoma acestei paseri bicisnice şi gîndindu-se la unele fapte ale sale se ruşina de propria-i îngîmfare. Se amăgise cu gîndul că numai înfăţişarea lui falnică şi frumoasă – la acest din urmă cuvînt se ruşinase şi mai înainte – era menită să stîrnească mirare amestecată cu bucurie. Dacă ar fi fost un om de rînd s-ar mai fi uitat fetele şi nevestele tinere cu aceeaşi plăcere la el? Şi puterea, care-ţi poate aduce multe mulţumiri, cît poate să dureze? O veşnicie? Iată-l pe bietul Boţea fost vornic al curţilor din Hudeşti, om bine alcătuit, voinic şi puternic, de frica lui tremurînd mai multe sate, cum zace acum fără putere, fără mărire, aşteptîndu-şi un sfîrşit care nu mai vine să-l mîntuie odată. Şi ţiganul cel mai prăpădit se uită cu milă sau cu scîrbă la pielea şi oasele care întîrzie să se amestece cu ţarina. Pricepea acum că multe-s deşertăciune, înţelegea tîrziu că sfaturile părinţilor, ale celor mai vîrstnici aveau un miez, dar adevărul şi puterea lor nu izbutise s-o cunoască decît pe pielea lui.

Crezuse că şi ceilalţi oameni sînt plămădiţi din acelaşi aluat ca şi el, erau doar făpturile lui Dumnezeu, înzestrate la fel, cu ochi şi cu minte ca să vadă şi să pătrundă taina lumii, nu se puteau deosebi de el, ca să-şi dea seama că fiecare, în parte, are o altă fire şi că sufletul celor mai mulţi era plin de ascunzişuri, surîsul acoperea pizma, iar bunăvoinţa – ura cea mai adîncă. Răul şi ura îşi aveau uneori o îndreptăţire, dar de cele mai multe ori ele nu aveau nici o noimă.

Într-o vară şi în puţine clipe înţelesese mai multe taine decît în cei 18 ani cît petrecuse din viată. Aceste descoperiri îl speriau, se simţea însingurat şi părăsit într-o lume care se dovedea că nu este croită pe măsura lui.

Trebuia deci să-şi deschidă mai bine ochii minţii, să asculte mai mult şi să vorbească mai puţin, să se stăpînească pentru a nu-i nemulţumi pe alţii faţă de care firea se dovedise mult mai zgîrcită. Una din marile lui plăceri fusese aceea de a străluci printre ceilalţi de seama lui nu numai prin bogăţia straielor dar şi prin vorbele de duh, prin răspunsurile aspre, tăioase cîteodată, cum e buza briciului, umilindu-l pe cel din faţa lui pentru a triumfa plin de încîntare faţă de alţii. Asta însemna să-ţi aduni duşmani din pricina unor vorbe-n vînt, numai de dragul de a-i face pe cîţiva netoţi să-şi descreţească faţa. Va trebui să se înfrîneze, mai ales faţă de cei mai slabi decît el. Prostul nu te iartă niciodată dacă l-ai făcut prost, adică dacă i-ai spus adevărul. Adevărul are şi el mai multe feţe, şi alegerea uneia sau alteia cere o pricepere care nu se-nvaţă nicăieri. Să se înfrîneze, să renunţe la parte din propria lui bucurie de a se mişca şi de a trăi. Va fi greu, foarte greu. Se va arăta în stare să împlinească o asemenea cerinţă pentru ca drumul în viaţă să-i fie mai neted?

Semne de trecere a iernii erau ieşirea la larg şi amețeala care-l cuprindea, ca o stare de uşoară beție, pe care primăvara i-o strecura ca pe o dulce otravă în toată ființa. Ieşirea la lumină şi la o nouă viață nu se poate face fără chin şi fără ca rana din inimă să nu sîngereze iarăşi.

Odată cu păsările au început să sosească în singurătatea de la Hudeşti şi veşti din lume, o lume în care se-afla şi dragostea lui, foarte depărtată, mai nedesluşită. Amintirea ei îl cotropea ca o nesfîrşită tristeță, licările de nădejdi se stingeau repede, pentru că numai o minune ar fi putut îndrepta totul, iar minunea n-avea de unde să vină.

După înfrîngerea de lîngă cetatea cea nouă a Romanului, boierii hicleni s-au pripăşit în țările vecine Moldovei, încercînd mai ales prin Petrea Carabăț să obțină ajutoare de la principii străini ca să-l răstoarne pe domnul lor. Zbatere zadarnică, pentru că nici sultanul, nici tătarii, nici craiul Jicmont al Lehiei nu aveau răgaz şi nici nu-şi puteau îngădui să cheltuie mari sume de bani ca să strîngă oşti pentru a porni împotriva Moldovei, acum cînd se făcuse toamnă şi se apropia iarna. A trecut şi iarna şi în primăvara care a urmat iarăşi n-au găsit sprijin la nimeni. Craiul Jicmont ar fi dorit să întreprindă ceva împotriva unui domn semeț cum era Ştefăniță, dar, odată cu venirea primăverii, umblau zvonuri tot mai stăruitoare că Suliman sultan şi-ar strînge ostile pentru a porni împotriva Ungariei. Sangeacii de la hotare şi porniseră harțurile, semn că nici în acel an nu va fi linişte pentru creştinătate. Ceea ce-l îngrijora pe craiul Lehiei erau veştile pe care i le aduceau iscoadele sale: la Cetatea-Albă şi la Chilia păgînul trimitea oşti proaspete, însoțite de puşti mari în stare să bată ziduri de cetate. Tătarii se mişcau şi ei spre soare-apune. Vroiau otomanii să atace Moldova sau regatul? Greu de ghicit. Şi care avea să fie purtarea tînărului şi prea îndrăznețului; domn al Țării Româneşti din hotarul Lehiei? Ținînd seama de cele petrecute în anul trecut, Ştefăniță nu putea fi decît duşmanul craiului. El s-ar fi putut întovărăşi cu turcul şi cu tătarul ca să pustiască Lehia, dacă pronia cerească nu le-ar fi îndreptat paşii acestora asupra Moldovei. Iscoadele din aceasta Valahie arătau că domnul face şi el mari pregătiri. O parte din oastea cea mică a boierilor şi altor stăpîni de pămînt primise poruncă să se strîngă în Țara de Jos. Staroştii şi pîrcălabii de la hotarul de răsărit al țării primiseră porunci straşnice să stea neclintit de veghe, să trimită mereu iscoade în stepele de dincolo de Nistru pentru a lua urma ceambulurilor tătăreşti, ca nu cumva acestea să se reverse fără veste peste pămînturile țării.

S-ar putea să nu fie o înțelegere între domnul român şi păgîni, dar craiul era de părere că e mai potrivit pentru interesele sale să se răspîndească zvonuri că lucrurile stăteau astfel. În cazul în care i-ar fi mers toate cu noroc, atunci s-ar fi putut gîndi la boierii pribegi şi un amestec în Moldova ar fi părut în ochii tuturor ca o justificată răzbunare a cerului

împotriva atîtor păcate săvîrşite de un principe care nu se sfiieşte să uneltească împotriva creştinătăţii. Pentru a preîntîmpina atacul tătarilor, al turcilor şi poate şi pe acela al românilor, craiul a poruncit tuturor căpitanilor de margine, palatinilor şi castelanilor ca să se pregătească grabnic. Au fost tocmiţi mercenari, s-a strîns oastea şleahtei din Rusia, Podolia şi Volhinia, încît pe la mijlocul lunii aprilie craiul se putea considera mulţumit. Sub flamurile sale se adunaseră 30-40 000 de oameni şi conducătorii acestei oşti îl asigurau că vor fi în stare să respingă orice duşman, oricît de tare s-ar fi dovedit.

Tassa Bassa paşa care primise înalta porunca a Porţii ca să conducă expediţia oştilor strînse la gurile Dunării, i-a cerut hanului tătar să-şi îndrepte hoarda spre Podolia. De Carabogdan nu trebuiau să se atingă. Dacă Allah va fi de partea oştilor purtătoare de biruinţe, atunci flamura verde a Profetului se va înălţa deasupra zidurilor Cameniţei, cea mai de seamă cetate a craiului Poloniei în faţa oştilor tătaro-otomane. După aceea, lui Carabogdan, împrejmuit din toate laturile de oştile prea puternicului împărat, nu-i rămînea decît să se închine, aşa cum o va face şi beiul celeilalte ţări româneşti, în vara acelui an.

Oastea otomană s-a mişcat pe cîmpii de pe stînga Nistrului şi nu departe de hotarul leşesc, tătarii au venit în tabăra lui Tassa Bassa. Iscoadele lor arătau că leşii au strîns o mare oaste şi nu s-au lăsat surprinşi ca altădată. În asemenea împrejurări nu era potrivit să se împotmolească urdia sub zidurile unei cetăţi puternice cum era Cameniţa. Căpeteniile oştilor tătaro-otomane au hotărît să pustiască provinciile de margine ale regatului. Au lăsat puştile pe loc sub bună pază şi numai călăreţii au pornit-o în iureş peste Podolia şi Rusia.

Au fost jefuite şi arse sate şi tîrguri, iar oamenii şi vitele care au putut fi prinse au fost trimise în mare grabă spre răsărit. Oştile craiului Jicmont s-au mişcat încet. Căpitanii lor se aşteptau la o campanie îndelungată, în care aveau să-i arate iscusinţa lor de strategi, cu mişcări de trupe bine gîndite. Această năvală nebunească i-a surprins şi deşi s-au grăbit să-i ajungă pe păgîni n-au reuşit să înfăptuiască nimic.

Maria sa Ştefăniţă voievod nu s-a lăsat înşelat de mişcările oştilor de dincolo de hotar. El a urcat cam în acelaşi timp cu ele, spre miazănoapte, poruncind tuturor locuitorilor din Ţara de Sus să se strîngă pe apa Prutului, în dreptul cetăţii Hotinului care primise întăriri şi hrană îndestul. Locul de strîngere a oştilor nu era departe de Hudeşti şi boierul Cosma Movilă îşi simţea măcar o parte din sate la adăpost de orice lovitură.

Toate acestea se petreceau în luna mai a anului 1524. Evenimentele nu-i îngăduiau nici de data aceasta răgazul necesar pentru a se îngriji de propriile sale treburi. Ion Movilă se afla în tabără împreună cu tatăl său, cu slugile lor, atît cele din Ţara de Sus, cît şi cele din Ţara de Jos şi cu

frate-său, Văscan, care împlinise 17 ani şi era acum un flăcăiaş mîndru, în stare să-şi măsoare priceperea şi puterea în luptă. Pregătirea, pentru luptă, viața de tabără i-au luat timp şi i-au dat un rost. Ion nădăjduia, ca şi mulți alții, că țara lor va fi ferită, de primejdie. Mînuirea armelor, deprinderea celor mai puțin, înzestrați sau obişnuiți cu viața de oştean era petrecerea obişnuită în tabără. Cete de călăreți erau trimise spre hotar să cerceteze şi să privegheze. Ion ceruse să facă şi el parte, cu oamenii săi, dintr-o asemenea ceată şi părintele său, mai întîi şi vodă, după aceea, i-au împlinit dorința. Străbăteau sate şi păduri în bună rînduială şi prin mişcări repezi erau cînd într-un loc, cînd într-altul. Era o viață mai aspră dar care-i priia. Trupul răspundea la toate încercările, sănătatea lui era acum întreagă. De la Camenița primiseră veste că năvălitorii! s-au prelins pe sub zidurile cetății năboind spre miazănoapte, în loc ca furtuna să se abată asupra zidurilor Cameniței, înlăuntrul cărora se aflau oşteni încercați în lupte şi obişnuiții cu nevoile, ea se abătea asupra satelor lipsite de apărare.

La începutul lunii mai au început să apară fugari de dincolo de Horodenca şi Sniatyn. Toată Pocuția era în flăcări şi cîți scăpaseră fugeau înspăimîntați spre munte sau spre Țara Moldovei. În primele zile ale lui iunie, se putea vedea de pe înălțimile de la hotar încotro se mişcau ostile tătaro-otomane. Fuioare de fum negru sau luminarea zării în puterea nopții, cînd într-un loc, cînd în altul, erau semne ale nenorocirilor care se abătuseră asupra regatului vecin.

Şi, pe neaşteptate, în ziua de 6 iunie, călăreți ai stepelor de răsărit şi din sudul Dunării se apropiau în mare grabă de hotarul Moldovei. În aceeaşi zi, Ion şi cîțiva dintre oamenii săi se înfățişau domnului cu această ştire. A doua zi, mînînd în față robi şi cirezi de vite, năvălitorii pătrundeau dincoace de hotar. Ce i-au făcut să ia o asemenea hotărîre, au lămurit-o unii fugari. Ostile regale se apropiau în mare grabă de provinciile jefuite şi călăreții uşor înarmați ai lui Tassa Bassa şi-au dat seama că este timpul să iasă cu mare grabă la larg. Cei aflați în Pocuția nu aveau cum să scape de încercuire decît străbătînd o parte din Moldova şi răzbind dincolo de Camenița, unde nu-i mai putea ajunge nimeni.

Domnul a ținut sfat. Dacă-i lasă pe turci şi pe tătari să treacă nestingheriți, atunci ei îşi vor face un obicei din a călca o țară neînstare să-şi apere hotarele. Şi mai este obicei la turci şi la tătari să socotească pămînt al padişahului oriunde a călcat copita calului călărit de oamenii acestuia. Ai lăsa să hălăduiască în pace ar fi cu primejdie pentru anii ce vin. Dacă-i lovesc acum s-ar putea mînia Suliman sultan, care, după căderea insulei Rodului, a amenințat că va călca toată creştinătatea. Unii sfetnici au înclinat spre cumințenie şi răbdare, alții însă şi-au adus aminte că bunul domnului de acum, măria sa Ştefan cel Bătrîn, nu s-a sfiit într-o împrejurare ca aceasta să-l atace pe Malcoci begul. Datoria lor era aceea de

a nu-l lăsa pe vrăjmaş să creadă că ţara este slabă, fără apărare. Doritor de fapte mari, şi pentru a-l umili pe vecinul său care răspîndise zvonul că domnul Moldovei s-a alăturat duşmanului creştinătăţii, Ştefăniţă a hotărît să se facă pregătiri temeinice pentru luptă. Faptul că oastea care călcase hotarul era numeroasă şi puternică, l-a făcut pe domn să recomande prudenţă. Lovitura urma să se producă pe neaşteptate şi dacă se putea, într-un loc bine ales. Petrică hatman şi portar al Sucevei va conduce această bătălie care se va desfăşura sub ochii domnului. Străji bine întocmite aveau sarcina să urmărească toate mişcările duşmanului, retrăgîndu-se în aşa fel încît să nu se ajungă la o ciocnire cu el. Nu era potrivit să li se stîrnească bănuiala că ar fi atacaţi Tassa Bassa şi însoţitorii săi.

Odată ajunsă pe pămîntul Moldovei oastea de tătari şi de turci s-a oprit, alcătuind o tabără nu departe de Şepeniţ. Aici s-au strîns prăzile şi tot aici au fost primite cetele care întîrziaseră şi fuseseră urmărite de oştile polone pînă-n hotarul românesc. După trei zile de odihnă, Tassa Bassa şi-a pus în mişcare oamenii. Oastea turco-tătară înainta pe malul stîng al Prutului, pe îndelete şi fără prea mare tocmeală. Avea nevoie de trei-patru zile ca să răzbească dincolo de Nistru unde s-ar fi aflat în siguranţă deplină. Noaptea de 10 spre 11 iunie au pus tabără la Tărăsăuţi. Vremea era bună. Spre ziuă s-au grămădit nori pe cer mînaţi de vîntul de la miazănoapte. O ploaie repede şi scurtă a căzut cînd se îngîna ziua cu noaptea. Cînd ultimii stropi se răsfirau, semn că ploaia încetase, au răsărit strigătele şi ţipetele străjilor aflate dincolo de Tărăsăuţi, spre răsărit Erau strigăte de luptă. Tabăra era atacată de un duşman pe care nimeni nu-l prevăzuse. Tassa Bassa nu crezuse că Ştefăniţă va îndrăzni să ridice sabia împotriva Semilunii. Ghiaurul rău şi spurcat era îndemnat de nebunia lui la trădare. Au sunat tobele şi surlele pentru luptă. Buimăciţi de somn, spahiii şi achingiii au pus în grabă şeile pe cai şi s-au tocmit aşa cum cerea orînduiala în timpul luptei. Cînd se lumină bine de ziuă, căpeteniile turcilor şi tătarilor au văzut cum călăreţii ghiauri se aruncă precum haitele sălbatice asupra primelor cete, cum se învălmăşesc şi cum drept-credincioşii sînt călcaţi sub copitele cailor. În sprijinul lor au pornit-o alte pîlcuri, bine tocmite. Oamenii se treziseră bine acum şi îşi dădeau seama că pentru ei nu mai există decît o singură scăpare: să-şi croiască drum spre Nistru, altfel aveau să piară cu toţii. Încleştarea a ţinut ceasuri în şir. Cădeau şiruri de oşteni, alţii le luau locul şi izbînda nu se înclina nici de o parte, nici de alta. Ştefăniţă privea cu încordare cum se desfăşoară cea mai de seamă bătălie la care lua parte pentru prima dată. Ar fi dorit ca oamenii lui să treacă-n iureş peste tabăra din faţa lui, iar cîţiva sfetnici, dintre cei care apucaseră mai multe războaie, îi cereau să aibă răbdare. Războiul cerea multă trudă, mult sînge şi multă pricepere. Stăpînirea de sine era cea mai de seamă calitate a

conducătorului. Mintea lui trebuia să rămînă mereu limpede, ochiul ager pe care să nu-l întunece nimic din cîte se petreceau în față-i, să chibzuiască şi să-şi folosească oamenii acolo unde era nevoie şi în clipa cea mai potrivită.

Petrică hatmanul se vedea că este nu numai o slugă credincioasă şi un bun sfetnic, dar că este şi un bun conducător de oşti. Distrusese o parte din cetele duşmane lovind fără veste; după aceea cînd bătălia s-a întemeiat, şi-a împins cetele acolo unde era nevoie, a sprijinit la timp orice încercare de învăluire pe care au făcut-o tătarii. Spre prînz însă, cînd lucrurile nu se desfăşurau aşa cum trebuie, acolo unde se afla temeiul luptei, el a pornit în sprijin cu un pîlc de călăreți aleşi. Izbitura a fost cumplită şi cetele duşmane s-au prăvălit spre spate. Petrică n-a mai apucat să se bucure de fapta lui. O săgeată i-a străpuns grumazul şi hatmanul oastei româneşti a bătut aerul cu mîinile după care a lunecat moale, pe o parte. Una din slugile sale i-a prins calul şi s-a tras înapoi cu trupul stăpînului. Atunci s-a arătat că numele pîrcălabului de Roman este mai mult decît o potrivealã oarecare. Grozav pîrcălabul şi-a împins calul în fața domnului şi i-a cerut să-l lase pe el să pornească. Domnul a înclinat capul şi Grozav a răcnit cît s-a auzit peste tot cîmpul de bătaie, a ridicat sabia spre tăria cerului şi cetele de călăreți din Țara de Jos s-au năpustit ca trăsnetul acolo unde oamenii hatmanului munceau din greu. Cădeau capetele duşmanilor ca tărtăcuțele, cetele lui Tassa Bassa erau împinse înapoi, peste tot locul, dar turcii şi tătarii n-au slăbit lupta. Înapoi, în Polonia, nu puteau să se retragă, în față nu răzbiseră. O încercare de fugă spre stînga fusese oprită de orheieni, soroceni şi lăpuşneni, oameni obişnuiți cu felul de a se lupta al călăreților din stepele de dincolo de hotar. Nu le rămînea decît să se bată cu disperare în nădejdea că o minune îi va scăpa de la pieire.

Ion şi ai lui s-au prins în luptă din zorii zilei. Cînd au pornit-o în trap la atac, l-a văzut pe Văscan, care mergea în stînga lui, cum îi piere sîngele din obraz. Îi bătea şi lui inima, dar de data aceasta era îndîrjit şi gîndul lui era nu să scape, ci cum să doboare tot ce întîlneşte în cale. Şi să-l ocrotească pe țîncul ăsta de lîngă el. Nicoară, Pătru, Cîrstea şi celelalte slugi erau alături. Bătrînul Cosma Movilă călărea voiniceşte alături de oamenii săi. După aceea, în minte i s-au întipărit numai fragmente: un ochi care se cască deasupra morții, un bărbos ce se răstoarnă, scrîşnetul lamei de oțel cînd alunecă pe os, o lovitură zdravănă primită în umărul stîng, care era gata să-l descumpănească, o împungere piezişă la subsoara turcului care şi-l alesese pe Văscan, urlete, chiuituri, izbituri surde, horcăituri, nechezatul cailor înnebuniți de loviturile primite, de înaintarea înceată, dar sigură. Un atac dat de un pîlc pe latura celor care-i avea în față şi pămîntul a fost măturat de vrăjmaşi. Steagul lor s-a retras pentru scurtă vreme, cît să-şi tragă omul sufletul şi pentru ca starostele de Dorohoi să poată chiti care-i locul unde trebuie să intre-n hora morții. Au căzut unele slugi, Cosma

bătrînul a fost uşor scrijelit pe obraz, sîngele i se amestecase cu barba şi arăta straşnic în mînia cu care izbea în dreapta şi-n stînga. Alături de el mergea Pătru, care nu-l scăpa din ochi. A văzut cum îi sticleau ochii lui Văscan. Fiara din el începea să fie întărîtată la vederea sîngelui. Lovea repede, se ferea cu mişcări de sălbăticiune, era ca un rîs, sau ca un jder. Privirea încă nu-i era limpede, dar omul se învaţă să ucidă treptat, şi cu cît dispare mai repede orice tulburare din sufletul şi mintea lui, cu atît mai precise, mai sigure sînt mişcările şi loviturile. Ce ucigaşi zac în noi?!

Pămîntul s-a zvîntat şi copitele cailor stîrnesc praful ce se ridică, învăluindu-i pe luptători. Parcă-s umbrele morţii. Se apropie de nămiezi şi, afară de un scurt răgaz, s-a muncit pe ruptele. Simte cum începe să-l doară braţele. Semn rău. Oasele şi carnea nu i s-au învăţat cu truda îndelungată. Un bun războinic trebuie să reziste mai mult. Dacă va scăpa, ştie ce are de făcut. Duşmanii din faţă cedează treptat. Sînt măcinaţi din toate părţile, se bat cu îndîrjire, oboseala zilelor trecute nu-i iartă nici pe ei. Mai bine s-ar da prinşi, dar ei nu vor să arunce armele şi nici domnul n-ar vrea să hălăduiască prea mulţi din cîţi au poposit la Tărăsăuţi. Satul rămînea în urmă, în cale sticleau printre zăvoaie apele Prutului. La cîţiva paşi de locul în care oamenii sînt frămîntaţi cu pămîntul, viaţa se desfăşoară liniştită. Păsările îşi văd de treburile lor, gîzele trudesc în ierburile şi florile care îşi desfac mirezmele în căldura unui soare care străluceşte indiferent pe un cer limpede spălat de apa ploii din faptul zilei.

Tătarii au început, în cete mici, să se furişeze spre larg. Nimeni nu are grija lor. Cei rămaşi împreună cu oamenii lui Tassa Bassa nu mai pot ţine decît pînă spre chindie. Spătarul Hurul şi Barbovschi, pîrcălabul de la Hotin, îşi dovedesc, sub privirile domnului, priceperea în ale războiului şi credinţa faţă de el A căzut cel de-al doilea pîrcălab de la Neamţ şi alături de el alţi boieri mari, fără să se mai pună la socoteală oamenii de jos. Ţăranii din satele Ţării de Sus au muncit din greu. Gloatele lor au întovărăşit orice năvală a călăreţilor şi cu coase, cu suliţe, cu topoare cu coadă lungă, au tăiat vinele cailor, au tras din şa cu cîrligul toporului pe spahiii şi pe achingiii sălbatici. Au pierit şi dintre ei mulţi, trupurile lor zac amestecate cu ale duşmanilor, iar cei rămaşi în viaţă trudesc mai departe cu sîrg, cu îndîrjire, fără nici o sfială, de parcă s-ar duce la petrecere.

Îşi simte trupul năclăit de sudoare sub armura scumpă şi grea, se mişcă din instinct şi braţul îl ascultă deşi încheieturile parcă-i amorţesc de-atîta muncă. De n-ar mai dura acest măcel care se desfăşoară încet, prea încet, clipele par cît o veşnicie, ceasurile nici nu mai pot fi măsurate. Soarele a trecut de crucea cerului. La el nu te poţi uita decît într-o răsucire a pîlcului care se regrupează, cînd altul i-a luat locul, pentru a se avînta, scară lîngă scară, ca un berbec care izbeşte şi încearcă să pătrundă prin zidul viu de oameni şi cai. Iar duşmanul dă dosul de prea multe ori, dovadă

că i-a scăzut puterea. Sînt clipele cele mai spornice, pentru că, lovindu-l din spate, îi poți provoca pierderi mari şi oamenii noştri simt că soarta le-a surîs lor, se nevoiesc pe întrecute pentru a scurta cît mai mult din chinul acestei zile. Cînd simți că va fi cîştigul de partea ta, puterea-ți creşte ca prin minune, te cuprinde o mare bucurie şi creşte hărnicia. Căpitanii de steaguri atacă rînd pe rînd, nelăsînd nici o scăpare adversarului, n-a mai rămas de multă vreme om care să nu numere mai multe ceasuri de cînd se bate, dar parcă întreaga oaste a fost zguduită de o încordare nouă, izvorîtă din înțelegerea că izbînda este aproape. Pîlcurile de călăreți se aruncă unul după altul, cu disperare, linia alcătuită de duşmani începe să se destrame. Izbiturile sînt însoțite de chiuituri de parcă cei care se aruncă-n luptă abia acum ar fi poposit pe cîmpul de bătaie. Caii sînt în spume şi cînd cetele străpung liniile din față, alte pîlcuri se aruncă izbind în lături. Acum, încăierarea se desfăşoară aparent fără noimă, dar este ultima încordare. Duşmanul este bulucit, înțărcuit de ziduri vii. Unii o rup la fugă. alții pun armele jos, dar scăpare nu mai este pentru nici unul.

Şi cînd soarele începe să lungească umbrele spre răsărit, izbînda este desăvîrşită. Grupe de călăreți îi urmăresc pe fugari iar oastea țării se strînge încet, steag după steag, pentru a-şi număra morții dar şi pentru a-l saluta pe domnul lor în ochii căruia străluceşte bucuria deplină. Se spune că au mai căzut alți doi sfetnici, dar nu se ştie bine cine, cîteva mii de oameni sînt morți sau zac răniți pe cîmpul de lîngă Tărăsăuți. Domnul le mulțumeşte tuturor şi-i pofteşte pe toți de Sfîntul Niculae la Suceava. Rudele îşi caută morții şi răniții, vracii muncesc din greu pentru a îndrepta oase, a închide şi obloji rănile.

Pleanul prins de turci şi de tătari în Lehia a rămas în puterea domnului. Oamenii, erau cîteva mii, au fost aduşi în fața măriei-sale care a cerut tălmaci. După ce i-a mulțumi Domnului pentru marea biruință pe care oamenii săi au avut-o asupra păgînului, le-a făgăduit tuturor libertate. I-a slobozit să meargă înapoi la casele lor, iar celor care ar fi vrut să ramînă în țara Moldovei le-a făgăduit pămînt şi scutiri cum nu cunoscuseră ei sub şleahtici. Cu toții i-au mulțămit şi l-au proslăvit pe stăpînul destoinic care ştie să-şi ocrotească supuşii şi țara. Mulți au vrut să rămînă în Moldova şi au fost dați în grija dregătorilor, şi mai mulți au năzuit să-şi revadă căminul pustiit, să-şi caute familiile, dacă izbutise să mai scape cineva. Au fost însoțiți spre hotar de oşteni aleşi anume, după ce primiseră fiecare tain în pîine, brînză şi pastramă.

A doua zi, 12 iunie, după o odihnă binemeritată şi după ce s-a ridicat movila unde au fost înmormîntați cei mulți şi neştiuți care-şi apăraseră glia cu viața lor, domnul şi-a slobozit oştile. Barbovschi, pîrcălabul Hotinului şi cu starostele Lăpuşnei au pornit cu răzăşii de dincolo de Prut ca să curețe

pământul de duşman şi să privegheze la hotare pînă ce oştile sultanului, pornite asupra Lehiei, se vor topi în stepa Bugeacului.

Jupîn Cosma Movilă şi-a strîns oamenii pentru sfat scurt. O parte aveau să meargă cu Barbovschi, spre satele lor, alții aveau drum lung pînă în Țara de Jos. Cei din satele din Țara de Sus n-aveau decît să treacă Prutul şi a doua zi erau acasă. Ion şi cîțiva oameni să se ducă la Novăsălița, la Cobăliia şi mai apoi la Broscăuți şi la Hrețeni, în ținutul Dorohoiului, pentru a cerceta starea locurilor şi a oamenilor, după care să se întoarne la Hudeşti. După o furtună ca aceasta, multe se puteau schimba, mai ales că satele din Țara de Sus se aflau, o parte, în locurile unde poposiseră oştile noastre, altă parte în locurile care fuseseră călcate în mare grabă de tătarii şi turcii fugari.

Cu Văscan, acum mîndru ca un păun că făcuse față, cu cinste pentru anii lui, unei zile atît de grele cum fusese ziua de 11 iunie, bătrînul Movilă avea să meargă de cea parte a Prutului, pe Viliia şi apoi mai jos, pînă în ținutul Sorocii, unde-şi avea sate. Cîteva slugi erau repezite la Hudeşti s-o liniştească pe jupîneasa Teodosia, să grijească de curți şi să vegheze ca muncile cîmpului, din satele boierului, să nu sufere nici o întîrziere.

Trecuseră cu toții printr-o mare primejdie şi cei mai mulți erau teferi, ceea ce însemna un mare cîştig pentru boier. Cîțiva ruteni, dintre cei care doriseră să rămînă în Moldova, i-a luat Cosma Movilă cu sine, pentru a le da pămînt într-o pustie de lîngă satul său Cusareul, din ținutul Hotinului. Fusese un loc pe care-l arseseră tătarii în vremea lui Ştefan cel Bătrîn, ducînd cu ei tot ce rămăsese în viață. Loc bun şi bogat, nemuncit de mulți ani, unde s-ar fi putut întemeia nu un sat ci două.

După încă o noapte petrecută deasupra Tărăsăuților, oamenii s-au împărțit, aşa cum rînduise Cosma Movilă, şi au pornit fiecare spre casele şi la treburile sale. Puțin după răsăritul soarelui, Ion şi cu slugile sale, căutau un vad ca să treacă Prutul. Fuioare de nor alb străluceau în înălțimi în lumina soarelui. Peste apa Prutului plutea o pîclă străvezie de aburi. Şi-a lăsat oamenii în pace, pentru căutarea locului potrivit trecerii, iar el s-a dezbrăcat şi a intrat în unda rece a rîului. Trebuia să se curețe de toate cîte-i apăsau trupul şi sufletul.

XIV

Îi slobozise pe ceilalți oameni, îndemnîndu-i spre Hudeşti, iar el cu Nicoară au pornit-o de la Verbia peste dealuri, prin păduri şi fînețuri, mergînd agale, în voia calului, fără nici o grabă. O şi vedea pe jupîneasa Teodosia cum îi sare în cale şi cum îi strălucesc ochii de bucuria revederii odraslei ei. Ea era singurul om din lume care-l înduioşa, pentru că prea suferise pentru el şi cu greu poate fi cuprinsă în cuvinte bucuria pe care a trăit-o atunci cînd au fost semne că feciorul ei se va face bine. Dacă nevasta din Mlenăuți i-ar fi cerut atunci, i-ar fi dăruit Cîrstinei tot ce avea în sipetele ei mai de preț, şi-ar fi dat zile din zilele ei, nici o cerință pe care să o poată împlini nu i s-ar fi părut prea mare, dacă ar fi reuşit, cu sacrificiul ei, să-şi scape fiul. Devotamentul unei asemenea făpturi îi făcea bine. Nedumeririle şi lămuririle lui îl îndepărtau de lume, dar ele întîmpinau şi un obstacol peste care nu putea trece: dragostea, mila şi bucuria jupînesei Teodosia. Dacă ar fi fost numai o asemenea ființă pe pămînt, şi tot merita să-ți trăieşti viața.

Se lăsase seara şi luna strălucea pe cerul limpede. Ierburile aveau încă mirosuri tari, pe care răsuflarea pămîntului cald le ridica în văzduh, pădurea din față părea că se ghemuise pentru somn, tăcută şi nemişcată. Au intrat pe o potecă în codru. Cîntecul privighetorilor sporeau vraja locului, iar țipetele cucuvelelor arătau că există o lume a vietăților care se desfăşura numai în puterea nopții. Urcau agale pe potecă spre culmea dealului. Nu simțea nevoia somnului şi l-a întrebat pe Nicoară dacă este în stare să-l urmeze. Simțea cum tot trupul îi este plin de vlagă, iar în sufletul său se aşternuse o mare linişte pe care n-o mai cunoscuse pînă atunci. Timpul se torcea pe-ndelete, pentru el, clipă de clipă, îngăduindu-i să se bucure de toate cîte se desfăşurau în jurul său, de parcă atunci fuseseră create atîtea minuni anume pentru desfătarea sufletului său.

Tainele codrului veneau nelămurite spre el, cotropindu-i ființa, se simțea înlănțuit de această lume nevăzută şi necunoscută cu nişte fire subțiri care porneau de la el şi se răsfirau pentru a cuprinde întreaga fire, care-l năpădise cu vraja ei. Avea senzația stranie că trăieşte în vis şi nu aievea, iar cînd au ajuns într-o poiană, deasupra dealului, inundată de lumina lunii, a încremenit, îi venea să se frece la ochi ca în fața unei privelişti din

altă lume. Aproape de mijlocul poienii, o făptură, care părea a fi femeie, îmbrăcată în alb, cu părul despletit, ridica mîinile spre cer, după ce se înclina spre pămînt, spre ceva pe care nu-l putea vedea de acolo unde se afla el. Era o rugă sau un descîntec pe care se sfia să-l destrame şi de la care cu greu îşi putea întuma privirea. Erau nopți de sînziene, înainte de Rusalii, şi şi-a adus aminte că asemenea nopți sînt pline de capcane, cînd ielele pun stăpînire peste fire şi pot să aducă şi rău şi bine, dar mai cu seamă rău. Şi cînd teama a început să se înfiripe în inima lui, o mogîldeață neagră s-a desprins din pădure, într-o latură, îndreptîndu-se cu mişcări repezi şi pe furiş către făptura înveşmîntată în alb, fără ca aceasta să simtă ceva, cuprinsă fiind de puterea descîntecului ei. Numai cînd acea mogîldeață neagră s-a aruncat asupra ei, a scos un țipăt cumplit de parcă ar fi înjunghiat-o. Ion, abia în clipa aceea, şi-a dat seama că totul se petrece aievea, a înfipt pintenul în coastele calului care a zvîcnit în sus, după care a pornit ca o vijelie. Nicoară era în coasta lui. Tropotul cailor şi chiuitul lui Ion l-a descumpănit pe cel care se repezise asupra femeii. S-a desprins de ea şi năucit, a căutat în lături ca să vadă şi să înțeleagă ce se întîmplă. Pînă să se dezmeticească bine, s-a simțit împins de pieptul puternic al cailor lui Ion şi Nicoară.

— Pune stăpînire pe el şi leagă-l, a poruncit Ion. El a sărit din şa, s-a repezit la făptura în alb care izbutise să-şi culeagă nişte lucruri aflate pe pămînt şi vroia să fugă. Cîțiva paşi, şi a fost lîngă ea, strigîndu-i să nu se teamă. Atunci femeia i-a făcut față şi, privindu-se, nu le-a venit să-şi creadă ochilor.

— Cîrstina? s-a trezit Ion vorbind cu glasul pierit de surpriză şi emoție.

— Stăpîne, a şoptit femeia, plecîndu-se şi sărutîndu-i mîna.

Ion şi-a tras mîna, parcă o pară de foc îl atinsese şi cu multă nemulțumire i-a spus să nu mai facă aşa ceva. Şi nici el nu ştie cum s-a făcut că s-a trezit cuprinzîndu-i umerii cu brațul drept şi a lipit-o uşor de el.

— Ai pățit ceva?

— O, nu stăpîne, n-am pățit trupeşte nimic, dar nemernicul ăsta mi-a făcut un mare rău, mie şi unei ființe care n-are nici o vină şi care aştepta de la mine să-i aduc în noaptea asta alinare.

Femeia vorbea cu multă obidă-n glas şi Ion nu pricepea înțelesul spuselor ei. Îi privea părul bogat, negru, cum se revărsa peste umeri pînă la mijloc şi nu s-a stăpînit să nu-l atingă uşor cu mîna, aşa cum ai mîngîia un lucru de preț, pe care ți-e teamă să nu-l strici.

Ion a strigat la Nicoară să purceadă degrabă la Hudeşti, căci îl va ajunge el din urmă.

Femeia s-a întors şi a ridicat privirea spre el. Sub lumina lunii ochii ei aveau adîncimi amețitoare, fața părea şi mai frumoasă, iar gura,

întredeschisă, era ca un trandafir în plină floare. Nu era linişte pe chipul ăsta frumos şi asta l-a făcut pe feciorul de boier să încline capul şi să-i atingă gura cu buzele lui.

— Nu, stăpîne, a gemut femeia, nu se cuvine şi a vrut să se desprindă de el. Dar Ion a apucat-o bezmetic de mijloc, i-a răsturnat cu cealaltă mînă capul şi ca o fiară hămesită şi-a înfipt dinţii în aşa fel încît să nu-şi mai poată mişca gura fără primejdia de a fi sfîşiată.

Femeia s-a zbătut o vreme, după care s-a lăsat copleşită de nebunia care pusese stăpînire pe feciorul de boier şi gura ei i s-a supus sorbindu-i răsuflarea fierbinte şi a simţit cum toată carnea ei este mistuită de arşiţa dragostei. S-a lăsat mîngîiată, mîinile lui cercetîndu-i toată fiinţa cu înverşunare, au alunecat în iarbă şi trupurile lor s-au căutat în neştire. L-a primit cu un geamăt abia auzit, mistuindu-se într-o frămîntare scurtă şi pătimaşă. A ridicat-o şi i-a spus să se pregătească de drum. Femeia îşi acoperea trupul cu mişcări încete, ca şi cum mîinile n-ar mai fi ascultat-o cum trebuie. Simţea un soi de ruşine amestecată cu bucurie. Ar fi vrut să vorbească dar nici ea nu ştia ce-ar putea să mai spună. Se petrecuseră toate atît de repede, încît nu reuşea să se dumirească ce se petrece cu ea. Ion o privea zîmbind. Îşi rîde de dînsa? L-ar iscodi dar îi este teamă să-l întrebe. Flăcăul n-are nici o vină, păcatul şi vina erau doar ale ei. Era cu cîţiva ani mai mare, deci în stare să judece mai bine, era o femeie măritată, chiar dacă ungureanul ei nu mai fusese văzut de atîta amar de vreme.

Şi, apoi, ea era o femeie necăjită, în timp ce bărbatul din faţa ei, căruia abia acum îi dau tuleiele, era fiul unuia dintre cei mai mari boieri din ţara Moldovei. Era stăpînul ei, dar nu avea dreptul s-o umilească. Dar o umilise oare? E bine să te mînii pentru asemenea clipe sau să te bucuri că ţi-a dat Dumnezeu norocul să le trăieşti? Şi feciorul zîmbeşte. Asta o scoate aproape din sărite. De-ar fi un altul l-ar plesni să-i scapere ochii şi cînd femeia simţea că-şi stăpîneşte greu supărarea care dospea şi creştea înlăuntrul fiinţei sale, Ion i-a întins mîna liniştit, atît de firesc şi de liniştit, încît nu s-a putut stăpîni să nu i-o dea pe a ei.

— Pleci, stăpîne? a reuşit Cîrstina să îngîne.

— Plec Cîrstina, plec cu o femeie frumoasă spre Mlenăuţi.

— Nu se poate, s-a întors femeia speriată spre el, nu trebuie să te faci de rîs şi nu trebuie să mă nenoroceşti şi pe mine.

— De ce să mă fac de rîs, Cîrstino, şi de ce să te nenorocesc?

— Ne poate vedea cineva.

— Nu ne va vedea nimeni.

— Dacă vine bărbatul meu?

— Tu nu mai ai demult bărbat, Cîrstino. Ai spus-o tu, în toamna trecută, la Hudeşti. Iar de vine, îl voi primi cum se cuvine, nu-ţi fie teamă.

— Dar el are un drept, stăpîne, şi nu-ţi poţi pune viaţa şi obrazul în joc pentru o femeie de nimic.

— Îmi vei lămuri toate gîndurile şi nedumeririle tale mai tîrziu. Acum, Cîrstino, eu voi merge să te duc acasă, şi după aceea om vedea noi ce-a mai fi.

— Stăpîne...

— Nici o vorbă, Cîrstino. De-ar curge apele la deal şi munţii ar sta cu piscurile în jos şi vîrfurile de brad ar împunge măruntaiele pămîntului spre tărîmul celălalt şi nu m-ar întuma din hotărîrea mea. Acum faci cum spun eu, iar mie nu-mi pasă acum de nimeni, sînt în stare să duc război c-o lume-ntreagă, decît să-mi schimb gîndul. Te duc, vom vedea noi după aceea.

Cîrstina a înţeles din felul hotărît în care vorbea feciorul din faţa ei că nu se poate face altfel decît cum doreşte el. S-a supus cu gîndul că pe drum vorbele ei înţelepte şi gîndul cel bun îi vor schimba hotărîrea.

Ion şi-a adus calul, s-a urcat uşor în şa, a întins mîna şi a săltat-o pe femeie în spatele lui. I-a cerut să-l cuprindă cu braţele de după mijloc şi să-i spună care este drumul cel mai scurt spre Mlenăuţi. Femeia şi-a încolăcit braţele, şi-a lipit pentru o clipă obrazul de spatele lui lat şi puternic, a oftat şi i-a părut rău de propria ei fiinţă. Îi era teamă. Dacă toate s-ar fi oprit la cele petrecute în poiana lui Călian, cum avea să afle Ion mai tîrziu că se cheamă poiana unde-o găsise pe Cîrstina, ar fi fost toate bune şi la locul lor. Dar aşa? Ce se va întîmpla cu ea dacă nu izbuteşte să-l facă pe Ion să priceapă cît de deosebite erau rosturile lor. Era o femeie necăjită, dar nu se plîngea de soarta ei. Le primise pe toate aşa cum au venit ele de la Dumnezeu, fără să se bucure prea mult, dar nici să se mînie din cale-afară. Dar ce să caute în viaţa ei un fecior de boier mare? Nu i se părea că aşa ceva ar aduce ceva bun cu sine. Nenorocitul care o urmărise în noaptea aceea era un bărbat cu cîţiva ani mai mare decît ea, din Hreţeni, un sat care se afla dincolo de Mlenăuţi. Rămăsese fără nevastă care i se prăpădise odată cu copilul pe care nu-l putea naşte. Şi de la o vreme îi căşunase să se însoare cu Cîrstina. Femeia, la început, a luat spusele lui Colun, aşa-l chema pe hreţean, în glumă, dar în scurtă vreme şi-a dat seama că omului îi căşunase şi nu era chip să-l faci să-nţeleagă nici că-i măritată, asta ca să nu-l supere, nici că nu-i arde de alt bărbat, ceea ce pe şleau înseamnă că nu-i place de el. Dar lui Colun orice i s-ar fi spus, el o ţinea una şi bună, că nu se lasă pînă nu s-o însura cu ea, chiar de şi-ar pune şi capul. În noaptea asta. Dumnezeu ştie de unde o fi aflat că ea pleacă de acasă. Sau a pîndit-o şi-o mai fi făcut-o şi altă dată fără ca ea să ştie. O rugase o fată tocmai de la Şendriceni, de dincolo de Dorohoi, să-i facă de dragoste. Îi era drag un flăcău şi acesta nu se uita la ea. Plîngea ca o proastă, deşi era o fată bine tocmită şi deloc urîtă. Cîrstinei i s-a făcut milă de ea şi a pornit-o acum, în

ajun de Rusalii, să culeagă pe „împărăteasa” buruienilor, în loc depărtat şi neumblat, nevăzută şi neauzită de nimeni. A aflat-o pe „împărătească” şi-i descînta şi o cinstea după tipic, dar toată vraja şi puterea ei au fost destrămate de acest nemernic de Colun. Îşi pusese în cap s-o siluiască acolo, ferit de oameni, într-un loc pustiu unde nu avea cum să-i vină cineva într-ajutor, ca după aceea s-o silească să-i devină dacă nu nevastă, cel puțin ibovnică? Atîta minte avea acest om ca să nu înțeleagă că dragoste cu sila nu se poate? Pentru asta putea să primească o pedeapsă straşnică şi Ion făgăduia să fie nemilos cu un asemenea ticălos, dar Cîrstina l-a înduplecat să nu fie atît de aspru. Boierul, ca stăpîn, avea acum drept de viață şi de moarte asupra lui pentru cele făptuite, sau putea să-l schilodească, dar cel mai bun lucru era să-l lase în pace după o bătaie care să-l răcorească puțintel. Păcat însă de fata din Şendriceni. O să-ncerce să-i dea altceva ca să-l lege pe flăcău de ea, sau să aştepte încă un an, dar se pare că-i ard călcîiele de nerăbdare ca să se vadă măritată.

După o vreme, calul n-a mai avut sprinteneala de la început, începea să simtă greutatea celor doi şi călcătura lui nu mai era aşa de uşoară. Ion îl îndemna deşi îi era milă de el, dar isprava lui nu suferea întîrziere şi pînă-n ziuă trebuiau să fie în Mlenăuți. Cînd cîntau cucoşii de ziuă, trecuseră Başeul, au urcat dealul cu mare grabă şi s-au strecurat spre casa Cîrstinei. Se-ngîna noaptea cu ziua. I-a plăcut feciorului de boier că locuința femeii era într-o margine, ferită de priviri. A priponit calul, i-au dat nişte grăunțe agonisite-n grabă de Cîrstina după care Ion a coborît în încăperea cea bună, aşteptînd-o pe femeie să aducă în mare grabă apă de la izvorul de alături. Ion era trudit de drumurile lungi, era şi prăfuit şi apa rece parcă-l trezea din morți. Lucruri puține în casă, dar toate curate şi puse acolo unde le şedea mai bine. Mirosea a sulfină şi a busuioc şi adulmecînd mirezmele, gîndurile lui se îndreptau spre toamna în care zăcuse între viață şi moarte vegheat de această nevastă frumoasă, a cărei frumusețe n-o prea băgase-n seamă, aşa cum nimic nu se putea lega de sufletul lui în acele clipe. În încăperea de alături unde era şi vatra pentru pregătit mîncarea în timp de vară, se auzea o vie mişcare. Cîrstina, îmbujorată de apa rece, a apărut cu un talger de lemn pe care era brînză şi pîine. Ion a înfulecat în grabă, femeia abia s-a atins de o fărîmiță, n-avea poftă de nimic, pentru că nu avea linişte. Nu izbutise să-l convingă pe acest fecior să-şi urmeze drumul său şi să-i dea pace. Vroia să-şi petreacă viața fără mari zguduiri. Făcuse o singură greşeală atunci cînd se însoțise cu Minea. S-a crezut mai tare ca muntele şi tot ce făcuse parte din viața lui de pînă atunci. Ungureanul nu era însă un om ca oricare altul, el îşi avea ale lui, la care ținea şi pe care nu le-ar fi lepădat pentru nimic în lume. I-a părut rău c-a părăsit-o? Oricărei muieri trebuie să-i pară rău atunci cînd o lasă bărbatul, dar pe ea n-o părăsise pentru alta, ci pentru nebunia care mocnea în el şi care avea să-l

biruie pînă la urmă. L-a aşteptat, a nădăjduit că o să mai vină? Cine poate să spună ce-a fost în sufletul ei? Acum îl priveşte pe acest lup cum îşi înfige colții albi şi puternici în pită, îi place încordarea obrazului cînd mestecă, este frumos în orice împrejurare şi despre acest lucru se dumirise încă de la Hudeşti, căci avea ochi să vadă şi să cîntărească urîtul şi frumosul. Dar cum să rîvneşti la o asemenea comoară? S-a trîntit pe pat cu fața în sus şi a tras-o spre el. I-a luat capul în mîini şi a privit-o îndelung în lumina ochilor. Nările-i fremătau şi-i tresăreau buzele, i-a zîmbit, dar în privirea lui era atîta duioşie amestecată cu o dorință pe care nu era greu s-o citească. I-a înclinat capul pe piept şi i-a cerut să stea cuminte. N-au trecut nici cîteva clipe şi simțind cum îi tresare mîna, şi-a dat seama că a ațipit. A stat nemişcată ascultîndu-i răsuflarea şi cum i se zbate inima. Toate se petreceau aievea şi nu-i venea totuşi să creadă. Şi-a ridicat capul încet să nu-l trezească. Ochii i se adînciseră în găvane, fața i se supsese puțin. Aşa ar fi putut să arate fără viață, dacă nu era ea. Roua nopții îi încolăcise în bucle părul care-i cădea spre tîmplă. Nu s-a putut stăpîni să nu-şi apropie buzele şi să-i culeagă răcoarea. Cînd a vrut să-l privească iar, Ion şi-a deschis ochii. Lumina lor era limpede ca şi cum somnul nu trecuse peste ea, i-a zîmbit, şi-a strecurat mîinile prin părul ei, i-a apropiat capul şi gurile lor s-au căutat lacome. Trupul ei dogorea, parcă era învăluită într-o aură de lumină şi căldură, coapsele ei generoase îl primeau cu patimă. A urmat o încleştare îndelungă, simțeau cum li se destramă ființa şi se topeşte în această nebunie şi supremă bucurie şi plăcere pe care ne-a dăruit-o firea. Flăcăul se dovedea a fi mai mult decît bine hărăzit de la Dumnezeu şi Cîrstina a înțeles că alături de el poate cunoaşte o fericire de care puține femei se pot bucura. A simțit cum se scufundă dincolo de fire de mai multe ori, fără ca el să se dea biruit încă. Era şi mai frumos, fața i se schimbase de parcă s-ar fi petrecut o minune, o iubea pe îndelete, statornic, storcînd-o de vlagă, cînd îi atingea gura tresărea de parcă s-ar fi trezit din altă lume, mai avea putere să-i mîngîie trupul ca pînă la urmă s-o încolăcească cu brațele şi să se risipească într-o ultimă încercare de a se topi unul în ființa celuilalt. A rămas ca răstignită pe pat, era istovită şi paloarea chipului ei o făcea dumnezeiesc de frumoasă, o frumusețe încă a ispitei şi păcatului. Pînă atunci Ion nu cunoscuse cum se cuvine dragostea. Totul se petrecuse în grabă, fără să se gîndească la ce simte şi crede femeia de alături, bucurîndu-se de izbînda lui, de faptul că a avut curajul să fie bărbat, negîndindu-se la cele ce s-ar fi putut petrece în sufletul unei femei care i se dăruia. Abia acum pricepuse ce-i dragostea. Muierea asta tînără şi frumoasă de lîngă el ştia să se bucure cu toată ființa ei, din creştet pînă-n tălpi, de un dar atît de mare cum era dragostea trupească.

După o vreme de încremenire şi-a adunat cuviincios straiele pe trup, a vrut să se furişeze cuminte şi supusă din pat, dar Ion a prins-o de braț şi a

făcut-o să se aşeze lîngă el. Zîmbea şi acum, aşa cum zîmbise în pădure şi Cîrstina şi-a dat seama că nu-şi bate joc de ea. Zîmbetul lui era un prisos al bucuriei pe care o trăia ca-n vis feciorul de boier.

— Nu spui nimic? a întrebat-o el, moale, fără s-o scape din ochi.

— Stăpîne, va trebui să pleci, şi nici eu nu ştiu cum să faci să nu te vadă careva dintre săteni.

— Iar ți-e frică? De cine te temi, tu, Cîrstino?

— Mai întîi de mine, stăpîne, după aceea de lume.

Ion o privea cu o uimire mereu crescîndă pe această făptură pe care întîmplarea i-o scosese în cale atunci cînd aproape c-o uitase. Şi, iat-o, acum, cuminte şi supusă, nedorindu-şi decît linişte, avînd tăria să păstreze numai pentru ea taina acelei nopți, fără ca să ceară nimic în schimbul bucuriei dăruite, fără ca să fie mîndră de arşița pe care o stîrnise în inima lui, feciorul unuia dintre cei mai bogați şi mai puternici oameni ai Moldovei.

Această stăpînire de sine pe care o întîlnea acolo unde credea că ea n-are cum să se nască, îl făcea să se simtă un pic stingher. Purtarea acestei femei răsturna multe dintre prejudecățile sale. În mintea lui, oamenii erau împărțiți după o socoteală foarte simplă în cîteva trepte care nu se prea puteau amesteca, nu pentru că averea ar fi fost un obstacol, ci pentru că sufletul şi mintea lor aveau alcătuiri diferite care nu îngăduiau nici o comunicare. Şi iată că o femeie ca vrăjitoarea din Mlenăuți se dovedea a fi altfel decît îşi închipuise el că ar trebui să fie. Avea mîndrie, simțăminte înalte, o bună cuviință pe care n-o prea întîlnise prin casele prin care umblase şi, pe deasupra tuturor, era frumoasă. Sta acum liniştită, aşa cum dorise el, a simțit nevoia s-o mîngîie şi s-a trezit spunîndu-i să nu-i fie teamă cît va fi alături de el.

— Alături nu putem sta, stăpîne, i-a răspuns Cîrstina zîmbind.

— Şi de ce să nu se poată?

— Pentru că sînt cine sînt, iar domnia ta eşti cine eşti, i-a răspuns cu îndîrjire Cîrstina. Pentru o jumătate de noapte de drum şi o dimineață petrecută împreună crezi că se pot şterge toate cîte sînt între noi? Lasă-mă să fiu cuviincioasă aşa cum se cade unui om de starea mea, nu-mi cere lucruri pe care nu le pot face fără să-ncalc obiceiurile străvechi şi te du, domnia ta, în lumea în care te-ai născut.

— Nu-mi vorbi mie de lume, pentru că nu-mi pasă de lume.

— Stăpîne, nu-mi face rău. Era acum în genunchi, îi cuprinsese picioarele cu mîinile şi-n privirea ei era atîta rugă încît nu se putea să nu i te supui. Gîndeşte-te la viața mea. Nu-ți cer nimic, pentru că n-am nici un drept s-o fac, dar nu mă pot ridica împotriva tuturor datinilor fără să nu primesc pedeapsa ce mi se va hărăzi. Nu are nici un rost să-ți iroseşti timpul cu mine, te aşteaptă bucurii mari şi potrivite cu cinul tău, uită-mă şi va fi spre binele tău şi al meu.

— Spre al tău, da, Cîrstino, dar să vedem cum vom sta cu binele meu. Eu am să plec acum, nu mă va simți nimeni, voi încerca să te ascult, dar nu-mi cere să-ți făgăduiesc ceea ce nu pot ține. A ridicat-o spre el, şi-a lipit fața de fața ei, a sărutat-o scurt, s-a uitat îndelung la ea şi a pornit-o spre uşă, păşind de parcă i-ar fi fost teamă să nu destrame starea de vrajă pe care o trăise în căsuța umilă din Mlenăuți, a alunecat ca o sălbăticiune spre cal, a pornit-o pe pripor în sus şi s-a înfundat în pădure.

Cîrstina a rămas descumpănită după plecarea feciorului Movileştilor. Dintr-odată a văzut şi a simțit pustiul care se întindea în jurul ei. Fusese mulțumită pînă atunci cu starea ei ca într-o noapte de sînziene să răsară în viața ei acest flăcăiaş ca să-i turbure viața. Buna-cuviință nu i-ar fi îngăduit să se gîndească cu păcat la un asemenea om şi iată că el a venit spre ea, călcînd datini, trecînd peste cinuri, aşa, dintr-odată, în fapt de noapte, cum s-abate trăsnetul din senin. N-a avut putere să i se împotrivească, pentru că nu a avut timp să se dumirească şi nici nu şi-a închipuit că nu se vor încheia toate acolo sus, în poiana lui Călian. Nici acum n-ar fi prea tîrziu, dacă el îi va da pace. A plecat fără să făgăduiască nimic. Nici că va veni, nici că nu se va mai arăta. Bine era să nu mai vină, asta o ştia Cîrstina, dar niciodată nu se simțise o femeie împlinită şi nu cunoscuse pînă atunci o bucurie mai mare decît în dimineața aceea. Avea să-i fie recunoscătoare toată viața pentru cît îi dăruise în scurtul timp cît fusese împreună eu el. Ştia că-i va duce dorul, că va tînji de acum încolo după nebunia din ziua aceea, dar va trebui să uite totul. Cu cît mai grabnic, cu atît mai bine. Buruienile, nevestele şi fetele ei cu doruri şi păsuri de vindecat şi de ostoit, bărbații necăjiți care nu mai aveau timp să se gîndească şi la altceva decît la munca din zori şi pînă-n noapte ce le istovea trupurile şi le golea inima şi mintea de orice simțire, va trebui să se simtă bine între toate acestea, iar ceea ce i-a dăruit atunci acest fecioraş bezmetic să fie dar pentru binele ce i l-a făcut.

Ion îşi simțea trupul şi inima uşoare. Calul îşi recăpătase sprinteneala şi mai degrabă au plutit decît au umblat pînă dincolo de Başeu spre curțile părinteşti. Jupîneasa Teodosia i-a ieşit în întîmpinare aşa cum se aşteptase, s-au dat porunci să i se aducă hrană din belşug şi puțină băutură ca să-i stîrnească şi mai mult pofta de mîncare. Cînd au rămas, pentru scurtă vreme, numai el singur cu jupîneasa, aceasta l-a privit şi cerîndu-i să-i povestească cele cîte i se întîmplaseră de cînd nu s-au văzut şi cum se poartă tîtîne-său şi celălalt fecior, l-a ispitit în legătură cu întîrzierea din dimineața aceea. Parcă n-a venit odată cu Nicoară, şi sluga venise cu cineva despre care nu se ştia lămurit ce-i cu el. De unde această nepotriveală şi ce se petrecuse în această vreme? Ardea de nerăbdare jupîneasa să afle dacă nu s-au întîmplat lucruri noi care să-i schimbe sufletul şi gîndurile care-l pustiiseră mai an. Ion a zîmbit, apoi a rîs, i-a răspuns că n-a întîlnit-o încă

pe Ileana Cosînzeana, să fie dumneaei liniştită, pentru că de se va întîmpla o asemenea minune va fi prima care o va afla. Jupîneasa Teodosia n-a stăruit şi n-a stăruit nu de altceva, dar a simțit că inima fiului ei este altfel decît pînă atunci, nu i-a mai surprins în priviri tristețile care-l copleşeau altădată şi-l făceau să nu cunoască bucurii depline, aşa cum se cuvenea unui fecior căruia toate-i mergeau în plin sub aripa ocrotitoare a mamei lui.

Lui Colun, Ion i-a spus doar atît: să-şi vîre minţile-n cap, să-şi caute muiere oriunde-n Moldova sau oriunde aiurea în lume, numai la Cîrstina din Mlenăuți să nu se mai gîndească. Şi dacă nu se va supune, el, feciorul lui Cosma Movilă, îl va ciopîrți şi-l va arunca în pădure, hrană sălbăticiunilor. Şi să nu pomenească nimănui nimic, iar dacă va deschide gura, să i se şi piardă urma.

Nicoară n-a înțeles nimic. Nici nu l-a ispitit pe stăpîn. Aştepta ca timpul să lămurească o taină pe care n-o pătrundea acum.

Timp de cîteva zile, Ion a încercat să-şi lămurească sieşi starea lui. Mai întîi era Măgdălina şi dragostea lui neîmplinită care-l urmărise un an de zile. N-o mai iubea pe fata lui Condrea? Dar cum să iubeşti la nesfîrşit pe cineva pe care nu-l mai vezi, căruia nu-i poți împărtăşi dragostea care te mistuie, pe care poate că n-ai să-l mai vezi niciodată? Dacă ea-l mai iubea şi poate că-l aştepta undeva, într-un colț uitat de lume? Gîndind aşa simțea cum i se strînge inima şi chipul jupîniței i se înfățişa trist, nedumerit de păcatul pe care el îl făptuise. Dar imaginea aceasta, întrevăzută ca printr-o pîclă, se topea nu după multă vreme şi nu după ce el îşi făgăduise să o caute în vara şi toamna aceasta, în nădejdea că poate i-o da de urmă.

După aceea era Cîrstina. Cu această femeie era limpede un lucru: de însurat nu se putea însura cu ea, se ridicau prea multe împotrivă. O iubea pe această țărancă? Greu de zis ceva şi nici nu trebuia să-şi facă din pricina ei prea multe gînduri. Îi ceruse doar ea să-i dea pace, nu-şi putea reproşa nimic şi poate că cel mai bun lucru era s-o asculte şi să-şi vadă de-ale lui. Şi doar erau atîtea de făcut. Nicoară, după lupta de la Tărăsăuți, i-a spus-o în treacăt: ca să ucizi, stăpîne, îți trebuie braț de oțel, iar pentru asta, nu ți-e îngăduit să leneveşti nici o clipă. Nenorociri ca acelea se pot abate oriCînd şi atunci eşti nevoit ca să fii gata în orice clipă. L-o fi simțit că a avut momente cînd nu s-a simțit în largul său la Tărăsăuți? Oricum, va trebui să muncească de-acum încolo fără să pregete nici o clipă. Se zvonea că Sultanul Soliman se sfădea cu Persul şi că Moldova nu-i primejduită din latura de miazăzi, dar puterea sultanului era mare, şi Sangeac-beii lui de la hotar aveau cu ce să dea de furcă oricărui vecin, aşa cum o făceau cu cealaltă Țară Românească şi cum o făceau şi cu crăia rigăi Laioş.

Va trebui să călărească iarăşi pentru a cerceta satele lor după cum va porunci pan Cosma, cînd se va înturna. Vînătorile se vor ține lanț şi-n

toamna asta vor merge în munte la urşi şi la mistreți. Lupta cu fiara te învață cum să te bați, mai stăpîn pe tine, cu omul.

Şi, deşi îşi pusese în minte să nu se mai gîndească la nevasta din Mlenăuți, după cîteva zile, nici el nu ştia cum se făcea că împotriva hotărîrilor sale, chipul acesteia şi amintirea cărnii ei care dogorea ca un jar, începeau să pună stăpînire pe ființa lui. Străduniile lui de a o înlătura din gîndurile sale se dovedeau a fi prea slabe. Noaptea-n vis îi răsărea nevasta din toamna trecută, cu mirezmele şi cu mirosurile ei de strai şi piele curată, o simțea cum se apleacă asupra lui să-l îngrijească, dar lucrurile se amestecau şi în loc de oblojeli şi unsori, Cîrstina era numai ispită căreia nu-i putea face față, sau i se arăta aşa cum o văzuse el în dimineața aceea stîrnind în el dorinți care-l mistuiau. Într-o seară, tîrziu, nu s-a mai putut stăpîni. L-a trezit pe Nicoară, i-a destăinuit ce vrea să facă şi sluga i-a scos calul său în aşa fel încît nimeni să nu bage de seamă că feciorul boierului a părăsit curtea. În miez de noapte, Ion se furişa spre geamul de o palmă de la casa Cîrstinei în care bătea lumina lunii. A ciocănit uşor şi a strigat-o pe nume. Chipul femeii s-a ivit buimăcit la geam, după care s-a repezit să desfacă zăvoarele de la uşă. Era turburată. L-a întrebat dacă i s-a întîmplat ceva, dacă are vreun necaz. A liniştit-o şi, deşi femeia i s-a împotrivit la început, a izbutit s-o adune şi s-o lipească de el. Venise pentru ea, împins parcă de o putere şi de o dorință mai mare decît voința lui. Încă nu-şi da seama ce-i cu el, ştia că femeia are dreptate, dar a dorit-o într-atîta, încît nu s-a mai putut stăpîni. Venise aținat de patimă să-i prade trupul ei care-i întunecase mintea. Şi Cîrstina, lăsînd ca soarta ei bună sau rea să hotărască ce are să se întîmple cu ea după aceea, i-a răspuns bărbatului nestăpînit cu toată arşița care zăcuse în sufletul şi trupul său tînăr. Cînd s-a apropiat de ziuă, erau istoviți şi mulțumiți. Cîrstina i se supunea acum biruită de dragostea ei, pentru că ea iubea cum se poate iubi o singură dată în viață, şi mai avea norocul ca această dragoste să fie împărtăşită măcar într-un anume fel. Nu ştia cît va ține acest noroc, poate pînă mîine, poate o lună... Îi era teamă să se gîndească la ce avea să vină, şi se mulțumea să se înfrupte cu nesaț din fericirea şi bucuria pe care i-o oferea clipa de față. Se țineau înlănțuiți în umbra calului şi se căutau de parcă i-ar fi despărțit o lume, flăcăul ăsta era frumos şi puternic, nebănuit de puternic şi lacom în dragoste şi se purta de parcă sfîrşitul pămîntului ar fi venit cîteva clipe după împlinirea dorințelor lor. De altfel, aveau şi unul şi altul sentimentul că toată legătura lor nu poate fi decît vremelnică, din care pricină ea se desfăşura sub o zodie a disperării, adunînd în clipa pe care o trăiau împreună tot timpul irosit pînă atunci şi tot ce aveau să risipească atunci cînd soarta va pune o stavilă între ei.

A venit după aceea aproape noapte de noapte. Cîrstina nu se mai sfia acum, deşi purtarea ei a rămas cuviincioasă. La stăruințele lui a trebuit să-i

spună pe nume, dar asta n-avea nici o însemnătate, ceea ce o încînta peste măsură era faptul că acum îşi putea îngădui să-i mărturisească dorința şi dragostea ei, să-l alinte, să-l iubească pe-ndelete şi mereu împătimită. Îl simțea al ei, stăpînit de arşița pe care ea o stîrnea în trupul lui. Iar el nu reuşea să cunoască sațiul, pentru că această muiere tînără şi frumoasă, croită parcă numai pentru a fi iubită, ştia să fie mereu alta, tot atît de proaspătă şi de aţîţătoare ca-n primele întîlniri. Cînd îşi aducea aminte cît de cuminte, de neclintită putuse să-şi petreacă zile în şir la cîpătîiul lui, de parcă nu era alcătuită ca orice ființă din trup şi suflet, cînd îşi scormonea mintea ca să găsească în purtarea ei de atunci cel mai mic semn care să arate că-i femeie şi, ca orice femeie, nu se poate să nu se alinte sau să se sclifosească în fața unui bărbat, dar nu găsea nimic, nu pricepea cum poate stărui într-o ființă de rînd atîta mîndrie care să-i asigure o perfectă stăpînire de sine. Dar era Cîrstina o femeie de rînd? Cum se poate să fie atît de mărunt şi s-o coboare în loc s-o ridice pe scara valorilor impuse de lumea lui? Era o țărancă, era săracă alături de neamul lui cel pricopsit, dar ce suflet avea femeia asta, ce minte ageră şi cît de bogate-i erau gîndurile Cît de bine îi ghicea firea şi unele stînjeneli ale lui şi cu cîtă pricepere reuşea să-l facă să treacă peste ele. Se deschidea în fața lui ca o comoară nesfîrşită din care el n-avea decît să prade cît doreşte, fără să-i ceară nimic în schimb. Niciodată nici o învinuire, nici o cerință.

Firea lui năvalnică şi vîrsta l-au făcut să treacă în cîteva rînduri o anume măsură. A fost îndeajuns ținuta ei liniştită, mutenia ei ca totul să intre pe făgaşul cel bun. În cîteva rînduri a simțit-o cum se închide în propria-i ființă, cum se depărtează şi atunci i-a fost teamă să n-o supere şi mai mult decît atît, i-a fost frică să n-o piardă. O iubea? Îi era teamă că da. Nu era numai o dorință trupească ce-l împingea spre ea ci şi altceva, ce se dospea în el nelămurit şi de care-i era puțin teamă. Glasul ei atît de plăcut care-i răsunase în urechi la Hudeşti, ca o alinare, se putea dezlănțui în cîntece pe care nu le mai auzise; pe care i le spunea aproape şoptit, şi rareori. O surprinsese odată scufundată în sine şi lăsînd fără să vrea să se reverse dorul şi duioşia cuprinsă în vorbe măiestrit alcătuite, împletite cu sunete triste şi prelungi în stare să răscolească şi o inimă împietrită. Era şi mai frumoasă atunci, o frumusețe stranie care-l uimea pentru că nu înțelegea cum de se poate transfigura un om într-atîta. În ochii ei scăpărau lumini pe care nu le cunoştea, iar buzele se arcuiau şi cuprinse de o zbatere uşoară care mlădiau sunetele, erau şi mai frumoase. Ar fi vrut atunci mai mult ca oricînd, să i le acopere cu gura şi să o readucă în lumea lui, să-i alunge tristețea sau bucuria pe care o trezeau cîntecele ei şi care o făceau să se desprindă de el, de lumea din jur. O vroia numai a lui cu trupul şi cu sufletul ei, se trezea robit de o dorință de a stăpîni cum nu mai fusese încercat pînă atunci.

Jupîneasa Teodosia a simțit nu după multă vreme că fiul ei bate anumite drumuri şi poteci şi, ca om întreg la minte, s-a bucurat. Era firesc să fie aşa, dovedea feciorul ei că este un bărbat adevărat şi mai ales că a priceput că trebuie să uite nălucirile care-l mistuiseră cu un an mai înainte. Fete de măritat se găseau destule în țara Moldovei, i le putea găsi şi ea la nevoie, deşi, după cum o pornise Ion, nu mai era nevoie de ajutorul altora pentru a se lega la cap. Prima alegere nu fusese rea şi numai nenorocirea Condreştilor a făcut ca totul să se destrame spre nenorocul lui, dar nu şi din vina lui.

Cînd a aflat încotro îşi îndreaptă paşii nu s-a bucurat. I-a fost chiar şi un pic teamă. Să nu-i fi făcut femeia aceea ceva ce întrece firea noastră. Dar n-a zis nimic, pentru că a nădăjduit ca totul să treacă repede, pînă ce altă femeie îi va leşi în cale.

Ion nu gîndise chiar aşa de lămurit ca mama lui, pentru că nu i-o îngăduia vîrsta şi firea. Nevoile pe care le ridica averea întinsă a Movileştilor, l-au împins ba peste Prut, ba spre Țara de Jos. A călărit, a mers la vînătoare, şi-a muncit trupul încercîndu-şi priceperea şi puterea în mînuirea armelor alături de slugile lor şi de frații săi, Gavrilă, cel mai mic dintre feciorii lui Cosma Movilă, crescînd şi el văzînd cu ochii. Revenind spre Hudeşti, drumul lui s-a oprit statornic la Mlenăuți. Venea şi ziua, fără fereală, dar pînă la urmă s-au găsit ochi care să-l vadă şi oamenii nu se dumireau cum de un fecior de boier se poate uita la una dintre ei, pe deasupra şi femeie măritată, chiar dacă bărbatul ei nu se mai arătase de mulți ani prin acele locuri. Unele femei credeau chiar că o asemenea poveste nu poate sfîrşi cu bine, chiar dacă tînăra nevastă cunoştea unele lucruri neînțelese pentru omul obişnuit. N-au condamnat-o pentru că aveau nevoie de Cîrstina şi mai ales pentru că se temeau de ea. Respectul ce se cuvenea unui astfel de om i-a făcut să nu-şi sloboadă gura, să primească, tăcut, faptele aşa cum erau.

Orice lucru are un început şi un sfîrşit. O să vină şi clipa cînd feciorul lui Cosma Movilă o să se sature şi, punîndu-şi cuşma pe-o ureche, o să se ducă după o altă fustă, socoteau oamenii din Mlenăuți, socotea şi jupîneasa Teodosia. Ba o să-i vină şi sorocul să se-nsoare şi cine ştie peste ce jupîniță va da, una care să-i pună lațul de gît şi o să stea cuminte şi supus, de să-i plîngi de milă pentru tinerețea lui şi pentru fala şi frumusețea lui.

Şi-n drumurile lui multe, cînd lipsea cu săptămînile şi chiar cu lunile, i-au ieşit şi alte femei în cale şi Ion nu s-a ferit. A cunoscut femei care erau bine clădite de la Dumnezeu, altele erau veştede deşi erau încă tinere, aveau gura ca iasca şi trupul lor rămînea liniştit, atunci cînd i se supuneau şi, pesemne, că ori de ar fi făcut dragoste cu el, ori de ar fi stat de vorbă cu o vecină peste gard, pentru ele ar fi fost totuna şi asta-l făcea să-l apuce un fel de lehamite. Unele, după ce rămîneau încremenite atunci cînd trebuiau

să fie zguduite de plăcere, se smiorcăiau şi-i aminteau ce mare păcat au comis pentru dînsul, cerşind o vorbă frumoasă de la el ca să poată dormi, pesemne, liniştite. Erau şi nebune care i se dăruiau chicotind şi zbuciumîndu-se de parcă erau duse Ia goniță, încît îi venea să le întoarcă cu fața-n jos şi să le croiască peste bucile lor mari şi albe cu teaca de la sabie.

Cîrstina nu l-a întrebat niciodată nimic, ca şi cum n-ar fi existat o altă lume în afară de lumea ei. Îl primea cu aceeaşi dragoste statornică, cu aceeaşi cumpănire în gesturi şi în vorbe, patima ei se împlinea după un ritual al cărei secret numai ea îl cunoştea şi care-o făcea să fie cu mult deosebită de celelalte femei. I-a descoperit treptat şi trupul, parte cu parte, cuprins uneori de o uşoară teamă de a nu se risipi vraja pe care o stîrnea această femeie. De fiecare dată era uimit pentru că niciodată nu văzuse o alcătuire mai bine închegată. Firea nu fusese deloc zgîrcită tocmai cu această țărancă oropsită. Pulpe rotunde, picioare lungi, nici subțiri, nici groase, o linie curbă pleca de la coaste adîncindu-se sau arcuindu-se peste şolduri într-o şerpuire care-l stîrnea să întindă palma şi să cuprindă într-o mîngîiere uşoară toată această minune. Pielea era netedă şi avea o culoare care bătea uşor în arămiu şi numai vederea şi atingerea ei îl aţîţau, îi venea să înfigă dinții ca într-un fruct plin de dulceață şi de miresme, să o soarbă toată, iar sfiala ei neprefăcută îl făceau şi mai lacom. Încet, încet se dumirea că între Cîrstina şi celelalte femei este o deosebire ca între o măgură din hotarul satului şi Ceahlăul, că nu se poate lipsi de o asemenea bucurie de a o strînge în brațe, de a o mîngîia, de a o iubi pe-ndelete, bucurîndu-se de fiecare clipă, sau de a se dezlănțui, uneori, de parcă atunci pentru prima dată în viața lui ajungea să cunoască taina dragostei. Ştia că este iubit. Cîrstina i-o spusese cu vorba, cu mîngîierile ei, cu disperarea pe care o citea în ochii ei atunci cînd îi lua chipul în palme şi-i cerceta fața, afundîndu-şi privirea în ochii lui ca şi cum ar fi vrut să afle înlăuntrul ființei sale răspuns la întrebările şi nedumeririle ei. Dar nu spunea nimic, ofta abia simțit şi, drept încheiere, îi înfiora gura cu sărutări mărunte, după care venea încleştarea de întreaga lui ființă de parcă ar fi vrut să se risipească pentru totdeauna, în clipele de mare bucurie cînd simțea că ființa ei se împleteşte într-o tainică comuniune cu firea întreagă.

Mica şi neajutorata vrăjitoare din Mlenăuți îi dăruia ce nici o femeie nu izbutise să-i dăruiască pînă atunci, şi cu cît se înverşuna uneori să găsească bucurii asemănătoare şi în altă parte, de atîtea ori îşi dădea seama că încercarea lui este zadarnică şi că fără această femeie viața lui ar fi fost searbădă, iar după asemenea încercări se întorcea la Mlenăuți pentru a se împărtăşi cu şi mai multă patimă din darurile şi bucuria pe care Cîrstina ştia să i le ofere supusă şi cuminte. Nici o altă femeie din cîte cunoscuse nu era în stare să împărtăşească lumină şi căldură tuturor lucrurilor cu care veneau în atingere, să țese în jurul ei acea stare de vrajă care-i copleşea

simțurile şi mintea şi cu cît vroia să fie mai tare, mai stăpîn, pe el, cu atît se pierdea şi-şi vîra fără să vrea gîtul sub un jug pe care nu-l bănuise. Ce avea să se aleagă din toată nebunia asta a lui? Nu-şi da seama şi pînă la urmă renunța la orice lămurire a lui, a ei, a legăturilor lor şi se lăsa pradă dragostei acestei femei. Era în stare să se mărturisească oricui că nu este îndrăgostit, că nu iubeşte dar, în acelaşi timp, îi era peste putință să rabde o vreme mai îndelungată fără s-o vadă, fără să o simtă a lui, numai a lui. Era urmărit de ochii ei, de gura şi de gîtul ei, de pieptul şi rotunjimea coapsei ei, de tot ce ținea de ea şi venea spre toate aceste minuni împins de dorință, împins şi de alte porniri care se năşteau în sufletul şi mintea lui şi cărora nu mai vroia să le afle nici un înțeles. Se lăsa purtat de patima pe care o stîrnise Cîrstina în el şi această patimă îl ducea neclintit pe acelaşi drum pentru a o afla în acelaşi loc de unde izvora pîrîul care cobora în valea Başeului.

XV

Cînd jupîn Cosma Movilă a aflat că fiul său s-a încurcat cu o muiere de rînd dintr-unul din satele sale, mai întîi s-a zbîrlit, după care a ridicat din umeri a neputință şi n-a zis nimic. Niciodată n-avusese o părere prea bună despre feciorul său, dar întîmplarea cu fata lui Condrea îi dezvăluise cît de slabă era firea feciorului său, iar ceea ce auzea acum îl lămurea definitiv că mare lucru de capul unui asemenea bărbat nu poate fi. Era Moldova plină de muieri şi Ion al lui îşi împleticea norocul la doi paşi de Hudeşti. Ca stăpîn ar fi putut s-o pedepsească aspru pe muierea care-şi înşală bărbatul, ar fi putut-o alunga din satele sale, dar şi-a zis că totul e zadarnic şi n-a vrut să-şi încarce sufletul cu un păcat, convins fiind că nu muierea aceea era de vină ci feciorul lui netrebnic care nu-şi cunoştea menirea şi interesul. A întrebat-o doar atît pe jupîneasa Teodosia: l-a ademenit femeia aceea, cînd l-a îngrijit la Hudeşti? Jupîneasa i-a răspuns că aşa ceva nu s-a întîmplat atunci, că mult după aceea i-a ieşit în cale... Era ceea ce bănuise, Ion era un netrebnic şi dacă lui îi place să-şi petreacă vremea în felul ăsta, n-are decît s-o facă. Ca părinte se simțea însă dator să se îngrijească de viitorul feciorului său.

Neam mare şi fruntaş al ţării, trebuia ca şi feciorii lui să năzuiască spre cele mai de seamă dregătorii. Dar pentru asta erau necesare nişte deprinderi care se căpătau în timpul unei ucenicii pe lîngă alţi mari dregători; mai era nevoie şi de puţin noroc pentru că şi alţii năzuiau să ajungă în preajma domnului, chiar daca întîietatea o aveau cei mai puternici. Ce nădejde să ai însă în Ion, iată ce-l frămîntă pe boierul din Hudeşti. Domnul ţării se dovedise, pînă acum, destoinic în toate, se putea vorbi de o domnie bine aşezată şi respectata de toţi vecinii. Craiul Jicmont îl trimisese ca sol pe nobilul Nepielschi ca să-l felicite pe domn pentru izbînda de la Tărăsăuţi. Ceea ce nu izbutiseră oamenii săi, împlinise domnul Moldovei, ca bun creştin, pentru creştinătate. Ştefăniţă nu s-a sfiit să-i răspundă că nu s-a bătut pentru nimeni, ci numai pentru ţara lui, că aşa cum alţii vor ajutoare aşa ar dori să fie şi el ajutat, numai că nimeni nu se gîndeşte s-o facă, pentru că principii creştini nu-s în stare să se ajute pe ei înşişi. Era tînăr domnul, dar aprig ca un leu. Se bucura de o sănătate straşnică, erau semne că domnia lui va fi îndelungată spre binele ţării şi al oamenilor destoinici.

Craiul Laioş, al Ungariei, îi trimitea în fiecare an bani ca să-şi cumpere arme, pentru că vedea în Moldova un scut al creştinătăţii şi în domnul ei un vrednic luptător.

Craiul Jicmont şi-a dat şi el seama de foloasele unei bune vecinătăţi cu Valahia şi atunci a trimis soli ca să înlesnească schimbul de mărfuri între cele două ţări şi să se facă rînduială la hotare, ca să nu mai fie nici o pricină de ceartă între cele două ţări.

Putea să fie pace la hotare şi dacă principii vecini ţării s-ar fi înţeles între ei, nici Sultan Suliman n-ar fi îndrăznit să pornească împotriva vreunuia dintre ei.

Jupîn Cosma se gîndea că aşa cum o arată împrejurările din acel an – al 7033-lea an de la facerea lumii – toate aveau să-i meargă în plin domnului. Era, deci, de datoria lui să cîştige bunăvoinţa lui Ştefăniţă pentru feciorii lui. În Văscan avea încredere, iar cel mic se arăta de acum viclean şi uneori nestatornic, cum nu fusese mai nimeni în neamul lor. Prîslea ori va ajunge mare, ori îşi va frînge gîtul, după cum îl va sluji norocul lui cel bun sau cel prost.

Cînd s-au întîlnit în toamnă, la curtea domnească, la marea adunare poruncită de domn după Tărăsăuţi, numele lor a fost pomenit cu cinste. Îl slujiseră pe Ştefăniţă cu credinţă şi domnul i-a făgăduit lui jupîn Cosma că nu-l va uita. Se putea duce şi cere ca feciorul lui cel mare să fie primit, dar unde? în ce slujbă. În mînuirea armelor se dovedise greu de întrecut:şi după străduinţa pe care o depunea pentru a-şi spori măiestria, s-ar fi putut îndrepta spre o slujbă de oştean – Petrică hatmanul murise la Tărăsăuţi, în locul lui fusese ridicat pîrcălabul Barbovschi de la Hotin, unde rămăsese numai un pîrcălab aşa cum era şi la Cetatea Nouă. Să slujească la o

căpitănie de margine, la Cîmpulung sau în altă parte ca să-şi arate destoinicia şi să capete deprinderi care se cer unui iscusit luptător? De acolo se putea urca, o pîrcălăbie nu i-ar fi stricat peste cîțiva ani, neamul lui şi averea îl puteau împinge şi-i dădeau dreptul ca de tînăr să ajungă în sfatul domnesc. Se muncea bietul pan Cosma cu gîndurile, Ion îşi vedea de-ale lui fără să-i pese de nimeni. Cică şi-ar fi pus țăranca la adăpost de treburile mai grele, cum era seceratul. Nu se istovise ea nici pînă atunci, pentru că erau destui proşti pe lume care i-ar fi făcut orice muncă pentru o ulcică de fiertură din buruienile ei, dar acum se ivise netrebnicul ăsta s-o ocrotească el, să-i dea bani sau cine ştie ce mai este în stare să facă. O să ajungă de rîsul boierilor de n-o să se mai uite nici dracul la el. Poate că ar trebui să pună piciorul în prag şi să-l însoare, dar dacă nebunului nu-i este de însurătoare cum să nenoroceşti o fată cuminte a unui boier cumsecade?

Pînă să se dumirească ce-i de făcut cu feciorul lui, iată că nici domnul țării nu era scutit de necazuri în privința căsătoriei. Cît fusese tînăr şi asculta de sfatul celor mari, cele două țări ce se învecinau pe Milcov au fost în strînse legături de pace şi prietenie. Neagoe Basarab văzînd că tînărul domn se bucură de o creştere aleasă şi că este înconjurat de sfetnici destoinici, s-a gîndit să întărească şi mai mult legătura dintre cele două țări surori şi i-a făgăduit lui Ştefăniță că i-o va da pe cea de-a doua fiică a lui, pe Ruxandra, care i se potrivea ca vîrstă şi despre care se spunea că este foarte frumoasă. A rămas această înțelegere pînă la sfîrşitul acestui an, cînd s-a prăpădit soția lui Radu de la Afumați, domnul muntean. Neamurile lui Neagoe au stăruit la turci şi la unguri ca Radu s-o ia pe una din fetele fostului domn şi Radu i-a cerut craiului Laioş să-i îngăduie uneia dintre domnițe – fetele se aflau cu mama lor Despina sub aripa ocrotitoare a regelui după moartea lui Neagoe – să vină în țară. Craiul a fost de acord, dar a cerut să se respecte făgăduiala făcută lui Ştefăniță şi-atunci, voievodul Transilvaniei, Ianăş Zapolia le-a scris celor doi domni români să pună soroc şi loc unde se vor întîlni pentru a-şi alege soția.

Alegerea a fost fixată la 14 ianuarie 1526, apoi amînată pînă la 17. Ştefăniță a cerut o amînare pretextînd că nu-şi poate părăsi țara, acum cînd este amenințată de tătari.

Adevărul este că umblau zvonuri din vara trecută că Suliman sultan face mari pregătiri de oşti pentru a porni împotriva creştinătății. Tătarii primiseră poruncă să se mişte la semnul cuvenit şi după cum soseau veşti în Moldova, aceştia îşi începuseră pregătirile şi era de aşteptat ca spre primăvară să-şi facă apariția în hotarul Moldovei. Puteau să treacă prin Bugeac spre sudul Dunării ca să se unească cu marea urdie otomană, dar puteau să se abată asupra Moldovei dacă aşa le-ar fi poruncit sultanul. În asemenea împrejurări lui Ştefăniță nu-i prea ardea de nuntă şi, în afară de asta, lui i se promisese una din fete, Ruxandra, de ce mai era nevoie de

atîta zbatere cînd toate aveau să se aranjeze la timpul potrivit, în linişte, pentru ca bucuria domnului să fie şi bucuria celor mulți? Numai că Radu, împins de neamurile lui Neagoe, profită de împrejurări şi îşi alese de soție pe cea mai frumoasă dintre fetele lui Neagoe, deci pe Ruxandra. Supărarea domnului Moldovei a fost mare. Totuşi, ca să nu se strice legăturile dintre cele două țări şi ca mîndria lui să nu fie ştirbită, i-a cerut craiului Laioş să mijlocească în aşa fel încît lui să i se recunoască titlul de Mare voievod al Țării Româneşti (Valahiei), iar Radu să-şi zică voievodul cel Mic al Țării Româneşti (Valahiei).

Dacă locuitorii celor două țări le numeau în aşa chip încît să se ştie despre care este vorba, atunci cînd se adresau unor străini ei numeau ambele țări cu acelaşi nume – Valahia – adică Țara Românească, iar nunțiul papal de la Buda, ca să-i lămurească pe stăpînii săi scria, referindu-se la cele ce se petreceau atunci că „aceste două provincii, Moldova şi Muntenia, sînt Valahia, colonie de romani”.

Toate astea, Ion le-a aflat de la Coste, fiul marelui logofăt Toader, la Suceava, în vremea Bobotezei, cînd se afla cu anumite treburi trimis de pan Cosma Movilă în cetatea de scaun. Îl cunoscuse pe Coste şi mai înainte, iar de data asta au tras nişte chefuri straşnice, să se ducă pomina, cu care prilej l-a cunoscut pe un alt Ion, fiul lui Ivanco Moțoc.

Ion venise cu gîndul să meargă la portarul Sucevei, ca să-i ceară un sfat în legătură cu ce ar trebui el să facă, numai că, în urma petrecerilor cu Coste, a crezut că n-are nici un rost să-şi mai irosească timpul cu planuri de mărire. Radu, domnul muntenesc nu primise propunerea lui Ştefăniță şi, după cum credea marele logofăt, care-i cunoştea bine firea domnului său, nu va trece mult şi vor trebui să încalece ca să pornească spre miazăzi pentru a răzbuna umilința pe care o suferise nepotul marelui Ştefan.

Lui Ion i-a plăcut de fiul lui Moțoc. Erau cam de aceeaşi vîrstă, iar noul său prieten era pe măsura lui: puternic trupeşte, minte ascuțită, bun ia vorbă, vrednic la petrecere. Un lucru-i deosebea: Moțoc nu punea nici un preț pe femei. Încalecă, descalecă şi pleacă era vorba şi convingerea lui, de parcă ar fi fost vorba de o tabără ostăşească şi nu de ființe cugetătoare ca şi ei, aşa cum o arătau în multe privințe chiar datina şi unele obiceiuri ale țării. Dar, fiecare cu ursita şi apucăturile lui. În ceea ce-l priveşte, el avea să încalece degrabă şi va îndemna spre Hudeşti, deşi era iarnă aspră, cu destul omăt şi haitele de lupi începuseră să iasă la drumul mare. A ținut drumul drept spre casă, pentru a-i spune lui pan Cosma cele aflate.

— Prostii, a pufnit boierul cel bătrîn, mîniindu-se pe feciorul său care cască gura la toate prostiile în loc să-şi vadă de treburile sale, crede tot ce i se spune şi-n loc să-şi chivernisească un loc ce i s-ar cuveni, (dar iată că nu-l merită), vine fuga acasă pentru a împrăştia nişte zvonuri.

Pe Ion nu l-a mişcat supărarea tatălui său. Dealtfel nici nu avea răgaz ca să-şi chinuie mintea cu toate nimicurile. A aşteptat prilejul potrivit ca să încalece şi să se furişeze dincolo de apă, peste deal, la izvorul ştiut de el. A găsit-o în ogradă, pe Cîrstina, îmbujorată de frig, a prins-o şi a răsucit-o purtînd-o ca-ntr-un vîrtej spre casă. Rîdea şi se bucura ca un nebun, iar femeia înțelegea pentru a nu ştiu cîta oară că unui asemenea om nu i se poate împotrivi.

Cîteva zile Ion şi-a împărțit timpul între Hudeşti şi Mlenăuți, şi cînd toate păreau că îndreptățesc supărarea boierului Cosma, a picat vestea că toată țara este chemată în mare grabă în tabără la Vaslui.

Freamăt şi zor mare la Hudeşti. Bătrînul mormăia-n barbă cînd se ivea-n preajmă Ion, care era pe deplin nepăsător. Dreptatea fusese de partea lui, dar nu-i păsa de această dreptate. Gîndul lui era acum la tabără, aştepta cu nerăbdare întîmplările neprevăzute pe care i le va scoate-n cale soarta, se gîndea la femeia tînără, parcă şi mai frumoasă de la un timp, care avea să înfrunte omătul de una singură. Îl primise şi-l petrecuse cu aceeaşi dragoste şi bucurie nesfîrşită, i-a urat un singur lucru: să se-ntoarcă întreg şi pentru asta să-şi poarte singur de grijă.

Dar n-a mai fost nevoie de nici o grijă. Ştefăniță a pătruns în Țara Muntenească cu mare urgie, fevruarie în cinci zile şi a mers pînă la Tîrgşoru fără a i se împotrivi careva. Radu vodă i-a trimis soli de pace şi cu vorbe bune s-au învoit de i-au potolit semeția. S-au nevoit şi ceilalți crai şi împărați să-i împace, şi craiul Laioş şi Suliman sultan şi-au trimis degrabă solii lor şi pînă la urmă cei doi s-au împăcat, urmînd ca Ştefăniță să se căsătorească cu Stana, fata cea mare a lui Neagoe, iar Radu să-i dea pe boierii pribegi cîți se aflau în stăpînirea sa. Cum s-a întors în țară i-a scurtat de cap pe hicleni cu mare grabă şi l-a trimis pe Oancea pîrcălab la Sibiu unde se afla doamna Despina şi Stana, fiica ei.

Neavînd pe cine să înfrunte, Ion s-a întors cuminte, cu tatăl său în Țara de Sus, cînd iarna nu se ostoise şi-i puse în palmă Cîrstinei un inel cu matostat. În iulie mergea la nunta domnească şi, ca în alte dăți, la petrecerile care s-au desfăşurat la curtea din Suceava, multe jupînițe şi jupînese au băgat de seamă nu numai straiele strălucitoare ale tînărului Movilă, dar şi mişcările lui de sălbăticiune mlădioasă, chipul lui ars de soare şi frumos, iscodind, fără să afle mare lucru, către ce față îşi îndreaptă el privirile şi inima. Era şi pan Cosma de față, cu pălăria lui cît roata carului, năduşind şi necăjindu-se din pricina căldurilor prea mari; lui Ion i-ar fi plăcut să glumească pe seama necazurilor tatălui său, dar ştia că bătrînul este aprig la mînie. Iar cu acest prilej, parcă pan Cosma s-a mai îmblînzit, l-a privit pe feciorul său cel mare cu mai multă îngăduință. Se vedea din patima pe care o punea în petrecere, din fața lui deschisă, neumbrită de nici o grijă, că nu-i stă gîndul aninat cine ştie pe unde, cum bănuise dînsul. Era vorba deci de

porniri şi de păcate ale tinereții care trec cu vremea şi care se iartă. Îi plăcea şi tovărăşia lui Ion cu feciori unul şi unul. Trebuia să se gîndească în chip temeinic şi la însurătoarea acestui fecior.

Dar timp de însurătoare nu se afla. Tătarii sosiseră în mare număr la hotarul din nord al țîrii gata să atace Moldova sau Polonia, iar Suliman sultan se îndrepta cu întreaga-i urdie spre inima Ungariei. Îndată după nuntă, Ştefăniță s-a mişcat cu toată curtea spre miazănoapte unde se afla tabăra. Nu avea cum să-l ajute nici pe craiul Laioş, pentru că nu-şi putea părăsi țara în fața oştilor tătare, din aceeaşi pricină nici sultanul nu-i cerea ajutor împotriva lui Laioş. Nu s-au ridicat nici alți principi în apărarea creştinătății, care erau feriți de primejdie şi aveau şi mijloacele s-o facă. Şi aşa se face că în cîmpia Măhaciului, la 29 august, oastea craiului Ungariei era spulberată, Laioş îşi află moartea nu departe de cîmpul de luptă şi o parte din Ungaria intra în stăpînirea otomană.

Sultanul ar fi dorit ca cei doi domni români să intre şi să supună Transilvania pentru sine, dar cei doi cumnați s-au gîndit să-l înşele pe padişah simulînd un conflict între ei şi, spre toamnă, cînd tătarii se topiseră în stepele dinspre răsărit, Ştefăniță intra iarăşi cu oastea în tara muntenească. A mers pe unde i-a plăcut şi s-a întors iarăşi fără nici-o sminteală şi nici de solii de pace n-a mai fost vorba, amîndoi domnii plîngîndu-se către vecini de necazurile pe care le-au avut unul cu altul. Din această „plimbare", domnul s-a ales cu o boală căreia nici vracii nu i-au dat de cap. Se părea că va fi ceva trecător şi pan Cosma Movilă s-a grăbit să primească, îndată după Bobotează, pe domn la curțile sale cu toată cinstea ce i se cuvenea. Măria sa mergea la Hotin unde-l aştepta solul regelui Ferdinand, dar boala s-a înrăutățit de la o zi la alta şi în 14 ianuarie se prăpădea, în floarea vîrstei, unul dintre cei mai destoinici domni pe care-i avusese Moldova. Pan Cosma şi Ion au fost de față şi după aceea i-au însoțit trupul neînsuflețit pentru a-l astruca la Putna, lîngă tatăl şi bunul său, marele Ştefan.

Ca să nu se tulbure pacea țării, boierii l-au ales domn pe Petru, fiul lui Ştefan cel Mare cu Maria din Hîrlău. Taina o ştiuse mitropolitul care se prăpădise cu cîțiva ani în urmă, nu înainte de a-i spune lui Ştefăniță cine-i Petru măjarul, acest vrednic negustor de peşte, iar Ştefăniță cînd a simțit că i-a venit sfîrşitul le-a spus boierilor din jurul său pe cine să aleagă domn.

Ion se gîndea la întîmplările lui trecute şi îşi amintea cum îl certase pan Cosma, amenințîndu-l cu lunga domnie a lui Ştefăniță şi iată că soarta nu este după cum gîndeşte omul. Îi părea rău că nu a îndrăznit atunci mai mult decît făcuse? Nu putea spune că nu-l cuprindea un soi de duioşie atunci cînd se gîndea la Măgdălina, dar chipul ei se arăta din ce în ce mai nelămurit, oricît s-ar fi străduit el să reînvie clipele puține pe care le petrecuseră împreună. Încercase să afle ceva despre ea, ispitind pe unii şi

pe alții, atunci cînd avuseseră loc petrecerile de la Suceava, dar zadarnic. Poate că acum, sub o nouă domnie să se ivească jupîneasa Nastasia cu fiica ei, şi atunci, ce se va întîmpla cu el? Se va supune nălucirilor din anii trecuți sau o va privi pe fata lui Condrea cu alți ochi?

Cum se apropia primăvara şi pan Cosma simțea că-i slăbeşte puterea, că nu mai are nici măcar sprinteneala pe care o avusese pînă atunci şi se mişca mai greu decît cu un an mai înainte, şi-a pus în cap să-şi însoare feciorul cel mare. Dacă-i va fi ursit să se prăpădească să-l lase măcar pe Ion cu casă întemeiată şi atunci va închide ochii ceva mai liniştit, aşa că l-a chemat şi i-a spus ce are de gînd să facă. Nădăjduia ca feciorul său să arate dacă nu bucurie măcar supunere, dar mare i-a fost mirarea cînd la văzut cum se schimbă la față şi spune nu, şi după cum îşi cunoştea odrasla, pan Cosma a înțeles că „nu" ăsta nu poate fi schimbat, chiar de l-ai pica cu ceară pe cel care-l rostise.

— Atunci, ce vrei, măi omule, s-a răstit boierul cel bătrîn, spune-mi ca să înțeleg şi eu ceva.

— Nimic.

— Cum nimic, măi? s-a holbat pan Cosma.

— Nu mă însor.

— Cum să nu te-nsori, nemernicule, cum să nu te însori cînd omul de asta-i făcut, să se-nsoare, să facă şi el copii, ca să-i fie de ajutor, cum adică, să nu te-nsori?

— Nu mă însor. Sta drept, cu capul puțin plecat într-o parte şi fălcile încleştate. Pan Cosma era ispitit să-i crape țeasta şi să vadă dacă poate găsi ceva acolo.

— Şi n-ai să te-nsori niciodată?

— Nu ştiu.

— Vrei să iei tu, pe cineva, anume? l-a întrebat pan Cosma, străfulgerîndu-l un gînd pe care ar fi vrut să-l alunge cît mai grabnic.

— Nu vreau pe nimeni.

Boierul cel bătrîn s-a mai liniştit, s-a uitat încă o dată la chipul odraslei sale, pe care se citea o îndărătnicie în stare să-l scoată din țîțîni şi pe cel mai cumpătat om din lume, după care l-a alungat cu mare scîrbă. Cică să mai faci copii! Decît copii ca ăsta, mai bine, lipsă! Era convins bătrînul pan Cosma că de fiul lui nu se va lipi nimic, îşi va irosi viața fără nici o noimă.

A doua mare nedumerire a stăpînului de la Hudeşti a fost în toamna anului în care se urcase pe tronul Moldovei, măria sa Petru voievod, poreclit şi Rareş. Ion i s-a înfățişat cu respect, dar fără să arate nici supunere şi nici dragoste de fiu şi i-a spus că ar vrea să-şi facă ucenicia în cancelaria domnească, sub ocrotirea marelui logofăt Toader. Coste, fiul lui Toader, îi mijlocise acest lucru. Pan Cosma credea că visează el sau că fiul său aiurează. Neam de neamul lor nu făcuse pe diacul. El ştia să-şi recunoască

doar numele pe uricele şi hrisoavele domneşti, avea pecete verde ca oricare mare boier cu care întărea orice hotîrîre, dar să-şi bată capul cu buchiile, asta i se părea o treabă mult prea ruşinoasă pentru rangul lui. Că ar fi putut ajunge mare logofăt? Asta nu însemna că trebuie să ştii carte. Dregătoria e una, buchiile-s alta. Dregătoria ți-o dă domnul dacă vrea, iar ca dregător n-ai decît să dai porunci, dar nu să-ți strici mintea cu tot felul de încîrligături şi să ți se frîngă limba-n gură ca să scoți cine ştie ce prostie. Asta o fac unii călugări, pentru că nu au alte treburi. Să-şi bată capul ei, dar un boier nu se cade să se coboare la asemenea prostii. Şi cum de a ajuns Ion al lui la o asemenea alegere, iată un lucru pe care nu-l înțelegea pan Cosma. Băiatul ăsta, se vede din tot ce face, a fost plămădit pe dos! Să mînui sabia, sulița şi arcul cum o face el şi să le pui în cui pentru o pană de gîscă! Mare minune!

De fapt nu se întîmplase nici o minune. Pe Ion l-au impresionat frumusețea unor hrisoave şi mai cu seamă nişte manuscrise ale căror miniaturi l-au fascinat. Țesătura elegantă a liniilor şi culorile rafinate au trezit în sufletul lui emoții noi, pe care nu le cunoscuse pînă atunci. Şi a mai fost şi o vorbă a marelui logofăt care i s-a înfipt în minte şi anume că omul nu trebuie să trăiască numai ca un dobitoc. Dumnezeu l-a înzestrat cu o putere care l-a făcut stăpînul celorlalte ființe, iar înțelepciunea unora s-a întrupat în scris dînd astfel putința ca şi alții să se împărtăşească din ea şi nu este altă bucurie şi mîngîiere mai mare pentru sufletul şi mintea omului decît cunoaşterea acestei înțelepciuni. În fața ochilor feciorului lui pan Cosma s-a deschis dintr-odată o lume nouă, nebănuită pînă atunci şi în sufletul lui s-a născut dorința de a pătrunde tainele acestei lumi.

Cînd marele logofăt a vrut să-i cerce priceperea, Ion a mărturisit că nu ştie decît să deseneze literele care alcătuiau numele său. Era prea puțin, şi pan Toader a rîs. Asta nu i-a dezarmat, după cum n-avea s-o facă nici înfățişarea greutăților pe care avea să le întîmpine. Era vorba de răbdare, de multă trudă, de timp. Timp avea, deocamdată, cît vroia. Celelalte calități urma să le descopere după aceea.

Ca să-l lămurească pe pan Cosma că lumea s-a mai schimbat şi că printre cei care-şi fac ucenicia ca dieci în cancelaria domnească se află acum mai mulți feciori de boieri, nu avea nici un rost pentru că tot n-ar fi înțeles. Esențial pentru ei era faptul că i-a îngăduit „să-şi facă de cap” şi de data aceasta şi Ion şi-a început ucenicia la şcoala de la Curtea domnească din Suceava. S-ar fi putut duce la una din mănăstiri unde se învăța temeinic, mai ales limba slovenească, dar la Neamț nu i-ar fi plăcut, din pricine ştiute de inima lui, la Bistrița era prea departe de Mlenăuți, iar la Suceava ar fi putut să învețe şi latineasca, atît cît să se poată înțelege cu cineva, dacă toate-i vor merge aşa cum ar fi dorit-o el.

Printre ucenici, Ion era cel mai răsărit ca vîrstă şi ca înfăţişare. Era ca un fel de măgar între oi: zdravăn, cu mustaţa bine împlinită, cu mersul sigur, al bărbatului care-şi cunoaşte puterea şi este stăpîn pe el. De aceea, dascălii l-au primit cu multă îndoială, pentru vîrsta lui, dar şi pentru deprinderile sale foarte potrivite pentru un oştean iscusit. Era şi o oarecare sfială, o temere nemărturisită în faţa unui bărbat în toată firea, care le-ar fi putut pune la încercare răbdarea, stăpînirea de sine şi altele. Le era teamă ca nu cumva autoritatea lor faţă de ucenici, să fie zdruncinata de purtarea buiacă a acestui fecior de mari boieri despre care se spuneau lucruri nu tocmai de laudă. Ar fi putut deveni şi un rău sfetnic al celor mai puţin vîrstnici, gata să se lase dominaţi şi să cadă în admiraţia acestui bărbat puternic şi priceput în mînuirea armelor. El ştia multe şi i-ar fi putut stîrni să facă cine ştie ce nebunie prin cîrciumile din tîrg şi în loc să se ţină de învăţătura lor s-o aleagă pe aceea a omului făcut să petreacă şi să fie dorit de partea femeiască. Şi cum să-l stăpîneşti pe unul ca acesta, care este în stare să-ţi cresteze pielea cu sabia cît ai clipi, fără să-i pese de nimeni? cît despre ce va fi în stare să deprindă el din ştiinţa lor, aici nu mai rămînea nici o îndoială. Toţi erau de părere că de un om ca ăsta nu se poate lipi cartea şi nădăjduiau ca după primele zile de încercare să părăsească singur gîndul de a învăţa scrisul, cititul şi vreo limbă dintre cele ce se foloseau în cancelaria domnească. Se îndoia cel mai mult pisarul Margire Malaevici. El era un Mălai de-al nostru, dar cînd întocmea un act domnesc iscălea Malaevici, ca să sune mai frumos, mai bisericeşte. De altfel, nu-şi spuneau toţi marii boieri din sfatul domnesc pan Negrilă, pan Hurul, nu-şi pusese în coada numelui un „schi” şi pan Barbovschi, care era acum portar al Sucevei? Era pisarul Mălai un om subţire la trup, avea umerii puţin răsuciţi de parcă fuseseră prost înşurubaţi pe trupul lui, din felul cum îi cădeau nădragii se vedea că trupul lui este făcut numai din oase şi piele, că nu are rotunjimi nici măcar acolo unde le are tot omul. Mergea împungînd aerul într-o parte, de parcă l-ar fi purtat un soi de vîrtej. Avea un păr de culoarea cînepei însă ce era de mirare la el, era faţa. Parcă cineva i-o turtise, strîmbîndu-i-o în fel şi chip. Nasul pornea de la rădăcina sprîncenelor drept în faţă, ca după aceea să se frîngă spre gură. Un obraz era pus într-un fel, celălalt fusese croit pentru o altă faţă. Purta mustaţă tăiată scurt peste o gură ce se deschidea ca o bortă neagră, sporind şi mai mult asimetria feţei. Dinţii crescuseră strîmb, împingîndu-se unul pe altul, călcînd unul peste celălalt. Se făIea Malaevici cu darul vorbirii. Îi curgeau cuvintele şuvoi şi era în stare să-i turuie gura ceasuri în şir. Vorbea puţintel cam pe nas, şi le ştia pe toate. Psaltira pe sîrbie, cum îi spunea el, era slăbiciunea sa, o ştia ca pe apă şi trudea să o tălmăcească în româneşte, dar treaba mergea foarte greu. Mai întîi că nu toate vorbele noastre se loveau cu cele sloveneşti, îl mîncau buricele deştelor pe pisarul Malaevici s-o întoarcă mai pe departe ca să iasă

mai pe înțelesul tuturor şi să curgă şi vorbele mai frumos, căci era doară viers nu alta, dar se spăimînta singur cînd se gîndea ce păcat mare poate săvîrşi dacă nu se ține cuvînt cu cuvînt de cartea sfîntă. Căci, spunea pisarul, asemenea cuvinte n-au fost scornite din mintea omului, cum este alcătuită, de exemplu, Alixăndria în care se povesteşte viața şi vitejiile împăratului Machedonici, ci ele au venit de la Domnul prin gura profetului şi nu-i chip să clinteşti ceva fără să păcătuieşti. Ar mai fi fost o dezlegare, recunoştea Mălai, dacă ar fi ştiut elineşte, prima limbă în care s-a tălmăcit din jidoveşte Cartea sfîntă. Dar dînsul n-apucase să-nvețe o asemenea limbă, luat cu atîtea necazuri şi treburi cîte avea la cancelaria domnului, sau cu necazurile şi treburile părților de sate pe care le stăpînea, unele fiind danie domnească pentru cinstita şi greaua slujbă ce-o făcea cu credință nestrămutată față de domnul său. Trudea la tălmăcirea Psaltirii îndemnat de rîvnă față de biserică dar şi de neştiința popilor noştri. Găsise el justificare pentru tălmăcirea dintr-o limbă sfîntă chiar în vorbele apostolilor, dar, în vremea sa, mai că nu mai era nevoie să dai seamă pentru o asemenea faptă, căci ajunsese pînă la urechile sale cum un neamț Luvter s-a ridicat împotriva papistaşilor şi primul lucru pe care l-a făcut a fost acela de a întoarce pe limba neamului său Biblia.

Şi cîte nu ştia diacul, că era de mirare cum de poate ține minte atîtea lucruri. Rămîneau ucenicii cu gurile căscate cînd se pornea el să le spună despre ce-au fost pe lume de la începutul ei şi pînă în zilele noastre. Le depăna pe toate cu însuflețire dar şi cu o tainică plăcere de a se asculta şi de a se făli cu cîte ştia el, pentru că era convins pisarul Mălai că altul mai deştept ca el nu se află în Țara Moldovei. Cînd a aflat că Ion Movilă doreşte să învețe la şcoala domnească, pisarul a rămas puțintel descumpănit: ce să caute zdrahonul ăsta aice? şi-a spus Mălai şi nu se dumirea ce l-o fi apucat pe omul ăsta, care n-arătase prin nimic că ar avea vreo înclinație spre buche, să se apuce, la o asemenea vreme, de învățătură.

Îndoiala şi temerile dascălilor s-au topit repede, pentru că Ion avea o purtare mai mult decît cuviincioasă. Ceea ce i-a uimit însă pe dascăli, a fost uşurința cu care se descurca acesta. Mintea lui era neatinsă de umbra vreunei cunoaşteri în ale cărturăriei şi, deşi mai săltat în ani ca ceilalți, dovedea aceeaşi sprinteneală în deprinderea buchilor şi mai ales o ținere de minte straşnică, de care lua cunoştință şi el abia acum. Ce învăța i se întipărea surprinzător de repede şi temeinic, nu era silit ca alții să se zbată ceasuri multe din zi pentru a i se întipări în minte învățătura dascălilor săi.

A deprins cu uşurință buchile, şi pe cele sloveneşti şi pe cele lătineşti. Apoi cuvintele cîte trebuiesc pentru a întocmi un uric. Pentru o asemenea treabă nu era nevoie de prea multe pentru că se repetau de la un act la altul. Atîta vreme cît buchiile îi fuseseră interzise şi se gîndea la ele cu o anumită sfială, îl privise, dacă nu cu respect, cel puțin cu o ascunsă invidie,

pe diacul Mălai. Acum însă, îngîmfarea aceluia i se părea ridicolă, pentru că ştiința lui nu era chiar atît de mare pe cît lăsa el să se înțeleagă celor oare nu ştiau să folosească drept instrument al cunoaşterii decît buricul de la degetul cel mare. Îl asculta totuşi cu plăcere pe diac cum toarce firul poveştilor de parcă s-ar afla în strană, ca un țîrcovnic care înadins lălăeşte cuvintele pe nas. Numai că diacul îți deschidea ochii minții asupra atîtor lucruri pe oare nici nu le-ai fi bănuit că există pe lume, sau şi de ai fi ştiut cîte ceva, nu le-ai fi înțeles rostul. În liniştea odăii, în această zi de început de vară cînd căldura nu este prea supărătoare, vocea diacului pune întrebări şi răspunsuri: „ – Cîte ape cură din raiu? 4. – Cum să chiiamă aceale 4 ape? – Fison, Gheon, Tigru, Eufrathu. – Pe unde cură acele ape? – Fison încungiură tot pămîntul Evilatului (unde-o fi Evilatul? se întreabă Ion şi-şi ascute urechea) şi pre această apă să află argint mai curat decît aurul, să află o piatră anthrax, adecă cărbune, şi alte pietri verzi scumpe. Gheon, acesta încungiură toată Ethiopia, adecă țara arăpească, şi în luna lui august se umflă şi udă tot pămîntul Misirului (care este Eghipetul, gîndeşte Ion), că ploae nu ploae într-acea parte de loc, ci din umezeala lui să fac semințile. Tigrul, acesta curge asupra Asurii, care o numesc unii Dunăre. Efrathu, acesta curge asupra Endiei şi Persiei”. Prin fața ochilor minții se perindă lumi necunoscute, cu fiare neştiute pămîntului nostru, cum erau inorogul şi stratocamilul, sau se pun tot felul de întrebări al căror tîlc cere multă isteține şi multe cunoştințe. Pe Ion îl încîntă toate lucrurile noi pe care le deprinde la şcoala domnească, mintea lui se desface ca o floare care a dat de apă şi de lumină şi ce-i place cel mai mult este faptul că lumea începe să capete alte margini şi să-i dezvăluie taine pe care nu le bănuise. Şi parcă simțea şi altceva, un sentiment pe care nu-l mai avusese pînă atunci: Ion lua cunoştință temeinică de sine, începea să se descopere, judecîndu-se şi cîntărindu-se nu în raport cu ceilalți, ci cu el însuşi. Omul nu este ca un dobitoc, îi spusese marele logofăt Toader şi acum pricepea tîlcul acestor vorbe. Ființă aleasă, omul se poate înălța prin cunoaştere, îi stă în putință să simtă şi să prețuiască frumosul, să înțeleagă rostul şi locul lui pe lume, să priceapă înlănțuirea faptelor care au trecut sau se desfăşoară sub ochii lui. Ascultă, înțelege, învață şi se bucură. Noile lui izbînzi îl fac să zîmbească, uneori stînjenit, de o seamă de fapte şi de gesturi ale sale dintr-un trecut nu prea îndepărtat.

Cum are un pic de răgaz se repede la Mlenăuți şi la Hudeşti. Lui pan Cosma au început să-i scîrțîie toate încheieturile, deşi vrea să se arate în putere şi falnic, jupîneasa Teodosia a îmbătrînit şi domnia sa. I se păruse pînă atunci că toate vor rămîne neclintite, că viața este lungă, aproape cît o veşnicie şi iată că timpul se arată necruțător cu ai lui, pe care i-ar fi dorit să rămînă neschimbați, pentru ca bucuria lui să nu fie stînjenită de nici o umbră. Timpul se arată însă neîndurător şi cu ceilalți dar şi cu el însuşi.

Văscan e un bărbat în toată puterea cuvîntului, Gavrilă la fel, iar Ion îşi dă seama că timpul trece şi pe lîngă el destul de repede. Tot ce a agonisit ca învățătură l-a făcut să prețuiască aşa cum se cuvine dragostea Cîrstinei, cumințenia acestei femei (care nu pretinde nici acum nimic), şi frumusețea ei de femeie aflată în plină înflorire.

Nu a primit nici un sfat din partea nimănui privind însurătoarea lui. I-au fost înşirate nume de fete de mari boieri care ar fi fost încîntate să-şi unească viața cu el, dar nu l-a interesat nici una. Zadarnic se plîngea jupîneasa Teodosia că-i trece vremea şi va rămîne un holtei pe care nici babele şi apoi nici dracul n-o să-l mai poată însura. Nu-l atingea nimic. Era ca şi cum ai fi vorbit cu un lemn şi jupîneasa Teodosia începuse să se teamă în mod serios de soarta fiului ei cel mare. Ar fi dorit să-l vadă la casa lui, cu rostul lui, adică însurat şi cu urmaşi, dar îi era teamă că n-o să mai apuce o asemenea clipă. În această privință mama nu-şi înțelegea nicicum feciorul, nu reuşise să găsească nici o urmă care să o ducă spre inima şi mintea lui pentru a desluşi care este cauza acestei împotriviri statornice de a se însura. Explicația lui, sinceră de altfel, nu era suficientă.

— N-am chef, îi spunea el jupînesei Teodosia, şi dînsa nu pricepea cum vine asta să n-ai chef, ca şi cum o treabă serioasă cum este însurătoarea se face pe chefuri.

Cîrstina era atît de ademenitoare încît orice i s-ar fi întîmplat, Ion simțea nevoia să meargă la Mlenăuți sau s-o aducă pentru o vreme la Suceava, fără ca să ştie cineva despre întîlnirile lor. Avea o măsură a lucrurilor pe care nu o întîlnea la femeile de neam mare şi mai ales îl impresiona demnitatea cu care se purta Cîrstina în toate. Fără să o mărturisească, Ion o iubea pe mica lui vrăjitoare, cum îi plăcea s-o alinte, o dorea ca ibovnică, ştia însă că nu se poate însura cu ea. Şi-ar fi ridicat toată lumea în cap, lumea lui, a boierilor şi curtenilor, dacă ar fi făcut un asemenea gest, ar fi supărat-o de moarte pe jupîneasa Teodosia.

Ghicindu-i gîndurile, Cîrstina ştia să-i liniştească cugetul, iar înțelepciunea ei o făcea să-i fie şi mai dragă. Uneori, îi spunea ea, trebuie să ştii să te mulțumeşti cu ceea ce ți se dă, prea multă fericire şi bucurie pot fi izvorul unor mari dureri. Să ştii să te împărtăşeşti din plin din ceea ce ai, este semnul cumințeniei, şi femeia asta, al cărui trup era ca o pară de foc, croit parcă anume pentru dragoste, i se dăruia cu patimă, o patimă neostoită care-l stîrnea pe bărbatul din el şi care-o făcea să fie mereu alta, de parcă atunci, în clipa în care i se dăruia, ar fi ajuns pentru întîia oară să-i descopere farmecele încă necunoscute, şi să simtă arome nebănuite. O lăsa să plece la Mlenăuți şi timpul petrecut departe de ea îi aţîța şi mai mult dorința de a o cuprinde, de a-i măsura trupul palmă cu palmă, să o simtă cum freamătă de dorință şi de plăcere, cum i se precipită răsuflarea şi chi-

pul ei se schimbă devenind şi mai frumos, o frumusețe stranie care răsfrîngea toată arşița ce-i mistuia ființa.

Se iubeau cu înfocare, căutarea şi zbuciumul lor era ca o scufundare în neştire pe tărîmuri necunoscute. Doreau ca acele clipe să rămînă fără de sfîrşit, iar revenirea era ca o dezlegare dintr-un cumplit şi dulce blestem. O privea şi nu se mai sătura privind această alcătuire minunată şi toate cîte țineau de ea se dovedeau a fi fără saț, în ciuda timpului şi a oamenilor.

XVI

Ucenicia se face cu întreruperi, după împrejurări pe care Ion le înțelegea acum mai bine şi dintr-un alt unghi de vedere decît o făcuse cu ani în urmă. Se mişca între oameni care erau în stare să cîntărească faptele oamenilor şi urmările lor. Pînă nu demult, de o parte se aflase el cu neamul lui şi restul lumii de partea cealaltă. Zîmbea cînd se gîndea că la un moment dat el, singur, se răzvrătise împotriva tuturor, deoarece prima lui mare bucurie fusese destrămată, după cum crezuse el, de toți cei care se aflau în jurul său, cu o excepție: jupîneasa Teodosia. Acum se afla atît de departe de acele clipe şi, uneori, se înduioşa de propria-i neputință şi copilărie. Pe jupînița lui Condrea n-o mai găsise (se pare că se măritase în Lehia, undeva, departe, spre miazănoapte, dar nimeni nu a reuşit să-i desluşească exact starea ei). Războaiele la care luase parte îl învățaseră şi ele multe lucruri. Înțelesese mai întîi ce înseamnă să ai în jurul tău oameni de nădejde, iar pe acei oameni nu-i poți strînge decît dacă ai putere. Deci, toate se învîrteau într-un anume fel în jurul puterii, care putere izvora din moşia pe care o stăpîneai. Dar moşia asta, oricît de mare ar fi fost, nu-ți îngăduia să trăieşti departe sau împotriva celorlalți. Acest lucru se vădise mai cu seamă atunci cînd se ridicaseră marii boieri împotriva lui Ştefăniță şi nu cu multă vreme în urmă Gonța vornic, împins nu se ştie de ce nebunie, îşi pusese nume de domn şi se ridicase împotriva lui Rareş. Nu izbutise să întreprindă nimic. A fost prins de oamenii domniei şi adus de grumaz în fața lui vodă. A cerşit ca un nemernic milă pentru viața lui pe care a încercat s-o răscumpere cu pămînturile pe care le avea din străbuni şi a avut noroc, pentru că domnul l-a iertat, în loc să-i reteze capul.

Începea să înțeleagă, de asemenea, că între oameni se stabilesc anume legături după limbă, lege şi obiceiuri pe care nimeni nu le poate rupe, pentru că aceste legături au izvorît şi sau întărit din nevoia de a se apăra împotriva altora de altă lege, de alt neam şi de altă limbă. Erau legături care au crescut în clipele cele mai straşnice din viața omului, atunci cînd se înfruntă cu altul şi are moartea-n față, clipe în care nu te mai poți juca cu simțămintele şi te arăți tu cel adevărat, dacă nu în ochii altora măcar în proprii tăi ochi. Atunci îl simți alături de tine pe alt om, pe care nu l-ai cunoscut şi nici nu-l vei mai vedea poate, cum îți stă în sprijin şi cum îți risipeşte teama numai cu prezența lui. În asemenea clipe îi pierzi pe unii dintre prietenii sau neamurile tale şi simți că tu trebuie să fii aici, de partea asta şi împotriva celor ce ți-au provocat asemenea pierderi. După aceea este legătura cu pămîntul, nu numai pentru că-ți dă să mănînci, dar şi pentru că este o altă legătură tainică, deoarece şi tu eşti plămădit din tina în care zac oasele unui şir necunoscut de oameni care au fost înaintea ta şi care au trăit şi au murit pentru acest pămînt.

Începea să înțeleagă treptat şi felul în care gîndea tatăl său. Boierii trebuie să se arate supuşi şi cu credință față de domnie. Nu se poate altfel, dacă se are în vedere alcătuirea țării şi nevoile ei. Supunere înseamnă, într-un asemenea fel unire în fața tuturor. Țara nu se poate păstra neatinsă fără această unire şi credință față de domn. Era prea tînăr să înțeleagă felul în care-i certase Ştefăniță pe boieri, dar din felul în care s-au petrecut evenimentele, tînărul domn avusese dreptate cu prisosință. Craiul Laioş fusese înfrînt pe cîmpia Măhaciuiui, unde-şi aflase şi moartea, din pricina dezbinării celor mari. Unii dintre aceştia n-au vrut să ia parte la luptă, zicînd că apărarea coroanei este treaba regelui; Ianăş, voievodul Transilvaniei nu şi-a părăsit țara lui, zicînd că trebuie s-o apere de turcii care năboiseră peste Dunăre, în Țara Românească. Şi iată cum, din neunirea celor mari s-a spulberat una dintre cele mai întinse şi puternice crăii ale Europei, împlinindu-se proorocirea lui Ştefăniță vodă.

După nenorocirea de la Măhaci, alergau după coroana Ungariei Ferdinand, fratele împăratului Carol al Germaniei, Spaniei şi Italiei, şi Ianăş, voievodul, iar sultanul, stăpîn pînă în inima țării, i-a dat-o lui Ianăş, pentru a nu creşte prea mult puterea neamțului.

La Suceava a venit omul lui Ferdinand, sasul Georg Reicherstorffer, ca să-l îmbie pe domn să fie de partea lui şi împotriva păgînului, a cărui putere amenința toată creştinătatea. Rareş se temea mai mult de creşterea puterii otomaniceşti, pentru că împărăția turcului era în coasta țării sale, iar de cînd tătarii ascultau acum de sultan, Moldova era sugrumată din două părți. Ca să se ridice împotriva sultanului nu se putea bizui numai pe craiul Ferdinand, ale cărui stăpîniri erau departe de Moldova. Era nevoie ca vecinul dinspre miazănoapte şi răsărit, craiul Jicmont, să se ridice şi el împotri-

va turcului, pentru ca Moldova să aibă, în felul acesta, spatele acoperit. Pentru aceasta au fost trimişi în Lehia pîrcălabii Vlad şi Barbovschi. Mai dorea Rareş ca să-l atragă în alianța împotriva sultanului şi pe țarul Moscului. Strădaniile domnului au fost însă zădărnicite de craiul Jicmont, care nu a vrut să strice bunele relații pe care le avea cu Poarta, deoarece el se afla amenințat dinspre soare-apune şi dinspre miazănoapte de puterea nemțească pe care cavalerii teutoni o chemau în sprijin, şi dinspre soare-răsare de moscovit care dorea să-şi întindă stăpînirea asupra pămînturilor care țineau de Lituania, țară care-şi unise soarta cu Lehia.

Rostul acestor legături dintre domniile mai multor țări îi aflase Ion din cele ce se vorbeau la curte şi mai ales în cancelaria domnească unde se alcătuiau soliile scrise în slavoneşte sau latineşte.

Strîns din toate părțile, măria sa a trebuit să treacă de partea craiului Ianăş. Sultanul se pregătea încă din vara anului 1528 să pornească asupra Vienei. A i te împotrivi în asemenea împrejurări ar fi însemnat să atragă urgia asupra Moldovei. Pe de altă parte, Ianăş îi oferea domnului noi moşii peste munți în schimbul ajutorului dat. Față de făgăduielile lui Ferdinand, care erau străvezii şi subțiri ca şi fumul, Ianăş dăruia cetăți şi sate şi o înstăpînire mai temeinică în Transilvania era prea ademenitoare ca să nu-l convingă pe Rareş de partea cui trebuie să treacă. În jurul Moldovei se încingea o horă năpraznică iar domnul trebuia să aleagă şi de alegerea făcută de el depindea soarta lui, dar şi soarta țării, deci a noastră a tuturor. Ion începea să pătrundă rostul pe care-l avea puterea domniei de a hotărî, în clipe de mare cumpănă, calea care putea să ducă la mîntuirea țării sau la ruina ei. Deci, această latură a activității desfăşurate de domn, cu ajutorul sfatului, era cea mai importantă deoarece de inteligența şi talentul dovedit în fiecare clipă care solicita o hotărîre, depindea totul. Acestei activități trebuia să i se subordoneze celelalte. Să înțelegi rostul tău pe lume, este una, dar să înțelegi rostul unei țări şi să ştii să o călăuzeşti spre limanul cel bun şi liniştit, era un lucru care cerea o înțelepciune şi o înțelegere deosebită.

Cînd Malaevici îşi pleca pe o parte capul şi împungea în dreapta şi în stînga cu întrebări care să-l pună în încurcătură pe cel întrebat, lui Ion îi venea să zîmbească. „Ce prooroc fu cu arepi?”, sau „Ce copaci au fost întîi pe lume?”, sau „Ce pămînt au văzut soarele numai o dată?” Îi luceau ochii lui Mălai şi se bucura dinainte de triumful ştiinței sale asupra neştiinței celorlalți, fără să înțeleagă însă ceea ce se petrecea cu el şi cu lumea din jur, umflîndu-se ca o gogoaşă de îngîmfare şi socotindu-se mai presus altora pentru darul pe care-l avea de a scrie frumos şi de a alcătui literele de la începutul unui cap cu tot felul de flori şi încrîngături. Era mai presus decît toate cuvîntul Domnului, striga Malaevici cu gîndul la versetele Psaltirei, la a cărei tălmăcire tindea, dar Ion vedea şi latura cealaltă a lucrurilor care-i

scăpa diacului. De pildă, riga franțujilor, un domn prea-creştin, i-a cerut sultanului să nu dea pace neamțului, iar mai mulți principi chiar din Germania s-au ridicat împotriva împăratului, căzînd în erezia lui Luvter, de dragul moşiilor pe care le-ar fi luat de la mănăstirile care se aflau în țările lor. Iar pentru că Secuii n-au fost cuminți şi au ucis nişte negustori români şi nici nu sînt hotărîți de partea cui să treacă, de a lui Ianăş sau Ferdinand, domnul a poruncit ca oastea cea mică să se strîngă pe Trotuş. Era la mijlocul lunii ianuarie 1529, cînd Ion se îndrepta spre Hudeşti şi Mlenăuți pentru o scurtă petrecere şi pentru a-şi lua în mare grabă unele lucruri şi cîteva slugi, după care s-a îndreptat cu mare sîrg în tabăra domnului. Munții au fost trecuți cu repeziciune, şi oastea împărțită în două, a cuprins ca într-un cleşte, scaunele secuieşti, abătîndu-se cu mare urgie asupra satelor şi tîrgurilor aflate pe valea Oltului. Cinci scaune se supun domnului şi-i jură credință iar după ce a aşezat pîrcălabul la Sînzieni şi la Brețcu, domnul s-a întors cu pace în scaunul său. Pace care nu ține decît pînă în mai cînd se strînge oastea iarăşi pentru treburile ardeleneşti. Suliman sultanul pornise cu urdia spre Viena. Rareş le cerea braşovenilor să fie cuminți şi să se supună lui Ianăş, dar în Transilvania lumea era împărțită în două şi craiul, care se bucura de sprijinul sultanului, îl vrea şi pe acela al lui Rareş, făgăduindu-i cetățile Unguraşului, Rodnei şi Bistriței pe lîngă Ciceul şi Cetatea de Baltă pe care le stăpînea domnul român. Cu satele care se aflau în jurul lor, cu cele cinci scaune secuieşti care recunoşteau autoritatea domnului Moldovei, o bună parte din Transilvania de răsărit s-ar fi aflat sub stăpînirea lui Rareş. Bucuria acestuia n-a fost însă deplină, pentru că şi cei mari sînt supuşi sorții ca şi cei mici şi în această privință Mălai avea dreptate. Doamna lui Rareş a căzut la pat şi domnul, deşi ar fi dorit să treacă munții în fruntea oştilor sale, a crezut că este de datoria lui să rămînă lîngă femeia care-i dăruise patru copii. L-a mai mîniat pe domn şi vestea uciderii pîrcălabului său, Toma de la Ciceu, de către oamenii lui Ianăş craiul. Era o uneltire a craiului sau oamenii acestuia trecuseră dincolo de îndatoririle lor pentru a pune mîna pe cetatea Ciceului?

În asemenea împrejurări, domnul a trimis porunci dregătorilor să treacă munții prin două locuri: o parte din oaste, sub ascultarea lui Danciul Hurul, pîrcălabul Romanului, să apuce calea Cîmpulungului şi a Dornei şi să facă în aşa fel încît să aducă cetatea Ciceului în stăpînirea domnului său; cea de a doua oaste, sub marele vornic Grozav să treacă pe la Oituz şi să-i amenințe pe braşoveni şi pe sighişoreni ca să se supună lui Ianăş.

Ion se afla cu grosul oastei în părțile Braşovului. Secuii s-au ridicat şi ei la porunca domnească, încît Grozav avea oaste destulă ca să aducă la ascultare o cetate ca aceea a Braşovului. După ce zăbovise în secuime cîteva zile, Nicoară Grozav îşi poartă trupele spre Braşov şi la 20 iunie începe atacul. Ion ia parte la asaltul unui fort de lemn pe care braşovenii îl ridicaseră,

ca şi pe altele, în afara zidurilor cetății. Aici erau aşezate tunurile cu batere lungă şi cea mai bună oaste a cetății. După ce tunurile moldovene bat o vreme bastioanele căşunînd pierderi şi mari necazuri celor din forturi, s-a dezlănțuit atacul general. După o luptă scurtă şi îndîrjită, forturile erau în mîna alor noştri. Ion se bătuse ca un oştean deosebit, sporind fala numelui şi a neamului său prin laudele pe care i le-a adus chiar marele vornic. După o asemenea ispravă, cei din cetate au ridicat steaguri albe, semn că se supun, numai că marele vornic nu a avut răgazul să se bucure de izbînda sa, deoarece oştile ferdinandiste se aflau la Feldioara. A doua zi de dimineață, oastea lui Grozav s-a pus în mişcare şi cînd soarele se urcase bine pe cer, se aflau lîngă Feldioara. Balint Turcul, Ştefan Maelat, castelanul Făgăraşului şi cu Pempflinger sasul au socotit că oastea lui Grozav nu este atît de tare şi au ieşit din cetate, să deie lupta în cîmp deschis, punîndu-i în față pe secuii lui Marton-Frențiu, din scaunele ce nu ascultau de Rareş. Aceştia se retrag de la prima ciocnire, saşii se cred trădați, dar Marton îşi duce oamenii deoparte şi lupta se dă pînă la căderea nopții. Şi în această zi Ion a fost ca un leu. Şi-a purtat oamenii cu mare vitejie şi îndemînare, avea mîna puternică şi ochiul sigur, n-a şovăit nici o clipă, s-a avîntat mereu acolo unde se purta greul luptei, învățătura lui Mălai nu-i slăbise puterea trupului, îi ascuțise însă agerimea minții. El cu ceata lui şi cu ceata lui Ion Moțoc, cu care iarăşi se întîlnea ca bun prieten, cu Glăvan pisarul, ginerele lui Dragotă Săcuian, fostul ceaşnic, care se hiclenise în vremea lui Ştefăniță, au pus mîna pe tunurile cele mari ale ferdinandiştilor. Nicoară Grozav iarăşi s-a dovedit a fi un mare căpitan care ştie să-şi ducă oştile la izbîndă, oastea partizanilor craiului de la Viena fiind spulberată în noaptea de 21-22 iunie. Plină de prăzi, culegînd multe tunuri din tabăra ferdinandistă, oastea condusă de Nicoară Grozav se întorcea în țară. Vestea marilor izbînzi obținute de vornicul său îi aducea o uşoară mîngîiere domnului, a cărui soție se prăpădise intre timp.

Ion avea iarăşi un scurt răgaz pentru treburile lui. Pan Cosma, deşi supărat pe un fecior care nu vroia să-şi croiască un rost, ca să închidă ochii liniştit după ce-şi va fi mîngîiat primul nepot, se bucura pe ascuns că Ion se dovedise şi acum a fi unul dintre cei mai de seamă oşteni ai țării. Credea bătrînul boier că a venit clipa să i se încredințeze feciorului său o slujbă cît mai însemnată, socotind că ucenicia lui Ion la cancelaria domnească fusese numai o toană a unui tînăr bezmetic. Feciorul nu şi-a contrazis tatăl pentru că, cel puțin în vara şi toamna aceea, nimănui nu-i ardea de scris, țara era mereu în fierbere, oştenii poposeau pentru scurtă vreme pe la casele lor, după care erau iarăşi chemați în tabără. Pînă acum să dăduseră lupte pentru a supune Transilvania craiului Ianăş, soarta creştinătății avea să se decidă abia de acum încolo. Marea urdie otomană se revărsa în valuri nenumărate spre cîmpiile dintre Dunăre şi Tisa. La 19 august, Ianăş, craiul

Ungariei, se prezenta în fața sultanului pe acelaşi cîmp al Măhaciului şi punea genunchiul pe pămînt în fața sultanului, semn de supunere şi ascultare, peste cîteva zile intrau în Buda, unde un paşă avea să-i poarte grija craiului, după care sultanul pornea spre Viena. Principii creştini nu crezuseră că turcii vor ajunge cu atîta uşurință în inima Europei şi deşi mulți doriseră scăderea puterii Habsburgilor, acum se temeau pentru soarta cetății de pe Dunăre şi doreau cu toții ca zidurile ei să fie mai tari decît oastea otomană. Sultanul ajunsese sub zidurile Vienei, fără hrana trebuincioasă, deoarece o parte din cămilele folosite pentru aşa ceva s-au prăpădit în cea mai mare parte pe drum. Nici tunurile de care ar fi avut nevoie sultanul n-au putut fi aduse sau turnate decît într-un mic număr şi cînd au început ploile şi frigul în octombrie, Suliman sultan s-a văzut nevoit să ridice cortul şi să se tragă pe îndelete în josul Dunării.

În Transilvania, însă, lucrurile nu se limpeziseră şi mai înainte ca sultanul să ridice asediul Vienei, ferdinandiştii ridicau capul şi încercau să-i smulgă lui Ianăş craiul cea mai mare parte a țării. Petru Rareş care-şi avea oastea strînsă pentru a fi aproape de cele ce se petreceau dincolo de munți, văzînd că nici Ianăş nu se-ndeamnă să-i dea cetățile promise, a pătruns din nou prin pasul Oituzului spre Braşov. Tot neamul Movileştilor era de față, de la pan Cosma pînă la Gavrilă, cel mai mic dintre feciori, acum copt şi el pentru trebile războiului. Luptele s-au dat mai ales sub zidurile Braşovului şi sub ochii lui vodă. Ion şi ceata lui se arăta iarăşi vrednic de toată lauda pentru destoinicia şi vitejia lui. Fusese un an numai de lupte şi de petrecut în tabără, cu scurte răgazuri pentru ca oştenii să-şi vadă casele şi să aducă ceva hrană pentru o nouă campanie. Ion se simțea în largul său; se ştia acum stăpîn pe el în orice împrejurare, oricît de grea ar fi fost, oamenii îl urmau orbeşte pentru că acum credeau în steaua lui cea bună. Domnului i-a plăcut purtarea Movileştilor, dar nu şi-a arătat mulțumirea în nici un fel spre marea dezamăgire a lui pan Cosma. Ion rîdea de supărarea boierului bătrîn, care nu înțelegea pricina pentru care se bucură feciorul său. De fapt nu dorea pentru el nimic în chip deosebit. Era mulțumit cu ceea ce avea şi îi arăta tatălui său că ei, cu averea lor, n-au de ce să rîvnească la mila sau pomana cuiva. Era puternic şi se bucura de puterea şi sănătatea lui, era vesel dar nu peste fire, avea însă un prost obicei, după chibzuiala lui pan Cosma: Îi plăcea să ia în şfichiul vorbii pe unul sau pe altul, atunci cînd nu te aşteptai: era o plăcere a lui pe care boierul cel bătrîn n-o înțelegea, mai ales că o asemenea plăcere putea să-i căşuneze multe necazuri. Nu toți primeau cu inima deschisă glumele lui, ba pe unii îi vedea cum se schimbă la față, chiar dacă prin viu grai nu arătau ce simt. Ce era şi mai rău, era că Ion nu-i cruța nici pe cei mari, adică pe cei mai vîrstnici şi în mari dregătorii. Unii îl prețuiau pentru firea lui deschisă, alții vedeau în purtarea lui obrăznicia marelui boier de viță veche, în stare să nu se încline în fața

nimănui. Unii dintre tineri i se alăturau voioşi, pentru a se bucura de prietenia unui bărbat puternic, cu minte ascuțită, alții îl pizmuiau pentru atîtea daruri cu care-l înzestrase firea, dar lui nu-i păsa nici de unii, nici de alții. Îi plăcea tovărăşia celor de seamă cu el, îi îngăduia pe cei mai tineri, se bucura însă atunci cînd era prețuit de un boier ca marele vornic Grozav, un om dintr-o bucată, oare nu se sfia să-şi arate în fața oricui gîndurile şi judecățile sale.

— Cu o asemenea fire şi cu o limbă ca a ta n-ai să ajungi departe, îi spunea pan Cosma.

Ion îşi privea amuzat tatăl şi-i răspundea cu un aer plin de nevinovăție:

— De ce să n-ajung, domnia ta? Dacă mi-a fi voia şi oi avea îngăduința domniei tale pot ajunge şi la Țarigrad şi la Mosc şi la Rîm şi oriunde mi s-ar năzări.

Boierul cel bătrîn avea însă dreptate şi Ion şi-a dat seama nu peste multă vreme de acest lucru. În anul 1529, an plin de războaie, nimeni n-avusese vreme de scris, în afară de sfinția sa, episcopul Macarie care se străduia să izvodească un letopiseț pentru a nu se pierde şirul faptelor ce se petreceau sub ochii săi. Chiar şi diacul Malaevici a trebuit să-şi lase sculele şi Psaltirea pentru a însoți curtea la Huşi, la Roman şi pînă la Braşov, în toamna cînd a mers şi măria sa. De cum au început războaiele nici oamenii n-au mai avut timp de judecăți, nici urice nu s-au mai întocmit, pentru că nimănui nu i-a mai ars de vîndut, de cumpărat sau de schimbat moşii.

După ce a căzut turnul cel mare de la Braşov şi-ai noştri au luat tunurile şi tot ce se găsea în el, tîrgoveții iar s-au supus domnului, plătindu-i şi o sumă mare de bani ca să-i ierte, făgăduind să arate supunere deplină acelora dintre crai pe care-i va arăta domnul. Sighişorenii, cînd au aflat cele petrecute în Țara Bîrsei, i-au trimis domnului daruri şi i s-au închinat; la fel au făcut şi făgărăşenii pe care-i tot stîrnea unul din neamul lor, Ştefan Maelat, să se ridice pentru craiul Ferdinand. Era oştean viteaz, priceput şi neostenit şi Petru Rareş l-ar fi dorit alături de el, şi unul şi altul fiind de aceeaşi lege şi de aceeaşi limbă, dar, se vede că acest Ştefan dorea mărirea pentru el şi încerca să-şi aleagă un stăpîn mai depărtat, cum era Ferdinand, pentru a fi el însuşi stăpîn deplin în țara Ardealului al cărui domn năzuia să ajungă. Şi iată cum această dorință de mărire avea să-i învrăjbească mereu pe cei doi voievozi români, în loc să-i unească în folosul neamului lor.

Cu tunurile luate de la ferdinandişti sporise mult puterea oastei moldoveneşti. Faptul că o parte din Transilvania asculta de poruncile sale l-au făcut pe măria sa Petru Rareş să se sumețească peste măsură.

Ion a stăruit în dorința lui de a-şi însuşi cunoştințe noi şi temeinice pe lîngă cancelaria domnească. Sloveneşte învățase atît cît era necesar pentru

întocmirea unui uric. Ca să meargă mai departe, cum îl îndemna cam cu inima îndoită Malaevici, nu găsea nici un rost. Nu avea de gînd să se călugărească, iar cărțile sfinte cereau multa muncă al cărui rost nu-l vedea, ca mirean. De aceea, a depus strădanie în deprinderea limbii lătineşti, folositoare nu numai pentru întocmirea unor scrisori domneşti către principii vecini Moldovei, dar şi pentru a îndeplini unele solii, iar de asemenea oameni avea nevoie domnia. În Transilvania ştiau româneşte mai marii țării, dar la Buda, la Cracovia sau în țara talienilor era nevoie să ştii lătineşte. Nu era prea uşor, dar lui Ion i se părea că poate să învețe şi o asemenea limbă.

Deşi se împotrivea oricărei învățături, pan Cosma nu putea în sinea lui să nu se mire de o minte ca aceea a feciorului său, aşa că n-a mai spus nimic. Îl necăjea însă purtarea domnului, care se arătase nerecunoscător față de faptele unui neam cum era acela al Movileştilor, dar şi față de alți mari dregători pe a căror credință şi vrednicie urcase el atît de sus. Ion încerca să înțeleagă şi să-l lămurească şi pe pan Cosma, cînd mergea pentru cîteva zile la Hudeşti, pentru că boierul cel bătrîn nu mai vroia să coboare spre Suceava, Hîrlău sau unde se afla curtea domnească, în legătură cu cele ce se petreceau şi rostul acelor fapte ale domnului care stîrneau mirare şi nemulțumire pentru unii. În luptele din anul care trecuse, Grozav, marele vornic şi Barbovschi, portarul Sucevei, se întrecuseră în a-l sluji cu credință şi au dovedit o mare iscusință în tot ce au făptuit. Şi iată că cei doi mari dregători erau înlocuiți, Grozav cu Efrem Hurul, al cărui frate, Danciu, ajungea pîrcălab de Neamț, iar Barbovschi cu Mihul, arbănaş, după cum credeau cei mai mulți, pe care domnul îl urcase în cele mai mari dregătorii, trecînd peste atîția mari boieri ai țării.

Ce l-a îndemnat pe domn să facă asemenea schimbări? De ce, în loc să-i răsplătească pe Grozav şi pe Barbovschi, îi înlătura din sfat, punînd pe un venetic, cum era Mihul, portar al Sucevei, deci o dregătorie care presupunea încrederea deplină a domnului, portarul fiind unul dintre cei mai apropiați slujitori ai voievodului? L-a schimbat pe Felea paharnicul cu Popăscul, dar Popăscu ca Popăscu, acesta n-avea merite deosebite, nici nu făcuse vreun rău cuiva, dar de ce l-a pus, cu un an în urmă ca vistier pe Dumşa, care pribegise odată cu ceilalți hicleni, în vremea lui Ştefăniță? Iar acum, Dumnezeu să-l mai înțeleagă pe Pătru Vodă, pe Dumşa l-a schimbat cu Glăvan, fostul pisar. S-a arătat vrednic el la Feldioara, dar era ginerele lui Săcuian, fostul ceaşnic, cel care se ridicase împotriva nepotului său de frate. Mă rog, a fost Săcuianu generele Tăutului logofăt, dar asta nu înseamnă să-ți vinzi sufletul şi să-ți pui nădejdea în oameni care-s schimbători ca apa şi ca vîntul. L-a mai iertat şi pe Trotuşan căruia i-a întărit prin uric toate satele pe care le avea în Moldova. Noi, boierii credincioşi, care am stat statornic alături de domn, nu ne-am ales cu nimic,

iar hiclenii hălăduiesc în bună pace în țara Moldovei şi se bucură de toată prețuirea stăpînului ei.

Ion încerca să-l liniştească pe bătrîn. Timp avea în față destul ca să ajungă lîngă scaunul domnesc, dar pan Cosma îi răspundea, cu semeție, că la vîrsta lui, el era în Sfatul lui Ştefan cel Mare, domn cum n-a mai fost şi n-o să mai fie altul în Moldova. Şi Ion, în sinea lui, îi da dreptate tatălui, căci orb de-ar fi fost şi tot şi-ar fi dat seama că acest domn, Petru Rareş, om aprig din fire, nu l-a prea băgat în seamă, aşa cum s-ar fi cuvenit, pentru faptele sale de vitejie. Simțea şi el că ceva nu merge cum trebuie. Era primit şi privit îndeobşte cu multă plăcere, iar asta se vedea pe fața oamenilor, oriunde s-ar fi dus sau s-ar fi aflat, i se adresau numai vorbe frumoase, iar jupînițele şi multe jupînese îl priveau în aşa fel, că adormit să fi fost şi tot înțelegea că le este plăcut, uneori mai mult decît s-ar fi cuvenit s-o arate ele. Unde apărea se înseninau fețele, oamenii aşteptau de la el vorbe de duh, povestea întîmplări pline de haz şi, fără nici un efort, îi făcea pe cei din jur să-şi hlizească gurile, arătînd unii sau unele dinți mai frumoşi sau mai urîți, după cum fusese dăruit de bunul Dumnezeu. Ştia să-şi păstreze cinul, dar un gest sau schițarea numai a unor mişcări prin care sugera felul de a fi al cuiva, stîrneau hohote de rîs. Tovărăşia lui era căutată, semn că nu putea să fie urît de nimeni pentru că se ştia curat în cugetul său. Nu făcuse rău şi nici n-ar fi dorit să supere pe cineva. Încît, făcîndu-şi el socotelile, reieşea că în chip firesc ar fi trebuit să fi fost mai mult decît era el în acea clipă. Şi atunci? O asemenea încheiere l-a pus pe gînduri. Şi s-a întrebat el singur dacă nu cumva tot ceea ce vede şi simte şi crede despre sine sînt numai aparențe şi, fără să se lepede de firea lui şi fără ca asta să-i strice cheful de a trăi şi de a se purta aşa cum îl îmboldea inima, şi-a pus în gînd să se uite cu mai multă grijă la cele ce se petrec în jurul său, să mai şi asculte, cum îl sfătuise pan Cosma. Diacul Grigore de la care învăța lătineşte, îl învățase şi el o vorbă: adevărul se află în vin, ceea ce s-a şi confirmat în scurta vreme.

În timpul unei petreceri straşnice, unii dintre prietenii săi au scăpat vorbe pe care, legîndu-le şi punîndu-le cap la cap, începeau să aibă un tîlc, dacă mai erau legate de anumite fapte şi de anumiți oameni. Glăvan ajuns acum vistier, era de părere că odrasla Hudiceştilor ar avea şi nişte calități, dar, şi acest „dar” era foarte nelămurit, îndoielile lui împotriva lui Ion nu le trîmbița în gura mare. Le țesea în jurul lui ca o plasă de păianjăn, făcîndu-i şi pe alții să se îndoiască de valoarea reală a acestui boier. Şi era foarte uşor să-l scadă în toate pe acest bărbat tînăr şi frumos, pentru că cei slabi sînt gata întotdeauna să se bucure că cel socotit de toți ca un exemplar ieşit din comun, nu este, de fapt, altceva, decît un om ca toți ceilalți, de o pildă ca şi ei, pentru că de ce ar fi acest Movilă mai presus altora? Are ochi şi gură şi trup ca şi ceilalți, iar de-i face pe alții să se hlizească, e pentru că e un

măscărici. În loc să nu ştiu ce, şi decît să facă nu ştiu cum, mai bine... ei, mai „binele” ăsta avea atîtea înțelesuri şi justificări cîte minți şi suflete îl cîntăreau cu un ochi întors împotriva orcărui bine. Aşadar, Glăvan era unul dintre cei care-l păşteau iar el se afla acum exact acolo unde vorba lui avea mare greutate. De ce nu-l iubea glavă ăsta? Pan Cosma avusese deci dreptate atunci cînd îi spunea să-şi țină limba. În cel de-al doilea război din Transilvania, Ion, în glumă şi fără nici un gînd rău, îl împunsese cu o vorbă, iar Glăvan a părut că rîde, cam strîmb şi nu din toată inima, şi iată că acea vorbă, împărecheată, pesemne, şi cu alte motive care-i scăpau lui Ion, l-a ridicat împotrivă-i pe unul care avea să ajungă în mare grabă şi spre surprinderea multora, întruna dintre cele mai mari dregătorii ale țării.

Nici Mălai, Malaievici, nu-l avea la inimă. Asta l-a mirat cel mai mult pe Ion, pentru că el n-avusese niciodată nimic cu diacul. Pentru ce l-ar fi putut pizmui diacul? I se arătase prieten şi-i prețuia pentru mintea lui ascuțită, pentru uşurința cu oare prindea tot ce i se spunea. E adevărat că se putea ghici şi o oarecare îngăduință în ceea ce spunea Diacul, dar acesta nuanță o sesiza Ion abia acum, cînd judeca lucrurile dintr-un alt unghi, prevenit asupra cugetului cel adevărat al lui Mălai. Îi admirase pe diac pentru cunoştințele lui, fără nici o reținere şi crezuse că între aceşti oameni cu minte mai subțire nu poate să încapă simțăminte mărunte, obişnuite la oamenii de rînd. Diacul, cum avea să afle Ion, încetul cu încetul, îl lăuda pe Ion în aşa fel încît ieşea mai scăzut în ochii celorlalți decît dacă i-ar fi arătat duşmănie pe față. Subțirimea minții era folosită pentru a lovi deci cu mai multă dibăcie şi Ion îşi dădea seama că în Glăvan, şi el om de carte, şi în Mălai îşi aflase doi duşmani primejdioşi; pentru că n-aveai cum să-i dovedeşti, lunecau ca apa printre degete, ei lucrau pe-ndelete, timpul fiindu-le prieten. Cum să loveşti în Mălai cînd, de fapt, el lucra în ascuns semănînd îndoială şi neîncredere în mintea celor mari, arătînd cea mai mare bunăvoință față de fiul lui Movilă şi manifestînd cea mai sinceră părere de rău că se iroseşte un om ca acesta, plămadă buna de altfel, din care ar fi putut să iasă ceva. Şi tot gîndindu-se la Mălai, l-a fulgerat un gînd: odată, la o petrecere dată de diac. Ion fusese izbit de frumusețea şi tinerețea nevestei acestuia. Se bucurase pentru norocul lui cel bun şi se purtase mai mult decît cuviincios cu ea, deşi – i se păruse lui? – din ochii, de un albastru-alburiu, foarte curați şi ciudați ca, culoare ai jupînesei Malaevici, se citea parcă prea multă însuflețire atunci cînd sta de vorbă cu el. Gînd au stat la masă, Ion a căzut în dreapta jupînesei Mălai (şi ăsta obicei de cărturar cuminte şi cumpănit în toate, pentru că, de obicei, bărbații petreceau cu bărbații, ca să poată răcni omul după pofta inimii cînd s-a înfierbîntat de băutură, să se prăvălească sub masă, dacă a cinstit ulcele mai multe decît trebuiau şi cîte altele îngăduite bărbaților şi de la care bunăcuviința le îndepărta pe femei). A fost o petrecere ştearsă, deoarece nu

s-a chefuit cum trebuie, mulți l-au înjurat după aceea pe diac, socotindu-l un nătărău şi un zgîrie-brînză. Vinul bunicel, din Țara de Jos, unde-şi avea Mălai o jumătate de sat cu mori şi iaz şi o față de deal, loc binecuvîntat pentru vie. Fără să vrea, Ion a avut prilejul să-i admire părul cînepiu al jupînesei care ieşea frumos împletit de sub o năframă dintr-un văl de mătase verde, tivită cu aur şi perle. Cămaşa jupînesei tot din văl, cu guler aurit şi nasturi de argint, lăsa să se ghicească destul de bine ce vroia să acopere, iar rochia din belacoasă roşie era închisă cu nişte sponci de argint cu smalț care porneau chiar din locul în care se îngemănau sînii şi despre care Ion nu şi-a putut face nici o părere, nici că-s prea mici sau că sînt potriviți. Numele ei era Erina şi s-a bucurat că Ion este ca şi ea din Țara de Sus. S-a purtat cu el ca şi ceilalți comeseni, deşi de cîteva ori lui i se păruse că ochii ei spun ceva care țintesc inima lui. Şi a înțeles că este aşa atunci cînd a simțit cum o încălțare uşoară şi delicată îl apasă discret pe piciorul dinspre partea jupînesei şi cînd s-a uitat intrigat la dînsa, l-a întîmpinat cu cel mai dulce zîmbet din lume. N-a zis nimic atunci, aproape că o uitase pe jupîneasa Erina, pînă într-o zi cînd a întîlnit-o întîmplător în tîrg, după cumpărături. La învinuirile jupînesei că se ascunde de lume. Ion l-a uitat pe Malaevici şi cîte-i datora pentru învățătura agonisită de la el şi mai mult în joacă, i-a spus jupînesei că din seara aceea o tot aşteptase şi n-a venit. – Unde? a fost întrebarea mirată a jupînesei Erina şi Ion, ne mai avînd încotro, i-a spus ulița şi casa, iar a doua zi, dumneaei era acolo. Îl iubea şi-l copleşea cu sărutările şi mîngîierile, ca o femeie care nu cunoscuse pînă atunci marea bucurie de a fi stăpînită şi dovedită de un bărbat atît de tînăr şi frumos cum era Ion.

După cîteva asemenea întîlniri pe Ion l-au apucat remuşcările față de Malaevici şi cînd a mărturisit păcatul în ochii Erinei a țîşnit, ca un străfulger, o undă de ură şi de răutate, cerîndu-i să nu-l mai pomenească pe nemernicul acela care i-a mîncat zilele cu pilde din Psaltire, explicate, bineînțeles, pe-ndelete, ca să priceapă o minte mai puțin coaptă de femeie, sau cu pilde din Eclesiast.

— Cum, se mira femeia, nu ți-a spus şi ție că toate-s deşertăciune, şi că viața noastră pe pămînt este numai, aşa, ca o părere, pe cînd cea de dincolo, ehei! – cîte bucurii şi cîte plăceri?

— Diacul ştie mai multe ca noi, a încercat s-o înduplece Ion.

— Ştie pe dracul să-l ia, a răbufnit femeia, mai bine ar fi ştiut şi ar fi fost în stare să facă ce faci tu, pentru că atunci cînd l-am întrebat care-s acele plăceri din viața de dincolo, mi-a vorbit de muzici dumnezeieşti, de miere şi lapte, numai că eu din astea n-aveam nevoie şi atunci cînd l-am făcut să înțeleagă ce plăceri aştept acolo, dacă nu le am aici, ştii ce mi-a răspuns? – că-s o muiere destrăbălată care viețuieşte ca un dobitoc oarecare şi dă-i, şi dă-i, că făcuse Malaevici al meu spume la gură. Şi cînd am

țipat la el că ar fi trebuit să mă lase Dumnezeului cu sărăcia şi cu soarta mea, dacă mințile-i erau în catastihe şi nu acolo unde trebuie, m-a amenințat, cu ochii ieşiți din găvane, că o să pună slugile să mă biciuiască ş-are să-l cheme pe omul lui iscusit la îngrijirea dobitoacelor să mă ardă cu fierul înroşit ca pe scroafe, ca să-mi ostoiască şi mie căldurile. Iar tu-mi vorbeşti acum de „săracul" învățător!

Ion nu şi-a prea bătut el capul cu ceea ce i se întîmpla jupînesei lui Malaevici şi toate s-ar fi desfăşurat fără nici o dodăială, dacă n-ar fi fost în ziua aceea de mai, în care Erina a apărut pe neaşteptate, iar în casă la Ion, se afla Cîrstina, venita de la Mlenăuți fără ca el să fi ştiut că vine, Ion, încurcat, i-a cerut jupînesei să plece, dar dumneaei, în loc să înțeleagă şi să-i dea pace, a simțit cum se răzvrăteşte ceva în măruntaiele ei şi, aproape țipînd, i-a spus s-o dea afară pe țăranca aceea şi nu pe ea. Ion s-a schimbat la față, lucru la care Erina nu se aştepta, privirea lui era de oțel, s-a apropiat de ea şi-i părea jupînesei că se desfăşoară ca un uriaş, aşa părea de mare şi de înfricoşat în clipa aceea, a apucat-o uşor de mînă, dar mîna lui a simțit-o ca pe un cerc de fier din care ştia că n-are cum să se desfacă dacă ar fi încercat, şi a purtat-o spre uşă şi, încă o dată, pe un ton potolit dar hotărît, i-a spus să plece. A vrut să mai spună ceva însă acest bărbat, pe care-l crezuse uşor de stăpînit, s-a arătat neînduplecat şi, de frică, s-a supus. Odată afară, jupîneasa Erina a simțit cum îi fuge pămîntul de sub picioare. Ea crezuse, în primele clipe, că femeia aceea din casa lui Ion este o slugă oarecare, venită cu treburi ale gospodăriei şi cînd colo, înțelegea ea cu întîrziere, era vorba de cu totul altceva, pentru că altcum, de ce ar fi dat-o afară pe ea? Să fie atît de umilită din pricina unei țărănci? Din clipa aceea l-a urît pe Ion cu o înverşunare pe care nu o cunoscuse pînă atunci. Ar fi vrut să se răzbune, dacă l-ar fi avut în puterea ei l-ar fi schingiuit mai rău decît o făceau călăii cu victimele lor în beciurile cetății, dar şi-a dat seama în scurtă vreme că n-are nici o putere şi că singurul fel în care îi poate dăuna acestui ticălos este să-l asmuță pe Malaevici împotriva lui. Şi nu i-a fost prea greu. Chiar dacă Mălai nu-l avea la inimă pe Ion, totuşi nu se gîndise să-i facă cine ştie ce rău, dar argumentul hotărîtor al jupînesei – că Ion a vrut s-o necinstească – l-a întărîtat cumplit pe diac şi de atunci şi-a pus toată priceperea pentru a-i căşuna cît mai multe neajunsuri. Malaevici înțelesese, petrecîndu-şi atîta vreme la curte, că urcuşul spre marile dregătorii este din ce în ce mai greu cu cît de apropii de vîrf. Ca la munte. Acolo se adună oboseala, coastele abrupte care-ți stau în cale, ploile, ninsorile sau vînturi mari. Aici, piedicile ți le ridică oamenii, cei care ca şi tine țintesc să ajungă tot acolo, sus de tot. În aceşti concurenți pe care soarta-i scoate la iveală şi-a găsit Mălai aliații. Prin ei a început munca lui de cîrtiță de a-l compromite pe acest fecior al Hudiceştilor, de a-l prezenta şi de a le deschide şi celorlalți ochii asupra felului în care trebuie să lucreze pentru

a-i stăvili urcuşul. De-o pildă, portarul Mihul, veneticul, era de aceeaşi părere cu Mălai că nu vechimea neamului şi numărul satelor îl îndrituiesc pe cineva să ajungă mare dregător, ci îndemînarea şi mintea cea ascuțită pe care Dumnezeu, în marea lui milă, a hărăzit-o numai celor puțini şi aleşi. Pe alții era uşor să-i aţîțe pe temeiul: de ce el şi nu eu, fiecare considerîndu-se mai îndreptățit decît altul să primească mila domnească, iar vorbele bune spuse de Mălai loveau în punctul cel mai sensibil, mîndria, înfumurarea care zac în noi şi ne fac neîndurători cu aproapele.

Ion a priceput pînă la urmă că în jurul său se urzeşte ca o plasă, ceva care-l împiedică să ajungă acolo unde trebuia, calea spre scaunul domnesc şi spre înțelegerea lui Pătru vodă fiindu-i blocată de această urzeală. După părerea lui pan Cosma ar fi trebuit să se zbată şi să răzbească. Nu întotdeauna ți se dă ce ți se cuvine şi atunci trebuie să dobîndeşti acest lucru prin stăruință, prin dibăcie, pe orice cale. Uşor de spus, greu de înfăptuit pentru un om căruia îi era lehamite de toată această nimicnicie omenească, mai ales acum cînd pricepuse care-i sînt stavilele şi cine i le ridică în față. Iar cei care l-ar fi putut ajuta, deoarece se bucura de prețuirea lor, fuseseră înlăturați din jurul domnului de aceşti neprieteni ai lui, buni uneltitori şi gata să vîndă pe oricine dacă era în joc jețul lor de mare dregător. Printre cei îndepărtați se număra şi Nicoară Grozav, omul care dovedise în atîtea rînduri o pricepere în treburile ostăşeşti pe care n-o întîlneşti pe toate drumurile şi de care domnul şi țara ar fi avut nevoie în împrejurările grele ce avea să vină. Buruiana năpădeşte cu uşurință ogorul pe care stăpînul nu se pricepe să-l îngrijească la timp.

XVII

Cîrstina venise la Suceava mînată de dorința de a-l vedea pe Ion. Cînd a văzut-o pe Erina lui Malaevici a simțit că-i fuge pămîntul de sub picioare, a pălit, ar fi dorit să plece cît mai repede, să alerge, dacă se putea, spre pacea şi liniştea de la Mlenăuți. Nu s-a aşteptat la reacția tînărului boier, aşa că purtarea lui a înmărmurit-o. Pînă să-şi dea seama ce se petrece cu ea, boieroaica cea bălană era purtată de puterea de neînțeles pe care o avea acest bărbat tînăr. Pînă să se întoarne Ion, ea îşi

strînsese bocceluța, o urcase pe umăr şi era gata de drum. L-a văzut mînios şi încurcat şi i-a părut rău de cele întîmplate, ar fi vrut să spună ceva, dar vorbele nu-i răsăreau cu uşurința pe care o ştiau amîndoi, mai ales atunci cînd erau numai ei. Avea fața împietrită, ochii ei nu mai lăsau să se întrevadă nimic dincolo de lumina lor, care se transformase în hotar de netrecut spre lăuntrul ființei sale. A păşit spre prag şi a îngăimat buimacă:

— Iartă-mă, domnia ta, n-am vrut să-ți căşunez nici un rău.

— Ce-ai de gînd? a strigat Ion la ea, tăindu-i calea şi a văzut cum ochii i se holbaseră în cap.

— Ce pot să fac, stăpîne. Mă duc acolo de unde am venit, i-a răspuns femeia.

Ion s-a repezit la ea, a prins-o în brațe, a întors-o de unde plecase, i-a spus să se aşeze, că de nu, în clipa aceea se va întîmpla o mare nenorocire pentru amîndoi. Avea ceva înfricoşător în glas, mîinile lui erau ca nişte căngi de oțet, încît femeia a trebuit să se supună. Au stat unul în fața altuia, clipe cît un veac şi în acest răstimp Cîrstina a înțeles că ea este aceea care va trebui să aline mînia, ruşinea şi umilința care dospise în ei. Ion avea fălcile încleştate şi nu era greu de ghicit că dezlegarea lor se va face cu anevoie. Şi-a lăsat lucrurile deoparte, s-a apropiat de el, l-a mîngîiat, abia atingîndu-i pletele şi i-a şoptit: ‘

— Dacă vrei, plec, dacă nu, rămîn. Nu fi mînios şi nici nu-ți face griji din pricina mea. N-am nici un drept asupra ta şi dacă e să fim cinstiți, eşti îndrituit să-ți tocmeşti viața potrivit cinului tău şi nu să ți-o iroseşti.

— Cine ți-a spus ție că mi-o irosesc? a mîrîit Ion printre dinți.

— Nu trebuie să-mi spună nimeni ce se cuvine şi ce nu. Ceea ce ți s-ar cuveni acum este mireasa de viță mare pe care tot neamul tău o doreşte şi pe care ar trebui să i-o aduci.

Ion s-a aruncat pe pat cu fața în sus. Cîrstina i-a cuprins o mînă, iar mîna lui s-a arcuit cuprinzîndu-i-o pe a ei ca un cleşte. Simțindu-i încordarea care-l stăpînea, femeia a fost cuprinsă de un soi de duioşie pentru acest bărbat puternic ce se purta ca un copil şi toată împotrivirea care crescuse în ființa ei s-a topit. De fapt, triumfase ea, o femeie amărîtă, asupra unei boieroaice, iar el îi arătase prin tot ce făcuse că o alege pe ea. S-a surprins plină de trufie şi Cîrstina s-a mirat şi i-a şi fost puțin teamă de gîndurile ei. L-a privit cît era de frumos şi, gîndindu-se cîtă putere avea acest bărbat în toate privințele, a cuprins-o iarăşi nedumerirea şi nu mai înțelegea nici ea, dacă soarta o ocroteşte, sau a vrut să-şi bată joc de ea. Şi-ar fi dat şi sufletul pentru el şi pînă să ajungă la o asemenea încercare şi-a apropiat fața de a lui ca să-l poată privi mai bine, i-a mîngîiat chipul, s-a prăbuşit învinsă de dragoste, şi-a înfipt capul în pieptul lui lat şi puternic şi i-a cerşit îndurare şi iertare. Era atîta fervoare în vorbele care-i picurau neostoite de parcă s-ar fi aflat într-un moment de mare încordare, cînd îşi şoptea stihurile ei de

farmec şi de vrajă, încît Ion, uitînd de toate cîte se petrecuseră în ziua aceea, s-a trezit cum o cuprinde şi îi mîngîie capul şi faţa şi trupul în neştire. Şi dragostea ei i-a turnat iarăşi dulceaţa aceea, pe care numai ea ştia s-o stîrnească în tot trupul, i-a sorbit cu lăcomie răsuflarea şi i-a răspuns cu patimă dragostei ei, trăind clipe al căror sfîrşit n-ar mai fi vrut să-l afle niciodată. Pentru a nu ştiu cîta oară el îşi dădea seama că nimeni nu ştia cum să-l domolească şi nici să-i dea liniştea deplină pe care i-o dăruia această femeie. Nu era nici vrajă şi nici farmec pentru că şi ea era biruită şi se supunea dragostei de parcă s-ar fi desprins de lumea asta şi ar fi pătruns pe tărîmul fermecat din basme, de unde revenea anevoie, pe faţa ei transfigurată de bucuria trăită citindu-se oboseala care-i mistuise trupul dar şi o fericire pe care n-o putea cuprinde în cuvinte. Numai privind-o şi simţea cum tristeţile şi necazurile se topeau ca prin farmec, nimic nu-l mai atingea şi nici un rău nu mai avea putere asupra lui. O stare pe care n-o trăia decît alături de ea, din care pricină avea nevoie, uneori, de prezenţa ei, cum ai nevoie de aer şi de apă. Iar acum că totul se sfîrşise cu bine, nu ştia cum s-o facă pe vrăjitoarea lui să uite cu desăvîrşire întîmplarea cu Erina lui Mălai. Şi, ca de obicei, ea a fost aceea care a ştiut cum să treacă peste aceste clipe greu de îndurat pentru unul şi pentru celălalt. A făcut-o să rămînă mai multă vreme în Suceava, ca să-i îngăduie, atunci cînd treburile o chemau acasă, să plece spre Mlenăuţi. A încercat ca şi altă dată să-i cumpere podoabe scumpe, dar femeia l-a convins să renunţe la asemenea daruri care nu i se potriveau. Nu vroia să le primească nici măcar în chip de avere care s-o pună la adăpost de necazuri. Nu-i era teamă de ce avea să vină şi de aceea nu dorea să se desprindă de lumea ei pentru ca nu cumva să sufere mai mult decît se cuvenea, atunci cînd boierul cel tînăr avea să-şi facă un rost al lui. Se obişnuise cu gîndul că va veni şi clipa în care el avea să o părăsească, i se părea firesc să fie aşa şi nu altfel, de unde şi bucuria şi fericirea depline pe care o trăiau alături de el, mulţumind soartei pentru tot ce i-a dăruit.

Ura pe care Erina a ştiut să o strecoare-n sufletul lui Malai nu l-a afectat pe Ion, fapt care l-a întărîtat şi mai mult pe diac. Ion nu avea însă grija lui. Pătrundea acum rostul schimbărilor din sfatul domnesc şi pe măsură ce se lumina creştea şi îngrijorarea lui. Măria sa, Pătru Voievod se sumeţise peste măsură. Spusese faţă de unii dintre sfetnicii săi apropiaţi că niciodată Moldova n-a fost atît de puternică aşa cum s-a aflat îndată după îzbînzile din Transilvania. Acest lucru era adevărat şi ar fi fost spre marea lui faimă dacă s-ar fi mulţumit cu această constatare. Numai că măria sa nutrea gînduri de mărire care puteau să ducă şi la ceea ce, visa el, dar să aducă şi necazuri mari pe capul ţării. Cişigase mare putere şi înrîurire în Transilvania aşa cum nu avusese nici părintele domniei sale, Ştefan cel Mare. Supusese această ţară cu sabia şi a dăruit-o lui Ianăş, craiul, în

schimbul multor cetăți. Numai că Ianăş nu se purtase cinstit. Tărăgănase împlinirea celor făgăduite la Lipova, unde-l găsiseră solii moldoveni, cînd Suliman sultanul pornise asupra Vienei. Se dovedise a fi omul turcului şi împotriva creştinătății. Principii din Apus se împăcaseră atunci cînd au văzut cît de mare este primejdia otomană, dar Ianăş era alături de sultan şi acum se purta cu credință neclintită față de cel care-i dăruise coroana, din care pricină se făcuse urît de toată lumea. Alături de el nu mai rămăsese decît craiul Jicmont, care se simțea amenințat la apus de împăratul Germaniei şi la răsărit de marele cneaz al Moscovei. Între împăratul de la apus şi marele cneaz s-au făcut mai multe înțelegeri ca să se sprijine unul pe altul pentru a smulge coroanei leşeşti cît mai multe provincii; cu craiul de apus țineau cavalerii teutoni, cijacii, care doreau să stea sub ascultarea unui principe de limba lor şi nu sub aceea a craiului Lehiei, iar tătarii se aflau oricînd bucuroşi să treacă de orice parte dacă se ivea prilejul să prade nestingherit provincii întregi. De aceea, craiul Jicmont căuta prietenia şi alianța Turcului, pentru a nu avea un duşman în plus, dar şi pentru a avea un aliat împotriva împăratului de la apus, al cărui frate, Ferdinand, se încoronase ca rege al Ungariei şi dorea stăpînirea Transilvaniei, a Cehiei şi Sileziei. Prin alianța cu sultanul, craiul Lehiei îndepărta şi primejdia tătărească, hanul fiind, în vremea de față, un supus al sultanului. Apropierea de sultan făcea ca Jicmont să apară ca un duşman al creştinătății alături de aliatul său, craiul Ianăş.

Maria sa Pătru voievod, simțea însă că cea mai mare primejdie pentru țările româneşti era împărăția otomană. Acelaşi lucru l-au gîndit cu bun temei şi voievozii de mai înainte de el, iar domnia lui Ştefan arătase cît de dreaptă era această Judecată. Deocamdată, Turcul fusese silit, sau aşa a socotit el, că este mai bine să se bată într-un hotar sau altul al împărăției care-l despărțeau de Moldova, dar nu trebuia să se îndoiască nimeni că atunci cînd se va ivi prilejul, el avea să pornească asupra Moldovei ca s-o îngenunche şi s-o supună puterii sale. Era o chestiune de ani. Dacă ar fi izbîndit în războiul său dus asupra Vienei, Moldovei nu-i rămînea decît să se închine de bunăvoie, pentru că n-ar fi găsit sprijin nicăieri. Singurul principe care l-ar fi putut ajuta pe măria sa ca să-şi scape țara de urgie, ar fi fost craiul Jicmont. Dar, iată că acesta îi este prieten Turcului, fără să se gîndească ce rău mare va fi pentru Lehia pierderea Moldovei, care era o pavăză pentru țara şi provinciile coroanei. Dacă ar fi avut ajutorul lui Jicmont, măria sa i-ar fi putut opri pe otomani pe pămîntul Moldovei, i-ar fi atacat pe tătari cînd aceştia ar fi năzuit să prade Lehia. Moldova singură cu greu ar fi putut face față puterii otomane şi tătărăşti, dar cu un sprijin din afară, de numai cîteva mii de oameni împlătoşați, s-ar fi bătut cu succes şi ar fi reuşit să împingă la sud de Dunăre orice încercare de cotropire. Moldova avea călărime multă şi vitează, o parte a acesteia se putea pedestri,

deoarece oamenii erau obişnuiți cu greul şi într-un chip şi într-altul şi cu greu s-ar fi putut înstăpîni un străin peste această țară plină de ape şi de păduri de locuri tari spre munte, bune de apărare şi în care o oaste mare n-ar fi avut nici loc unde să se mişte în voie sau să facă tabără pentru mai multă vreme. Se putea pustii locurile din jurul acestei tabere, l-ar fi hărțuit neîncetat pe duşman, pricinuindu-i pierderi mari zi de zi, noapte de noapte, pînă cînd l-ar fi silit să părăsească o țară atît de neprietenă celor care nu-i cunoşteau rostul.

Pînă în acest punct judecata măriei sale nu avea nici un cusur. Abia de aici încolo începeau nepotrivelile dintre felul cum gîndea domnul şi cum gîndeau unii supuşi de-ai săi. Oameni pricepuți în ale războiului cum se dovediseră Grozav, fostul vornic şi Barbovschi, fostul portar al Sucevei, fuseseră de aceeaşi părere cu măria sa ca să se trimită solii în Lehia pentru a-l îndupleca pe Jicmont să-şi schimbe gîndurile şi să sprijine Moldova azi, pentru a-şi păzi propria lui coroană, mîine. Dar atunci cînd domnul a socotit că Jicmont trebuie atacat, în cazul în care rămîne alături de Turc, cei doi boieri şi alții ca ei, s-au împotrivit. Măria sa le-a arătat că motive de învrăjbire sînt: craii Lehiei nu au plătit nici pînă acum banii pe care i-au împrumutat de la stră-străbunicul lui, un alt Petru voievod, bani pentru care zălogiseră Pocuția. Pentru această datorie neplătită, măria sa are tot dreptul să ceară ceea ce i se cuvenea şi să ia cu puterea, în cazul în care craiul ar fi refuzat să-i dea provincia. Deci nu era vorba de încălcarea păcii, ci de o dreptate care ar fi trebuit să i se facă Moldovei. O altă pricină ar fi fost neînțelegerile dintre staroştii şi castelanii de la hotarul dintre cele două țări. Zadarnic ceruse domnul să se întrunească oamenii craiului cu oamenii săi pentru a judeca acele neînțelegeri, s-au hotărît chiar şi soroace, dar leşii nu s-au prezentat niciodată.

Grozav şi Barbovschi au încercat să-i arate domnului că Pocuția nu merită prețul păcii cu Jicmont. Este adevărat că acest crai are pace cu Turcul, dar nu a arătat pînă acum nici o duşmănie față de Moldova. Acum cînd a dispărut crăia Ungariei, de la care domnii Moldovei ar fi putut nădăjdui un ajutor, şi cînd crăia lui Ferdinand nu s-a întemeiat, Moldova este singură în fața puterii otomane. Nu se ştie dacă în caz de primejdie craiul Jicmont ar lăsa să piară o țară care este ca o pavăză pentru țara sa, dar, chiar dacă n-ar sprijini Moldova cu nimic şi tot este în cîştigul acesteia de a nu avea doi duşmani laolaltă. Părintele măriei sale, Ştefan vodă cel Bun niciodată nu s-a certat cu doi vecini, şi de aceea, de fiecare dată cînd a fost nevoie, el s-a bătut numai cu un singur duşman. Cît priveşte pricinile de hotar, pentru ele nu poate fi învinuit craiul, cît mai ales Oto de Ciodecia, starostele Haliciului, Colomeii, Sniatinului, Liovului şi Lubaciovului, care duşmănea Moldova din motive pe care ei nu le înțelegeau. Acest sfat al celor doi mari dregători nu i-a plăcut măriei sale şi deoarece unele vorbe ale lor

au fost spuse față şi de alți dregători, Pătru voievod le-a socotit ca o ofensă adusă în chip public unui stăpîn care se aşteaptă la supunere deplină din partea supuşilor săi. Aşa au crezut şi alți boieri, ca Mihul pîrcălabul, Trotuşan, fost mare logofăt, Popăscul, paharnic, care arătau mare însufleție față de orice plan al măriei sale. N-apuca măria sa să spună ceva că ei se şi grăbeau să-i dea dreptate şi mai mult decît atît, să laude fără nici o ruşine, față cu ceilalți dregători, marea înțelepciune şi prevedere de care da dovadă feciorul marelui Ştefan. Încît, măria sa n-a stat mult pe gînduri şi i-a îndepărtat pe neprieteni din sfat – aşa-i socotea el pe Grozav şi pe Barbovschi – şi l-a pus pe Mihul portar al Sucevei şi mare hatman peste oştirea Moldovei.

Toate acestea i le-a desluşit lui Ion grămăticul Grigore, dascălul său de lătinie, care nu era altul decît sasul din Transilvania care se numea pe limba lui Gregorius Rosenberger. La rîndul său, Ion încerca să-l dumirească pe pan Cosma, cînd trecea pe la Hudeşti, cu destulă greutate, mai ales că-n ultima vreme îi scăzuse auzul. Pan Cosma era de părere că domnul de acum dă dovadă de trufie şi nu e bine. Ion, la rîndul lui, socotea că un asemenea om cu greu va cîştiga dragostea şi credința oamenilor drepți şi de bună-credință. Îndepărtarea lui Grozav şi Barbovschi o considera şi el ca şi alții ca un act de tiranie. Un domn înțelept şi drept este dator să asculte sfatul celor chemați să-l dea, fără supărare. Alegerea îi revenea lui, dar datoria de a-i asculta pe sfetnicii săi nu trebuia încălcată, pentru că în felul acesta oamenii se puteau feri să mai spună ceea ce gîndesc cu adevărat Cu mare uşurință se pot găsi din aceia care sînt în stare să vorbească în aşa fel numai pentru a-i face plăcere domnului şi pentru a păstra jețul de mare dregător, dar cu mare greutate îl vei găsi pe omul cinstit şi drept.

Ion simțea cum creşte depărtarea dintre el şi domnul pe care trebuia să-l asculte şi să-l cinstească. Îl judeca din ce în ce mai aspru pe Rareş, considerîndu-l incapabil să-şi judece oamenii pe care-i avea sub îndemînă şi de slujba cărora ar fi putut profita şi el şi țara. Din pricina unui asemenea domn, el, feciorul unei familii atît de mare, era ținut deoparte. Se încredința, pe măsură ce trecea timpul, că numai prin linguşire se putea ajunge sus, iar el nu-şi descoperea în nici un chip o asemenea însuşire şi nici nu întrevedea vreo posibilitate mai apropiată pentru a rupe urzeala țesută de alții cu dibăcie în jurul numelui şi al faptelor sale. Vinovat pentru toate acestea era tot domnul şi simțea cum în sufletul lui încolțeşte nu numai un sentiment de nemulțumire împotriva lui Pătru voievod, ci ceva mai mult, şi-i era chiar teamă de acest sentiment care putea dospi, transformîndu-se în ură.

— Cînd ai să fii prea mare, a răspuns Cîrstina îndoielilor sale, atunci n-o să mai ai timp şi pentru mine.

Era ca o alintare pe care nu şi-o îngăduise niciodată şi Ion a fost surprins de pretenţiile micii vrăjitoare, femeie în floarea vîrstei acum, a cărei frumuseţe crescuse şi odată cu ea şi dorinţa şi priceperea de a iubi cu o dibăcie pe care nu ţi-o pot da decît anii. Într-un fel el a fost de părere că dreptatea este de partea femeii. O dregătorie i-ar fi adus nişte venituri în plus, şi nu era rău, dar la puterea şi bogăţia neamului său n-ar fi însemnat prea mult. Punînd în cumpănă această creştere a averii şi dragostea Cîrstinei, Ion era de părere că un judecător cinstit avea să-i dea dreptate femeii. Bucuriile trăite alături de ea preţuiau ele însele mai mult decît o mare avere, pentru că nu toţi pot avea norocul pe care-l avusese el de a întîlni o fiinţă aşa cum era mlenăteanca lui.

Şi cînd erau toate nădejdile că Moldova se poate bucura de linişte şi pace pe cel puţin cîţiva ani, măria sa Pătru voievod a socotit că a sosit momentul să se răfuiască cu craiul Jicmont. Îl ajutase pe Vlad să ia scaunul celeilalte Ţări Româneşti în acel an, 1530, şi-i promisese drept soţie pe Ana, una din fiicele sale din căsătoria cu răposata Maria. Reluase legăturile cu marele cneaz al Moscovei, Vasile, şi solul român îi prezentase moscovitului un plan comun de acţiune împotriva Lehiei: Vasile să atace Chievul în timp ce oastea românească va ocupa Sniatynul, Colomeea şi Haliciul.

În aceeaşi vară, domnul îşi luase mireasă nouă, pe Elena-Ecaterina Brancovici, fiica fostului despot sîrb Iovan Brancovici. Sora acesteia, Despina, fusese căsătorită cu Neagoe al Munteniei, iar o altă soră, Magdalena, era soţia cneazului polon Ian Vijnovieţchi, iar vara primară a doamnei se căsătorise cu Vasile al III-lea, marele cneaz al Moscovei. Prin nevastă, Rareş se înrudea cu marile familii domnitoare cîte fuseseră în răsăritul Europei, de la Ţarigrad la Mosc.

Pe de altă parte, socotea să prezinte conflictul cu Jicmont ca unul între Poartă şi Lehia, el, Rareş, luptînd ca vasal al sultanului. Dacă Suliman ar fi primit cu plăcere o asemenea acţiune, iar Jicmont ar fi crezut că domnul Moldovei se bate pentru sultan, atunci ar fi izbutit să-i învrăjbească pe cei doi vecini ai săi, creîndu-şi sieşi posibilitatea de a alege, la momentul oportun, de partea cui trebuie să treacă. Planuri îndrăzneţe, planuri demne de cele mai ascuţite minţi politice ale timpului, considerau Mihul, Trotuşan şi ceilalţi, cădelniţari de pe lîngă tronul domnesc. Altfel le-au privit alţii, şi nu puţini, cînd s-a aflat că în luna lui august, o solie mergea la Lehia să-i ceară craiului Jicmont ca să-i cedeze domnului ţara Pocuţiei ce i se cuvenea din vechime. S-a mîniat craiul şi le-a arătat solilor că în privinţa acestei provincii de margine a încheiat tratate pe care au jurat şi el şi fratele măriei sale, Bogdan voievod, că nu se va mai ridica o asemenea pricină între ei şi acelaşi lucru l-a recunoscut şi nepotul măriei sale, Ştefăniţă voievod. În afară de asta, ar fi spre cea mai mare ruşine pentru un mare crai, cum era

Jicmont, să cedeze o parte din provinciile supuse coroanei sale, fără nici un motiv.

Acest răspuns nu l-a mulțumit pe Petru Rareş. Domnul a trimis grabnice porunci spre sfîrşitul lui noiembrie curtenilor şi slujitorilor ca să se strîngă lîngă Prut, în fața Cernăuților. La începutul lui decembrie deci, într-o vreme în care nu se purtau lupte, pentru că aprovizionarea oastei era aproape imposibilă, oastea domnului a pătruns pe neaşteptate în Pocuția pe care a cuprins-o în numai cîteva zile. Cele cîteva garnizoane din tîrgurile mai însemnate ale acestei provincii s-au retras cu mare repeziciune înlăuntrul regatului. După ce au fost puse garnizoane româneşti în cele 12 tîrguri, grosul oastei s-a întors, înainte de Crăciun, în țară.

Maria sa s-a bucurat peste măsură de această nouă izbîndă. Ion s-a bucurat de întoarcerea grabnică la Hudeşti, unde a poposit de sărbători. Pan Cosma era de părere că ceea ce s-a făcut nu va fi spre binele nimănui. Nu trebuia turburată pacea cu Lehia, oricîte păcate ar fi avut craiul Jicmont. Niciodată nu poți să prevezi care va fi sfîrşitul unui război şi atunci, nu este mai înțelept să nu-l faci, dacă nimeni nu te-a supărat cu nimic? Toate socotelile măriei sale or fi bune dar nu era şi mai bine să fi aşteptat ca să-i încurce dracu pe cei mari şi puternici? De ce să creadă măria sa că poate descurca țele atît de încîlcite ale politicii europene, împingîndu-l pe crai să facă un pas necugetat? Şi dacă Jicmont nu-l va face? Ospețele cu megieşii întrerupeau asemenea gînduri ale bătrînului boier, iar Ion se folosea de orice prilej pentru a-şi îmboldi calul pînă dincolo de Başeu, unde-l aştepta mirosul de busuioc şi de sulfină, un vin bun pe care îl alesese el anume şi-l trimisese Cîrstinei. Era o căldură plăcută în căsuța pe care femeia nu vrusese s-o schimbe pe o casă mai mare, şi nu se deosebea de căsuța pe care el o cunoscuse pentru prima oară, decît prin lucrurile noi şi frumoase pe care le agonisise în anii din urmă, unele dintre ele daruri ale tînărului boier. Poposind aici simțea că intră într-o altă lume, de tihnă, şi de bucurie, de care se bucura pe îndelete. Se întorcea la zarva petrecerilor de la curtea boierească şi n-ar fi zis că nu-i place, să închine un pahar de vin cu ceilalți boieri, cu frații lui. Îi făcea plăcere să se ştie privit şi dorit de femeile tinere, unele dintre ele strălucind de sănătate şi frumusețe în straiele lor bogate, surprindea priviri ce se plecau ruşinate şi oricît de stăpîn se socotea pe sufletul şi inima sa, această pîndă nevinovată sau cu înțelesuri îl făcea să se simtă puternic, partea cea mai slabă a ființei sale era măgulită. Această putere n-o folosea spre răul nimănui şi zîmbea cînd îi auzea pe ceilalți bărbătuşi cum se laudă cu biruințl reale sau imaginare. Dacă dădeau dovadă de această slăbiciune care te împinge să destăinui în gura mare fapte petrecute în umbră, acolo unde să nu te ştie şi nici să te vadă alții, însemna că nu era mare lucru de capul lor. Lauda de sine înseamnă dorința de a depăşi praguri peste care nu poți trece. Îi privea însă

pe toți cu îngăduință, nu era în stare să turbure plăcerea altora, după cum nu suferea ca să-i stea cineva împotrivă. Îi îndemna pe cei din jur să petreacă cu şi mai mare chef şi cînd picau toți în juru-i de oboseală şi de băutură, se strecura sub cerul adînc, spuzit de stele, dincolo de pîrău, înviorîndu-se sub şfichiul gerului care-i ardea fața, fiind întîmpinat statornic cu o nesfîrşită bucurie pe care o desluşea în luminile care-i aprindeau apele limpezi ale ochilor ei mari şi frumoşi. Descoperea mereu alte fețe ale acestei făpturi pe care credea că o cunoscuse bine şi nu-i mai poate ascunde nimic şi se împărtăşea cu aceeaşi poftă neostoită ca-n primele dăți, din căldura trupului a cărui alcătuire desăvîrşită îl chema ca un blestem peste care nu putea trece.

A urmat apoi drumurile curții domneşti spre Hîrlău, Iaşi şi Vaslui, de la una din ele pornind o solie spre seimul de la Piotrkow, ca să-l lămurească pe craiul Jicmont că acea țară pe care a cuprins-o oastea moldovenească va fi apărată cu cea mai mare străşnicie şi, de va fi nevoie, vor fi chemate oşti din Transilvania şi Ungaria, sau oşti de la tătari şi din sudul Dunării. Craiul i-a scris domnului să-i înapoieze ce i-a luat cu sila şi să nu strice pacea, dar s-a văzut că mai marii crăiei erau îngrijorați. Nu se ştia la curtea craiului cît este sau nu adevărat din cele spuse în legătură cu îngăduința pe care sultanul i-ar fi dat-o domnului Valahiei ca să atace regatul. Pînă la desluşirea acestei taine s-a hotărît ca nimeni să nu-i atace pe români şi a fost trimis, prin Transilvania, sol la Poartă pentru a iscodi şi lămuri care este cugetul sultanului şi vizirilor săi. Aşa că primăvara anului 1531 a fost liniştită, nu s-au petrecut fapte deosebite care să turbure liniştea oamenilor, în afara vînzolelilor dinlăuntru, obişnuite, pentru că se iviseră încă înainte de întemeierea țării şi aveau să dureze veacuri al căror sfîrşit nu-l putea prooroci nimeni în vara acelui an, cînd măria sa a chemat toată călărimea să se strîngă la fel ca-n iarnă, în apropierea Cernăuților. Leşii aflaseră că sultanul nu aprobă purtarea domnului român. Mai mult, Suliman îi cerea lui Rareş să părăsească Pocuția şi să păstreze pacea la hotare, amenințîndu-l cu pierderea capului dacă va face altfel. Sultanul începuse pregătirile pentru o altă expediție spre Viena, pe care dorea s-o cucerească în anul următor. De aceea, păstrarea păcii cu Polonia era, în ochii acestuia, chezăşia succesului. Dar „Barbarul”, cum îl numeau leşii pe Rareş, nu i-a păsat nici de socotelile şi nici de amenințările lui Suliman.

Ion a purces din vreme spre Țara de Sus. Primise îngăduință să meargă la oaste cu steagul Movileştilor şi nu printre slujitorii care se rînduiau în chip firesc sub steagul marelui logofăt Toader. Pînă să se strîngă oastea în tabăra ce se afla nu prea departe de curțile de la Hudeşti, Ion şi-a petrecut o parte din timp cu pregătitul celor necesare pentru luptă, iar altă parte cu Cîrstina. Mica vrăjitoare era neliniştită. Stăruia în sufletul ei o teamă nelămurită, pe care Ion o simțea uneori în mîngîierile ei. I se

dăruia cu o disperare pe care nu i-o cunoscuse, alteori era abătută şi cu greu alunga o tristeţe pe care nu şi-o lămurea. Se bucura pentru răgazul pe care tînărul boier şi-l îngăduia înainte de a începe nebunia războiului. Ion încerca s-o liniştească, îl bucurau temerile ei şi-l îngrijora încăpăţînarea tatălui care ţinea morţiş să meargă la oaste. Rugile jupînesei Teodosia, stăruinţele lui şi ale celorlalţi feciori n-au reuşit să-l înduplece. Bătrîneţea şi slăbiciunea trupului nu-l speriau. Un om ca el trebuia să fie acolo unde are ţara nevoie, striga pan Cosma, iar jupîneasa Teodosia era de părere că mintea i s-a dus odată cu anii cei mulţi pe care i-a trăit. Înainte cu cîteva zile de Sîntă Maria Mare tabăra era tocmită, iar la o zi după această sărbătoare, pîrcălabii Barnovschi şi Vlad erau repeziţi în Pocuţia pentru a recuceri tîrgurile din care garnizoanele moldovene fuseseră alungate de Nicolae Sieniavschi care venise cu un pîlc de călăreţi al căror număr nu se ridica nici la două mii de oameni. Ion a cerut îngăduinţă să facă parte din acest detaşament de avangardă, iar cererea i-a fost împlinită, deoarece el făcea parte din acei luptători care aveau armuri şi se puteau măsura cu şleahticii poloni înarmaţi după moda apuseană. Şi-a luat cu el mai multe slugi, şi ele bine echipate şi s-a aşezat sub comanda pîrcălabului Vlad.

Înaintarea s-a făcut repede. Era cald, dar o căldură în care începea să se simtă, mai ales noaptea, că se apropie toamna. În seara zilei de 18 august, straja repezită în faţă se retrăgea grabnic pentru a-i vesti pe cei doi conducători că au întîlnit oşteni de-ai regelui şi au zărit o tabără, nu departe de cetatea Gwozdziec pe care Vlad şi Barnovschi vroiau s-o recucerească. Au înnoptat pe loc şi în zori, cei şase mii de călăreţi moldoveni s-au apropiat de tabăra lui Sieniavschi, pregătiţi fiind să se orînduiască în orice clipă, în linie de bătaie. Cei doi pîrcălabi au socotit că pot porni la atac, părîndu-li-se că oastea din faţă nu este prea puternică. În orice caz, numărul leşilor era mic, chiar foarte mic şi acest lucru provoca mirarea lui Vlad şi Barnovschi. Într-o asemenea situaţie, prudent ar fi fost pentru căpitanul leah să se fi retras din timp din faţa unui adversar mult mai numeros. Cît îi priveşte pe ei, porunca domnului era limpede: să învingă şi să-i alunge pe leşi din Pocuţia. N-aveau altă alternativă, încît oastea a fost rînduită pe steaguri şi pîlcuri şi la patru ceasuri din zi, cetele din faţa porneau în trap mărunt, şi pe măsură ce se apropiau de oastea leşască, oamenii au început să îmboldească caii cu pintenii, strigătele de luptă au izbucnit şi s-au prăvălit asupra duşmanului. Mai întîi, ai noştri n-au înţeles de ce călărimea lui Sieniavschi rămîne neclintită şi nu iese în întîmpinare, după obicei. Cînd s-au apropiat de tabără, a urmat desprinderea călăreţilor din faţă care au pornit-o la dreapta şi ia stînga, rămînînd în prima linie cîteva rînduri de pedestraşi. Era o manevră pe care n-o mai întîlniseră în nici o luptă la cîte luaseră parte pînă atunci cei mai în vîrstă dintre oştenii români, iar această mişcare a oastei leşeşti li s-a părut o nebunie. Călăreţul

trebuie să-l întîmpine pe călăreț, altfel pedestraşul lăsat de izbelişte în fața călărețului, este o victimă sigură. Toate aceste gînduri s-au vălmăşit în mintea alor noştri îi numai cîteva clipe. Cînd s-au apropiat la cîțiva paşi de duşmani – mai erau numai cîteva salturi – atunci au înțeles rostul celor ce se petreceau în față. Au bubuit cîteva tunuri cîte avea Sieniavschi cu el şi în aceiaşi timp au trăsnit puştile pedestraşilor, după care aceştia au dat dosul retrăgîndu-se printre rîndurile de călăreți care porniseră la trap în întîmpinarea alor noştri. Acea descărcătură de foc de la începutul luptei a frînt sau a desfăcut rîndurile călărimii moldave. Cei rîmaşi în şa s-au izbit fără nici un folos de călărimea leşască Erau călăreți îmbrăcați în platoşe, încît săgețile trimise de la distanță n-au făcut nici o pagubă, iar lănciile şi săbiile se izbeau de fier şi lunecau în lături, din care pricină puține dintre loviturile date au izbutit să răstoarne şi să trimită pe lumea cealaltă pe duşman. În schimb, ai noştri au pierdut mulți oameni şi au fost împinşi cu destulă uşurință înapoi. Vlad şi Barnovschi au înțeles de la această primă izbitură că ziua aceea va fi foarte grea. Şi-au împins caii în față şi au cerut oamenilor să nu se descurajeze, căci izbînda va fi oricum de partea lor. Au pornit în fruntea pîlcurilor şi în fața lor s-a mişcat aproape toată tabăra leşască. A urmat o învălmăşeală care a ținut o bună bucată de vreme. Leşii luptau în şiruri strînse, care alcătuiau un fel de fortăreață vie, mişcătoare. Ion şi oamenii săi munceau cu rîvnă, dar sforțările lor erau zadarnice, pentru că se izbeau de fierul în care erau îmbrăcați cei din față. Vitejia devenea neputincioasă în fața metalului şi oamenii piereau într-o încleştare oarbă, fără nici un spor. Iscusința era singura salvare. Să-l provoci pe leah şi după aceea să nu-i primeşti lovitura, să-ncerci să-l surprinzi şi să-l răstorni de pe cal, sau să-i loveşti calul din fugă, să-l zăpăceşti cu mişcări iuți pe care el nu le poate face, fiind prea greu. Oamenii lui au înțeles din răcnetele lui Ion, ce doreşte stăpînul lor, au priceput şi alții care luptau în aceeaşi ceată, dar lupta se prelungea şi mulți oşteni cădeau fără ca leşii să poată fi răpuşi. Spre mijlocul zilei, după multă osteneală şi după multe pierderi, duşmanul începuse să dea semne de slăbiciune. Au fost clipe cînd cei doi pîrcălabi şi mulți dintre ai noştri au simțit că izbînda nu le mai poate scăpa. Şi-au refăcut rîndurile şi au pornit iarăşi la atac din față şi de pe lături. Sieniavschi a început să se retragă şi cînd să izbucnească strigătele de izbîndă, pe latura pădurii din spatele taberei leşeşti, şi-au făcut apariția noi cete de călăreți care zoreau spre cîmpul de luptă. Nu era vorba de o ceată două, ci de o oaste în toată puterea cuvîntului. Aşa cum aveau să se desluşească lucrurile mai tîrziu, Tarnowschi venea cu toată puterea aflată sub comanda sa în sprijinul căpitanului aflat la mare strîmtoare. Barnovschi şi Vlad n-au mai avut vremea ca să-şi, retragă oamenii, să-i regrupeze şi să atace sau să se topească de pe cîmpul de luptă. Ca număr, oastea leşască o întrecea cu mult pe cea românească. Izbitura noilor sosiți pe cîmpul de luptă a fost

năpraznică, călăreții noştri au trebuit să scape din încleştare pentru a nu pieri cu toții în ziua aceea, năzuind spre larg. Acum totul nu mai depindea decît de sprinteneala cailor. Barnovschi şi Vlad s-au străduit să-i dea o noimă acestei fugi, cîteva cete rămase încă în bună tocmeală au pornit la atac, nu pentru a obține izbînda care se dusese odată cu întăriturile pe care le primea mereu Sieniavschi, ci pentru a-i obliga pe adversari să se orînduiască de luptă şi să primească această ultimă mişcare ofensivă a oastei româneşti. Ion cu oamenii săi, unii dintre ei sîngerînd, se afla alături de Vlad. A urmat o cumplită vînzoleală. Vlad a fost rănit sub ochii lui Movilă care i-a sărit în sprijin reuşind să-l scape, iar cînd au simțit că vor fi striviți de numărul şi de puterea duşmanului, s-a dat semnul retragerii. Fiecare s-a desprins cum a putut de un adversar care se simțea biruitor şi căuta să pună mîna pe o pradă cît mai bogată. Platoşele şi armele lor cele grele nu le-au fost însă spre folos în această împrejurare. Caii moldoveneşti de rasă şi chiar cei care nu erau de soi, se mişcau cu repeziciune şi nu puteau fi ajunşi încît, spre seară, urmăriții reuşiseră să se desprindă de urmăritori. Căutau acum cu toții să ajungă la şleaul cel mare care ducea prin Sniatyn în Moldova. Erau acoperiți de colbul iscat în timpul luptei, aveau toți fețele pămîntii, unii sîngerau şi mai mult din fugă încercau să-şi oblojească ranele. O asemenea ruşine n-o mai pățiseră de cînd se ştiau. Erau înfrînți şi nu izbuteau să dea de rostul acestei nenorociri care se abătuse asupra lor. Îşi făcuseră datoria din plin, nimeni n-a şovăit în timpul luptei. Mai mult de o treime dintre ei căzuseră pe cîmpul de luptă, cîțiva fuseseră prinşi, alții încă rătăceau prin pădurile Pocuției năzuind spre hotarul țării lor, urmăriți şi hăituiți fiind nu numai de cetele de călăreți pornite pe urmele lor dar şi de oamenii de prin sate, care se arătaseră atît de binevoitori cu ei numai cu o zi mai înainte. Erau de o lege şi acest fapt înlesnea apropierea între ei şi localnici, dar nădejdea cîştigului îl face pe om să uite multe. Vlad şi Barnovschi erau striviți sub povara răspunderii pe care o purtau pentru înfrîngerea suferită. Se îndreptau cu inima cernită spre țara lor, ştiind că dincolo de hotar, unde ar fi trebuit să se simtă în siguranță, vor fi nevoiți să dea seamă de tot ce s-a întîmplat în fața domnului şi stăpînului lor. Ion se afla în preajma lor, şi era primit cu bunăvoință de cei doi pîrcălabi. Pusese un viteaz printre viteji, Dumnezeu ştie cum a scăpat un om ca el; şi-a făcut mai mult decît datoria şi, mai ales, n-a precupețit nimic pentru a-l salva pe pîrcălabul Vlad. Era de față la toată frămîntarea sufletească ce pusese stăpînire pe ei şi încerca, păstrînd toată cuviința ce se cuvenea într-o asemenea împrejurare, să-i liniştească. Ceea ce urmărea fiecare în parte, era aflarea rostului celor petrecute, cum de fusese cu putință să nu cîştige lupta pînă în clipa în care i-au venit lui Sieniavschi ajutoare proaspete. Sau a fost o greşală însuşi faptul că au atacat? Să fi păstrat o distanță între oastea lor şi cea a duşmanului, pînă se lămureau cîtă putere aveau în față?

Poate că ar fi fost mai înțelept să procedeze în felul acesta, dar cum timpul nu mai putea fi întors, toate aceste socoteli nu-şi mai aveau nici un sens. Gîndul de a se prezenta în fața domnului după o asemenea umilință pe care o încercaseră în fața Gwozdziecului era de nesuferit.

Petru Rareş îşi mişcase şi el tabăra după plecarea lui Vlad, Barnovschi şi a lui Neagoe care se afla în fruntea unei alte străji. Fugarii de la Gwozdziec l-au întîlnit pe voievod cînd acesta trecuse hotarul țării şi pătrunsese cu toată puterea în Pocuția. Vestea înfrîngerii celor doi pîrcălabi a căzut ca un trăznet. Nimeni nu se aştepta la aşa ceva şi Pătru voievod nu înțelegea cum de a fost cu putință ca o oaste, cel puțin egală cu aceea a lui Tarnowschi, era înfrîntă numai de căpitanul acestuia. Din cele povestite de fugari nu se desprindea lămurit cum s-a desfăşurat lupta şi domnul a poruncit să înainteze grabnic pentru a-i întîlni pe cei doi pîrcălabi, dar şi pentru a spăla ruşinea suferită de oastea sa printr-o izbîndă asupra leşilor.

În noaptea de 20 spre 21, Toma Barnovschi şi Vlad soseau în tabăra domnului. Ruşinea şi durerea care se citeau pe fețele lor nu l-au impresionat nicidecum pe stăpîn. Cînd cei doi au pus genunchiul pe pămînt în fața lui, Petru voievod a răcnit ca un leu poruncind ca cei doi trădători să fie aruncați în lanțuri. La lumina făcliilor nu s-a văzut paloarea care s-a aşternut pe fețele celor doi, în schimb, ochii acestora aveau în ei lumini şi se ascunseră parcă în găvane încît vedenia lor a rămas multă vreme în amintirea celor de față ca semnul unei mari dureri şi a unei mari deznădejdi. Ceilalți boieri, cîți se aflaseră acolo, au rămas descumpăniți. Niciodată, după cîte-şi aduceau aminte, nişte mari dregători n-au fost umiliți şi batjocoriți aşa cum a făcut-o domnul cu Vlad şi Barnovschi. Era, de fapt, o ruşine pentru tot cinul lor. Ion a simțit cum se răsuceşte totul în el de neputință şi de revoltă. În acea clipă l-a urît pe Rareş. Vedea în el un tiran, un stăpîn care nu-şi cinsteşte oamenii, ceea ce însemna că nici pe sine nu se cinsteşte. Era adevărat că nu i se putea cere ca să-i primească pe cei doi cu surle şi trîmbiți, dar era de datoria lui să-i asculte, să afle din gura lor cum s-au petrecut faptele, să-i cerceteze şi pe alții, şi dacă ar fi reieşit că erau vinovați, atunci n-avea decît să-i arunce în lanțuri. Dar aşa? S-a retras cu obidă în suflet căutîndu-i pe ai săi. N-a avut timp să stea cu ei de vorbă pe-ndelete. Erau osteniți de drum, pentru că au călărit întins toată ziua care trecuse şi nici nu li s-a dat pace de către slugile Mihului, portarul, şi ale lui Trotuşan. Îl căutau pe Ion şi i-au cerut să meargă degrabă la cortul portarului Sucevei. Asemenea cinste n-o mai cunoscuse Ion din partea acestor boieri pe care-i ştia mai mult ca neprieteni decît ca prieteni. S-a dumirit repede în legătură cu ceea ce doreau cîțiva dintre marii boieri, de față fiind şi alți mari dregători. Vroiau să ştie din gura cuiva care luptase la Gwozdziec, alături de cei doi pîrcălabi, cum s-au petrecut lucrurile pentru a-i cere domnului, în cunoştință de cauză, iertarea lui Barnovschi şi Vlad.

După ce l-au ascultat pe Ion, toți au convenit că fiul lui pan Cosma Movilă era cel mai potrivit să-i înfățişeze domnului felul în care s-a desfăşurat acea luptă; nefericită. Ion s-a împotrivit zadarnic. N-ar fi vrut să dea ochii cu Rareş pentru că nu-l suferea pe acest om ale cărui judecăți erau năpraznice şi nedrepte. Vroia să-şi facă datoria ca oricare alt oştean, dar cît mai departe de cel de la care nici el şi nici neamul lui nu cunoscuseră pînă atunci nici un semn de milă. Pînă la urmă a trebuit să se încline. Erau prea stăruitoare rugăminţile acestor oameni mai în vîrstă şi mai mult de ruşine a acceptat ca, a doua zi, atunci cînd vor socoti ei de cuviință, să se înfățişeze domnului. În zorii zilei de 21 august domnul afla de la iscoadele sale că Tarnowschi cu toată oastea lui se află lîngă Obertyn. A ținut sfat cu cîțiva dintre marii dregători în legătură cu cele ce urma să facă. Portarul Mihu l-a rugat pe voievod să-i îngăduie unuia dintre cei care au fost la Gwozdziec ca să-i povestească ce s-a petrecut acolo.

— S-ar putea ca din spusele lui, măria ta să tragă unele învățăminte şi foloase, a mai adăugat portarul Sucevei şi domnul a îngăduit cererea lor.

— Măria ta, a început să vorbească Ion, după ce atinsese pămîntul cu genunchiul drept, îmi este greu să povestesc cu de-amănuntul toate cîte s-au petrecut acum două zile şi am încercat în răstimpul care s-a scurs de atunci pînă în clipa de față să desluşesc cum de-am pățit noi toți care am fost la Gwozdziec o asemenea ruşine. Nu se poate spune că a lipsit vitejia. De trei ori s-au refăcut cetele boierilor noştri şi au atacat cu toată puterea şi îndemînarea lor, dar n-a fost chip să smulgem biruința unui duşman care s-a dovedit puternic şi care a primit ajutoare atunci cînd se părea că nouă nu ne mai poate scăpa izbînda.

— Atunci de ce ați fost bătuți? l-a întrebat domnul, în glasul căruia se simțea o mare scîrbă pentru cei care au fost la Gwozdziec. – Doamne, a cuvîntat Ion, din cîte am aflat de la cei care i-au mai înfruntat pe leşi şi în alte rînduri, niciodată aceştia n-au fost mai bine pregătiți de război ca acum. Am avut în față o oaste puternică, bine tocmită, cu căpitani pricepuți şi mai cu seamă o oaste bine echipată, cum n-am văzut pînă acum.

— Am să văd eu armata aceea bine echipată, a pufnit domnul.

— Măria ta, au multe tunuri şi mulți pixidari, oameni pedeştri, cu puşti, iar mare parte din călărimea lor este alcătuită din luptători care au platoşe groase, greu de străpuns, par a fi îmbrăcați în fier din creştet pînă-n tălpi şi li se spune, după cum am aflat, catafracți.

— O să-i vedem noi pe aceşti înfierați cum o să se mişte cînd i-om lega cu funiile pe care le-am pregătit înadins pentru această luptă în care-i vom strivi.

— Măria ta, noi dorim cu toții ca să cîştigăm.

— S-a văzut din ce-ați făcut la Gwozdziec, a răspuns Rareş privindu-l pe Ion cu dispreț.

— Să-mi îngăduie măria ta să merg la steagul meu, a îngăimat Ion cu obrajii în flăcări şi la semnul făcut cu mîna de domn, s-a înclinat şi a ieşit fierbînd de mînie şi de revoltă împotriva unui stăpîn care nu ştie să asculte, dar ştie să insulte. Cînd a ajuns între ai săi, era pămîntiu la faţă şi n-a fost chip să se vorbească atunci cu el, pentru că sufletul lui era plin de ură, o ură pe care n-o putea mărturisi.

XVIII

La rugămințile marilor dregători, în frunte cu portarul Mihu, măria sa i-a scos din lanțuri pe Barnovschi şi pe Vlad. Alți boieri care fuseseră la Gwozdziec mărturiseau că nici unul dintre ei nu s-au gîndit o clipă că ar putea pierde acea luptă, iar dovada că s-au bătut vitejeşte era aceea că au pierit dintre ei mulțime mare, cît piereau altă dată într-o bătălie la care lua parte toată oastea țării. I-a iertat măria sa pe cei doi de hatîrul sfetnicilor săi credincioşi, dar nici o clipă nu s-a îndoit de vinovăția lor. Dacă s-au bătut cu vitejie, se poate, dar să lupți orbeşte, fără nici o iscusință, este alta. A poruncit să pornească toată oştea în mare grabă, iar în față a fost trimis portarul Mihu cu zece mii de oameni. Avea drept misiune să-l ajungă pe duşman şi să-l constrîngă să steie pe loc şi să primească lupta cînd va sosi şi măria sa cu partea de oaste rămasă în urmă. Să se străduiască să înconjoare tabăra lui Tarnowschi, pentru că acesta nu avea ca număr, oastea ce se afla sub comanda lui Mihu.

S-a mers fără odihnă în ziua aceea. Se stîrneau nori de praf şi pîlcurile de călăreți se desfăceau unul de altul ca oamenii şi dobitoacele să poată răsufla în voie. Spre nămiezi căldura devenise înăbuşitoare sub un cer vînăt şi fără nici o adiere. Înaintau luptînd cu dogoarea neclintită, curgea apa chiar şi de pe călărețul aflat în şa, ca să nu mai pomenim chinul dobitoacelor. Spre seară, portarul Sucevei a ajuns în faţa taberei lui Tarnowschi, care se afla dincolo de Obertyn. Căpitanul leah îşi retrăsese oastea de lîngă sat, la o bătaie de tun pe un deal care se înălța spre miazănoapte şi scăpătat. În spatele taberei la mică distanță, începea pădurea, cît vedeai cu ochii.

Portarul Sucevei s-a mulțumit să-şi aşeze tabăra la poalele dealului, la cîteva sute de paşi de tabăra lui Tarnowschi, în aşteptarea domnului său. Pan Cosma Movilă i-a amintit portarului că vodă le-a poruncit să împresoare pe leşi dacă-i prind din urmă, dar Mihu a mîrîit în barba lui cea

neagră: „Nu te-amesteca, domnia ta, căci ştim şi noi ce avem de făcut”, răspuns care nu l-a mulțumit pe bătrînul boier. Lui pan Cosma i se părea că arbănaşul, sau ce Dumnezeu va fi fiind, nu se prea pricepe în treburile ostăşeşti, şi nu s-a sfiit să mărturisească şi celor din jur ceea ce gîndea.

În timp ce ai noştri se odihneau în aşteptarea domnului care trebuia să sosească cu oastea ce rămăsese în urmă, în tabăra leşască toată noaptea au luminat făcliile şi se auzeau zvon de glasuri, de parcă leşii n-ar fi avut nevoie de odihnă.

La puțin timp după miezul nopții a sosit şi măria sa.

Mihu i-a ieşit în întîmpinare pentru a-i arăta cum stau lucrurile şi timp de cîteva ceasuri a fost linişte. Spre ziuă au fost trimise cîteva pîlcuri de călăreți ca să pună mîna pe caii leşilor aflați la păscut în afara taberei, dar fără mare izbîndă.

Duşmanul se aşteptase la una ca asta şi străjile au dat de veste la timp celor care păzeau caii şi aceştia s-au topit îndată la adăpostul taberei.

Cînd s-a luminat bine de ziuă, măria sa Petru Rareş, însoțit de cîteva sute de călăreți, a urcat puțin spre stînga, cum se ieşea din tabăra oastei sale, pentru a cerceta tabăra leşilor.

Acum se lămurea şi zvonul de glasuri care nu încetase toată noaptea: Tarnowschi îşi întărise tabăra cu şanțuri pe toate laturile, tunurile fuseseră aşezate spre vale, de unde trebuia să vină adversarul; dincolo de şanțuri, pe creasta de pămînt erau legate carele de provizii, sub care erau aşezați pedestraşii cu arme de foc, iar înlăuntrul taberei călărimea era împărțită în două: o parte spre intrarea din față şi alta cu fața spre intrarea din spatele taberei.

Domnul a dat poruncă să se împingă la deal, în dreptul intrării din față cele 50 de tunuri cîte avea oastea sa, în spatele tunurilor să stea un steag de călăreți, iar celelalte steaguri să se desfăşoare spre stînga şi spre dreapta pentru a împresura tabăra leşască. Sigur de izbîndă, măria sa era preocupat de un singur lucru: cum să facă pentru a nu scăpa nici un leah.

Tarnowschi şi-a adunat şi el căpeteniile la sfat în zorii zilei. După cum avea să lase mărturie scrisă a celor plănuite atunci, Martin Bielski, cronicarul ce se afla în tabără, multe căpetenii au fost de părere că ar trebui să se retragă la adăpostul pădurii: Valahul avea oaste numeroasă, căreia nu i se puteau împotrivi multă vreme. Ajutoare n-aveau de unde să aştepte, proviziile se puteau termina repede, iar după cîteva zile de împotrivire, măcinați de nevoi şi de numărul cel mare al adversarului, ar fi fost siliți să se predea. Tarnowschi i-a ascultat pe toți şi le-a dat, în parte, dreptate, dar le-a arătat că o retragere în momentul acela ar fi dus la pierderea tuturor tunurilor, ceea ce ar fi însemnat o pagubă mult prea mare pentru regat. Se cheltuiseră mulți bani pentru alcătuirea acestei oşti, una dintre cele mai puternice pe care craiul le putea ridica în părțile de miazăzi şi răsărit ale regatului. I-a

mai fost apoi hatmanului ruşine să dea dosul fără să se bată şi s-a gîndit apoi la ruşinea unchiului său, cancelarul Sidlovieţchi, care stăruise pe lîngă rege să se înceapă războiul cu Valahul şi să i se dea nepotului său comanda oastei care se strîngea pentru a pătrunde în Pocuţia. În ochii celor care se sfătuiau în clipa aceea, o izbîndă era privită ca o minune dumnezeiască. S-a rămas totuşi la hotărîrea hatmanului de a se bate; tabăra era ca o cetate pe care o oaste de călăreţi n-o putea cuceri cu uşurinţă, oastea leşască avea puşti cum n-aveau moldovenii, iar de vor vedea că nu mai pot continua lupta, spre seară vor porni-o cu tabără legată înlăuntrul regatului. Hatmanul le-a cerut tuturor să nu iasă din cuvîntul său. Să se apere cu străşnicie dar să nu atace nimeni, chiar de ar fi vorba de un singur oştean, fără îngăduinţa sa.

Cînd s-au apropiat de tabăra leşască, ai noştri au fost întîmpinaţi de focul tunurilor, care n-au făcut cine ştie ce pagubă. Tunarii domnului şi-au aşezat piesele şi au început şi ei să tragă, în timp ce steagurile de călăreţi înaintau pe laturile taberei leşeşti. Rareş şi-a dat seama că tunurile sale bat anapoda şi nu unde trebuie. S-a repezit la popa papistaş, care conducea tragerea, l-a acoperit de sudalme şi l-a ameninţat că-l spintecă pe loc dacă nu trage acolo unde trebuie.

Cît au amuţit tunurile, pentru că leşii nu se mişcau din tabără, un tînăr moldovean s-a apropiat şi i-a batjocorit cerîndu-le să iasă careva dintre ei şi să se înfrunte cu el, în luptă dreaptă, în cîmp deschis. N-a apucat să sfîrşească vorbele, a lucit de sub care o flăcăruie, s-a auzit o detunătură şi tînărul s-a prăbuşit fără suflare de pe cal.

Cînd tunurile noastre au început să bată, se vedea că leşilor nu le merge bine, pentru că unele ghiulele loveau în oameni dar şi în căruţe stricînd şi răsturnînd pe unele din ele.

Temîndu-se pentru viaţa hatmanului, căpeteniile leşilor l-au rugat pe Tarnowschi să facă o ieşire cu călărimea grea şi să părăsească în felul acesta tabăra. Considerau cu toţii că moartea acestuia sau prinderea lui de către români ar fi fost o mare ruşine pentru regat, dar hatmanul a rămas neclintit în hotărîrea lui de a conduce singur această bătălie. Cunoştea arta războiului, avea experienţă şi miza mai cu seamă pe armele de foc ce-şi făceau atunci loc în oştile europene. Carol al V-lea îl biruise pe Francisc I în cîmpiile Italiei nu datorită vitejiei oştilor sale, ci tunurilor şi infanteriştilor oare aveau arme de foc. Ştia prin spionii săi că Rareş, în afara tunurilor, nu mai are şi alte arme moderne. Era convins de vitejia moldovenilor, dar mai era convins şi de faptul că această vitejie este neputincioasă în faţa glontelui şi a armurei moderne, lucrată în chip special pentru a-l proteja pe luptător împotriva armelor de foc. Nu era sigur de victorie, pentru că o luptă nu poate fi considerată cîştigată decît la terminarea ei, dar vroia, avea ambiţia să-şi dovedească lui şi altora calităţile de strateg şi de tactician, să

arate că nu obținuse titlul de hatman numai pentru că era nepotul cancelarului regatului. Fără să-şi cruțe viața, hatmanul a călărit pe toate laturile taberei încurajîndu-şi oamenii, arătîndu-le, prin prezența lui, acolo unde era greul că nu se teme şi deci nici ei nu trebuie să se teamă.

Ion călărea cu steagul care asculta de porunca marelui vornic, Efrem Hurul. Îşi îndemna oamenii şi, cu îngăduința căpeteniei steagului, le arată şi celorlalți ce trebuie făcut în lupta cu călărimea leşască: să nu atace şi să nu primească lupta din față, om la om, să folosească uşurința cu care se, putea mişca pentru a evita lovitura adversarului şi să încerce să-l răstoarne pe acesta, fie săgetîndu-i calul, fie agățîndu-l, din latură, cu cîrligul de la cotorul lancei. Să alunece pe lîngă leah şi să-l izbească atunci cînd nu mai luptau om lîngă om, pentru că nu se putea trece, nici nu se putea rezista zidului de fiare.

Mulțumit de rezultatul obținut de artileria sa, Rareş a trimis poruncă steagurilor să împingă oamenii pînă în spatele taberei leşeşti, pentru a o încercui. Se temea măria sa să nu-i scape careva din mînă şi grăbea oamenii ca să-i împlinească planurile. Cînd călărețul i-a adus lui Efrem Hurul porunca domnească, Ion i-a strigat marelui vornic că aşa ceva nu trebuia să se facă.

— Cine eşti tu ca să pui în cumpănă poruncile domnului, s-a răstit cu mînie marele vornic.

— Nu te supăra, domnia ta, dar leşii nici n-au fost bătuți, nici nu dau semne că ar vrea să fugă. Ar trebui lucrat cu mare băgare de seamă. Priveşte şi domnia ta! Asta nu-i luptă aşa cum ştim noi că trebuie să se poarte. Aici este vorba de meşteşug, de foc, de viclenie. Sîntem mai mulți, dar nu avem tăria lor în arme. Ei sînt la adăpost, noi în cîmp deschis. Cred că ar fi bine să păstrăm rîndurile strînse, la tăria lor să răspundem cu vicleşugurile pe care le ştim şi noi. Să avem mereu într-un singur loc mai mulți oameni ca ei, unii să primească atacul, alții să atace cînd ei nu mai pot păstra o bună rînduială, iar o altă parte să aştepte şi să se amestece în luptă la vremea potrivită pentru a o cîştiga.

— Să dai aceste sfaturi şi să te ții de ele cînd te vei afla tu în fruntea oastei, i-a strigat marele vornic. Noi avem aici datoria să ascultăm de o poruncă, nu să facem pe deştepții.

— Domnia ta, iartă-mi stăruința, dar măria sa poate fi sfătuit pînă nu-i prea tîrziu.

— Ce te sperie, Movilă?

— Dea Domnul să fie bine pentru noi şi sufletele noastre, a răcnit Ion, îndîrjit şi umilit de vorbele marelui vornic, a înfipt pintenii în coastele calului şi şi-a luat locul în ceata lui. Nu-i era frică, dar văzuse ce se poate întîmpla la Gwozdziec, dacă nu se ține seama de duşmanul pe care-l aveau în față. Măria sa se grăbeşte să-i prindă pe leşi înainte de a-i fi bătut. Asta

înseamnă să pui căruța înaintea cailor. Dacă leşii ar fi părăsit tabăra, ar fi fost spre folosul alor noştri, pentru că i-ar fi urmărit pas cu pas, i-ar fi hăituit şi împiedicat să agonisească hrana şi apa pentru ei şi vite şi în puține zile, oastea aceasta falnică şi tare s-ar fi topit treptat, fără mari pagube pentru noi. Dar ce se poate face împotriva voinței unui om care dă dovadă că nu se pricepe în treburile ostăşeşti şi pe care soarta l-a pus stăpîn pe viețile multora, vieți ce se pot prăpădi fără nici o noimă?

Steagurile s-au despărțit în pîlcuri, pîlcurile în cete pentru a acoperi din toate părțile tabăra lui Tarnowschi. Iar leahul sta neclintit. Nici o mişcare. Se purta ca şi cum în jurul lui ar fi fost tihnă şi pace. Era un motiv temeinic de îngrijorare. Ce-l scotea din țîțîni pe Ion era indiferența arătată de toți cei care nu fuseseră la Gwozdziec. Cei mai în vîrstă nu pricepeau de ce se frămîntă atîta, ei erau mai mulți, nu se temeau de nimeni. Şi chiar de ar fi fost să moară, nu se făcea gaură nici în cer şi nici în pămînt dacă aveau să piară Sima Turluianu sau Jurja Căcărează. Doar de aceea-i război ca unii să biruie şi să se bucure de biruință, iar alții să-şi dea sufletul şi să se ducă acolo unde le este rînduit, că doar avea cine să le poarte de grijă, pe urmă, cu pomeni şi tot ce se cuvine într-o asemenea împrejurare. Ion s-ar fi bucurat din toată inima să aibă ei dreptate deşi nu credea că tot ce gîndea este o urmare a sperieturii de la Gwozdziec, despre care unii aduceau vorba de departe ca să nu-l supere prea tare.

Cînd a fost acoperită şi poarta din spate, tabăra leşilor era pe deplin înconjurată, fără ca Tarnowschi să facă ceva. Cîteva cete de călăreți, prinzînd curaj, au încercat să se strecoare în tabără prin acest loc, dinspre pădure. Tunurile nu încetaseră să bată nici o clipă la poarta din față, iar primele ciocniri între călărimea noastră şi cea leşască s-au produs acum, din nerăbdarea alor noştri de a-l înfrunta pe duşman. Căpeteniile leşilor, Troianovschi, Balițchi şi alți rotmistri erau pregătiți să primească acest atac. S-a luptat o vreme, cu vitejie, de amîndouă părțile, şi călărimea noastră s-a dovedit a fi vrednică de laudă. În ciuda faptului că românii nu aveau platoşele şi armurile leşilor, se luptau cu multă pricepere şi mai ales cu un curaj nebunesc. Izbînda a stat în cumpănă multă vreme în acest loc. Tarnowschi i-a îndemnat pe căpeteniile tunarilor şi pedestraşilor aflați la poarta din față să facă tot ce le stă în putință pentru a-i împiedica pe români să pătrundă în tabără prin partea aceea, a lăsat o parte din catafracți să sprijine strădania acestora şi să atace numai dacă va fi nevoie să respingă pe adversar, în cazul în care acesta pătrundea în tabără, iar restul călărimii a trimis-o la poarta din spate. Hatmanul urmărea să-i respingă pe români şi să rupă încercuirea, de era cu putință. Mişcarea lui a fost încununată de succes. Călărimea noastră a fost silită să se retragă, împinsă de zidul de fier.

Maria sa, Petru voievod, urmărea desfăşurarea luptei de pe o ridicătură care-i îngăduia să îmbrățişeze cu privirea tot cîmpul de bătaie. Manevra lui Tarnowschi a fost interpretata de domn ca o încercare disperată a hatmanului leah de a fugi din tabără. Şi ca să nu-i scape prada, măria sa a poruncit ca o mare parte din călărimea care se afla în spatele tunurilor să se îndrepte grabnic spre ieşirea dinspre pădure pentru a-i Închide calea fugarului. Rămîneau ca să apere tunurile numai cîteva cete de călăreți sub conducerea paharnicului Popăscul. Mihul, portarul Sucevei, călărea acum în fruntea celor cîteva mii de călăreți ce se îndreptau spre pădure.

Cînd a văzut Tarnowschi că Românul îşi lasă tunurile fără o pază straşnică, i-a chemat pe rotmistrii catafracților şi le-a cerut să-şi aducă oamenii cît mai repede cu putință, în ordine de luptă, spre poarta din față. Cîteva sute de puşcaşi care se aflau în acea parte au fost rînduiți cum se cuvine pentru a sprijini atacul călărimii.

Şi-atunci s-a produs minunea dorită de Martin Bielski şi alți tovarăşi de ai săi. Izbitura catafracților n-a putut fi oprită numai de călărimea pe care o avea sub mînă paharnicul. Zadarnic s-a vînzolit Popăscul şi oamenii săi: aveau în față o putere ce nu putea fi frîntă cu uşurință. După ce au atacat, roatele de catafracți s-au întors pentru a se alcătui iarăşi în linie de bătaie. Paharnicul a vrut să-i lovească din spate, numai că în fața lui au răsărit pedeştrii şi cînd s-au pregătit călăreții noştri să-i culce cu săbiile şi lăncile, s-au pomenit trăsniți de focul acestora; mulți au căzut, caii s-au speriat, iar printre şirurile pedeştrilor veneau la trap mărunt escadroanele de catafracți; mişcarea lor era înceată, dar se cutremura pămîntul sub greutatea lor. Paharnicul şi-a îndemnat oamenii, a urmat iarăşi o încleştare oarbă după care ai noştri au trebuit să dea înapoi. Paharnicul şi-a dat seama că o retragere în clipele acelea însemna pierderea celor mai multe tunuri şi, ca turbat, fără să mai precupețească nimic, s-a aruncat cu oamenii ce-i rămăsese, hotărît să moară dar să nu părăsească acel loc. Cîteva roate de catafracți i-au izbit pe ai noştri din lături, spărgîndu-le orice tocmeală, şi pentru a nu muri ca nişte nemernici, striviți de numărul şi armele acestor vedenii care păreau că nu pot fi răpuse, cei care au rămas teferi au încercat să scape la larg. Paharnicul a fost rănit de mai multe ori şi împins din toate laturile, slăbit de sîngele pierdut, nu s-a mai putut împotrivi atunci cînd i-au aruncat juvățul şi l-au aruncat de pe cal. Tunurile noastre erau acum în mîna leşilor, iar oastea ruptă în două.

Domnul privea uluit această întorsătură a lucrurilor şi cînd s-a dumirit că hatmanul leah nu are de gînd să fugă cu orice preț, a tras sabia din teacă, s-a repezit în calea fugarilor încercînd să-i îmbărbăteze şi să-i ducă din nou la luptă. Atunci s-a produs însă un lucru pe care nu l-a înțeles nici domnul şi nici alți oşteni care au fost la Obertyn. Vestea că inima oastei,

unde se aflau tunurile, a fost străpunsă de leşi şi tunurile luate, a luat minţile oamenilor. Mihul, portarul Sucevei şi-a pierdut cumpătul şi în loc să atace spre poarta taberei dinspre pădure, a şovăit o vreme ca, în cele din urmă, să se hotărască să vină în sprijinul domnului său. Cetele s-au răsucit într-o parte şi alta, iar oamenii au gîndit că cele petrecute la poarta din faţa taberei leşeşti nu e un semn bun. Ceva n-a mers, a trădat careva, n-a fost lucru curat şi cum nu aveau putinţa de a desluşi a cui a fost vina, s-au descurajat. Efrem Hurul, marele vornic, care luptase cu oamenii săi la intrarea dinspre pădure şi-a văzut oamenii împuţinaţi şi mai ales descurajaţi de cele ce se petrecuseră de partea cealaltă a taberei. Cum se afla în locul cel mai nepotrivit pentru a duce lupta, rupt de ai săi şi cu spatele la pădurea care ducea înlăuntrul regatului, s-a străduit să-şi ducă oamenii spre răsărit pe culmea dealului, ca să poată veni, mai apoi, în sprijinul domnului.

Aceste mişcări descusute ale căpeteniilor noastre i-au îngăduit lui Tarnowschi să lovească acolo unde i se părea că rezistenţa este mai slabă, să dezorganizeze orice încercare de regrupare a tuturor forţelor adversarilor, să stîrnească panică.

Movileştii pierduseră cîteva slugi şi s-a întîmplat aşa mai mult din vina boierului celui bătrîn, căruia mereu trebuia să-i stea în ajutor alţii pentru a-i străjui neputinţa. Văscan şi Gavrilă erau luptători iscusiţi şi se descurcau bine. În timp ce alţii îşi rîdeau de fratele lor mai mare, pe care-l credeau speriat de vedenii ce stăruiau încă în mintea lui, ei nu s-au îndoit nici o clipă de vrednicia şi dreptatea lui Ion şi în ziua aceea se dovedise că acesta ştia ce vorbeşte. Au ajuns în preajma domnului cînd cetele care nu se risipiseră porneau la atac în nădejdea că fapta lor le va insufla bărbăţie celor care se gîndeau acum cum să-şi scape pielea. S-au rînduit alături de oamenii domnului şi au pornit-o cu nădejde şi fără nici o teamă de luptă. Ion era ca un demon, căruia nu-i păsa de nimeni şi de nimic, se mişca iute şi lovea cu iscusinţă, para lovitura adversarului după care îşi împingea calul într-o lături şi lovea sau împungea, căuta mai degrabă grumazul calului decît pe al călăreţului, pe care n-avea cum să-l nimerească printre cercurile de metal. Pînă la urmă au fost împinşi în spate de roatele de catafracţi care atacau după o rînduială pe care ai noştri n-o mai cunoscuseră pînă atunci. S-au vîrtejit pentru a-şi reface rîndurile, iar Rareş a trimis în locul lor, pentru a-i opri pe leşi, alte cete de călăreţi care se rînduiseră sub flamura lui. A urmat al doilea atac şi în timpul încăierării, pan Cosma a fost izbit între ochi de lancea unui catafract, prăbuşindu-se, fără să mai aibă timpul să scoată măcar un geamăt. Ion i-a strigat lui Pătru Manciu să-l scoată şi să plece de acolo cu leşul bătrînului, s-a repezit cu ceata lui şi a reuşit să-l protejeze atît cît a fost nevoie ca trupul lui pan Cosma să fie cules şi aruncat pe cal.

Cînd s-a istovit şi acest atac, au bătut înapoi şi atunci Ion l-a zărit pe Rareş însîngerat şi încolţit de catafracţi. Nici el nu şi-a dat seama ce se petrece în sufletul lui, dar în clipa aceea i s-a părut că pieirea domnului înseamnă pieirea întregii oşti şi cu puteri care izvorau nici el nu ştia de unde, s-a repezit cu ceata sa în sprijinul voievodului. Acesta nu da semne că ar fi înfricoşat, deşi sîngera, se bătea straşnic şi acest lucru l-a impresionat pe tînărul boier. Au reuşit să se retragă şi după ce au gonit o bucată de drum spre satul Obertyn, domnul s-a oprit şi, răcnind ca un leu, s-a străduit să-i întoarcă la luptă pe oştenii săi care fugeau în neorînduială. S-au tocmit iarăşi cetele şi domnul şi-a încercat iarăşi norocul, mergînd el însuşi în fruntea alor săi, dar toată zbaterea a fost zadarnică. Pedestraşii au detunat răsturnînd pe mulţi călăreţi din primele rînduri, iar catafracţii au stat ca un zid neclintit. S-au zbătut ai noştri în jurul acestei gadine de fier, s-au străduit să-i spargă rîndurile, domnul era rănit pentru a doua oară şi înconjurat de curtenii săi cei mai credincioşi, a izbutit să iasă la larg.

Cînd a privit în juru-i, măriei sale i s-a întunecat şi mai mult chipul. A înţeles că nu mai are nici o putere asupra oamenilor săi care fugeau în neorînduială. Cei mai mulţi trecuseră dincolo de Obertyn, iar soarele îşi întorcea faţa de la una dintre cele mai triste zile din istoria ţării pe care o cîrmuia, scufundîndu-se peste vîrfurile copacilor de pe dealul de dincolo de pîrîul pe marginea căruia resturile oastei sale îl însoţeau credincioase spre Moldova.

Ion cu ceata lui făcea parte din oştenii care rămăseseră alături de domn. Leşii nu s-au încumetat să-i urmărească.

Treptat, fugarii se regrupau pe drumurile care duceau spre Moldova, şi cînd au ajuns la apa Prutului, mare parte din oaste se rînduia sub ascultarea domnului. Se încerca să se facă o socoteală a pierderilor dar era greu de ştiut cîţi au murit şi cîţi au fost prinşi. Ion îl repezise pe Pătru Manciul şi alte cîteva slugi să aducă degrabă leşul bătrînului Movilă la Hudeşti. Va sosi şi el de i se va îngădui, de nu, să-l înmormînteze şi să-l caute. Era îndurerat de moartea tatălui, dar şi mai mare şi apăsătoare era tristeţea care-l cuprinsese după lupta nenorocită de la Obertyn. Era o ruşine a lui, o umilinţă a lui, dar era o umilinţă mai greu de îndurat, aceea a ţării, a neamului său. Domnul se arăta mişcat de pierderea atîtor vieţi omeneşti, dar cel mai tare îl nemulţumea pierderea tunurilor. Oamenii se nasc, cresc, înlocuindu-l unul pe celălalt, dar pentru apărarea ţării era nevoie şi de arme, de tunuri pe care nu le poţi agonisi într-un timp scurt, deoarece trebuiesc, meşteri iscusiţi şi mai cu seamă bani mulţi. Nu se temea domnul şi nici oamenii, care se adunau neîncetat în jurul său, de leşi. Aceştia nu aveau puterea să-l atace dincolo de hotarul regatului. Gîndurile măriei sale băteau mai departe. Toată zbaterea lui de a leşi din cercul care se închidea în jurul ţării sale prin aliaţii sultanului se năruise într-o singură zi. Va tre-

bui să renunțe la gîndul de a rezolva cu forța raporturile dintre Moldova şi regatul polon. Diplomația va trebui să ia locul armelor. Era nevoie pentru a salva şi faima lui ca şi pentru tăria țării, să-şi recapete prizonierii făcuți de leşi la Obertyn şi mai ales să-şi recapete tunurile.

Marii dregători erau striviți sub povara ruşinii suferite, numai Barnovschi şi pîrcălabul Vlad, care se purtaseră şi acolo cu mare vitejie, amîndoi fiind uşor răniți, găseau o lămurire pentru înfrîngerea de la Gwozdziec.

Unii, şi printre ei se număra cel mai mare dintre Movileşti, îl considerau pe domn vinovat de toate nenorocirile. Fire aprigă, n-a avut răbdarea care se cere unei căpetenii în timpul luptei. Într-un război, soarta poate să încline cînd spre o parte, cînd spre alta, niciodată nu poți cunoaşte dinainte cine va fi cîştigătorul. Petru voievod s-a socotit dinainte cîştigător şi în loc să fie prudent şi să se străduiască să ghicească gîndurile adversarului, pentru a preîntîmpina loviturile acestuia, el nu s-a gîndit decît la felul în care poate culege toate roadele unei victorii. N-a avut nici sfetnici pe măsura împrejurărilor. Mihul s-a dovedit că este un nepriceput în ale războiului, iar acum nu ştie cum să-l linguşească pe domn ca să uite ruşinea pățită. Alții n-au ştiut, sau n-au avut curajul să-i arate ce e rău şi ce este bine. Abia acum se vădea de cîtă uşurință dăduse dovadă măria sa cînd îi îndepărtase pe Grozav şi Barbovschi. Cei doi foşti dregători luptaseră cu cetele lor alături de vornicul Efrem Hurul, îşi făcuseră datoria cu credință, iar acum tăceau şi îşi vedeau de necazurile lor, nu luau parte la nici un sfat, aşteptau slobozirea oştii pentru a se retrage la curțile lor, iar cumințenia lor izvora din înțelepciune şi nu din teamă. Dacă domnul s-a încrezut unor venetici, sau le-a dat cinstire unor oameni de mijloc, să culeagă roadele pe care le-a semănat! Păcat de țară, dar împotriva prostiei sau a oamenilor cu multe fețe, care-şi găseau un ocrotitor în Petru voievod, nu se putea lupta şi nici nu vroiau să se zbată, din pricina unei mîndrii pe care mulți n-o găseau justificată. Datoria tuturor, ziceau aceştia, e ca să-ți pui toată credința şi virtutea în slujba domnului şi a țării, slujbă care nu este ferită uneori de primejdii. Trebuie să ai tăria să înfrunți uneltirile ce se țes împotriva ta, pentru că adevărul tot va izbîndi pînă la urmă.

Vorbe, gînduri şi multă tristețe care acopereau oastea ce se întorceai spre țară. La hotar, nu departe de Sniatyn, se puteau face socotelile. Pierderile fuseseră foarte mici în oameni, ceea ce sporea şi mai mult nedumerirea unora în legătură cu felul în care se încheiase lupta de la Obertyn.

Ion asculta mai mult decît vorbea şi se străduia şi el, ca şi alții, să înțeleagă ce s-a petrecut în ziua de 22 august. Din povestirile unuia şi altuia se închega, treptat, o imagine mai limpede a faptelor, dar nici această înțelegere nu aducea vreo alinare. Mai cu folos ar fi fost să se ştie ce învățătură s-a tras din cele petrecute şi ce se poate face de acum încolo.

Se gîndea la pan Cosma, la străduințele depuse de toți ca să rămînă la Hudeşti şi erau clipe cînd îl cuprindea mînia împotriva nesăbuinței unui bătrîn care nu vrea să înțeleagă nimic. Supărarea se topea însă repede şi, deşi nu se înțelesese prea bine cu tatăl său, era greu să lupte cu slăbiciunea ce-l cuprindea atunci cînd avea răgazul să se gîndească mai mult la el. Vinovat pentru neînțelegerile dintre ei doi nu fusese bătrînul. El îi căşunase multe necazuri prin purtarea lui nesăbuită din tinerețe, sau prin încăpățînarea cu care respingea orice sfat menit să-l facă să intre şi el în rîndul lumii, agonisindu-şi un rost aşa cum o face orice tînăr de rangul lui. Bătrînul avusese dreptate şi moartea lui, trebuia s-o recunoască, era o moarte de oştean, de viteaz. A venit aşa cum şi-a dorit-o bătrînul, pe cîmpul de luptă. Pan Cosma fusese stăpînit de un gînd statornic: să îndeplinească slujbă credincioasă față de domnie şi de țară, faima lui să crească prin faptele sale şi s-o păstreze neîntinată pînă la moarte. A izbutit, spre cinstea şi lauda lui, să păzească această rînduială pe care şi-a făcut-o singur. Era un noroc că oasele lui n-au înălbit cîmpul de luptă ci se vor orîndui alături de ale străbunilor. Îi părea acum rău pentru necazurile pe care i le făcuse bătrînului, îi părea rău că n-a fost în stare să-i aducă mulțumirea dorită. Văscan se arătase mai vrednic şi făcuse nuntă cu un an mai înainte, aşa cum rînduise şi dorise pan Cosma. Au fost petreceri mari la Hudeşti, în toamnă, iar bucuria tuturor n-ar fi cunoscut margini dacă şi el şi-ar fi ascultat părinții. Era stînjenitor ca cel mai mare dintre feciorii lui pan Cosma să rămînă holtei, deşi puțini bărbați se puteau întrece cu el la făptură şi purtare, fapt pentru care multe jupînițe oftau şi-şi roteau ochii în nădejdea că-l vor face să descopere frumusețea şi farmecele pe care ți le dă vîrsta, bogăția. El se purta prevenitor cu ele, ca unul mai bătrîn care înțelege, dar se şi fereşte să treacă de un anumit prag. Erau măgulite de purtarea lui blîndă şi curtenitoare, dar cînd se convingeau că între ele şi el rămîne ceva peste care nu se poate trece, pe sufletul lor punea stăpînire obida, iar dacă vreuna se înverşuna şi ținea cu orice chip să izbîndească asupra acestui om care se purta atît de firesc şi trebuia, deci, să se supună aceloraşi mişcări sufleteşti ca oricare alt om, pînă la urmă obida se transforma în ură. Ion le privea cu egală îngăduință şi se străduia să nu stîrnească pojaruri pe care nu le putea stinge. Asta, atunci cînd era vorba de jupînițe, dovedindu-se însă ceva mai slab față de nevestele care-i cereau numai prețul unei iubiri scurte şi tăinuite, cu toate că după aceea, cele ce izbutiseră să-l cunoască, multă vreme nu-l mai uitau.

Cînd au trecut hotarul țării şi domnul a rămas pentru o zi în tîrgul Cernăuților, Ion s-a trezit cu marele armaş care-l caută pentru a-l duce în fața măriei sale. Pentru ce? l-a întrebat Ion, dar acela nu ştia nimic, aşa că s-a înfățişat plin de nedumerire şi îndoială în fața domnului său.

— Movilă, l-a întîmpinat Petru Rareş, un domn drept trebuie să arate milă şi recunoştinţă faţă de slugile sale credincioase.

Vorbele stăpînului l-au uluit pe Ion şi Rareş a înţeles acest lucru, aşa că şi-a urmat vorba.

— Te-ai purtat cu vitejie, aşa mărturisesc cei care te-au văzut cum te-ai luptat, şi o poate mărturisi şi domnia mea. Ai fost cu credinţă şi ţi-ai pus capul ca să-l aperi pe al nostru. Am arătat îndoială fată de tine şi de alţii, iar îndoiala noastră a fost răsplătită cu credinţa ta. N-ai dorit nimic în schimbul acestei credinţe şi te-ai ţinut deoparte. O asemenea purtare a cîştigat toată încrederea noastră. Te lăsăm, acum, căpetenie a unuia dintre steagurile pe care le orînduim spre paza hotarului, iar cînd timpul o va îngădui, să te înfăţişezi la curtea noastră pentru a te milui cum se cuvine.

Ion s-a închinat cu supunere şi a vrut să grăiască, dar domnul nu l-a lăsat.

— Ştiu că s-a prăpădit tatăl tău, unul dintre cei mai de seamă şi mai destoinici boieri. Ţi se îngăduie să te repezi pentru îngropăciunea lui, să te întorci însă grabnic pentru a priveghea la hotare.

Movilă a înţeles că în afară de semnul care arată ascultare şi recunoştinţă nu mai este nimic altceva de făcut. S-a supus cu greu acestei îndatoriri. Era nedumerit de schimbarea domnului faţă de el şi abia mai tîrziu avea să afle că Rareş dorise cu orice chip să afle care a fost viteazul care l-a scăpat într-un moment de mare cumpănă. Se ivise, aşadar, o împrejurare în care valoarea lui a ieşit la lumină fără ca pizmătăreţii şi clevetitorii care roiau în jurul stăpînului s-o mai poată coborî şi anula.

I se încredinţa o primă slujbă şi se bucura în sinea lui că este o slujbă ostăşească. Oricît preţ punea pe învăţătura cîştigată pînă atunci i se părea, ca şi altora de o seamă cu el şi oameni ai timpului lor, că adevărata bărbăţie se vădeşte atunci cînd trebuie să stai în faţa morţii, iar faima cîştigată pe cîmpul de luptă este cea mai curată şi cea mai demnă de laudă. Dascălii îi arătaseră că cei mai de seamă stihuitori din toate timpurile proslăviseră pe eroi, pe cei care nu şi-au precupeţit viaţa ca să treacă dincolo de tot ce-l leagă pe om de acest pămînt. Era adevărat că amintirea faptelor de vitejie s-ar fi pierdut în negura vremii, dacă nu ar fi fost stihuitorii, oameni înzestraţi cu har pe care l-au sporit cu multă trudă şi învăţătură, dar de ce şi-au ales stihuitorii tocmai asemenea oameni şi fapte? Pentru că ele au plăcut mal mult celor care ascultau stihurile sau pentru că aşa au simţit ei?

Spre seară, tîrziu, Ion intra în curţile de la Hudeşti, prilej pentru jupîneasa Teodosia să verse iarăşi lacrimi şi să-l jelească pe bărbatul ei încăpăţînat care zăcea acum înţepenit, în loc s-o asculte şi să-şi isprăvească zilele în tihnă. A doua zi, lespedea de piatră înflorată frumos cu mulţi ani în urmă se aşeza peste sicriul marelui boier din Ţara de Sus. Cîrstina se afla

printre ceilalți oameni din satele aşezate în jurul Hudeştilor. Nu era nici clipa potrivită şi nici prilej n-a avut să-i vorbească. S-a aşternut masă mare, cu pomană boierească, sfințită de preoți, s-a petrecut cuviincios, după datină, deşi unora începuseră să le joace ochii în cap de cîtă băutură istoviseră pentru sufletul mortului. Încă nu se număraseră toți morții şi jalea care cuprinsese țara la vestea celor întîmplate dincolo de hotar, cerea măcar cîteva clipe de uitare cum se prilejise acum cu înmormîntarea boierului. Băutura şi mîncarea bună îl face pe om să mai uite din necazuri, sau să le primească mai împăcat cu soarta, căci altfel s-ar fi prăpădit oamenii cu firea.

Noaptea, cînd răsărea cloşca cu pui, Ion pornea spre hotar. Drumurile erau înțesate de oşteni şi din cîte a aflat de la unii dintre ei, domnul slobozise cea mai mare parte a oastei, rămînînd numai cîteva steaguri de pază la hotar, o parte sub ascultarea starostelui de Cernăuți, Barnovschi, altă parte sub ascultarea pîrcălabului Vlad de la Hotin. Steagul lui Ion făcea parte din oastea comandată de Barnovschi. Zi şi noapte, cete de călăreți făceau de strajă pîndind mişcarea duşmanului. Prin iscoade se ştia că mai multe roate de călăreți leşi se aflau între Sniatyn, Colomeea şi Horodenca, dar încă nu se cunoşteau planurile căpeteniilor acestora. Abia la începutul lunii septembrie s-a aflat că oştenii de dincolo de hotar se strîng la un loc. Era semn că vor să întreprindă ceva, dar unde vor lovi şi cînd – iată ce nu ştiau căpeteniile steagurilor noastre şi Barnovschi. Vlad era înştiințat de aceste mişcări şi i se cerea să trimită ajutoare în cazul în care, în hotarul său, nu se întîmplă nimic. Ion îşi împărțise oamenii în aşa fel încît acopereau hotarul de la Cernăuți la Nistru. Fiind împărțiți în cete mici, acestea nu puteau opri pătrunderea unui adversar numeros, de aceea, fiecare dintre căpeteniile cetelor avea poruncă să nu primească lupta ci să se retragă şi să dea de veste celor din jur unde se află duşmanul şi încotro se îndreaptă.

În ajunul Sfîntei-Mariei-mici, leşii pătrundeau mai sus de Cernăuți. Călărind în mare grabă, oamenii lui Ion s-au strîns la Coțmani, gata să treacă Prutul pentru a primi ajutoare. O parte dintre oamenii lăsați pîrcălabului Vlad veniseră şi ei în sprijin. A treia zi, Barnovschi socotea că este clipa potrivită pentru a-i lovi pe năvălitori lîngă apa Prutului. Mulți dintre ei au fost ucişi, puțini au reuşit să scape cu fuga, fără pradă, unii dintre ei – cea mai mare parte – fiind răniți. Un semn pentru cei care visau prăzi obținute fără nici o greutate, că țara este pregătită să se apere.

Maria sa trimisese soli în toate părțile ca să obțină sprijinul craiului Ferdinand, sau al lui Ianăş în vederea încheierii păcii în condiții care să nu-l umilească. Adică dorea măria sa să i se întoarcă prinşii şi tunurile şi să se încheie socoteala hotarelor dintre Moldova şi Polonia. Era trimis sol la sultan pentru a justifica faptele domnului. În acelaşi timp se făceau pregătiri. Pisarii primiseră poruncă să primească în leafă luptători buni, in-

diferent de neam şi de lege. Bistrițenii, cetățile sale din Transilvania şi ruda măriei sale, episcopul Ioan Statilius, aveau să depună toate străduințele pentru obținerea fierului, oțelului şi plumbului necesare turnării tunurilor, lucratul săbiilor şi a altor arme.

Craiul Ianăş a depus cele mai mari strădanii ca să-l împace pe domn cu craiul Jicmont. Solii săi au mers la Suceava şi la Cracovia, apoi de la Cracovia la Suceava şi de la Suceava la Cracovia fără să facă mare ispravă. Căpeteniile leşilor nu credeau în sinceritatea domnului. Se temeau ca acesta să nu lovească iarăşi regatul şi nu vroiau să primească nici una din cererile lui Rareş fără încheierea unei păci trainice pe care s-o garanteze nu numai craiul Ianăş, dar şi sultanul. Multe căpetenii erau împotriva păcii. Biruiseră la Obertyn, socoteau că este potrivit să răzbune toate relele care se abătuseră asupra regatului din pricina vecinului de acum, a tatălui său şi a tuturor strămoşilor lui.

După isprava de la începutul lunii septembrie, numărul oştenilor din hotarul Moldovei a scăzut treptat, încît se părea că zbaterea soliilor avea să aducă pacea. Au fost slobozite la începutul lunii octombrie şi steagurile care fuseseră lăsate de strajă sub ascultarea pîrcălabilor Barnovschi şi Vlad.

Înainte de a se înfățişa domnului, aşa cum fusese hotărît la încheierea campaniei din Pocuția, Ion a mers pentru cîteva zile la Hudeşti. El era acum stăpînul averilor Hudiceştilor; fiind cel mai mare dintre fraţi, devenea un soi de părinte al familiei, trebuia să poarte de grijă întregului neam. Un neam puțin numeros față de moşiile pe care le stăpînea. Surorile lui pan Cosma muriseră fără să lase urmaşi, aşa că întreaga avere risipită de la hotarul de miazănoapte al țării şi pînă în marginea ei de miazăzi, revenea feciorilor lui pan Cosma. Era bine, pentru că se înfruptau din ea puțini oameni, dar asta numai la prima vedere. Movileştii erau siliți să țină un mare număr de slugi şi nu slugi oarecare, ci slugi de ispravă, bine înarmate, ca să facă față oricărei primejdii. Unele sate ar fi vrut să scape de stăpînirea boierească, trupuri de moşie erau rîvnite de megieşi şi dacă nu aveai oameni cu care să frîngi orice împotrivire, averea se fărîmița. Trebuia să poarte grija uricelor prin care domnii de mai înainte întăriseră satele pe care le stăpîneau ei acum. Cîte judecăți n-avuseseră loc în fața domnului pentru satul Dumbrăveni, de pe Siret! Uricul arsese cînd venise Mahmet sultanul cu toată puterea lui asupra lui Ştefan voievod cel Bătrîn şi satul căzuse în stăpînirea domnească, după care fusese dăruit unuia şi altuia, pentru că nici lațco Hudici şi nici pan Cosma n-aveau cu ce să justifice dreptatea lor. Nici el nu va trebui să renunțe la acel sat. Se va strădui să afle la momentul potrivit chipul cum ar fi putut să intre iarăşi în stăpînirea lui. Pînă acum nu se bucurase de mila domnească, era chemat la curte, dar poți să ştii dinainte cum va fi drămuită această milă? Nu prea avea încredere în domnul țării, pentru că pînă în clipa aceea nu-şi plecase ochii asupra lui şi asupra

neamului său Purta grija mai degrabă a celor mai puțin avuți ca să se poată folosi mai uşor de ei, dar el, ca urmaş al unei mari şi bogate familii boiereşti, se îndoia de foloasele unei asemenea alegeri. Războiul pornit în vara aceea arăta pripeală şi necunoaştere sau nerespectarea unui străvechi obicei: acela de a nu te bate pe pămînt străin. O incursiune de pradă se putea face, ba se puteau face şi mai multe, pentru că ai noştri se mişcă repede ca şi vecinii lor din răsărit, tătarii. Dar nu era în obiceiul tării ca să-ti duci oastea şi să faci război cu un duşman care-şi avea oastea bine întocmită, pe pămînt străin. Erau de aceeaşi părere şi alți boieri şi acest lucru se vădise atunci cînd încercaseră să desluşească înfrîngerea suferită. N-avea decît să-l lase pe hatmanul leşesc să stea o lună, două, trei, că venea toamna şi oastea lui tot s-ar fi risipit şi atunci n-aveau decît să pătrundă călăreții noştri şi să facă tot ce le era voia.

Toamnă cu lumină şi căldură blîndă revărsată peste pădurile care acopereau dealurile din preajma Başeului. Începuse să rugineasc frunza, peştele nu mai despica oglinda de apă a heleşteelor, era vremea bună de vînat, acum cînd holdele fuseseră strînse şi puse la adăpost. Un an bun în grîu şi mei, iarbă fusese din belşug şi părul vitelor lucea în soare. Trebuiau pornite turme spre Transilvania şi de aici spre Viena, în împărăția neamțului. Războiul, oricît de dorit era de unii, pentru că aducea schimbări neprevăzute şi prin moartea unora se nădăjduia izbăvirea altora, se dovedea în această împrejurare că nu este priincios negoțului. Drumul cel mai scurt spre Lipsca era prin Liov, iar acest drum era acum închis, spre paguba tuturor.

Frații săi, Văscan şi Gavrilă, sînt acum oameni în toată firea: unul are 24 de ani, celălalt 23. Văscan este mai ascultător sau se înțeleg ei mai bine între ei. Gavrilă este mai greu de înțeles şi de stăpînit, îți alunecă printre degete ca un țipar. Iscusit la minte, ştie să-şi ascundă starea sufletească cea adevărată şi nu-ți dai seama dacă, atunci cînd îți zîmbeşte, o face din toată inima. Va trebui să i se găsească şi lui o mireasă, dar cum să aduci vorba despre aşa ceva cînd toată lumea aşteaptă mai întîi însurătoarea lui, ca cel mai vîrstnic?

Cîrstina îi dă aceeaşi linişte ca întotdeauna, şi totuşi, parcă este ceva nou în privirea şi în purtarea ei, al cărui rost nu-l poate pricepe. Merge la Mlenăuți fără să-i mai pese de nimeni. Tot nu mai are ce ascunde. Se miră acum mai mult decît înainte, de ascuțimea minții acestei femei şi de bogăția sufletului ei. Ce-nseamnă să ştii însuți mai multe, se îngîmfă ei şi se amuză. Şi, totuşi, ce se petrece în sufletul ei, ce se ascunde într-unui din ungherele acestuia? O priveşte cum se mişcă, i se pare că nu mai are sprinteneala de altă dată şi simte cum îl năpădeşte o stranie senzație de duioşie. Cît de ciudată este soarta noastră! Făptura asta mică şi neajutorată ar fi putut să nu se afle, în miez de noapte, într-o poiană năpădită de lumina lu-

nii, şi atunci, viaţa lui ar fi avut altă curgere? Cine poate sa spună dacă ar fi fost cu totul altfel, pentru că, îi vine să zîmbească, este cu putinţă ca vrăjitoarea asta mică să-i fi înrîurit în mare măsură viaţa lui? A fost slobod să facă ce vrea, ea singură nepretizîndu-i niciodată să pună stăpînire deplină pe sufletul lui. S-a mulţumit cu puţin, n-a cerut nimic, sau tocmai în această slăbiciune a ei a stat puterea cu care l-a ţinut pînă atunci alături de ea? Nu crede că este aşa şi, de altfel, ce importanţă are acum ce-a fost sau cum ar fi trebuit să fie? Iat-o că se aşază cuminte pe laviţă ca să-l privească cum îmbucă ceva şi soarbe un strop de vin. Strînge totul şi stă apoi cuminte cu mîinile împreunate în poală. O întreabă totuşi ce se petrece cu ea. I se pare că se îmbujorează şi este puţin stînjenită, deci este ceva la mijloc. O îndeamnă, blînd, să i se destăinuie. Trebuie să stăruiască pentru că mica vrăjitoare se codeşte să-i spună ceva. Încearcă să se ferească, făcîndu-l să creadă că nu-i nici o primejdie, dar el stăruie, pentru că simte că este într-adevăr ceva şi, curios din fire, vrea să ştie ce gînduri sau ce necazuri s-ar fi putut abate peste această femeie, încă tînără şi frumoasă, deşi se apropie, dacă nu i-o fi împlinit, de treizeci de ani. Pînă la urmă femeia nu se mai poate feri, ar însemna să-l supere şi asta nu s-a întîmplat de cînd se ştiu împreună şi chiar dacă a fost cîteodată ceva, nu din pricina ei. Nu ştie cum să-i spună, mai degrabă n-ar fi dorit să-i spună nimic, pentru că se teme, nici ea nu ştie precis de ce anume, dar parcă se petrece ceva pe care numai ea-l poate simţi, care nu poate să aducă nimic bun. Nu ştie de unde să înceapă, ce vorbe ar fi cele mai potrivite într-o asemenea împrejurare. Încurcată, îi destăinuie boierului şi stăpînului ei că toate fierturile pe care le ştie să le facă şi pe care le-a luat n-au ajutat-o cu nimic.

— La ce să te ajute?

— Astă-vară, cînd ai trecut pe aici, atunci s-a întîmplat.

— Ce s-a întîmplat? o întreabă el enervat şi mirat în acelaşi timp, înţelegînd că ceea ce s-a întîmplat e şi din vina lui.

— Copilul, a răspuns femeia şi a tăcut, privind într-o lături.

— Aşa, se trezeşte boierul răcnind şi zvîcnind în sus, de parc-ar fi gata să treacă prin tavan şi să revină pe culmea acoperişului, iar femeia nu a înţeles dacă trebuie să se înspăimînte sau să i se ostoiască gîndurile şi grijile care au hărţuit-o în ultima vreme.

Nici nu îndrăzneşte să-l privească. Îl simte că se apropie şi o mînă grea îi cuprinde umărul. Degetele nemiloase şi puternice o apasă, din încleştarea lor nu te poţi desface şi, de fapt, nici nu mai are puterea să se zbată. Ce bine ar fi fost ca el să fie departe acum, să nu fi venit cu întrebările lui, iscodind-o pînă ce, ca o femeie lipsită de putere, s-a pomenit vorbind tocmai despre ceea ce ar fi trebuit să fie o taină a ei. Mîinile puternice au cuprins-o de amîndoi umerii, căngile se strîng dureros pe oasele rotunde şi mici, forţînd-o să se ridice, îi vine să plîngă de neputinţă, ca într-o clipită să

crească în ea o putere de împotrivire pe care n-o bănuia şi care-i îngăduie să-l privească, gata să-l înfrunte. Îi întîlneşte privirea şi nu-şi dă seama ce se petrece în sufletul lui, pentru că fața lui nu spune nimic. Ar vrea să se desprindă, dar o putere cu mult mai mare decît a ei o împinge spre el şi înțelege cînd îl aude grăindu-i potolit:

— Acesta-i primul vlăstar al Movileştilor!

Cîrstina, uluită, nu pricepe dacă Ion glumeşte sau nu şi cînd îşi ridică iarăşi fața spre ei, bărbatul i-o cuprinde-n palme şi buzele lui ating buzele ei, ca şi cum ar fi fost vorba de o binecuvîntare.

Acum zîmbeşte ea, gîndindu-se la prostiile care i-au trecut prin minte. Cum să poți tăinui faptul că ai să dai naştere unei alte vieți? Boierul nu este supărat, numai că se-ntrece cu gluma atunci cînd îi da numele lui, al neamului. Aşa ceva este cu neputință. Pe lîngă toate cîte-i despart, n-au fost şi nici nu pot fi legiuit soț şi soție, aşa că fată sau băiat, va fi numai copilul ei. Dar bărbatul din fața ei se împotriveşte. Nu este pentru prima dată cînd tatăl sau neamul îşi recunosc urmaşul şi nici nu-i împotriva firii să fie aşa. Temerile ei n-au nici un rost, doar s-au întîmplat asemenea lucruri chiar şi unor case ceva mai de soi ca a Movileştilor. Domnul care se află acum în scaun, nu este feciorul lui Ştefan cel Mare şi Bun? Şi cine ştia despre acest lucru pînă acum patru ani, cînd toți îl credeau feciorul Rareşoaiei din Hîrlău, şi iată că nimeni nu s-a supărat, nici bortă-n cer nu s-a făcut, atunci cînd însuşii mitropolitul țării şi nepotul său, răposatul Ştefăniță voievod, aduceau la cunoştința țării că-i os domnesc şi i se cuvine scaunul Moldovei. De ce să nu fie copilul ei os din osul Movileştilor? Că-i va sta lui în cale atunci cînd va vroi să-şi afle o nevastă? Dar cine spune că el o să-şi caute o nevastă? Şi dacă va fi aşa, de ce să-i stea în cale? Cine-l va lua, să-l ia aşa cum este, cu toate cîte sînt ale lui, averi, haine, turme de vite dar şi un copil. Iar ceilalți frați nu se pot supăra pentru că nu au nici un drept asupra vieții lui şi chiar dacă i s-ar pune toată lumea împotrivă, nu-i poate cumpăra el, Movilă, un sat feciorului său, ca nimeni să nu-i mai poată spune nimic? Ce nu-i stă în putere bărbatului din fața ei? Şi-l lasă să-i vorbească despre ea şi copilul ei şi nici ea nu mai înțelege ce-o fi aflînd la ea acest boier care nu şi-a făcut nici el un rost pînă acum şi nici ei nu i-a îngăduit să-şi vadă de necazurile sale. Nu-l poate învinui, căci i-a fost drag peste măsură şi bucuriile pe care i le-a dăruit el cu greu le-ar fi găsit în altă parte. Legătura lor nu intră, totuşi, în ordinea firească a lucrurilor şi zadarnic încearcă să-i arate acest fapt, pentru că lui nu-i pasă de nimeni şi de nimic, este omul care face numai ce-i place deşi, la anii săi, ar fi trebuit să înțeleagă şi el că, împotriva voinței noastre, sînt lucruri îngăduite şi unele mai puțin îngăduite. Ea ar fi dorit ca să nu facă acest copil, temîndu-se de cîte necazuri s-ar fi putut ivi în viitor. Din bucuria lui Ion înțelege însă că va

fi la adăpost de orice necaz, făgăduielile lui nu-i dau însă liniştea pe care rîvneşte, deşi ar fi dorit-o ca pe o izbăvire.

*

* *

Măria sa se afla la curțile domneşti din Hîrlău şi Ion a călărit cu sîrg într-acolo, fără prea multă nădejde-n suflet. De fapt, nici nu ştia ce i-ar fi putut cere domnului în cazul în care acesta ar fi vrut să-şi arate mila față de credința lui.

O credință pe care atîtea îndoieli o puseseră în cumpănă, dar măria sa n-avea de unde să cunoască aceste îndoieli, o credință care s-a vădit atunci cînd a fost nevoie, fără nici un efort din partea lui, părîndu-i-se firesc să facă aşa şi nu altfel, deşi, dacă era cinstit cu el însuşi, nu se poate spune că nu l-a trecut şi un fior nelămurit care i-a fost imbold, atunci cînd l-a văzut în mare primejdie pe stăpînul țării. Era pace în sufletul său şi această stare îl făcea să se simtă stăpîn pe el, pe soarta lui, îi da tihna necesară ca să se bucure de toate cîte firea ți le scoate în întîmpinare. O mică petrecere în tîrgul Sucevei cu alți boieri i-a dat prilejul să afle cîte se petrec în lume. Mergeau solii de pace dintr-o parte într-alta, iar ei trăgeau nădejdea că pînă la urmă toate se vor aşeza în matca lor, deşi unora le-ar fi plăcut zîzania, războiul şi toate cîte-l însoțesc, de dragul războiului dar şi dorința de a răzbuna înfrîngerea suferită în vară, o înfrîngere ale cărei cauze nu le înțelegeau. Ion îi asculta cu îngăduință. Cît îl priveşte pe el, dacă soarta lumii ar fi depins de voința lui, atunci ar fi fost pace, nu pentru că s-ar fi temut pentru viața lui, dar omorul de dragul omorului îi părea ceva lipsit de noimă. Un gînd pe care se sfia să-l mărturisească, deoarece n-ar fi fost înțeles şi, în cel mai bun caz, ar fi trecut în ochii altora un om lipsit de curaj. Cei mai mulți dintre oamenii de seama lui visau o faimă care să le ducă numele cît mai departe cu putință, iar această faimă nu se putea cîştiga decît pe cîmpul de luptă, cu arma în mînă. Cîntecele pe care le ascultau îi proslăveau pe eroi, inimile lor tinere se înflăcărau şi în acele clipe nu visau altceva decît războaie şi felul în care ei se acopereau de glorie şi de faimă în zăngănitul şi în strălucirea armelor. Nu se temeau de moarte, în nădejdea că-i va ocoli pe ei, pe fiecare-n parte şi de era să se întîmple una ca asta erau de părere că mai bine să te plîngă lumea pentru tinerețele tale, decît să fii privit cu îngăduință pentru neputința şi slăbiciunea bătrînețelor. Le da dreptate, pentru a nu supăra pe nimeni. Ştia că nu este un fricos, dimpotrivă, şi mai ştia că are darul de a vedea, în timpul luptei, cu mare limpezime ce trebuie făcut clipă cu clipă, hotărîrea venea spontan şi alege-

rea făcută de el se dovedise de fiecare dată că este cea mai bună. Îi fusese lăudate vitejia şi priceperea de care a dat dovadă în toate războaiele la care luase parte. Chiar dacă erau unii care-l pizmuiau pentru îndemînarea şi talentul lui de a duce oamenii la luptă faptele erau prea grăitoare ele însele. Glăvan, Mihul, Trotuşan încercaseră să-i scadă meritele, dar Efrem Hurul era prea cinstit ca să nu-l laude pentru acțiunile pe care le inițiase şi condusese în timpul luptei de la Obertyn, iar domnul văzuse el însuşi, cu ochii săi şi spre norocul său, că Ion Movilă este un mare viteaz şi un războinic ce dă dovadă de înțelepciune. Lucruri pe care le afla din gura unuia şi altuia, dar Ion nu punea mare preț nici pe laude, nici pe clevetiri.

Cugetase şi el îndelung asupra celor petrecute în vară şi gîndurile lui se întorceau deseori spre acele clipe. Participase la două lupte pe care partea lui le pierduse, deşi ar îi putut să le şi cîştige. Cel puțin în ultima luptă aveau o superioritate numerică ce ar fi trebuit să ne aducă izbînda şi n-a fost să fie aşa. Îl urmărea imaginea tînărului ieşit din rînduri ca să-i provoace pe leşi la luptă dreaptă, cavalerească şi curajului acestuia i se răspunsese cu foc, de la adăpost, dinapoia carelor. Aşa ceva nu se mai văzuse pînă atunci, iar dacă socotea bine, orice încercare făcută de călărețiii noştri de a se apropia de tabăra leşască era primită cu foc. Se speriau caii, cădeau, răpuşi de plumb, călărețiii. Tunurile nu lipsiseră din nici o luptă la care luase parte, şi ele începeau să fie din ce în ce mai numeroase, iar căpeteniile oştilor erau nevoite acum să țină seama de bătaia lor, din ce în ce mai puternică, în stare să oprească un atac. Dar iată că noile puşti, cu mult mai mici, apăruseră şi se-nmulțiseră, iar la Obertyn ele au fost partea tare a oastei lui Tarnowschi. Pe laturile taberei pe care erau aşezați puşcaşii şi tunurile nu se putea pătrunde în iureşul cailor. Era nevoie de altceva, de răbdare, de tunuri care să bată pînă la destrămarea unei părți pe unde ar fi putut pătrunde călărimea. Călărimea leşască se schimbase şi ea, mulți călărețiii erau îmbrăcați în fier care-i ferea de gloanțele puştii şi pe care nu-i puteai întîmpina în față decît dacă ai fi fost încătărămat ca şi ei. Toate aceste constatări constituiau motive de îngrijorare, nu pentru clipa de față, ci pentru ce urma să vină. Domnul avea de ce să se zbată pentru tunuri, dar numai tunurile nu mai erau de ajuns. Ca să învingi era nevoie de aceşti pixidari, cum aflase că le spune purtătorilor de arme de foc, ca şi de catafracți. Pentru asemenea scule era nevoie de bani mulți, puțini erau cei cărora le da mîna să-şi procure asemenea arme, iar cei mai mulți dintre ei deveniseră nişte meseriaşi iscusiți în mînuirea acestora şi îşi vindeau priceperea cui plătea mai bine. Boierii noştri, cei mai avuți şi-ar fi putut face rost de armuri mai potrivite cu nevoile de atunci, dar restul oastei, răzeşii sau gloata săracă, de unde sau pe ce să ia banii? Erau galbeni în vistieria domnului care să-i îngăduie să tocmească mercenari peste hotare?

Ion îşi da seama că din anul acela începea o lume nouă. Vremea cavalerilor, a vitejiei şi a bărbăţiei, a înfruntării faţă în faţă cu cel cu care trebuia să lupţi, s-a dus. De acum încolo locul vitejiei era luat de viclenie, de fier, de distanţa la care bătea puşca.

Mulţi dintre cei care luptaseră în vara aceea blestemau timpurile ticăloase pe care le-au apucat, erau indignaţi împotriva acestor arme diavoleşti care-i anulau luptătorului toate calităţile care constituiseră pînă atunci motive de faimă, de glorie. Unii considerau, constrînşi de realitate, că şi în asemenea situaţie destoinicia, curajul aveau încă posibilitatea să strălucească pe cîmpul de luptă. Cu puţin noroc, insă, altul decît cel nădăjduit de luptător pînă atunci.

La curtea de la Hîrlău, Ion s-a înfăţişat domnului şi acesta i-a cerut să-şi aleagă o dregătorie, în al doilea rang, pe care ar fi dorit-o. Alegerea l-a pus în încurcătură. Să aleagă logofeţia pentru care se pregătise, nu-i plăcea din pricina unora dintre oamenii care se aflau pe lîngă marele logofăt. Cu acesta din urmă nu avea nimic, nici în bine nici în rău, dar Malaievici şi alţii ca el nu-l puteau suferi. La visterie se afla Glăvan, despre care ştia că nu-l priveşte cu ochi buni. I-ar fi plăcut să capete o slujbă de oştean, dar nici cu arbănaşul de Mihu nu s-ar fi înţeles. A stat de vorbă cu marele vornic Efrem Hurul şi acesta s-a arătat gata să-l primească dacă asta era voia lui şi a domnului. Ştia să scrie, deci putea să judece şi să întocmească acte, era un oştean priceput, aşa că o dregătorie ca aceasta era numai potrivită. Deoarece în Ţara de Sus erau multe pricini de judecat, iar paza hotarului dinspre ţara leşească cerea întărirea acelei părţi de ţară, era potrivit să meargă acolo. Dorohoiul se afla nu departe de curţile boiereşti ale Movileştilor, iar acest tîrg urma să devină locul statornic al vornicului Ţării de Sus. Cum nu fusese numit un asemenea dregător. Ion avea să-i ţină locul. Nu se simţea însă în largul său într-o dregătorie la care nu se gîndise şi nici n-o dorise. De aceea i-a cerut lui Efrem Hurul să-l îngăduie pe lîngă el pentru a deprinde o parte din meşteşugul pe care-l cerea dregătoria încredinţată şi cum măria sa a îngăduit cererea celor doi boieri, Ion s-a aşternut pe lucru cu rîvnă, dornic fiind să înveţe cît mai repede, măcar acele date esenţiale care să-i îngăduie să se descurce în situaţiile ceva mai delicate.

Iarna l-a prins lucrînd în preajma marelui vornic. Plecarea lui la Dorohoi nu era grăbită de nimeni, toată lumea nădăjduia că va fi, pentru mai multă vreme, pace şi linişte la hotare. Se ştia prin iscoade că cea mai mare parte a mercenarilor recrutaţi de Tarnowschi se împrăştiaseră în cele patru colţuri ale lumii în căutarea unor principi care să aibă nevoie de meşteşugul lor. Solii măriei sale merseseră la Ţarigrad să se plîngă împotriva craiului Jicmont. Acolo se aflau şi solii leşilor care cereau sultanului ca semeţia domnului să fie pedepsită, dar nu obţinuseră deocamdată nimic. Chiar dacă

sultanul se arătase împotriva acțiunilor întreprinse de Rareş împotriva Lehiei, el nu dorea ca Moldova să ajungă în puterea, craiului Jicmont, din care pricină marele vizir îi sfătuia şi pe unii şi pe alții să păstreze pacea la hotare. Craiul Ianăş nu mai ostenea cu stăruințele să-i împace pe cei doi adversari şi se vorbea de încheierea, deocamdată, a unui armistițiu pe cîteva luni, în timpul căruia s-ar fi purtat discuțiile în vederea stabilirii unei păci trainice între cele două părți. Motive de îngrijorare nu erau aşa că Ion avea răgazul să deprindă din tainele dregătoriei pe care urma să o îndeplinească.

*

* *

Era o iarnă cu ger aspru şi puțină zăpadă. Se putea străbate țara cu mare uşurință dintr-o parte într-alta; peste ape firea durase poduri de gheață, şleaurile nu mai erau înfundate de noroaie. O asemenea vreme ar fi fost prielnică numai unei incursiuni tătărăşti, dar hanul se afla acum sub ascultarea sultanului care nu avea nici o pricină ca Moldova să fie prădată. Planurile sale pentru anul ce urma să vină nu erau cunoscute nimănui. Se ştia doar că se fac pregătiri pentru strîngerea unei mari oşti. Unde avea să se strîngă această oaste şi încotro avea să pornească era o întrebare căreia nimeni nu-i afla răspuns, sultanul nedestăinuindu-i nici măcar marelui vizir gîndurile sale. Marii dregători ai Porții îndeplineau cu sîrg poruncile primite şi se fereau să afle mai mult decît li se îngăduia să ştie. O curiozitate mai ascuțită se putea plăti cu capul iar asupra lor nici banul şi nici alte daruri de preț n-aveau nici o putere, deoarece padişahul, în prea înalta-i înțelepciune, avusese grijă, prin taina care învăluia toate gîndurile sale, să-i ferească pe prea plecații şi credincioşii dregător: de a cădea în păcat.

În această vreme în care nu exista nici o teamă din nici o parte, după sărbătorile de iarnă, şleahticii din provinciile de margine ale regatului, vecine cu Moldova, s-au hotărît să se strîngă pentru a pătrunde şi a prăda Țara de Sus. Nu aveau îngăduința nimănui şi nici nu se gîndeau s-o ceară. Nu-i îngrijora cele petrecute la începutul toamnei anului trecut, cînd oastea leşască ce pătrunsese în Moldova a fost risipită cu mari pierderi pentru ai lor. Gîndeau că o asemenea acțiune era sortită eşecului de la început, deoarece oastea românească nu fusese slobozită în întregime, parte din ea se afla la hotar, la pîndă, pe cînd acum oamenii se aflau la casele lor, nimeni nu se gîndea la război, deci n-avea cine să-i întîmpine, succesul părîndu-li-se ca şi asigurat. Era numai călărime. Planul lor era să pătrundă fără veste, să răzbească cît mai adînc şi să prade tot ce întîlnesc în cale. Succesele din va-

ra trecută îi ameţise şi după cîte înţelegeau ei, măria sa regele n-ar fi condamnat o asemenea acţiune, deoarece el însuşi ar fi dorit continuarea ostilităţilor, din care pricină se opunea încheierii oricărei înţelegeri cu „Valahul”. Jicmont fusese martor la dezastrul din Codrul Cosminului, ştia cîte lupte se duseseră la hotarul Moldovei cu Ştefan cel Mare, cu fiul acestuia, pe care nu reuşise să-l biruie. Victoria de la Obertyn era privită ca o mare faptă de arme, se organizaseră triumfuri lui Tarnowschi, i se închinaseră versuri de laudă, acest succes fusese trîmbiţat pînă în cele mai depărtate colţuri ale Europei. Sosise poate momentul unei răfuieli hotărîtoare, era o speranţă nutrită de mulţi nobili din anturajul regelui. Ceea ce-l reţinea pe Jicmont era poziţia sultanului în cadrul acestui conflict. Dacă nu-l ocrotea pe domnul Valahiei, atunci războiul s-ar fi putut continua. În caz contrar, era recomandată prudenţa pentru a nu avea un nou focar de lupte, jafuri şi nenorociri în hotarul de miazăzi şi răsărit al regatului. Şleahticii cunoşteau şovăiala regelui, de aceea s-au hotărît să atace fără să mai ceară încuviinţarea acestuia. În felul acesta, regele s-ar fi putut disculpa, la nevoie, că nu este vinovat de cele petrecute, nobilii de la hotar încălcînd dispoziţiile şi acţionînd împotriva voinţei sale.

La sfîrşitul lunii ianuarie, într-o vreme în care oamenii îşi vedeau de treburile lor, a picat vestea că leşii trec hotarul. S-au aprins fumurile pe dealuri şi oamenii, înmărmuriţi, priveau cum călăreţii duc vestea spre cetatea de scaun şi la dregătorii ţinuturilor ca să se pregătească de luptă. O năvală a duşmanului în vreme de iarnă era privită ca o mare nenorocire. Vara, oamenii se puteau ascunde cu uşurinţă-n codru, dar pe gerul din zilele acelea cum să stai în codru, cînd nici acesta nu era de mare ajutor, nu numai pentru că nu era înfrunzit şi se puteau zări la mare distanţă îngrămădirile de oameni şi de vite, dar şi pentru că fumul de la focurile absolut necesare ar fi fost o călăuză pentru străin. În cotloanele mai ascunse au fost bulucite vitele, oamenii pîndind ceasul în care era potrivit să te fereşti din calea năvălitorilor. Aceştia au năzuit spre apa Prutului, evitînd locurile întărite de om sau de natură, cu gîndul să ajungă spre Dorohoi şi Botoşani. Curţile boiereşti şi tîrgurile erau căutate în nădejdea prăzilor bogate, satele erau arse, iar cei întîlniţi în cale ucişi fără nici o milă şi fără alegere. Nu se uitau că-i bărbat, femeie, bătrîn sau copil. În urma lor rămînea scrumul, moartea şi jalea. Nici păgînii nu s-ar fi purtat cu o asemenea cruzime cum o făceau aceşti închinători ai lui Cristos. Jefuiau şi odoarele bisericilor, fără nici o ruşine şi fără frică.

Ştirea pătrunderii leşilor în Moldova l-a prins pe domn la curţile din Hîrlău. Mînia lui Rareş n-a mai cunoscut margini. Chiar dacă nu o spunea, îşi da seama că sămînţa acestui pojar fusese semeţia lui. Trebuiau luate măsuri grabnice pentru a-l alunga pe duşman. În apropierea Sucevei se strînseseră deja o parte din oaste, cînd domnul a pătruns în cetate cu cur-

tea sa, iar călăreții trimişi de domn îi îndrumau spre tabăra ce se înjgheba cu repeziciune pe oştenii care veneau din ținuturile primejduite. Văscan, Gavrilă, jupîneasa Teodosia şi slugile Movileştilor din satele aflate în Țara de Sus l-au găsit pe Ion la Suceava. Efrem Hurul, marele vornic, primise porunca domnească să conducă oastea împotriva leşilor. Marele vornic i-a cerut pîrcălabului de Hotin să fie pregătit cu cît mai mulți oameni pentru a se îndrepta spre locul pe care avea să i-l arate la timpul potrivit. Ion, ca dregător aflat sub ascultarea lui Hurul şi ca oştean a cărui pricepere fusese dovedită nu o dată, era numit căpitanul primelor cete care se strînseseră în apropiere de Suceava. Avea sub mînă cam 1 500 de oameni, luptători de mare valoare, o parte mai bine înarmată formată din boierii din Țara de Sus, iar alta parte era alcătuită din cîmpulungeni. Cu aceşti oameni trebuia să se îndrepte cu mare grijă spre Botoşani, să-i întîmpine pe leşi, dacă era cu putința să angajeze lupta cu cetele desfăcute de grosul oştii duşmane, să-i pipăie puterea şi să lovească ori de cîte ori va socoti el de cuviință. Pe urmele lui vor fi trimise întăriri pe măsură ce se vor aduna ostenii. Era o vînătoare a oamenilor, în toiul iernii, cum de puține ori se întîmplase în istoria acestei țări. Cîteva pîlcuri de călăreți fuseseră trimise spre Siret. În cazul în care leşii apăreau pe acest drum, Ion era obligat să se mişte cu mare prudentă pentru a nu-i cădea duşmanul în spate. Greu de crezut una ca asta, deoarece, după socoteala lui, dacă năvălitorii au ajuns la Dorohoi, nu îndrăzneau să înainteze spre Suceava, iar din cele ce ştia, ei au apucat drumul cel mai uşor şi ferit care trecea prin Vălculeşti, sau dacă au pornit-o cu toții pe valea Jijiei, atunci ei nu se puteau desprinde de ea decît la jumătatea drumului dintre Dorohoi şi Ungureni, sau undeva în împrejurimile acestui din urmă sat. Presupunerile lui Ion s-au adeverit. După ce a trecut Siretul, călăreții care mergeau cu veşti spre Suceava îl anunțau că leşii au ajuns pe Sihna, mai sus de Botoşani. Nu ştiau ce s-a întîmplat pe pămînturile străbătute de călăreții leşi, umblau însă zvonuri care făceau să ti se ridice părul măciucă în cap. Starostele de Dorohoi o pornise cu ce Oameni avea spre Suceava, ce gîndeau şi ce făceau botoşănenii, greu de spus. Băjenarii umpluseră potecile şi drumurile. Fugeau înspăimîntați, în ochii lor, oastea duşmanului apărea ca o hidră cu multe capete, care se răşchirase cuprinzînd tot pămîntul. Cît era de mare? Părerile înclinau spre cifre enorme, dar spusele lor se bizuiau pe zvonuri. Ion trebuia să acționeze împotriva unui adversar despre care nu ştia mai nimic: nici ce forță are, nici unde se află exact. A trimis străji pe toate drumurile spre miazănoapte şi răsărit. Oamenii din partea locului s-au grăbit să-i ajute. Prezența unei oşti pămîntene le da curaj, bărbații începeau să se grupeze din satele din jur sub porunca lui Ion, pe potecile cunoscute de ei prin păduri şi peste dealuri se putea înainta cu fereală. A doua zi de la plecarea din Suceava, Ion se afla în fața Botoşanilor. Cînd oamenii săi urcau dealul dinspre miazănoapte de

tîrg, o strajă venea să-i dea de veste că leşii nu erau departe. Nu puteau spune cîţi oameni erau. Ion şi-a luat o ceată şi a pornit în întîmpinarea acestora. Veneau pe valea Sihnei şi nu erau mulţi. Le-a poruncit oamenilor să stea la adăpostul pădurii şi să atace la semnul lui. Avusese vreme să le arate cum trebuie să lucreze. Dacă nu-i împrăştiau din prima izbitură, trebuiau să se retragă în mare grabă spre pădure, să descalece şi să primească lupta pedestru dacă erau urmăriţi, sau să se strîngă sub steagul său. Leşii nu s-au aşteptat să întîmpine rezistenţă, au încercat să oprească atacul alor noştri, dar n-au izbutit. Erau prea puţini, fuseseră acoperiţi de pretutindeni şi cu rîndurile strînse au încercat să-şi croiască drum spre miazănoapte. Oamenii lui Ion i-au hărţuit mereu, lovind şi săgetînd din fugă, pînă cînd leşii n-au mai putut suferi să piară pe-ndelete, unul cîte unul, şi au fugit spre larg. Puţini însă au putut să scape. Cădea seara şi prinşii, duşi lîngă focuri şi îmboldiţi cum se cuvine de ai noştri, au mărturisit în cele din urmă cîţi sînt şi unde se află ceilalţi. Fugarii, aveau să le dea de veste că în faţa lor se afla oaste bine tocmită, ceea ce însemna că vor începe să se tragă îndărăt. Mişcările lor erau însă stînjenite de armamentul care-l aveau şi mai cu seamă de prăzile adunate. Ion repezea oamenii spre Suceava ca să i se trimită ajutoare, prin tîrgul Siretului pe Prut, în zona Cosminului, alţii trebuiau să se strecoare dincolo de Prut şi să-i zorească pe oameni să ajungă degrabă în apropiere de Hotin, pentru a supraveghea trecerea peste Prut. El însuşi cu oştenii săi s-a îndreptat spre miazănoapte. Nu trebuia să-i turbure pe leşi pînă nu avea suficiente forţe. Aceştia trebuiau să se retragă prin locuri pe care le prădaseră şi abia acum Ion vedea cît rău făcuseră. Arseseră totul, iar morţii zăceau îngheţaţi pe drumuri, întregi sau resturi rămase, pentru că pe urmele năvălitorilor apăruseră haitele de lupi şi cîrdurile de corbi. Acest dezastru era semnul unei oarbe înverşunări, năvălitorii dăduseră dovadă de o cruzime rar văzută. Dincolo de Dorohoi se afla înaintea leşilor. Vornicul Hurul venea pe urmele lor; peste Prut, pîrcălabul Vlad avea şi el mai multe cete de călăreţi. Cu un pîlc de călăreţi s-a repezit să vadă dacă a mai rămas ceva din satele lor şi din curţile de la Hudeşti. Ruine şi morţi. Şi-a împins oamenii mai întîi spre Mlenăuţi. Nu se vedea nimeni. Parcă era pustiu. Satul fusese ars. S-a desprins de oamenii săi şi a căutat casa Cîrstinei. Arsese şi aici. Izbutise să scape? Îi zvîcneau tîmplele, încerca să caute sub grinzile arse, să găsească o urmă. Ar fi putut să scape fugînd din calea leşilor. Dar a aflat la timp? Dintre ai lui nimeni nu se gîndea la ea, pentru că legătura lui cu această femeie nu era privita cu ochi buni nici de fraţi, nici de slugi, nici de săteni. Pe unii îi înţelegea, pe alţii nu. Căuta cu îndîrjire peste tot, spre izvor, pe coasta dimpotrivă şi pe măsură ce nu găsea nici un semn, creştea nădejdea că ea reuşise să scape. A întors morţii întîlniţi în cale, nu era. A ajuns în ţintirim şi printre crucile de lemn cîteva mogîldeţe negre, acoperite de un strat

subțire de zăpadă – fusese numai o slabă fulguială în ultimele zile – zăceau fără suflare. Le-a luat pe rînd. După îmbrăcăminte şi-a dat seama că o femeie zăcea cu fața în jos. S-a aplecat şi s-a străduit s-o întoarcă cu fața în sus. Ghiața îi prinsese carnea de pămînt şi cînd a reuşit să-i vadă fața, a rămas îngrozit. S-a cutremurat toată ființa lui, ar fi vrut să scoată un strigăt mare de durere, dar era ca şi paralizat. Era ea, cu ochii holbați de groaza morții. O şuviță de sînge i se prelinsese din gură spre bărbie, şi nu era greu să se vadă că fusese străpunsă cu paloşul deasupra sînului stîng. Nu mai avea mult şi trebuia să nască. Şi acum încremenise şi ea şi copilul care încă nu văzuse lumina zilei. Oamenii săi l-au găsit cu privirile rătăcite. Încerca să curețe chipul şi părul moartei de gheață. Nu auzea şi nu înțelegea nimic, era ca şi cum căpetenia lor nu se mai afla pe această lume. Nu-şi da seama nici dacă este frig şi nici ce lumină revarsă cerul în jurul lui.

Au încercat să-i vorbească şi nu auzea ce i se spune. Pătru Manciul a cerut să se aducă uneltele de trebuință şi în scurtă vreme a fost săpată o groapă şi alcătuită o cruce de lemn. L-au ridicat de lîngă ea. I se supsese fața şi privirile îi erau rătăcite. Pentru el se prăbuşise cer şi pămînt, nu-şi mai avea rost nimic din cîte ne-nconjoară şi de care ne bucurăm, sau luăm măcar cunoştință de ele. În fața ochilor şi a minții lui fusese trasă parcă o pînză albă care-l împiedica să vadă sau să simtă ceva. Cînd pămîntul a început, să acopere trupul femeii, din ochi au țîşnit două pîraie de lacrimi. Oamenii îl priveau nedumeriți şi cei care nu-i cunoşteau povestea nu pricepeau ce are boierul cu această țărancă, ce sminteală a putut să-l cuprindă aşa, dintr-odată, cînd pe drumul lor întîlniseră şi văzuseră atîția morți.

A încălecat greu, de parcă trupul îi era de plumb. L-au sprijinit slugile ca pe un moşneag şi cu anevoie şi-a putut desprinde privirea de cele două cioturi de lemn încrucişate. A călărit spre Hudeşti dar şi aici erau toate arse şi risipite. Căpetenia lor a privit şi n-a spus nimic. Au rămas o vreme acolo, slugile străduindu-se să afle ceva de mîncare, iar boierul a stat în acest răstimp neclintit, parcă era o stană de piatră şi nu un om. Cînd soarele cobora spre culmea dealului şi dincolo de Başeu, a tresărit ca şi cum s-ar fi trezit dintr-un vis, i-a văzut pe oşteni şi a cerut să vină Nicoară. I-a întrebat dacă-s pregătiți de drum, dacă pot merge, Acolo nu se putea sta.

Un călăreț care cunoştea locurile a fost repezit spre Cosmin să-i vestească pe oşteni ca să stea pregătiți de luptă. Înfruntarea cu năvălitorii putea să aibă loc în orice clipă. Cu ceilalți călăreți a coborît spre miazăzi, pe urmele leşilor. Începea vînătoarea cea mare. Nu era o acțiune cugetată şi nici nu i s-ar fi îngăduit să procedeze aşa, dacă mai marii lui ar fi fost de față. Dar lui Movilă nu-i mai păsa de nimeni. Singurul lucru care-l obseda era răzbunarea. Să stingă lumina vieții din trupul, celui care-i ucisese femeia şi copilul. Cum nu avea să afle niciodată care dintre năvălitori era

ucigaşul, atunci, singura socoteală era pieirea tuturor. Numai în felul acesta era sigur că acel tîlhar n-a scăpat de pedeapsă. Avea toate simțurile treze, era în el o încordare pe care n-o cunoscuse niciodată. Le-a cerut oamenilor să se mişte cu grijă şi să aibă încredere. Rostul lor era acela de a hărțui şi de a ucide pe orice leah căzut în mînă. S-au strecurat ca nişte umbre pe potecile pădurilor pînă dincolo de Dorohoi, cînd au dat de grosul oastei duşmane. I-au pîndit pînă în seară, s-au apropiat ca lupii, lunecînd pe zăpadă ca nişte umbre, a urmat un scurt iureş care a aruncat spaima şi neorînduiala între năvălitori. Au fost şi cîțiva morți. Căpeteniile, şi-au adunat oamenii şi i-au aşezat în ordine de bătaie, dar pe români îi înghițise pămîntul. Vegheatul şi nesiguranța îi storceau pe leşi de vlagă, gerul aspru îi făcea pe unii să nu-şi mai simtă trupul. Retragerea începea să devină chinuitoare. Fiind obligați să ia toate măsurile pentru a nu fi surprinşi, vremea se scurgea fără nici un folos pentru ei. Aveau nevoie de nutreț şi de lemne de foc, dar orice desprindere de grosul oştii însemna moarte. Nelinişstea îi cuprinsese pe toți. Se ştiau urmăriți, îşi dădeau seama că orice mişcare a lor este pîndită, dacă încercau să rămînă într-un sat, acesta era ars noaptea. Era de-ajuns să se aprindă o casă ca focul să le cuprindă şi pe celelalte. Vedeau cetele de călăreți, uneori, cum se mişcau la margine de pădure ca să dispară, de parcă-i sorbea văzduhul. La loc strîmt se trezeau loviți din spate, sau în față şi cînd rîndurile se formau pentru a primi lupta, aşteptau în neclintire o vreme, pînă ce se dumireau că duşmanul s-a făcut nevăzut. Era un duşman viclean şi necruțător, împotriva căruia armele şi vitejia lor nu foloseau la nimic. Le lipsea hrana şi nu şi-o puteau procura. Ar fi fost nimerit să grăbească spre hotar, dar orice încercare de a rupe o anumită rînduială era folosită de căpetenia românilor ca să-i lovească. Incursiunea lor. pe care cei mai mulți o văzuseră ca o petrecere, le apărea acum ca o încercare de care ar fi dorit să scape ca de un coşmar, dar omul care-i urmărea se dovedea iscusit şi viclean.

Ion se bucura de fiecare pierdere pe care i-o putea provoca adversarului. Trăia pentru a pîndi, pentru a lovi şi ucide. Oamenii lui îl ascultau, îi împlineau poruncile, dar se şi temeau de un om care se transformase în fiară. Nu aveau somn, nici odihnă, nu-i păsa de mănîncă sau nu, grija lui era aceea de a nu-i lăsa să-i scape nici un prilej pentru a măcina pe şleahticii care-ar fi vrut să scape la larg. Cînd s-au apropiat de Prut, a trimis om să-i aducă de dincolo de apă, la Şipeniț, pe oştenii aflați la Cosmin. Călăreți erau trimişi să-l vestească pe pîrcălabul Vlad unde se află. Să grăbească şi domnia sa Să vină acolo, iar dacă leşii se aflau pe marginea Prutului, atunci să-i lase să-l treacă şi să le ia urma, dacă aveau oameni îndestul. În seara zilei de 1 februarie, leşii se aflau pe dreapta Prutului, iar pîrcălabul Vlad le pîndea, cu o mie de călăreți, trecerea. Ion le-a cerut oamenilor să încalece şi să pornească spre Tărăsăuți.

Satul se afla în fața taberei leşeşti. Focurile aprinse în tabără se vedeau de pe malul cestălalt al apei. La miezul nopții, oamenii lui Movilă zăreau luminile care cînd răsăreau, cînd păreau că le înghite întunericul ca să se ridice iarăşi pentru o clipă. Ion le-a cerut oştenilor să descalece şi să-şi afle adăpost. Să nu se aprindă nici un foc şi în zori să fie pe cai. Cînd s-a crăpat de ziuă, peste valea Prutului plutea o pîclă străvezie. Ion a trecut prin fața cetelor. Avea plivirea întunecată. A dat o singură poruncă:

— Oameni buni, nici unul din cei din fața voastră nu trebuie să scape cu viață. Numai atît vă cer! – O asemenea poruncă nu se mai pomenise.

Cînd s-a luminat bine de ziuă, s-a auzit larmă peste apa înghețata şi nu după multă vreme, călărimea leşască, bine tocmită, rînd după rînd, trecea pe gheață şi aştepta să vină şi rîndurile celelalte. Cînd toată oastea se afla pe malul cestălalt, a pornit să urce coasta care mărginea lunca Prutului. Cînd primii călăreți au ajuns sus, din direcția în care se afla țara lor a apărut călărimea românească. Şleahticii n-au mai avut vreme să se rînduiască aşa cum se cuvine şi lupta s-a dezlănțuit. Ion se afla în fruntea unui pîlc şi cu paloşul ridicat le arăta celorlalte pîlcuri cum să atace: din față, de pe laturi. Parcă era un demon dezlănțuit. O singură vorbă a scos în timpul primului atac, atunci cînd, ferind lovitura unui leah, s-a ridicat, a strigat, „ucigaşule...!” şi l-a împuns cu atîta sete încît celălalt n-a mai avut vreme nici să geamă. Cetele noastre s-au desprins după primul iureş, au pornit-o cu mare iuțime, de parcă ar fi vrut să fugă de pe cîmpul de luptă şi s-au întors ca la un semn repezindu-se iarăşi ca un uliu asupra prăzii. Cînd s-a istovit şi acest al doilea iureş, leşii au căutat să profite de cele cîteva clipe de răgaz ca să se adune şi să se tragă înapoi, spre sat, dar în clipa aceea, oamenii pîrcălabului Vlad năboiau pe ulițele Tărăsăuților. Prinşi ca într-un cleşte, şleahticii au încercat să țină lupta o vreme, dar au fost pînă la urmă cotropiți de numărul şi de înverşunarea românilor. Au încercat unii să ceară îndurare, strigîndu-şi numele în speranța că o bună răsplată le va mîntui viața, dar n-a fost nici o iertare. Cei care au vrut să scape cu fuga au fost repede prinşi şi hăcuiți. Spre mijlocul zilei de două februarie 1532, din cei peste două mii de şleahtici cîți trecuseră hotarul Moldovei, nu mai rămase nici unul în viață. Ion arăta groaznic la înfățişare. Privirea-i era cruntă, armele pline de sînge. Cînd a ajuns şi vornicul Hurul la Tărăsăuți, în seara acelei zile, a aflat că totul s-a încheiat. A dorit să-l vadă pe Ion Movilă, iar cînd la avut în față şi-a dat seama că s-a întîmplat ceva deosebit cu tînărul boier şi l-a slobozit să-şi vadă de ale sale. Le puneau toate pe pagubele suferite de Movileşti, ale căror sate din Țara de Sus fuseseră arse.

În noaptea aceea, cerul s-a acoperit de nori, iar a doua zi, cînd Ion şi-a luat slugile şi s-a îndreptat spre Hudeşti, era o ceață groasă şi gerul slăbise simțitor. În mintea lui stăruia un singur gînd: să părăsească aceste locuri aşezate în calea primejdiei cît mai repede.

XIX

Curțile de la Hudeşti au fost refăcute datorită stăruințelor jupînesei Teodosia, care ținea să-şi petreacă ultimele zile, acolo unde cunoscuse bucurii şi dureri. În ochii săi, Hudeştii erau rostul unui neam şi al vieții ei. Ion s-a supus, deşi lui i-ar fi plăcut să stea undeva mai spre munte şi pînă la alegerea unui asemenea loc, întreaga familie s-ar fi putut aşeza la Suceava. Jupîneasa vroia însă linişte şi spațiu, se simțea bine între dealurile şi pădurile de deasupra Başeului, iar de năvălitori nu-i păsa. Au venit, or să mai vină, dar pentru un asemenea fleac n-avea de ce să renunțe la lumea ei şi nu înțelegea ce l-a apucat pe feciorul ei să se lepede, cu atîta uşurință şi fără vreo pricină deosebită, de vatra strămoşească a Hudiceştilor.

Nici Văscan nu dorea să se despartă de vechile curți. Cît îi priveşte pe mezin, acesta înclina să-i dea dreptate lui Ion. Era nerăbdător să ajungă sus, iar pentru asta era de părere că trebuie să te afli pe lîngă scaunul domnesc, să te vadă stăpînul cel mare, sa te zbați, să dai din coate dovedind pricepere şi vrednicie. Dacă-ți petreci viața între codri şi în tovărăşia dobitoacelor, te vor cunoaşte copacii şi-ți vor lua frica sălbăticiunile, dar nimeni n-o să le întrebe pe acestea cît eşti de destoinic şi de harnic. Darurile cu care te-ai născut, iscusința pe care ai căpătat-o nu se pot prețui decît de cei care au nevoie de ele şi acolo unde se află prețuitori. E adevărat că se duce faima, dar ochii care nu se văd...

După lupta de la Tărăsăuți, unii au crezut ca Ion Movilă şi-a surpat singur trecerea căpătată pe lîngă domn cînd cu lupta de la Obertyn. Prea se arătase crunt şi neîndurător şi cum domnul dorea încheierea păcii, poate că ar fi fost bine ca în afara celor căzuți în timpul luptei să fi căutat să-i prindă pe ceilalți, din doua motive: unul, şleahticii cărora li se ierta vina de a fi încălcat hotarul ar fi putut mijloci împăcarea prin însăşi îndurarea arătată de domn; al doilea, prinşii noştri puteau fi răscumpărați cu prizonierii leşi. Deci, oricum ai fi socotit, era în folosul nostru să arătăm îndurare. Or, Movilă a fost ca o fiară, prinşii aduşi în fața lui, pînă în ziua luptei de la Tărăsăuți, erau înjunghiați ca nişte vite, fără nici o milă.

Cînd i s-a arătat măriei sale de către marele vornic Efrem Hurul cum s-au petrecut lucrurile, Rareş a zvîcnit din jețul domnesc şi pe fața lui s-a citit bucurie. Inima lui fusese însetată de ură, umilința suferită ar fi dorit-o

răzbunată într-un fel; or, iată că prin vrednicia boierilor săi şi mai cu seamă a acestui Movila, li se plătea leşilor peste măsură.

— Le-am cerut pace, a strigat măria sa, în schimbul oamenilor şi al tunurilor şi n-au vrut să audă. S-au crezut atotputernici şi că pot să ne stropşească sub copita calului. Acum iată-i că au pierdut aproape tot atîția oameni cît am pierdut eu la Obertyn. Numai că printre morții mei se numărau şi oameni de jos, pe cînd acum Țara de Sus a fost înălbită numai de oasele unor şleahtici. Îngîmfarea craiului şi a celor din jurul său, după izbînda din vara trecută, va fi spulberată de jalea care va cuprinde şi va îndolia familiile nobililor din provinciile de margine, clopotele care bătuseră în semn de sărbătorire a unui mare triumf îşi vor preschimba sunetele în dangăt de jale, bucuria prea mare trîmbițată în toată lumea va fi umbrită de durerea provocată de pierderile suferite acum. Umilința este răsplata trufiei fără margini.

Greşise?

Se poate, dar pedeapsa care a căzut pe capul său a stat nu numai în puterea oamenilor, ci şi în a Celui de sus care, pesemne, îşi întorsese fața de la el lăsînd ca norocul să fie de partea cealaltă. În loc de înțelegere, craiul arătase dispreț şi înverşunare, în fond, ce dorea măria sa şi sfetnicii din juru-i? Ca Moldova să fie îngenuncheată? În folosul cui? Nu era limpede pentru oricine că pieirea acestei țări va fi cu mare primejdie pentru vecinii săi creştini? Cînd va ajunge sultanul în hotarul Lehiei şi se va ivi prilejul să lovească într-acolo, se va împiedica de dorința craiului de a păstra prietenia cu Poarta?

Pînă acum măria sa dorise pacea în mod sincer şi în nădejdea că pînă la urmă se va ajunge nu numai la o bună vecinătate, dar şi la o întrajutorare care să fie în folosul tuturor. Acum însă, nu va mai fi aşa. Să ceară craiul pacea şi o va obține numai dacă el, domnul Valahiei, va fi mulțumit.

Cînd s-a înfățişat Ion în fata domnului, ochii stăpînului străluceau de bucurie şi de mulțumire şi pentru prima dată mila acestuia s-a revărsat asupra casei Movileştilor. I s-a dăruit satul Cobîle, pe care-l ținuse vornicul Goanță şi pe care-l pierduse pentru hiclenie. Ion i-a arătat măriei sale că nu-i place Dorohoiul şi măria sa a încuviințat să-şi aleagă o altă dregătorie.

Domnul îl ridicase pe Glăvan, ginerele lui Săcuian ceaşnicul, în marea dregătorie de vistier, dar din cîte află, credința acestuia față de scaun era şovăielnică. Aşchia nu sare departe de trunchi, iar neamul acestora se vădise a fi mereu potrivnic unor rînduieli statornice în țara Moldovei. De aceea, Glăvan a fost îndepărtat şi în locul său a fost ales Mateiaş, bărbat destoinic şi învățat. Ion îl cunoştea pe Mateiaş şi s-a bucurat de alegerea făcută de domn, şi cînd i-a cerut lui Mateiaş să-l primească alături de el, acesta s-a înfățişat domnului şi măria sa fost fericit că-şi poate arăta încă o dată mulțumirea față de Movilă.

Faptul că Rareş aprobase felul în care se purtase Ion în timpul luptei cu leşii i-a surprins pe mulţi. Ion însuşi se schimba şi îşi da seama că în ceea ce-l priveşte, au fost încheiate socotelile cu o parte din viaţa lui. Privind în urmă, avea sentimentul că-şi irosise cei mai frumoşi ani căutînd bucurii acolo unde nu le-a găsit sau unde n-ar fi trebuit să le caute. Nu-i părea rău de legăturile lui cu Cîrstina, iar moartea acesteia a însemnat pentru el clipa în care în sufletul lui s-au făcut schimbări neprevăzute. Nu se putea plînge că ar fi avut noroc. Soarta fusese aspră sau numai nedreaptă, nu căuta să dezlege tainele vieţii, ceea ce înţelegea, după o simplă socoteală, era că în două rînduri fusese lovit peste măsură. Bucuria lui de a trăi se transformase în amărăciune Nimic nu se rînduise pe măsura firii sale, marile bucurii pe care le visase şi care se puteau împlini cu uşurinţă îl ocoliseră, deşi avea tot ce i-ar fi trebuit unui om să fie fericit şi să-i facă şi pe alţii fericiţi. Înflăcărarea şi încrederea în oameni îi scăzuse simţitor. Prea aveau grija unul altuia ca să-şi mai vadă de propriile lor necazuri, nu era numai o constatare, deoarece îşi dovedise în ultimul timp că poate să trăiască fără a mai fi nevoie să le arate altora cîte calităţi are el şi cîtă înţelepciune a dobîndit. Era reţinut acum în relaţiile cu ceilalţi; unii, care-l cunoscuseră mai înainte ca om de petreceri, bun de glume şi ghiduşii, credeau că s-a ţicnit după cele petrecute în timpul luptelor din iarnă, săltau din umeri şi-l lăsau în pace. Îşi impusese să fie cumpătat în vorbe şi fapte, se purta ca un om cu mult mai în vîrstă decît anii pe care-i avea, spre mulţumirea unora dintre prietenii tatălui său, acum mari vatagi sau staroşti ai unor ţinuturi. Dregătoria dobîndită cerea multa chibzuială şi pricepere şi căuta să-l mulţumească pe Mateiaş, marele vistier şi pe vodă, în prejma şi sub privirea căruia se afla acum mai toată vremea.

Spre sfîrşitul iernii, domnul şi curtea sa coborau în Ţara de Jos. Veneau veşti de la Ţarigrad că favoritul marelui vizir şi al sultanului, Aloisio Gritti, fiul natural al dogelui Veneţiei Andrea Gritti, era trimis la nord de Dunăre pentru a rezolva treburile de cea mai mare însemnătate privind soarta mai multor ţări. Un papistaş în slujba păgînului! Dracu să mai înţeleagă ce se petrece pe lumea asta! Papa de la Rain vorbeşte de lupta sfîntă pentru cruce, de unitatea lumii creştine faţă de primejdia comună şi fiul căpeteniei statului care a suferit şi avea să sufere vreme îndelungată din pricina puterii otomane, devenea sluga credincioasă a sultanului, îşi punea toată iscusinţa la încercare pentru a-l sluji cît mai bine.

Oastea strînsă de sultan avea să se îndrepte spre Europa. Locul de strîngere al acesteia era Adrianopolul. Acest Aloisio venea în numele sultanului pentru a-i asigura colaborarea domnilor ţărilor româneşti şi din cate aflaseră iscoadele noastre, să-l împace pe măria sa Petru Voievod cu leşii. Avînd asigurat sprijinul ţărilor româneşti şi liniştea Poloniei, Suliman sultanul avea posibilitatea să acţioneze spre inima Europei, fără ca cineva să-i

stînjenească mişcările. Numai că măria sa nu dorea împăcarea cu regele Jicmont. Cel puțin deocamdată. Mai întîi să pornească urdia otomană şi să se vadă limpede împotriva cui se ridică sultanul. După aceea, să se vadă urmările acestei campanii. Ca să se ajungă aici, trebuia ca acest papistaş să fie împiedicat, să nu-şi poată împlini planurile. De aceea, cîteva mii de călăreți trebuia să se strîngă în mare grabă şi în cea mai mare taină, ca să-l întîmpine la hotar şi să-i facă de petrecanie. Printre cei care s-au străduit să execute poruncile domneşti a fost şi Ion Movilă. Iscoadele au urmărit drumul pe care l-a făcut Aloisio Gritti de la Adrianopole la Dunăre şi de aici la Tîrgovişte, unde i-a ieşit în întîmpinare domnul, cu boierii şi mitropolitul țării. Era îmbrăcat venețianul numai în haine cu fir, damascuri şi purta şalvari din catifea neagră înfloratã cu aur. Călărea un cal de mare preț iar pintenii şi frîiele erau bătute în aur şi argint. Sultanul îl numise guvernator al Ungariei, ceea ce însemna că era al doilea om după craiul Ianăş.

După ce a stat cîteva zile la Tîrgovişte, a pornit-o spre hotarul Valahiei Superioare, cum îi spunea el Moldovei, dar după două-trei zile de mers, straja l-a vestit că trecerea hotarului dintre cele două țări româneşti va fi cu mare primejdie, deoarece sînt aşteptați cu arma în mîna de cincisprezece mii de oameni. Frica sporise numărul oştenilor care pîndeau sosirea înaltului oaspe şi acesta, prudent, a făcut cale întoarsă.

Cine i-a vestit pe turcii papistaşului despre cele ce se urzeau la curtea lui Rareş, nu s-a aflat. Guvernatorul era însă mînios peste măsură, cînd a sosit la Tîrgovişte. Una din misiunile diplomatice care-i fusese încredințată de sultan, şi anume împăcarea lui Rareş cu Sigismund, regele Poloniei, eşuase din pricina celui dintîi.

La puțină vreme după intrarea lui în Tîrgovişte, soseau solii domnului Moldovei cu daruri de mare preț, pe care le înmînau guvernatorului cu multe cuvinte de laudă însoțite şi de părerea de rău a domnului lor că nu l-a cinstit cu prezența propriei sale persoane. Dacă pe domnia sa l-au împiedicat treburi mult mai importante ca să vină la curtea lui Rareş, acesta-i făgăduia, pentru stima şi considerația ce i-o purta, să-i vină în ajutor cu toate puterile sale, de va fi nevoie. Guvernatorul şi-a înghițit supărarea, a zîmbit puțin cam strîmb, şi-a exprimat regretul de a nu-l fi văzut pe domnul Moldovei şi i-a trimis porunca padişahului să stea pregătit cu oastea sa şi la momentul potrivit să se deplaseze acolo unde i se va porunci. Îi făgăduia, în gînd, o răsplată pe măsură.

Domnului i-a părut rău că i-a scăpat o pradă atît de strălucită, şi-a slobozit oamenii, dar a trimis porunci staroştilor de ținut şi pîrcălabilor să fie pregătiți şi mai cu seamă să fie bine vegheat hotarul dinspre răsărit. Tătarii ar fi putut face multe răutăți țării, în mişcarea lor pentru a veni în ajutorul oastei otomane.

Din luna mai se ştia că sultanul va porni spre Ungaria şi în lunile care au urmat, întreaga urdie sub comanda lui Soliman s-a mişcat pe-ndelete pînă sub zidurile Vienei. Măria sa, Petru Voievod nu s-a clintit din țară, deşi i-au venit porunci să trimită cît mai mulți oşteni călare pentru a se uni, în cîmpia de lîngă Buda, cu urdia otomană. I-a trimis sultanului soli, plîngîndu-se că nu-i poate face pe voie, deoarece se teme de craiul Jicmont, care unelteşte împotrivă-i şi, o dovadă a sentimentelor pe care craiul le nutreşte față de padişah, o constituie numărul mare de şleahtici care luptă sub flamura craiului Ferdinand, pentru apărarea Vienei. Faptă care s-a adeverit cu mare uşurință provocînd mînia sultanului. Măria sa dorea cu orice chip să-i asmuță pe turci împotriva leşilor, să strice relațiile bune dintre cele două țări pentru a produce cît mai mult rău craiului de la miazănoapte, care nu vroia să înțeleagă cîtuşi de puțin că răul tuturor vine din sudul Dunării.

Ion urmărea cu încordare felul în care se desfăşurau evenimentele, străduințele întreprinse de domn pentru a pune Moldova la adăpost, şi înțelegea, din cele ce le discuta cu Mateiaş, nelipsit din sfaturile de taină ale lui Rareş, că soarta lor va depinde de modul în care se va încheia această luptă diplomatică ce se va duce pe malurile Bosforului, unde se-ntorcea, în toamnă, sultanul, fără să fi făcut nici o ispravă sub zidurile Vienei.

Şleahticii şi mai marii regatului erau împărțiți în două: unii ar fi dorit o împăcare cu Rareş, şi-l sfătuiau pe rege să ducă tratative în acest sens, iar alții, şi printre ei vicecancelarul Petru Tomițchi, credeau că trebuie trimisă o solie la sultan ca să încheie pace pe cît mai mulți ani şi, în acelaşi timp, să-l acuze pe domnul Valahiei că împrăştie zvonuri false în legătură cu maiestatea sa, fapt pentru care ar merita să fie pedepsit. Craiul a împărtăşit sfatul vicecancelarului său şi, la începutul lunii octombrie, era trimis ca sol la Poartă, Petre Opalinschi, castelanul de Lodz şi magistru al curții fiului regelui. Pentru nai multă siguranță, drumul solului trebuia să treacă prin Buda, unde avea să-l informeze pe craiul Ianăş despre cele plănuite, dar şi pentru a se feri de cursele pe care Rareş le-ar fi întins dacă ar fi străbătut Transilvania. Opalinschi trebuia să-l caute pe Gritti şi să obțină sprijinul acestuia împotriva voievodului. Prezentîndu-se sultanului, solul leah a mărturisit dorința craiului său de a păstra bunele relații cu padişahul în timpul domniei sale, a fiului său şi, dacă era cu putință, atît cît vor dăinui cele două puteri pe fața pămîntului. Motivul de discordie îl constituie domnul Valahiei. Dacă era înlăturat acesta, atunci pacea n-ar mai fi fost turburată vecie. Cît îi priveşte pe leşii aflați în tabăra lui Ferdinand, Valahul le-a exagerat numărul. Craiului îi pare rău că s-a întîmplat ca supuşi de-ai săi să meargă împotriva sultanului, dat acest lucru s-a făcut fără ştirea lui. Lui Gritti i se arăta că în Polonia, şleahticii se bucură de toată libertatea şi regelui îi este greu să-i țină în frîu. Oricum, numărul

mic al răzvrătiților nu trebuie luat în seamă, deoarece întregul regat a respectat înțelegerile avute cu sultanul.

Darurile lui Opalinschi dar şi purtarea Valahului l-au făcut pe Gritti să lucreze pe lîngă sultan în favoarea leşilor. Solii domnului n-au izbutit să stînjenească, prin plîngerile lor, încheierea unei păci perpetue între Polonia şi Poartă. Sultanul a înclinat spre această soluție deoarece plănuia o mare campanie împotriva şahului Persiei, care încălcase hotarul împărăției încă din vara anului care trecuse. De aceea, nu i-a fost greu lui Gritti să demonstreze vina domnului român pentru toate tulburările începute în anul 1530, continuate în anii următori, ca şi atitudinea semeață a acestuia atunci cînd a încălcat toate poruncile padişahului privind păstrarea păcii cu leşii, dar şi încălcarea poruncilor pe care le primise de a se prezenta cu oastea lui în tabăra sultanului. Prin neastîmpărul şi neodihna lui, Karabogdanul era un răzvrătit, care merita să fie pedepsit, nu să se bucure de îngăduința şi bunăvoința stăpînului lumii.

La începutul anului 1533 se încheia pacea perpetuă între înalta Poartă şi regatul polon. Toată zbaterea domnului de a destrăma alianța polono-otomană se dovedise zadarnică. Îi mai rămînea lui Rareş un licăr de speranță: să-l prindă pe solul leah, să-i ia pergamentele cu turaua sultanului şi să amîne cît se putea tratativele dintre cei doi vecini ai săi.

Trimitea oameni să-i întindă curse solului leah încă de la trecerea munților din sudul Dunării; în taină, îi cerea noului domn al celeilalte țări româneşti să i-l dea prins în schimbul unor mari daruri şi al sprijinului său (din păcate, ginerele său, Vlad, fostul domn, se înecase în Argeş, ca un netrebnic, în timpul unei vînători, iar locul lui era luat de un alt Vlad, numit şi Vintilă).

Opalinschi, protejat de o gardă turcească numeroasă, a fost petrecut pînă la Dunăre, iar Vlad-Vintilă l-a primit în al doilea ceas al nopții şi i-a arătat scrisorile lui Rareş. Vroia să se pună bine cu craiul Lehiei pentru a-l sprijini pe lîngă sultan ca să-l întărească în domnie. Îi era mai drag scaunul decît interesele creştinătății şi proiectele îndrăznețe ale domnului de peste Milcov îl făceau să-l cuprindă un soi de amețeală. De aceea, s-a îndreptat către cei care-l puteau ajuta pe lîngă Poartă, ferindu-se de orice act care i-ar fi supărat pe cei mari din Țarigrad.

La Braşov, orăşenii l-au avertizat pe Opalinschi că Rareş le-a poruncit secuilor să-l prindă. Să meargă deci cu mare fereală. Călăreți de-ai domnului, din cetățile aflate în Transilvania, îi pîndeau de asemenea drumul. A ajuns cu greu la Mediaş, dar aici a trebuit să stea închis între zidurile cetății, deoarece românii îl pîndeau. Nu s-a mişcat pînă nu i-a venit în ajutor Emeric Balassa, omul lui Gritti, cu 500 de călăreți; s-au mai adăugat şi două sute de orăşeni înarmați şi aşa, păzit de aceştia dar şi de alți oşteni

veniți de la Cluj, a reuşit să ajungă în acest oraş şi de aici la Gilău, unde-l lua în primire episcopul Transilvaniei.

Cu bani mulți, unul din viziri le arăta solilor lui Rareş că sultanul şi-a întors fața de la domnul lor, ceea ce însemna că la prima ocazie padişahul va face tot ce-i stă în putință, ca să-l înlocuiască pe Rareş. Gritti se străduise să-l aducă pe sultan la această hotărîre.

Dar, deocamdată, sultanul plecase spre Persia. Poate că norocul lui cel prost să-i aducă o mare înfrîngere sau o boleşniță, ceva care să-l facă să ajungă în lumea celor drepți cît mai repede cu putință. Peste un an începea războiul dintre Lehia şi moscovit. Deşi duceau tratative pentru a se ajunge la o împăcare, domnul nu vroia pacea decît în schimbul Pocuției. De ce se încăpățîna măria sa în această hotărîre, era un lucru pe care Ion nu reuşea să-l înțeleagă. Țara îşi văzuse de nevoile ei pînă atunci şi fără cele cîteva sate de ruteni; se putea descurca şi de acum încolo fără ele, dar Rareş prefera să transforme acest pămînt în pustiu decît să renunțe la el.

Ce-i căşunase domnului această vrăjmăşie pe care n-o putea stinge nimic?

Împotriva leşilor nu se putea merge, chiar dacă erau încurcați în războiul cu moscoviții, deoarece o nouă primejdie se anunța în sudul Dunării: papistaşul de Gritti. Acesta se pregătea să treacă iarăşi prin țările noastre. Umblau zvonuri că ar dori să-i ia locul craiului Ianăş, iar pe cei doi feciori ai săi să-i facă domni în Valahia Superioară şi în Valahia Inferioară, adică în Moldova şi Muntenia. Mai mult, în Lehia, Gritti l-ar fi vrut crai pe Laschi, mare şleahtic, care se amestecase în toate apele politiceşti ale vremii.

Pentru a afla cît adevăr cuprind aceste zvonuri, Rareş l-a trimis pe fratele său vitreg, Toader Bubuiog, în cealaltă țară românească. Oamenii săi de încredere, şi printre aceştia se afla şi Mateiaş vistierul, erau trimişi peste munte ca să arate craiului Ianăş, lui Ştefan Maelat şi saşilor din marile cetăți de unde vine primejdia pentru toți.

Braşovenii nu i-au deschis porțile iscusitului venețian, iar uciderea episcopului Czibak, în urma uneltirilor şi a poruncilor lui Gritti, i-a făcut şi pe cei mai şovăitori să se ridice împotriva omului care urmărea să-i supună pe toți, Porții. Maelat şi Bubuiog i-au luat urma spre Mediaş, iar Efrem Hurul le venea degrabă în sprijin cu alte 12 000 de călăreți.

Gritti a înțeles prea tîrziu că îndrăzneala lui depăşise anumite limite. Crezuse că autoritatea sultanului era suficientă pentru a îngenunchea cu uşurință mai mulți domni şi principi, dar se înşelase amarnic. S-a închis în cetatea Mediaşului în aşteptarea ajutoarelor pe care le-a cerut paşalelor de la Dunăre, fără să ştie că oamenii trimişi pentru o asemenea treabă n-aveau să vadă apele marelui fluviu. Cînd oştile lui Maelat şi Bubuiog au început să bată zidurile Mediaşului, orăşenii, de teamă să nu le fie arsă şi prădată

cetatea, l-au silit pe veneţian să iasă şi acesta şi-a încredinţat viaţa oamenilor lui Rareş, care n-au vrut să-l primească, trimiţîndu-l lui Maelat. Acesta l-a dat pe mîna lui Chendi Frenţiu care i-a retezat capul, faptă care i-a adus dregătoria de vicevoievod al Transilvaniei. Cei doi copii ai lui Gritti au fost duşi de Hurul în Moldova, iar de acolo Rareş i-a trimis în Transilvania. Au pierit pe drum, în secuime. Unii vorbeau că uciderea lor s-a făcut la porunca domnului, alţii că la aceea a voievodului Transilvaniei. Oricine a fost, rar s-a văzut o cădere atît de năpraznică aşa cum s-a întîmplat cu casa lui Gritti. S-a întors în ţarină în numai cîteva zile unul dintre cei mai puternici oameni ai vremii.

Craiul Ianăş a trimis solie către marele vizir care se afla la Ţarigrad arătînd că vinovat de toate este „Românul", iar Rareş deplîngea, prin oamenii săi, pieirea unui asemenea om, cum fusese guvernatorul, din pricina unor răi, care se oploşiseră la curtea craiului.

Teama tuturor era însă mare. Uciderea lui Gritti era semn de răzvrătire împotriva autorităţii Porţii. De aceea, au ajuns la încheierea că numai o strînsă alianţă îi poate salva. Craiul Ferdinand, mulţumindu-se deocamdată numai cu Ungaria de Sus, a intrat şi el în această alianţă. Inima acestei alianţe erau cei trei voievozi români, iar Rareş depusese cele mai mari străduinţe pentru realizarea ei.

Ion Movilă urmărea cu pasiune aceste schimbări, începuse să-l prindă acest joc al mişcărilor politice. Înţelegea acum că cea mai grea şi mai plină de răspundere activitate pe care o poate desfăşura un om este activitatea politică. Ea cere o încordare a tuturor darurilor pe care le avea un principe, fie că le căpătase de la natură, fie că le agonisise prin învăţătură. Un principe trebuie să cunoască bine legile şi obiceiurile unei ţări, iar acestea sînt aşa de multe încît cu greu pot fi cuprinse de mintea unui singur om. El trebuie să-şi cunoască supuşii ca să-i poată utiliza în folosul său şi al ţării, iar oamenii sînt atît de diferiţi ca fire şi înţelepciune! I se cere să întrevadă cum se vor desfăşura evenimentele, or această putere de pătrundere este întîmpinată de greutăţi aproape de netrecut. Faptele sînt atît de multe şi de încîlcite şi, pe deasupra, cursul lor poate fi schimbat de întîmplări neprevăzute, încît numai o minte deosebită şi un simţ pe care puţini îl au, îl pot călăuzi în acest hăţiş.

Îi era limpede că meseria de domn era de departe cea mai grea, iar dacă cineva a izbutit s-o facă aşa cum se cuvine, numele lui a cîştigat o faimă nepieritoare, aşa cum s-a întîmplat cu Ştefan cel Mare. Stînd mai mult în prejma domnului şi bucurîndu-se de încrederea acestuia, Ion înţelegea cît de complicate erau îndatoririle unui principe şi îşi da seama că îl judecase greşit pînă atunci, numai în lumina cîtorva fapte pe care le cunoştea el. Ca oricare alt om, domnul era supus greşelilor, iar ca stăpîn avea infinit mai multe şanse de a greşi în felul în care-i judeca pe unii oa-

meni, sau în alegerea politică făcută la un moment dat. Chiar înfrîngerea de la Obertyn n-o mai punea numai pe seama domnului, aşa cum o făcuse îndată după luptă.

*

* *

O ploaie repede, în ajun, desfundase drumurile şi potecile, Dornele se umflaseră şi surpaseră totul în cale, încît ceata mare de călăreți care năzuiau dincolo de munte, peste Bîrgău, spre Năsăud, trebuia să meargă cu mare băgare de seama şi numai unul în spatele celuilalt. Ar fi fost mai nimerit, pentru că drumul era mai bun, s-o apuce spre Bistrița, dar de un an de zile intrase dihonia între transilvăneni şi bistrițeni; iarăşi nu mai vroiau să asculte de măria sa, Petru Rareş. Craiul Ianăş dovedise de data aceasta, fără să mai ascundă nimic, că nu-i place amestecul domnului de peste munți în Transilvania. Prea era mare puterea acestuia şi cu primejdie. Locuitorii din țara Lăpuşului se alipiseră, fără să ceară îngăduința nimănui, de cetatea Ciceului unde se afla pîrcălabul lui Rareş, pentru că erau de aceeaşi lege şi vorbeau aceeaşi limbă ca şi noul lor stăpîn. Tot colțul de miazănoapte şi răsărit al țării se afla acum în puterea domnului Moldovei. Dacă maramureşenii ar fi fost cuprinşi de aceeaşi nebunie, însemna că jumătate din țară ar fi intrat sub stăpînirea lui Rareş.

De aceea, craiul Ianăş l-a numit pe Ştefan Maelat voievod, ştiindu-l vrednic şi ambițios. Ca să ajungă cît mai sus, acest valah se lepădase de legea lui şi se făcuse papistaş. Craiul nu numai că i-a îngăduit, dar i-a cerut ca stăpînirea lui să se întindă asupra țării întregi. Ceea ce însemna că avea mînă liberă ca să-i lichideze pe ferdinandişti, care încă erau puternici la Sibiu şi abia aşteptau clipa potrivită pentru a se întări la Braşov, Sighişoara, Mediaş şi alte locuri, dar şi asupra secuilor care ascultau de Rareş. Cît priveşte cetățile acestuia din Transilvania, se puteau găsi, cu timpul, căi pentru a ajunge şi în stăpînirea lor.

În loc să-i fie recunoscător, deoarece domnul român îl făcuse pe Ianăş crai în Transilvania, acesta se ridica împotriva fostului său aliat. Dar Rareş nu înțelegea să piardă orice stăpînire şi influență în această țară.

Marele vistier Mateiaş, cel care conducea ceata de călăreți ce se îndrepta spre Năsăud, îi explica lui Ion Movilă, care-l însoțea, că, pentru domn, Transilvania reprezenta cheia oricărui succes în lupta împotriva puterii otomane. Cele două Valahii din afara Carpaților aveau oşteni buni şi numeroşi, dar nu se găseau nicăieri ca în Transilvania locuri tari pentru a te apăra.

— Pentru asta, era de părere Movilă, ar trebui ca toate cele trei țări să-şi dea mîna şi să-şi unească puterile.

— O treabă care întîmpină multe greutăți...

— Fiind trei domnii deosebite...

— Nu-i vorba numai de domnii, ci de alte greutăți şi mai mari. Măria sa ştie că sultanului îi e teamă de puterea celor trei țări, dacă ar fi unite, şi de aceea s-ar ridica împotriva oricui ar încerca să devină singur stăpînitor al lor. Acest lucru nu-i convine nici craiului Ferdinand.

— Din cîte înțeleg, craiul de la Viena caută prietenia domnului nostru.

— O caută, pentru că ar vrea să devină stăpîn şi el în Transilvania, dar cu ajutorul măriei sale.

— Atunci cum o să putem noi împăca dorința domnului cu năzuința craiului?

— Mai întîi că noi nu trebuie să-i arătăm solului acestuia care sînt adevăratele gînduri ale măriei sale. Sultanul, din cîte se ştie, i-a biruit pe perşi şi se-ntoarce la Țarigrad. Ochii şi poftele lui s-au şi îndreptat iarăşi spre Europa. Ceauşul care a venit la curtea domnului nostru, i-a cerut măriei sale să pornească cu 6 000 de călăreți, prin Maramureş, pentru a pune stăpînire, cu ajutorul a 3 000 de transilvăneni şi 4 000 de munteni, pe ținuturile care se întind din Dunăre şi pînă în munții care despart Lehia de împărăția neamțului. Pentru o ispravă ca asta, sultanul i-a făgăduit domnului că va stărui pe lîngă craiul Jigmont ca să-i dea Pocuția şi, pe deasupra, vor fi uitate toate cîte s-au petrecut în legătură cu Gritti.

— Făgăduieli cum nu se mai poate de ademenitoare!

— E adevărat, numai că măria sa nu se încrede în ele.

— Are temeiuri pentru asta?

— Are. Şi de nu le-ar avea, este doamna care să i le înfățişeze. Să nu uiți că această femeie are o minte deosebită, o mare ambiție, că se trage din neam de despoți, neam care s-a prăpădit în lupta cu Semiluna. Se pricepe să facă copii, ca orice muiere, dar mai mult ştie ce se petrece pe lume, cunoaşte bine faptele care s-au întîmplat nu cu multă vreme în urmă şi caută să le găsească un rost în felul în care ele s-au desfăşurat. De la ea, şi din hrisoavele pe care le are, domnul a desprins bine istoria grecilor şi cum împărăția împăratului Constantin s-a prăbuşit fiind cotropită de puterea otomană.

— Ce legătură are căderea împărăției greceşti cu cele făgăduite de sultan, domnului?

— Pentru cine priveşte lucrurile numai pe deasupra, nu are. Dar doamna Elena-Ecaterina, povestind cum au căzut toate crăiile din sudul Dunării sub stăpînirea otomană, arată ca făgăduiala de astăzi făcută de sultan nu trebuie ținută mîine, oricum nu trebuie ținută de urmaşul său, dacă nu este spre folosul împărăției lor. Un lucru este limpede din cele

spuse de doamna noastră: Turcul a jurat şi are legămînt cu Allah ca să întindă credința acestuia pe toată fața pămîntului. În ochii lui, această credință este cea mai bună, cea mai dreaptă şi cea mai folositoare omului, de aceea ea trebuie răspîndită prin orice mijloace.

— Chiar dacă cei de altă lege se împotrivesc?

— Cu atît mai mult. Omul, ființă slabă şi şovăitoare nu-şi dă seama, spun ei, care este calea cea dreaptă spre izbăvire. Este uneori, nevoie să-l faci să înțeleagă...

— Adică să-i bagi în suflet şi în minte, cu parul sau cu ascuțişul săbiei ceea ce unora li se pare că este bine...

— Cam aşa...

— Şi cine chezăşuieşte că ceea ce ei văd că e bine şi drept este cu adevărat aşa?

— Credința lor.

— Dar şi ceilalți au o credință. Şi este atît de greu să încapă pe lumea asta două credințe sau chiar mai multe?

— Se vede că-i foarte greu. Cei care au puterea năzuiesc spre mai multă putere, lăcomia creşte din lăcomie şi iată că mereu se ivesc oameni cărora nu le ajunge pămîntul şi ca să-l poată cuprinde au nevoie de un imbold, iar acest imbold este credința...

— Biată ființă umană, şi nu se gîndesc nici o clipă că fiecare în parte, cînd se întoarce în țărînă, n-are nevoie de mai mult pămînt decît cel pe care-l cuprinde umbra lui de amiază?

— Puterea este cea mai primejdioasă amăgire care cuprinde mintea omenească şi în numele ei orice crimă se schimbă în fapt de binefacere sau mîntuire.

— Şi cum îşi închipuie măria sa că poate lupta împotriva unei asemenea hidre?

— Tot prin credință. Este convingerea lui şi a doamnei că numai astfel poate fi salvată țara noastră şi creştinătatea răsăriteană. În ultima vreme zidarii, pietrarii şi zugravii noştri au mai mult de lucru aşa cum n-au avut poate niciodată. Repară, ridică din nou şi aştern pe pereții de dinafară şi pe cei dinlăuntru cele mai frumoase zugrăveli pe care le poate închipui darul şi priceperea lor. Celor veniți de la Athos li se dau bani dar şi hrană ca să poată menține, la rîndul lor, flacăra vie a credinței neamurilor aflate sub puterea islamului printre care se află şi neamul doamnei. Doamna nu osteneşte şi îndeamnă şi pe celelalte femei care se află în preajmă-i ca să brodeze aere, epitafuri şi alte lucruri de podoabă care să dea strălucirea cuvenită lăcaşului în care credința este împărtăşită oamenilor. Pe ascuns, prin monahi, se trimit bani la Liov spre ajutorarea celor de acolo.

— Nu sînt prea apăsătoare pentru o țară mică, aşa cum este Moldova, atîtea cheltuieli care-i depăşesc hotarele?

— Măria sa nădăjduieşte că şi alţii se vor ridica în apărarea credinţei.

— Leşii nu vor să ridice un deget, nemţii se ceartă şi sînt dezbinaţi tocmai din pricina credinţei, unde să găseşti sprijin într-o lume sfîşiată de propria-i neputinţă?

— Privirile domnului se-ndreaptă spre Mosc. Poate că l-ai cunoscut pe Vasca Merţalov, rusul ce se află-n slujba măriei sale. De la el a încercat să afle ce se petrece în ţara de la miazănoapte şi multe nădejdi se leagă de ea.

— Este adevărat că fără credinţă, fără o anumită credinţă, nici o putere nu poate sta în picioare. Dar credinţa nu este de-ajuns, pe lîngă ea se cere şi altceva.

— N-ai nici o grijă. Domnul se gîndeşte la toate. Sînt şi alte pîrghii pe care se sprijină puterea unui principe. Una dintre ele este dreapta cîrmuire.

— Care nu-i prea dreaptă la noi...

— Judeci lucrurile numai ca mare boier. Cunosc gîndurile şi năzuinţele voastre spre mai multă putere. În acest loc este nepotrivirea dintre îndatoririle unui domn drept şi dorinţa celor mari care urmăresc să devină mai puternici decît domnul.

— Nu crezi, domnia ta, că domnul îşi pleacă privirile prea mult asupra celor mărunţi şi nevoiaşi?

— Este adevărat, dar n-o face nedreptăţindu-i pe cei puternici. Domnul trebuie să fie neclintit în împărţirea dreptăţii, pentru că dreptatea este aceeaşi şi pentru cel bogat ca şi pentru cel sărac. Nu se cuvine unui principe să încline balanţa dreptăţii în favoarea cuiva numai pentru că este bogat, deoarece atunci nu mai este nici o dreptate.

Ion îşi da seama că Mateiaş are dreptate şi, totuşi, după părerea lui, domnul trebuie să se sprijine pe cei puternici, mila lui trebuie să se reverse mai întîi asupra acestora.

— Măria sa, spuse marele vistier, nu gîndeşte aşa şi nici nu poate s-o facă, fiind pe deplin încredinţat că cei mari şi puternici sînt o primejdie nu numai pentru scaunul domnesc, aşa cum s-a vădit cînd cu ridicarea boierilor împotriva nepotului său, Ştefăniţă voievod. Tot cei bogaţi şi puternici au pierdut împărăţia Ţarigradului. Măria sa spune că stă scris cum că nobilii greci au trădat şi au vîndut împărăţia, cu judecăţile lor nedrepte şi asuprirea creştinilor. Bogăţia înseamnă lenevie, pentru că cel bogat caută să se bucure de averea lui şi nu se mai îngrijeşte şi de alte nevoi ale ţării. Aşa şi grecii, s-au lenevit şi l-au îndepărtat pe împărat de la treburile ostăşeşti prin vrăjile şi ereziile lor. Din pricina lor, împărăţia grecească, credinţa creştină şi frumuseţea bisericilor au ajuns toate sub stăpînirea păgînului. Din trufaşi cum erau au ajuns robi din pricina netrebniciei lor. Iată de ce măria sa este împotriva celor avuţi.

— Eu nu ştiu cum a pierit împărăția grecească, dar ştiu un lucru: În țara asta a noastră, cei care au dus greul luptelor de cînd s-a pomenit ea, au fost boierii.

— Îi uiți pe răzeşi şi chiar gloatele.

— Nu-i uit, dar la orice chemare a răspuns mai întîi oastea de curteni, oastea cea mică a boierilor. Ştii şi domnia ta care-i alcătuirea noastră ostăşească, nu-i nevoie s-o înfățişez eu acum. Gloatele au mers numai atunci cînd era mare nevoie. Deci, mila domnului se cuvine să se reverse întîi asupra celor care şi-au pus capetele şi averea pentru domnie.

— Dar tot aceştia s-au ridicat, au uneltit şi vor unelti împotriva domniei.

— Eu şi domnia ta am uneltit noi ceva împotriva unuia dintre domnii noştri? Şi nu înțeleg, a continuat Ion abia stăpînindu-şi mînia, domnia ta te ridici împotriva cinului din care faci parte?

— Eu nu mă ridic împotriva nimănui, îți spuneam doar ce gîndeşte domnul. Măria sa vede că numai judecata cea dreaptă poate să mîntuiască o împărăție, sau o țară. Judecățile strîmbe ale grecilor au dus la prăbuşirea Țarigradului, în schimb puterea otomanicească creşte necontenit fiindcă Mahmed sultanul a fost un împărat înțelept şi drept, măcar că este păgîn, iar sultanul de acum, după cîte se spune, este un vrednic urmaş al aceluia. Sub stăpînirea lui a crescut şi mai mult puterea împărăției, s-a lățit în toate părțile şi sultanul însuşi se îngrijeşte ca legiuirile să fie drepte şi bune.

— Şi numai cu judecățile drepte se ține şi creşte puterea unei împărății?

— Nu numai cu ele. Măria sa ştie că puterea unui stăpîn stă şi în oştenii pe care-i are şi în vistieria lui. Judecățile să fie făcute drept şi de oamenii domnului, iar nu de boieri, aşa cum li se pare lor că trebuie făcute. Banii din judecăți să meargă în vistieria domnului ca şi celelalte venituri ale țării. Cu cît vistieria este mai bogată cu atît este mai mare puterea domnului. Avînd bani, domnul îi poate răsplăti pe oşteni pentru destoinicia şi credința lor. Căci, spune măria sa, „să-l ții pe oştean cum creşti un şoim şi întotdeauna să-i veseleşti inima şi să nu-i îngădui să fie supărat cu nimic”.

— Dacă nu greşesc, în urma celor trăite de noi toți în ultimii ani, şi în privința oştilor au loc mari prefaceri.

— La ce te gîndeşti?

— La pixidari, la puştile lor şi la felul lor de a fi. Ei nu mai sînt aşa cum erau vechii oşteni, au devenit nişte meseriaşi care se tocmesc şi merg cu cine-i plăteşte mai bine. De unde să-i luăm noi pe pixidari şi, mai ales, de unde atîția bani ca să-i tocmeşti?

— Să ştii că măria sa s-a gîndit şi la asta. El îşi pune nădejde în lupta împotriva puterii sultanului, în împărăția Moscului. Crede măria sa că țarul este în stare să ridice 20 000 de oameni cu puşti, iar o asemenea oaste este

mai tare ca una de 100 000 de oameni fără. Mai trage nădejde că şi craiul Ferdinand poate face multe în această privinţă şi rostul drumului pe care-l facem tocmai ăsta este.

Chiar dacă nu-i erau pe plac toate ce le spunea marele vistier, Ion Movilă se dumirea în legătură cu multe purtări ale domnului, al căror înţeles îi scăpaseră pînă acum. S-au oprit la Ciceu pentru odihnă dar şi pentru a lăsa pîrcălabului poruncile măriei sale. Au pornit-o după aceea spre Oradea unde au ajuns la timpul potrivit ca să-l întîlnească pe trimisul împăratului Sfîntului imperiu romano-germanic, Carol al V-lea. Era pentru prima dată cînd Ion făcea parte dintr-o solie. Şi nu era o solie obişnuită. Mateiaş împlinise de mai multe ori asemenea misiuni, dar cea de acum presupunea taină şi credinţă mai mult ca oricînd. Măria sa dorea să afle care sînt gîndurile craiului Ferdinand în legătură cu lupta împotriva Semilunei ce putere are şi cît se poate sprijini pe fratele său, împăratul Carol al V-lea.

— Ca să pornească împotriva Porţii, domnul îi ceruse craiului prin Petre Gerendi să-i dea 5 000 de oameni ca să pună stăpînire temeinică pe cetăţile Bistriţa şi Braşov. Domnul nu-şi mărturisise faţă de nimeni adevăratele sale gînduri, dar Mateiaş ştia că ceea ce dorea măria sa ar fi fost stăpînirea asupra Transilvaniei, firește, în numele craiului. De altfel, domnul se arătase gata să recunoască suzeranitatea craiului şi să fie socotit principe al împărăţiei. Stăpîn peste cea mai mare parte a Transilvaniei, el ar fi avut o putere şi mai mare decît cea pe care o avea acum şi cum ţara lui se afla departe de inima împărăţiei, era limpede că libertatea lui nu ar fi fost ştirbită cu nimic. Principii nemţi care se aflau înlăuntrul împărăţiei îndrăzneau să se ridice împotriva împăratului, ceea ce însemna că puterea acestuia nu era chiar atît de mare şi nicidecum apăsătoare nici măcar în Germania. Cu atît mai mult împăratul n-ar fi avut cum să-l facă pe domnul Moldovei să-i fie supus, decît în măsura în care acesta îl recunoştea, atunci cînd vroia, suzeranitatea. În schimbul acesteia, împăratul s-ar fi simţit îndatorat să-l sprijine pe principele său împotriva oricărui duşman.

Solul împăratului, episcopul Lund, era un om subţire la trup, înalt, cu faţa puţin ascuţită. Avea ochi sfredelitori şi din felul cum îşi alegea vorbele, se vedea că este stăpînul unei mari înţelepciuni.

Ion a fost nelipsit de la întîlnirile dintre episcop şi Mateiaş. Preasfinţia sa a arătat mare interes pentru Moldova şi domnul acesteia, dorind să afle cît mai multe lucruri. Vroia să ştie care este puterea domnului asupra supuşilor şi a fost mulţumit cînd i s-a spus că puterea domnului nu este mărginită de nimeni. Mateiaş vistierul i-a arătat apoi că oastea ţării este foarte numeroasă şi oamenii sînt viteji din fire, lucru pe care episcopul îl ştia şi din altă parte. Ţara Moldovei era îmbelşugată şi în pămîntul şi pe pămîntul acesteia se aflau tot felul de bogăţii. Aşezarea ţării era potrivită pentru a porni de aici, pe drumul cel mai scurt, împotriva Ţarigradului.

Domnul nu avea nevoie de bani. Era un lucru bun, deoarece, se înțelegea din spusele preasfinției sale, banii se găseau greu, foarte greu. Măria sa avea nevoie de cîteva mii de oameni: cinci, chiar şi patru dar să fie oşteni cu puşti. Episcopul îl asigura pe marele vistier că dorința cea mai fierbinte şi grija statornică a împăratului era aceea de a scăpa creştinătatea de primejdia păgînă şi de a instaura pe cuprinsul ei dreapta credință.

Marele vistier a lăudat în cuvinte adeseori foarte frumoase această năzuință a preaînălțatului împărat şi era convins că domnul său va primi cu mare bucurie o asemenea veste.

Au fost descusute toate legăturile dintre țările Europei şi marele vistier a dovedit o cunoaştere exactă a acestora şi o mare pătrundere a treburilor politiceşti. Şi atunci cînd i s-a părut că este momentul potrivit, a adus iarăşi vorba de acele mii de pixidari de care ar fi avut nevoie domnul său pentru a apăra cu succes creştinătatea.

Episcopul l-a încredințat că-i va prezenta împăratului această dorință a domnului. Numai că vroia să ştie ce planuri avea măria sa în legătură cu duşmanul care-i amenința deopotrivă pe toți şi mai ales stăpînirile împăratului din Mediterana: Italia şi Spania.

Mateiaş i-a arătat episcopului că domnul său făgăduieşte şi poate să vină în ajutorul împăratului cu 40 000 de moldoveni, cu 20 000 de transilvăneni şi 25 000 de munteni. Cu cei 15 000 de oameni pe care i-ar trimite craiul Ferdinand, s-ar putea merge chiar şi asupra Țarigradului.

Preasfinția sa a căzut pe gînduri şi, după cîteva clipe de chibzuință, l-a întrebat pe Mateiaş în ce calitate poate domnul său să ridice pe oştenii care nu erau din Moldova.

— Ca principe creştin care recunoaşte puterea fără margini a împăratului, a răspuns pe loc marele vistier.

S-au despărțit cu făgăduiala că fiecare va înfățişa stăpînului său cele discutate şi cu nădejdea că în cele din urmă, creştinătatea, măcinată dinlăuntru de eretici şi amenințată din afară de o putere care creştea mereu, năzuind să cuprindă toată lumea, îşi va găsi unitatea de credință ca să poată înfrunta orice primejdie.

Scriindu-i împăratului, episcopul nota, referindu-se la marele vistier: „Am încheiat cu omul acesta mare prietenie şi am hotărît să ne scriem unul altuia. În adevăr, e un om foarte modest, foarte bun şi, pe lîngă aceasta, foarte prudent şi destul de cumpănit în afacerile sale, aşa cum n-aş putea găsi altul în acest regat".

În timp ce călărea în drum spre casă, marele vistier s-a întors la un moment dat către Ion şi i-a spus, zîmbind:

— Ai văzut cîtă grijă purta episcopul, Transilvaniei?

XX

Din prima solie la care a luat parte, Ion a înțeles că nu numai credința îi împinge pe anumiți principi ca să pornească împotriva Turcului. Deşi față bisericească, episcopul de Lund avea în vedere, în primul rînd, soarta Transilvaniei pe care o dorea craiul din Viena pentru sine.

Cu nici unul dintre boierii cu care a discutat nu s-a putut lămuri încăpățînarea domnului de a cîştiga cu orice preț Pocuția. Sultanul începuse pregătiri de război şi nu era de mirare să pornească cu toată urdia împotriva Moldovei. Craiul Ferdinand se străduia să facă pace între Jicmont şi Rareş, iar ultimul primea propunerile craiului cu condiția să i se dea Pocuția. Nici o amenințare nu l-a putut clinti din această hotărîre. Uneori, gîndea Ion, oamenii aleargă în întimpinarea propriei lor pierzanii.

Cînd solii craiului Ferdinand i-au arătat că Jicmont mai degrabă va ridica 70 000 de oameni ca să zdrobească Moldova decît să cedeze o provincie din regat, măria sa a rîs şi l-a întrebat pe marele vistier:

— Mateiaş, cîți galbeni încap într-o oală?

— O mie, măria ta.

— Cînd o avea craiul Jicmont şaptezeci de oale cu bani, a grăit domnul solilor nemți, atunci va avea şi şaptezeci de mii de oşteni. Şi nu mă tem de puterea craiului, pentru că de va da Dumnezeu să fiu înfrînt, aceasta se va întîmpla fiindcă m-am luptat cu un crai puternic şi mare, iar de voi cîştiga eu, cu atît mai mare va fi ruşinea măriei sale pentru că a fost bătut de domnul unei țări mici, cum este țara mea.

*

* *

În luna lui aprilie 1537, oastea de curteni trecu în Lehia şi jefui nestingherită ținuturile de margine. Ion îşi da seama că în inima lui n-a mai rămas nici o umbră din drojdia răzbunării care-l stăpînise o vreme după moartea Cîrstinei. Dacă i s-ar fi ivit atunci un prilej ca să pătrundă în țara vecină, ar fi fost în stare să pîrjolească totul, deoarece în ochii săi Lehia

toată nu făcea cît o dragoste. Ura şi pasiunile lui s-au tocit însă cu timpul. N-o uitase şi nici n-avea cum s-o uite, clipele petrecute cu ea şi ceea ce-i dăruise nu se mai puteau întîlni şi căpăta de aiurea. Se dusese o parte din el ce nu se mai putea împlini. Visînd-o, se trezea uneori şi cînd îşi dădea seama că nu se mai pot întoarce unele lucruri simțea cum îl zdrobeşte neputința şi durerea. Dar ființa noastră netrebnică are putința de a trece peste orice încercare, chiar dacă toată viața o vei purta în suflet ca pe o povară care nu-ți va mai îngădui niciodată să fii fericit pe deplin. Acum nu mai vroia moarte pentru moarte, îşi făcea datoria mergînd acolo unde-l trimitea domnul său.

Încercările de împăcare n-au avut succes şi în luna noiembrie a aceluiaşi an, cîteva mii de leşi prădau o parte din Țara de Sus. Drept răspuns la începutul lunii ianuarie, din anul următor, oastea domnească trecea iarăşi hotarul. Au hălăduit ai noştri pe unde au vrut, fără nici o sminteală şi cînd se întorceau spre casele lor, la sfîrşitul lunii, înainte ca oastea să fie slobozită, venea vestea că leşii, gătindu-se de război, le-au luat urma şi se apropiau de apa Siretului. La 1 februarie, chiar pe malul Siretului, cele două oşti se aflau față-n față. Ai noştri au atacat cu atîta vitejie şi aşa i-au strîns pe leşi, încît la două ceasuri de cînd începuse lupta, acestora nu le mai era gîndul la arme, ci la fugă. Şi dînd în Siret, mulți s-au înecat, mulți au fost tăiați şi împunşi, încît au pierit mai mult de două mii într-acel război, fără a mai pune la socoteală pe cei robiți sau răniți. Au pierit atunci şleahtici de seamă ca Venghischii, Pileţchii, iar pe Vlodec l-au prins viu ca şi pe mult alții mai puțin cunoscuți.

*

* *

Odată cu venirea primăverii, iscoadele îl informau pe domn că pe cîmpia Adrianopolului se strînge o mare oaste şi din cele culese de ei ar reieşi că sultanul va porni cu toata puterea asupra Moldovei.

Din stepele răsăritului veneau veşti că tătarii de la Crîm sînt în fierbere. Ion era copleşit de cîte treburi i le arunca pe umeri domnul sau marele vistier. Trebuia aduse arme, silitră şi sîrmă pentru zale din Transilvania. Se purtau solii cu toți vecinii pentru a-i convinge să trimită ajutoare grabnice. Primejdia se ridica amenințătoare din toate hotarele. După luptele din iarnă, craiul Jicmont ceruse adunări şleahticilor să voteze ridicarea unei mari oşti. Craiul dorea să încheie pentru totdeauna socotelile cu acest duşman care-i sta ca un spin în coastă. Odată cu veştile, unele mai rele ca altele, creştea şi îngrijorarea oamenilor.

Ion îi asculta pe unii, încerca să-i îmbărbăteze pe cei mai slabi, să le arate că domnul nu este singur cum s-ar crede, deoarece cei doi crai, Ianăş şi Ferdinand, căzuseră la învoială şi se împăcaseră, teama de Turc fiind mai mare decît lăcomia lor. Îi era la îndemînă să stea de taină cu boiernaşii sau chiar cu oamenii de rînd, pentru că aceştia spuneau deschis ce aveau pe inimă, fără sfială, în nădejdea că o mîntuire pentru țară tot se va afla.

Mult mai neplăcut era schimbul de vorbe cu unii mari dregători, Marele logofăt Toader, marele vornic Hurul erau oameni credincioşi față de domn şi nu se temeau de nimic. De va fi să piară pentru moşie aveau s-o facă fără să crîcnească. Nici nu puneau în cumpănă faptele domnului. Mai erau şi alții ca ei, dar printre cei mari se aflau şi unii a căror credință era şovăitoare. Nu o spuneau deschis, se fereau de cei pe care-i ştiau cu credință statornică față de domn, dar Ion înțelegea că ei începuseră să urzească ceva împotriva domnului. Hîra chelariul şi Ion Moțoc, pe care domnul îl făcuse sluger, începuseră să descurce nişte fire. Ion se bucurase de faptul că prietenul său din tinerețe se afla acum în preajma domnului şi se puteau vedea în voie. Anii nu-i îndepărtaseră.

Gîndurile lor de bărbați aflați în floarea vîrstei, îi apropia pentru că se potriveau în judecata faptelor, rareori deosebindu-se în ceva. De la Moțoc aflase Ion că Mihul, hatmanul şi portarul Sucevei, pe care domnul îl ridicase din țărînă la cele mai de seamă dregătorii, şovăia ca şi Trotuşan, aflat în sfatul domnesc în loc să-l fi scurtat gîdea de cîte ticăloşii făptuise.

Ca şi ei erau Crasnăş, şi Ion s-a întristat cînd a aflat că şi Gliga, feciorul portarului Arbure, gîndeşte în acelaşi chip.

— Aceşti boieri, îi spunea Moțoc, cred că domnul este de vină pentru tot ce se-ntîmplă. L-a stîrnit pe sultan împotrivă-i în mai multe rînduri, s-a ridicat împotriva craiului Jicmont, acum stă rău şi cu craiul Ianăş. Țara este înconjurată numai de duşmani şi toate aceste necazuri care or să se abată asupra capetelor noastre i se datorează numai domnului.

— Nu le este frică să cîrtească, înseamnă că uneltirile mers departe.

— Nu ştiu dacă este adevărat şi nu avem nici o dovadă ca să-i poată trage cineva la răspundere.

*

* *

Trădarea dospea chiar lîngă scaunul domnesc. După Ion, o asemenea încheiere era firească. În loc să se-ncreadă în cei mai de seamă oameni ai țării, domnul crezuse că-şi poate afla slugi credincioase între oamenii de neam prost, iar acum culegea ce a semănat. Ca să-i pedepsească pe cei

bănuiți fără a avea dovezile hicleniei ar fi fost primejdios în asemenea împrejurări. Era părerea marelui vistier şi Ion credea şi el că puterea domnului sta acum în credința marilor boieri.

Primejdia răsărea şi creştea de pretutindeni, şi din afară şi dinlăuntru. Cercul nenorocirilor ce aveau să se abată asupra țării se strîngea din zi în zi şi din ce în ce mai amenințător.

Lui Ion nu-i păsa de propria lui viață şi, la fel cu el, gîndeau mulți. Soarta fiecăruia era hotărîtă de mai înainte. De va fi să moară acum, el nu se putea împotrivi. Dar nu de soarta lui îi era grijă. Ceea ce-l frămîntă pe el şi pe alții era ce-o să se întîmple cu țara. În fața atîtor duşmani va reuşi să scape fără a fi supusă de sultan sau sfîşiată şi împărțită între craiul Jicmont şi Sultan? Va mai rămîne aici o domnie de-sine-stătătoare, cu sfat boieresc, cu oaste şi întreaga ei alcătuire de pînă acum, sau pămînturile vor fi luate şi împărțite timarioților de oamenii lui Suliman?

În asemenea împrejurări era de dorit ca toți să stea cu credință alături de domn, să încerce prin jertfa lor să salveze ce se mai putea salva. Domnul nu prea punea temei pe făgăduielile făcute de vecinii săi. Aflase de înțelegerea tăinuită dintre craiul Ianăş şi Sultan. Ianăş trebuia să facă în aşa fel încît să-i închidă domnului toate trecerile spre Transilvania, iar de va încerca să fugă într-acolo, să-l prindă şi să i-l trimită viu la Țarigrad. O nădejde îşi punea domnul în Jeronim Laschi, şleahticul cel mare, cel ce izbutise cu zece ani mai înainte să obțină coroana lui Ianăş de la sultan. Acum Laschi trecuse de partea lui Ferdinand şi aduna oaste ca să-i vină lui Rareş într-ajutor. Trimisese vorbă ca domnul să se tragă cu oastea spre munte, dacă nu se putea împotrivi sultanului şi să treacă spre Maramureş, pe unde avea să-l întimpine el cu întărituri. Era un sfat bun şi se părea că va fi un aliat de nădejde, spre deosebire de cei doi crai, Ianăş şi Ferdinand. Aceştia îl sfătuiau pe Rareş să se retragă în Transilvania, la nevoie şi aici fiind locuri tari, putea rezista pînă se adunau oşti îndestul ca să-şi recapete țara.

Domnul ştia însă că nu poate avea încredere în Ianăş, iar pe deasupra, supuşii săi erau învățați să lupte pentru moşia lor, în locurile cunoscute de ei. Nu erau mercenari pe care să-i poți plimba prin lume după voința stăpînului care-i plătea.

Cele cîteva mii de puşcaşi ceruți lui Ferdinand se îndreptau spre Buda, nu spre Moldova. Țara se afla, ca niciodată în trecutul său, singură, fără nici un sprijin de nicăieri.

Veştile cele mai îngrijorătoare veneau din sudul Dunării. La Țarigrad, în mare taină, era proclamat „Războiul sfînt" pentru Moldova şi, pentru a opta oară de cînd se urcase pe tronul împărăției, sultanul Suliman lua conducerea marii urdii care se adunase la Adrianopol. La 8 iulie sultanul părăsea capitala, iar la 25 urdia se punea în mişcare. Drumul pe care por-

neau achingiii, spahiii, arzapii şi ienicerii arăta limpede că ţelul acestei mari mişcări de oameni era Moldova. În cîteva zile, această uriaşă armată ajungea în sudul Dobrogei.

Aflînd care este hotărîrea sultanului, Rareş a ţinut sfat în tabăra de la Roman, unde se afla strînsă oastea cea mică.

S-a hotărît să fie trimis sol în tabăra turcească, cu daruri pentru sultan şi rugămintea ca să nu atace Moldova.

La 8 august, solul ajungea la Provadia unde-şi aşezase tabăra oastea otomană. Sultanul l-a primit într-un cort alb cu un fel de încrengături de culoare verde şi ciucuri de aur, aşezat pe perne din mătăsuri cusute cu sîrmă de aur şi argint, iar pe jos şi pe laturi erau numai covoare persieneşti şi din Anadol, lucrate în culori care-ţi luau ochii. Nici nu a clipit cînd i s-au pus darurile la picioare. Semn rău, vădit îndată cînd a pus să-i tălmăcească solului că odată pornită, urdia nu se mai poate întoarce decît cu o singură condiţie: necredinciosul de Karabogdan să vină el însuşi şi să se închine la picioarele milostivirii prea înalte.

A poruncit apoi ca împreună cu solul Karabogdanului sa plece şi Sinan Celebi, un român renegat, ca să întărească el, cu gura lui, porunca sultanului. După ce i-a înfăţişat lui Rareş care este voinţa padişahului, acesta a ţinut iarăşi sfat cu boierii de frunte. Le-a arătat ce vrea Turcul şi le-a cerut să-şi arate gîndul şi judecata.

S-a ridicat mai întîi marele vornic Efrem Hurul, şi în puţine cuvinte a mărturisit că judecata lui este aceea a domnului, ce va hotărî măria sa că este bine, el se va supune fără crîcnire acelei hotîrîri. Hîra chelariul. s-a alăturat celor spuse de Efrem Hurul, la fel a făcut Danciu, fratele acestuia şi Colun stolnic.

S-a ridicat şi Mihul, şi nu putea să nu-şi rostească părerea unul dintre cei mai de seamă dregători ai ţării.

— Eu, măria ta, a grăit cu glas stăpînit portarul Sucevei, socotesc că trebuie arătată multă chibzuire şi cumpătare în clipele de faţă. Solul nostru şi Sinan Celebi au vorbit de mulţimea nesfîrşită a oştilor sultanului. N-or fi ele cît valurile mării sau cît stelele de pe cer, cum zice turcul, dar din cele aflate de noi, Suliman are sub mîna lui două sute de mii de oameni şi două sute cincizeci de tunuri. Mai sînt şi tătarii care-i vin în ajutor, iar noi, doamne, sîntem puţini şi nu ne putem bizui nici pe ajutorul altora. Mă voi supune hotărîrii măriei tale, dar cred că, ceea ce trebuie să facem îndată este, să ne plecăm în faţa acestei puteri, să îndepărtăm prin supunerea noastră nenorocirile ce se pot abate asupra caselor noastre şi a familiilor noastre. Închinîndu-ne acum, cît ţara este întreagă, o putem păstra neatinsă, pe cînd altfel, de vom fi înfrînţi, nici unul dintre noi nu se va mai bucura de bunurile pe care le-a agonisit, pentru că sultanul este hotărît

să-şi aşeze oamenii lui aici şi în locul clopotelor se va auzi glasul hogei, iar bisericile şi mănăstirile noastre vor fi prefăcute în meceturi.

— Mihule, şi dacă mergînd în tabăra sultanului or să-mi arunce juvățul de gît?

— Măria ta, Sinan Celebi a vorbit numai de închinare!

— Şi-l crezi pe frumosul de Sinan?

— El a venit din porunca sultanului ca să ne aducă hotărîrea acestuia, şi nu văd de ce sultanul nu şi-ar cinsti cuvîntul.

— Mai sînt şi alți boieri care cred că este bine să facem aşa cum spune hatmanul şi pîrcălabul Sucevei?

— Măria ta, a cuvîntat Ion, comisul, mulți dintre boieri cred că este în folosul țării şi al nostru ca să ne supunem. Sîntem împresurați de duşmani şi niciodată n-a pornit împotriva noastră o putere aşa de mare ca cea de acum.

— Ceea ce gîndiți voi, i-a luat domnul vorba comisului, este o părere greşită şi o nădejde deşartă. Puneți mai presus de toate mărirea şi avuția voastră. Unii doresc ca-n linişte să se bucure de averea pe care au agonisit-o, fără să se gîndească atît cît trebuie ca să înțeleagă un lucru şi anume că mărirea şi avuția nu se pot cîştiga şi nici nu pot fi păstrate prin lene şi nepăsare. Ne plecăm grumazul acum şi s-ar putea ca să fim lăsați în pace. Dar nu vă întrebați pentru cît timp şi în ce condiții? Credeți că iertarea sultanului va veni pe degeaba? Dacă ar avea nevoie numai de capul meu, atunci aş primi îndemnul sultanului. Sînt încredințat însă că el va arunca după aceea noi dări pe seama tării. Ar primi tara cu bucurie aceste dări?

— Măria ta, a grăit Mihul, bani se mai pot scoate, birul este mic şi poate spori, din pricina asta nu trebuie să ne punem cu toții capetele.

— Ai întrebat, Mihule, țara dacă vrea să primească aceste dări? Țara se strînge acum şi-i putem întreba pe toți cei care dau bir dacă sînt de aceeaşi părere cu tine.

— Măria ta, oamenii de rînd, prostimea de aia este lăsată de Dumnezeu ca să muncească şi să dea cele cuvenite stăpînului, dar nu să stea la sfat cu el.

— Nu este vorba de sfat, Mihule, ci de avuția țîrii care se va scurge în vistierii străine ca să ajute la mărirea şi creşterea puterii altora. Ştiu că nu va fi uşor. Cunosc bine primejdia ce ne pîndeşte, cît este de puternic duşmanul, dar cunosc şi tăria acestei țări. Nu trebuie să ne vindem țara cu gîndul că vom scăpa noi, căci ne vindem pe noi şi dreptul de a ne bucura nestînjeniți de ceea ce ne-a hărăzit dumnezeu şi norocul nostru. Nu trebuie să ne înspăimînte nici mulțimea ce vine împotrivă-ne; ea poate fi spulberată în cele patru vînturi dacă vrea Dumnezeu. Avem oaste numeroasă şi oamenii noştri nu sînt făcuți să tremure în fața vreunei primejdii. Codrii, dealurile, apele şi munții sînt alături de noi şi împotriva duşmanului. Nu şovăiți

gîndind numai la binele vostru, puneți mîna pe sabie şi folosiți-o în aşa fel încît să se mire şi dumnezeul războiului şi de la vitejia voastră să ia pildă vîntul şi focul trecător. Cît mă priveşte, mă leg în fața tuturor să nu precupețesc nici sînge, nici avere pentru a ieşi biruitor din această încercare. Să cerem sultanului să ne deie pace, iar de nu va vroi, atunci să-l întîmpinăm cum se cuvine. Trebuie să ne batem şi la nevoie să ne dăm viața pentru libertatea de a face ceea ce dorim şi năzuim în țara noastră. Ca sclavi ai altora, nu mai poate fi vorba de viață. Numai dobitocul din noi va vieți atunci şi numai pentru nevoile sale, iar sufletul şi credința noastră vor fi înmormîntate odată cu ticăloşia şi slăbiciunea de care am dat dovadă o singură dată.

Inima domnului era mare, iar măreția lui se putea măsura acum, în mijlocul atîtor primejdii. Cea mai mare parte a boierilor s-au ridicat şi au strigat din adîncul sufletului lor că sînt alături de domnul lor, dar nu i-a fost greu lui Ion şi prietenilor săi, care erau hotărîți să se bată pînă la ultima picătură de sînge, să observe că sînt printre ei mulți care nu mai au nici o încredere, ei bănuiți de trădare nu s-au sfiit să-şi arate pe față nemulțumirea, dar, fie că domnul s-a prefăcut că nu-i vede, fie că boierii credincioşi au socotit că este mai bine să tacă pentru a nu stîrni zîzania între supuşii domnului, s-a hotărît să se trimită sultanului răspunsul dorit de Rareş.

De Sîntămăria mare, la Roman, se aflau patruzeci de mii de oameni, luptători pe a căror pricepere şi vitejie se putea încrede. Se mai puteau strînge încă vreo cîteva mii de oameni în Țara de Sus. Ion simțea încordarea tuturor: aşteptau veşti, iar acestea nu încetau să vină şi toate erau rele. După felul cum erau privite, tabăra se putea împărți în doua: o parte dintre boierii cei mari, ca şi alții mai mărunți se frămîntau de grija zilei de mîine. Se gîndeau la familiile lor dar şi la averile lăsate în urmă. Erau chinuiți de multe gînduri. Nu ştiau dacă este bine ca femeile şi copiii lor să rămînă în țară sau să ia calea pribegiei cu ce avere putea fi purtata pe spatele dobitoacelor. Domnul le ceruse celor bogați să-şi trimită familiile în locurile tari din apropierea muntelui, dar aceste locuri nu li se mai păreau în siguranță şi se gîndeau acum că era mult mai bine să repeadă slugi care să le îndrume dincolo de hotar. Cealaltă parte, şi era cea mai mare, rămînea aproape liniştită. Erau răzeşii şi vecinii, aceştia din urmă trăind şi muncind pe moşiile domneşti, boiereşti sau mănăstireşti. Cei dinspre munte nu se temeau de nimeni şi de nimic. Cei din Țara de Jos sau din locurile pe unde năvăleau tătarii îşi puneau nădejdea în Cel de Sus şi în norocul fiecăruia. Cine trebuia să piară va trece dincolo oricum, cine va trăi n-are decît să se bucure, dacă unii dintre ei aveau de ce. Erau şi oameni mai tari la suflet. Nu se pierdeau cu firea decît cu multă greutate. O înțelepciune înnăscută îi făcea să primească răul şi binele cu egală îngăduință.

Nu se închegase bine tabăra de la Roman şi călăreţii trimişi de pîrcălabii de la Hotin aduceau vestea că leşii încep să treacă hotarul. Sub conducerea hatmanului Tarnowschi se adunaseră douăzeci de mii de oameni, şleahtici şi lefegii. În tabăra acestuia, se aflau tunuri mari pentru zidurile cetăților.

— Craiul, a rostit Rareş la aflarea acestei veşti, încearcă să răzbune tot răul pe care i l-am făcut. Nu se gîndeşte că nu din pricina noastră s-a pornit zîzania şi nici nu doreşte să priceapă că răul pe care ni-l face acum se va întoarce împotriva coroanei sale, dacă nu acum, în orice caz nu peste multă vreme.

Craiul, de fapt, nutrea gîndul unei revanşe pentru cele petrecute în 1497, dar dorea şi doborîrea unui domn oare nu-l cinstise cum s-ar fi cuvenit ca rigă al unei mari crăii, ba, dimpotrivă, căşunase regatului său numai necazuri. De aceea, hotărîse ca această campanie să se desfăşoare într-alt chip decît cea din 1497. Atunci unele căpetenii sfătuiseră pe Olbricht să cucerească mai întîi Hotinul, pentru a pune temeinic piciorul în Moldova şi abia după aceea să înceapă cucerirea țării. În afara acestei raţiuni, sultanul îi propusese regelui acea cetate dacă-i va închide drumurile domnului spre Polonia şi-l va trimite prins la Poarta sa.

Domnul a hotărît ca spătarul Drăgşan să coboare cu o mie de oameni spre Dunăre ca să privegheze mişcările pe care le face oastea otomană, să-i întîrzie trecerea fluviului şi să-i urmărească drumul făcut pe pămîntul țării. Toate acestea trebuiau aduse la cunoştința domnului zi cu zi.

Cînd Mihul, Trotuşan şi soții lor au aflat că leşii atacă Moldova, au ținut sfat de taină şi au hotărît să trimită grabnic om cu scrisori în tabăra sultanului. Ei închinau țara Moldovei care nu era vinovată cu nimic față de Poarta fericiri, numai Rareş cu firea şi semeția lui fiind sămînța tuturor relelor. De aceea, cereau îndurare padişahului, să-i ierte pe ei şi țara lor, ca unor drepți şi credincioşi supuşi şi pentru ca prea înaltul stăpîn să fie încredințat de devotamentul lor, iată că ei i se aruncau la picioare şi-l rugau să vină cu putere pentru a-i scăpa de tiran. Şi cînd oştile neînvinse ale islamului vor trece Dunărea, ei îi vor ieşi în întîmpinare ca să cerşească pacea şi liniştea de la înaltul prag al fericirii.

Hîra chelariul cumpărase pe o slugă a Mihului şi cînd acesta i-a dezvăluit cele puse la cale de acei boieri care-l hicleneau pe domn, Hîra l-a vestit pe domn. Strădaniile de a-l prinde pe cel care ducea scrisoarea boierilor trădători în tabăra sultanului, s-au dovedit zadarnice. Chemați în fața domnului, Mihul, Trotuşan, Cozma, al doilea logofăt, Crăsnaş, vistierul, Pătraşcu, ginerele Mihului şi Găneascu n-au recunoscut nimic. Domnul i-a pus totuşi la popreală, în cetatea Romanului, urmînd ca după încheierea luptelor să se culeagă dovezi, să fie aduşi martori şi să-i judece după faptele lor.

Rareş pornea cu toată oastea spre miazănoapte şi la 28 august îşi aşeza tabăra nu departe de aceea a leahului. Steaguri de călăreți erau trimise să taie drumurile pe care ar fi putut veni hrană şi întăriri lui Tarnowschi din regat. Cetele care s-ar fi despărțit de tabără în căutarea hranei, trebuiau distruse. Zidurile cetății rezistaseră timp de zece zile, puteau să țină încă.

În seara în care ajungea în apropierea Hotinului venea omul lui Drăgşan care aducea la cunoştință domnului că urdia otomană a început să treacă Dunărea cu două zile mai înainte. Acum era absolut necesar ca să se Încheie o înțelegere cu leahul. Solii lui Ferdinand şi ai lui Ianăş craiul se aflau de mai multe zile la curtea lui Jicmont. Cei doi crai îi cereau, în numele creştinătății, să nu fie el unealta care va transforma această țară românească în provincie turcească. Nemeşii unguri, cei mai de seamă din cîți se aflau în vremea aceea, i-au scris şi ei lui Jicmont rugîndu-l sa-l lase pe Rareş în scaun, pentru că era de preferat un domn ca el într-o tară liberă, stăpînirii turceşti în hotarul Transilvaniei şi al Poloniei.

Ca să nu apară în fața creştinătății ca om al sultanului, dar temîndu-se ca prin strădania lui să-i aducă pe turci în hotarul regatului, ceea ce ar fi însemnai o mare primejdie, craiul Jicmont a acceptat propunerea celor doi crai cu condiția ca domnul român să renunțe pentru totdeauna la Pocuția, urmînd ca celelalte chestiuni să fie tratate după aceea. Solii celor doi crai i-au adus domnului aceste propuneri şi Rareş le-a primit.

Încheierea păcii cu craiul i-a bucurat pe toți, în cercul de fier care înconjura Moldova apăruse o spărtură şi odată cu ea mijeau nădejdi. Ion călărea cu Moțoc în fruntea unor cete care supravegheau tabăra leşească cînd au aflat această mare bucurie. Numai Moțoc s-a pomenit întrebînd depărtările în care se pierdeau privirile:

— De ce n-a făcut vodă una ca asta cu opt ani mai devreme? Cîți voinici ar fi fost acum în jurul domnului şi tunurile şi banii aruncați fără nici un folos.

— Nici o părere de rău şi nici o dreaptă judecată nu mai poate întoarce din drum greşelile făcute, i-a răspuns Movilă. Vorba e, ce facem de-acum încolo?

Ajunşi în tabără, Mateiaş îi destăinuia lui Movilă că domnul a cerut craiului Jicmont să-i dea, dacă nu toată oastea din fața Hotinului, măcar o parte din pixidari, pe cheltuiala lui, sau cîteva roate de catafracti. Ion a rămas năuc. Numai la una ca asta nu se aşteptase. Era el nebun sau domnul său trăieşte într-o altă lume? Mateiaş a zîmbit. Era greu de risipit o asemenea nedumerire, deoarece gîndirea politică a lui Rareş era structurată cu totul altfel decît a unuia mai puțin obişnuit cu o activitate atît de subtilă. Rareş punea pe primul plan credința şi primejdia comună care îi amenința. În fața acesteia trebuiau să cadă toate prejudecățile şi să acționeze solidar,

lăsînd pe plan secundar orice alt considerent. Ion se străduia să priceapă un asemenea sistem, dar gîndirea lui pornea de la cele mai fireşti sentimente pe care le poate trăi un om obişnuit, încît cu greu ar fi acceptat schimbările atît de bruşte ale domnului.

— Cu o parte din oastea leşească, îl lămurea Mateiaş, domnul este sigur că poate cîştiga o mare biruinţă asupra sultanului spre lauda şi faima lui şi a craiului şi mai cu seamă spre uimirea şi recunoştinţa întregii creştinătăţi.

Un principe care visează, gîndeşte Ion, e adevărat că visează lucruri mari care s-ar putea realiza dacă toate s-ar desfăşura după voinţa şi gîndurile sale, numai că lumea asta este mult mai încîlcit alcătuită şi scripeţii pe care se mişcă ea sînt mai numeroşi şi greu de ghicit în tainica lor mişcare.

Pînă una alta, fumurile se aprind iarăşi pe culmi, venind de la hotarul din răsărit spre soare-apune. De douăzeci de ani n-au cutezat hoardele să ne calce pămîntul, şi iată-i pe tătari răspîndind groaza şi jalea pînă în Ţara de Sus. Fără pic de zăbavă cele patruzeci de mii de călăreţi coboară spre apa Prutului şi, urmînd lunca rîului, o apucă spre miazăzi. Olăcarii repeziţi de spătarul Drăgşan arată că marea urdie turcească a trecut apa Prutului la Fălciu. Cîteva mii de ţărani sînt trimişi spre Botoşani, sub poruncile lui Toader Bubuiog, fratele domnului, ca să aleagă loc potrivit pentru a-l întîmpina pe sultan.

În apropiere de Ştefăneşti străjile trimise înainte îi zăresc pe tătari cum zoresc să treacă Prutul. Nu este vorba de o oaste numeroasă, ci de o trîmbă care s-a desprins de hoardă şi a pornit ca mînată de dorinţa unor mărzaci de a agonisi pradă cît mai bogată, să prade cît mai adînc înlăuntrul ţării, acolo unde nimeni nu se aştepta să le vadă ciuful împletit din creştetul capului, sau căciulile în formă de ceaun ascuţit, tivite cu blană de jder, de vidră sau alte animale, după putinţa şi bogăţia fiecăruia.

Era pentru prima dată cînd Ion îi înfrunta pe temuţii călăreţi ai stepei. A fost însă o treabă uşoară pentru ai noştri: i-au acoperit din toate părţile, şi după ce au frămîntat pe loc pămîntul, năzuind să facă o spărtură pentru a leşi la larg, tătarii au trebuit să se închine, puţini dintre ei, cîţi au reuşit să scape, cerşind iertare în faţa domnului.

După această izbîndă de la începutul lunii septembrie, domnul s-a tras cu întreaga oaste în sus, spre Drăgşani, unde Bubuiog lucra şi la lumina făcliilor pentru alcătuirea unor întărituri menite să stăvilească înaintarea urdiei sultanului.

Cînd s-au fost izvodit toate relele asupra ţării în vara acelui an, domnul a hotărît ca familia lui să se ducă şi sa se închidă în cetatea Sucevei, pînă ce aveau să se limpezească într-un fel lucrurile. Scăpat de leşi şi aflîndu-se în faţa puhoiului de oaste otoman şi tătar, Rareş s-a gîndit că este mai bine pentru soaţa şi fiii săi să se închidă într-un loc mult. mai ferit

cum era cetatea Ciceului. În Transilvania îi rămăseseră credincioşi bistriţenii, tocmai oamenii care i se împotriviseră ani de zile în şir, aşa că se putea trece peste munţi în siguranţă. În drum spre Drăgşani, un aprod îl cheamă pe Ion Movilă la domn. Boierul se gîndea că va fi vorba de o sarcină ostăşească, dar ajuns în faţa domnului, a fost descumpănit de cele ce-i spunea stăpînul ţării.

— Te-am chemat pentru o treabă foarte gingaşă, care cere încredere deplină şi o preţuire deosebită. Este vorba de doamna mea, de cuconi şi de jupînişele mele. Doresc să meargă la Ciceu, iar pînă acolo e drum lung şi greu, nu ferit de primejdii.

— Măria ta, a îndrăznit Ion, după cîte ştiu avem legături trainice de pace şi întrajutorare ou craiul Ianăş.

— Aşa se pare, Movilă, dar ştiu de la oameni care nu mă pot înşela că Maelat şi Ianăş nu-mi vor binele şi au înţelegere tainică cu sultanul să mă vîndă. Nu te mira. Mă pizmuiesc pentru ce mi-au dat de bunăvoie, dar mai ales pentru puterea căpătată peste munţi. De aceea drumul spre Ciceu poate fi şi cu primejdie şi am nevoie de oameni destoinici şi pricepuţi. Vreau să-ţi încredinţez ţie familia şi o parte din averea mea ca să le treci munţii şi să le duci cu bine la Ciceu.

— Măria ta este o cinste mult prea mare, între oamenii domniei sînt alţii mai vrednici şi, în afara de asta, în împrejurările de faţă mi-ar place să fiu în preajma stăpînului ţării.

— Lasă vorbele frumoase deoparte, nu te gîndi la faptele de vitejie pe care ai putea să le faci. Nu uita că s-ar putea să ai şi nenorocul să cazi la prima ciocnire la care iei parte deci nici glorie, nici faimă. Vei fi mult mai folositor, chiar dacă nu se vede, dacă-mi vei da liniştea de care am nevoie ca să mă îngrijesc de apărarea ţării. Werner, judele Bistriţei, mi-a trimis vorbă că lefegiii săi vin în întîmpinarea doamnei şi a cuconilor prin Cîmpulung. Ia-ţi degrabă slugile, şi oştenii de care crezi că ai nevoie, ai cartea de liberă trecere la logofătul Toader şi zoreşte spre Suceava şi de aici la Cîmpulung.

Ion s-a închinat şi a ieşit. I-a chemat pe Văscan şi Gavrilă. Văscan fusese făcut cu un an în urmă mare vatag al ţinutului Dorohoi, mezinul era şi el jitnicer şi se căsătorise nu de multă vreme cu fiica lui Coste Albotă. Cei doi fraţi hotărîseră să-şi trimită familiile în Transilvania cu toate sculele de preţ pe care le agonisiseră. Ion le-a cerut să-i trimită veşti în legătură cu ei şi ai lor. De găsit aveau să-i găsească la Ciceu, unde, la nevoie, se puteau refugia şi ei.

A luat cu el şase slugi şi i-a cerut marelui vornic Efrem Hurul să-i dea cincisprezece oşteni dintre cei mai buni. Ajuns la hotar, avea să-i sloboadă sau poate şi mai înainte, cînd, se va întîlni cu oamenii lui Werner. În dimineaţa zilei de opt septembrie Ion pornea spre Suceava unde ajungea în seara aceleiaşi zile, plin de colb şi hămesit de foame. Călătorise printr-o ţară

pustie. Nici tu oameni, nici vite, toate intraseră în pămînt Dacă nu cunoşteai rosturile, te-ai fi crezut într-un loc sălbatic, necălcat de picior de om. Numai păsările cerului şi sălbăticiunile îşi duceau viaţa aşa cum le învăţase firea, fără nici o schimbare. Fusese o zi frumoasă şi destul de călduroasă pentru începutul acelei luni.

Cum a intrat în cetate a cerut să-i fie înfăţişat de iznoavă doamnei. Cu toate că-şi petrecuse multă vreme în apropierea curţii domneşti, Ion nu avusese pînă atunci prilejul să stea de vorbă cu Elena-Ecaterina Brancovici. Nici nu căutase acest lucru, părîndu-i-se prea semeaţă, prea încremenită în înfăţişarea ei de „despotovna" sau „autocratorisa", cum îi plăcea să se numească. Era în purtările ei ceva din măreţia împărătească sau, cel puţin, aşa i se părea lui. De data aceasta i s-a înfăţişat o femeie pe al cărui chip se citea oboseala. După cum avea să-şi dea seama, doamna îşi chinuia trupul cu ceasuri lungi de veghe. Era îngrijorată nu de soarta ei, ci de soarta ţării care o primise drept stăpînă şi, mai ales, de soarta creştinătăţii. Cu cît creştea puterea otomană, cu atîta scădeau şansele ca ţările stăpînite de moşii şi strămoşii săi să-şi recapete libertatea.

Purta o rochie dintr-o stofă fină de culoare stacojie, cu talia sus, de unde porneau cute mărunte şi regulate, cu răscroială prin care ieşeau mîinile, lăsînd să se vadă mînecile ei simple, din mătase, pe care o împodobeau numai cîţiva fluturi de aur. Umerii îi erau acoperiţi de o mantie din catifea venеţiană, de culoarea castanei, pe cap un testemel tot din mătase. Deşi nu avea podoabe strălucite, ţinuta ei îi arătau neamul şi rangul.

Ion i-a înfăţişat dorinţa domnului.

— Sînt împrejurări atît de nenorocite, l-a întrebat Elena doamna, încît este neapărată nevoie să ne părăsim ţara?

— Stăpînă... i-a răspuns Ion, în faţa unor puteri ca cele care s-au ridicat asupra noastră, este greu să prevezi ce va să fie. Din prevedere, domnul vrea să vă ştie cît mai departe. Marea urdie otomană s-ar putea să acopere cea mai mare parte a ţării, luptele se pot prelungi pînă tîrziu, la începutul iernii. Cu ajutorul altor crai şi cu norocul nostru putem să-i alungăm pe cotropitori, dar pînă atunci domnul doreşte să vă ştie ferită de orice primejdie.

— Şi cînd crezi că este bine să pornim la drum?

— Cît mai repede stăpînă, dacă se poate mîine, în zorii zilei.

— Sînt şi copii mici şi domnia ta are nevoie de hrană, de odihnă.

— Nu trebuie să-mi purtaţi nici o grijă. Eu sînt gata oricînd, măria ta va hotărî clipa plecării. Dorinţa domnului şi îndatorirea mea este aceea de a vă ruga să pornim cît se poate de repede.

S-au dat porunci la cuhnii ca Ion şi oamenii lui să fie hrăniţi şi să li se pregătească loc de dormit. Doamna şi-a chemat slugile şi pe şuşotitele au început să fie chitite în lăzi din lemn de stejar, prevăzute cu cercuri de fier şi lacăte iscusite, sculele de preţ, hainele şi galbenii, toate acestea urcate în

cîteva care. În ciuda celor încărcate în acea noapte, rămîneau în tainițele cetății averi a căror valoare n-o cunoşteau decît foarte puțini oameni. Pregătirile erau încheiate abia a doua zi la prînz. Doamna arăta un chip şi mai obosit. Reuşise să fure puține clipe de somn în noaptea aceea. În afara lucrurilor de preț erau copiii, fiecare trebuia să-şi ia hainele de trebuință pentru drum, drum lung, iar vremea se putea schimba de cum intrau în munte.

Era Ana, cea mai mare fată a domnului, care fusese căsătorită cu domnul muntean Vlad înecatul, apoi sora bună a acesteia, Maria, apoi Chiajna, fiica doamnei Maria care răposase în 1529, şi, în fine, copiii doamnei de acum: Iliaş de şapte ani, Ştefan de şase ani şi Ruxandra care împlinise abia un an.

În zori, Ion a pornit carele cu lăzile în care se adăpostea averea domnească. Le însoțeau oştenii veniți cu el şi slugile sale în care avea deplină încredere, şi alți zece oşteni pe care-i ceruse pîrcălabului cetății de scaun, cu înțelegerea ca aceştia să se întoarne în cît mai puține zile. Doamna călătorea cu copiii cei mici într-un rădvan, la care erau înhămați trei perechi de cai. Fetele mai mari, Ana, Maria şi Chiajna, hotărîseră să meargă mare parte din drum călare. Cu această orînduială se pornea pe porțile cetății în ziua de nouă septembrie. Aproape de Humor erau ajunse carele, iar seara se opreau în satul unde apa Moldoviței se vărsa în Moldova.

Doamna a fost adăpostită, împreună cu copiii, în cea mai arătoasă casă a satului. Dimineața în zori, porneau spre Cîmpulung. Oamenii trimişi înainte pregătiseră cele necesare pentru un prînz îmbelşugat. În satele Cîmpulungului nu mai rămăseseră decît bătrînii, femeile şi copiii. Erau dornici să afle ştiri de la bărbații care plecaseră cu toții, sub conducerea lui Spancioc, căpitanul lor. Aici s-au întîlnit cu lefegiii lui Werner şi Ion i-a slobozit pe toți oştenii care-l însoțiseră.

Trecînd peste Mestecăniş, seara poposeau la valea Dornelor, iar a doua zi pe seară ajungeau în cetatea Bistriței. Judele şi conducerea oraşului i-au ieşit întru întîmpinare doamnei care a fost găzduită într-una din cele mai frumoase case ale cetății.

Tot drumul, Ion călărise în apropierea rădvanului în care se afla doamna pentru a-i îndeplini la timp poruncile sau pentru a da unele scurte lămuriri în legătură cu locurile şi oamenii pe unde treceau.

Cele trei fete călăreau şi ele în apropierea rădvanului şi Ion a avut răgazul să le privească şi să le cunoască unele priviri. Cea mare, Ana, parcă ar fi fost o călugăriță şi aşa avea să-şi sfîrşească pînă la urmă zilele. Părea resemnată, nu mai avea putere nici să trăiască marile bucurii şi nici să îndure mari dureri. Maria, să fi avut 25-26 de ani, era o fată bătrînă de acum. Plătea starea ei de fiică a domnului țării spre care nu îndrăzneau mulți ochi să se ridice, dar era de vină şi cumințenia ei prea mare.

Neînstare să-şi supere tatăl, om aprig din fire, se ferea parcă de lume, lăsa impresia că la inima şi sufletul ei cu greu se poate ajunge, fapt care i-a descurajat pe tinerii boieri care nutriseră gîndul să se apropie de scaunul domnesc prin peţirea mîinii acestei odrasle de domn. E adevărat că nu era nici prea frumoasă, dar nici urîtă nu se putea spune că este.

Chiajna era aprigă din fire. Se vedea din felul în care i se mişcau ochii în cap, după purtările ei, gata la cea mai mică împunsătură să-şi scoată gheruţele şi să sfîşie. Îi plăcea să domine, cu greu accepta să se supună voinţei altuia, oricine ar fi fost. La frăgezimea obrazului ei, pe care nu-l poate da decît o anumită vîrstă, era o fetişcană frumoasă. Ochii de culoare-nchisă nu erau lipsiţi de farmec mai ales în rarele clipe de linişte care-i cuprindea rareori întreaga ei făptură. Avea cincisprezece ani. Împlinită la trup, cu mintea-i ageră îşi putea da, atunci cînd vroia să se grozăvească, unul sau doi ani mai mult decît avea în realitate.

Ion s-a purtat cuviincios cu fiecare în parte, sărindu-le în sprijin ori de cîte ori era nevoie, cu o bunăvoinţă egală faţă de cele trei fete mai mari ale domnului, poate cu un strop de respect în plus faţă de domniţa Ana.

În prima seară în care au poposit la Bistriţa, Chiajna nu s-a putut stăpîni să nu-i şoptească Mariei că însoţitorul lor era un bărbat frumos, fapt care a făcut să-i crească ochii celei mai mari de mirare şi să-i lucească într-un anumit chip celei mici. Maria era copleşită de grija pe care o cereau împrejurările cumplite din acea clipă, boierul care le purta de grijă şi călărea alături de ele, era voinic, bine legat şi chipul lui era mai mult decît plăcut la vedere, dar cui îi putea sta mintea la asemenea lucruri, într-o vreme ca aceea, decît unei fetiţe lipsite de minte cum era Chiajna.

După o noapte de odihnă cum se cuvine, Ion s-a înfăţişat a doua zi doamnei lui Rareş pentru a hotărî împreună cît timp vor sta în Bistriţa şi ziua în care se vor îndrepta spre Ciceu. Judele Werner a venit în persoană ca să primească poruncile înaltei oaspete şi cu toate că el îi arăta, în numele oraşului, că poate sta acolo cît pofteşte, a rămas stabilit că a treia zi dimineaţa, doamna şi suita ei împreună cu treizeci de oşteni ai oraşului, vor porni-o spre Ciceu. Pînă atunci, oraşul se va îngriji de, hrana tuturor celor care o însoţeau pe doamnă şi vor fi pregătite şi merindele pentru drum. N-aveau să fie uitaţi nici fagurii de miere pentru cuconii domneşti. Din Moldova nu sosiseră veşti. Se ştia doar că oastea otomană se îndreaptă cu mare grijă spre Ţara de Sus unde se afla domnul cu întreaga lui oaste, căruia toţi îi doreau şi îi urau izbîndă asupra celui mai temut duşman al creştinătăţii.

La masa oferită din partea conducerii cetăţii, Ion i-a surprins privirile Chiajnei aţintite asupra lui şi abia s-a stăpînit să nu zîmbească atunci cînd s-a dumirit că drăcuşorul ăsta era în stare să-l privească în ochi fără să se turbure şi fără să se ruşineze. Un copil, gîndea Ion, dar un copil care făgăduia multe. Era un joc primejdios pentru oricare altă fată sau femeie,

nu şi pentru o făptură ca aceasta în care toate pornirile se supuneau fără şovăire minții, în ciuda anilor puțini pe care-i avea domnița.

Pentru Maria, purtarea Chiajnei însemna necuviință. Nu se cade să-ți uiți rangul niciodată, în nici o împrejurare şi, în afară de aceasta, nu se cuvine unei fecioare care n-a ieşit încă în lume, să-şi îngăduie nici vorbe şi nici gesturi care nu-s pe măsura ei. În seara acelei zile, cînd a izbutit să fie numai ea față în față cu sora mai mică, nu s-a putut stăpîni să n-o mustre. Chiajna şi-a plecat capul şi a privit-o cu obrăznicie dintr-o parte, după care şi-a mijit ochii şi i-a sîsîit printre dinți:

— În loc de predici, mai bine te-ai fi măritat. Mă îndoiesc însă că minunea asta se va împlini cîndva, după care a întors spatele şi s-a mestecat printre ceilalți din casă ca sa nu mai fie nevoită să dea vreo socoteală pentru vorbele ei a căror gravitate o înțelegea pe deplin.

Maria a simțit cum o cuprinde un val de căldură, avea senzația că se află pe un rug în flăcări şi fără să vrea a simțit cum o cuprinde un soi de ură față de toți anii tinereții ei pe care o ştia irosită zadarnic, şi în acelaşi timp punea stăpînire pe ea o disperare oarbă, deoarece în fața ei nu vedea venind de nicăieri o izbăvire care să-i îngăduie să-şi trăiască viața în chipul cel mai firesc cu putință. Îşi dorise un bărbat şi copii, iar în anumite clipe cînd o străfulgera gîndul că s-ar putea să rămînă pentru toată viața o fată bătrînă, dorea stîrnirea unor mari nenorociri în vîrtejul cărora să fie cuprinse neamuri întregi, şi în mijlocul acestor dezastre să cunoască măcar o singură dată sentimentul că a devenit femeie, după care se puteau prăbuşi toate împreună cu făptura ei părăsită şi neajutorată. Dorise să fie iubită şi să iubească, iar anii trecuseră peste ea fără să se ivească prilejul rîvnit atît de mult iar vorbele sorei mai mici, copila rea şi fără minte, o loveau în punctul cel mai slab al ființei sale, făcînd-o să sufere şi să-şi aducă aminte, cu şi mai multă înverşunare, că viața ei de pînă atunci se scursese sub semnul celei mai desăvîrşite zădărnicii. Ar fi vrut să plîngă dar lacrimile nu vroiau să se reverse din matca lor, îşi simțea sufletul uscat, se vedea searbădă, iar viața ei n-avea nici o noimă. În timp ce, cei din jurul ei trăiau momente de mare încordare, dorind şi rugîndu-se pentru izbăvirea lor, a domnului, părintele, soțul şi stăpînul lor şi, odată cu acestea, mîntuirea țării pentru a se putea întoarce la viața lor liniştită şi înconjurată de prețuirea tuturor, Maria era aproape străină de toată această zbatere, alt prilej de nemulțumire întrucît îşi da seama ca simțămintele ei nu sînt fireşti, găsindu-se vinovată numai pe ea însăşi de toate nemulțumirile ei.

După ultima cină luată în cetatea Bistriței i-a fost dat să surprindă un zîmbet păcătos care i-a luminat fața Chiajnei atunci cînd Ion Movilă s-a înclinat în fața lor, după care boierul a făcut față doamnei şi stăpînei sale pentru a primi ultimele porunci în legătură cu drumul ce trebuiau să-l facă a doua zi spre Ciceu. Încă o necuviință a mezinei care-i stîrnea o mare tur-

burare, cu toate că hotărîse, nu cu multă vreme mai înainte, să nu mai ia în seamă purtarea acesteia.

A fost un drum anevoios pe o ploaie măruntă, cernută din nişte nori care se buluceau de la răsărit spre apus, tîrîndu-se peste văi, izbindu-se de pădurile care acopereau dealurile ce mărgineau lunca Şieului, zdrenţuindu-se şi lăsînd scame şi fuioare ce se răsuceau besmetice spre înălţime de parcă ar fi vrut să smulgă după ele brazii şi fagii în ale căror vîrfuri se împleticiseră.

Pe seară, după arătarea scrisorilor domneşti, pîrcălabul Simion a poruncit să se lase podul greu pe scripeţi peste şanţul cu apă care înconjura cetatea, a pus genunchiul jos în faţa doamnei şi i-a urat ca şederea în acea cetate să fie prilej numai de bucurie.

Peste un ceas, cînd încă nu se ostoiseră căratul şi orînduirea celor aduse de Elena-Ecaterina doamna, un muntean din părţile Bălaielor, folosit ca olăcar de bistriţeni pentru treburile de dincolo de munţi, îi aducea la cunoştinţă pîrcălabului cetăţii, alături de care se afla Movilă, că pînă acum zvonurile în legătură cu cele ce se petreceau în Moldova se băteau cap în cap. Unii spuneau că domnul ar fi obţinut o mare izbîndă asupra păgînului, iar alţii, dimpotrivă, ziceau că Rareş s-a retras din faţa sultanului, năzuind spre munţii din partea de miazănoapte a ţării unde vroia să reziste pînă la venirea iernii şi a ajutoarelor promise lui de principii creştini.

XXI

Timpul se scurgea cu mare încetineală pentru cei ce se refugiaseră la Ciceu. Vremea era schimbătoare, cînd senin, cînd se lăsau norii peste dealurile dinspre răsărit şi miazănoapte, dar nu de vreme le păsa oamenilor. Toate gîndurile erau spre ţară şi aşteptau cu înfrigurare ştiri în legătură cu cele ce se petreceau acolo. În a treia zi de la sosirea lor, pe seară, veni un bistriţean ca să le arate că totul s-a sfîrşit spre nenorocirea Moldovei. Mateiaş vistierul, sosise în ziua aceea la Bistriţa unde se afla, de două zile şi familia lui. Cele spuse de el nu mai puteau fi puse la îndoială. Fusese martor la trădarea boierilor. Îl părăsiseră cu toţii, împrăştiindu-se care încotro. A fost printre ultimii dintre cei care rămăseseră alături de Rareş, dar, văzînd că nu mai este oaste, că nu se mai

poate încropi nici o apărare împotriva armatei otomane, fugise spre Transilvania împreună cu Pătraşcu comis, Toma logofăt, Nicoară medelnicerul, Bălțatul uşer, Sturza postelnicul şi Plaxa, cel care se însurase cu una din fiicele lui Luca Arbure.

Nu ştia ce s-a întîmplat cu fostul său stăpîn. Era în viață, a pierit – erau întrebări cărora nu putea să le dea un răspuns. La auzul acestora, a pierit sîngele din obrazul doamnei care s-a îndreptat spre paraclisul cetății unde a vegheat ceasuri în şir, rugîndu-se pentru viața şi sufletul domnescului ei soț. Băieții erau prea mici să înțeleagă bine despre ce este vorba; pricepeau Iliaş şi Ştefan că s-a întîmplat totuşi un mare rău tatălui lor. Cele două fete mai mari s-au retras în odaia lor în timp ce Chiajna ar fi dorit să afle cu de-amănuntul cum de-au îndrăznit ticăloşii de boieri să-şi părăsească stăpînul. Îi scăpărau ochii de mînie şi trupul care nu avea astîmpăr arăta frămîntarea lăuntrică a acestei copile care-l uimea pe Ion.

În zilele următoare alte veşti arătau că turcii, Zapolia şi leşii luaseră măsuri ca să închidă hotarul Moldovei pentru a nu le scăpa omul de a cărui energie şi zbatere se temuseră cu toții. Turcii tăbărîseră lîngă Brețcu, Maelat aştepta la Oituz şi înspre Bicaz, Werner primise poruncă de la Ianăş craiul să pîndească la Rodna. Singurul care venea în sprijinul lui Rareş era Laschi, care pornise spre Hustul Maramureşului în ziua de 19 septembrie. Craiul Ferdinand ceruse de la începutul lunii supuşilor săi să-i vină în ajutor domnului, ca şi cum aceştia ar fi ştiut exact cine este domnul Moldovei, care erau cerințele lui şi ce rost avea țara sa în context politic şi militar european. Împăratul, fratele craiului, făcea şi el promisiuni, pentru care nu se găsea acum nici cine să-i mulțumească, pentru că nimeni nu ştia ce s-a petrecut cu Rareş.

Zilele se scurgeau una după alta şi toți cîți se aflau la Ciceu trăiau clipe fără de sfîrşit de chinuitoare aşteptare. Era limpede că domnia fusese pierdută. Sosiseră veşti că cei mai mulți boieri au făcut act de supunere, iar padişahul i-a iertat pe ei şi, odată cu aceasta, a părăsit gîndul să mai transforme țara în provincie otomană. Trotuşan care izbutise să fugă la Braşov, venise la Suceava ca, împreună cu Mihul şi oamenii lor, să trateze cu sultanul. Prezentau trădarea lor ca singura posibilitate de a salva Moldova de la pieire.

Domn era acum un oarecare Ştefan. Se socotea urmaş al marelui Ştefan dar, din cîte se zvoneau, el trecuse demult la legea turcească, fiind omul de credință al lui Suliman.

Răzbătuse pînă la Ciceu un zvon în legătură cu o luptă, ultima pe care Rareş o dăduse cu ostile otomane, în timpul căreia pierise vitejeşte, cu sabia în mînă. Doamna nu ştia ce să mai facă, să se roage, să-şi pună haine cernite sau să mai aştepte cîteva zile, cînd alte zvonuri arătau că Rareş

scăpase şi fugise la ţarul Moscului, sau chiar la Sahib Ghirai, hanul tătarului din Crîm.

O mîngîiere prin credinţă adusese Vlădica Atanasie de la Vad care se oploşise la Ciceu, în nădejdea că măria sa Petru voievod va izbuti să biruie pe necredincios. Doamna Elena îl primise cu mare bucurie şi nădăjduia ca rugile preasfinţiei sale să înduplece mila Celui de Sus ca să-şi îndrepte privirile asupra neamului şi casei sale.

Ana, fiica cea mai mare, era pe deplin resemnată, Maria nu mai nădăjduia nimic. Cît se bucurase de mărire la curtea domnească nimeni nu se învrednicise să-i ceară mîna. Acum începeau ani de pribegie şi cîte necazuri îi puteau aştepta printre străini. Chiajna se stăpînea şi nu părea afectată de cele ce se petreceau cu ea, în adîncul sufletului ei nu simţea nici o îngrijorare, schimbările, oricît de dramatice ar fi fost, erau un prilej de a schimba locul, de a vedea alţi oameni şi cunoaşte lucruri noi. Oricum, disciplina impusă de mama vitregă nu avea cum să mai fie respectată în noile împrejurări. Viitorul îi părea întunecat, era ceva nelămurit în care se putea sădi şi binele şi răul, după fire, la alegere.

Ion se afla acum la cheremul acestei familii domneşti pe care n-o putea părăsi în aceste momente de mare îngrijorare şi întristare: Îşi părăsise familia şi ţara, noul domn îl putea considera pribeag şi hiclean, nu avusese răgazul să-şi agonisească o parte din avere. A încercat să sloboadă patru din cele cinci slugi, dar oamenii nu s-au grăbit să-l părăsească, iar cînd i-a împărtăşit doamnei gîndurile, aceasta a socotit că este mai înţelept să-i păstreze lîngă el atîta vreme cît socoteşte că vor sta cu credinţă în slujba sa. Ea nu-i cere şi nici nu-i poate porunci să rămînă alături de familia sa, e liber să plece cînd şi unde doreşte să meargă, dar pentru dînsa ar fi o mare uşurare să se ştie sub paza unui boier care a dat dovadă constantă de credinţă fată de domn şi de casa acestuia. Nu i-a cerut să ia o hotărîre pe loc. I-a lăsat timp de gîndire, ştiind că ceea ce-i cerea dînsa nu era uşor de împlinit şi ar fi dorit ca rămînerea lui la Ciceu, dacă avea să aleagă această cale, să nu fie ceva apăsător, deoarece avea nevoie, acum mai mult ca oricînd, de oameni de nădejde şi de încredere.

În glasul Elenei Brancovici nu era nici o şovăire. Ştia să se stăpînească perfect şi să-şi păstreze demnitatea şi în aceste împrejurări potrivnice.

— Voi rămîne aici, stăpînă, a grăit Ion cu un glas care nu însemna nici resemnare, dar nici entuziasm.

— Vreau să înţelegi, domnia ta, i-a răspuns doamna Elena-Ecaterina, că nu am nevoie de milă, ci de prieteni.

— Voi fi sluga credincioasă a măriei tale, dar nu din milă. O fac pe răspunderea mea, nu doresc nici răsplată, nici recunoştinţă, nu voi pretinde niciodată nimic. Numai că, mărită doamnă, eu şi oamenii mei nu avem nici o avere…

— Nici nu este nevoie. Slugile vor sta alături de slugile noastre, iar domnia ta vei fi alături de noi, la bine şi la rău, ca sfetnic, ca prieten de-ți va fi voia.

Lui Ion îi venea să zîmbească. Prieten cu Elena Brancovici! Şi-a plecat grumazul în semn de supunere şi acceptare a celor spuse şi dorite de această femeie deosebită.

Sîmbătă, 28 septembrie, cînd se lumina de ziuă, Ion, care nu dormise în noaptea aceea prea bine, nici el nu ştia de ce, ieşi în curtea cetății. Răcoarea dimineții l-a trezit şi i-a limpezit mintea şi pentru că tot n-avea ce face, a urcat în turnul cel mare ca să vadă cum îşi petrec timpul străjerii. Era un cer curat şi de un albastru adînc a cărui puritate şi tărie erau subliniate de culorile toamnei care pusese stăpînire pe pădurile din preajma Ciceului. Cînd razele soarelui au răzbit peste crestele pădurii de fag ce acopereau dealul dinspre răsărit, a simțit nevoia să-şi ocrotească lumina ochilor cu mîna, şi s-a hotărît să coboare, căutînd în acelaşi timp un rost pentru ziua care venea. N-ajunsese bine la capătul scărilor, cînd straja a strigat că vede călăreți îndreptîndu-se spre Cetate. Veneau veşti noi şi era nerăbdător să afle ce s-a petrecut în țară, ce s-a întîmplat cu domnul său.

Aerul limpede îngăduia privirilor să ajungă, hăt, pînă departe, spre valea Someşului. Se vedea bine că este vorba de mai mulți călăreți şi pe măsură ce aceştia se apropiau, s-au deosebit călăreții de mai mulți cai care nu purtau nimic pe spatele lor. De ce erau acei cai fără călăreți era greu de ghicit Abia cînd au ajuns atît de aproape încît să se poată desluşi rostul acestora, străjerii, pîrcălabul Simion, care se într-armase între timp şi venise la porțile cetății, şi Ion au văzut că cei şase cai purtau un leagăn în care se afla un om. Această rînduială i-a mirat şi mai mult pe oştenii de la Ciceu. Nu departe, în urma acestora, zărea o ceată de călăreți ceva mai numeroasă şi nu era greu de ghicit că cei din față zoreau să scape de cei din spate şi să ajungă grabnic la cetate. Pîrcălabul Simeon a poruncit oştenilor săi să se pregătească, Ion şi-a chemat slugile, iar podul a fost lăsat peste şanțul de apărare.

S-au dat porunci ca ceata de călăreți din față să fie lăsată să intre, după care podul să se ridice de îndată. În curtea cetății au fost rînduiți oşteni în aşa fel încît cei ce aveau să vină să poată fi înconjurați din toate părțile.

Încercările lui Ion de a desluşi cine este omul din leagăn, au rămas fără rezultat. Chiar şi atunci cînd era la numai două sute de picioare de cetate, cuşma şi straiele secuieşti puneau la îndoială asemuirile unei fețe care i se părea cunoscută.

Ropotul copitelor a sunat sec pe podina de lemn, roțile au scîrțiit şi lanțurile au început să scîncească pe scripeții de fier în timp ce caii se înălțau pe picioarele din spate sau se ogoiau pentru a-şi afla liniştea cerută

de zmucitul sălbatec al zăbalelor. Grija călăreților era îndreptată spre boiarinul din leagăn şi oştenii cetății au înțeles că n-au venit cu duşmănie, iar cînd a fost să-l coboare pe stăpînul lor, atunci Ion a înțeles că-l are în față pe domnul şi stăpînul său, care nu rătăcise nici la Crîm, nici la Mosc şi apărea ca prin minune la Ciceu, cînd toți pierduseră aproape orice nădejde că-l vor mai vedea vreodată.

Oştenii din afara zidurilor s-au vînzolit o vreme, au strigat la cei de pe ziduri amenințîndu-i şi cînd şi-au dat seama că rămînerea lor acolo este zadarnică, au pornit-o iarăşi la vale, spre apa Someşului.

Doamna Elena-Ecaterina s-a ivit la una din ferestrele ce dădeau în curte, turburată de zarva ce se iscase şi al cărei rost nu-l pricepea. În clipa în care a vrut să facă semn pentru a cere lămuriri, l-a zărit pe domnescul ei soț şi a rămas pentru o clipă înmărmurită.

Cînd şi-a văzut doamna şi copiii, cunoscînd că sînt teferi şi sănătoşi, măria sa nu s-a mai putut stăpîni şi a dat curs lacrimilor şi a suspinat de durere pentru toate cîte le pierduse într-un atît de scurt timp şi s-a bucurat în acelaşi timp că şi-a găsit doamna şi rodul inimii lui. Era veselie amestecată cu tristețe şi abia cînd s-au liniştit cu toții a reuşit să le povestească cele ce a pățit din cincisprezece ale lunii şi pînă în răsăritul soarelui din ziua aceea.

Cînd l-au părăsit boierii şi țara la paisprezece septembrie, măria sa a năzuit cu 150 de oşteni spre cetatea Hotinului, dar noul pîrcălab pe care-l hotărîseră boierii, nu i-a deschis porțile. Şi atunci a luat-o în jos, pe malul Nistrului, mergînd mai mult noaptea, pînă a ajuns în dreptul Iaşilor. Bănuind că urdia sultanului şi tătarii s-au îndreptat spre Suceava, a pornit spre soare-apune, a trecut Prutul şi, strecurîndu-se printre dealuri, a ajuns la Piatra lui Crăciun în şaptesprezece zile ale lui septembrie, unde a fost primit cu duşmănie de oamenii părcălabului de acolo, încît a trebuit să meargă în grabă spre munte şi ajungînd la mănăstirea Bistriței, a poposit noaptea acolo. Intrînd în biserică „am căzut la pămînt înaintea sfintelor icoane şi mult am plîns, aşişderea şi egumenul şi tot soborul plîngea, împreună cu mine, cu fierbinți lacrimi. Şi am dat făgăduința că, de mă voi întoarce iarăşi la scaunul meu cu bine şi biruitoriu, atunci voi face ziduri noi şi-i voi milui pe cei ce m-au primit cu dragoste”.

În zorii zilei de optsprezece, cînd s-a uitat spre muntele de deasupra mănăstirii, şi-a dat seama că duşmanii lui ca un roi, de pretutindeni, înconjurară mănăstirea, ca să-l poată prinde. Şi-a rînduit oştenii şi copiii de casă, care erau în număr de douăzeci şi cinci, şi-a pus, lucrurile de preț pe un cal, iar pe altul, dar al lui Gritti, l-a încălecat şi au pornit-o cu toții în galop spre munte, izbutind să treacă printre urmăritorii lor. După aceea, s-au împrăştiat cu toții, aşa cum le fusese vorba, iar domnul cu cîțiva copii de casă ce să încăpățînau să-l urmeze, au intrat în munte. După o zi de

mers, spre seară, în timp ce străbăteau un loc strîmt, au izbucnit chiuituri din față şi asupra lor au năvălit mai mulți oameni. Erau tîlhari de codru, iar îndrăzneala lor a fost plătită scump: s-au luptat şi domnul a trebuit să muncească din greu, ca-n tinerețe, ca să le dea de cap. Copiii, îmbărbătați de stăpînul lor, s-au bătut cu inimă, unul dintre ei a fost ucis, doi răniți, iar domnul, după ce-i aşternuse pe tîlhari la pămînt, a simțit o fierbințeală la şold. Fusese străpuns de sabie dar tăietura nu era adîncă. Au rămas noaptea în acel loc, după care copiilor le-a poruncit să facă drum întors, miluindu-i pe fiecare şi, singur, cu calul de povară după el, a urcat pe potecă de munte şi prin codrii neumblați, ținînd mereu spre soare-apune. După două zile de mers în locuri necunoscute, frînt de oboseală, a ațipit în şa şi nu s-a trezit decît atunci cînd a simțit o zmucitură. S-a speriat, crezînd că-l loveşte cineva pe neaşteptate, dar şi-a venit repede în fire cînd a înțeles că se oprise calul de povară, nu şi-a dat seama din ce pricină, şi că o pornise la goană, înapoi, după care a alunecat pe un pripor şi nu l-a mai văzut. Pierduse şi bruma de avere care-i mai rămăsese, merinde mai avea puține, rana din şold îl supăra. După o noapte petrecută pe cetină sub nişte brazi, mergînd după soarele a cărei față se întrezărea din cînd în cînd după trîmbele de nori ce alunecau, spre soare-răsare, şi-a dat seama că numai trecînd dincolo, peste culmea ce se ridica în față-i, ar fi răzbit spre Transilvania. Calul ne mai puținд urca pe clina priporoasă a muntelui, a trebuit să-i dea drumul şi cu ce reuşise să ia cu el, s-a străduit după ceasuri de luptă cu oboseala, nemîncarea şi durerea, să treacă pe partea cealaltă. Acolo, sus, pe înălțimi, n-a dat de nici un izvor de apă şi a trebuit, împins de sete, să se lase la vale în căutarea unui pîrîu. Nu mai avea nici merinde. Cînd a dat de apă, a înțeles că aceasta curge spre Transilvania. Urmînd cursul ei, în după-amiaza zilei de douăzeci şi patru a auzit zvon de glasuri omeneşti. Ar fi vrut să se ascundă, dar nici el nu ştia cum se învăluise în josul apei încît s-a trezit, atunci cînd credea că este departe, în fața unor pescari şi s-a înfricoşat tare.

Iar pescarii luîndu-i seama, l-au primit cu bucurie şi cu jurămînt s-au jurat înaintea lui, cum că-i vor fi cu dreptate şi să n-aibe nici o teamă. Dăruindu-le şaptezeci de galbeni, aceştia au rămas uluiți, nu le venea să creadă că a dat peste ei un asemenea noroc şi l-au dus la otacul lor de l-au ospătat cu pîine şi cu peşte fript, ospăț pescăresc, de ce au avut şi ei. Şi dacă s-a înserat, l-au îmbrăcat în haine proaste de-ale lor şi cu comănac în cap şi l-au scos la Ardeal. Şi fiind oaste ungurească tocmită de strajă, la margine, i-au întrebat pe dînşii: „Ce oameni sînteți?” Ei au zis: „Sîntem păscari”. Şi aşa au trecut prin straja ungurească şi niminea nu l-au cunoscut.

Ajungînd în secuime l-au dus la casa lui Tămaş Chiopeci, judele din Tîrgul Secuiesc, iar acasă era numai jupîneasa şi i-au spus pescarii pe

tainã cã Petru vodã se aflã cu ei şi jupîneasa l-a primit cu dragoste în casa ei şi i-au fãcut ospãţ. Aici l-a ajuns pe domn un voinic, care-l cãutase pe domn prin munte, pînã a dat de pescarii care erau cu domnul şi cunoscîndu-l pe domnul sãu a cãzut de i-a sãrutat picioarele. Şi s-a bucurat domnul de credinţa acestei slugi şi l-a luat cu sine. Jupîneasa lui Chiopeci i-a pregãtit lui Petru Vodã, cît au aţipit, leagãn cu cai şi doisprezece voinici într-armaţi şi pornind şi mergînd cu fereală pe poteci cunoscute numai de ei, au ajuns la casa nemeşului Tamaş Barabaş din Ciuc. L-a primit şi acesta cu mare bucurie, l-a ospãtat şi i-a gãtit grabnic leagãn cu şase cai şi i-a dat şi voinici sã-l însoţeascã şi i-a pornit îndatã la drum, cãci loc de a zãbovi nu era, cã dindãrãt, prinzînd de veste straja ungureascã cum cã a trecut Petru vodã, s-a pornit dupã dînsul în nãdejdea cã-l va putea prinde.

Ocrotit de Cel de Sus, domnul şi însoţitorii sãi au izbutit sã meargã douã zile şi douã nopţi, aproape fãrã odihnã, şi aşa s-au mîntuit între zidurile Ciceului, cînd nu mai era loc de scãpare.

Petru vodã i-a mulţumit lui Movilã pentru credinţa lui şi s-a legat cu jurãmînt cã de va izbuti sã cîştige vreodatã ceea ce pierduse în anul acela, atunci îl va rãsplãti pe el şi neamul lui pentru slujba pe care i-a fãcut-o.

Au urmat cîteva zile liniştite. Cei din Ciceu primeau de la Rodna şi Bistriţa cele de trebuinţã pentru hranã, doamna Elena deşi era mîhnitã pentru toate cîte fuseserã pierdute, era acum resemnatã. Copiii îşi vedeau de joacã, iar fetele cele mari nu arãtau nici bucurie nici întristare, afarã de Chiajna care-şi recãpãtase vioiciunea de mai înainte. În clipele de rãgaz şi cînd vremea a îngãduit-o, s-au fãcut mici plimbãri cãlare pe dealul Ciceului, nu departe de cetate. Ion, însoţit de slugile sale, veghea sã nu se întîmple ceva odraslelor domneşti, gata oricînd sã se îndrepte spre cetate la ştiutul semn de corn. Chiajna şi-a dat seama cã boierul o priveşte ca pe un copil. Joaca ei nu mai avea deci nici un rost şi s-a liniştit.

Greul a început dupã ce s-a încheiat prima sãptãmînã a lunii octombrie. Oşteni cãlãri au poposit în preajma cetãţii sub comanda voievodului Balaşa şi a vistierului craiului Ianãş, fratele Martinuzzi. Cei doi i-au cerut lui Petru sã se predea de bunãvoie şi sã renunţe la toate drepturile moştenite asupra cetãţii Ciceului şi asupra Cetãţii de Baltã cu toate cîte ţineau de acestea. În schimb, i se promitea libertatea intre hotarele Transilvaniei şi ale regatului.

Tratativele dintre împresuraţi şi asediatori au fost duse prin vlãdica Atanasie. Acesta s-a purtat cu credinţã pînã la sosirea, în tabãra lui Martinuzzi, a unui sol de la Ştefan Lãcustã, care cerea sã i se dãruiascã lui, cetãţile stãpînite de înaintaşii sãi pe scaunul Moldovei. Solul, om de încredere al lui Ştefan Lãcustã, avea însã şi o misiune secretã, al cãrei rost nu fusese simţit de cãlugãr şi nici de cei din cetate.

Într-una din seri, vlădica i-a făcut semn pîrcălabului Simion că ar dori să aibă sfat de taină şi cei doi au ales, pentru mai multă siguranță, foişorul turnului din stînga porții de la intrare. Tocmai se schimba straja cînd au urcat cei doi, iar pîrcălabul a poruncit noului străjer să aştepte şi să păzească uşa pînă ce va ieşi cu vlădica. În grabă, vlădica i-a arătat pîrcălabului ce doreşte noul domn de la el: capul lui Petru în schimbul întăririi în slujbele pe care le aveau şi a unei mari răsplătiți în scule sau galbeni peşin. Judecînd împrejurările, cei doi au fost de părere că Petru nu mai are nici o scăpare. În țară se afla acum un domn care se bucura de sprijinul sultanului. Acesta-i făgăduise lui Ştefan, noul voievod, că va trimite un ceauş la craiul Ianăş ca să-i dea cetățile din Transilvania, ceea ce însemna că pînă la urmă acestea tot aveau să încapă în mîinile stăpînului de acum al Moldovei. Slujindu-l pe Ştefan domnul, se ajutau pe ei. Partea slabă a pîrcălabului era lăcomia şi, cu toate că în urma celor auzite de la Atanasie nu mai avea nici o încredere într-o față bisericească ce şi-a trădat stăpînul, a căzut la înțelegere cu el pentru a găsi un mijloc care să-l poarte pe Petru voievod în lumea celor drepți. Trebuiau să izbîndească acolo unde se împotmoliseră capete încoronate în frunte cu Suliman sultanul.

În ziua care a urmat acestui sfat, Petru voievod l-a ispitit pe Vlădică în legătură cu soroacele împărtăşaniei, pe motiv că-n urma atîtor necazuri poate că era bine să i se facă slujbe care să-l curețe de toate păcatele. S-a mirat vlădica de neştiința fostului domn în cele bisericeşti şi, chibzuind bine, i-a spus că este cu putință o asemenea treabă, dar numai sîmbăta sau şi mai bine duminica în timpul unei slujbe anume orînduite pentru aşa ceva. Dorința domnului venea la timp şi dacă pînă la data aceea pîrcălabul Simion n-ar fi găsit o cale mai potrivită pentru a-i curma zilele lui Petru Rareş, atunci sfînta împărtăşanie slujită de Atanasie avea să mijlocească trecerea acolo unde nu este nici întristare şi nici suspin, spre lauda celui prea înalt.

Miercuri 16 octombrie, Petru l-a slobozit pe Atanasie să meargă în tabăra lui Balaşa şi Martinuzzi ca să le arate acestora îndreptările pe care le avea asupra cetăților din Transilvania. Vlădica s-a întors cu noi amenințări: dacă domnul nu ajunge la înțelegere cu fratele George, cum îi plăcea lui Martinuzzi să-şi spună cu o prefăcută modestie, atunci craiul îi poate recunoaşte lui Ştefan drepturile cerute de acesta asupra Ciceului. Între mai multe rele, lui Petru Rareş îi rămînea, dacă asculta un sfat părintesc şi prietenesc, să închine craiului Ianăş cetățile şi nu se va pierde nici sînge zadarnic, iar fostul domn se va bucura de ocrotirea craiului.

Chemîndu-l pe pîrcălabul Simion, Rareş i-a destăinuit că nu are prea mare încredere în vlădica Atanasie. De aceea, l-a rugat să-l însoțească a doua zi, joi, şaptesprezece octombrie, pe Atanasie în tabăra lui Martinuzzi. Pîrcălabul a primit din toată inima, încrederea domnului fiind o dovadă că

cele plănuite de el cu vlădica nu ajunseseră la cunoştința nici a celor mai buni prieteni.

La sorocul hotărît, cei doi au ieşit pe poarta cetății şi s-au îndreptat spre cortul lui Martinuzzi. După o vreme, preț de un ceas şi jumătate, pîrcălabul şi vlădica s-au întors şi ajunşi în fața porții, au cerut să li se deschidă. S-a deschis o fereastră de deasupra porții şi Ion Movilă le-a cerut celor doi să plece unde ştiu şi să-i poarte recunoştință lui Petru voievod care le-a iertat capetele pentru trădarea lor.

Trăznetul de-ar fi căzut între cei doi şi n-ar fi produs atîta turburare. Vlădica s-a trezit blestemînd cu degetele răşchirate spre cer, iar pîrcălabul amenința cu pumnii. Cînd o săgeată țintită de Ion a şuierat pe lîngă urechea vlădicii, abia atunci au priceput cei doi ce primejdie îi aşteaptă, au zmucit caii şi au rupt-o la fugă spre tabăra lui Martinuzzi. Niciodată n-aveau să afle că una din slugile lui Movilă, surprinsă în foişorul unde avuseseră sfatul de tainã, s-a ascuns acolo şi a auzit toată urzeala pusă de cei doi la cale.

Balaşa şi Martinuzzi începeau să-şi piardă răbdarea. Se aflau de aproape două săptămîni sub zidurile Ciceului şi nu rezolvaseră nimic. Nu înțelegeau de ce fostul domn se încăpățînează să reziste cînd este limpede că aducerea unor noi ajutoare cu tunuri potrivite aveau să hotărască soarta cetății şi a celor dinlăuntru.

Acest lucru îl ştia şi Petru voievod, numai că el avea nevoie de răgaz pentru a-şi tăinui aici, la Ciceu, partea de avere ce-i mai rămăsese după nenorocirile din vara şi toamna acelui an. Vistieria domnească fusese prădată la Hîrlău de Mateiaş, al treilea vistier, fiul lui Cozmin. Trădînd, el şi frații săi au spart carele şi au furat ca nişte tîlhari de rînd pe domnul lor. Averile ascunse în cetatea Sucevei, au fost şi ele descoperite la porunca sultanului după căutări îndîrjite de cîteva zile şi în fața atîtor bogății, turcii au rămas uluiți, iar Suliman sultanul s-a bucurat şi i-a miluit pe vrednicii săi slujitori cum se cuvine, îi rămăsese domnului numai averea pe care o trimisese cu doamna şi copiii săi la Ciceu. Aceasta trebuia păstrată cu orice chip.

— Am scăpat teafăr, Movilă, şi acesta este lucrul cel mai de seamă. Fiind eu în viață, nici unul din duşmanii mei nu va avea linişte deplină. Şi mă jur pe lumina ochilor că mă voi strădui din toate puterile ca să-mi recapăt scaunul şi atunci vor plăti cu toții, aşa cum se cuvine, fiecare după fapta sa. M-au trădat ca nişte nemernici, oamenii pe care i-am ridicat şi pe umerii cărora credeam că-mi pot rezema domnia. I-am umplut de averi, i-am făcut să nu se simtă mai prejos decît voi, boierii cei mai vechi şi mai bogați din țara Moldovei. Iar ei, drept recunoştință, n-au ştiut cum să mă vîndă şi să scape cît mai repede cu putință de omul de la care nu cunoscuseră decît binefacere. M-ai slujit tu şi încă alții, puțini la număr,

deşi nu v-am făcut nici un bine, au stat alături de mine nişte copii, cu inima curată. Erau prea tineri ca-n sufletul lor să se încuibe ticăloşia. Vreau să-mi recapăt scaunul cu orice chip şi să le plătesc de data aceasta rău cu rău. Merită să trăieşti pentru asemenea clipe şi de aceea cred că lucrul cel mai de preţ pe care l-am putut mîntui a fost viaţa mea, iar acum trebuie să scap banii şi sculele ce mi-au rămas ca să cumpăr în dreapta şi-n stînga oamenii de care am nevoie pentru a-mi recîştiga coroana.

— Iartă-mă, măria ta, a grăit Movilă, poate greşesc cînd cred, creştineşte, că răului nu trebuie să i se plătească cu rău şi, fără să-i acopăr pe boieri, s-ar putea ca, unii să se fi gîndit la binele ţării.

— Gîndeşti la fel cu ei deşi te-ai purtat tocmai pe dos decît au făcut-o. Pentru orice trădare se găseşte şi o lămurire menită să ne facă să credem că nu este aşa. Te-nşeli, Movilă. N-au făcut-o nici spre binele lor, nici spre binele ţării. Nu sînt de părere, cum ai înclina să gîndeşti, că aş fi fost fericit dacă s-ar fi lăsat căsăpiţi şi stropşiţi de puterea cea mare a Turcului, numai de dragul unei faime neştirbite pe care s-o laude cei ce vor veni după noi. Un mort nu preţuieşte cît un om viu, oricît de frumos ar fi murit. Sînt însă clipe cînd trebuie să primeşti jertfa, pentru binele tău şi al altora, pentru faima şi gloria care o vor împodobi, şi o asemenea clipă era şi aceasta cînd trebuia să-l înfruntăm pe sultan şi nu să ne plecăm lui. Cu un asemenea preţ aş fi putut opri oştile otomane pe ţărmurii Dunării, dar n-am făcut-o deoarece am ţinut seama de binele ţării şi nu de binele meu. Îţi spun eu, Movilă, din septembrie anul acesta, Moldova nu va mai fi ce a fost pînă acum.

— Doamne, norocul este schimbător ca şi omul şi nu se ştie ce poate aduce ziua de mîine.

— Sînt praguri la care o dată ajuns nu te mai poţi întoarce. Aşa şi acum. Oricît am încerca să dăm timpul înapoi, nu vom izbuti niciodată aşa ceva.

Movilă nu dorise acest schimb de vorbe care l-au amărît. Îl necăjea faptul că fostul domn nu s-ar fi gîndit nici o clipă că o parte din vină ar fi avut-o şi el în toată această dramă uriaşă care se desfăşurase în vara şi toamna anului 1538. Cu mai multă iscusinţă, primejdia care pîndea Moldova putea fi întîrziată dacă nu înlăturată pentru totdeauna. Domnul a ascultat numai de îndemnurile inimii lui, n-a ascultat părerea unor sfetnici încercaţi, a căror înţelepciune era cunoscută tuturor; s-a mulţumit numai cu părerea celor pe care-i ridicase el şi care, din linguşire sau din prostie, nu i s-au împotrivit niciodată, pentru a nu-l supăra pe acela de care atîrna bunăstarea lor.

Cînd s-a încredinţat domnul că averile lui sînt la adăpost, şi cînd a mai aflat că şi Maelat umblă să-i ia cetăţile pe seama lui, aşa cum se străduise s-o facă şi în anii trecuţi, atunci s-a hotărît să trateze cu Marti-

nuzzi şi a fost de acord să închine cetatea regelui în schimbul protecției acestuia. Martinuzzi lăsa o garnizoană de lăncieri unguri sub porunca lui Petru, care se bucura în continuare de sprijinul bistrițenilor şi al rodnenilor. Aşa se face că la 17 decembrie meşteri zugravi din Bistrița veneau la Ciceu şi, în frunte cu zugravul Ieronim, zugrăveau capela cetății şi încăperile în care locuia domnul cu ai săi. În aşteptarea unor vremuri mai bune, domnul se pleca, deocamdată, împrejurărilor.

Ion era nelipsit de la masa domnului său, ca unul dintre cei mai apropiați sfetnici şi prieteni. Avea timp să cunoască pe îndelete familia acestuia, făcîndu-şi o părere despre fiecare în parte după felul în care se purtau şi vorbeau. Şi atunci cînd se socotea lămurit pe deplin în această privință, la o cină, din primele zile ale lui ianuarie 1539, în timp ce-şi plimba ochii de la unul la altul, fără nici o noimă, sub privirile sale a ajuns şi chipul Mariei. Ca şi cum ceva dinlăuntru ar fi avertizat-o că este privită, aceasta şi-a ridicat capul şi ochii ei au întîlnit, lumină în lumină, ochii lui Ion. Pleoapele i s-au zbătut speriate, şi-a plecat iarăşi privirile în taler, dar n-a putut să stăpînească zbaterea lăuntrică şi a simțit cum sîngele-i năvăleşte-n obraz. S-a supărat pe ea însăşi din pricina acestor întîmplări neprevăzute pe care nu avusese puterea să le stăpînească. Îi era teamă, pe de altă parte, ca acest boier să nu creadă despre ea că este, şi nici ea nu-şi da seama exact ce-ar fi putut fi. Pe măsură ce se gîndea mai mult la această întîmplare, lipsită de orice însemnătate în realitate, dar care luase proporții în sufletul şi mintea ei obsedată de ideea că soarta a fost mai mult decît nedreaptă cu ea, condamnînd-o să rămînă fată bătrînă, cu toate că-şi dorise din adîncul ființei să fie femeie şi mamă, se necăjea împotrivă-i din pricina stîngăciei în purtarea ei, pentru că nu ştiuse cum să primească această uitătură şi să desluşească dacă avusese vreun înțeles pentru ea, sau era numai o întîmplare. Nu-i venea să creadă că boierul ar fi putut-o privi într-un chip anume, deşi ar fi dorit-o din toată inima, nefiindu-i greu să vadă că Ion Movilă este un bărbat în floarea vîrstei, puternic şi frumos. Credința arătată de el, în împrejurările grele prin care trecuse familia ei, era de natură să-l ridice şi mai mult în ochii rareşeştilor şi în fața tuturor oamenilor care mai cred în cinste şi omenie. Dar cum să faci pentru a şti dacă un asemenea om şi-ar fi plecat ochii asupra unei fete ca ea?

Ion şi-a dat seama care este rostul frămîntării acestei fiice de domn, i-a văzut roşața ce-i acoperă obrajii şi nu i-a scăpat amănuntul că această turburare o prinde bine pe Maria. Urîtă nu era, dar ce-i lipsea să fie ispititoare? Timpul care trecuse peste ea o înăcrise, pentru că sufletul ei era gol şi pustiit, iar pustiul dinlăuntru se răsfrîngea pe chipul şi trupul ei care-şi pierdeau frăgezimea, strălucirea pe care ți-o dă numai tinerețea şi mlădierea ce poartă-n ea, uneori în chip inconştient, ispite şi chemări ce duc la împlinirea rostului unei femei pe pămînt.

Cînd s-au dus spre odăile lor ca să se culce, Chiajna s-a apropiat de urechea sorei mai mari şi a întrebat-o cu cea mai mare nevinovăție:

— De ce-ai roşit la masă, Maria?

Cîtă otravă poate să zacă în fetişcana asta! A fost o noapte rea, cu vise chinuitoare. S-a zbuciumat tot timpul, iar în zori, cînd s-a trezit de-a binelea, îşi făcea socoteală că toată zbaterea ei n-avea nici un rost. Trebuie să se stăpînească şi să lase viața să se scurgă pe vechiul făgaş, fără bucurii şi fără mari dureri. Îi rămăsese o strîngere de inimă în legătură cu felul în care va trebui să se poarte față de Ion Movilă. Era nevoie să se arate în aşa chip, încît boierul să nu ghicească nimic.

Alegerea lui Petru Rareş se dovedise a fi cea mai bună soluție. Martinuzzi era lacom şi dorea să stoarcă de pretutindeni cît mai mulți bani spre folosul lui. A pus mîna pe venitul minelor de la Rodna, i-a supus pe bistrițeni, unor mari dări în bani peşin, se grăbise să cuprindă Cetatea de Baltă în nădejdea că averile fostului domn erau ascunse acolo, luîndu-se după un zvon pe care Rareş însuşi îl făcuse să se răspîndească. Craiul Ianăş cerea şi el, printr-un om al său sosit la Ciceu a doua zi de Crăciun, ca Rareş să renunțe la taxele de război pe care le ridica de la saşii din nord-estul Transilvaniei, în schimbul acestei renunțări, regele îi recunoştea fostului domn deplina stăpînire asupra domeniului Ciceiului, cu drepturi pe care le avea oricare mare magnat al regatului. Domnul i-a cerut craiului să-i dea 3000 de oşteni ca să-şi recapete tronul, fiind informat de partizanii săi că domnia lui Ştefan, omul turcilor, îi nemulțumeşte pe toți supuşii săi.

Zmulgîndu-i domnului cetățile, minele de la Rodna, însemna de fapt că i-a luat lui Rareş orice putere în Transilvania, din care pricină craiului Ianăş îi convenea acum ca să rămînă în starea la care-l aduseseră oamenii săi. Îi era teamă ca acesta să nu ajungă iarăşi în scaunul Moldovei şi să nu devină o primejdie pentru el personal, datorită prestigiului şi simpatiei de care se bucura Rareş în miazănoapte, acum cînd îşi făurea planuri mari în legătură cu moştenirea sa. În ciuda înțelegerii din anul trecut dintre el şi Ferdinand, în urma căreia Transilvania i-ar fi revenit craiului de la Viena după moartea lui Ianăş, acesta se răzgîndise; între timp o pețise pe fiica craiului Jicmont şi acuma se afla în dîrdora pregătirilor de nuntă.

Nici de la craiul Ferdinand nu se aştepta să-l sprijine şi, aflînd că Ştefan, domnul Moldovei, trimite soli şi la Ianăş şi la Ferdinand, Rareş şi-a dat seama din cele petrecute pînă atunci că cei doi crai nu-l vor băga în seamă o vreme şi vor duce tratative cu domnul aflat în scaun pentru a obține de la acesta mai mult decît avuseseră de la el. Rareş devenise, ca orice pribeag, un obiect de şantaj în mîna celor doi crai. Gîndurile sale aveau să fie confirmate de hatmanul Petru Vartic, pe care Ştefan, devenit „Lăcustă” pentru nenorocirea pe care o aduseseră gîzele cu acest nume asupra Moldovei, îl trimisese în solie la Viena ca să încheie o alianță cu

Ferdinand. Printr-un om de taină, Vartic îi aducea la cunoştinţă care este starea sufletească a locuitorilor Moldovei faţă de domnul pus de sultan şi ce planuri îşi făurea acesta.

Toate acestea-l făceau pe Rareş să-şi dea seama că, pentru o vreme, el era osîndit să-şi petreacă viaţa la Ciceu, ca un mare boier oarecare. Trebuia să încerce altceva şi în sfaturile pe care le ţinea cu doamna sa, la unele dintre ele fiind chemat şi Ion, s-a ajuns la încheierea, care l-a uluit pe Movilă, că numai sultanul i-ar putea reda scaunul. Laudele pe care vistierul Mateiaş le adusese cîndva doamnei erau mai mult decît întemeiate: minte ascuţită şi o mare îndrăzneală izvorîtă dintr-o voinţă de fier.

— Măria ta, s-a pomenit Ion vorbind aproape fără să vrea, mie mi se pare cu mare primejdie ceea ce se pune la cale. Nu te poţi încrede în sultan pentru că niciodată nu i se cunosc gîndurile şi e tiran la suflet. Nu a pregetat să-şi ucidă fiul pentru că greşise şi i-a luat capul şi marelui vizir, Ibrahim, ginerele şi cel mai credincios sfetnic al său, deoarece făcuse legături cu craiul Ferdinand pentru încheierea unei păci care să nu fie prea umilitoare pentru neamţ. Într-un om atît de aprig ca Suliman nu poţi avea încredere.

— Ai dreptate Movilă, numai că tu nu cunoşti şi o altă latură a firii sultanului, şi îndeobşte a turcului. El este totdeauna prea bucuros să-l primească pe oricare principe ce i se supune, mai ales cînd acesta nu vine cu mîna goală.

— Se poate măria ta să fie, şi sînt încredinţat că este aşa, şi-a luat seama Ion, dar sultanul ţi-a luat comorile din cetatea Sucevei, ce altă nevoie de bani ar avea el acum?

— Movilă, s-ar putea să nu aibă nevoie de bani, deşi la o împărăţie mare întotdeauna este nevoie de bani mulţi, dar craiul Ianăş i-a făgăduit 300 000 de galbeni ungureşti ca sultanul să se retragă cu urdia sa în bună pace în sudul Dunării, după ce supusese Moldova, iar craiul n-a avut de unde să-i dea banii. Aşa se face că Suliman este supărat pe Ianăş, iar ce nu poate împlini craiul, pot face eu.

Socoteli pe care Movilă nu le cunoscuse şi care-l uimeau descoperind la domnul său o pătrundere a oamenilor şi a lucrurilor cu mult deasupra celor ştiute de el pînă în clipa ceea. Avea totuşi o îndoială în legătură cu Ştefan Lăcustă. Nu fusese el pus în scaun de sultan şi nu se bucura de toată încrederea acestuia?

— Lăcustă n-are o vistierie, Movilă, şi unui domn fără vistierie i se clatină jeţul de sub el, oricît de domnesc ar fi acesta.

„Şi ştiind carte sîrbească, Elena, doamnă-sa, au scris la împăratul cu mare jalobă şi plîngere, poftind ca să să milostivească, să-i iarte". Scrisoarea era trimisă printr-un sîrb, o slugă credincioasă a doamnei, căruia i se arătase că trebuie să meargă cu mare fereală pînă ajungea în împărăţia turcului, ca să nu cadă acea scrisoare în mîinile craiului Ianăş.

La Ciceu era acum linişte. Lăncierii, lăsaţi de Martinuzzi, plecaseră, garnizoana cetăţii fiind alcătuită din românii satelor care aparţineau cetăţii. Fostul pîrcălab, Simion, plecase, undeva într-un sat pe Someş, iar Atanasie trebuise să se refugieze ca simplu călugăr la Putna. Ion izbutise să ia legătură cu fraţii săi, care fugiseră în Polonia, după intrarea lui Suliman sultan în Suceava. Aceştia, însă, izbutiseră în iarna anului 1538-1540 să se întoarcă la ocinele lor din Moldova. În taină, ei îi trimiseseră la Ciceu bani şi o parte din hainele de preţ încît putea acum să se prezinte ca un curtean de vază în straiele-i strălucite, sau să-şi tocmească arme şi cele de trebuinţă la Bistriţa. Pentru unele cheltuieli făcute, Rareş l-a certat straşnic. Era adevărat că nu se mai afla în scaun, dar nu se cuvenea să-l jignească, socotindu-l atît de neajutorat încît să nu-şi poată omeni o slugă căreia îi datora atît de multe.

Se putea mişca în voie, la Bistriţa sau la Rodna, uneori ieşeau la vînătoare prin pădurile din preajma Ciceului în care mişunau sălbăticiunile.

*

* *

Teama Mariei se dovedise mai mult o închipuire a minţii ei. Boierul se purta ca de obicei, cu bună-cuviinţă, fără să arate că între ei s-a petrecut ceva, cum, de fapt, nici nu se întîmplase. Judecînd liniştită lucrurile, îşi da seama că nu fusese vorba decît de o întîmplare, căreia ea-i dăduse un înţeles pe care nu-l avea, înţeles ce dospise şi crescuse nemăsurat în mintea ei. Această constatare stîrnea în sufletul ei aceeaşi nelinişte şi nemărginită nemulţumire pe care i-o da sentimentul neîmplinirii ca femeie. Înţelegea că acest boier este un om ca oricare altul, din carne şi oase pe care o femeie nu l-ar fi lăsat nepăsător. Dar pentru asta se cerea să ştii să te porţi ca o femeie şi, deşi îşi pusese în minte să fie mai blîndă şi surîzătoare, sau să dea dovadă de oarecare gingăşie atunci cînd se afla în preajma lui, cînd apărea Ion, simţea cum îngheaţă şi încremenesc toate gîndurile şi pornirile ei fireşti.

Noroc cu acest boier care nu înţelegea, sau se prefăcea că nu înţelege, ce se petrece în sufletul ei, purtîndu-se mereu egal şi cuviincios.

Să se ducă la mănăstire cum o sfătuise sora ei mai mare?

Să afle mîntuirea zbuciumului care-i răvăşea fiinţa prin credinţă? Nu s-ar fi dat în lături şi ar fi primit şi o asemenea dezlegare, dar simţea în străfundul fiinţei sale că niciodată nu se va împăca cu un asemenea gînd.

Ieşiseră afară din cetate, copiii alergau prin fineţurile ce crescuseră înalte, iar fetele mai mari se răzleţiseră în căutarea celor mai frumoase flori.

Maria simțea cum zvîcneşte inima cu mai multă putere, miresmele îndumnezeiseră întreaga vale, soarele revărsa lumină din belşug, cîteva scame de nori, ce păreau suspendate între tăria albastră şi pămînt, lunecau agale.

Totul mustea de viață; privea năucită această desfăşurare de energii şi i-ar fi venit să țipe de bucurie şi de fericire dacă soarta ar fi fost numai în foarte mică măsură darnică cu ea.

De fapt, era aşa de puțin ce dorea şi acest puțin ridica între ea şi restul lumii stavila care o împiedica să se împărtăşească din ceea ce firea şi natura ne-a hărăzit tuturor. Era aproape de poalele pădurii cînd a simțit mişcare şi nu departe de ea a răsărit Movilă. Calul boierului mergea la pas, semn că nu se grăbea, şi cînd a zărit-o şi-a îmboldit şargul spre ea. Şi-a înclinat capul în chip de binețe, l-a auzit că vorbeşte, făcînd să răsară de sub mustața-i neagră cununa albă a dinților, i-a răspuns, nici ea nu ştia exact ce, pentru că o asemenea înfruntare venise cu totul pe neaşteptate.

Ion a înțeles tulburarea fetei, a spus ceva şi a rîs, iar pe fața lui era atîta lumină şi bucurie liniştită încît Maria a simțit cum se topeşte tulburarea care pusese stăpînire pe ea.

Privind-o de sus pe această fată de domn, Ion a găsit că nu este chiar aşa de searbădă cum părea de obicei. Vîntul făcuse să i se lipească rochia de trup, lăsînd să se ghicească picioarele bine zidite, cu pulpa frumos arcuită. Avea sîni nu prea mari, iar fața îmbujorată de soare şi de vînt nu era deloc urîtă. E adevărat că măsura după care fusese croită era cam mare, dar nu lipsită de un anumit farmec, atunci cînd da semne că întreaga ei făptură este străbătută de un strop din bucuria vieții. A descălecat şi i-a cerut îngăduința s-o însoțească. Cererea a turburat-o, făcînd-o să se aprindă şi mai mult la față. Stîngăcia ei l-a amuzat pe boier şi acesta s-a uitat de data aceasta în ochii fetei fără sfială. Îndrăzneala lui avea un tîlc, pe care mintea ei a refuzat să-l priceapă, iar cînd stăruința lui de a se face înțeles i-a învins orice îndoială, a simțit cum se pierde şi o cuprinde o uşoară amețeală. Boierul i-a prins mîna stîngă deasupra cotului, ca şi cum ar fi vrut s-o sprijine şi la atingerea acestei mîini, lacrimile au năvălit şuvoi. A încercat să le stăvilească, dar n-a fost în stare. Fața ei nu arăta suferință şi Ion, după ce şi-a făcut ochii roată ca să se ştie la adăpost de orice privire, s-a aplecat şi i-a atins buzele uşor cu gura lui, după care i-a şters fața ca unui copil. Şi era într-adevăr neajutorată, clipele trăite atunci o sleiseră. S-a depărtat puțin de boier, şi privind împrejurimile a căror frumusețe i se păreau de basm, s-a simțit pentru prima dată după mulți ani de îndoieli şi chinuri sufleteşti, că este fericită, că lumea este într-adevăr frumoasă, iar viața merită să ți-o trăieşti. Cînd şi-a întors fața spre boier, ochilor acestuia i s-a înfățişat parcă o altă ființă care era cu adevărat plină de farmec. Şi atunci i-a întins gura şi s-a lipit toată de el, să simtă cum trupul ei se

înfăşoară pentru prima dată de trupul unui bărbat, iar cînd i-a simțit tăria brațului care o cuprinsese şi o strîngea cu plăcere dar şi cu grijă, Maria s-a lăsat cotropită de acea dulceață care nu se poate spune în cuvinte şi pe care numai dragostea ştie să ți-o picure în trup şi suflet.

Cînd s-a desprins de Ion, îi era parcă ruşine de îndrăzneala ei, dar clipele acelea pe care le aşteptase de ani de zile ca pe o mare izbăvire, erau prea frumoase şi pentru ele merita să încîlci sfieli şi oprelişti pe care numai sufletul ei le ridica în juru-i ca pavăză aducătoare numai de suferințe.

*

* *

Cînd a sosit scrisoarea lui Rareş la înalta Poartă a fericirii, acolo unde popoarele îşi găsesc alinarea şi beii acestei lumi coroanele lor, marele vizir şi-a prefirat firele rare din barbă cu mîna şi a şoptit îngîndurat:

— Acest ghiaur a înnebunit!

Fusese şi el creştin şi îşi ajuta şi acum mama să îngrijească de bisericile din satele acelei părți a împărăției în care se născuse. Nu l-ar fi trădat în nici un chip pe stăpînul său de acum şi nici legea în care fusese crescut, dar nu se putea stăpîni să arate uneori o tăinuită înțelegere pentru oamenii care împărtăşeau credința mamei lui. Se gîndea acum dacă este bine să arate sau nu o asemenea scrisoare prea strălucitului padişah. Îi era teamă să nu-i turbure liniştea şi să-i stîrnească mînia. Rareş căşunase atîtea necazuri împărăției încît era peste putință ca sultanul să-l privească vreodată cu îngăduință. Dacă n-o arăta, iar nebunul de ghiaur reuşea să-i strecoare pe alta cale o altă scrisoare, pica rău marele vizir, aşa că nici el nu ştia ce să facă, dar, pînă la urmă, şi-a zis că tot mai bine este să i-o arate padişahului.

Înalt prea fericirea sa a ridicat din sprîncene cînd a auzit despre ce este vorba, dar numai pentru o clipă, a căzut apoi pe gînduri preț de două-trei clipe, după care a rîs, iar rîsul sultanului l-a descumpănit pe marele vizir.

— Mi-ar fi plăcut, a grăit sultanul, să-l văd atîrnat în cîngi deasupra Bosforului şi să văd cum păsările cerului îi sfîrtecă trupul cu clonțul, dar un om care dă dovadă de atîta îndrăzneală merită să i se ierte viața şi dacă se poate; chiar şi păcatele. Să i se trimită poruncă craiului Ianăş ca să-i dea liberă trecere spre Poarta fericirii. Mărturisesc că nu-mi face plăcere să-l văd pe un asemenea om cum sărută poala caftanului stăpînului lumii.

*

* *

Era pe-nserate şi vaerul stîrnit de clopotele paraclisului cetății se topea în aerul limpede care stăruia deasupra văii Ciceului. Ion cugeta, la el, la fata domnului. Stîrnise o mare patimă în sufletul Mariei, nici nu era nevoie să i-o mărturisească fata. Se citea mulțumirea pe fața ei, nimănui din cei ai casei nu-i scăpase schimbarea ce se petrecuse în această ființă. Trebuia făcut ceva pentru a nu supăra sau a stîrni suferinți şi mai mari. Fiind vorba de o fată de domn, lucrurile păreau simple: era spre cinstirea neamului său ca os din osul lui Ştefan cel Bătrîn să devină o movilească. Odraslele lui ar fi putut năzui, din această pricină, cît mai sus, dar aceste gînduri, care-i veneau mai mult fără voie îl supărau. Nu fata de domn trebuia luată în seamă ci făptura ei, aşa cum o zidise firea. În două rînduri cunoscuse dragostea în cele două chipuri în care aceasta ne poate cuprinde mintea, sufletul şi trupul. De data aceasta nu era vorba de dragoste. Nu putea spune că Maria nu-l atrăgea într-un anume fel, dar îndoiala ce stăruia era în legătură cu ceea ce fata aştepta de la el. Era în stare s-o facă fericită? şi-şi punea o asemenea întrebare pentru că, din păcate, înțelesese drama pe care o trăise această ființă şi gîndea că merită şi are tot dreptul să fie fericită. Şi dacă din prea multe îndoieli se va îndepărta de ea nu cumva îi va face un rău pe care nimeni n-avea să-l mai acopere? Va fi în stare să se poarte cu ea în aşa chip încît, măcar pentru o vreme, această femeie să se bucure de dragostea ei?

Îi cîntărea gesturile, îi măsura din priviri alcătuirea trupului, îi încerca mintea. Zile în şir aceeaşi privighere tăinuită şi aceeaşi luptă cu el însuşi.

Toată lumea este plecată la Bistrița, pentru cumpărături. Judele Werner îi poftise şi trimisese şi rădvanele potrivite pentru o asemenea călătorie. Mai trebuiau încheiate şi unele socoteli. Ion rămăsese în cetate în chip de pîrcălab, iar Maria, cum se întîmpla de obicei în asemenea împrejurări, avea nişte dureri, greu de localizat, dar de nesuferit, deci nu putea părăsi în nici un chip patul. Spre amiază, a cerut să-l vadă pe „pîrcălab”, şi cînd Ion a intrat în odaia fetei, aceasta i-a făcut semn slugii să se ducă.

Era puțin palidă, se vedea frămîntarea lăuntrică întipărită pe fața ei. Nu era bolnavă, n-avea nimic, nici o suferință nu-i măcina trupul. Numai sufletul îi era pradă unei zbateri al cărui sfîrşit l-ar fi dorit din toată inima. Şi-a ridicat ochii spre el, a rugă parcă, şi l-a întrebat:

— Ce ai de gînd să faci cu mine?

Era în această întrebare şi tristețe şi o umbră de nădejde. Ion s-a apropiat de ea şi a vrut să-i cuprindă cu mîinile capul, dar fata s-a ferit.

— Nu înțelegi că aşa nu se mai poate, că este nevoie de o dezlegare într-un fel sau altul?

— Domniță...

— Nu-mi spune domniță, pentru că atunci cînd te-am strîns în brațe şi mi-am aninat brațele de gîtul tău n-am făcut-o ca domniță.

Ion şi-a dat seama că acele clipe sînt hotărîtoare pentru soarta ei, dar şi pentru el.

— Mi-e teamă, nu pentru mine, ci pentru tine.

— De ce să-ți fie teamă?

— Dacă nu te pot face fericită? Dacă un alt bărbat, mai tînăr şi mai de neam...

— Nu înțelegi că tu eşti singurul bărbat pe care l-am iubit şi că numai tu mă poți face fericită? Nu-mi trebuie neam, pentru că şi tu eşti de neam, nu-mi doresc nimic altceva decît să fiu femeia ta.

Hotărîrea nestrămutată se simțea din glasul ei, dar ceea ce a topit orice împotrivire a fost această dăruire fără nici o condiție. Ion s-a apropiat de ea, a cuprins-o în brațe şi a sărutat-o lung, un sărut care să-i dea liniştea sufletească, să o facă să uite de gîndurile care-i măcinaseră inima. A simțit cum treptat i se topeşte orice rezistență, iar cînd gura ei a început să-l caute cu lăcomie, trupul ei s-a înfăşurat pe al lui ca o viță sălbatică. Pieptul i-a tresărit sub mîngîierea mîinii şi şi-a lăsat trupul pradă mîinilor lui, puternice şi grijulii. I s-a dăruit cu spaimă amestecată cu bucurie, iar fericirea ei n-a mai cunoscut margini cînd trupul i-a fost mistuit pentru prima dată de adevărata dragoste.

Cînd s-au despărțit, l-a privit pe bărbatul pe care îl aşteptase parcă o veşnicie, cu nețărmurită recunoştință, îi străluceau ochii de împlinirea care-i desăvîrşise sufletul şi trupul. În seara aceea, Ion a bătut la uşa ei, n-a mai ştiut cum e bine să facă şi-atunci a cunoscut iarăşi pentru întîia oară ce-nseamnă să dormi în brațele unei ființe pe care-o iubeşti mai mult ca orice pe lume.

Cînd rădvanele au poposit a doua zi spre seară la cetate, Petru voievod şi-a dat seama că boierului său i s-a întîmplat ceva sau că acesta trebuie să-i mărturisească un lucru de o deosebită importanță. L-a chemat la el şi după ce s-a aşezat cu greutate în scaun, pentru că rămăsese cu un anume beteşug de cînd rătăcise prin munți, Ion Movilă a pus genunchiul la pămînt, spre marea mirare a domnului, pentru că nişte veşti bune sau rele nu se spuneau în acest chip, şi-a ridicat privirile spre Rareş şi a cuvîntat:

— Măria ta, pentru slujba pe care ți-am făcut-o cu credință, milostiveşte-te de mine şi îngăduie-mi să mă căsătoresc cu Maria, fiica măriei tale.

Mirarea a pus stăpînire pe fața lui Rareş. Nu ştia dacă trebuia să rîdă sau nu. Acest boier nu numai că este credincios, dar nu-şi cunoaşte nici in-

teresul. cît era domn şi avea puterea să împartă bogăţii, bucurie şi durere, nu i-a venit un asemenea gînd, şi iată-l acum, cînd toate sînt de izbelişte, că-i arde de însurătoare. Mare minune şi făptura asta omenească.

— Aşadar, s-a trezit vodă grăind, asta era cu Maria? Parcă simţisem o schimbare la această fiinţă, dar luat cu necazurile mele n-am găsit timp să aflu ce se petrece în sufletul alor mei. Şi asta este dorinţa ta nestrămutată, Movilă?

— Asta, măria ta!

— Şi fata ce zice?

— Să spună ea, măria ta, căci şi de soarta ei este vorba.

Rareş a strigat să vină toată suflarea de faţă. Doamna Elena nu pricepea ce faptă-l făcea pe soţul ei s-o turbure acum, cînd abia picaţi de pe drum, încă nu izbutiseră să desfacă toate cîte fuseseră cumpărate la Bistriţa. Cînd i-a văzut strînşi pe toţi, Petru voievod a luat-o pe doamnă de mînă şi i-a spus:

— Se poate, mărită şi scumpă doamnă, ca şi în cele mai potrivnice împrejurări oamenii să-şi caute fericirea şi împlinirea pentru care au fost meniţi. Maria, apropie-te! Aşa şi această fiică a noastră, slăvită doamnă, a trebuit să cunoască pribegia şi să ajungă între zidurile acestei cetăţi ca să-şi găsească perechea. Movilă, în faţă! Iar acest boier şi-a pus genunchiul în faţa noastră şi ne cere să le încuviinţăm unirea. Ce are de spus doamna mea?

Elena doamna a zîmbit şi a încuviinţat înclinînd, iar Maria plîngea de fericire pentru îndurarea de care au dat dovadă părinţii ei. Chiajna a şoptit mai mult pentru sine:

— A avut noroc, adormita! Să fi avut numai cu cinci ani mai mult...

*

* *

În vară, Rareş afla că sultanul i-a dat dezlegare să meargă la Ţarigrad, dar se împotriveşte craiul Ianăş. Au fost trimişi în mare taină oameni la curtea marii împărăţii să se plîngă împotriva craiului care-l asupreşte pe fostul domn şi-l ţine-nchis în cetate ca pe un prins de război şi cîte necazuri nu-i face. Cînd nici la a şasea poruncă nu s-a supus craiul, s-a mîniat Suliman sultan şi a trimis hochim împărătesc să-i dea cale liberă domnului, şi deşi craiul nu dorea în nici un chip ca Rareş să urce în scaunul Moldovei, a trebuit să se supună. La Ciceu venea omul lui Ianăş cu scrisorile de liberă trecere îndată după sărbătorile de iarnă, iar în ziua de 25 ianuarie 1540, lăsîndu-şi doamna şi cuconii în seama ginerelui măriei sale, Rareş pornea

pe drumul Țarigradului, drum semănat cu multe primejdii dar la capătul căruia se afla singura nădejde a fostului domn.

XXII

Pribegii de la Ciceu şi-au petrecut iarna în cetate ca în primăvară să meargă la Rodna, pentru cîteva săptămîni, apoi iar la Ciceu şi din august s-au stabilit la Bistrița, în locuința pe care le-o oferise Werner. Aşteptau, cum era şi firesc, cu încordare ştiri de la Rareş. Acestea au fost bune iar la începutul verii, fostul domn scria din Țarigrad judelui şi Sfatului cetății Bistrița, amintindu-l în mod special pe „bunul nostru prieten" Thomas Waldorfer. Printre altele se puteau citi şi aceste cuvinte pline de nădejde: „Noi sîntem la Constantinopol, bine sănătoşi, slavă Domnului, şi ținuți bine şi în cinste de măria sa împăratul şi de viziri; nu ne lipseşte nimic, slavă Domnului. Dacă lucrul (adică recîştigarea domniei) zăboveşte, trebuie să fiu cu răbdare... Nădăjduim în Dumnezeu că vom fi ce am fost, şi mai mult decît atîta". Doamna Elena avea răbdare, dar lunile se scurgeau şi fostul domn nu reuşise să cîştige bunăvoința sultanului, ceea ce însemna că şederea lui pe malurile Bosforului nu prea erau cu folos. Abia în ultima lună a anului împrejurările au făcut ca Rareş să se bucure de mila padişahului.

Împrejurările i-au fost prielnice pribeagului şi se poate spune că duşmanii au lucrat în folosul său. Mai întîi, Ianăş craiul a izbutit ca la 53 de ani să aibă un fiu, ceea ce anula înțelegerea avută cu Ferdinand, fapt care-l face pe acesta din urmă să-şi trimită trupele pentru a ataca şi cuceri cetățile din Ungaria de Sus şi chiar Pesta. Momentul părea potrivit deoarece Maelat şi Balaşa trecuseră de partea craiului din Viena, iar Ianăş se prăpădea la Sebeşul Săsesc la 22 iulie. Unul dintre cei mai de seamă adversari ai lui Rareş trecea în lumea celor drepți fără să fi avut prilejul să infirme acuzațiile pe care fostul domn i le aducea în fața sultanului.

Tulburările din Transilvania, ofensiva pornită de oştile imperiale în Ungaria de Sus l-a determinat pe Sultan să hotărască strîngerea oştilor ca să-i respingă pe imperiali şi să cîştige Transilvania.

În Moldova, gineri şi nepoți de-ai lui Cosma Şarpe Gănescu şi Luca Arbure, „acei lei sălbatici şi lupi încruntați" s-au ridicat împotriva domnului

care-i miluise şi-i primise la curtea lui şi l-au ucis în miez de noapte la Suceava, în foişorul cetății. Tot ei au pornit cu război împotriva sultanului şi, Suliman, ca să nu-i fie stînjenite mişcările în Ungaria, l-a numit pe Rareş domn.

La sfîrşitul lunii ianuarie 1541, Petru voievod intra în țară numai cu două sute de oameni „şi nu era nimeni să-i stea împotrivă". Într-o scrisoare a unui străin alcătuită în acele zile, se spune că „poporul din Moldova s-a bucurat de reîntoarcerea lui Petru, deoarece îl apăra de nedreptățile boierilor", precizînd că: „Mulțimea oamenilor de tot felul a trecut de partea sa şi i-a dat pe mînă pe primii sfetnici şi pe dregători, care au fost puşi în lanțuri".

Mihul, Trotuşan, Crasnăş vistier şi Cozma al doilea logofăt, au fost dați pe mîna călăului care „cu grele munci i-au muncit, mai apoi le-au tăiat şi capetele".

Prima grijă a domnului a fost să-şi aducă familia de la Bistrița şi, în luna mai, ieşea în întîmpinarea alor săi cu mare alai în apropierea cetății de scaun a Sucevei şi „acolo multă bucurie şi veselie era la adunarea lor" după cîte suferiseră în pribegie.

În vară, sultanul a pornit asupra Budei pe care a transformat-o în paşalîc, socotind că pruncul nevîrstnic al craiului Ianăş nu poate să stea împotriva atîtor vrăjmăşii. Intrînd şi Rareş în Transilvania, cu gîndul să-şi recapete cetățile, l-au prins cu vicleşugul pe duşmanul său Maelat pe care l-a trimis, împăratului plocon la Țarigrad.

Peste un an, cînd Ferdinand şi fratele său împăratul au strîns oaste ca să recucerească Buda, Rareş a făgăduit în mare taină să intre cu 40 000 de oameni în Transilvania, iar lui Ioachim de Brandenburg, cel care conducea oştile imperiale i-a dat cu împrumut 100 000 de galbeni, bani peşin, şi 200 000 cîştigați din vînzarea a 60 000 capete de vite în Polonia.

Ion s-a bucurat de mare trecere în cea de a doua domnie a lui Rareş. Sfetnic şi slujitor de încredere, el i-a ținut locul lui Mateiaş, fostul vistier, făcut acum mare logofăt. Ca să-l scoată pe Maelat din cetatea Făgăraşului, l-a trimis zălog pe Mateiaş şi boierul avea să stea acolo mulți ani pînă a izbutit să fugă în Țara Românească, de unde s-a întors la domnul său.

După isprava din 1542, Rareş n-a mai încercat nimic de ispravă, înțelegînd că domnii dimprejurul lui nu au nici puterea şi nici inima nu-i prea îndeamnă ca să se ridice asupra puterii otomane. Iar pentru a nu stîrni bănuieli sau mînia sultanului, în luna lui mai, în cincisprezece zile, l-a pornit pe feciorul său mai mare, pe Iliaş, la Țarigrad drept chezăşie a credinței sale. Aşa încît ultimii ani din viață i-a petrecut domnul în pace şi, cum spune Ureche cronicarul de „nemică de alta nu-i era grijă, numai cu toată casa sa a petrece în ospețe şi în dezmierdăciune". A împodobit lăcaşurile ridicate de el sau de înaintaşii săi, cu zugrăveli care aveau să

ducă faima artistică a Moldovei peste secole şi peste hotare şi să întărească credința locuitorilor acestei țări în rostul şi dreptul lor de a fi ei înşişi. În anul în care Iliaş pleca la Țarigrad, doamna Elena da naştere unui al patrulea copil, pe numele de Constantin, în amintirea împăratului cel Mare, adeverind spusele cronicarului despre bucuria şi dezmierdăciunile în care a trăit domnul şi doamna lui după ce au îndurat atîtea necazuri.

Ion făcea parte acum din familia domnească şi se afla mereu în preajma voievodului. Maria se bucura pentru norocul pe care l-a avut, iar bucuria ei era umbrită doar de faptul că nu-şi putea ține soțul în preajmă şi numai pentru ea. Înflorise parcă şi ceea ce părea greoi, mai înainte, în alcătuirea ei, se îmbina acum plăcut, bucuria lăuntrică răsfrîngîndu-se asupra chipului şi trupului său. Mişcările îi erau mai mlădioase, uitătura era plină de înțelesuri. Numai măria sa era un pic nemulțumit văzînd că doi tineri nu erau în stare să aducă pe lume o a treia ființă, aşa cum o făcuse el la bătrînețe. I-o spusese numai fetei, iar Maria, în timp ce-şi mîngîia bărbatul ei pe care-l vedea frumos şi puternic, înțelept şi cumpătat, mărturisea printre sărutări mărunte nedumerirea tatălui şi, aproape rîzînd, îşi arăta fericirea că n-a făcut încă un copii care să-i turbure bucuria de a iubi în tihnă. O stare sufletească pe care Ion o înțelegea mai puțin, dar femeia lui, amintindu-i că timp pentru aşa ceva aveau încă destul, iar tinerețea lor mai număra puțini ani, se ferea să-i arate că nu era vina ei că el n-avusese pînă atunci un copil şi nici nu vroia să-şi umbrească fericirea gîndindu-se la anii pe care el i-a trăit din plin, iubind şi fiind iubit. Dacă bărbatul ei n-ar fi fost încolțit de atîtea treburi, l-ar fi copleşit cu dragostea ei, îşi ura anii de tinerețe, ani de chinuri şi de îndoieli, era în ea o îndîrjire în a recîştiga măcar o parte din timpul irosit zadarnic, îşi da seama abia acum că ea fusese plămădită anume pentru dragoste, moştenea în sîngele ei patima neamului, aceeaşi patimă care-l împinsese pe bunicul ei să-şi sădească sămînța în toată Moldova, faptă pentru care, socotea în sinea ei fără să se ruşineze, merita să fie numit cel Mare. Acelaşi sînge îl împingea şi pe tătîne-său să ia nevastă după nevastă şi să rodească aproape an de an, în ciuda bătrîneților. Vor face şi copii, să nu-i fie lui teamă, numai o întîmplare norocoasă amîna acest soroc, să se bucure deci de răgazul pe oare firea li-l îngăduia.

Iar acest răgaz a durat pînă în al şaselea an de cînd se căsătoriseră. Era anul în care Mateiaş reuşise să ajungă în țară primindu-şi logofeția, iar Ion era numit mare vistier. Văscan rămînea vornic al ținutului Dorohoi, în timp ce Gavrilă, fratele mai mic ajungea pîrcălab la Hotin. Rareori se văzuse în sfatul Moldovei doi frați!

S-a bucurat măria sa cînd a aflat că va avea un nepot şi a trăit şi bucuria să vadă că este vorba de un băiat, căruia i-au pus numele Gheorghe,

numele luptătorului al cărui chip se afla brodat cu sîrmă de aur şi de argint pe steagul ţîrii.

Nu l-a născut bine pe primul copil că Maria a rămas grea cu al doilea. Numai că Petru voievod nu l-a mai apucat şi pe acesta căci, aşa cum scrie la cronică, „fiind bătrîn de zile şi căzînd în boală grea, au plătit datoria sa, ce au fost dator lumii şi s-au săvîrşit septembrie 2, vineri, la miazănoapte (1546) şi cu cinste l-au îngropat în mănăstire în Pobrata ce iaste făcută de dînsul, cu multă jale şi plîngere, ca după un părinte al său…”

Au fost repeziţi olăcari la Ţarigrad ca să ducă vestea la Poartă şi să-l cheme pe Iliaş în scaunul ţării, pe care-l doreau toţi boierii. Şi nu putea fi altfel, căci toţi marii dregători fuseseră cu credinţă nestrămutată faţă de Petru voievod. Vornicul Efrem Hurul şi fratele său, pîrcălabul Danciu, şi Petru Vartic hatmanul, Movileştii, Borcea şi Sturza, pîrcălabi ridicaţi din rîndurile boierimii mărunte, ca şi postelnicul Harbor şi Neagoe stolnic.

Şi mai era dorinţa şi voinţa, aproape de bărbat, a doamnei Elena care dorea să-şi vadă feciorii urcaţi în scaunul părintesc.

S-au bucurat cu toţii şi l-au primit cu dragoste, cu toate că era aproape un copil. S-a bucurat şi Ion cu Maria cărora li se năştea la puţine luni după aceea cel de-al doilea fecior căruia i-au dat numele de Teodor.

Bucuria tuturor a scăzut însă treptat cînd au înţeles care sînt apucăturile noului domn. În cei patru ani pe care i-a petrecut la curtea sultanului, copilul a căpătat deprinderi cu care ai noştri nu erau învăţaţi şi al căror rost nu-l înţelegeau în nici un chip. Pentru a-l atrage la o nouă lege şi ca să-l facă să se lepede de cea veche, cei care i-au supravegheat creşterea au dat dovadă de mare iscusinţă. L-au înconjurat cu fast, i-au cultivat gustul pentru muzică şi dansul oriental, în jurul său au fost aduşi tineri frumoşi, pielea trupului său s-a obişnuit cu moliciunea mătăsii sau a altor stofe scumpe, viaţa se deschidea în faţa tînărului prinţ ca o grădină a plăcerilor, din care se putea înfrupta pe ales, dacă izbutea să ajungă la mărire şi putere, iar amîndouă se puteau obţine dacă trecea la legea islamului. Preoţii noii religii erau nişte înţelepţi, lucrau cu tact şi fără nici o grabă atunci cînd îi arătau superioritatea acesteia faţă de celelalte. O făceau cu o anumită detaşare ca şi cum menirea lor era numai aceea de a deschide nişte căi, pe care te puteai angaja numai dacă vroiai şi în cunoştinţă de cauză, spre deosebire de călugării noştri, pătimaşi, ale căror argumente erau încărcate de ameninţări grave: iad, pucioasă, flăcări, chinuri neînchipuite, iar răsplata, dacă erai demn de ea, ţi se oferea sub formă de lumină, lapte, miere şi cîntări. Altfel stăteau lucrurile dincolo: nici un efort în a demonstra existenţa unei puteri unice şi zîmbetul superior fată de cazna celorlalţi de a arăta că trei fac unul. Iar la capătul drumului desfătări pe care lumea de pe pămînt nu ţi le putea oferi şi femei superbe, croite de Cel de Sus anume pentru a-i ferici veşnic pe credincioşii săi.

Tinerii din preajmă l-au îmbiat cu dezmierdări pe care, la început, nu le-a înțeles, dar, treptat, a prins gustul unor plăceri despre care nu auzise, dar pe care Allah, în prea marea lui dragoste față de oameni, le îngăduia. Cînd a crescut ceva mai măricel, fete tinere şi frumoase, cu o îmbrăcăminte străvezie, care mai mult scotea în evidență decît ascundea, l-au slujit ca nişte roabe supuse şi fericite că se află în preajma lui, i-au încîntat auzul cu cîntece languroase, iar trupurile lor s-au unduit în mişcări care stîrneau simțurile, îmbiindu-l şi învățîndu-l meşteşugul dragostei, ele fiind hărăzite numai pentru această bucurie trupească din care se înfruptau doar atunci cînd vroia stăpînul, fără supărare şi fără nici o umbră de invidie.

Cînd a lăsat Țarigradul pentru scaunul Moldovei, Iliaş nu s-a putut despărți de soții săi cei tineri şi înțelepți şi nici de roabele care ştiau să facă din trupurile lor grădini pline de mirezme. Doamna Elena a căutat să-l rupă pe fiul său de asemenea apucături spurcate. Strădaniile mamei, oricît de iscusite au fost, s-au dovedit zadarnice. Ziua şi noaptea suferea în preajma lui numai pe aceşti soți cu care venise de la Țarigrad spre marea supărare a dregătorilor pe care tînărul domn nici nu-i băga în seamă. În loc să grijească de trebile țării şi ale domniei, Iliaş îşi vedea de petrecerile sale, privindu-i cu vădită desconsiderare pe oamenii care se străduiau să-l slujească cu credință spre binele lui şi al tuturor. Unii dintre marii au început să murmure şi cea mai mare nemulțumire o arăta hatmanul Petru Vartic. Om dintr-o bucată, acesta nu s-a sfiit să-şi bată joc de apucăturile dosnice ale lui Iliaş şi să-şi arate scîrba şi mînia în fața mai multor boieri.

— Ne-au amăgit pe toți! a strigat Vartic. Geaba se arată pe dinafară pom înflorit, căci pe dinlăuntru e ca un lac împuțit. S-au depărtat de credința strămoşilor, umblă acum după legea mahmetenească numai de dragul preacurvirii cu turcoaicele ce le-a cărat pînă aice, de parcă s-a stins sămînța muierilor din Moldova.

Unii, cei mai mulți, au fost de partea lui Vartic, dar au fost şi ticăloşi care i-au şoptit la ureche lui Iliaş, cum îl batjocoreşte hatmanul.

Iliaş s-a mîniat cumplit la auzul acestor bîrfeli şi pe învățătura căpătată la Țarigrad, unde supusul trebuie să stea cu grumazul pururea plecat față de stăpîn, fiind rob acestuia, a poruncit să i se taie capul hatmanului şi celor ce-au fost de față cînd a spus acele vorbe pline de îndrăzneală, inclusiv celor care veniseră să-l pîrască pe Vartic. Nimeni nu trebuia să-i poarte lui de grijă ce face cu fața sau cu spatele, iar cei care au îndrăznit să se gîndească la aşa ceva, să plătească cu capetele. Şi în sîmbăta de după Paşti din al doilea an al domniei sale, i s-a tăiat capul hatmanului în tîrg la Huşi, iar trupul lui a fost astrucat în ctitoria lui Rareş de la Pobrata, ca să veşnicească alături de stăpînul pe care-l slujise cu dreptate şi credință.

Această faptă tirănească i-a turburat pe boieri, pe care cu greu i-a putut liniști Elena doamna şi Ion Movilă, cumnatul acestui tînăr zlobiv. Şi nu erau numai boierii nemulțumiți, dar şi țara începuse să murmure socotindu-l vinovat pentru toate nenorocirile ce se abătuseră în anii domniei acestui călcător de credință. Din pricina lui, ziceau oamenii şi-a întors şi Dumnezeu fața de la noi şi a lăsat atîta certare, că şi copacii şi pomii şi viile secaseră de geruri mari.

Toate au fost răbdate pînă cînd lăcomia lui care nu mai cunoştea margini, l-a îndemnat să-i pună la bir pe boieri şi mănăstiri. Mulți dintre cei mari au pribegit care încotro, unii îndrăznind să meargă chiar la Țarigrad şi să se plîngă împotrivă-i, că risipeşte țara.

Ion s-a dus la doamna Elena şi i-a arătat că nemulțumirea tuturor este mare şi trebuie făcut ceva pentru a înlătura primejdiile ce se pot ivi în calea domniei. Pînă la acea dată, cel mai mare dintre Movileşti izbutise să se înțeleagă binişor cu o soacră ce nu-i era de fapt soacră, şi nădăjduia că va găsi înțelegere la ea, aşa cum o găsise şi pînă atunci. Cînd însă Elena Brancovici a auzit că supuşii lui Iliaş se pot ridica împotriva acestuia, abia atunci Ion a cunoscut o altă latură a sufletului acestei femei. S-a schimbat la față şi de mînie cu greu îi ieşeau cuvintele din gură. Nici glasul nu mai era cel obişnuit, iar ochii îi scăpărau de ură. Păcatele feciorului ei i se păreau mai mici decît vina celor care îndrăzneau să se ridice împotriva domnului. Se va arăta nemiloasă, fără să țină seama de rang, de dregătorie. Iar dacă chiar Macarie, episcopul Romanului, este nemulțumit, atunci să se ducă la mănăstire şi locul lui să fie luat de Mitrofan, față bisericească ce se arată supusă şi nu vede nimic rău în faptele feciorului ei.

— Mărită doamnă, i-a spus Ion, veți schimba unul sau doi dregători, cei mai mulți vor rămîne la locul lor, dar nu uitați că atunci cînd se va ivi prilejul, toți îl vor părăsi şi nu este vorba numai de cîțiva mari boieri, ci de toți oamenii care au ceva de spus în țara asta.

— Vrei să spui că te vei ridica şi tu împotriva noastră?

— Nu împotriva voastră doamnă, ci a unui singur om şi nu eu mă voi ridica, ci alții. Pribegii din Lehia pîndesc, alții li s-au adăugat după uciderea lui Vartic.

— Şi ce-ai dori să facem?

— Eu nu doresc nimic pentru mine, dar țara vrea să ştie că la cîrmă se află un om vrednic şi credincios, nu un păgîn.

Nu s-au înțeles şi Ion şi-a dat seama că Elena Brancovici iubeşte puterea mai mult decît credința şi că fiului ei i se poate ierta orice, numai pentru că era domn. Socoteală proastă, gîndea Ion, dacă se avea în vedere firea boierilor noştri, dornici de schimbări şi cînd trebuia şi cînd nu.

Mama a încercat şi ea la rîndul său să-şi sfătuiască fiul, dar Iliaş nu a arătat că înțelege, sau că ar fi împotrivă. S-a închis în el şi mama lui l-a

lăsat în pace. L-a supărat atîta nesupunere şi a crescut scîrba lui împotriva unor supuşi pe care-i socotea nevrednici să-i fie robi. Sufletul lui a tînjit după liniştea şi desfătările despre care-i vorbiseră învățătorii săi din Țarigrad şi, sfătuindu-se cu prietenii săi turci, a ajuns la încheierea că nu te poți bucura în tihnă de toate plăcerile pe care ți le oferă lumea, decît sub ocrotirea unui stăpîn în fața căruia nici un supus nu îndrăzneşte să ridice capul. Un asemenea stăpîn era sultanul şi lui i-au fost trimise scrisori tainice, prin care Iliaş făgăduia „că doreşte şi cinsteşte şi îmbrățişează legea lui Mahmet".

Sultanul i-a poruncit să vină la Poarta fericirii, dar călătoria nu se putea face atît de uşor pe cît crezuse domnul.

S-a mîniat şi a bătut din picior cînd Ion Movilă s-a dus la el, cu ştiința doamnei Elena, ca să-i înfățişeze cîte primejdii va întîmpina. Boierul şi cumnatul nu s-a descumpănit.

— Dacă e să pleci, i-a spus Ion, fă-o, măria ta, dar cu grijă.

— Cine crezi tu că-mi va sta împotrivă?

— Toată țara, măria ta.

— Sînt stăpîn şi fac ce-mi pofteşte inima!

— Eşti stăpîn cît te vrea țara, măria ta, şi țara doreşte acum unele lucruri.

— Ce vrei să spui? şi tînărul s-a învineţit.

— Că nu vrea să te scape, doamne, pentru cîte ai făcut.

— Îndrăznesc mişeii?

— O vor face, măria ta.

— Am să-i pun în lanțuri...

— Nu poți pune o țară în lanțuri şi măria ta nici nu are cu cine face o ispravă atît de mare. Tovarăşii şi sfetnicii pe care-i ai sînt prea subțiri pentru o treabă atît de anevoioasă. Aşa că, zic eu, vezi ce se poate face pentru a scăpa cu fața curată.

Mînia i-a fost mulcomită uşor. Ceea ce-i trebuia ca să huzurească erau banii şi atunci slugile domneşti au fost trimise să adune birul. Temei pentru o asemenea treabă erau cheltuielile de drum şi mai mult decît atîta, ca să curme orice bănuială, i-a chemat pe cei mai de seamă dregători şi punînd mîna pe cruce s-a jurat şi a spus:

— "Iubesc şi cred în legea creştinească, dar mă duc la împărat să uşurez şi să scad haraciul țării şi al săracilor şi nu, cum spun oamenii, că merg pentru turcire, iar cine face astfel de vorbe împotriva mea, va fi pedepsit cu capul".

Aflînd țara că domnul vrea să plece la Țarigrad, a alergat călărimea la Huşi, unde se afla curtea şi cînd s-a pornit spre Dunăre, mergea domnul cu marii dregători şi cu cîțiva lefegii în jurul său, iar țara pe de lături. Temîndu-se să nu fie oprit i-a rugat şi i-a îndemnat pe dregători să le spună

tuturor că el se va întoarce, iar drumul pe care-l face este în folosul tuturor. Şi aşa a mers cu mare teamă pînă la Galaţi şi numai cînd s-a văzut dincolo de apă a răsuflat liniştit.

A fost aşteptat o vreme, după făgăduiala lui, dar au venit olăcari de la Ţarigrad, trimişi de boierii aflaţi acolo cum că Iliaş s-a turcit căpătînd numele de Mahmet precum şi sangeacatul Silistrei.

Atunci boierii şi ţara l-au ales pe celălalt fiu al lui Rareş, pe Ştefan, doamna Elena depunînd mari stăruinţe pentru odrasla ei.

Începutul domniei l-a găsit pe Ion la curte; nu se arătase nici mulţumit, dar nici nemulţumit de noua alegere. Îl scîrbiseră peste măsură faptele lui Iliaş. Petrecuse o vreme alături de Petru Rareş şi cunoscuse înverşunarea fostului domn împotriva otomanilor şi tot zbuciumul şi strădaniile de a scăpa ţara de sub stăpînirea străină. Şi iată că fiul unui asemenea om se turcise, semn rău pentru soarta ţării dar şi a locuitorilor ei şi mai ales a boierilor. Omul de rînd ar fi putut să-şi păstreze credinţa, atunci cînd turcul s-ar fi făcut stăpîn la Suceava, dar, ei, boierii, nu aveau de ales. Ca să-şi păstreze moşiile trebuiau să se turcească, altfel sultanul le-ar fi dăruit pămînturile şi satele oamenilor săi, timarioţilor.

La ce se putea aştepta de la cestălalt fiu ai lui Rareş? De cum s-a urcat în scaun a încercat să-mpace feţele bisericeşti, nedreptăţindu-i pe toţi cei care nu erau de legea noastră. Iată-l asuprindu-i pe armeni, iar pe alţi eretici silindu-i să se întoarcă la pravoslăvie, faptă ce nu se mai petrecuse pînă atunci în Moldova, fiecare fiind lăsat în pace să-şi păzească legea.

Puterea i-a luat minţile şi da semne că nu va fi uşor nici pentru ţară, nici pentru boieri cu un asemenea domn. Se vădeşte a fi, ca şi frăţîne-său, cum spune preasfinţitul Macarie, copac frumos pe dinafară, dar putred pe dinlăuntru. Semne rele arătase de mic. Era un copil mereu pus pe harţă. Nu-l mulţumea nimic. Cînd a mai crescut şi a înţeles că domnia va fi a lui Iliaş, nimeni nu s-a mai putut apropia de el. Gîndul că nu va domni îl chinuia. Iliaş era numai cu un an mai mare, deci nici o nădejde să urce în scaunul domnesc. Cînd a înţeles acest lucru şi-a urît fratele şi nu se sfiia atunci cînd închipuia prilejuri peste prilejuri în care Iliaş şi-ar fi putut pierde viaţa ca domnia să-i revină. O vînătoare, un război, o boleşniţă sau un strop de venin strecurat în băutură l-ar fi scăpat de un frate pe care nu-l putea suferi. Cînd s-a vădit că Iliaş îşi petrece cea mai mare vreme cu soţii săi turci şi cu ţiitoarele aduse de la Ţarigrad, pieirea acestuia era o faptă care ar fi scăpat ţara de o mare nenorocire. Îi era teamă să mărturisească cuiva gîndurile sale, fiindu-i frică de Iliaş, care, după moda turcească, l-ar fi putut sugruma oricînd pe un frate nemulţumit. Se simţea la curte ca într-o închisoare, se ferea de cei care încercau să aducă vorba despre pasiunile nefireşti ale fratelui său, de teamă să nu fie acuzat de hiclenie. Se arăta cît mai puţin, pentru a nu da prilej clevetitorilor. Nu vroia să stîrnească în nici

un chip mînia fratelui său. Ajuns domn. Ştefan şi-a arătat în scurtă vreme adevărata lui față. Simțindu-se stăpîn, a dat frîu liber patimilor care zăcuseră în el. Moştenise de la înaintaşi o înclinare deosebită spre partea femeiască şi dacă pînă a ajunge domn se străduise să înăbuşe această pornire, acum nu se mai ruşina de nimeni. Şi n-ar fi fost vreo mare nenorocire dacă şi-ar fi împlinit poftele cu un anume fel de muieri, care se aflau, slavă domnului, destule în țara Moldovei. Le-ar fi mulțumit pe cele doritoare să împartă aşternutul domnesc, ar fi fost lăudat pentru bărbăția lui, dar Ştefan nu cunoştea nici o oprelişte, nici o ruşine.

La întîiul ospăț la care au fost chemați şi dregătorii cei mari cu nevestele lor, după ce s-a înfruptat cu hărnicie şi a golit mai multe ulcele cu vin, cînd s-a pornit danțul s-a văzut din felul cum o priveşte, cum se învîrte în jurul ei, că-i place Nastea, nevasta lui Dragotă, al doilea postelnic. Pe Dragotă părea că se prăbuşise cerul, dar nu îndrăznea să-şi arate mînia.

Pe la miezul nopții, mai mult cu silă, dacă împotrivirea Nastei o fi fost atît de înverşunată cum părea, a împins-o spre iatacul domnesc. Dragotă a vrut să plece, dar cîțiva dregători l-au sfătuit să rămînă, şi din clipa aceea cel de-al doilea postelnic a început să toarne oală după oală pană s-a prăbuşit sub masă.

Nu l-a văzut nici pe domn nici pe Nastea, nu-l mai interesa nimic, în mintea lui tulburată de aburul vinului nu mesteca decît un singur gînd: cum să se răzbune. O asemenea ruşine, în văzul lumii, nu mai pățise nici un boier mare, iar Dragotă n-a fost primul.

O asemenea faptă l-a scîrbit pe Ion şi a doua zi. a stat de vorbă cu doamna Elena-Ecaterina Brancovici. Purtarea domnului putea stîrni nemulțumirea boierilor.

— Pentru o femeie? i-a răspuns doamna şi Ion şi-a dat seama că în loc de înțelegere găseşte împotrivire. Ochii doamnei aveau sclipiri de ură, iar buzele i se strînseseră de mînie.

Cu ce drept, i-a mai spus doamna, vii să-mi dai sfaturi şi de ce fapta poate necugetata, a unui tînăr să producă nemulțumiri aşa de mari?

Îl privea ținta în ochi, provocatoare, ca o jivină gata să se arunce asupra prăzii.

— Am crezut, i-a răspuns Ion, că este bine să stau de vorbă cu măria ta, ca răul să nu se întindă. Şi încă ceva, măria ta, nevestele noastre nu sînt tîrfele domnului.

— Aha, care va să zică eşti de partea lor?

— Eu am zis că sînt de partea noastră, dar n-am nici un drept să mă socotesc aşa, după cele spuse de măria ta.

Turbulența Găneştilor şi Arbureştilor nu-i plăcuse lui Ion, nu din pricină că ajunsese să facă parte, oarecum, din familia domnească. În tinerețe nu ştiuse de partea cui să fie, judecata îi fusese influențată de sen-

timentele lui, iar soarta făcuse ca totul să se vălmăşească, în aşa fel încît cu greu ar fi putut alege binele de rău, şi strîmbul de drept. Ca mare boier care doreşte cît mai multă putere şi cît mai multe libertăți față de domn, îl judecase pe Ştefăniță şi chiar şi pe Rareş cu un ochi foarte sever. Dregătoriile pe care le împlinise i-au îngăduit să cunoască mai bine rosturile domniei, legile şi obiceiurile țării, felul legăturilor dintre domn şi supuşii săi. În ciuda descendenței dintr-o mare casă boierească şi a prejudecăților moştenite, înțelegea că dreptatea fusese de partea lui Ştefăniță care se dovedise a fi un domn priceput şi înțelept. Dacă ar fi trăit, multe foloase ar fi avut țara. Recunoştea toate aceste adevăruri, iar amintirile lui din tinerețe cernute de scurgerea anilor care le îndepărta învăluindu-le într-o lumină plăcută, de basm, de parcă cele trăite nu s-ar fi petrecut aievea, nu-i mai stînjeneau judecata, simțea numai un fior pe care ți-l dă această depărtare care înseamnă de fapt trecerea noastră mult prea repede prin această lume. Acum însă, nevrednicii fii ai socrului său duceau țara de rîpă. Turcitul ar fi vrut să-şi întindă puterea şi asupra Moldovei, iar cestălalt, în loc să privegheze asupra țării ca s-o scape de primejdiile ce o amenințau, îi învrăjbea pe cei mari împotrivă-i. Ca să-l împiedice pe Iliaş-Mahmet să-i ia scaunul, l-a cumpărat pe ceauşul turc şi a mărit darea țării față de Poartă cu încă cinci mii de galbeni. Boierii murmurau, şi unii, cu mare fereală, şi-au strîns partea de avere pe care puteau s-o poarte cu ei şi au fugit la leşi, unde se afla pribeag Petre stolnicul, feciorul lui Bogdan cel Orb. Ion Moțoc care nu mai avea nici o dregătorie, îl căutase în mare taină ca să se sfătuiască cum este bine să facă. Mai toți dregătorii din vremea lui Rareş, pe care-i moştenise Iliaş, şi apoi Ştefan, căutau să scape de ruşine, iar Dragotă îi stîrnise pe mulți să-l părăsească pe un curvar care nu mai deosebeşte cinstea de ruşine.

— Şi-apoi, spunea Moțoc, e vorba şi de soarta bietei țări, a cărei grijă n-o poate avea un asemenea domn.

— Crezi că de asta s-au ridicat boierii împotriva lui?

— Cum să nu cred?

— Ascultă Moțoc, să nu umblăm cu vorbe goale. Multora nu le-a păsat de țară, ci de altceva, ştii bine acest lucru.

— Este adevărat că oamenii s-au gîndit mai mult la ei, şi nu se poate altfel. Gîndeşte-te că nu-i vine bine nimănui ca fecioara sau nevasta lui să fie purtată cu sila de slugile domneşti în crivatul lui Ştefan şi nici să-şi bată joc de el într-alt chip.

— Adică să nu-i dea în lături de la ceea ce ei cred că li se cuvine.

— E şi firesc. În jurul lui roiesc numai netrebnici şi cinstea o au ei şi nu cei care sînt vrednici.

— Şi ce crezi că-i bine să facem?

— Pentru asta am venit să te-ntreb pe domnia ta. Ion a zîmbit. Politeța lui Moțoc însemna multe. Ce putea să-i spună? Să-l îndemne împotriva domnului, să se ridice şi el? A rămas să se mai vadă şi să se sfătuiască în scurtă vreme.

Ion i-a chemat pe frații săi. Vroia să ştie ce gînduri au şi ei. Văscan era îngrijorat şi era de părere că boierii au dreptate. Gavrilă, însă, fusese chemat de la Hotin, unde era pîrcălab şi doamna Elena cu Ştefan i-au arătat că l-ar fi dorit în preajma lor, în cea mai mare dregătorie. Chiar în ziua aceea se înfățişase domnului.

— Mai bine o dregătorie mai mică dată de un domn puternic, decît o mare dregătorie care vine de la unul slab, a încercat să-l lămurească Ion.

— Ştiu eu, a răspuns Gavrilă zîmbind, dacă ai dreptate? Ştiu că eşti mai vîrstnic şi nimeni nu se poate îndoi de înțelepciunea ta, dar ceva mă îndeamnă să nu-ți dau ascultare.

— Setea de mărire este de cele mai multe ori pîndită numai de primejdii.

— S-ar putea să ai dreptate, dar nu uita că domnul şi-a întărit scaunul cumpărîndu-l pe turc.

— L-a cumpărat pe sultan, dar nu uita că în Lehia...

— Să nu-mi vorbeşti de leşi şi de pribegii de acolo. Ştii bine că leşii n-au fost în stare şi nici nu sînt ca să clintească din scaunul său pe un domn al Moldovei. N-a trimis Ştefan solie ca să ne ajute în cazul în care Iliaş ar veni cu noii săi supuşi asupra Moldovei? Şi ce-au răspuns leşii? Că ar fi în folosul celor două țări ca să facă şi să dreagă, vorbărie goală, şi nu i-ar fi fost greu nici unui om de rînd să vadă că în afara acestor vorbe frumoase nu pot face nimic. Şi acum cînd domnul este întărit în scaunul său de sultan crezi că leşii vor îndrăzni să facă ceea ce n-au îndrăznit pînă acum?

— Gavrilă, nimeni nu te îndeamnă să iei o hotărîre împotriva credinței tale. Noi ca frați trebuie, sîntem datori să ne sfătuim. Fiecare va face cum crede că este mai potrivit. M-aş fi bucurat ca noi să fim toți trei la un loc şi la bine şi la rău. Faci cum crezi, dar să nu uiți că niciodată boierii n-au fost mai uniți şi mai hotărîți ca acuma.

— Ştiu ce vrei să-mi spui, dar nici voi să nu uitați cum au pierit boierii cei mai mari sub Ştefăniță. Tu, bădie, erai mare şi ai cunoscut cu de-amănuntul ce-a fost atunci şi nici n-ai să poți să-mi arăți o dată în care boierii l-au biruit pe domn. Eu zic că ar fi bine să vă gîndiți voi la cele ce vreți să faceți, să cîntăriți fără grabă şi mînie şi să hotărîți, cînd veți hotărî, cu mare grijă.

În vorbele fratelui celui mic se simțea semeția. Îl ademenea puterea şi ca o haită care simte sîngele, vroia să se arunce asupra ei cu mintea înceţoşată de patimă, fără să mai țină seama de nimic. Era în stare deci, să

se rupă de ei, dorința de a ajunge cît mai sus îl îndepărta de ai săi, sîngele, neamul nu mai aveau nici un rost. Ion simțea de multă vreme că mezinul este un om greu de stăpînit, dar nu-şi închipuise că în împrejurările de atunci el va merge pe un drum, iar ceilalți frați pe altul.

— Nu vreau, i-a spus el lui Gavrilă, nici să te sfătuiesc, nici să te cert, nici să-ți cer să mergi împotriva firii tale. Nu mai eşti un copil, îți poți hotărî singur soarta. Eu şi Văscan nu vrem să-l slujim pe Ştefan. Atît, deocamdată. Om vedea dacă va trebui să mai facem şi altceva. Tu vei şti ce se petrece cu noi şi de va fi să ni te alături, te vom primi cu bucurie. Aş dori să nu ne aflăm cîndva față-n față ca potrivnici. Să ne ferească Dumnezeu de aşa ceva, chiar dacă avem cugetul împăcat că noi nu purtăm nici-o vină.

— N-ai teamă bădie, voi şti să-mi port singur de grijă şi nu cred că trebuie să vă fie milă de mine, dacă nu v-a fost milă de voi. Deşi-s mai tînăr, îngăduiți-mi să vă cer încă o dată să gîndiți bine ce faceți. Alături de domn vom fi puternici, cei ce se ridică împotriva lui, vor trebui să-şi plece capul în țărînă. Eu mi-am făcut datoria să vă spun ca frate unde-i binele şi unde-i răul. Ca mare vornic aş putea să vă fiu un sprijin.

Se şi vedea deasupra tuturor şi înfumurarea mezinului l-a întristat pe Ion. Cu el nu mai era nimic de făcut. Rămînea ca împreună cu Văscan să hotărască soarta familiilor lor.

Moțoc i-a destăinuit lui Ion că fuge-n Lehia şi se va alătura lui Petre stolnicul. Alți boieri luaseră drumul pribegiei.

Ion nu-i spusese Mariei nimic. Nu vroia să-şi supere nevasta care rămăsese iarăşi însărcinată după ce-i născuse pînă atunci patru copii, trei băieți şi o fată: Gheorghe, Toader, Ieremia şi Scheauca. Se mai împlinise şi arăta de-a dreptul falnică la înfățişare, în mişcări şi în tot ce făcea. Nu-i plăcea să-şi aducă aminte de anii în care suspinase după un bărbat. Alunga orice aducere aminte care i-ar fi turburat liniştea şi bucuria. Îl iubea pe Ion, ştia că pusese stăpînire pe el, chiar dacă, uneori, cînd se afla departe de casă, bărbatul ei, acum om în vîrstă, nu rîmînea uşă de biserică, după cum îi şopteau unele guri păcătoase. Era un bărbat frumos şi nu pricepea cum de rămăsese neînsurat pînă la anii cînd o cunoscuse pe ea şi se bucura de norocul ei, mai ales că față de ea Ion se arătase întotdeauna cu mare grijă. Avea purtări alese şi vorba cumpănită. Părea un om care nu ştie ce este mînia, dar îl simțea cum clocoteşte şi-i plăcea această forță care se putea stăpîni de dragul sau măcar din pricina ei. Nu i-ar fi plăcut să-l ştie slab şi aflase destule în legătură cu vitejia şi bărbăția lui şi nu putea să nu se simtă mîndră că şi-a legat soarta de un asemenea om. Ş-apoi un bărbat atît de vrednic, în stare să biruie orice femeie, nu putea fi decît iubit şi respectat. Cînd Ion i-a arătat ce gînduri nutreşte, Maria nu i s-a împotrivit. Ea şi copiii trebuiau să meargă la Hudeşti, fără nici o grabă, aşa cum se duce orice boier la curțile sale pentru a petrece sărbătorile de Paşti. Pînă la veni-

rea lui Ion şi a lui Văscan, a cărui nevastă se afla la Hudeşti, sculele şi lucrurile de preț trebuiau să fie pregătite. În seara cînd sătenii mergeau la inviere, însoțiți de slugile lor, cei doi frați părăseau Hudeştii în mare grabă, treceau Prutul pe luntrii pregătite anume şi a doua zi seara erau în apropierea hotarului. Oamenii pîrcălabului de Cernăuți au vrut să-i oprească, dar Ion şi Văscan le-au arătat că orice împotrivire ar fi de prisos. Erau mai numeroşi şi mai bine înarmați, iar în timp ce avea loc acest schimb de vorbe, femeile şi copiii celor doi boieri, bine străjuiți de oameni gata de luptă, treceau hotarul.

Cînd s-a aflat la Suceava că Movileştii au trădat, mînia doamnei Elena n-a mai cunoscut margini. Nu-l credea pe Ion în stare de o asemenea faptă. Înrudirea, credința pe care fiecare supus o datorează domnului său, i se păreau de ajuns pentru ca să-i țină alături de casa ei. Fuga altor boieri în Transilvania erau alte prilejuri de necaz. Gavrilă Movilă, marele vornic şi sfetnicul de taină al domnului şi mamei acestuia nu se arăta însă descurajat. Trimisese solii în Lehia şi regelui Ferdinand ca să obțină alianța celor două țări, dar, în vara anului 1552, la porunca Porții, domnul a trebuit sa treacă munții în Transilvania cu oastea sa, în fruntea căreia se afla marele vornic, pentru a restabili autoritatea fiului craiului Ianăş. Se spulbera, în felul acesta, orice nădejde de a cîştiga pe craii creştini, în schimb, supuşii domnului aveau motive să se bucure, deoarece sultanul făgăduise o scădere a haraciului cu două treimi.

Aceşti supuşi se arătau însă a fi mai mult decît nerecunoscători. Este adevărat că domnul nu-şi schimbase obiceiurile cu toate stăruințele mamei şi ale sfetnicului său, marele vornic Gavrilă Movilă. Mai mult, pe învățătura fratelui său, turcitul, adusese la curtea lui țiitoare din Țarigrad, alese cu mare grijă. Erau frumoase, fuseseră crescute şi pregătite pentru dragoste şi ştiau să stîrnească patima cu cîntecele şi danțurile lor. Nu țipau şi nu se împotriveau, cum făceau boieroaicele noastre, chiar şi atunci cînd doreau patul domnesc, aveau trupuri curate şi pielea îmbălsămată, mîngîierile lor năşteau dorinți pe care le împlineau pe-ndelete, sporind şi mai mult desfătarea. Primise la curte şi cîțiva sfetnici turci, care se țineau deoparte, dar s-a aflat repede despre aceste destrăbălări tăinuite de iatacul domnesc şi mulți s-au temut să nu-l urmeze în toate pe fratele său mai mare.

De teamă să nu ajungă țara pe mîna sultanului, din dorința de a-i plăti umilințele, boierii din Lehia s-au vorbit cu cei din țară să-l piardă pe Ştefan. Spre sfîrşitul lunii august, domnul se afla în tabără, la Țuțora, unde se strînsese o parte din oastea mică a țării. Într-o noapte, după a doua cîntare a cucoşilor, cînd toată tabăra era scufundată în întuneric, Dragotă, fostul postelnic al doilea, care venise în mare taină din Lehia şi se sfătuise cu unii boieri din țară, se strecura, împreună cu cîțiva oameni de nădejde, năimiți anume pentru o treabă ca asta, dar şi cu cîțiva boieri de seamă,

spre cortul domnesc. Alți boieri erau la pîndă cu slugile lor, iar corturile unora slujeau drept acoperire pentru oamenii lui Dragotă. Năvala a fost scurtă. Cele două străji au fost înjunghiate înainte să-şi dea seama ce se petrece, iar corzile cortului au fost retezate. Pînzele s-au prăbuşit peste crivatul domnesc, Dragotă şi ai lui s-au repezit şi au înfipt săbiile şi sulițele oriunde li s-a părut că mişcă ceva dedesubt. Totul s-a făcut în tăcere. Nu s-a auzit decît zăngănitul armelor, tropotul paşilor şi la sfîrşit, gemetele înăbuşite şi scurte ale celor înjunghiați. Marele vornic şi-a dat seama că se-ntîmplă ceva, a pus mîna pe sabie şi s-a repezit urmat de două slugi afară din cortul tău, a răcnit să vină straja domnească, strigătele sale au stîrnit larmă mare în tabără, dar pînă să se dezmeticească, boierii care se împotriviseră şi-i doriseră moartea domnului se rînduiau în jurul cortului domnesc. Gavrilă a înțeles că nu-i poate birui, a cerut să i se aducă grabnic calul şi cu cîțiva oameni a ieşit din tabără la larg. L-au urmat oştenii care făceau parte din garda domnului şi o parte dintre mercenarii pe care-i tocmise Ştefan. Ştia că doamna Elena se dusese la moşia ei de la Şipote şi a năzuit într-acolo.

Între timp, în tabăra de la Țuțora, boierii care-l uciseseră pe Ştefan au ținut sfat cu toți care s-au aflat într-acel loc şi mare parte dintre ei l-au ales, după cum se vorbise cu pribegii din Lehia, pe Petru Stolnicul ca să le fie domn. Alții, mai mult pentru că n-au vrut să se amestece, au părăsit tabăra îndreptîndu-se spre casele lor, iar unii, credincioşi încă față de casa lui Rareş s-au îndreptat spre Şipote unde aflaseră că s-a dus marele vornic ca s-o găsească pe doamna Elena.

Niciodată țara nu se găsise împărțită între atîtea nevoi şi mare turburare cuprinsese pe toți locuitorii ei. Boierimea măruntă şi răzăşii din Țara de Jos n-au primit cu bucurie vestea morții lui Ştefan. Era o faptă a marilor boieri care nu avea să ducă la sfîrşit bun. Lor nu le păsa de muierile unora şi nici de petrecerile domneşti. Atîtea amestecături în țară aveau să o slăbească spre bucuria celor care doreau s-o robească.

Cînd marele vornic a pătruns în curțile de la Şipote, doamna Elena se afla în pridvorul casei. Ropotul cailor, numărul mare de călăreți care se îndreptau spre acel loc stîrnise mirare şi îngrijorare înainte de a ajunge în sat. Veneau cu prea multă grabă, ceea ce însemna că nu e lucru bun. Gavrilă a sărit de pe cal şi a urcat în fugă cele cîteva trepte. Doamna a păşit uşor. Se vedea pe fața marelui dregător că s-au întîmplat lucruri năpraznice.

— Măria ta, nu mi-aş fi dorit niciodată să fiu vestitorul unei nenorociri. În tabăra de la Țuțora s-a făptuit o mare nelegiuire.

— I s-a întîmplat ceva lui Ştefan?

— Măria ta, o asemenea faptă nelegiuită nu s-a întîmplat nici cînd în mijlocul unei taberi.

— Au ridicat mîna asupra copilului meu?

— Din păcate, n-am avut nici cînd şi nici cu ce să mă împotrivesc.

— Ticăloşii, a izbutit să şoptească doamna căreia i se înălbiseră şi buzele. S-a rezemat de un stîlp. Gavrilă, văzîndu-i privirile rătăcite s-a grăbit să-i vină în ajutor. Dar doamna l-a împins uşor, şi-a recăpătat înfăţişarea ei obişnuită de stăpînă care ştie să dea numai porunci şi l-a întrebat pe marele vornic ce-i de făcut.

— Dacă au îndrăznit să facă o asemenea crimă, vor năzui şi la mai mult. Am venit, măria ta, să ne sfătuim şi să vedem dacă răul poate fi curmat înainte de a cuprinde toată ţara.

— Pe ce oameni ne putem bizui?

— Cred, măria ta, că ţara va fi alături de noi. Am lăsat oameni ca să-i îndrume pe toţi cei care vă păstrează credinţă să se strîngă aici.

— În numele cui?

— Asta este stăpînă, trebuie să hotărîm ceva.

— Constantin, fiul cel mic, se află la Ţarigrad.

— Nu cred că mai avem timp să trimitem veşti pînă acolo şi nici prietenii măriei tale nu vor avea cînd să ne vină în sprijin. Dacă nu l-ar fi surghiunit sultanul pe Iliaş…

— Nu trebuie să-i crezi niciodată păgînului.

— Hiclenii au legături în Lehia şi ne putem aştepta la o năvală a pribegilor. Pînă la Ţarigrad îi trebuie unui vestitor cel puţin şapte-opt zile, pe cînd pribegii în trei zile sînt la Suceava.

— Nu ne rămîne decît să alegem un alt domn.

— Un străin de casa domnească?

— N-o să fie un străin. Ruxandra a împlinit cincisprezece ani. Ne trebuie un mire pe care să-l ungem domn şi după aceea om vedea ce trebuie să facem.

— Cine să fie mirele, măria ta?

— Trebuie găsit printre boierii care ne-au rămas credincioşi. Caută-l vornice, şi de vom izbuti şi de data asta, nu te vom uita, cu toate că şi aşa îţi sîntem atît de îndatoraţi.

În sfatul pe care l-a ţinut cu oamenii care-i rămăseseră, Gavrilă, marele vornic, le-a arătat care este singura cale pentru a pune stavilă uneltirilor hiclenilor. În asemenea împrejurări nimănui nu-i ardea de nuntă, dar Gavrilă stăruia, fiind convins că numai soluţia oferită de Elena doamna îi poate mîntui pe toţi. Faptul că spre Şipote veneau cete de călăreţi pentru a se alătura doamnei lui Rareş îi da curaj lui Gavrilă.

Cum nimeni nu se hotăra, atunci marele boier, după ce i-a cercetat pe cei mai de seamă boieri din cîţi se aflau la curtea doamnei Elena, i s-a părut că Joldea, mare vatag în ţinutul Lăpuşnei, ar fi potrivit pentru o treabă ca aceea pe care o plănuise el cu măria sa. Joldea era un om la treizeci şi cinci

de ani, chipeş, însă blînd din fire şi neînstare de fapte neobişnuite. Cînd marele vornic i-a spus ce vrea de la el, bietului boier i s-a părut că visează, apoi s-a scuturat ca şi cum ar fi dorit să scape de o grea povară şi s-a împotrivit cu toată puterea. Gavrilă l-a simțit că este slab şi că nu i se poate împotrivi multă vreme şi pînă la urmă, mai mult cu sila, l-a dus în fața doamnei. Se făcuse stacojiu cînd a dat cu ochii de Elena, îl stînjeneau mai cu seamă mîinile, vorbele îi ieşeau cu greu din gură şi nici nu izbutea să le împerecheze cum trebuie. Cînd i-a fost înfățişată mireasa care i se hărăzise, s-a pierdut cu totul. Îi era milă de biata copilă, îi era milă de el şi nici n-a băgat de seamă privirile furişe ale Ruxandrei care-l cîntăreau fără sfială. A cerut, bîlbîindu-se, să i se lase măcar timpul cît să-şi adune minţile şi firea şi i s-a îngăduit să iasă afară, sub cerul liber. A sorbit cu nesaț aerul şi singura lui dorință, în clipa aceea, a fost să încalece şi să nu se mai oprească decît în satul său, departe de toate cîte se năpustiseră pe capul său, lucruri la care nici cu gîndul nu gîndise.

Domn al Moldovei, el care nu era os domnesc! Sau să i se arunce în brațe o copilă la care n-ar fi îndrăznit să-şi ridice ochii, necum s-o dorească drept soție. Erau clipe în care nu ştia de-i treaz ori visează, atît de nefiresc era tot ce i se întîmpla. Singur găsea curajul să se împotrivească, dar, fire slabă, cînd Gavrilă Movilă începea să-i vorbească sau cînd o vedea pe doamna Elena privindu-l cînd rugătoare, cînd amenințătoare, nu mai avea puterea să se împotrivească. Îi era teamă că vor face pînă la urmă ce vor cu el. Dacă l-ar fi întrebat cineva, nici el n-ar fi ştiut să spună de ce anume îi este teamă. Prea erau toate în afara oricărei rînduieli şi se îmbulzeau împinse de o putere al cărui rost nu-l înțelegea. Soseau mereu oşteni la Şipote, dar umblau şi zvonuri neliniştitoare. Nu i se părea nimic temeinic din ceea ce punea la cale şi în care el era amestecat împotriva voinței sale. Se spunea că pribegii vor să pătrundă în țară, de n-or fi şi pătruns, iar unii credeau ca şi el că Rareşoaia nu se va lăsa pînă nu-l va vedea pe feciorul ei, aflat acum la Țarigrad, în scaunul țării.

Dar, cum se-ntîmplă în asemenea vremuri de mare amestecătură, mai mulți boieri, ce năzuiau spre marile dregătorii s-au şi strîns în jurul lui Gavrilă Movilă şi la îndemnurile acestuia s-au adăugat ale lor, încît Joldea n-a mai ştiut ce să spună şi n-a mai aflat nici o putere de împotrivire. În fața acestora, Rareşoaia i-a făgăduit mîna fiicei sale şi cu toții l-au proclamat domn, iar ca să înlăture îndoiala şi şovăirea din inimele celor care veniseră la Şipote, au trimis să-l caute grabnic pe episcopul de Roman ca să slujească la nunta domnească.

În noua domnie, Gavrilă Movilă şi doamna Elena făceau şi desfăceau totul, iar Joldea, necunoscător în treburile şi obiceiurile de la curte se lăsa în voia lor, fiindu-le dealtfel recunoscător pentru sfaturile şi ajutorul celor doi.

În ziua de nouă septembrie, Joldea călca alături do domnița Ruxandra în alaiul destul de sărac, format mai mult din oşteni, spre altarul bisericuței din satul Şipote. Aici avea să poarte cununa de mire. O privea cu fereală pe viitoarea lui soție care păşea țeapănă, cu fața împietrită. Nu arăta nici bucurie, nici tristeță. Era ca şi cum tot ce se desfăşura în ziua aceea n-o privea pe ea. S-au rînduit după cuviință, iar episcopul şi cei trei preoți care-l însoțeau au început slujba. Cînd episcopul rostea îndreptările din carte, potrivit cărora soția trebuie să-şi urmeze soțul, tropotul cailor ce crescuse pînă cînd s-a ostoit în uşa bisericii, a fost urmat de năvala cîtorva oşteni care au pătruns în lăcaş şi au strigat cu mare înfricoşare.

— Vin pribegii!

Gavrilă Movilă care şezuse pînă atunci lîngă doamna Elena şi se arăta falnic la înfățişare, aşa cum se cuvenea unui mare boier care ajunsese să facă domni, a pălit, i-a făcut semn doamnei să fie liniştită, după care a grăit cu glas mare:

— Preasfinte, să lăsăm nunta pînă ce-i vom risipi pe hicleni. Măria ta, i s-a adresat apoi lui Joldea, trebuie să încălecăm grabnic şi să rînduim oastea, după care a părăsit grabnic biserica, lăsînd-o pe Rareşoaia să-şi mîngîie şi să-şi ocrotească fecioara.

Strigăte, mare vînzoleală, oşteni încălecînd şi orînduindu-se pe pîlcuri şi pe steaguri, boierii îmbrăcîndu-şi armurile ajutați de slugile lor şi îndreptîndu-se spre cîmpul ce se întindea în marginea satului. Era şi timpul, deoarece în zare se ridicau pulberi care vesteau un mare număr de călăreți.

În vremea prînzului, fostul stolnic care purtase numele de Petru, iar acum, ca domn ales de pribegi, îl luase pe acela de Alexandru, călărea în fruntea a cîtorva mii de oameni. Lîngă el se aflau cei doi frați Movilă, Ion Moțoc, Tomşa, mai tinerii Spancioc şi Veveriță şi mulți alții, nemulțumiți de felul cum domniseră feciorii lui Rareş. Se desluşea în oastea lui Alexandru un pîlc de mercenari care purtau puşti şi un pîlc de şleahtici. Pe măsură ce se apropiau, pîlcurile de călăreți se desfăşurau treptat în ordine de bătaie. Cînd au ajuns la cinci sute de paşi s-au oprit şi din fruntea acestei oşti s-au desprins trei călăreți. Aveau semn că vor să spună ceva. La jumătatea drumului dintre cele două oşti, au lăsat caii la pas, au mai mers preț de o sută de paşi după care, călărețul care purta o armură strălucitoare, l-a strigat pe Gavrilă Movilă. Acesta a recunoscut glasul fratelui său mai mare, i-a făcut semn lui Joldea şi acesta a încuviințat înclinînd capul şi a ieşit în întîmpinarea lui Ion.

Nimeni n-a auzit ce-au vorbit cei doi frați. Gavrilă s-a întors spre ai săi şi le-a strigat să se gătească de luptă. În caz de izbîndă, doamna făgăduise răsplată mare fiecăruia dintre cei care luptau pentru neamul ei.

Cînd soarele se afla în crucea cerului, cele două oşti s-au învăluit şi după mai multe ceasuri de luptă încrîncenată, timp în care s-a amestecat în ţărînî sîngele aceluiaşi neam, s-a văzut că biruinţa este de partea pribegilor. Boierii cei mai de frunte din preajma lui Joldea zăceau răpuşi, printre trupurile acestora aflîndu-se şi marele vornic Gavrilă. Joldea a fost prins, iar doamna Elena n-a mai aflat vremea să fugă. Seara, în curţile ei de la Şipote intrau căpeteniile învingătorilor în frunte cu Alexandru Lăpuşneanul. S-a ţinut sfat, alături de domnul învingător aflîndu-se Ion Movilă, marele logofăt, Giurgea marele vornic, Văscan Movilă...

În faţa lor a fost adus Joldea, care arăta groaznic la înfăţişare. Se luptase ştiind că numai izbînda îl poate scăpa, hainele îi erau stropite cu sînge, fuse de două ori scrijelit numai de tăişul săbiei şi cu greu izbutiseră să-l dovedească, prinzîndu-l cu laţurile din mai multe părţi.

Cînd i s-a cerut socoteala, şi-a plimbat privirile rătăcite peste feţele celor care-l judecau după care şi-a plecat capul şi n-a fost chip să-l facă cineva să rostească o vorbă, nici atunci cînd unul dintre sfetnicii lui Alexandru a cerut să fie dat pe mîna călăului. Atunci s-a împotrivit doamna Elena arătîndu-le că ea l-a ales domn, dăruindu-i mîna Ruxandrei. Lăpuşneanul s-a arătat îngăduitor şi i-a lăsat viaţa, a cerut, în schimb, să fie însemnat la nas şi dus la o mănăstire.

— Şi acuma doamnă, a grăit noul voievod, ca să punem capăt tuturor relelor ce s-au abătut asupra ţării, pentru pacea şi liniştea tuturor, dorim să cîştigăm şi bunăvoinţă domniei tale, faţă de care vrem să arătăm dragoste şi supunere.

Vorbele Lăpuşneanului au stîrnit mirarea tuturor, nimeni nebănuind ce doreşte şi unde bat gîndurile sale. Aşa se face c-au rămas uluiţi cu toţii şi mai ales doamna Elena, atunci cînd acesta a spus doar atît:

— Dacă soarta scaunului ţării atîrnă de o nuntă, atunci această nuntă se va face mîine cu voia măriei tale. Iară noi, ca un ginere prea plecat, vom avea grijă ca nici fiica măriei tale şi nimeni altul să nu sufere vreo sminteală.

Domniţa Ruxandra l-a privit cu mare ură pe omul care-i hotăra soarta în chip atît de nefiresc şi n-a înţeles de ce boierii au ales domn pe un bicisnic ca acest lăpuşnean şi de ce se-ngăduie ca viaţa ei să fie călcată-n picioare fără ca nimeni să se-mpotrivească. Numai doamna Elena, ca o adevărată stăpînă, s-a bucurat că puterea va sălăşlui şi de atunci încolo în casa ei şi a primit cererea noului stăpîn al Moldovei.

Ion şi Văscan au cerut încuviinţarea să se grijească de cele de cuviinţă pentru îngropăciunea fratelui lor, al cărui trup pornea în aceeaşi noapte pentru a fi aşezat alături de osemintele părinţilor săi, în biserica de la Hudeşti.

XXIII

Pribegii l-au ales ca domn pe Petre Stolnicul deoarece era os domnesc, fiul lui Bogdan cel Orb şi al unei boieroaice de mîna a doua din Lăpuşna. Fugise în Lehia de frica lui Rareş, îndemnat fiind şi de Văscan Gănescu. Fapta a regretat-o ani de zile în şir şi numai fuga boierilor, la începutul domniei lui Ştefan Rareş, l-a făcut să creadă că norocul nu l-a părăsit cu totul. A primit propunerea lor de a fi domn, deşi nu-i plăcea. Ei îl alegeau crezîndu-l slab şi uşor de îndrumat. Le-a făgăduit că nu va asupri pe nimeni, dar nu această făgăduială îl supăra, ci faptul că accepta ideea suprimării unui domn de către boieri.

Acest gînd nu l-a mărturisit nimănui, a primit pentru că nu avea altă alegere, în nădejdea că totul se va sfîrşi spre binele tuturor.

Ridicîndu-se împotriva unui domn aflat în scaun cu încuviinţarea sultanului, trebuia să se sprijine pe cineva. Pribegii au dus tratative cu voievozii, cnezii, castelanii şi căpitanii leşi din ţinuturile de margine. Le-au făgăduit închinarea Moldovei, faptă de necrezut, dacă se avea în vedere că de o sută de ani craiul leah a pierdut atîta lume şi bănet ca să supună această ţară românească. Şi acum, fără să piardă un om şi: fără să cheltuiască un singur zlot, românii i se supuneau de bunăvoie.

Va primi craiul această închinare?

Şleahticii au fost de părere că, înscăunarea lui Petre Stolnicul odată împlinită cu ajutorul lor, craiul va trebui să accepte. De se va supăra sultanul, vina poate fi aruncată pe umerii lor, iar supărarea acestuia putea fi cumpărată cu bani şi cu făgăduielile craiului că toate vor rămîne aşa cum au fost. Aşa se face că la 5 septembrie 1552, la Bacuta, pe Nistru, noul domn, care-şi luase numele de Alexandru, jura credinţă craiului Jicmont August în faţa sfetnicilor acestuia urmînd ca la timpul potrivit să se închine şi în faţa craiului.

Ajuns domn, Alexandru, căruia i s-a zis şi Lăpuşneanul, a căutat să obţină alianţa craiului de la Viena, dar fără nici o izbîndă, iar în dieta crăiei leşeşti, care s-a ţinut în iarnă, mai marii regatului erau împărţiţi: unii aprobau cele ce se înfăptuiseră de către şleahticii de margine în Valahia, alţii erau împotrivă, iar craiul nu ştia nici el cum este mai bine de făcut. Alexandru şi sfetnicii săi, între care Ion Movilă, ca mare logofăt şi cumnat al doamnei, se arăta a fi cel mai de seamă dregător, au socotit că este nimerit

să fie cîştigată bunăvoinţa sultanului. Solii trimişi la Poartă au întîmpinat greutăţi din partea nevîrstnicului şi ultimului fecior al lui Rareş, Constantin. Acesta făgăduise că va urca haraciul ţării şi-i cumpăra cu bani grei pe sfetnicii sultanului, bani pe care-i lua cu împrumut de la o evreică din Ţarigrad, care-i dăduse bani şi lui Rareş cu treisprezece ani în urmă. Oamenii Lăpuşneanului au mai aflat că în spatele acestor urzeli s-ar afla doamna Elena şi unii dintre marii boieri.

Ion a încercat s-o facă pe doamna Elena să renunţe la planurile ei. Boierii nu-l vroiau ca domn pe Constantin. Asta, deocamdată. După aceea, era spre binele ei, al feciorului ei şi al ţării ca domnia Moldovei să nu fie tocmită ca orice marfă în bazarul ţărigrădean. Odată început un asemenea obicei, lăcomia celor de la Poartă nu va mai cunoaşte margini. Vorbele lui nu au fost ascultate. Ochii doamnei erau plini de ură, de ambiţie, patima pentru putere era atît de mistuitoare, încît nu şi-o putea ascunde şi Ion a înţeles că stăruinţele lui sînt zadarnice.

Movileştii şi ceilalţi mari dregători au fost de părere să se mărească haraciul şi să fie înlăturat în felul acesta Constantin. Moţoc, căpitanul oştilor domneşti, „oşteanul cel mai viteaz al Alexandrinilor (nume dat moldovenilor după numele domnului) pe care oastea îl iubeşte fierbinte”, era trimis cu o mie de oameni în Transilvania împotriva lui Castaldo, generalul imperial, pentru a-l înscăuna pe omul sultanului, pe Ion Jicmont, fiul craiului Ianăş.

În al treilea ceas, într-una din nopţile din acel an, doamna Ecaterina a fost trezită de o mişcare pe care a simţit-o la uşa ei. A aprins grabnic o luminare şi a simţit cum o cuprinde groaza atunci cînd la întrebarea ei n-a primit nici un răspuns, fără ca să înceteze strădania celui – sau celor – de afară, de a deschide uşa. A încercat să strige după ajutoare, dar în clipa aceea uşa a fost aruncată în lături şi trei bărbaţi ca nişte namile s-au aruncat asupra ei. A încercat să se zbată ca să scape, sau să ţipe dar gura i-a fost astupată şi în jurul gîtului i-au strecurat o coardă subţire care a început să se strîngă, retezîndu-i răsuflarea. Ochii i s-au bulbucat de groază, gata să iasă din găvane, trupul i s-a zbătut o vreme iar cînd limba învineţită s-a ivit printre buzele lipsite de sînge, a încremenit. Ucigaşii i-au aruncat leşul pe pat şi s-au furişat afară fără a fi văzuţi de cineva.

Felul în care a fost ucisă doamna Ecaterina i-a nemulţumit pe dregători. Lăpuşneanu arăta o latură a firii sale pe care nu i-o bănuiseră. Doamna Ruxandra şi-a plîns mama cum se cuvine unei fiice. Scîrba şi ura ei faţă de un soţ bătrîn şi bolnăvicios au crescut şi mai mult. Trebuia să i se supună în rarele dăţi cînd venea în iatacul ei, înţelegînd că orice împotrivire putea să-i aducă moartea.

Abia cînd au fugit în Lehia s-a aflat că împotriva domnului uneltiseră, în strînsă înțelegere cu doamna Elena, mitropolitul țării, hatmanul Simion Negrilă, Sava Capotă, fost stolnic, şi alți boieri.

Lăpuşneanu se temea la gîndul că mulți alții ar putea să se ridice împotriva lui şi acest gînd i l-a mărturisit marelui logofăt, Ion Movilă.

— Ce rău le-am făcut, se plîngea domnul, n-am asuprit pe nimeni, m-am străduit să țin cumpăna dreptății.

— Oamenii noştri sînt nestatornici, măria ta, şi mereu dornici de noi schimbări.

— Dar, mitropolitul? Ce i-a lipsit acestui om care era dator să-i îndemne şi pe alții la supunere şi ascultare? Nu se poate, Movilă, să zideşti nimic pe temeliile nestatorniciei. Asta ar fi putut cel puțin să înțeleagă un cărturar ca mitropolitul şi un mare dregător. Împrejurările sînt grele, ştii bine cîte strădanii am depus împreună ca să îndrumăm țara spre un liman liniştit, unde să fie ferită de vînturile şi furtunile pe care alții le stîrnesc împrejurul nostru.

— Să nu mi-o ia măria ta în nume de rău, dar se putea arăta mai multă milă față de doamna Ecaterina. Putea fi surghiunită şi pusă sub pază straşnică.

— Deci, asta vă nemulțumeşte? Dar nu v-ați gîndit la răul pe care l-a făcut această femeie?

— N-a izbutit să-ți clintească nici un fir de păr, măria ta.

— Nu este vorba de mine, Movilă, ci de năpasta pe care a adus-o asupra țării.

— Cîteva mii de galbeni trimişi peste darea obişnuită la Țarigrad nu fac gaură-n cer.

— Aşa crezi tu, Movilă, şi aşa cred şi cei mari ca tine. Este uşor să te arăți îngăduitor pe seama altora, dar gîndiți-vă la nenorociții care ne țin pe noi şi pătimesc şi aşa destul de multe. Vor trebui să-şi rupă tot ei de la gură şi pentru ce? Pentru că doamna Ecaterina, ale cărei sipete erau înțesate cu averi greu de cîntărit, vroia să-şi vadă feciorul domn, ca să poată să facă ce i-ar fi fost pe plac? Putere-i trebuia? În loc să se gîndească la pomneți şi cerneluri, căci i se apropia sorocul, îi ardea, la anii ei, de domnie? Dar, s-o lăsăm pe doamnă. Nu vă gîndiți că eu trebuie să țin cumpăna dreptății între toți supuşii mei?

— Este adevărat, măria ta, numai că asprimea față de o doamnă...

— Care asprime, Movilă! Voi vorbiți de asprime? Ş-apoi, Movilă, tu, ca mare logofăt şi om de carte, cunoşti mai bine decît oricare locuitor al acestei țări de cîtă linişte avem nevoie acum, pentru a nu fi sfîşiați de corbii cei mari care abia aşteaptă o pricină ca să se năpustească asupra noastră. Pentru atîta amar de rău pe care această femeie vroia să-l arunce asupra țării merita nu milă, ci chinuri cumplite.

Devenise de neînduplecat de cînd aflase cele urzite împotrivă-i şi teama faţă de boieri creştea neîncetat. Îi simţea că sînt împotriva faptelor sale, deşi se ştia cu cugetul împăcat. A respectat obiceiul pămîntului, n-a urgisit pe nimeni. Şi atunci, se gîndea Lăpuşneanu, ce vroiau de la el? Nu-i făcuse nici un rău mitropolitului şi nici neamului acestuia. De ce s-a ridicat împotriva lui? Era o întrebare care-l chinuia, încerca să descopere în purtarea şi în faptele sale acele greşeli care i-au nemulţumit pe boieri şi oricîte strădanii depunea ajungea mereu la aceeaşi încheiere: cugetul, sufletul lui nu erau pătate. Numai firea nestatornică a acestor boieri l-au împins să poruncească ridicarea unei vieţi. Nu se poate domni lăsîndu-i pe alţii să te calce-n picioare şi prefăcîndu-te că n-ai văzut, căci se duce ţara de rîpă. Vor mereu mai multă putere şi mai multă avere. Gurile lor nu pot fi umplute niciodată?

În Lehia, şleahticii au izbutit să-i ia mai toată puterea craiului. Oamenii săi de taină i-au arătat că mulţi boieri de-ai noştri privesc cu ochi buni asemenea prefaceri şi le-ar dori înfăptuite şi în Moldova, S-a gîndit mult la toate aceste mişcări şi nemulţumiri şi singura încheiere era că aşa ceva nu se poate îngădui. Trebuie să fie un stăpîn ca să fie orînduială. Aşa cum este unul singur stăpîn al celor văzute şi nevăzute, la fel şi aici pe pămînt, deasupra fiecărui neam trebuie să fie un păstor. Altfel, din pricina firilor deosebite ale oamenilor, nu s-ar înţelege om cu om şi ar domni neorînduiala, iar neorînduiala prilejuieşte dezlănţuirea patimilor şi cei răi şi vicleni ar călca în picioare fără milă pe cei mai puţin tari şi toată alcătuirea ţării s-ar nărui. Cui foloseşte o asemenea stare?

Îi simte pe boieri că sînt nemulţumiţi de faptul că lîncezesc la curtea domnească sau pe la curţile lor, în timp ce în jurul lor lumea se mişcă, fiecare stăpînitor căutînd să sporească moştenirea primită. Nu-şi dau seama că împrejurările sînt neprielnice. Nu poţi porni asupra Ţarigradului cu o mînă de oameni. E nevoie, uneori, să stai şi să aştepţi o clipă potrivită, pentru că numai dorinţa şi voinţa noastră nu-i de ajuns, trebuie să ai şi mijloacele care să-ţi îngăduie să treci, la fapte de pomină.

Boierii îl cred un laş, pentru că stă liniştit şi nu vrea să-şi cerce norocul în nici o parte. Pentru ce sînt ei bărbaţi şi neam de viteji, lăudaţi de toţi cei care i-au cunoscut, ca să lîncezească şi să li se ruginească armele? Sînt vorbele unuia şi altuia care i-au ajuns la ureche şi domnul nu înţelege cum de nu vor să vadă foloasele păcii. Lăpuşneanu îşi dă seama că îndemnurile la înţelepciune n-au nici o putere asupra cugetului lor. Sînt gata pentru orice schimbare, o adulmecă cum adulmecă fiara prada şi-s pregătiţi pentru orice faptă, oricît de nechibzuită ar fi. Nestatornicia şi nemulţumirea lor n-a fost stîrnită de purtarea domnului faţă de ei, ele izvorăsc din firea lor păcătoasă.

Odată cu teama creşte şi ura domnului împotriva boierilor săi. Este un rău care-i cuprinde pe-ndelete, ca o otravă, toată, ființa, ar vrea să se lepede de orice patimă şi buna judecată să-i fie cumpănă faptelor sale, dar simte cum această otravă, pune stăpînire pe mintea lui în ciuda oricărei împotriviri.

Boierii, pe de altă parte, boierii cei mari, mulți dintre cei de mijloc şi chiar şi dintre cei săraci sînt din ce în ce mai nemulțumiți de domnul pe care l-au ales. Este el cumsecade dar se arată slab în tot ce făptuieşte pentru că nu îndrăzneşte. Cuminte față de sultan, grijuliu să nu-i supere pe ceilalți vecini, mai mult muiere decît domn! El crede că prin purtările sale nu supără şi nu dăunează nimănui, dar boierii noştri îşi dau coate, se holbează, îşi fac semne şi după aceea clevetesc pe la colțuri: cum se poate, îşi zic ei, că un om în toată firea şi încă şi stăpînul țării, să-şi piardă timpul meşterind la rotițe, lănțuguri şi alte nimicuri?

Pentru că măria sa are patima ceasurilor. Îi place să le cumpere şi să meşterească la ele, atunci cînd i se pare lui că ceva nu se-nvîrte bine. Zile-n şir se chinuie ca să dibuie unde se află stricăciunea, iar cînd nu izbuteşte, trimite să-i vină meşter de peste munți, de la Bistrița. Sau trimite ceasul să i-l dreagă acolo.

Făcutul şi desfăcutul unui ceasornic nu ia numai timp, ci dăunează şi ochilor. Cum nu mai este tînăr, vederea nu-l mai ajută cum se cuvine, iar strădaniile lui de a dezlega tainele din măruntaiele unei asemenea alcătuiri încîlcite şi delicate i-au stricat şi mai mult vederea. A trebuit să meargă oameni la Bistrița şi să ceară un doftor şi bistrițenii l-au trimis pe chirurgul Andrei. Doftorul a ajuns la Suceava în fapt de iarnă, l-a văzut şi i-a spus că numai în luna mai înfloresc anume buruieni care-i pot fi de folos, aşa că l-a trimis încărcat de daruri, iar marele logofăt a tocmit scrisoare de mulțumire către pîrgari, cerîndu-le ca să-i îngăduie doftorului Andrei să treacă iarăşi munții la timpul potrivit.

De bun gospodar, nu-i vorbă, că este şi se arată că ştie să scoată bani din orice. Pe seama lui şi sub supravegherea sa cresc cirezi mari de vite în ocoalele şi branişte domneşti. Cînd vine toamna, cirezi mari de vite pornesc spre iarmaroacele Europei şi banii curg în sipetele domnului. Au nevoie ardelenii de slănină, căci la ei vremea este mai rece şi slănina poate fi mîncată şi în miez de vară. Lăpuşneanu a pus să crească porci şi cînd se apropie iarna pornesc porcarii peste munte şi-i aduc galbeni cu traista.

O fi Lăpuşneanu bun gospodar, ca fiecare om la casa lui, dar ca domn, ca stăpîn al țării l-ar dori mai plin de viață, mai plin de virtute şi nu cum se arată el, ca. o băbotenie cu ochii veşnic înlăcrimați pe care şi-i şterge cu o năframă subțire, şi se întreabă ei, de unde o fi luat şi obiceiul ăsta pe care-l au numai muierile?

Şi mai rîd boierii de una: ca un ţap încornorat l-a împins dracul să-şi ia nevastă tînără. I-a făcut ea copii, şi se poate să fi fost şi el pe acolo cînd i-a plămădit, dar să-şi pună grumazul sub papucul domniţei şi să se-nvîrtă în jurul ei ca un mucos care încă nu ştie ce-i lumea şi crede că toată fericirea de pe pămînt se află ascunsă sub fusta domniţei, asta chiar că nu mai este de îngăduit pentru un om în toată firea şi pe deasupra stăpînul lor. Numai un orb nu vede cîtă greaţă se întipăreşte pe faţa acestei muieruşti, cînd îl simte pe aproape, iar el o ia de bună şi strîmbătura ei o crede izvorîtă din suferinţă şi nu ştie ce să facă, numai să-i intre în voie. Cînd de multă vreme a amuţit cucul, pentru că s-au trecut cireşile, domniţa, la iscodirile lui, îi spune că are nu ştiu ce la furca pieptului ce nu poate fi ostoit decît cu cireşe. Încalecă oamenii şi fuga peste munţi, spre Rodna şi Maramureş, unde, din pricina locului înalt, cireşele se coc tîrziu de tot. Şi-i aduc în goana calului, pasămite, să nu se strice chiar toate, pumnul de cireşe dorit. Vrea domniţa pere sau jimble de un anumit fel, la cererea Lăpuşneanului bistriţenii se grăbesc să-i împlinească toate poftele. Dorinţa ei se transformă în porunca domnului şi se pare că nu află nimic pe lume pe care Ruxandra să-l dorească şi Lăpuşneanu să nu-l împlinească. Ia să fi fost el bărbat în toată firea şi toată puterea, spunea Spancioc, mustăcind, i-ar fi dat mîna să răcnească de i-ar fi sărit sîmburii din gură domniţei şi i-ar fi pierit cheful să pună lumea pe drumuri cu alintările ei...

Rîdeau boierii de neputinţa domnului, iar Ion îi asculta pe unii şi pe alţii. Parcă i-ar fi dat dreptate Lăpuşneanului, pentru că era chibzuit în tot ce făcea, iar metehnele pentru care-l batjocoreau supuşii nu dăunau cu nimic nimănui. Dreptate se poate să fi avut şi boierii, pentru că boier era şi el şi nu-şi putea învinui cinul, numai de dragul unuia dintre ei care ajunsese pe scaunul ţării. Îşi petrecea vremea mai mult pe lîngă domn supraveghind întocmirea zapiselor sau alcătuirea soliilor, toate fiind trimise cu ştirea şi învăţătura lui şi a Lăpuşneanului. Îi rămînea prea puţină vreme pentru ai săi şi-i părea rău. Maria i-a făcut nouă copii, aproape anul şi copilul, după care s-a oprit, fără ca el să înţeleagă de ce şi nici n-a avut timp să-şi cerceteze nevasta în această privinţă, gîndul răsărindu-i în minte rareori şi numai atunci cînd era departe de ea. Numai doi din cei nouă s-au prăpădit la naştere, ceilalţi sînt teferi şi cresc văzînd cu ochii. Maria este acum o femeie falnică şi mîndră de rodul trupului ei. Băieţii sînt toţi vîrtoşi la trup şi ageri la minte, Gheorghe, cel mai mare, întrecîndu-i pe toţi în isteţime, deşi se spune că prîslea ar trebui să fie, în această privinţă, înaintea tuturor.

Ghimpele care i-a rămas împotriva Hudeştilor l-a făcut să caute alt loc, mai ferit, pentru a-şi ridica alte case. Maria n-a înţeles nimic din pornirea bărbatului, ei plăcîndu-i curţile de pe apa Başeului şi nici lămurirea că acestea sînt prea aproape de hotar nu i s-a părut întemeiată. Atunci ce-ar

trebui să facă cei care-şi au averile la margine de țară? Gîndul c-ar trebui să se înghesuie cu toții pe un loc care să se afle la mijloc o făcea să rîdă de imaginea unei asemenea țări, dar Ion a stăruit în hotărîrea lui şi bucurîndu-se de trecerea pe care o avea la curtea Lăpuşneanului, a izbutit să cumpere din ocolul domnesc al Volovățului un loc de casă la Sucevița.

De la Rădăuți porneşte un drum spre soare-apune şi după ce trece de dealul Osoiului, acolo unde se mai află încă o mănăstire de maici, a Horodnicului, se ajunge la intrarea între înălțimile obcinei. Dealuri domoale şi împădurite se ridică de o parte şi de alta a apei şi a drumului înmiresmînd şi dînd tărie aerului. În apropiere de bisericuța satului – alcătuit din cîteva căsuțe – şi-a ridicat o casă şi curți în stare să-i primească toată casa. Aceste curți se aflau cam departe de satele sale, dar prin grija marelui boier, toamna se porneau carele cu bucate, mălaiul de mei şi făina aflîndu-se din belşug în orice clipă a anului. Lemne se aflau din belşug, pădurile mai că nu se prăvăleau peste sat, au fost durate staule pentru vite, iarbă aflîndu-se din belşug.

Vara, cînd căldura soarelui este prea iute, Maria şi copiii vin aici la răcoare şi linişte, iar băieții sînt cei mai bucuroşi pentru că în rîurile limpezi se găsesc păstrăvi, pădurile şi poienile sînt pline de jivine şi cu îngăduința brănişterilor şi învățătura acestora încep să deprindă meşteşugul vînatului. Locul nu este nici prea înalt, nici prea friguros, ploile cad cu măsură, totul pare aici binecuvîntat şi dacă raiul ar trebui să se afle pe pămînt, un loc mai nimerit ca acesta nu s-ar afla nicăieri pe pămînt. Aşa cred copiii, iar bucuria lor o face fericită pe Maria. Au tot ce le trebuie ca să fie mulțumiți: putere şi bogăție. Înțelepciunea marelui boier îl face să înțeleagă şi să se bucure de toate darurile din care se poate împărtăşi. De aceea, nu l-ar bucura schimbările de nici un fel, pentru că ele aduc şi tulburări iar tulburările, la rîndul lor, pot aduce mari necazuri.

Ion îi îndeamnă pe unii boieri mai aprigi din fire şi mai slobozi la gură, să fie răbdători şi cumpăniți în tot ce fac şi vorbesc. Nu i-a asuprit nimeni, iar gîndurile domnului sînt gînduri de pace şi de înțelegere, spre binele tuturor şi al țării.

Ion Movilă se bucura de cinstirea oamenilor, fiind socotit de toți boierii ca unul dintre cei mai înțelepți oameni ai țării. Străinii la fel, prețuiesc tactul acestui mare dregător care ştie să vorbească atunci cînd trebuie şi numai atît cît se cuvine. Nu judecă faptele altor stăpîni din vecinătatea Moldovei, nici la ospețele oferite de domn, unde vinul bun şi din belşug înlătură multe oprelişti şi dezleagă multe limbi, şi nici în convorbirile de taină. Numai dacă este întrebat, el îşi spune părerea, în care se vădeşte înțelepciunea, tactul şi respectul ce se cuvine capetelor încoronate.

De aceea, sfaturile lui sînt ascultate de cei mai vîrstnici iar cei tineri gîndesc, ferindu-se s-o spună-n gura mare, că marele logofăt s-a vîndut

sufleteşte Lăpuşneanului. Se feresc pentru că acest dregător, care ştie taina scrisului şi limba lui dezleagă vorbele şi altor neamuri, are mîna grea şi iute şi mulți îl pismuiesc pentru îmbinarea aceasta mai puțin obişnuită dintre iscusința oşteanului şi înțelepciunea cărturarului.

Şi toate păreau să se scurgă pe un făgaş liniştit, pînă în al 58-lea an al veacului, cînd la curtea domnului Moldovei s-a oploşit un levantin, care cutreierase țările apusului şi ajunsese pînă în Lituania şi de la curtea polonă coborîse în Transilvania ca de acolo să treacă munții în Moldova. Îşi zicea Iacob Heraclid Despotul, spunînd că se trage din Hercules şi din împărații de demult ai Țarigradului. La Braşov scosese de sub tiparniță o cărțulie în care se arăta întreaga rădăcină a neamului său. Din această cărțulie se vădea înrudirea cu doamna Ruxandra, al cărei stră-străbunic, cneazul Lazăr, avusese tată de neam grec, spiță din care se trăgea şi acest Heraclide. Visa fapte mari şi despre el spunea numai lucruri care-i lăsa pe-ai noştri cu gura căscată. Nu era prea mare de stat, dar vînjos la trup, avea părul negru, fața măslinie şi ochii tot de culoare închisă îi sticleau în cap. Dinții erau de un alb strălucitor şi cînd rîdea părea că plesneşte de sănătate şi bunăvoie. Trupul său nu cunoştea astîmpărul, era ca un armăsar greu de strunit.

Lui Ion nu i-a plăcut veneticul. Prea era lăudăros şi îngîmfat, sau cel puțin aşa i se părea lui că este. Apoi, prea era plin de vigoare şi frumos ca să nu se nască în sufletul său, deşi n-ar fi dorit-o o anume împotrivire față de o asemenea ființă. Este adevărat că ştie greceşte, era doar samiot de neam şi crescuse în insula Critului, vorbea însă şi scria lătineşte, deprinsese şi limba franțujilor, căci urmase şcolile înalte de la Montpellier, vorbea talieneşte şi cum soarta îl purtase şi prin împărăția neamțului, învățase şi limba acestuia.

E drept că povesteşte frumos. Are darul vorbirii, iar învățătura multă pe care o agonisise prin lume, îi dă putința să se folosească de asemenea dar ca nimeni altul. Venea din lumea apusului nu numai cu ştiința dobîndită acolo, dar şi cu amintiri, pentru vîrsta lui prea multe. Le depăna cu plăcere cui vroia să-l asculte şi, mai cu seamă, arăta că se simte prea cinstit să povestească din „măruntele sale întîmplări”, cum îi plăcea să spună cu deosebită prefăcătorie, atunci cînd era de față măria sa doamna „verişoara noastră”, cum îi zicea el Ruxandrei Rareş. Iar măria sa îl asculta cu plăcere pe un om ca Despot, care părea că are pe necuratul în el. N-avea astîmpăr trupul lui, iar ochii de păcură erau sfredelitori. Nu se putea să nu fie plăcut surprinsă de faptele minunate ale „vărului nostru” şi privirile lui pătrunzătoare îi dădeau uneori un început de tulburare, o tulburare pe oare n-o cunoscuse pînă atunci.

Ion a înțeles destul de repede că nici măriei sale, Lăpuşneanului, nu-i prea plăcea Levantinul, dar, pe măsură ce trecea timpul, împotrivirea marelui logofăt se topea treptat, în timp ce a domnului creştea.

Lăpuşneanu simțea, nelămurit, că într-un asemenea om nu trebuie să aibă încredere. Nu-l pizmuia pentru tinerețea, mintea şi puterea trupului pe care o avea Heraclide, ci se temea din alte pricini. Trebuia să fie deci cu băgare de seamă.

Împotrivirea lui Ion Movilă față de Heraclide a început să scadă cînd cele spuse de acesta au fost întărite de alții.

Mai întîi de doftorul Blandrata (ai noştri îi spuneau Giurgiu, de la numele cel mic, Georgio), pe care Heraclide îl întîlnise la Braşov şi de aici veniseră împreună în Moldova. Şi din Lehia au venit, de la oameni de încredere, veşti care dovedeau că cele povestite de Heraclide nu erau numai o închipuire a minții lui bogate, ci fapte care se petrecuseră aievea.

Nu se ştia de ce plecase de la Montpellier. Se pare că nişte încurcături cu o femeie şi nişte crime nelămurite, în care Heraclide ar fi fost amestecat, l-au făcut să fugă la curtea regelui Franței. Întîmplîndu-se să se bată neamțul cu franțuzul pentru cetatea Metului, Heraclide a mers şi el acolo şi prin purtarea lui vitejească a căpătat multă cinstire în ochii rigăi şi celor de la curtea acestuia.

Soarta lui însă i-a urzit să nu stea multă vreme într-un loc. Cînd se părea că toate-i vor merge din plin, la curtea franțuzului a poposit o veche cunoştință de-a Heraclidului. Temîndu-se ca acesta să nu dea în vileag cele făptuite de el la Montpellier, l-a pîndit pe franțuz şi cînd s-a ivit prilejul, l-a trimis pe lumea cealaltă, împungîndu-l cu sabia pe la spate. O asemenea faptă nu era spre cinstea lui Heraclid, prea puțini erau însă cei care o ştiau, iar el n-a pomenit-o niciodată. Din pricina asta, el a trebuit să fugă în împărăția neamțului.

A petrecut pe la curțile unor mari boieri din partea locului, iar cînd împăratul nemților, Carol, s-a bătut în anul 1554 cu riga Franței, Heraclid a mers şi el în rîndurile cavaleriei negre a împăratului, cel mai de seamă steag din oastea împărătească pe care o comanda Günther von Schwarzburg. Şi de data aceasta s-a purtat ca un adevărat viteaz şi fiind rănit rău de tot a trebuit să stea o vreme în cetatea Anversei. Şi cît a zăcut el acolo, a scris, atunci cînd s-a mai întremat, o scriere, pe numele: Scurtă şi adevărată povestire despre luarea Terovanei şi a Hesdinului, despre lupta de la Renty şi despre toate cele cu schimbări de noroc petrecute între imperiali şi franci pînă la acest an 1555, de marchizul Iacobu Basilicu, Despota Samosului. Această carte a fost, după spusele Heraclidului, închinată lui Filip al II-lea, fiul împăratului Carol.

Iară împăratul l-a primit după ce s-a însănătoşit, cu mare cinstire. Atunci, Heraclide a pus genunchiul pe pămînt în fața împăratului, şi acesta

l-a atins cu spada sa pe amîndoi umerii, după care l-a îmbrățișat, semn că l-a făcut, pentru faptele lui de vitejie, cavaler şi conte palatin, dîndu-i-se şi privilegii în acest scop. Ion era de față cînd Heraclide povestea toate acestea şi a văzut cu ochii lui privilegiul şi pecetea împărătească. Iar dacă ar mai fi fost o îndoială în legătură cu cele spuse de levantin, aceasta era spulberată de veşti venite din Cracovia, în care se arăta că Heraclide era cu adevărat conte palatin şi avea dreptul să-i încununeze pe poeți şi să le dea anumite titluri, aşa cum a făcut cu Ciprian de Sieradz, în cetatea de scaun a Lehiei.

Cînd Moțoc l-a întrebat pe Ion ce-i de făcut cu veneticul, marele logofăt şi-a mîngîiat mustața şi i-a răspuns că acesta nu-i un om pe care să nu-l iei în seamă.

Ştie marele logofăt ce-i în cugetul acestui vîntură-lume? Marele logofăt nu ştie, dar îşi dă seama că un asemenea om este sortit să nască, pe unde ajunge, mari prietenii dar şi mari duşmănii. Şi măria sa, Lăpuşneanu, ce crede despre un asemenea om? L-a cîştigat, pînă la urmă, şi pe măria sa, ştiind cum să-l laude şi să-i cumpere încrederea. I se adresase Lăpuşneanului pe lătinie, cu titlul de „prea ilustru domn al Moldovei şi Țării Româneşti”. A învățat neaşteptat de repede istoria țărilor noastre, a pătruns rostul acestora de parcă ar fi viețuit de multă vreme pe aceste meleaguri. Cunoaşte legăturile dintre Lăpuşneanu şi cumnatul acestuia, Mircea Ciobanul, care s-a căsătorit cu Chiajna, sora doamnei Ruxandra. Chiar dacă Ciobanul a fost înlocuit de sultan cu Pătraşcu cel Bun, înlocuirea s-a făcut şi cu ştirea Lăpuşneanului, şi ea nu va dura multă vreme, căci Rareşoaicele şi-au unit pungile şi au pus în mişcare o întreagă lume ca să-l aducă iarăşi pe Mircea în scaunul său. Oricum, întîietatea căpătată de Lăpuşnean față de cealaltă țară românească, este un motiv de mîndrie şi Heraclid ştie că lauda este cheia de aur care deschide toate uşile, oricît de ferecate ar fi acestea. Mai mult, se poartă în aşa chip încît domnul să apară ca un adevărat stăpîn căruia el, smeritul dar şi iscusitul căpitan de oşti, i se supune şi este gata să-l slujească cu trupul şi cu mintea împotriva tuturor duşmanilor săi, dinlăuntrul şi din afara țării.

Cînd măria sa doamna îl ascultă pe vărul său, nu poate să nu-l prețuiască pentru toate darurile cu care l-a înzestrat firea. Simte, pe măsură ce trece timpul, că se poate stăpîni cu mare greutate ca să-i primească uitătura, scurtă dar strălucitoare ca un fulger, fără să se turbure. În afară de asta, privirea lui, cînd îl întîlneşte întîmplător şi se află de față şi altă lume, are ceva tainic în ea, pare că ființa lui, în asemenea clipe, este cuprinsă de o anume tristețe, şi toată se cuprinde şi atîrnă de lumina blîndă şi reculeasă a ochilor, care vine spre ea ca o rugă, tăcută şi nefericită. Ce se petrece în sufletul acestui om? Viețuirea în sine pare a fi, pentru cine-i priveşte şi-l ascultă, cea mai mare bucurie pentru un asemenea om. Dar aceste uitături descoperă o altă latură a sufletului său pe care

cu greu ar ghici-o cineva. Şi atunci, de ce i se destăinuie, sau ar dori să-i dezvăluie numai ei adîncimi ale firii sale necunoscute altora?

Heraclid nu a înțeles numai slăbiciunile domnului, ci şi pe cele ale boierilor. Sînt oamenii noştri lesne încrezători, le plac petrecerile şi uşor leagă prietenie cu cei ce se dovedesc a fi deschişi la fire. Au arătat la început o oarecare sfială față de noul venit. Marchiz de Paros, conte palatin, despot al Samosului, numai titluri sunătoare. Apoi prietenia unor mari principi. L-a primit bine şi l-a lăudat regele Franței, apoi împăratul nemților, după care, atunci cînd împăratul şi-a lăsat scaunul de prea mare scîrbă pentru cîte pătimise o viață întreagă. Heraclid a fost primit cu cinste şi lăudat pentru virtuțiile sale de ducele Brandemburgului, care era şi mare maestru al ordinului Teutonilor, de care se legau şi nişte fapte ale strămoşilor noştri.

Acelaşi demon al neaşezării I-a împins la curtea lui Jicmont al doilea Augustul, riga de acum al Lehiei, şi s-a amestecat şi acolo în războiul cu livonienii, cîştigînd prețuirea tuturor pentru vitejia lui. Marele duce al Lituaniei, Nicolae Radzivil, l-a primit la curtea lui unde şi-a cîştigat prietenia multor oameni de seamă.

Care dintre ai noştri s-ar fi putut lăuda cu atîtea fapte, cînd de ani de zile, din pricina unui domn lipsit de curaj, săbiile noastre trebuie să stea în teacă şi să ne trecem zadarnic viața pe pămînt?

Heraclid a priceput acest gînd al boierilor. Le-a înflăcărat mintea cu povestirile sale. Le-a cîştigat şi încrederea. Nu era un om de nimic, nici un lăudăros nu se putea spune că ar fi fost. Dacă cele mai de seamă capete încoronate i-au dat scrisori în care i se laudă însuşirile de războinic şi de om înțelept, atunci înseamnă că aşa a fost, pentru că altfel, ce interes ar fi avut împăratul şi craii Franței şi Lehiei să-l laude?

Pe noi ne apasă sultanul, dar Heraclid, ai cărui strămoşi au avut de suferit din pricina turcilor, se arată un bun cunoscător al oştilor turceşti şi al felului în care trebuie dus războiul cu păgînul. Celor trei țări româneşti nu le lipsesc oamenii ca să-l poată înfrunta pe un duşman, oricît de puternic ar fi. El a aflat din cărți ce fel de oameni sînt românii, măcar că acum se află împărțiți sub trei stăpîniri. Au cu toții aceeaşi obîrşie vestită, şi puține neamuri se pot lăuda cu strămoşi ca ai lor. Li s-a dus vestea locuitorilor acestor trei țări că au moştenit virtutea strămoşească şi că sînt straşnici luptători. Dacă şi-ar uni puterile şi ar fi ajutați cît de puțin de unul dintre vecini, atunci s-ar putea porni cu mare putere împotriva duşmanului, iar dincolo de Dunăre, neamurile care împărtăşesc credința noastră şi zac sub stăpînire străină, s-ar ridica cu mic cu mare ca să pornească asupra Țarigradului unde au stăpînit, cîndva, stră-străbunicii săi.

Aceste închipuiri mărețe şi ademenitoare erau primite de boierii noştri aşa cum primeşte pămîntul ploaia binefăcătoare după o îndelungată arşiță

şi uscăciune. Ion Movilă, unul dintre oamenii cei mai chibzuiți, s-a străduit să-i domolească pe cei ce se arătaseră înflăcărați de planurile Heraclidului. Nu ştiau ei, oare, cît de greu l-ar putea urni pe Lăpuşneanu pe un asemenea făgaş?

Mă rog, şi-au spus unii, dacă Lăpuşneanu nu poate fi urnit pe acest făgaş, n-ar putea fi împins pe altul care să găsească pe deplin tihna şi pacea pe care le rîvneşte atîta?

Primejdios gînd!

Sămînța oricum era aruncată, iar ogorul era pregătit mai mult ca oricînd s-o primească, s-o facă să-ncolțească, să-i dea viață.

*

* *

În vară, măria sa a purces cu oastea peste munți. Aşteptase prea mult ca să i se facă dreptate în privința cetăților pe care toți domnii Moldovei le stăpîniseră în Transilvania. Nevrednicul şi nevîrstnicul de fiu al lui Ianăş craiul, Ianăş Jicmont, dus de unul şi de altul, stăpîn fiind mai degrabă maică-sa, sora rigăi Lehiei, nu s-a grăbit să hotărască într-un fel sau altul, deşi cu sprijinul său, al Lăpuşneanului, se urcase în scaun. Ba, mai mult, îi oploşise şi pe unii pribegi în oraşele sale, aşa că domnul n-a mai putut suferi şi s-a dus de şi-a aşezat el, cu puterea lui, pîrcălabi la Ciceu, Reteag şi la Cetatea de Baltă.

Venind toamna, domnul, grijuliu fiind cu sporirea averii sale, a poftit să-şi vadă cirezile de vite de la Jijia şi de aici să coboare spre Țara de Jos, la curțile de la Vaslui. Doamna Ruxandra, plîngîndu-se de o anumită slăbiciune a trupului, ar fi dorit să rămînă la Suceava. N-ar fi vrut să se despartă de măria sa, nici de prietenii măriei sale, pentru că mişcarea de la curte îi făcea mare plăcere, chiar şi atunci cînd rămînea închisă, vreme îndelungată, în iatacul ei. Dar măria sa a liniştit-o arătîndu-i că trebuie să-şi facă datoria față de casa şi de supuşii lui, iar pentru bucuria soției, va lăsa o parte dintre dregători la Suceava şi nici măria sa nu va întîrzia mai mult decît i-o cer treburile grabnice ale domniei.

Ion Movilă l-a însoțit pe domn. Scrierea zapiselor, hotărîri neaşteptate pe care ar fi trebuit să le ia domnul în legătură cu vecinii țării nu se puteau face fără sfatul şi priceperea sa. De la Suceava s-a mers la Botoşani, de la Botoşani au ajuns la Jijia, ca să facă un ocol spre curțile de la Hîrlău de unde toată curtea a coborît la Iaşi. Aici, un boiernaş mărunt pe care nu l-a văzut şi nici numele nu i l-a aflat, a venit de la Suceava şi a fost primit de domn în mare taină. Ce-a vorbit măria sa cu boiernaşul nimeni nu ştia.

Drept este că după aceea, Lăpuşneanu l-a chemat pe Ion Movilă şi după ce l-a dumirit pe marele logofăt cu tot ce doreşte de la el, l-a trimis ca pe un om de încredere, la Suceava, pe lîngă doamna Ruxandra ca sfetnic şi ca prieten bun al casei sale.

Marele logofăt s-a bucurat că merge în cetatea de scaun, pentru că acolo se afla acum Maria cu cei şapte copii ai săi. cît priveşte grijile domnului, Ion a zîmbit în sinea lui şi şi-a spus că orice drac îşi are şi el stăpînul său.

Privirile lui Heraclid mărturiseau limpede, ceea ce nu putea să-i spună verişoarei sale. Curtenitor, marchizul, contele, despotul, îi ducea mîna la gură şi îşi apăsa buzele mai mult decît se cuvine. Erau ca jăratecul şi căldura lor o străbăteau ca un fulger pe Ruxandra.

Într-o noapte, cînd toată suflarea de la curte era scufundată în somn, Ruxandra s-a trezit buimăcită dintr-un vis urît în care i se înfăţişau nişte ape tulburi, ale căror şuvoaie se înfăşurau şi creşteau sălbatic, ameninţînd totul în cale. Încerca să-şi scape copiii şi năzuia spre o coastă, iar răsuflarea i se tăia de atîta strădanie. S-a trezit gîfîind şi, după ce s-a liniştit, a ridicat opaiţul şi şi-a cercetat copiii. Dormeau şi pacea de pe chipul lor s-a pogorît şi în sufletul ei. S-a îndreptat spre odaia cea mare, unde-şi uitase de cu seară o scurtă de blană şi cînd să se întoarcă, de partea cealaltă a săliţei stătea Heraclid înveşmîntat cu hainele de zi. Se vedea după faţa-i puţin obosită că nu dormise. Şi aşa cum era, i s-a părut straniu de frumos. În lumina slabă a opaiţului părea un demon al păcatului. Ivirea neaşteptată a Heraclidului a făcut-o pe Ruxandra să tresară şi şi-a înăbuşit cu greu un strigăt de spaimă ce răsărise fără voia ei. Heraclid a zîmbit, dar zîmbetul lui era învăluit în tristeţă, aceeaşi pe care o citea în ochii lui cînd o privea numai pe ea şi îşi uita de lumea din jur. S-a apropiat de ea, parcă aluneca şi, pentru o clipă, Ruxandrei i s-a părut că totul se petrece ca într-un vis în care puterea şi voinţa ei nu-i mai aparţineau, aflîndu-se sub vraja acelor priviri adînci şi pline de dorinţi. I-a cuprins mîinile, i-a luat opaiţul şi l-a aşezat într-o firidă. Faţa ei şi toată fiinţa ei arătau împotrivire, dar o împotrivire care se topea în ciuda voinţei sale. Iar cînd buzele Heraclidului i-au atins buzele ei şi cînd trupul lui i-a învăluit trupul ei, braţele s-au încolăcit în jurul grumazului puternic al pretinsului văr, care a săltat-o şi a purtat-o spre odaia ei de parcă ar fi fost o jucărie. În noaptea aceea şi după aceea în fiecare noapte, la o oră tăinuită, doamna a trăit bucuria dragostei dintîi şi nici un îndemn spre chibzuinţă n-ar fi izbutit s-o facă să se lipsească de ceasurile de patimă, pe care le-aştepta cu înfrigurare, la care se gîndea tot timpul cînd Heraclid nu era alături de ea.

Cînd marele logofăt a sosit la Suceava a înţeles din cele spuse de Maria, din cele ce se puteau citi pe faţa Ruxandrei că temerile domnului său aveau temeiuri sporite. Lăpuşneanu fusese încredinţat de acel boiernaş că

s-ar urzi ceva împotriva lui şi domnul se temea de unii dintre marii boieri. Lucrurile se vădeau a fi potrivit temerilor Lăpuşneanului. Portarul Sucevii era de părere că ţara trebuie să scape de un domn bicisnic cum era Lăpuşneanu şi nu se sfiia s-o spună marelui logofăt în faţă, pentru că la fel gîndeau şi alţi dregători, unii rămaşi la Suceava, alţii aflîndu-se la Vaslui unde era domnul. Marele stolnic şi marele comis, unii dintre pîrcălabi şi alţi boieri de frunte se numărau printre aceştia. Un sfat cu Ion Moţoc, prietenul său din tinereţe, şi mare vornic al ţării, i-a arătat lui Ion că mai toţi boierii ar dori o înnoire a domniei. Mai mult o alegere fusese făcută. Heraclide era izvorul acestui duh nou de mărire şi alături de el se afla şi doamna.

Maria făcea să i se vadă dinţii albi şi puternici atunci cînd îl întreba pe Ion dacă măria sa n-a simţit cum îi cresc nu cornițe de berbecuţi, ci coarne puternice cum sînt cele care împodobesc fruntea rasei de vite moldoveneşti, vestită în toată lumea. La nedumerirea marelui logofăt, Maria adăoga o alta şi mai mare, neînţelegînd cum de sora ei cea dragă a aşteptat atîta vreme. Fruntea Lăpuşneanului ar fi trebuit:să poarte o cunună cu care nici cel mai falnic cerb nu s-ar îi putut lăuda cu o asemenea podoabă. La auzul unor asemenea vorbe. Ion a încercat să-şi certe nevasta, dar Maria l-a înfruntat mînioasă. Nu i se cade fiecăruia dintre noi, i-a spus ea, să-şi cunoască lungul nasului şi cu ce drept poate unul ca Lăpuşneanu să-şi bată joc de viaţa Ruxandrei. El, un bătrîn şi un... L-a cuprins pe marele logofăt un soi de ameţeală şi s-a gîndit pentru o clipă, dacă nu cumva şi el se află vinovat faţă de nevastă. Măriei îi scăpărau ochii, înverşunarea ei i s-a părut nepotrivită şi numai o nemulţumire a sa ar fi justificat o asemenea pornire. Chipul lui Ion s-a întunecat, aşa cum nu-l văzuse Maria niciodată. S-a speriat şi l-a iscodit: Îi este atît de scumpă soarta Lăpuşneanului? A ajuns el, marele boier, să se schimbe într-o slugă prea credincioasă şi prea supusă faţă de un bicisnic care nu avea un drept mai mare ca el la scaunul domnesc? Ion s-a holbat. Niciodată nu se gîndise la una ca asta. Îngrijorarea lui pornise din altă parte şi cînd, încolţit de întrebări, a trebuit să arate care fusese temeiul acesteia, Maria a izbucnit în rîs, s-a ruşinat mai apoi şi l-a privit în aşa fel, încît nu mai era nevoie de nici o vorbă care să-i mărturisească toată bucuria, fericirea şi mulţumirea pe care i-a adus-o el. Iar bărbatul ei era încă falnic şi puternic şi nici ea nu mai era o femeie tînără.

Se întîmplă uneori ca vîrsta, în loc să te înăsprească, te face să te înduioşezi cu mai multă uşurinţă în faţa aducerilor aminte, şi în faţa propriei tale petreceri prin această lume. Povestea cu scaunul domnesc nu este însă o vorbă aruncată-n vînt. Şi dacă Ion nu s-a gîndit la una ca asta şi nici vreme n-ar mai fi s-o facă, apoi feciorii săi, să n-o uite, sînt os domnesc. Iar în ochii nevestii sale a răsărit mîndria Rareşeştilor şi a lungului şir de domni din care coborau acum şi odraslele sale.

*

* *

Cînd a fost vestită întoarcerea domnului la Suceava, Ion s-a sfătuit cu Moțoc ce trebuie să facă. Să-i spună Lăpuşneanului ce mestecă boierii şi ce se întîmplă în casa lui? Au ajuns la încheierea că este mai bine să stea deoparte şi în clipa hotărîtoare vor vedea ce este de făcut. Cum a ajuns la Suceava, domnul a fost cuprins de o mare fierbințeală. Cu greu se puteau înțelege cu el, oricum, au izbutit să-l liniştească în privința treburilor domniei. Fierbințeala i-a dat o mare slăbiciune a trupului şi la îndemnul doamnei Ruxandra, Lăpuşneanu s-a lăsat pe seama lui Blandrata, doftorul şi prietenul Heraclidului, în ciuda sfatului unor căsaşi de ai săi.

Era într-o după-amiază. Razele soarelui pătrundeau în odaia bolnavului, dar nu mai aveau puterea să încălzească. Stăruia în toate o anumită tristețe care dăinuie uneori înainte de venirea iernii. Blandrata i-a pregătit domnului o băutură întăritoare, în care fiertura de buruieni era amestecată cu lapte pentru a fi mai uşor înghițită şi pentru că aşa era rostul pregătirii ei. I-a dat-o unui copil de casă şi i-a cerut să i-o dea domnului cu multă îngrijire cît timp el va face o altă fiertură. Copilul s-a apropiat cu ulcica de patul bolnavului. Lăpuşneanu l-a privit cu nişte ochi care se scufundau în găvanele lor pe măsură ce-i creştea slăbiciunea. A înțeles şi a făcut semn copilului să-l sprijine, ca să se înalțe puțin între perne. A primit apoi ulcica şi a dus-o spre gură. Îi tremura puțin mîna şi cînd buzele sale s-au apropiat de gura ulcelei, l-a cuprins o tuse însoțită de o mare slăbiciune care l-a făcut să-i scape doftoria. Vasul s-a spart şi domnul l-a privit mînios pe copil. Acesta, înfricoşat, a fugit să ceară sprijinul doftorului. Mai să se prăvălească atunci cînd a ieşit din pricina unei mîțe care s-a strecurat în odaia domnului.

Blandrata s-a arătat cuprins de o mare tulburare. I-a spus copilului că va mesteca îndată o nouă doftorie, trimițîndu-l pe copil să-l cheme grabnic pe Heraclid. Acesta a pălit cînd i s-a spus cele întîmplate, s-a uitat la Blandrata şi i-a spus doar atît în limba doftorului: Eşti un cretin. Ți-am spus s-o faci singur! După care i-a spus în limba țării – Grăbeşte-te spre binele domnului.

Lăpuşneanului nu-i plăceau mîțele. Iar stîrpitura asta care-i intrase în odaie s-a şi pus pe lipăit laptele amestecat cu doftorie care se strînsese într-o adîncitură a podelei. După cîteva clipe a crezut că l-a cuprins iar amețeala, pentru că mîța se mişca nefiresc, după care a început să se zbată, iar zbaterea ei n-a durat multă vreme şi a rămas înțepenită. Cînd a apărut copilul de casă, ochii Lăpuşneanului crescuseră înspăimîntător, o

şuviță de spumă i se ivise la unul din colțurile gurii. A strigat atît cît i-a îngăduit starea lui:

— Să vină armaşul! Iar copilul a fugit îngrozit.

Cînd Blandrata a intrat în odaia domnului cu un vas de cositor în care se afla doftoria, n-a mai avut timp să scoată nici o vorbă fiind luat pe sus de oamenii armaşului.

Ca din senin, la curtea domnească s-a iscat o mare forfotă. Oameni speriați ieşeau în mare grabă, îşi căutau caii, încălecau şi porneau într-o goană nebună spre Areni. Printre ei erau marele portar al Sucevei, marele stolnic şi marele comis, Heraclide şi încă alți cîțiva mari boieri.

Călăreții porneau spre cele patru colțuri ale țării. Oamenii priveau nedumeriți şi înțelegeau că ceva straşnic a trebuit să se întîmple. S-au făcut tot felul de presupuneri: dau turcii, năvălesc tătarii, s-au pornit leşii, s-a răzvrătit o parte de țară şi cîte alte închipuiri. Spre seară, se ştia că, de fapt, viața domnului fusese în primejdie şi numai o mîță a izbutit să-l scape. Cum s-a petrecut o astfel de minune, aveau s-o afle ei în noaptea aceea sau a doua zi.

*

* *

Doamna Ruxandra, însoțită de copiii ei, s-a înfățişat lîngă patul domnului. Arăta mare îngrijorare, aşa cum o arătau şi marele logofăt, Ion Movilă şi marele vornic Ion Moțoc ca şi alți mari boieri.

Doamna s-a juruit că nu ştia nimic şi Lăpuşneanu, deşi n-a crezut-o, a iertat-o. Ion a privit-o pe Ruxandra şi fața ei era de nepătruns. Cînd s-a aflat singur cu cumnata sa, aceasta a şoptit mai mult pentru ea, oricum să nu fie auzită de multe urechi:

— A fugit ca un iepure! Ticălosul!

În locul celor fugiți au fost numiți, a doua zi, alți mari dregători: Dumitru, portar al Sucevei, Andreica, stolnic, Paşca, comis, Neagoe, Spancioc, Văscan Movilă rămînînd la locurile lor.

Fugarii n-au fost prinşi şi nici ai lor. Se aşteptau, ticăloşii la una ca asta şi îşi pregătiseră fuga din vreme. Lăpuşneanu închipuia tot felul de torturi împotriva fiecăruia, şi nici una nu-l mulțumea. Pe Heraclide ar fi vrut să-l prindă. Să-l facă să ispăşească prin moarte toate umilirile. Acesta însă se adăpostise în pămînturile împăratului Ferdinand şi de acolo se străduia să cîştige bani şi oameni ca să ia domnia Moldovei. Asta pîndise şi vînase, nemernicul!

În primăvara anului 1560, o seamă de boieri în frunte cu Lupu paharnicul se ridică, la îndemnul şi cu sprijinul lui Heraclid Despotul, împotriva domnului, dar hiclenii sînt prinşi şi Lăpuşneanu trăieşte prima lui răzbunare: cei vinovaţi sînt ucişi în faţa lui, a pus să fie traşi în ţeapă şapte preoţi, iar nouă mii de oameni sînt orbiţi. Mitropolitul ţării şi o seamă de boieri de frunte se plîngeau împăratului Ferdinand de cruzimea domnului şi-i cereau ajutoare ca să-l înlăture. Erau cu toţii alături de Despot şi-l voiau ca domn.

Primind bani de la împărat, Despot strînge mercenari. Alături de el se afla marele şleahtic Albert Laschi care-şi zălogise moşiile ca să-l poată împrumuta pe pretendent cu zece mii de galbeni. O primă încercare de a-l înlătura cu forţa pe Lăpuşneanu are loc în toamna anului 1560. Domnul aflase prin iscoade ce urzeşte Heraclid Despotul şi ceruse ajutorul paşei de Silistra. Cu ajutor turcesc, Lăpuşneanu izbuteşte să-l respingă pe Despot. Un alt pretendent, în persoana principelui rutean Dimitrie Vijnovieţchi, era bătut de paşa turcesc şi silit să fugă. Acesta era strănepot după mamă al Marelui Ştefan şi socotise că este îndreptăţit şi el să pretindă coroana Moldovei.

Un an de încordare şi aşteptări. Despot uneltea sub ocrotirea împăratului nemţesc, iar Lăpuşneanu prin dese solii şi mari făgăduieli căuta să-l facă pe riga Lehiei să nu-i îngăduie tîlharului să treacă prin crăia sa, iar pe sultan să-i trimită ajutoare la nevoie.

Prin octomvrie, una din iscoadele Lăpuşneanului aducea vestea cea mare: Despot murise şi iscoada mai spunea că văzuse cu ochii săi cum i-au dus coşciugul la groapă. Toate pregătirile făcute se dovediseră zadarnice, iar Albert Laschi îşi plîngea banii aruncaţi în vînt.

La auzul acestor veşti, Lăpuşneanu s-a bucurat grozav.

Scăpase şi el şi ţara de o mare ameninţare. I-a destăinuit cele aflate Ruxandrei căutînd să-i citească pe faţă un semn care să-i întărească bănuiala pe care o hrănea ca pe o otravă în sufletul său, dar chipul doamnei a rămas neclintit.

Era la puţine zile după Sînmedru, o vreme schimbătoare şi vîntul rece îi îndemna pe oameni să soarbă cu mare bucurie vinul nou, adus atunci de la Cotnari pentru ospăţul dat de domn. Nimeni nu ghicise ce a putut să-l îndemne pe Lăpuşneanu spre o asemenea risipă şi nici el n-a lăsat să se înţeleagă rostul petrecerii. Ştia că mulţi dintre oamenii pe a căror încredere trebuie să se sprijine domnia, avuseseră legături cu Despot. Cînd cheful va fi în toi, le va vesti, ca şi cum ar fi aflat, şi el numai în clipa aceea, moartea vărului domniei sale, doamna Ruxandra. Se bucura la gîndul acestei răzbunări, care va fi urmată de altele şi mai mari. Nu se putea să fie altfel, pentru că aceste capete tari şi seci nu vor răbda şi mulţi dintre ei îşi vor da

arama pe față în puțină vreme. Se şi pregătise ca să întîmpine o asemenea hiclenie.

Vestitorul care a venit în toiul ospățului nu era, cel rînduit şi Lăpuşneanul l-a primit bănuitor. L-a ascultat şi mesenii au văzut cu uşurință tulburarea ce se întipărea pe fața domnului. După care nu s-a mai stăpînit, s-a ridicat în picioare şi a strigat atît de straşnic, încît toate au încremenit într-o nefirească linişte.

— Să fie luat acest nemernic şi să i se reteze capul.

Omul a albit la față, s-a prăbuşit în genunchi în fața domnului şi i-a cerut îndurare.

— Vrei să semeni spaimă, a strigat la el domnul.

— Măria ta, eu n-am făcut altceva decît să împlinesc o poruncă.

N-a mai avut vreme să grăiască altceva pentru că armăşeii l-au luat mai mult pe sus şi l-au scos afară.

Domnul s-a străduit să-şi stăpînească tulburarea şi să arate un obraz linişţit, aşa cum se cuvine unui stăpînitor. În acelaşi timp, boierii îşi chinuiau mintea ca să găsească o dezlegare la cele ce se petrecuseră sub ochii lor. O stînjeneală a pus stăpînire peste toți cei ce se aflau la ospățul domnesc şi în loc de petrecere, boierii aşteptau clipa în care avea să se sfîrşească o masă la care nimeni nu mai avea nici un chef.

Vinul, oricît de bun şi oricîtă căldură ar fi strecurat în trupurile lor, nu-şi mai arăta puterea, vorbele se legau cu greu şi sosirea unui nou olăcar a fost privită ca o mîntuire.

Nici de data aceasta nu s-a ştiut ce spune vestitorul, Lăpuşneanu a părut că se dezmeticeşte ca dintr-un somn adînc şi cînd pe fața lui s-a citit deplina înțelegere a celor ce se petreceau în juru-i, s-a ridicat şi, uitîndu-se la cei de față de parcă atunci i-ar fi văzut pentru prima dată, a rostit cu glas tare şi limpede:

— Tîlharul a trecut hotarul. Vă poruncesc tuturor să vă ridicați cu mic şi mare pentru a-l întîmpina cum se cuvine. Movilă, Moțoc, Dumitru, Pasca, Andreica vă poftesc la sfat. Porunci pentru strîngerea oastei să pornească degrabă în toată tara.

În ziua de 16 novembrie, 1561, la Verbia, satul Movileştilor, aşezat nu departe de Dorohoi, Lăpuşneanu îşi aşezase tabăra. Avea cu sine oastea mică şi ceva prostime din Țara de Sus. În ziua următoare, la două ceasuri în zi, Despot îşi aşeza tunurile în linie de bătaie. În spate erau rînduiți călăreții săi, oaste aleasă dar puțină. S-au bătut din tunuri toată ziua şi nici unul nu a îndrăznit să atace. Abia în ziua de 18, domnul l-a îndemnat pe Moțoc să pornească el cu străjile sale, dar acest iscusit căpitan s-a retras îndărăt fără nici o izbîndă.

S-a mîniat Lăpuşneanu şi le-a cerut sfetnicilor săi să dea dovadă de bărbăție. Atunci, pîrcălabul de la Cetatea Nouă a Romanului şi-a împins calul în față şi i-a strigat domnului ca să audă cîți mai mulți oşteni:

— Ai omorît pe cei mai buni dintre boieri, ca să le iei moşiile, ne-ai luat vitele de ți-ai umplut cămara ta cu galbeni, acum adă boii şi trimite-i să lupte pentru tine cu duşmanul!

Mulți s-au mirat de vrednicia arătată de un om pe care bolile îl scăzuseră mult la trup şi în virtute. Lăpuşneanu s-a repezit în fruntea călărimii şi s-a bătut de parcă întinerise ca prin farmec. Un ungurean a izbutit să-i smulgă cu lancea gugiumanul din blană de samur şi şuvițele rare de păr îi fluturau în vînt. Ion era alături de el şi s-a cutremurat în fața unei atît de mari încrîncenări pentru păstrarea puterii. L-a ocolit şi l-a împins înapoi. Zbaterea lui era zadarnică. Lupta fusese mai mult o închipuire. Numai două mii de oameni ai pămîntului aşezați într-un loc bun, în viile de pe ridicăturile din dreapta cîmpului de bătaie, au plătit cu viața lor acest simulacru sinistru. Căpitanii lui Despot adunați din toate țările Europei trebuiau să-şi salveze onoarea anunțînd o victorie din care n-a lipsit nici vărsarea de sînge. Lănciile şi săbiile lor s-au înfipt şi au sfîrtecat trupurile nevinovate ale acestor muncitori ai pămîntului, care s-au înfrățit cu țărîna, numai pentru a îngădui unor semeni de-ai lor, fiare cu chip de om, dar mai răi decît fiarele, să se laude cu o izbîndă pe care Despot o cîştigase de multă vreme, cînd, în sfaturile de taină, boierii cei mari s-au hotărît să-l părăsească pe Lăpuşneanu şi să treacă de partea veneticului.

Era o izbîndă cîştigată cu multă uşurință, al cărei rost mulți dintre străinii de față nu l-au înțeles iar pentru uşurința cu care au primit-o şi au crezut în ea mulți aveau să-şi piardă capetele, nu peste multă vreme.

Neputința l-a făcut pe Lăpuşneanu să se închine în fața evidenței, privirile oglindeau ura care clocotea în sufletul lui, l-a întrebat pe Ion dacă-l va urma şi cînd acesta i-a spus că rămîne la Verbia, pentru a-şi ocroti satul, domnul a şoptit cu buze înălbite un „bine” prevestitor de multe rele, după care a dat pinteni calului şi s-a topit în pulberile stîrnite de copitele cailor slugilor domneşti care aveau să-i țină tovărăşie în fuga acestuia spre Țara de Jos.

XXIV

Lăpuşneanul a avut răgazul să fugă la Huşi unde-şi trimisese nevasta şi copiii ca să-i ferească de primejdie. A izbutit să strîngă de iznoavă o nouă oaste, dar Despot a fost mai tare. Şi era mai tare pentru că toți marii dregători ăi țării se aflau acum în tabăra veneticului. Numai Andreica stolnicul, un bărbat prea frumos la înfățişare, cum îl zugrăvea un om al vremii, a rămas credincios fostului domn. Era ca şi cum nu se întîmplase nimic, atunci cînd Despot şi-a adunat primul sfat. Erau toți de față şi în aceleaşi dregătorii: Ion Movilă, Barnovschi, Ion Moțoc, Spancioc, Văscan Movilă, Stroe vistierul şi Ştefan Tomşa, om mare la trup, cu voce groasă şi avînd o putere care-i uimea pe oameni. Poate străinii de lîngă domn, căpitani tocmiți de el din îndepărtata Francie şi pînă în Lehia vecină, arătau că totuşi este vorba de o domnie nouă. Şi s-a arătat Despot la început blînd şi cu dreptate față de toată lumea. Negustorii căpătaseră libertate de a se mişca în voie încotro doreau, boierii nu mai erau asupriți, iar mulțimea i-a fost recunoscătoare atunci cînd s-a aflat că n-a primit să ridice darea țării către Poartă cu 20 000 de galbeni aşa cum i-a cerut-o Ferhat aga, capugiul, care i-a adus steagul de domnie.

A încercat să-l împace pe craiul Lehiei pentru încălcarea hotarului cînd şi-a trecut călăreții în Moldova. A trimis soli la Viena şi a primit din partea împăratului Ferdinand mari făgăduieli că va fi sprijinit cu bani şi cu oameni pentru a lupta împotriva necredinciosului. Nevolnicia lui Ianăş Jicmont din Transilvania l-a făcut să nutrească nădejdea că această țară o va putea trece în stăpînirea sa şi le vorbea cu patimă boierilor despre planurile sale de a reface Dacia, patria cea străveche a neamului nostru. Spancioc, boier tînăr şi vrednic, care se arătase înflăcărat de planurile mari ale Despotului, era trimis cu 7 000 de oameni spre trecătorile munților. Secuii, la rîndul lor, repezeau soli ca să se-nchine Despotului şi să-i ceară ajutor împotriva grofilor care le răpeau libertățile întărite de Matiaş craiul.

În taină, fuseseră trimise solii şi dincolo de Milcov, în cealaltă țară românească. În ultima zi a lui april, la curțile domneşti din Suceava au fost chemați dregătorii şi marii boieri ai țării. Cînd s-au adunat cu toții, au coborît din casele domneşti Despot, îmbrăcat în haine strălucitoare, iar în urma lui păşea solul lui Petru, domnul muntenesc. Solul s-a închinat domnului şi, în puține cuvinte, a arătat rostul venirii sale, după care i-a înmînat

lui Despot scrisoarea autografă a voevodului Petru. Despot, la rîndul său, i-a dat scrisoarea lui Giurgea grămăticul care a citit-o cu mare glas. Cuprinsul scrisorii i-a uluit pe cei de față. Se vorbea de înfrățirea dintre cei doi domni şi de legătura de sînge ce ar urma să se înfăptuiască prin căsătoria lui Despot cu sora lui Petru. Nu era vorba de o căsătorie oarecare. Cei doi voievozi se legau ca după moartea lui Petru, Despot să moştenească şi scaunul Țării Munteneşti. Oamenii au simțit cum ceva cald năvăleşte spre inimă şi din piepturile lor au izbucnit vorbe de slavă pentru domnul lor. Cînd s-a făcut linişte Despot s-a ridicat din jețul său, marele logofăt Ion Movilă a păşit înainte, urmat fiind apoi de domn şi de ceilalți boieri şi s-au făcut jurăminte straşnice pe o cruce de aur şi pe sfintele Evanghelii.

A urmat apoi ospățul dat de domn şi a fost mare veselie, cum rareori s-a văzut. Ion Moțoc şi Avram din Bănila erau trimişi la Tîrgovişte ca s-o pețească pe mireasă în numele lui Despot şi peste o lună cei doi se întorceau cu icoana pe care era zugrăvit chipul domniței munteneşti şi inelul fecioresc făcut din peruzele.

Chipul logodnicei era ademenitor şi domnul a hotărît nuntă în ziua de SîntăMaria mare. Ion Movilă primea poruncă să trimită solii ca să-i cheme ia acea nuntă pe măria sa împăratul nemțesc, pe riga spaniol, pe craiul Maximilian şi pe craiul Lehiei, pe preasfinția sa Nicolae Olahul, pe ducele Olbricht al pruşilor şi pe mulți alți mari nobili şi şleahtici de prin țările de prin prejur.

Lui Ion i se părea că visează. Era oare cu putință să se înfăptuiască toate planurile atît de mărețe pe care le izvodea mintea neostoită a acestui Hericlid Despotul?

Îndată după întoarcerea lui Moțoc şi Avram din Bănila, sosea la Suceava boierul muntenesc Socol. Aducea în dar domnului doi cai arăpeşti, un vestmînt de mire lucrat numai din fire de aur, o cucă plină cu pietre scumpe şi un sac cu bani de aur şi de argint. Acest boier îi cerea lui Despot să binevoiască să întîrzie puțin nunta pînă la 14 ale lui octombrie, cînd Pătru avea să facă şi el nunta cu Elena Cherepovici, fata unui mare nobil din Transilvania. Domnul Țării Munteneşti ar mai fi dorit ca cele două nunți să se facă odată şi în acelaşi loc, acolo unde se va socoti că este mai potrivit.

De cîteva luni de zile de cînd Despot a luat domnia, Ion trăieşte parcă ar fi purtat de o furtună. Nu mai are timp pentru sine nici pentru ai săi. Toată vremea, de dimineață pînă noaptea, priveghează întocmirea scrisorilor pe care solii trebuie să le ducă în Lehia, la împăratul nemțesc, la Poarta sau la riga Maximilian. Pe lîngă noul domn se află acum oameni cu multă carte. Ioan Zomăr, Martin Literatul, diaconul Dimitrie (care ştia atîtea limbi) se îngrijeau mai mult de şcoala de la Cotnari sau de întocmirea bibliotecii domneşti. Erau trimise scrisori şi către alți învățați din Hispania, Germania

şi oricare altă țară ca să vină în Moldova. Despot a socotit cu destulă înțelepciune că e bine să nu-i îndepărteze pe cei mai de seamă oameni ai țării. I-a păstrat pe toți în dregătoriile lor şi Ion a înțeles că oricît de îndrăzneț era Heraclidul, tot se temea de ceea ce el, Movilă şi alții de o seamă cu el, socoteau că este temeiul țării. Atîta vreme cît toate au mers destul de bine, după făgăduielile şi înțelegerile ce avuseseră loc între boieri şi Despot, cînd acesta se afla la curtea Lăpuşneanului, dar şi după aceea pînă să ajungă domn, Despot n-a avut de ce să se teamă. Iar pînă la mijlocul anului 1562 toate s-au petrecut după gîndurile şi planurile făurite de domn spre mulțumirea tuturor.

Şi mai puțin a cîtorva dintre oamenii lui Lăpuşneanu. Acesta plătise bine şi făgăduia mari daruri celor care-l vor ucide pe venetic. Husărelul Voinea a fost prins uneltind ca şi marele vameş Nicoară şi împreună cu ei alți cinci boieri. Un popă a fost jupuit de viu. Prinşii au fost trimişi lui Laschi, să-i păstreze el la Hotin.

A venit după aceea rîndul lui Andreica, fostul stolnic sub Lăpuşneanu. Un bărbat frumos, cum puțini se văd. Îi ardea de domnie. Spunea în gura mare că i se cade lui a fi domn şi nu unui venetic. Dacă tot nu mai foloseşte la nimic că te tragi din os domnesc, de ce n-ar fi el, Andreica, domn. De Sf. Gheorghe, Despot a cerut mitropolitului şi episcopilor de Rădăuți şi de Roman să-i citească molitva, după obicei. Şi cînd a ieşit din biserică, o ceată de oameni, să fi fost ăl mult şase sute de oameni, au cerut cu glas mare să fie ucişi trădătorii şi uneltitorii. Cei care strigau erau tîrgoveți şi meşteşugari oploşiți în tîrgul Sucevii, străini de neam şi mulți dintre ei împărtăşind credința eretică a Despotului. Căci mergea el la bisericile noastre, dar nu din toată inima, fiindcă în cugetul său tot eretic rămînea. Închinîndu-se în fața glasului mulțimii, a pus să fie ucişi toți cei care se ridicaseră împotriva domniei, mai puțin pe Sima vistierul, pe care cu greu l-au scăpat marii dregători de la moarte.

Dar, socotea Ion, n-a fost domn a cărui domnie să se scurgă lin. Mereu se găsesc oameni care-şi pun capetele, numai să aibe loc o schimbare, al cărui rost nici ei nu-l cunosc prea bine. Către boierii ceştilalți, Heraclid a arătat bunăvoință şi s-a purtat cu grijă față de ei. I-a dăruit el însuşi şi chiar de puțină vreme, s-au făcut scrisori către riga Maximilian, al căror cuprins l-a aflat marele logofăt în mare taină de la Belsius, omul rigăi de legătură cu Despot, prin care se cereau nişte cupe scumpe pentru el, pentru Barnovschi, Moțoc, Spancioc şi vistierul Stroe, iar pentru Avram din Bănila se cerea o haină de damasc.

Iată deci, că ei, cei mai mari dregători ai țării, care-l sprijiniseră pe Despot ca să ia domnia, se bucurau de cinstire şi nu aveau nici un motiv de nemulțumire. Dimpotrivă.

Țara nu era amenințată de nimeni, anul era bun şi bogat în toate, iar domnul şi cei din jurul său se pregăteau de nuntă. Cele mai nemulțumite dar şi cele mai harnice, erau jupînesele care se plîngeau că vine o asemenea clipă în care ele vor cunoaşte cea mai mare umilință din viața lor: nu vor avea ce să îmbrace, cum se cere în asemenea împrejurare, din care pricină au luat cu asalt dughenele neguțătorilor, iar aceştia, la rîndul lor, ca să nu rămînă de ruşine, au cerut de la soții lor aflați în alte tîrguri, țesăturile de preț pe care le cereau cu atîta străşnicie jupînesele. Era zarvă mare şi femeile nu mai pridideau cu cusutul, cu făcutul şi desfăcutul cuferelor, căci toate doreau din toată inima să fie frumoase aşa cum n-au fost niciodată şi fiecare în parte dorea să fie mai presus decît celelalte...

*

* *

Norocul omului este schimbător ca şi vîntul. Vorba asta i-a spus-o Ion răposatului domn Petru Rareş în cetatea Ciceului şi domnul de atunci a zîmbit trist. Îi venea marelui logofăt să spună aceleaşi vorbe şi domnului de acum, dar pentru asta ar fi trebuit să fie între ei o asemenea legătură sufletească încît ele să nu producă nici o stinghereală. Dar Ion nu-l mai simțea alături pe Heraclid. Nebunia stîrnită de planurile îndrăznețe ale Despotului se destrămase în întregime. Omul era tot atît de vioi la minte, era plin de putere şi trupul lui nu cunoştea o clipă astîmpărul. Neîmplinirea unor planuri făcea să se nască altele care nu erau mai puțin ademenitoare decît cele de dinainte.

Cu toate acestea, marele logofăt simțea că norocul şi-a întors fața de la Despot. Dar nu era numai asta. Norocul se poate schimba, însă oamenii nu mai credeau în el. Asta o gîndeau cei cinci oameni care se strînseseră în casele sale din Suceava. Erau de față Moțoc, Avram din Bănila, Spancioc, Ştefan Tomşa şi călugărul Azarie. Cel din urmă venise în mare taină, din partea mitropolitului. Aveau cu toții fețele încordate. Îşi dădeau seama că de cele ce pun ei la cale acum, atîrna în primul rînd viața lor şi, în al doilea rînd, soarta țării.

Ion, ca cel mai în vîrstă şi mai cumpănit în toate, le-a cerut să gîndească bine la ceea ce au de făcut. Despot avea alături de el numeroşi străini care-l puteau feri de orice primejdie. De aceea, să se chibzuiască cu mare grijă fiecare faptă. Nu, pe întîmplare sau pe noroc trebuie să pună temei, ci pe oameni.

— Stau şi mă-ntreb, a tunat Ştefan Tomşa, un om mare la trup, vînjos, cu o față plină, ochi mici şi vioi, fruntea nu prea înaltă, gură cu buze

cărnoase pe care-şi aruncau umbra fuioarele mustăților ale căror vîrfuri treceau de linia fălcilor, cum de am ajuns aici! De ce ne-am înşelat noi în alegerea noastră! Nu era mai bine să-l fi lăsat pe Lăpuşneanu în pace, sau dacă era să-l schimbăm pe acel tiran, măcar să fi ales un altul, mai aşezat, un om al nostru...

— Nu depind toate numai de voința şi de judecata noastră, i-a răspuns Ion. Toți ați dorit o schimbare şi el v-a făgăduit-o. Am crezut în cele spuse de el şi faptele au arătat, pînă la o vreme, că cele plănuite de el îşi aflau împlinirea. Cînd l-am ales pe Lăpuşneanu, Moțoc ştie că a fost de față, ne-am gîndit că vom scăpa țara de turci, legîndu-ne cu mare credință față de riga Lehiei. N-am izbutit nimic şi se ştie de ce. Cu Despot ne-am legat nădejdea de împăratul Ferdinand. El, Despotul, ne-a făgăduit că va primi tot sprijinul de care are nevoie țara noastră de la împărat. Aşa i se făgăduise şi lui şi toate au mers pe acest făgaş pînă la începutul verii cînd între împărat şi sultan s-a ajuns la înțelegerea de la Praga.

— Nu-i vorba numai de asta, a grăit Moțoc.

— Ai dreptate, i-a întors cuvîntul Ion, dar de aici a pornit răul cel mare. Cîtă vreme Despot s-a bucurat de sprijinul împăratului noi am fost mulțumiți.

— Nu poți să spui că pierderea Hotinului ne-a mulțumit, s-a repezit Tomşa.

— Ştiu că nu ne-a mulțumit, dar nici îndurerați n-am fost. Cetatea a fost zălogită pentru banii luați de la Laschi. Întorcea Despot banii, noi puneam iarăşi stăpînire pe ea.

— Mă rog domniei tale, cui îi este îngăduit să pună la mezat părți din trupul țării?

— Ai dreptate, numai că atunci cînd a făcut-o nu s-a împotrivit nimeni. Am tăcut cu toții, iar darurile şi cinstirea care ne-a dat-o ne-a făcut să stăm alături de el.

— Ne-am adunat ca să ne punem cenuşă-n cap? a întrebat cu prefăcută nevinovăție Avram.

— Nu de asta, a zîmbit Ion, dar e bine să ne ştim şi păcatele.

— Ale ereticului sînt nesfîrşite, a mormăit în barbă Azarie.

— Sînt, dar nu păcatele lui ne îngrijorează cel mai mult. Ochii călugărului au strălucit. Ion i-a făcut însă semn că nu şi-a sfîrşit vorba. Ceea ce trebuie să ne îngrijoreze este însă altceva şi am să vă destăinui îndată. După înțelegerea dintre împărat şi sultan nu s-au rupt legăturile Despotului cu riga Maximilian sau cu Ferdinand, dar prietenia lui cu nemții nu-şi mai are nici un rost atîta vreme cît ea nu înseamnă încuviințarea şi sprijinirea planurilor lui Despot de a ne ridica împotriva păgînului. Simțindu-l părăsit, sultanul şi Lăpuşneanu prin oamenii săi, încearcă să-l surpe pe Despot. Banii, sfaturile, care atunci cînd vin dintr-o anumită parte

înseamnă poruncă, intrigile țesute cu mare meşteşug l-au făcut pe domnul muntenesc să nu-şi mai dea sora după Despot.

— Cum se poate? s-a răsucit Tomşa, şi pe fața lui ca şi pe fețele celorlalți se vedea că ştirea a produs mare mirare.

— Şi Despot ce-a spus? a întrebat Avram.

— Despot n-a spus nimic. A căzut pe gînduri, a tăcut. Ce-a mestecat în capul lui, ce s-o fi sfătuit cu oamenii săi n-am aflat. Ce ştiu e că, la puține ceasuri de la ruperea logodnei, mi-a cerut să-i aleg sol şi să-i fac cărțile de trebuință ca să fie trimis în Lehia.

— Pentru ce?

— Asta este vestea pe care vroiam să v-o aduc la cunoştință. Despot doreşte să ceară mîna fiicei lui Zborovschi, castelanul Cracoviei.

— Nu se poate, a tunat Tomşa.

— Îşi bate joc de noi? s-a mirat Spancioc. Mireasă străină ne trebuie nouă?

— Trebuie să ne împotrivim, a fost de părere Moțoc.

— Este uşor de spus, greu de înfăptuit, a fost de părere Tomşa. Despot are cu sine călăreți şi pedeştri străini care nu-l părăsesc o clipă. Nouă ne trebuie cu mult mai mult decît are el, daca vrem să-i stăm împotrivă.

— Iertați-mă boieri că îndrăznesc să-mi spun şi eu părerea. Ne-am sfătuit între noi călugării şi după aceea s-au sfătuit şi capii noştri. Nu este greu să ne punem de-a curmezişul planurilor acestui eretic. Prin preoți ştim că toată țara este împotriva lui din două pricini mari: una că nu mai ține legea noastră şi pînă acum nu s-a pomenit domn în Țara Moldovei care să nu împărtăşească legea țării.

— Bine, cuvioase, l-a întrebat Tomşa, dar Despot merge la biserică!

— Asta numai de ochii lumii. Pentru că vedeți şi domniile voastre cum a adus pe lîngă el eretici şi cum a făcut chemare ca asemenea oameni să vină din toată lumea aici, la noi, unde se vor bucura de ocrotirea lui. Fățărnicia lui nu mai cunoaşte margini. La început s-a arătat blînd şi urînd nedreptatea, dar n-a trecut multă vreme ca să dea pe față otrava ascunsă şi rea pe care o avea în inimă. N-a trimis el la turc oameni care să se plîngă de Lăpuşneanu că a schingiuit şi a ucis zece mii de oameni? Şi, acum? Nu face şi el ce-a făcut Lăpuşneanu, cînd a văzut că nu este iubit? Şi vă mai întreb, cu îngăduința domniilor voastre, cum poate un om ca ăsta să fie iubit? Ca şi pe mulți alții l-a stricat şi pe el lăcomia cea mare. Vrea aur şi neavînd de unde să-l ia, pentru că el vrea să se îmbogățească, aşa, cît ai bate din palme a aruncat asupra oamenilor dări grele, cerînd de la fiecare casă un galbin peste darea obişnuită. De unde să ia oamenii galbini? Şi nu s-a îndurat măcar de sărăcime! N-are omul o bucată de pîine pentru copii şi el cere aur.

Nu s-a mulțumit numai cu atîta. Ca un al doilea Baltazar, neiubindu-i nici pe călugări şi nici mănăstirile, a adunat la sine, înşelătorul, vasele de

argint şi de aur şi pietrele scumpe şi împodobite cu mărgăritare ale sfintelor icoane ca să facă bani. Pentru toate răutăţile lui l-am blestemat şi noi, iar ţara fierbe de nemulţumire împotriva unui asemenea domn.

— Stoarce ţara, a fost de părere Spancioc, şi nu numai că nu-i este milă de nimeni, dar se gîndeşte să încalce vechile datini şi să ne pună şi pe noi, pe boieri la dări, în rînd cu mişeii!

— Prin felul în care se poartă, a cuvîntat iarăşi Ion, a izbutit să-i ridice pe toţi locuitorii ţării împotriva lui. Sînt fapte pe care le vedem, le simţim şi le cunoaştem cu toţii. Ce trebuie să facem însă, noi acum pentru a ne pune pe noi şi ţara la adăpost? A pierdut sprijinul împăratului nemţesc caută acum prin însurătoare să-şi găsească oameni cu greutate în Lehia ca să-l poată ajuta la nevoie. Trebuie să facem în aşa chip încît puterea lui să nu crească, ci, dimpotrivă, să scadă.

— Eu cred, a spus Moţoc, că cel mai bun lucru e să-l împiedecăm s-o ia pe fata lui Zborovschi.

— Şi, mă rog, cum o să facem una ca asta? a întrebat Tomşa.

— Trebuie să găsim un om de încredere pe care să-l trimitem la castelan şi odată ajuns în faţa acestuia, să-i arate că puterea lui Despot este numai o închipuire. Un asemenea om, şi-a continuat vorbirea Moţoc, trăieşte mai mult amăgindu-se. El nu vede ce se petrece în jurul său, nu-şi dă seama cît rău face tuturor şi urmăreşte împlinirea unor năluciri născute din mintea lui cea bogată, dar care n-au nici un temei şi nici nu se vor împlini în fapt.

— Ce s-a spus aici, a cuvîntat iarăşi Azarie, sînt numai lucruri plăcute celui prea înalt. Mitropolitul se va bucura cînd îi voi spune tot ce s-a vorbit şi trag nădejde că nu voi uita o vorbă. Numai că preasfinţia sa ar dori, din cîte a înţeles mintea mea cea proastă, ca să se facă mai mult decît cele hotărîte acum. Împiedecarea unei căsătorii nu va duce la izbăvirea ţării. Nu uitaţi, domniile voastre, că nici pămîntul nu mai poate răbda atîta răutate, necum locuitorii obidiţi ai ţării acesteia.

— Cuvioase, l-a întrerupt Ion pe călugăr, a cărui înflăcărare creştea pe măsură ce vorbea, nu se pot înfăptui prea multe dintr-odată. Sîntem lămuriţi acum noi cei de faţă ce avem de făcut. Urmează ca fiecare în parte să afle care oameni împărtăşesc gîndurile noastre. Nu este de-ajuns că toţi locuitorii ţării sînt nemulţumiţi. Trebuie ca nemulţumirea lor să găsească anumiţi oameni care să fie în stare s-o schimbe într-o putere care să-l poată înfrunta pe Despot şi pe oamenii săi. Va trebui, însă, înainte de toate, să cîştigăm şi bunăvoinţa şi înţelegerea unor capete încoronate.

— N-aveţi nevoie de alţii, pentru că vă va sprijini ţara! a îndrăznit Azarie.

— Este ţara alături de noi, dar de vom pierde, vor cădea întîi capetele noastre, i-a răspuns Ion călugărului. Trebuie să cîştigăm bunăvoinţa unui

domn creştin, ca să ne ajute să scăpăm ţara de păgîn. Asta am dorit-o cînd l-am ales pe Lăpuşneanu, şi n-am izbutit. Am crezut în făgăduielile Despotului şi el ne va duce de rîpă. Trebuie să încercăm încă o dată pe lîngă împărat, pe lîngă craiul Lehiei. Nu se poate să nu înţeleagă pînă la urmă că interesul nostru este şi al lor, că asupritorul nostru este duşmanul lor. Trebuie să lucrăm cu grijă dacă vrem să izbîndim. Să chibzuim cu toţii şi Dumnezeu să ne lumineze calea pe care ar trebui să păşim pentru mîntuirea noastră, a tuturor.

*

* *

Boierii, cum sînt boierii, nu pricepeau mersul lucrurilor decît pe calapodul minţii lor. Aşa se face că după Anul Nou, 1563, cînd Despot a mers la Hotin ca să ia cetatea din mîna oamenilor lui Laschi ca să pună pîrcălabi pe Văscan Movilă şi pe Avram din Bănila, răzăşii din ţinuturile apropiate din Ţara de Sus, care veniseră să se înfăţişeze cu armele şi cu caii lor, aşa cum o cere obiceiul, au îndrăznit ceea ce boierii nici cu gîndul nu visaseră. În timp ce Despot a purces călare prin faţa rîndurilor acestor oşteni ai pămîntului, „a fost înconjurat pe nesimţite de norodul de ţărani care l-au smuls dintr-ai săi, încît se putea vedea cu mare uimire că a rămas aproape singur cu unul sau doi slujitori printre multe mii de ţărani. Aceştia îl urmăreau cu strigăte supărătoare cerîndu-i să oprească plata neobişnuită pînă atunci a acelui galben de aur”.

Despot, deşi a simţit cum îi îngheaţă spinarea, nu şi-a pierdut cumpătul. Vina a aruncat-o pe seama lui Barbovschi, pe care toată lumea îl credea sfetnicul de taină al domnului şi pe preasfinţia sa, mitropolitul ţării, Grigorie Roşca. Aceştia doi l-au sfătuit să pună acea dare. Iar ţăranii nu s-au sfiit să-i ceară domnului pe cei doi ca să-i judece şi Despot le-a făgăduit că le va îndeplini cu mare plăcere această dorinţă. Numai aşa l-au lăsat să plece în cetate, unde şi-a revărsat mînia asupra dregătorilor şi căpitanilor care l-au părăsit într-un chip atît de ruşinos ca să fie umilit de o adunătură de mişei. Şi nu pricepea de unde au oamenii aceştia atîta îndrăzneală.

După această întîmplare nemaipomenită, Barbovschi i-a căutat el pe cei care nu-l mai iubeau pe Despot şi trecerea lui de partea acestora a însemnat un mare cîştig pentru ei, dar şi o mare pierdere pentru Despot.

*

* *

O țară nu poate fi schimbată din temelii cu uşurința cu care schimbi un veştmînt. Oricît de bine ar fi întocmite planurile, oricît de isteață este mintea celui care le-a înfăptuit şi oricîtă îndîrjire ar pune acesta pentru împlinire, strădania lui va rămîne zadarnică dacă nu va avea de partea, lui toată lumea. Despot îi avea pe toți împotrivă-i. Ion vedea acest lucru, nemulțumirea începuse să se arate fățiş. Oamenii nu se mai sfiau de nimeni. O primă izbîndă a boierilor potrivnici a fost zădărnicirea căsătoriei lui Despot cu fata lui Zborovschi. Tot boierii au fost aceia care şi-au trimis oameni la Poartă ca să-i îndemne pe viziri să-i ceară lui Despot slobozirea mercenarilor aflați în preajma lui. Au venit şi asemenea cereri. Din pricina „sfaturilor" primite de la Poartă, dar şi din lipsă de bani, domnul a trebuit să se lipsească de unii dintre oamenii pe care se sprijinea puterea lui. Douăzeci şi cinci de asemenea oşteni cu platoşe au fost sloboziți, iar căpitanul franțuz Petru Rusel a plecat el singur cînd şi-a dat seama că de la un asemenea stăpîn nu te poți aştepta la cine ştie ce pricopseală.

Laschi, la rîndul său, supărat pe Despot pentru că-i luase Hotinul şi nici datoria nu şi-a împlinit-o, cum a venit vara, a şi început să strîngă oameni. Toți cei plecați de la Despot i-a luat el pe plată şi tocmeşte oameni de nădejde în Lehia şi în Ungaria de Sus. Asta nu-i bine, gîndeşte Ion, şi ca el gîndeau şi capii boierilor care doreau să scape de domn. Laschi, după cîte aflaseră ei, năzuia să ia domnia Moldovei. Şleahticul leah înnebunise? Credea el că această domnie o poate lua oricine? Despot izbutise pentru că au fost ei, marii boieri, de partea lui. Altfel...

Despot a aflat de planurile fostului prieten şi caută şi el să-i cîştige pe unii şleahtici care să-l poată împiedica pe Laschi să făptuiască ceva. Ion, găsindu-se în preajma domnului, a aflat la timp că acesta l-a momit pe Procopie Sieniavschi, frate cu palatinul Rusiei. I-a făgăduit şleahticului şapte mii de galbeni, dacă-l va ajuta la nevoie, iar Procopie, pentru atîta bănet s-a arătat gata să-i vină în sprijin.

Despre Dumitraşcu Vijnovieţchi nu se ştie prea bine ce doreşte. Se spune că Laschi ar fi vrut să-l atragă de partea lui, alții spun că cneazul ar vrea să fie el domn, pentru care treabă a şi început să strîngă oameni.

Boierii cei mari au ținut sfat şi nu s-au dumirit nici ei ce-ar trebui să facă în asemenea împrejurări. Să-l lase pe Despot în pace, nu mai era de suferit. Cum domnul vroia să trimită o solie în Lehia ca să cîştige prieteşugul şi alianța craiului Jicmont-Augustul, au fost aleşi pentru asemenea treabă Ion Moțoc, Barnovschi şi Avram din Bănila. Erau cei mai de seamă boieri ai țării, iar alegerea lor fusese făcută pentru a-i arăta craiului

cinstirea ce i se cuvenea. Despot nu bănuia că cei trei vor purta şi o solie a lor, aparte, numai că răspunsul dat de crai solilor a fost o dezamăgire. Jicmont-Augustul le cerea boierilor să stea liniştiți. El le-a arătat că mai înainte cu doi ani îi sfătuise să nu-l alunge pe Lăpuşneanu, iar ei, drept răspuns, l-au chemat pe Despot. Acum iar sînt nemulțumiți? Măria sa nu se poate amesteca pentru că are pace cu Turcul, iar Despot, alesul lor, a primit steag de la Poartă. Ar fi bine ca să se păstreze liniştea la hotare. Craiul nu va îngădui oamenilor săi să se amestece în treburile Moldovei, iar boierii ce fac, o fac pe răspunderea şi pe capetele lor.

Împăratul nemțesc cînd i s-a arătat ce vor boierii noştri, n-a spus nici că-i bine, nici că-i rău. Cînd erau turburați cu toții, căci nu ştiau încotro s-o apuce şi cum este mai bine să înceapă lucrarea lor, Ion Movilă a venit cu vestea că Pavel Săcuiul, cel pe care Despot îl pusese pîrcălab la Suceava, i-a cerut domnului învoire să meargă la căşile sale din Caşovia să-şi vadă nevasta şi copiii. I s-a dat îngăduință, iar în locul lui, Despot l-a pus pe Pătru Divoe, ungurul. Atunci, au hotărît cu toții să-l aleagă pe Tomşa drept căpetenie. Era în puterea vîrstei şi om de nădejde. Viteaz neînfricat, nu se da în lături de la nimic şi nu se lăsa pînă nu izbîndea în lucrarea pe care a început-o. Ion s-a simțit prea bătrîn ca să-şi ia pe cap o răspundere atît de mare, aşa că alegerea făcută de el asupra Tomşii a fost încuviințată şi de ceilalți boieri.

La începutul lui august, fuioare de fum s-au ridicat pe culmile de dincolo de Prut, iar călăreți trimişi de pîrcălabul de la Orhei aduceau la Suceava vestea că tătarii au trecut hotarul. Cînd s-a ținut sfatul cu boierii, aceştia au fost de părere să se strîngă în grabă oştenii din Țara de Sus, iar în sprijinul orheenilor şi lăpuşnenilor să se trimită grabnic ajutoare. Unii i-au cerut domnului să fie trimişi şi oştenii aflați în plata domnului şi Despot, după ce i-a numit pe Tomşa şi pe Ilie Dîrman căpetenii ale oştii, le-a dat acestora trei sute cincizeci de unguri călări şi cincizeci de sîrbi tot călăreți aleşi. O samă de pedestrime alcătuită din nemți cu cîteva tunuri a fost de asemenea pusă sub ascultarea celor doi boieri. Pătru Divoe l-a sfătuit pe Despot să nu se despartă de mercenarii săi, dar acesta a socotit că ar fi ruşinos pentru el ca să-şi întoarcă vorba, şi în nici un chip n-ar vrea să le arate supuşilor săi că i-ar fi frică sau s-ar teme de cineva. Strîngîndu-se în grabă şi cîteva mii de călăreți moldoveni, Tomşa şi Dîrman au grăbit de au trecut Prutul şi s-au îndreptat spre Nistru.

Pe măsură ce înaintau spre răsărit, creştea şi îngrijorarea căpeteniilor lefegiilor. Nici urmă de sate arse şi prădăciune, nici o față de tătar în cale! I-au întrebat pe Tomşa şi pe Dîrman ce se petrece, iar cei doi boieri i-au dus pînă la hotar, unde toată lumea a înțeles că năvala n-a fost decît o închipuire. Aici Tomşa, Dîrman şi alți boieri au stat de taină cu unele căpetenii ale lefegiilor şi i-au ispitit să treacă de partea lor şi să se ridice împotriva

Despotului. Dar n-au isprăvit nimic pentru că lefegiii s-au arătat neîncrezători şi amintind de jurămîntul făcut domnului, ei le-au răspuns alor noştri că nu-şi pot păta numele cu o asemenea trădare. Ei trăiesc din truda braţelor lor şi dacă nu arată credinţă faţă de cine-i tocmeşte, cine se va mai uita la ei de aici încolo?

Trăgîndu-se îndărăt toată oastea, după ce au trecut Prutul şi-au ajuns la Ciumiceni, pe Ciuhru, au mas pentru noapte în acel loc. Tomşa şi Dîrman, cu sfatul celorlalţi boieri, au rînduit lucrurile în aşa fel încît călăreţii unguri erau despărţiţi de sîrbi, iar aceştia de pedeştri nemţi. La al doilea cîntat al cocoşilor, o casă a luat foc şi pînă să se dumirească lefegiii despre ce este vorba, s-au trezit cu românii că dau năvală asupra lor. Buimăciţi de somn oamenii au căutat să se apere şi au izbutit să se tragă spre o grădină ce era înconjurată de un şanţ. Pînă să se înţeleagă ai noştri ce se petrece, nemţii şi ungurii s-au înconjurat în grabă cu o îngrăditură întărită cu pămînt şi cu greu se putea apropia cineva de această întăritură. Cînd s-a luminat bine de ziuă, Tomşa a adus tunurile şi le-a poruncit tunarilor să tragă. Nemţii n-au vrut să-i ucidă pe ai lor şi Tomşa, văzînd această împotrivire, a pus de i-a ucis pe toţi, afară de un neamţ, Hristofor, carele au îndreptat tunurile asupra ungurilor şi aşa a scăpat el cu viaţă.

După ce-au tras tunurile, ai noştri au năvălit cu săbiile goale şi n-a scăpat din acea ciocnire nici un lefegiu în viaţă. Numai sîrbii au fost mai norocoşi. Văzîndu-se despărţiţi de ceilalţi, au intrat la bănuială. S-au culcat îmbrăcaţi printre cai şi au lăsat oameni la pîndă. Cînd au văzut că ai noştri vin asupra lor, au sărit pe cai şi cu toate că au pierit cîţiva dintre ei, cei mai mulţi au fugit spre Prut de unde au năzuit la hotar şi de aici s-au topit în stepa care se întinde nesfîrşită către soare-răsare.

Cînd un călăreţ l-a vestit în taină pe Ion despre cele întîmplate la Ciumiceni, acesta împreună cu Spancioc, Barbovschi şi alţi dregători care se aflau în Suceava, au încălecat degrabă şi au pornit-o spre Baia.

De la Ciumiceni, scăpat de grija lefegiilor, Tomşa a pornit spre Cetatea Neamţului şi, spre norocul său, pîrcălabul acesteia, neamţul Ioachim Prudentius, nu se afla acolo. La cererea lui s-a lăsat podul şi a pătruns cu oştenii săi în cetate. Pînă să se dumirească nemţii despre ce este vorba, au fost loviţi în pripă de oamenii lui Tomşa. Numai unul, care se afla în afara zidurilor, văzînd cele ce se petrec înlăuntru, a fugit în calea comandantului său şi Ioachim a purces de sîrg la Suceava ca să-şi împlinească slujba faţă de stăpînul care-l plătise. Veştile primite de Despot erau deci adevărate. Boierii care-l sprijiniseră să ia domnia se ridicau acum împotriva lui.

Timp să fugă era. Avea cu sine aproape o mie trei sute de lefegii. Ar fi putut trece munţii spre Maramureş şi de acolo spre Caşovia, la riga Maximilian unde ar fi găsit sprijin. Pătru Divoe, ungurul, a fost de părere că este bine să plece cu toţii pînă nu se vor strînge răsculaţii în jurul cetăţii. Ioa-

chim, fostul pîrcălab de la Neamțu, credea în puterea zidurilor cetății Sucevii pe care domnul avusese grijă să le întărească. Fuseseră aduse şi multe maşini de război, pentru că planurile lui Despot era să ridice o mare cetate, aşa cum se aflau multe în Europa, pe care s-o clădească în aşa fel, încît nici o oaste să n-o poată cuceri. Cetatea n-a avut vreme s-o ridice, dar multe din maşinile dorite de el fuseseră cumpărate şi se aflau acum la Suceava.

Despot a ales sfatul lui Ioachim. Hotărîndu-se să rămînă la Suceava, el a repezit oameni la Pavel Săcuiul ca să meargă la riga Maximilian pentru ajutoare şi să facă cum va şti pentru a-i veni într-ajutor. Erau trimişi oameni şi în Lehia, la Sieniavschi şi la Zborovschi.

În ziua de opt august, dinspre Bosanci se apropia norul negru de călăreți ce aveau să înconjure cetatea. Peste două zile, în tabăra aşezată în jurul cetății Sucevei, Tomşa era ales domn de către boierii Moldovei. La Poartă, în Lehia şi la împăratul Ferdinand erau trimişi oameni ca să vestească alegerea făcută de țară. Tomşa avea nevoie de întărirea sultanului. Dacă aceasta nu putea fi cîştigată cu uşurință, atunci numai ajutoare venite de la împărat sau din Lehia aveau să-l convingă pe sultan că alegerea făcută de țară este cea bună. Va căpăta Tomşa şi boierii care-l aleseseră asemenea ajutoare?

Zidurile cetății erau groase şi puternice. Fără tunuri mari care să bată zi şi noapte nu se putea trece peste asemenea ziduri, iar tunurile lipseau, aşa că au venit negurile toamnei cu ploi şi vreme rea care a pus la grea încercare răbdarea şi rezistența oamenilor lui Tomşa. Ştiind cîtă vrăjmăşie a fost între Despot şi Ianăş-Jicmont, craiul Ardealului, Ion l-a sfătuit pe Tomşa ca să trimită soli să-i ceară oameni cu puşti. În lipsa acestora, ai noştri nu se puteau apropia prea mult de ziduri, necum să încerce să se cațere pe ele, deoarece erau primiți cu foc de cei din cetate, toți puşcaşi de meserie. Mai erau căuşuri mari, tot din fier făcute, în care se topea smoală şi ridicate pe scripeți acestea turnau şuvoaie de jăratec, iar nişte maşini zvîrleau bolovani şi alte greutăți care striveau tot ce întîlneau în cale, ca să nu mai amintim de puştile cele mari care bubuiau de se cutremurau dealurile din jur.

Deocamdată, singura nădejde era înfometarea celor din cetate. Au fost date porunci straşnice ca toate potecile şi drumurile să fie bine supravegheate.

*

* *

Într-o zi de octombrie, cînd o ploaie măruntă se cernea fără istov din norii negri care se prăvăleau spre apa Sucevii, au sosit în tabăra lui Tomşa călăreți care-l vesteau că o oaste se apropie de cetate venind pe drumul care duce în Lehia. S-a sunat din trîmbiți şi s-au bătut tobele ca să se strîngă toată oastea pe dealul dinspre miazăzi. Pînă la primirea unor noi veşti, trebuiau să se pregătească de luptă. O strajă a fost trimisă în întîmpinarea oaspetelui nepoftit şi mare a fost mirarea tuturor cînd au aflat că nu sînt ajutoare pentru Despot, nici pentru Tomşa. Dumitraşcu Vijnovieţchi l-a părăsit pe Laschi, după cum aveau să afle mai tîrziu Tomşa şi boierii săi, şi socotind că a sosit clipa ca el să pună mîna pe scaunul Moldovei, venea cu cîteva mii de volinieni şi podoleni. Craiul Lehiei trimisese porunci lui Laschi cerîndu-i acestuia să nu bage crăia în bucluc, amenințîndu-l cum n-a făcut el niciodată cu un şleahtic aşa de puternic cum era Laschi. Cum aceste porunci nu-l priveau şi pe cneazul Dumitraşcu, acesta s-a grăbit să-şi strîngă oamenii şi să-şi încerce norocul.

Tomşa a socotit că este cuminte să se tragă din fața lui Vijnovieţchi şi cei din cetate au privit cu uimire cum pleca un duşman şi-i lua loc altul. A doua zi, cneazul l-a trimis pe Pioceschi, şleahticul pe care Laschi îl aşezase pîrcălab la Hotin, ca să-i propună lui Despot încheierea unei înțelegeri. Vijnovieţchi îi cerea domnului asediat să-i lase țara lui, iar dacă nu vroia, el, cneazul, s-ar fi mulțumit cu 25 000 de galbini, cît cheltuise cu ridicarea oştii şi o dare anuală de 12 000 de galbini. Despot a întîrziat răspunsul cît să-i dea cneazului impresia că nu ia în glumă propunerile acestuia, după care i-a trimis răspunsul că le va împlini cu sfințenie.

În timp ce se purtau aceste tratative, dincolo de Vercicani cete de călăreți veneau din ținuturile învecinate, zi şi noapte. Tomşa chemase toată țara la oaste şi puterea lui creştea cu fiecare clipă.

La o săptămînă de la venirea sub zidurile cetății Suceava, cneazul Vijnovieţchi primea în tabăra sa doi călăreți români care atîrnaseră năframe albe în vîrful lăncilor. Oamenii acestor boieri rămăseseră deoparte şi cneazul a trimis călăreți în întîmpinarea celor doi. Erau boierii Spancioc şi Stroici şi cereau cu glas mare să-l vadă pe cneaz. Era falnic la înfățişare Vijnovieţchi deşi număra ani mulți. Cînd au ajuns boierii în fața lui i s-au închinat ca unui domn. La mirarea cneazului, Spancioc, meşter la vorbă, i-a arătat acestuia că țara-l doreşte ca domn.

— Noi, toți boierii, cu mic şi mare ne-am hotărît să te alegem ca domn. Ne-am săturat de străini şi dorim ca pe scaunul Moldovei să se aşeze un

urmaş al vechilor şi slăviților domni ai țării noastre. Primeşte măria ta hotărîrea şi închinarea noastră.

Cneazul s-a mirat la început, apoi s-a văzut pe fața lui bucurie amestecată cu mirare şi i-a întrebat pe cei doi:

— Dar ce veți face cu Tomşa, domnul vostru?

— Mărite stăpîne, i-a răspuns Spancioc, Tomşa nu ne este domn, ci numai o căpetenie pe care am ales-o ca să scăpăm țara de străini.

— Şi ce urmează să facem cu el? a întrebat iarăşi cneazul.

— Ți se închină ca şi noi, aşa că măria ta, în prea marea bunătate a sufletului său şi ca un mare viteaz ce te afli, a cărui faimă a străbătut peste tot locul, este rugată de el şi de noi ca să-l primeşti aşa cum vei primi pe toți supuşii acestei țări care sînt gata să ți se închine.

După aceste vorbe, cneazul i-a poftit pe cei doi boieri în cortul sau ca să pună statornic țara la cale. A cerut multe lămuriri, iar Spancioc şi Stroici s-au dovedit oameni de nădejde: cunoşteau cu de-amănuntul toată rînduiala Moldovei aşa că i-au putut răspunde de îndată la oricare întrebare a cneazului.

Sfatul a urmat şi în dimineața zilei următoare şi cînd cneazul s-a crezut dumirit întru totul a dat doua porunci: una, să fie prinşi şi ucişi toți oştenii pe care Despot i-a slobozit din cetate după hrană; războiul cu veneticul va fi dus fără cruțare aşa cum o doreşte țara şi, a doua, cinci sute dintre oştenii săi să-i însoțească pe cei doi boieri în tabăra lui Tomşa şi să-i ia capul acestui răzvrătit. Rugămințile lui Spancioc şi Stroici au fost zadarnice.

— A îndrăznit să-şi ia nume de domn, atunci trebuie să plătească această îndrăzneală, a încheiat cu hotărîre cneazul. El avea să iasă în întîmpinarea lor în ziua următoare.

Un şleahtic din Galiția, pe nume Martin Piasețchi a ascultat uluit hotărîrile cneazului. A înnebunit Vijnovieţchi? s-a întrebat el şi a încercat să ajungă în cortul acestuia ca să-l roage să arate mai multă prudență, ținînd seama de cugetul lunecos al valahilor. Cneazul i-a aruncat o uitătură aşa de înfricoşătoare încît bietul Martin n-a ştiut cum să se tragă mai repede îndărăt.

Ceata de călăreți volinieni, în fruntea căreia călăreau veseli şi nepăsători Spancioc şi Stroici, se strecura pe malul Siretului cînd, spre seară, dintre zăvoaie au izbucnit strigăte şi pînă să se dumirească despre ce este vorba, volinienii au şi fost acoperiți de un nor de călăreți şi în puțină vreme nici unul dintre ei nu mai era în viață.

Ceața acoperise totul. Negurile răsăreau parcă din pămînt. Copitele cailor frămîntau clisa din care țîşneau trîmbe de apă noroită. În mişcarea ritmică a picioarelor se frămîntau muşchii puternici sub curelele care încingeau pieptul animalelor iar din pielea acestora izvorau aburi. Pe nări por-

neau alte fuioare albe. Platoşele călăreților şi hainele de luptă păreau şi mai întunecate, iar mişcarea lor era ca o plutire de umbre. Se mergea în tăcere. Nici o vorbă, nici un sunet în afara tropăitului animalelor. Tomşa părea un uriaş şi lîngă el călărea Ion Movilă, şi fratele său Văscan, Barbovschi, Spancioc, Ilie Dîrman, Stroici şi cu toți foştii dregători ai Lăpuşneanului şi ai Despotului.

Cînd au ajuns la podul de la Vercicani, în lunca Siretului, ceața se făcuse şi mai deasă. La adăpostul tufelor au fost aşezați călărețiii de o parte şi de altă a drumului care ducea spre Crăciuneşti. Tomşa cu boierii şi o parte din călărime s-au depărtat de pod. Porunca a fost scurtă şi limpede pentru toți: cînd vor suna tobele şi trîmbițele dinspre Crăciuneşti va fi clipa în care toți vor porni la atac.

Vijnovieţchi, îmbrăcat cu haine scumpe mergea în fruntea oamenilor săi. Era vesel bătrînul oştean, în ciuda unor dureri pe la încheieturi pricinuite de vremea asta păcătoasă. Nu-l supărau atît durerile cît ceața care-l lipsea de bucuria de a privi pămîntul țării care era acum sub stăpînirea lui şi faptul că o clipă ca aceasta, în care boierii îl vor întîmpina şi i se vor închina nu va fi încununată de razele soarelui care ar fi dat o altă strălucire întregii ceremonii.

Cneazul s-a mirat că trebuie să facă atîta drum pentru a-şi întîlni supuşii. I se păreau cam leneşi şi molateci. Cînd a ajuns la apa Siretului a ezitat o clipă între a rămîne pe malul drept sau a trece pe malul celălalt. Călăuzele sale, boieri de țară trimişi de Tomşa, i-au arătat drumul în chipul cel mai firesc cu putință. Ele ştiau ceea ce ştia şi cneazul, că boierii îl vor domn. Şi dacă boierii îl vor, atunci nu mai există nici o îndoială că aşa va fi. Iar Vijnovieţchi i-a urmat cu încredere. Cînd toată oastea lui a trecut de cealaltă parte a apei s-au auzit sunete de trîmbițe şi de tobe, iar din negura din preajmă s-a revărsat prăpădul. Cneazul a înțeles că este rău şi a izbit într-o latură, negurile înghițindu-l îndată.

Prinşi din toate părțile, podolenii şi volinienii au pus armele jos şi au cerut îndurare şi îngăduința să fie lăsați să plece la casele lor. N-a fost chip să fie găsit cneazul. Prinşii au fost trecuți pe dreapta Siretului. Fiind vremea namiazului, ceața s-a mai învăluit într-o parte şi alta după care a început să se topească în văzduh lăsînd să apară soarele din pîcla lăptoasă.

Tomşa mugea de furie. Îi scăpase vînatul cel mare şi acest lucru îl mîniase cumplit. I-a privit pe prinşi cu mare scîrbă, iar Martin. Piaseţchi a înțeles din privirile acestuia şi din vorbele lui că nu va fi bine. Numai un boier înalt şi puternic, căruia părul îi încărunțise la tîmple, mustața rămînînd în schimb neagră, i-a stat împotrivă domnului. Un podolean care ştia româneşte îl lămurea pe Martin în legătură cu cele ce se petreceau. Împotrivirea acelui boier l-a întărîtat şi mai rău pe Tomşa şi abia atunci Martin a înțeles de la tovarăşul lui că acest domn năpraznic dăduse

poruncă să li se taie urechile. Boierul a strigat să nu facă o asemenea faptă. E un păcat ce se poate întoarce pe capetele lor, dar strigătele şi împotrivirea lui au fost zadarnice.

*

* *

Tomşa şi-a aşezat iarăşi tabăra în apropierea cetăţii Sucevii şi spre marea lui bucurie, Ianăş-Jicmont i-a trimis o mie de călăreţi. Cei dinlăuntrul cetăţii au început să rabde de foame, iar de la un fugar s-a aflat că Pavel Săcuiul a izbutit să se strecoare în cetate odată cu venirea lui Vijnovieţchi. De la Pavel, Despot a aflat că cei doi crai cărora le-a cerut ajutor, n-au mişcat un deget. A fost la Laschi şi i-a promis că Despot îi va întoarce tot ce a cerut şi-i datorează şi-i va da mai mult decît nădăjduieşte el. Zborovschi nu i-a spus nici că-l va ajuta pe viitorul său ginere, nici că n-o va face.

În urma unui sfat ţinut cu căpetenia oamenilor trimişi de Ianăş-Jicmont s-a hotărît să fie trimis un ungur în cetate. Acesta avea drept sarcină să le spună celor de un neam cu el că de vor preda cetatea căpeteniilor lui, Laslău Radec şi Toma Deciu, vor fi liberi să plece unde vor, iar de doresc să intre în rîndul oştenilor acestora, au să fie primiţi cu mare bucurie.

Pătru Divoe, pîrcălabul cetăţii, a oblicit că se pune ceva la cale, dar şi-a zis că nu poate face nimic pînă nu ştie temeinic despre ce este vorba. De această ezitare a profitat Martin Farcaş, o altă căpetenie a ungurilor din cetate şi l-a asmuţit pe Despot împotriva pîrcălabului. Despot nu ştia ce să facă, iar Farcaş, prefăcîndu-se că l-a surprins pe Pătru Divoe în timp ce trăda, l-a ucis pe acesta. Cînd au aflat oştenii că le-a fost ucisă căpetenia au năvălit cu strigăte mari ca să-l răzbune. Despot le-a ieşit în întîmpinare şi a luat asupra lui cele întîmplate, deşi Martin Farcaş şi Pavel Săcuiul s-au împotrivit de teamă să nu pată ceva. Dar oamenii, la vederea celui care fusese cu puţină vreme în urmă un principe slăvit, s-au tras înapoi murmurînd.

Martin Farcaş l-a vîndut în cele din urmă. Luînd legătura cu căpeteniile din afara cetăţii, el s-a făgăduit să deschidă porţile cetăţii, în schimbul vieţii lui şi al tovarăşilor săi.

În dimineaţa zilei de 24 noiembrie, cînd domnul a cercetat zările în nădejdea că pînă la urmă tot are să-i vină cineva în sprijin, a simţit o mişcare deosebită înlăuntrul cetăţii. Oştenii unguri scoteau întăriturile de la porţi, semn că vor să le deschidă duşmanului. Un fior i-a cuprins tot tru-

pul şi a înţeles că soarta lui a fost pecetluită. L-a chemat pe Martin Farcaş şi pe Pavel Săcuiul, dar nici unul n-a venit. În preajma lui se aflau numai Ioachim, fostul pîrcălab de la Neamţu, Martinengu, omul de aleasă învăţătură şi alţi vreo cîţiva.

A poruncit să i se aducă hainele de paradă. S-a îmbrăcat de parcă s-ar fi dus la cea mai de seamă ceremonie împărătească: A cerut să i se înşăueze calul arăpesc cu hamuri şi frîie bătute în aur şi argint, a luat sceptrul în mînă şi a ieşit în curte. A tresărit cînd i s-a spus că Martinengu a fost ucis lîngă una din porţi. Un butoi dintre cele mari umplut cu pietre s-a prăbuşit peste el şi n-a mai avut timp nici să icnească. Şi-a amintit dictonul latinesc, învăţat în tinereţele sale, despre trecerea noastră prin lume şi deşertăciunea oricărei faime, a încălecat şi cu alaiul cît a putut strînge a ieşit din cetate. Calul a simţit că iese la larg, dar stăpînul l-a cumînţit din frîu şi l-a făcut să meargă în pas. Sînt clipe în care orice exuberanţă este de prisos. Demnitatea cere cumpănirea fiecărui gest. A trecut prin faţa Mirăuţilor, apoi pe lîngă Sfîntul Gheorghe, după aceea s-a îndreptat spre Areni, în marginea Sucevei, unde era ţara adunată. L-a întîmpinat un călăreţ care i-a adus porunca de la Tomşa să coboare de pe cal. S-a supus. Mîrlanul ăsta gros la trup şi greu la minte ţinea cu orice chip să-l umilească. S-a oprit cînd a ajuns în faţă lui şi nici un muşchi nu s-a clintit de pe faţa lui atunci cînd fostul lui dregător l-a mustrat pentru toate cîte făptuise. Era şi firesc să fie aşa. Puterea se afla acum în mîna lui şi putea să spună şi să facă tot ce vroia. Cît priveşte faptele lui, fărădelegile cum le numea matahala din faţă-i, nu puteau fi judecate de un incult. El vrusese să aducă aici, la marginile Europei, oamenii cei mai aleşi şi să semene învăţătura înaltă, dragostea de muncă şi respectul faţă de legi. Credinţă liberă, nu bărboşi, stupizi şi mărginiţi, închişi ca vitele în ocol pe care-i lăuda Tomşa pentru suferinţele lor.

Şi-a ridicat coroana de pe cap, a făcut cîţiva paşi şi i-a întins-o, împreună cu sceptrul, celui care-l certase spunîndu-i ca să audă şi să înţeleagă:

— Tu care domneşti acum în locul meu să ţii minte: astăzi moartea mă pîndeşte pe mine, mîine te poate pîndi pe tine. Nu-ţi cer decît să mă laşi să mă spovedesc.

— Ticălosule! a strigat Tomşa, şi l-a izbit cu buzduganul în cap.

Despotul s-a prăbuşit şi cîteva slugi domneşti l-au tras alături de cortul domnesc. Şi-a revenit destul de repede. Avea mustăţile şi barba pline de sînge. A cerut apă să se spele, Nu se suferea murdar.

La mijlocul nopţii a auzit zarvă în apropiere şi a înţeles că-i vin veşti lui Tomşa. A reuşit să prindă unele vorbe şi din ele a dedus că Laschi, fostul lui prieten îi venise în ajutor şi în seara aceea îşi aşezase tabăra la patru mile de Suceava.

O zi de-ar fi reuşit să cîştige, numai o zi!

În 25 noiembrie, 1563, în al treilea ceas al zilei, Despot s-a spovedit popii sale eretic după care şi-a plecat capul şi călăul tătar i-a retezat grumazul dintr-o singură lovitură, bine potrivită. Au mai căzut capetele multor oameni ai lui Despot, printre cei ucişi în ziua aceea fiind şi Ioachim, fostul pîrcălab al Neamțului.

Împăiate, capetele lui Despot şi Ioachim luau drumul Țarigradului şi la 10 decembrie ele erau arătate măritului padişah şi divanului său.

Dintre oamenii lui Despot, Tomşa l-a ales pe neamțul Steinbirghe, a pus călăul de l-au însemnat la nas şi aşa, plin de sînge, l-au încălecat pe cal şi l-au trimis lui Laschi ca să-i vestească cele ce s-au petrecut la Suceava. În urma neamțului, la o anumită depărtare, veneau cîteva mii de călăreți români. Laschi a înțeles că jocul de acum doi ani nu se mai poate repeta şi a poruncit oamenilor săi să lege tabăra şi să grăbească spre hotar.

După ce s-a scăpat de Despot şi mai înainte ca Laschi să treacă hotarul, în fața domnului s-a înfățişat un popă din părțile Botoşanilor. Ținea morțiş să-i arate el însuşi lui Tomşa prada pe care pusese mîna. Cum orice supus avea dreptul să ajungă în fața domnului său, i s-a îngăduit şi popii şi nu mică a fost uimirea cînd prada acestuia s-a dovedit a fi însuşi cneazul Dumitraşcu Vijnovieţchi. Popa povestea cu glas mare cum l-a găsit pe şleahtic ascuns într-o căpiță de fîn pe care tocmai vroia s-o încarce şi s-o ducă acasă. Făgăduielile cneazului n-au avut nici o putere asupra popii care s-a grăbit să-şi facă datoria închinîndu-l pe prins stăpînului legitim al țării.

Tomşa l-a miluit cum se cuvine pe popă şi l-a umplut cu laude. Sfătuindu-se ce vor face cu cneazul, au fost cu toții de părere, domn şi sfetnici, ca acesta, împreună cu cumnatul său Pisatcenschi, să fie trimişi la Țarigrad, plocon sultanului, în nădejdea că Suliman, văzînd vrednicia lui Tomşa şi supunerea lui față de Poartă, îl va întări în scaun şi astfel va scăpa țara de necazuri. Sultanul a primit darul şi cei doi au fost puşi în cîrlige, dinspre Galata şi acolo s-au chinuit trei zile şi trei nopți. Bătrînul oştean s-a arătat vrednic şi în fața morții. Pentru a-şi scurta chinurile i-a umplut pe păgîni şi pe profetul lor cu sudălmi, încît s-au întărîtat turcii şi n-au mai putut răbda de l-au săgetat şi astfel şi-au dat sfîrşitul. Multe zile trupurile celor doi au fost hrană păsărilor cerului pînă n-au rămas decît oasele pe care le-au înălbit ploile, vînturile şi soarele.

În plină iarnă, cînd toate se rînduiseră la locul lor, tătarii „au năvălit asupra Moldovei ca nişte cîini turbați şi apucînd multă pradă, oameni şi vite, au ars țara”. Era semn rău. Sultanul nu primise închinarea lui Tomşa. Acesta n-avea de unde să ştie că Suliman cel Măreț îi dăduse iarăşi domnia Lăpuşneanului, mai înainte ca să ajungă la Țarigrad capul lui Despot. De la Galați veneau olăcari cu vestea că Lăpuşneanul a ajuns la Brăila şi sînt mulți turci şi tătari cu el.

Ion Movilă cum a aflat aceste veşti şi-a urcat toată familia în sănii şi a trimis-o la Hotin unde se afla frăține-său Văscan. Sculele de aur şi nestemate, hainele de preț şi lădița cu galbeni erau purtate într-o sanie în care mergea Maria.

În sfatul ținut de Tomşa, s-a ajuns, după ceasuri de zbatere, la încheierea că nu se pot împotrivi Lăpuşneanului. În Țara de Jos oamenii erau gata să treacă de partea lui, pe ținuturile de dincolo de Prut, peste care trecuseră tătarii nu se puteau bizui. Trebuiau să-şi scape capetele şi cei mai mulți dregători în frunte cu Tomşa, Barbovschi, Spancioc, Stroici au pornit în pribegie în țara leşească, după vechiul obicei.

S-au oploşit cu toții la Liov cerînd milă şi îndurare craiului Jicmont-Augustul. Deşi pîinea pribeagului este amară, boierii noştri erau bucuroşi că şi-au scăpat capetele, din țară venind veşti potrivit cărora Lăpuşneanul se făcuse fiară şi tăia fără milă pe oricine era bănuit de hicleнie.

Se apropiau sărbătorile şl Maria se zbuciuma ca de obicei. Copiii crescuseră, Gheorghe cel mai mare era acum un bărbat, Ieremia şi Toader se apropiau şi ei de vîrsta cînd nu-i mai putea socoti copii. Ion se bucura la vederea flăcăilor săi.

Erau puternici, mai ales Gheorghe şi Toader şi Ieremia. Numai Simion părea ceva mai firav, dar avea vreme să crească, în timp ce, cele trei fete erau ca nişte zvîrlugi cu care nu se mai puteau înțelege.

Într-una din nopți, după primul cîntat al cucoşilor, s-a auzit larmă în curte şi lovituri puternice în uşă. Cînd Ion a strigat la cei de afară, aceştia i-au răspuns că sînt oamenii căpitanului Liovului. Ion le-a deschis şi cînd a aflat pentru ce-au venit, i-a întins sabia lui Gheorghe care se afla în spatele său, a primit hainele pe care i le-a adus în grabă Maria şi s-a lăsat dus. În temnițele cetății avea să-i afle pe alți nouăsprezece boieri, în frunte cu Tomşa, Moțoc, Ilie Dîrman, Spancioc, Stroici şi alții. Nici unul nu a înțeles în noaptea aceea pentru ce au fost ridicați. Abia a doua zi, cînd se înfățişau în fața lui Petru Barsi, castelanul Prjemislului şi căpitan al Liovului, aflau că din porunca craiului, toți prinşii erau învinovățiți de moartea lui Vijnioviețchi şi a lui Pisatcenschi. Li se mai aducea şi învinuirea de a fi sluțit cîteva mii de oameni, faptă nemaiîntîlnită pînă atunci în părțile acelea de lume.

Pentru asemenea crime, craiul îi făcea răspunzători pe toți.

În ciuda sfaturilor crăieşti de a nu turbura liniştea, Moldova a fost la un pas de a stîrni mari pojaruri, din pricina nestatorniciei lor.

Au cerut îngăduința să fie apărați pentru a se hotărî pe baza mărturiilor vina fiecăruia în parte. Aveau nevoie şi de timp. Cu bani şi cu oameni, hotărîrea craiului, singura de acest fel, de cînd se pomeniseră, putea fi schimbată.

Dar n-a fost să fie aşa. S-a aflat destul de uşor că Jicmont-Augustul vrea prin moartea lor să-şi scape crăia de mari necazuri. Sultanul i-a cerut capetele lor şi, la şovăiala craiului, a poruncit hanului tătar şi sangeacului de la Bender să pornească spre hotarele Lehiei.

În faţa întimpinărilor făcute de boieri şi în temeiul mărturiilor, cei mai mulţi şi-au dovedit nevinovăţia. Numai Tomşa, Moţoc, Ion, Spancioc au rămas de judecată. Ei l-au ademenit pe Vijnioviepchi şi din pricina lor au fost omorîţi sau mutilaţi mulţi supuşi ai craiului.

Au mai cerut încă o înfăţişare, fără să mai nădăjduiască în ceva. Ion şi-a alcătuit, ca şi ceilalţi diata. Acum cînd se afla în pragul celei mai înfricoşătoare judecăţi se simţea vinovat de toate păcatele. S-a spovedit şi s-a mărturisit. L-a lăsat pe Petru Barsi ca tutore al familiei sale. Nu era înfricoşat, dar nu se putea spune că nu-i pare rău că moare tocmai acum cînd înflorea rodul trupului său. Sufletul său nu năzuia decît spre linişţea de care o viaţă întreagă n-avusese parte. Şi-atunci s-a pomenit rugîndu-se să nu i se ia zilele ca unui nemernic, ci să i se îngăduie să-şi termine zilele între zidurile unei mănăstiri. I-a mai făgăduit celui înalt că-i va închina viaţa fiului său cel mai mare, dacă va scăpa cu viaţă, după cum s-a mai legat ca neamul lui să ridice un lăcaş cum nu se află altul în ţara Moldovei.

Aflîndu-se în tîrgul Liovului cu cumpărăturile ce se fac în chip obişnuit de Paşti, Martin Piasepchi a aflat că în ziua aceea are loc ultima judecată a căpeteniilor moldovenilor. Curiozitatea l-a mînat spre locul de judecată şi s-a bucurat cînd a văzut că cei care şi-au bătut joc de el şi de tovarăşii săi îşi primesc pedeapsa cuvenită. L-a recunoscut pe fostul domn şi l-a izbit înfăţişarea acelui boier cu tîmplele cărunte şi mustaţa neagră şi-atunci şi-a adus aminte şi de vorbele lui. Judecătorul i-a anunţat pe cei patru că pedeapsa cu moartea rămîne neschimbată şi, după obicei, a strigat către cei de faţă, dacă mai are cineva vreo mărturisire de făcut.

Prin mulţime a răzbit cu greu Martin Piasepchi strigînd că are ceva de spus. Murmurele au încetat cînd acesta a ajuns în faţa judecătorilor, cei de faţă fiind foarte curioşi să afle ce mărturisire se mai poate aduce în clipa aceea. Şleahticul s-a uitat cu băgare de seamă la chipul acelui boier şi după aceea s-a îndreptat spre judecător şi arătînd cu o mînă spre Ion Movilă a rostit doar atît:

— Omul ăsta n-are nici o vină. A fost singurul care s-a ridicat în apărarea noastră. Dacă l-ar fi ascultat cestălalt, şi l-a arătat pe Tomşa, atunci noi n-am fi arătat cum arătăm acum. Scoţîndu-şi cuşma şi ridicîndu-şi pletele, atunci, mulţimea, aflată în acel loc, a văzut că Martin Piasepchi n-avea urechi.

În ziua de 26 aprilie, în tîrgul Liovului, fiind de faţă trimisul craiului, au căzut capetele a trei boieri moldoveni. Cînd a murit Lăpuşneanul şi cînd fiul acestuia a rămas prins în Lehia în căutarea unei logodnice, Ion Movilă

s-a ridicat cu toți ai săi şi a venit la curțile lor de la Sucevița. La puțină vreme, boierul intra în mănăstirea Putna, unde avea să fie cunoscut sub numele de Ioanichie, iar feciorul său mai mare, Gheorghe, intra şi el în cinul călugăresc, la mănăstirea Neamțu.

Maria, fiica lui Rareş vodă avea să viețuiască atît cît să-şi vadă feciorii în cele mai mari dregătorii: Gheorghe, mitropolitul țării, Ieremia mare dregător şi apoi domn al țării. N-a mai apucat să-l vadă pe Simion în scaunul celeilalte țări româneşti şi apoi domn al Moldovei. S-a bucurat de toate aceste împliniri şi-şi aducea aminte cu o umbră de tristețe vorbele pe care i le spusese omului care o făcuse fericită: „Nu uita că vlăstarele tale sînt os domnesc”.

Sfîrsit